

JMSD

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม

JOURNAL OF MCU SOCIAL DEVELOPMENT

ISSN (Print) : 2539-5718 ISSN (Online) : 2561-1215

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2565

VOL.7 NO.1 JANUARY - APRIL 2022

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai-Journal Citation Index Centre

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม

Journal of MCU Social Development

ISSN (Print) : 2539-5718, ISSN (Online) : 2651-1215

วัตถุประสงค์

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นวารสารที่เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ หรือบทความปริทัศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัย โดยเน้นสาขาวิชาการพัฒนาสังคม สังคมวิทยา การพัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่นำมาตีพิมพ์ในแต่ละฉบับ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบความสมบูรณ์ตามรูปแบบเป็นขั้นแรก แล้วจัดส่งผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกลั่นกรอง (Peer Review) จำนวน 2 ท่าน ประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้นๆ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการคัดเลือกบทความลงตีพิมพ์และจะแจ้งให้เจ้าของบทความทราบหลังจากผู้ประเมินบทความตรวจอ่านบทความแล้ว

คณะกรรมการการการศึกษา

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศาตราจารย์ ดร.	ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์
พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญฺโญ), ศาตราจารย์ ดร.	อธิการบดี
พระเทพปวรเมธี (ประสิทธิ์ พรหมรังสี), รองศาตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระสุวรนเมธาภรณ์ (ขุนทอง สุวณฺณเมโธ), ผู้ช่วยศาสตราจารย์	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฺฒิกโร, รองศาสตราจารย์ ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตฺติธโร), รองศาตราจารย์ ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บรรณาธิการ

รองศาตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติทัศน์ ผกาทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ประณต นันทียะกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร บุญเสริม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูโรหิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนสังธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.ช่วงโชติ พันธุเวช
รองศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย จารุจิตติพันธ์
รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ แอดสกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ ขำเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน
รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริกัฏฐ์ กาญจนสุนทร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สุวีรางกูร
รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี มะนะเวศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงชัย ทองปาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูรโรหิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ

Professor Dr. Surya Prakash

Professor Dr. W.K. Sarawade

Assistant Professor Dr. Ranjay Vardhan

มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยเกริก
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยมหิดล
Stamford University
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยบูรพา
Panjab University India
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada
University, India
Post Graduate Government College
for Girls, India

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ ดาวเหนือ บุตรสีทา
นายอานนท์ นรมาตร

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

พระมหาชาติชาย ปญฺญาวชิโร พระครูสังฆกิจโสภณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง วรรณทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดชา กัปโก

ฝ่ายแพร่และประชาสัมพันธ์

อาจารย์เดชอุดม แสงบุญ อาจารย์ จ๋ามย៉ัน ลุงเฮือง
อาจารย์สนธิญาณ รักษาภักดี

ฝ่ายเหรียญก

นางสาวจิราพร อรรถารส นางสาววิไลวรรณ อิศรเดช

เจ้าของ

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน

กองบรรณาธิการวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โซน B ชั้น M อาคารเรียนรวม เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ : 035-248-000 ต่อ 8278, โทรสาร : 035-248-000 ต่อ 8279, 096-329-7975

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับนี้เป็นปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน) ๒๕๖๕ ซึ่งอยู่ในระยะเวลาที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ทำการประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ ๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งในการประเมินคุณภาพครั้งนี้ ทุกวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI จะต้องได้รับการประเมินคุณภาพใหม่อีกครั้ง โดยภายหลังจากการประเมิน จะมีระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารเป็นระยะเวลา ๕ ปี คือ ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ – ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ มีเงื่อนไขเพิ่มเติมว่า วารสารกลุ่มที่ ๒ และ กลุ่มที่ ๓ สามารถขอรับการประเมินได้ใหม่เพื่อปรับกลุ่มคุณภาพ ภายในระยะเวลา ๒ ปี (๒๕๖๔ และ ๒๕๖๕) ดังนั้น กองบรรณาธิการได้ตระหนักถึงคุณภาพวารสารตามกรอบการประเมินคุณภาพวารสารเป็นอย่างดีจึงได้คัดเลือกกลั่นกรองบทความวิชาการและบทความวิจัย ที่มีผู้เขียนส่งมาอย่างเข้มข้น เพื่อให้บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพวารสารให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ กองบรรณาธิการได้ปรับปรุงทั้งตัวรูปแบบและรายละเอียดของเนื้อหาภายในเล่มให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน) ๒๕๖๕ นี้ ประกอบด้วยบทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน ๓๐ บทความ สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่า บทความวิชาการและบทความวิจัยที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร และจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นกับการศึกษาของประเทศไทย หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอขอบคุณและยินดีน้อมรับไว้เพื่อปรับปรุงวารสารให้ดียิ่งขึ้นไป

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง
บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	
บทความวิชาการและบทความวิจัย :	
การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสืบบาท อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, เอนก ไยอินทร์, ภัฏฐกรณ์ แก่นท้าว และ พระมหาสุริยะ มหฺทโว	1-10
การศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จารุณี จันท์เปล่ง และ สุรภา เตียขุนทด	11-28
วิธีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง บุณิกา อภิรักษ์ไกรศรี	29-41
พุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร จำรัส พรหมบุตร, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, มั่น เสือสูงเนิน และ สรายุทธ อุดม	42-53
การเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สุทธิรัตน์ ชูเลิศ, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, เมธาวิ อุดมธรรมานุภาพ และ สรายุทธ อุดม	54-65
พุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล พระเฉลิมพงศ์ จรณสมปโน, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, วิชชุดา จิตฺโตติรัตน และ สรายุทธ อุดม	66-75
แหล่งเรียนรู้นอกตำรา: พัฒนาการและแนวคิดสู่การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิง บูรณาการ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบ้านนอก ตำบลเนินซ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เดโช แชน้ำแก้ว, หทัยชนก คะตะสมบุรณ์, เบญญาภา อัจฉริยะ และ สัญญา สดประเสริฐ	76-86
ศูนย์การสร้างสุขภาวะให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยการปฏิบัติธรรมร่วมกับนวัตกรรม การป้องกันทางชีวภาพ ศรัณย์ กอสนาน, อุบลวรรณ ภวานันท์, วิวัฒน์ หามนตรี และ จำยูน ลุงเอื้อ	87-105
แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม สมปอง สุวรรณภูมิ, พระมหาชาติชาย ปญญาวิชโร, ผดุง วรรณทอง และ เดชา กัปโก	106-120
รูปแบบการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัตมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม พระพรชัย อาสโภ, ประยูร สุขะใจ และ วิชชุดา จิตฺโตติรัตน	121-133
การประยุกต์พุทธจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นใน จังหวัดชลบุรี พระภิกษุ ติสสนาโม, จำนง อติพัฒนสิทธิ์, ยุทธนา ปราณีต และ สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล	134-146
แนวทางในการเสริมสร้างการทำงานด้านประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรที่มี ประสิทธิภาพ ชมพูนุช สอนสา, รัตนา เพ็ชรสูงเนิน และ ชัชวาลย์ มากสินธ์	147-156

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
การประยุกต์หลักธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานเป็นทีม พระนุชิต นาคเสโน	157-166
การปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา	167-176
ปัจจัยสู่ความสำเร็จสถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง จังหวัด เชียงใหม่ และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจได้ ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พระปัญญาพัฒน์ แสงวงศ์ดี และ กฤตวรรณ สาหร่าย	177-193
ระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชนยุติธรรมรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก: บทเรียนรู้จากชุมชนวัดโพธิ์เรียง บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กรรณา ใจใส	194-206
การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการ แสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่ ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี อารีรัตน์ อติชัยเดชรินทร์	207-219
การส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในมุมมองของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทย พิมพ์ฉัตร รสสุธรรม	220-231
การศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคามที่มีพฤติกรรม ติดสื่ออินเทอร์เน็ต และไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน องอาจ ญาตินิยม	232-247
รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกรณีศึกษา: บ้าน ธาตุอิงฮัง นครไทรย่นพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขตสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาลี สุวันนะวงสา, ยุทธการ ไวยอาภา, กิรติ ตระการศิริวานิช และ มนสิชา อินทจักร	248-262
การพัฒนาโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ณดล โตไทยะ และ ลักขณา สรวิวัฒน์	263-280
ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร พระมหาณัฐพจน์ ขนติธโร, อนุภูมิ ไชวเกษม, สุรพล สุยะพรหม และ สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล	281-291
การจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร รัชดาพร บุญกอง และ ทรงยุทธ ต้นวัน	292-306
ความสัมพันธ์ของกลุ่มทหารที่มีอิทธิพลต่อการเมืองไทย กิตติวินท์ หาญศักดิ์สิทธิ์ และ วัลลภ พิริยวรรณะ	307-320
รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พระครูอัมพวันพิทักษ์	321-332

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการรับมือปัญหาการรังแกบนโลกไซเบอร์ในสังคมไทย ณัฐชา กำแพงแก้ว, พระครูธรรมศุท (สุทธิพจน์ สุทธิวจโน) และ ณัฐหทัย นิรัตติชัย	333-347
พฤติกรรมและผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาพยาบาล ในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ณอมรัตน์ ประสิทธิเมตต์, สุมิตรา สิทธิฤทธิ์, กิ่งแก้ว แสงแผ้ว, สิริรดา พรหมสุนทร และ เจษฎาภรณ์ แสนตลาด	348-358
รศจักรยานยนต์สาธารณะ” ว่าด้วยการเชื่อมโยงความปรารถนาทางสังคม สุภัณฑิต จันทร์สว่าง, ภาราตร แก้วบุตรดี, พระครูวิโชติสิกขกิจ, ศราวุธ ปลอดภัย และ ปริญญญา นิกรกุล	359-371
THE BUDDHIST INTEGRATION FOR SOCIETY’S PEACE AND HAPPINESS IN THE NEW NORMAL PHATTHRANIT KUPPAKO	372-380
อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพความสำเร็จในอาชีพจากอุตสาหกรรม ท่องเที่ยว ศึกษาในจังหวัดชลบุรี สุดา สุวรรณภิรมย์	381-390

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสิบบาท อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี*

Conservation of Local Wisdom in Ban Huai Sib Bath Community,
Wihan Daeng District, Saraburi Province

เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, เอนก ไยอินทร์, ทัศนกรรณ์ แก่นท้าว และ พระมหาสุริยะ มทพโว

Kiettsak Suklueang, Anek Yai-in, Hatthakorn Kaenthao and PhramahaSuriya Maddavo

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: kietsn@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสิบบาท อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาในท้องถิ่น องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า และสร้างกิจกรรมสืบทอดภูมิปัญญาแก่เยาวชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย **ประการแรก** พบว่า ชุมชนบ้านห้วยสิบบาท มีพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ตามหลักฐานปรากฏเรื่องชาติพันธุ์ในจังหวัดสระบุรี ระบุว่าหลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกราวปี พ.ศ. 2310 ภาวะสงครามทำให้มีการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างกลุ่มไทย-ลาว กลายเป็นเส้นทางการค้าทางบกระหว่างลุ่มน้ำโขงกับลุ่มน้ำเจ้าพระยา ต่อมาได้ก่อตั้งเป็นชุมชนแบบพหุวัฒนธรรม ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ พื้นที่ดังกล่าวจึงเหมาะสำหรับเป็นที่พักของคาราวานพ่อค้าและปศุสัตว์ (กระบือ) เพื่อติดต่อค้าขายพ่อค้าในกรุงเทพมหานคร อาชีพดังกล่าวยังมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ประการที่สอง จากการสืบค้นพบว่าบ้านห้วยสิบบาทมีภูมิปัญญา จำแนกออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี 2) องค์ความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาชีพและวิถีชีวิต สามารถยกระดับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการและวิชาชีพแก่คนในชุมชน

ประการที่สาม กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) กิจกรรมส่งเสริมวิชาชีพที่เหมาะสมแก่ประชาชนทั่วไป 2) กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเหมาะสมแก่เยาวชน ทั้ง 2 รูปแบบเป็นการพัฒนาศักยภาพโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในชุมชนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันชุมชน

คำสำคัญ: การอนุรักษ์; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; ชุมชนบ้านห้วยสิบบาท

* Received January 4, 2022; Revised February 13, 2022; Accepted March 29, 2022

Abstract

This article, a part of the research entitled “Conservation of Local Wisdom in Ban Huai Sib Baht Community, Wihan Daeng District, Saraburi Province,” aims to study the general condition of history and local wisdom, knowledge from valuable local wisdom and create activities to inherit wisdom for youth by using local wisdom as a lifelong learning base. It is qualitative research in which the data collection was employed by in-depth interviewing key informants and focus group discussions. Data were analyzed by content analysis method.

The research has been found that: Firstly, Ban Huai Sib Baht Community has developed via history for a long time as evidence appearing about ethnicity in Saraburi province. It states that after Ayutthaya destroyed around 1767, the war caused people to move between the Thai-Laos group and became a land trade route between the Mekong River Basin and the Chao Phraya River Basin. Later, it was established as a multicultural community with the abundance of natural resources. The said area was therefore suitable as a residence for merchants and cattle (buffaloes) to deal with merchants in Bangkok. And also, the aforementioned occupations have been still inherited to the present.

Secondly, from the discovery, it has been found that the local wisdom of Ban Huai Sib Baht can be divided into 2 types: 1) knowledge-body of historical, art, cultural and traditional developments; 2) knowledge-body of wisdom with career and lifestyle that can be upgraded to be a source of academic and occupation-learning for people in the community.

Thirdly, the developed activities can be divided into 2 forms: 1) activities promoting occupation being suitable for general public; 2) activities to promote long-life learning skills being suitable for youngsters. The both forms are potential development by using learning resources in the community as a center for exchanging knowledge that cause good interactions between each other in the community.

Keywords: conservation; local wisdom; Ban Huai Sib Baht Community

บทนำ

จากข้อมูลการวิเคราะห์ความต้องการและศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่นจากเวทีประชาคม ภายใต้อำเภอพัฒนาอำเภอของจังหวัดสระบุรี ทั้ง 13 อำเภอ พบว่า ตำบลเจริญธรรม อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี กำลังเผชิญกับปัญหา 4 ด้าน ได้กำหนดแนวทางการแก้ไขที่นอกเหนือจากปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน (สำนักงานจังหวัดสระบุรี: 2563) สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สภาพปัญหา ภาวะหนี้สิน รายได้ไม่พอต่อการใช้จ่าย ไม่มีอาชีพที่มั่นคงขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 2) ด้านการบริหารจัดการ ขาดความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะเยาวชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน 3) ด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชนขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านความมั่นคง อัตราการว่างงานสูงขึ้น ปัญหายาเสพติด การแพร่ระบาดของยาเสพติดในหลายพื้นที่ เด็กและเยาวชนขาดโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากสภาพสถาบันครอบครัวอ่อนแอลง ผลกระทบที่เกิดขึ้นในภาพรวมจังหวัดได้วางแผนทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการบูรณาการภารกิจหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และแบ่งมอบภารกิจโดยเน้นการกระจายภารกิจลงสู่พื้นที่ร่วมมือกันวางแผน สร้างกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนภารกิจตามแผนที่เกี่ยวข้องให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติ การพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และสร้างกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ให้เป็นกลไกการทำงานคู่ขนานกับภาครัฐและเสริมแรงการพัฒนาในระดับท้องถิ่น

จากการศึกษาประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนทำให้มนุษย์นั้นมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น ช่วยให้เห็นในท้องถิ่นนั้นดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุขกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมความเชื่อและข้อห้ามต่างๆ สามารถนำมาใช้เพื่อควบคุมความประพฤติของคนในสังคมเดียวกัน บารมีของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเป็นที่เคารพนับถือกันมา สามารถนำสวรรค์ กรรมและวาสนา ส่งผลต่อพฤติกรรมของชาวบ้าน นิทานชาดก ส่งผลให้ว่านอนสอนง่าย รับผิดชอบ มีความพากเพียรต่อสู้กับความทุกข์ยากและลดการกดขี่ได้สูง ช่วยส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของสังคมนั้นจารีตประเพณีขนบธรรมเนียมตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นเรื่องที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษการปรับเปลี่ยนการประยุกต์และการสืบทอดแล้วแต่ต้องอาศัยภูมิปัญญาของคนในสังคมเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเหตุการณ์และเงื่อนไขที่เปลี่ยนไป สร้างประโยชน์ในการประกอบอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ประยุกต์แล้วนำมาใช้ประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพแก้ปัญหาดังกล่าว ที่เกี่ยวข้องเช่นเรื่องของการเกษตรกรรมธรรมชาติการแก้ปัญหาเรื่องการใช้น้ำเพื่อเกษตร การป้องกันกำจัดแมลงโดยไม่ใช้สารเคมี และที่สำคัญช่วยให้เข้าใจชุมชนในการกำหนดทำที่และเนื้อหา การทำงานกับชุมชนให้การทำงานด้านการพัฒนาการจัดการศึกษามีความเหมาะสมกับชีวิตความต้องการและสภาพท้องถิ่นซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นประโยชน์ก็จะเกิดกับกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ชุมชนบ้านห้วยสืบบาท มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ มีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลาย และวิถีชีวิตที่ยึดโยงกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วชุมชน อาทิ การเลี้ยงไส้เดือนและผลิตปุ๋ยมูลไส้เดือน การใช้สมุนไพรไทยทำเครื่องประเทืองผิวและนวดเพื่อผ่อนคลาย ส่งเสริมเรียนรู้ด้านการศึกษาและการเพาะถั่วงอกแบบครัวเรือน การทำขนมไทยและการแปรรูปสมุนไพร การเย็บผ้าโหล พรหมเช็ดเท้า โรงสีข้าวชุมชน การปลูกผัก

ปลอดภัยจากสารพิษ ศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการขยะ การนวดแผนไทย วิถีชีวิตพอเพียง การเลี้ยงแพะและจิ้งสานไม้ไผ่ การโพยห้าคา การเผาถ่านไม้ไร้ควัน การทำที่นอน ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมนี้ควรมีกระบวนการส่งเสริมให้เป็นเครื่องมือในการลดปัญหาในชุมชนได้

ปัจจุบันภูมิปัญญาบางประการได้เริ่มเลือนลางหายไปจากชุมชน ด้วยความเจริญด้านวัตถุเข้ามาครอบงำจิตใจทำให้ชุมชนขาดสมดุล ทำให้คนส่วนใหญ่สนใจภูมิปัญญาน้อยลง เพราะเชื่อว่าภูมิปัญญาไม่มีความล้ำลึกและไม่ทันสมัย แต่ความเป็นจริงแล้วภูมิปัญญาไม่ว่าจะเป็นข้าวของเครื่องใช้ ความรู้สืบทอด สานที่ และสิ่งก่อสร้างต่างๆ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้คนในชุมชนได้ทราบถึงรากเหง้าของตน และยึดเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี ให้รู้จักพอเพียง มีความพอประมาณ มีภูมิรู้และภูมิธรรม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้ตกไปไปสู่ความเสื่อมได้ ในมุมมองของผู้วิจัยเห็นว่าภูมิปัญญาที่มีอยู่สามารถยกระดับให้เป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นสื่อกลางให้เกิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคมได้ การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสืบบาท อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดสະบຸຣີ” เป็นการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กันเป็นจุดเริ่มต้นของการพลิกฟื้นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้พร้อมที่จะส่งต่อให้เยาวชนได้ศึกษา เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนและเกิดการสำนึกถึงคุณค่าของท้องถิ่นของตนยิ่งขึ้น

ดังนั้นคณะผู้วิจัยได้กำหนดโจทย์วิจัยออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) สภาพทั่วไป ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นอย่างไร 2) ชุมชนมีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าด้านใดบ้างที่สามารถยกระดับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 3) กิจกรรมอะไรบ้างที่เหมาะสมแก่การสืบทอดภูมิปัญญาสู่เยาวชนในท้องถิ่น และเครือข่ายพลัง “บวร” ที่ประกอบด้วย บ้าน วัด และหน่วยงานราชการจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งเป็นเป็นกลไกสำคัญในขับเคลื่อนการทำงานสืบค้นและอนุรักษ์ภูมิปัญญา การยกระดับแหล่งทุนชุมชนให้เข้าไปมีบทบาทในสถานศึกษา และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน พัฒนากิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในและนอกชุมชน เพื่อส่งเสริมอาชีพและพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตแก่สมาชิกในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาในท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสืบบาท ตำบลเจริญธรรม อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดสະບຸຣີ
2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท
3. เพื่อสร้างกิจกรรมสืบทอดภูมิปัญญาแก่เยาวชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสืบบาทตำบลเจริญธรรม อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดสະບຸຣີ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการดำเนินงาน โดยสรุปดังนี้ ทบทวนวรรณกรรม (Documentary Research) จากข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบ

แนวคิดในการวิจัยและสร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาในท้องถิ่นชุมชน สังเคราะห์องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าของชุมชน ไปพร้อม ๆ กับปฏิบัติการภาคสนาม (Action Research) เพื่อการสร้างกิจกรรมสืบทอดภูมิปัญญาแก่เยาวชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในขณะที่ทำกิจกรรมใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อสังเกตพฤติกรรมของเครือข่าย หลังจากนั้นนำผลการวิจัยไปจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 รูป/คน เพื่อยืนยันและรับฟังข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท ตำบลเจริญธรรม อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

สรุปผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยจะนำเสนอถึงประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท
พัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท พบว่า ชุมชนบ้านห้วยสืบบาท ปราบภูหลักฐานเรื่องชาติพันธุ์ในจังหวัดสระบุรี หลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกราวปี พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้กอบกู้เอกราชและตั้งกรุงธนบุรีขึ้น โดยมี เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก เป็นแม่ทัพใหญ่คอยปราบปรามหัวเมืองต่าง ๆ ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2310 เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (รัชกาลที่ 1) ในเวลาต่อมาได้ไปล้อมเมืองเวียงจันทน์ประเทศลาวและได้ชนะลาวล้านช้างในเวลาต่อมา หลังจากล้อมไว้เป็นเวลา 4 เดือนและได้อัญเชิญพระแก้วมรกต พร้อมทั้งพระบางมายังสยามหรือธนบุรีในเวลานั้น และได้เทครัวชาวลาว ทั้งลาวเวียงจันทน์และหลวงพระบางมายังกรุงธนบุรี เพื่อให้ช่วยในราชการก่อสร้างเมือง และการเคลื่อนย้ายผู้คนมาสู่สยามนั้นได้ผ่านทางจังหวัดสระบุรีมาพักรอกันอยู่ที่ “แก่ง” จนพากันเรียกบริเวณนั้นว่า แก่งคอย และพัฒนาเป็นอำเภอแก่งคอยจนถึงปัจจุบัน ในเวลาต่อมาหลังจากที่เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ได้ใช้เชลยเทครัวลาวเหล่านี้เองได้ก่อสร้างกำแพงเมืองชุดคูคลองต่างๆ ในพระนคร หลังจากนั้นก็ได้ให้ครอบครัวของชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมานั้นมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดสระบุรี

สมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ก็มีชาวลาวได้มาอาศัยที่จังหวัดสระบุรีอีกมีหลักฐานเกี่ยวกับการตั้งบ้านสร้างเรือนในจังหวัดสระบุรีของชาวลาว เช่น วัดจันทบุรี อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี และชาวลาวเหล่านั้นก็ยังตั้งบ้านเรือนอยู่ในแถบ อำเภอหนองแค อำเภอวิหารแดง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวลาวซึ่งเป็นชาวเวียงจันทน์และหลวงพระบางเดิมที่มาอาศัยอยู่ในจังหวัดสระบุรี จึงได้สืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่ปฏิบัติต่อ ๆ กันมา แต่ในเวลาต่อมาได้มีการสูญหายไปบ้าง เพราะฉะนั้นแล้ววัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวอำเภอวิหารแดงหรือชาวบ้านห้วยสืบบาท ตำบลเจริญธรรมนี้ มีวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อของชาวลาว

สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท ชาวบ้านจะมีความสัมพันธ์กับสภาพทางทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เช่น อาชีพ เนื่องจากภูมิประเทศซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ราบและมีเขตภูเขาและป่าดงดิบทางทิศเหนือและตะวันออก ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพกสิกรรม เลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะในเขตชลประทานที่มีพื้นที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก แต่ต่อมาเมื่อมีการสร้างทางรถไฟและถนน จึงเกิดการขยายตัวของชุมชนบ้านและเมืองไปตามพื้นที่ต่างๆ ดึงดูดผู้คนจากหลายทิศทางและหลายชาติพันธุ์ เช่น ไทย มอญ จีน ลาว ญวน พม่า ให้เข้ามาตั้งหลักแหล่งผสมปนเปกัน จนทำให้มีวัฒนธรรมทั้งเมืองและท้องถิ่นคล้ายคลึงกัน ซึ่งถ้ามองจากมิติทางวัฒนธรรมแล้วก็จะพบว่าชุมชนบ้านห้วยสืบบาท มีความหลากหลายของประเพณี จึงมีความเชื่อที่ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อแบบพุทธและความเชื่อในผีบรรพบุรุษ จึงเกิดประเพณีประเพณีสืบทอดกันขึ้นในชุมชนบ้านห้วยสืบบาท โดยมีวัดเขาน้อยจอมสวรรค์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมที่สำคัญของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท

2. องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท ตำบลเจริญธรรม อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท ตำบลเจริญธรรม อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี นั้นมีเป็นจำนวนมาก จึงทำการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อประโยชน์ในการเข้าสู่กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาโดยจัดเป็น 2 ชุดความรู้ ได้แก่ 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี 2) องค์ความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาชีพและวิถีชีวิตที่สามารถยกระดับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการและวิชาชีพแก่คนในชุมชน สามารถแบ่งได้ 15 ฐานการเรียนรู้ พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้ประชาชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์

3. การสร้างกิจกรรมสืบทอดภูมิปัญญาแก่เยาวชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต คณะผู้วิจัยได้แบ่งภูมิปัญญาของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มประวัติศาสตร์ 2) กลุ่มศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น 3) กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำองค์ความรู้ดังกล่าวมากำหนดเป็นขั้นตอนการออกแบบกิจกรรมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นตอนการออกแบบกิจกรรมอนุรักษ์ภูมิปัญญา การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับคนทุกคนในชุมชน ในประเด็นการสร้างการมีส่วนร่วมจึงถือเป็นบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายพลัง “บวร” เพื่อขับเคลื่อนการทำงานอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน โดยอาศัยการผนึกกำลังจากคน 3 กลุ่มประกอบไปด้วย บ้าน วัด และหน่วยงานราชการ มี 5 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (พระมหาสุทิตย์ อาภาภโร : 2557)

2. รูปแบบกิจกรรมสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 กิจกรรมส่งเสริมวิชาชีพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นวงจรการทำงานอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านห้วยสืบบาท เป็นรูปแบบที่เน้นให้เครือข่ายเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหลัก การสร้างอาชีพเสริมของประชาชนในวัยแรงงานจนถึงผู้สูงอายุ และในประเด็นนี้มีความเชื่อมโยงกับประเด็นที่ผ่านมา โดยจุดเริ่มต้นของการออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น

จะต้องเริ่มที่เครือข่ายก่อนและถือเป็นปัจจัยนำเข้า และการได้มาของเครือข่ายพลัง “บวร” นั้นจะเกิดขึ้นจากขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นรูปแบบที่พยายามจะส่งเสริมให้สมาชิก หรือประชาชนทั่วไปเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน

รูปแบบที่ 2 กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แก่เยาวชน สามารถแบ่งบทบาทและหน้าที่ออกเป็น 2 ส่วน เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนกระบวนการ ดังนี้

1. สถานศึกษา มีหน้าที่ดังนี้ 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 2) การกำหนดตัวชี้วัด 3) การกำหนดกลยุทธ์ 4) การประเมินผล 5) การสรุปผลการเรียนรู้

2. เครือข่ายพลัง “บวร” มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนนำประเด็นปัญหาและองค์ความรู้ที่น่าสนใจในชุมชน กระตุ้นความสนใจและนำไปปฏิบัติด้วยตนเองและร่วมคิดแก้ปัญหาในกลุ่ม สร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริงและใช้สื่อในท้องถิ่นบูรณาการเข้ากับเนื้อหาวิชา กิจกรรมที่มีลักษณะเชิงรุกเป็นสำคัญ

ภาพที่ 1 เครือข่ายพลัง “บวร” เพื่อขับเคลื่อนการทำงานอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน พบว่าชุมชนมีกลุ่มแรงงานออกไปทำงานบริการในภาคอุตสาหกรรมเป็นสาเหตุทำให้ผู้คนขาดปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เยาวชนถูกทอดทิ้งและไม่ได้รับการดูแลเพราะความจำเป็นจะต้องหารายได้ ปรากฏการณ์นี้เกิดจากการมองแบบมุมแคบจึงทำให้มีความต้องการทางด้านกายภาพมากกว่าคุณภาพ สอดคล้องกับงานของ **อัจฉรา ชัยชาญ และคณะ** จากผลการศึกษาเรื่อง เรื่องแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเยาวชน ที่พบว่าปัญหาของชุมชน คือผู้ปกครองไม่มีเวลาให้คำแนะนำลูกเนื่องจากต้องทำงาน แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนในการดูแลเยาวชนเพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การจัดโครงการพาลูกเข้าวัดในวันพระ เพื่อให้ผู้ปกครองมีเวลาพูดคุยและอบรมสั่งสอนกันมากขึ้นแสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญายังมีบทบาทต่อสังคมในปัจจุบัน และการนำเอาศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น มากำหนดเป็นค่านิยมทางความคิด เป็นตัวขัดเกลาทางสังคม ก็จะเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนมีภูมิคุ้มกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

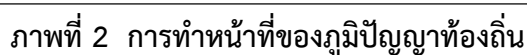
ด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งจะต้องมีการฝึกกำลังและเชื่อมโยงแหล่งทุนเข้าไว้ด้วยกัน สอดคล้องกับงาน **สุวรรณฤทธิ์ วงศ์ขุ่ม และคณะ (2553)** จากผลการศึกษาเรื่อง การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่มีคุณค่าของตำบลท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า

พื้นที่ตำบลท่าคาสามารถแบ่งกลุ่มทุนทางวัฒนธรรมออกเป็น กลุ่มทุนทางวัฒนธรรมด้านอาชีพ กลุ่มทุนทางวัฒนธรรมด้านการตั้งบ้านเรือน และกลุ่มทุนทางวัฒนธรรมด้านศาสนาและความเชื่อ โดยมีสายน้ำเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน และสอดคล้องกับงานของ ภาสกร นันทพานิช และคณะ ที่จากผลการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการพัฒนาชนบทเชิงบูรณาการ : กรณีศึกษาตำบลหนองค่าง อำเภอบัวชุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ได้เสนอว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการทั้งด้านสุขภาพ ด้านการเกษตร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฯ เกิดแผนพัฒนาสุขภาวะชุมชน โดยมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนและเชื่อมประสานเครือข่ายเพื่อดำเนินงานตามแผนพัฒนาที่ชุมชนได้ร่วมกำหนดขึ้น และบทบาทและหน้าที่ของทุนวัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีชีวิต เรื่อง การสร้างความยั่งยืน นอกจากจะเกิดกิจกรรมแล้ว เครือข่ายเองจะต้องมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน อาจจะมาเป็นตัวเงินที่เกิดจากการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือประโยชน์จากการยกระดับเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และที่สำคัญชาวบ้านจะต้องทราบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมจะเกิดผลดีตามมาได้อย่างไร

องค์ความรู้การวิจัย

การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านห้วยสืบบาท ตำบลเจริญธรรม อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พบว่า กลไกและปฏิสัมพันธ์การทำหน้าที่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการสร้างและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการจัดให้มีการศึกษาที่เกื้อหนุนให้บุคคลในชุมชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงภายใต้สิ่งที่อยู่ในสังคมรอบๆ ตัวทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น จากประสบการณ์ของวิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้าน จากแปลงสาธิต จากศูนย์เรียนรู้ ฯลฯ โดยมีมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในลักษณะของการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยที่ไม่เน้นการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียน

3. ควรขยายผลการวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับฐานราก

บรรณานุกรม

- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. การสร้างองค์กรชุมชนและเครือข่ายการพัฒนาชุมชน. เอกสารประกอบการศึกษาวิชา พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2557.
- ภาสกร นันทพานิชและคณะ. MBA Handbook : คู่มือสำหรับนักบริหาร และนักศึกษาปริญญาโท. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: ออฟเซ็ท จำกัด. 2554.
- สวนดุสิตโพล. (2560). “ปัญหาสังคม” ในสายตาคนไทย ณ วันนี้. แหล่งที่มา https://suandusitpoll.dusit.ac.th/UPLOAD_FILES/POLL/2560/PS-2560-1493514283.pdf สืบค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2563.
- สำนักงานจังหวัดสระบุรี. (2559). ข้อมูลการวิเคราะห์ความต้องการและศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่นจากเวทีประชาคมภายใต้ แผนพัฒนาอำเภอ ของจังหวัดสระบุรี ทั้ง 13 อำเภอ. แหล่งที่มา http://www.saraburi.go.th/web2/files/com_strategy/2017-12_9c975b039c08603.pdf สืบค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2563.
- สุวรรณฤทธิ์ วงศ์ชะอุ่มและคณะ. การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่มีคุณค่าของตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 2553.
- อัจฉรา ชัยชาญ และคณะ. “แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเยาวชน”. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ครั้งที่ 9.

การศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก*

A study of knowledge, attitudes and behaviors in the prevention and control
of COVID-19 local public health volunteers of
Banna district, Nakhon nayok Province

จารุณี จันทร์เปล่ง และ สุรภา เดียขุนทด
Jarunee Janpleng and Surapa Deakhunthod

วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา
St Theresa International College
Email: jarunee.j@stic.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก 2.เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ พฤติกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก สถานภาพครอบครัว ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 3.เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ พฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 กับอายุประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รายได้ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย ประชากรในการศึกษา คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำนวน 1,116 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 290 วิธีการสุ่มแบบ Accidental sampling เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีความรู้ในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 อยู่ในระดับดี มีทัศนคติในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 รายด้านและโดยรวม พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่มีเพศต่างกัน มี ทัศนคติต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้และด้านทัศนคติ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ในด้านสถานภาพต่างกัน มีการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ด้านทัศนคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ในส่วนด้านอาชีพที่ต่างกัน มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม รายด้านและโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิเคราะห์

* Received December 1, 2021; Revised December 21, 2021; Accepted January 25, 2022

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ พฤติกรรม ในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 กับอายุ ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รายได้ พบว่าอายุมีความสัมพันธ์แบบผกผันกับรายได้ และด้านความรู้ มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รายได้มีความสัมพันธ์กับด้านทักษะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์แบบผกผันกับด้านความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม; การป้องกันควบคุมโรคโควิด 19; อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

Abstract

This study aimed to meet the following objectives: 1.To study knowledge, attitude and behavior in prevention and control of COVID-19 among village health volunteers in Ban Na District, Nakhon Nayok Province. 2.To compare the knowledge, attitudes and behaviors of village health volunteers classified by gender, educational, occupation, family status. of village health volunteers 3. To study the relationship between knowledge, attitude, behavior in prevention and control of COVID-19 with age, experience of being a village health volunteer, and income.

It is descriptive research. The population of the study was village health volunteers in Ban Na District, Nakhon Nayok Province, totaling 1,116 people, the sample group consisted of 290 Accidental sampling methods. The questionnaire instrument was used as a questionnaire. The results of the research found that village health volunteers Knowledge of COVID-19 prevention and control is at a good level. The overall attitudes towards prevention and control of COVID-19 are at a high level and overall COVID-19 prevention and control behaviors at the highest level. The results of the comparative analysis of knowledge, attitudes and behaviors in the prevention and control of COVID-19 in each aspect and overall found that the village health volunteers with different sexes, different attitudes statistically significant at the .05 level . As for the different educational levels, had knowledge, attitudes and behaviors in preventing and controlling COVID-19. overall different statistically significant at the .05 level . When considering each aspect, it was found that the knowledge and attitudes were significantly different at the .05 level. In terms of different status there was a statistically significant difference in attitudes towards COVID-19 prevention and control at the .05 level. In terms of different occupations, they have knowledge, attitudes and behaviors. There were no statistically significant differences in each aspect and

overall. The results of the analysis of the relationship between knowledge, attitudes, behaviors in prevention and control of COVID-19 with age, experience of being a village health volunteer, and income found that age was inversely related to income and knowledge is related to the experience of being a health volunteer, statistically significant at the .01 level, income was correlated with attitude significantly at the .05 level. The experience as a Volunteer was inversely correlated with knowledge at the statistical significance of .05.

Keywords: Knowledge attitude and behavior; prevention and control of COVID-19; local public health volunteers

บทนำ

สำหรับสถานการณ์ในประเทศไทยปัจจุบัน จากข้อมูล ณ วันที่ 5 กันยายน 2564 พบว่ามีประชากรติดเชื้อสะสม 1,280,534 ราย และมี 12,855 ราย เสียชีวิตจาก โรคโควิด 19 (กรมควบคุมโรค, 2564) ในส่วนของข้อมูลจังหวัดนครนายก ณ วันที่ 4 กันยายน 2564 พบผู้ติดเชื้อรายใหม่จำนวน 61 รายทำให้มีผู้ติดเชื้อสะสมจำนวน 7860 ราย เป็นการติดเชื้อในระลอกใหม่เดือนเมษายนจำนวน 7839 ราย โดยรักษาอยู่ในโรงพยาบาล/โรงพยาบาลสนามและศูนย์ดูแลผู้ป่วยโควิด 19 ในชุมชน 1035 ราย รักษาหายและกลับบ้านแล้ว 6712 ราย อาการหนัก 47 ราย เสียชีวิตเพิ่ม 2 ราย รวมเสียชีวิตสะสม 92 ราย และจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด 19 อำเภอบ้านนา รวม 9 ราย โดยตำบลบ้านพริก 3 ราย ตำบลบ้านนา 3 ราย ตำบลเขาเพิ่ม 2 ราย และตำบลบ้านพร้าว 1 ราย ส่งผลให้อำเภอบ้านนามียอดผู้ติดเชื้อสะสม 1952 คนและเสียชีวิตถึง 14 คน (กรมควบคุมโรค, 2564) แม้ว่าคนส่วนใหญ่ที่เป็นโรคนี้อาจไม่มีอาการรุนแรง เพียงประมาณ ร้อยละ 20 เท่านั้นที่มีอาการป่วย และมีอัตราการเสียชีวิตต่ำกว่าร้อยละ 1 แต่เนื่องจากเป็นโรคใหม่จึงไม่มีภูมิคุ้มกันในตัวไป ทำให้จำนวนผู้ที่ติดเชื้อมีมาก จึงส่งผลให้เกิดการเสียชีวิตจำนวนมาก ทำให้ระบบสาธารณสุขรองรับไม่ได้ ซึ่งมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ การสวมหน้ากากอนามัย การล้างมือ การรักษาระยะห่างทางสังคม (Social distancing) และการกักตัว ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และระบบเศรษฐกิจ และไม่สามารถป้องกันการแพร่ระบาดของโรคได้อย่างสมบูรณ์

ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ต่อประชาชนทั่วไป ได้แก่ ปัญหาทางเศรษฐกิจ (การตกงาน และการถูกเลิกจ้าง) และปัญหาสุขภาพจิต เช่น ความวิตกกังวล นอนไม่หลับ การดื่มสุรา และใช้สารเสพติดเพิ่มมากขึ้น (Huang & Zhao, 2020; Harkness, Behar-Zusman, & Safren, 2020)

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 30) ลงวันที่ 1 สิงหาคม 2564 กำหนดให้จังหวัดนครนายกเป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายก, 2564) โดยมีนโยบายให้ประชาชนสามารถเดินทางข้ามถิ่นไปมาเพื่อกลับภูมิลำเนาได้จัดให้มีการกักตัวที่บ้าน (home quarantine) โดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

(อสม.) ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละกลุ่มบ้านและได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด มีบทบาทหน้าที่ในมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 เพื่อไม่ให้เข้าสู่ ชุมชน ได้แก่การคัดกรองผู้ที่มาจากพื้นที่เสี่ยง จัดทำบัญชีรายชื่อเพื่อเฝ้าติดตามสังเกตอาการเป็นระยะเวลา 14 วัน รวมถึงให้ความรู้และสร้างความตระหนักเกี่ยวกับ Social Distancing และเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ประชาชน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อโควิด 19 ในกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านพบว่ายังไม่มีการศึกษาเนื่องจากเป็นโรคที่ติดเชื้อที่อุบัติใหม่และเป็นโรคที่มีแพร่กระจายเป็นวงกว้างในระยะเวลาเพียงไม่นาน ทำให้ทางกลุ่มวิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 อำเภอบ้านนาใน จังหวัดนครนายก ที่นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อดูแลด้านการป้องกันโรคให้ประชาชนในชุมชนและเพื่อนำข้อมูลจากงานวิจัยไปพัฒนาแนวทางการจัดรูปแบบการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก
- 2.เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก สถานภาพครอบครัว ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
- 3.เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 กับอายุ ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รายได้ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยวิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอรายละเอียดตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ของอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำนวน 1,116 คน (แหล่งข้อมูลกลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัว โรงพยาบาลบ้านนา ข้อมูลวันที่ 9 กันยายน 2564)

กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ตามวิธีของ Yamane 1972 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 294 โดยทางกลุ่มจะเก็บเพิ่มเป็น 300 คน เมื่อส่งแบบสอบถามออนไลน์ให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา เก็บข้อมูลได้ทั้งหมด 310 คน แต่มีที่ไม่ตอบแบบสอบถาม 20 คน จึงได้แบบสอบถามทั้งหมด 290 คน คิดเป็น 96.66% โดยวิธีการสุ่มแบบ Accidental sampling

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยนำแบบสอบถามของนักวิจัยท่านอื่นมาประยุกต์ใช้ เพื่อสำรวจความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา รายได้หลัก และประสบการณ์การทำงานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับโรคโควิด 19 ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 17 ข้อ (บงกช โมระสกุล และ พรศิริ พันธศรี, 2564) ลักษณะคำถามเป็นแบบ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ ตอบถูก ให้ 1 คะแนน ตอบผิด ให้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับโรคโควิด 19 ลักษณะแบบสอบถามเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

การหาคุณภาพของเครื่องมือ ความตรง (Validity) แบบประเมินชุดนี้หลังจากผ่านการตรวจสอบค่าความสอดคล้องระหว่างข้อประเมินกับจุดมุ่งหมาย (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านแล้ว มีค่าความตรงตามเนื้อหา 0.66

ความเที่ยง (Reliability) จากแบบประเมินในการวิจัยครั้งนี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง ด้านความรู้ = .703 ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงด้านทัศนคติ = .628 และค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงด้านพฤติกรรม = .698 การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

1. ความถี่และค่าร้อยละ ใช้บรรยายลักษณะข้อมูลทั่วไปและด้านความรู้
2. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้บรรยาย ทัศนคติ และพฤติกรรม
3. การเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ พฤติกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ระหว่างเพศที่ต่างกัน โดยการทดสอบค่าที (t-independent)
4. การเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ พฤติกรรมระหว่างอาชีพที่ต่างกัน สถานภาพครอบครัวที่ต่างกัน ระดับการศึกษาที่ต่างกัน โดยการวิเคราะห์การแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)
5. ค่าความสัมพันธ์ระหว่างอายุ รายได้หลัก ประสบการณ์การทำงานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กับความรู้ ทักษะ พฤติกรรม ควบคุมป้องกันโรคโควิด 19 โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากสถานการณ์โรคโควิด-19 มีการระบาดอย่างรุนแรงในพื้นที่อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบออนไลน์ ผ่านทางระบบ google form ซึ่งมีการเก็บข้อมูลในช่วงเดือน กันยายน-ตุลาคม 2564 โดยผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

- 1 ผู้วิจัยประสานงานกับผู้รับผิดชอบงานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มงานเวชศาสตร์ครอบครัว โรงพยาบาลบ้านนา
- 2 ทำการเก็บข้อมูลโดยการแนบแบบชี้แจงขอความยินยอมในการตอบ

แบบสอบถามและส่งลิงค์ แบบสอบถามในระบบ google form 3 ติดตามผลแบบสอบถามจนได้ครบจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง 4 นำข้อมูลมาวิเคราะห์และประมวลผล

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และระดับความรู้เกี่ยวกับโรคโควิด 19

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และระดับความรู้

ตารางที่ 1 จำนวนและค่าร้อยละของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ และสถานภาพครอบครัว

รายการ	จำนวน (290)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	55	18.97
หญิง	235	81.03
อายุ		
0 – 30 ปี	6	2.06
31 – 40 ปี	23	7.93
41 – 50 ปี	69	23.79
51 – 60 ปี	113	38.96
61 ปีขึ้นไป	79	27.24
สถานภาพครอบครัว		
โสด	35	12.06
แต่งงาน	182	62.75
หย่า / แยกกันอยู่ / หม้าย	73	25.17
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	109	37.58
มัธยมศึกษา	117	40.34
ปวส./ อนุปริญญา	40	13.79
ปริญญาตรีขึ้นไป	19	6.55
อื่นๆ	5	1.72

จากตารางพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 81.03 และเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 18.97 เมื่อพิจารณาตามอายุ พบว่ากลุ่มอายุ 51 – 60 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.96 รองลงมาคืออายุ 61 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 27.24 และน้อยที่สุดคืออยู่ในกลุ่มอายุ 0-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.06 และเมื่อพิจารณาตามสถานภาพครอบครัว พบว่ามีสถานภาพแต่งงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.75 รองลงมาคือสถานภาพ หย่า / แยกกันอยู่ / หม้าย คิดเป็นร้อยละ 25.17 และน้อยที่สุด สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 12.06 เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา พบว่าระดับมัธยมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.69 รองลงมาคือระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 38.97 และน้อยที่สุดระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 6.55

ตารางที่ 2 จำนวนและค่าร้อยละของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำแนกตามระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

รายการ	จำนวน (290)	ร้อยละ
อาชีพ		
ข้าราชการบำนาญ	2	0.68
เกษตรกรรวม	94	32.41
รับจ้าง	87	30.00
ค้าขาย/ประกอบกิจการส่วนตัว	71	24.48
อื่นๆ	36	12.41
รายได้		
0 – 3,000 บาท	115	39.65
3,001 – 6,000 บาท	79	27.24
6,001 – 9,000 บาท	49	16.89
9,001 – 35,000 บาท	47	16.20
ประสบการณ์เป็น อสม.		
1 – 10 ปี	153	52.75
11 – 20 ปี	86	29.65
21 – 30 ปี	38	13.10
31 – 40 ปี	11	3.79
41 – 50 ปี	2	0.68

จากตารางพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก เมื่อพิจารณาตามอาชีพ พบว่ามีอาชีพเกษตรกรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.41 รองลงมาคืออาชีพ รับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 30.00 และน้อยที่สุด อาชีพข้าราชการบำนาญ คิดเป็นร้อยละ 0.68 และเมื่อพิจารณาตาม

รายได้ต่อเดือน พบว่า รายได้มากที่สุดของผู้ตอบแบบสอบถาม อยู่ระหว่าง 0 – 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.65 รองลงมาคือรายได้ที่อยู่ระหว่าง 3,001 – 6,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.24 และน้อยที่สุดคือรายได้ระหว่าง 9,001 – 35,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.20 และเมื่อพิจารณาตามประสบการณ์การทำงานเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่า มากที่สุดอยู่ที่ 1 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.75 รองลงมาอยู่ที่ 11 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.65 และน้อยที่สุดอยู่ที่ 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.68

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ที่ตอบแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับโรคโควิด 19 จำแนกตามระดับความรู้ (n=290)

ระดับความรู้	จำนวนคน	ร้อยละ
ระดับพอใช้ (10-11 คะแนน)	2	0.68
ระดับปานกลาง (12-13คะแนน)	32	11.03
ระดับดี (14-15 คะแนน)	209	72.06
ระดับดีมาก (16-17 คะแนน)	47	16.20

จากตารางพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ที่ตอบแบบสอบถามด้านความรู้ เมื่อพิจารณาตามระดับความรู้พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้ระดับดี ร้อยละ 72.06 รองลงมาคือระดับดีมาก ร้อยละ 16.20 และน้อยที่สุดคือระดับปรับปรุง ร้อยละ 0.68

ตอนที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทักษะคิด และพฤติกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19

- ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทักษะคิด พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก มีทักษะคิดโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.26 , S.D. = .40) และเมื่อพิจารณารายชื่อจากมากไปน้อย พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก มีทักษะคิดว่าขยะต่างๆที่ปนเปื้อนน้ำมูก/น้ำลาย ของผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ถือว่าเป็นขยะติดเชื้อ มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.85 , S.D. = .39) รองลงมาเป็น การสวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยเป็นสิ่งที่จำเป็นในการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = .58) ส่วนการเชื่อมั่นว่าประเทศไทยสามารถเอาชนะโรคโควิด-19 มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.54 , S.D. = 1.03)

- ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พฤติกรรม พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65 , SD = .38) และเมื่อพิจารณารายชื่อจากมากไปน้อยพบว่า หากอยู่ในพื้นที่มีคนแออัด หรือออกนอกบ้าน ท่านใส่หน้ากากอนามัยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ที่ ($\bar{X}$ = 4.92 , SD = .64) รองลงมาเป็นข้อ ท่านล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ความเข้มข้นอย่างน้อย 70% เมื่อต้องออกไปที่สาธารณะ ($\bar{X}$ = 4.84 , SD = 0.44) ส่วนข้อ หากไม่มีกระดาษทิชชู เมื่อไอจาม ท่านปิดปากจมูกโดยไอจามใส่แขนเสื้อ หรือด้านในของเสื้อ แทนการใช้ฝ่ามือปิดปากจมูก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.68 , SD = 1.55)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทักษะและพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด-19 ของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก รายด้าน (n=290)

ข้อ	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านทัศนคติ	4.26	.40	มาก
2.	ด้านพฤติกรรม	4.65	.38	มากที่สุด
	รวม	4.46	.31	มาก

จากตารางพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีทัศนคติและพฤติกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.46 , SD = .31) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านพฤติกรรมมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = .38) ส่วนด้านทัศนคติมีคะแนนเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = .40)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ พฤติกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กับเพศ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก สถานภาพครอบครัว

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 รายด้านและโดยรวม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ที่มีเพศต่างกัน โดยการทดสอบค่าที (Independent t-test)

ตัวแปร	เพศ	n	$\bar{X}$	S.D	t	df	Sig
ด้านความรู้	ชาย	55	3.02	0.59	-.279	288	.767
	หญิง	235	3.04	0.54			
ด้านทัศนคติ	ชาย	55	4.14	0.43	-2.516*	288	.012
	หญิง	235	4.29	0.40			
ด้านพฤติกรรม	ชาย	55	4.56	0.54	-1.592	64.456	.116
	หญิง	235	4.68	0.34			
รวม	ชาย	55	3.91	0.36	-1.932	70.506	.057
	หญิง	235	4.00	0.28			

*p< .05

จากตารางพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ที่มีเพศต่างกัน มี ทักษะ ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน ความรู้ พฤติกรรมและโดยรวม ในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมรายด้านและโดยรวม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ของระดับการศึกษาที่ต่างกัน โดยการ วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านความรู้	ระหว่างกลุ่ม	3.506	4	.876	3.007*	.019
	ภายในกลุ่ม	83.077	285	.291		
	รวม	86.583	289			
ด้านทัศนคติ	ระหว่างกลุ่ม	2.500	4	.625	3.909*	.004
	ภายในกลุ่ม	45.569	285	.160		
	รวม	48.069	289			
ด้านพฤติกรรม	ระหว่างกลุ่ม	.539	4	.135	.899	.465
	ภายในกลุ่ม	42.696	285	.150		
	รวม	43.234	289			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	1.242	4	.310	3.627*	.007
	ภายในกลุ่ม	24.392	285	.086		
	รวม	25.634	289			

*p< .05

จากตารางพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรู้ และด้านทัศนคติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในกรณีนี้ นำค่าเฉลี่ยรายด้านและโดยรวมไปทดสอบเปรียบเทียบรายคู่ โดยวิธีการของ Scheffe

- การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ระดับการศึกษาที่ต่างกันเป็นรายคู่ โดยวิธีการแบบ Scheffe ด้านความรู้ พบว่า การป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ด้านความรู้ ในระดับประถมศึกษา,มัธยมศึกษา,ปวส./อนุปริญญา,ปริญญาตรีขึ้นไปและอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา ระดับการศึกษาที่ต่างกันเป็นรายคู่ โดยวิธีการแบบ Scheffe ด้านทัศนคติ พบว่า การป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา ด้านทัศนคติ ในระดับประถมศึกษา,มัธยมศึกษา,ปวส./อนุปริญญา,ปริญญาตรีขึ้นไปและอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา ระดับการศึกษาที่ต่างกันเป็นรายคู่ โดยวิธีการแบบ Scheffe โดยรวม พบว่า การป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอ บ้านนา ด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมโดยรวม ระหว่างระดับประถมศึกษาและปวส./อนุปริญญา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ระดับปวส./อนุปริญญา มีค่าเฉลี่ยมากกว่าระดับประถมศึกษา

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมรายด้าน ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ตามสถานภาพที่ต่างกัน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านความรู้	ระหว่างกลุ่ม	.757	2	.378	1.265	.284
	ภายในกลุ่ม	85.826	287	.299		
	รวม	86.583	289			
ด้านทัศนคติ	ระหว่างกลุ่ม	2.397	2	1.198	7.530**	.001
	ภายในกลุ่ม	45.673	287	.159		
	รวม	48.069	289			
ด้านพฤติกรรม	ระหว่างกลุ่ม	.050	2	.025	.165	.848
	ภายในกลุ่ม	43.185	287	.150		
	รวม	43.234	289			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.291	2	.146	1.650	.194
	ภายในกลุ่ม	25.342	287	.088		
	รวม	25.634	289			

*p< .01

จากตารางพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ด้านทัศนคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในการนี้ นำค่าเฉลี่ยด้านทัศนคติไปทดสอบเปรียบเทียบรายคู่ โดยวิธีการของ Scheffe

- การเปรียบเทียบการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของ อสม. อ.บ้านนา สถานภาพที่ต่างกัน โดยวิธีการแบบ Scheffe ด้านทัศนคติ พบว่า การป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ด้านทัศนคติ ระหว่างสถานภาพแต่งงานกับสถานภาพหย่า/แยกกันอยู่/ หม้าย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่สถานภาพแต่งงาน มีค่าเฉลี่ยมากกว่าสถานภาพ หย่า/แยกกันอยู่/ หม้าย

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมรายด้านและโดยรวม ของอาสาสมัคร
สาธารณสุข อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ของอาชีพที่มีความแตกต่างกัน โดยการวิเคราะห์
ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านความรู้	ระหว่างกลุ่ม	1.423	4	.356	1.191	.315
	ภายในกลุ่ม	85.159	285	.299		
	รวม	86.583	289			
ด้านทัศนคติ	ระหว่างกลุ่ม	1.118	4	.280	1.697	.151
	ภายในกลุ่ม	46.951	285	.165		
	รวม	48.069	289			
ด้านพฤติกรรม	ระหว่างกลุ่ม	.392	4	.098	.651	.626
	ภายในกลุ่ม	42.843	285	.150		
	รวม	43.234	289			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	.274	4	.069	.770	.545
	ภายในกลุ่ม	25.359	285	.089		
	รวม	25.634	289			

จากตารางพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ที่มีอาชีพต่างกัน มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 รายด้านและโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ พฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 กับอายุ ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และรายได้

ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก กับอายุ รายได้ และประสบการณ์การเป็น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson 's Correlation Coefficient)

ตัวแปร	อายุ	รายได้	ประสบการณ์	ความรู้	ทักษะ	พฤติกรรม
อายุ	-	-	-	-	-	-
รายได้	-.177**	-	-	-	-	-
ประสบการณ์	.503**	-.098	-	-	-	-
ความรู้	-.160**	.072	-.130*	-	-	-
ทักษะ	-.082	.146*	-.028	.141*	-	-
พฤติกรรม	.035	.016	-.021	.069	.287**	-

**P < .01, *p< .05

จากตารางพบว่า อายุมีความสัมพันธ์แบบผกผันกับรายได้ และด้านความรู้ และมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รายได้มีความสัมพันธ์กับด้านทักษะ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขมีความสัมพันธ์แบบผกผันกับด้านความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัย การศึกษา ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก พบว่า

การเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ พฤติกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก สถานภาพครอบครัว ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

จากสมมุติฐานการวิจัยในข้อ 1 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ที่มี เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพหลัก สถานภาพครอบครัว ที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ต่างกัน ผลงานวิจัยพบว่า

เพศที่ต่างกัน มีทัศนคติต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจาก เพศหญิงมีความละเอียดอ่อนและมีความใส่ใจต่อสุขภาพมากกว่าเพศชาย ทำให้มีทัศนคติและมุมมองต่อการป้องกันโรคโควิด 19 ที่แตกต่างกันได้ แต่ในส่วนของการรับรู้และพฤติกรรมโดยรวมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ของอาสาสมัครสาธารณสุขที่เพศที่ต่างกัน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะในปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ในเรื่องโรคโควิด 19 ระหว่างเพศชายและเพศหญิงมีความเท่าเทียมกัน โดยมีช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ผ่านทางโทรทัศน์ วิทยุ และสื่อออนไลน์ รวมทั้งทางการประชาสัมพันธ์ของรัฐบาล จึงทำให้ผลของการศึกษาในส่วนของการรับรู้และพฤติกรรมโดยรวมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ไม่มีความแตกต่างกัน

ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาวรรณ ใจแสน (2563) พบว่าระดับการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันโรค COVID-19 โดยรวมไม่ต่างกัน อาจเนื่องมาจาก กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยดังกล่าวทำในพนักงานที่ทำงานสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข โดยที่ทุกคนมีระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สามารถอ่านออก เขียนได้ ทำให้อาจมีการ ปฏิบัติตนตามแนวทางการสาธารณสุขเพื่อป้องกันโรค COVID-19 ได้โดยง่าย ไม่แตกต่างกัน

อาชีพหลักที่ต่างกัน มีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 รายด้าน และโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาวรรณ ใจแสน (2563) ได้ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรค COVID-19 ของพนักงานสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรค COVID-19 จำแนกตาม เพศ อายุ รายได้ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพ และตำแหน่งงาน ผลการศึกษาพบว่า ด้านอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันโรค COVID-19 โดยรวมไม่ต่างกัน อาจเนื่องมาจาก ในปัจจุบันมีการแพร่กระจายเชื้อโรคโควิด 19 ไปทั่วประเทศไทย ทำให้ทุกอาชีพมีความเสี่ยงจะต้องสัมผัสเชื้อโรค COVID-19 จึงส่งผลให้ทุกอาชีพมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคโควิด 19 ไม่แตกต่างกัน

สถานภาพครอบครัวที่ต่างกัน มีการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 ด้านทัศนคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่สถานภาพแต่งงาน มีค่าเฉลี่ยมากกว่าสถานภาพ หย่า/แยกกันอยู่/ หม้าย

แต่ในด้านพฤติกรรมการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาวรรณ ใจแสน (2563) ที่พบว่าสถานภาพที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการป้องกันโรค COVID-19 โดยรวมไม่ต่างกัน อาจเป็นเพราะทุกคนจำเป็นต้องป้องกันตนเองจากโรคโควิด 19 ไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใด

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม ในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 กับอายุ รายได้ และประสบการณ์ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

จากสมมุติฐานงานวิจัยในข้อ 2 ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับอายุ ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รายได้ต่อเดือนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ในการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า

อายุมีความสัมพันธ์แบบผกผันกับรายได้ และด้านความรู้ และมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวรรณ คำแสน (2564) ที่พบว่า ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในเขตอำเภอบ้านนา จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 กับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในเขตอำเภอบ้านนา จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 343 คน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 อยู่ในระดับมาก จากการศึกษาในงานวิจัยนี้ อสม.ที่มีช่วงอายุ 51-60 ปี มีถึงร้อยละ 38.96 ซึ่งคนในช่วงวัยนี้จะมีรายได้ลดลง เนื่องจากบางคนมีสมรรถนะทางร่างกายเสื่อมถอย ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่เหมือนเมื่อก่อน จึงทำให้อายุมีความสัมพันธ์แบบผกผันกับรายได้ ส่วนอายุมีความสัมพันธ์แบบผกผันกับด้านความรู้ ก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากช่วงอายุ 51-60 ปี และช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป ที่มีถึงร้อยละ 27.24 อาจจะทำให้มีการเรียนรู้ลดลงกว่าช่วงอายุน้อยกว่านี้ เนื่องจากวัยที่สูงอายุ ทำให้ความจำลดลง และสภาพร่างกายที่เสื่อมถอย เช่น สายตาไม่ดี การได้ยินลดลง หรือการเข้าถึงความรู้ทางสื่อออนไลน์ไม่สามารถเข้าถึงได้ จึงทำให้มีความรู้ที่ลดลง

รายได้มีความสัมพันธ์กับด้านทักษะ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย ยืนยาว และเพ็ญนภา บุญเสริม (2563) ที่พบว่า ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะต่อพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหญิงในจังหวัดสุรินทร์ ผลของการศึกษาพบว่า ทักษะการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านทักษะการป้องกันโรคไวรัสโคโรนา 2019 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ

ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครมีความสัมพันธ์แบบผกผันกับด้านความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภัชชญา ภาวิระรัต สมภาพ อาจชนะศึก และปิยะณัฐ นามชู (2563) ที่พบว่า ส่วนใหญ่ อสม. และประชาชนในชุมชน มี พฤติกรรมในการป้องกันตนเอง คือ มีการสวมหน้ากากอนามัย กินร้อน ช้อนส่วนตัว ล้างมือ รักษา ระยะห่างทางสังคม และหลีกเลี่ยงไม่ไปในที่ชุมชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทั้ง ในช่วงที่มีนโยบายปิดเมือง และช่วงมาตรการผ่อนปรน อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 97.76 และร้อยละ 97.98 ตามลำดับ ในขณะที่เกี่ยวกับบทบาทของ อสม. และการจัดการของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคโควิด 19 ในชุมชน อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 93.60 และ ร้อยละ 96.13 ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมในการป้องกันตนเองช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในพื้นที่ ระหว่างช่วงที่มีนโยบายปิดเมืองและช่วงมาตรการผ่อนปรน พบว่าพฤติกรรมการป้องกันตนเองทั้งของ อสม. และประชาชนในช่วงที่มีนโยบายปิดเมือง และช่วงมาตรการ ผ่อนปรน

แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ทั้ง 2 กลุ่มมีพฤติกรรมการ ป้องกันตนเองช่วงที่มีนโยบายปิดเมืองดีกว่าช่วงมาตรการผ่อนปรน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการกินร้อน ซ้อนส่วนตัว ล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย รักษาระยะห่างทางสังคม และหลีกเลี่ยงไม่ไปในที่ชุมชนนั้น ทั้งนี้ผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นจาก อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พบว่า บทบาทของ อสม. และการจัดการของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการเฝ้าระวัง ป้องกันโรคและควบคุมโรคโควิด 19 ในชุมชน ตามมาตรการการค้นหากลุ่มเสี่ยง การจัดการกลุ่มเสี่ยงที่เข้ามาในพื้นที่ การตื่นตระหนกในพื้นที่ และความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยิ่ง อสม.มีประสบการณ์ในการทำงานมากจะมีความรู้ลดลง เนื่องจาก อสม.ที่มีประสบการณ์มาก จะมีอายุมาก อาจเนื่องจากความเสื่อมถอยของร่างกาย ในด้านความจำ การรับรู้ จึงทำให้มีการเรียนรู้ลดลง แต่อย่างไรก็ตามทั้งความคิดเห็นของ อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้ผลสรุปเกี่ยวกับบทบาทของ อสม. ในการเฝ้าระวัง ป้องกันโรคและควบคุม โรคโควิด 19 ในชุมชน และการจัดการของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของ อสม. อยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของ อสม. ในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พร้อมทั้งมีส่วนร่วมใน กระบวนการจัดการปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. อาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ส่วนใหญ่มีความรู้และมีพฤติกรรมการ ป้องกันโรคในระดับมาก แต่ยังพบรายข้อที่มีค่าคะแนนน้อยในเรื่องที่ว่า ผู้ที่ไม่ป่วย สามารถสวมหน้ากากผ้าได้ แต่ผู้ที่มีอาการป่วยให้สวมหน้ากากอนามัยเพื่อประสิทธิภาพในการควบคุมการแพร่กระจายโรค รวมทั้ง หากไม่มีกระดาษทิชชู เมื่อไอ จาม จะปิดปากจมูกโดยไอจามใส่แขนเสื้อ หรือด้านในของเสื้อ แทนการใช้อุ้งมือปิดปาก จมูก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งอาจส่งผลให้มีการแพร่กระจายของโรคได้ จึงควรมีการสร้างความรู้ความตระหนักแก่อาสาสมัครสาธารณสุขในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ COVID-19 เป็นอย่างดีและพร้อมที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณสุขที่สำคัญของชุมชนต่อไป

2. อาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก เชื่อมั่นว่าประเทศไทยสามารถเอาชนะโรคโควิด-19 ในลำดับสุดท้าย ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขควรเร่งสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรด้านหน้า ด้วยการเดินหน้าฉีดวัคซีนให้กับบุคลากรด้านหน้า และประชาชนทุกกลุ่มอาชีพ เพื่อเร่งสร้างเกราะป้องกันการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19 รวมทั้งทางจังหวัดนครนายก ควรมีมาตรการทางด้านสาธารณสุขอย่างเข้มข้น ไม่ว่าจะเป็นการเว้นระยะห่าง จำกัดจำนวนคน ตรวจวัดอุณหภูมิร่างกาย ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ และสวมหน้ากากอนามัย ภายใต้มาตรการป้องกันโควิดอย่างเข้มข้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. วิจัยควรศึกษาสาเหตุและแนวทางของปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคโควิด -19 โดยใช้วิธีระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม ตามบริบทของพื้นที่หรือเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
2. วิจัยควรศึกษาปัจจัยความแตกต่างของความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการรับรู้บทบาท อสม. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมและแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงาน มาพัฒนาโปรแกรมการปฏิบัติงานตามบทบาท อสม. ในการเฝ้าระวังและป้องกันโรคโควิด 19 เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้มีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมโรค.(2564). แนวทางการให้วัคซีนโควิด 19. แหล่งที่มา: <https://ddc.moph.go.th/uploads/files/1729520210301021023.pdf> สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย.2564.
- กรมควบคุมโรค. (3 มกราคม2564). แนวทางปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) หรือโควิด19สำหรับประชาชนทั่วไปและกลุ่มเสี่ยง. แหล่งที่มา: https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/int_protection/int_protection_030164.pdf สืบค้นเมื่อ 1 พ.ย.2564.
- จุฬารัตน ใจแสน. (2559). พฤติกรรมการป้องกันโรค COVID-19 ของพนักงานสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐวรรณ คำแสน. (2564). ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในเขตอำเภออุ้มผาง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี. 21(4), 43-45.
- ธวัชชัย ยืนยาวและเพ็ญภา บุญเสริม. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะต่อพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 (COVID-19) ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หญิงในจังหวัดสุรินทร์. วารสารการแพทย์โรงพยาบาลศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์. 35(3). 555-564
- ศุภกัญญา ภาวรงค์รัตน์.(2563). การศึกษาความสามารถของผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม. พ.ศ. 2562. วารสารวิชาการสังคมมนุษย์. 10(2). 1-19
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายก. (2564). “ข่าวประชาสัมพันธ์ จังหวัดนครนายก” แหล่งที่มา: <http://nayok.moph.go.th/web/> สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน พ.ศ. 2564.
- Huang, Y., & Zhao, N. (2020). Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: A web-based cross-sectional survey. Psychiatry Research, 288, 112954. doi: 10.1016/j.psychres.2020.112954.

วิถีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง* Alcohol Drinking Patterns among Thai Female Workers

ปุนิกา อภิรัชไกรศรี

Punika Apirukkraisri

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand

E-mail: punika5919@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องวิถีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากศูนย์วิจัยปัญหาสุรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระบบคิด ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างวิถีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงกับผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตของแรงงานหญิง โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ระบบคิด ความเชื่อ ค่านิยมสะท้อนปัจจัยการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีผลต่อพฤติกรรมที่มีความต่อเนื่องและเพิ่มระดับพฤติกรรมให้มีความเข้มข้นมากขึ้น ได้แก่ (1.1) ประสบการณ์การดื่มครั้งแรก (1.2) กลุ่มเพื่อน (1.3) วาระและโอกาสในการดื่ม (1.4) สถานการณ์ปัญหาชีวิตของแรงงานหญิง (2) กระบวนการหล่อหลอมพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง 2.1 กระบวนการผลิตซ้ำตามวิถีชีวิตเฉพาะของแรงงานหญิง 2.2 กระบวนการผลิตซ้ำบนฐานโครงสร้างทางสังคม ที่แวดล้อมด้วย “วัฒนธรรมสังคมนิยมการดื่ม” และ (3) วิถีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง พบกราฟชีวิต 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ 1 วิถีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงที่มีแนวโน้มระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ค่อนข้างถาวร ลักษณะที่ 2 วิถีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงที่มีแนวโน้มของระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กึ่งถาวร และชั่วคราว ข้อท้าทายของการวิจัยครั้งนี้ คือ “การตรวจจรวจการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง และการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแรงงานหญิงควรมีทิศทางอย่างไร ?”

คำสำคัญ: แรงงานหญิง; วิถีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์; พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

* Received December 9, 2021; Revised January 28, 2021; Accepted January 25, 2022

Abstract

This article is a part of research entitled “the alcohol consumption patterns among Thai female workers”, research grant provided by Center of Alcohol Studies (CAS). The purposes of this research are to study the thinking system, beliefs, values and behaviors of alcohol consumption among Thai female workers, as well as the relationship between female workers' lifestyles of alcohol consumption and its effects on their lifestyles. The research methodology was the Mixed methods research by using the quantitative and qualitative researches.

The research results found that 1) the thinking system, beliefs, and values reflecting factors of alcohol consumption have an effect on continuous behavior and intensity the degree of alcohol consumption. Related factors are (1.1) first drinking experience (1.2) friends group (1.3) agenda and opportunities for drinking (1.4) life and problems related situations. 2) The process of forging alcohol drinking behavior of female workers in relation to (2.1) reproductive process according to specific lifestyles of (2.2) reproduction process based on social structure surrounded by "Socialist drinking culture" and 3) the alcohol-drinking behavior pattern of female workers represents two main patterns of life graphs regarding alcohol drinking characteristics: (3.1) alcohol consumption pattern of female workers with a rather persistent tendency of its behavior and (3.2) alcohol consumption pattern of female workers with the tendency of semi-permanent and temporary behavior of alcohol consumption. The challenge of this research is “How to conduct a break-through on alcohol drinking cycle among Thai female workers and to re-direct and strengthen the quality of life.”

Key words: female workers; alcohol consumption patterns; alcohol consumption behavior

บทนำ

“กลุ่มผู้หญิง” เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ธุรกิจเครื่องดัดแปลงเครื่องจักรกลอุตสาหกรรมเพื่อเจาะตลาดเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งกระทรวงสาธารณสุข เผยสถิติการดัดแปลงเครื่องจักรกลของอุตสาหกรรม (2553) ว่า “ผู้หญิงเป็นนักดัดแปลงเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 65” สะท้อนให้เห็นถึง สถานการณ์การดัดแปลงของอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้น และยังคงมีการขยายช่องทางในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในการบริโภคเครื่องจักรกลอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้สื่อโฆษณาเครื่องดัดแปลงเครื่องจักรกลที่เหมาะสมสำหรับผู้หญิง การลดขนาดบรรจุภัณฑ์ให้มีขนาดเล็กลง ราคาถูก การผลิตเครื่องดัดแปลงเครื่องจักรกลที่มีราคาถูก หาซื้อง่าย เป็นต้น กลุ่มผู้หญิง จึงเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีพฤติกรรมการดัดแปลงเครื่องจักรกลอุตสาหกรรมอย่างแพร่หลายและดัดแปลงเหมือนเป็นกิจวัตรประจำชีวิต อย่างกลุ่มแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งหมายรวมถึง กลุ่มแรงงานหญิง ที่พบข้อมูลเชิงสถิติ จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550) พบว่า กลุ่มวัยทำงานมีอัตราการดัดแปลงมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ร้อยละ 34.4 และ จากรายงานการศึกษาโครงการโรงงานสีขาว ลด ละ เลิกเครื่องดัดแปลงเครื่องจักรกล พบว่า ค่าใช้จ่ายของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ร้อยละ 39.2 เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าเครื่องดัดแปลงเครื่องจักรกล และพบว่า กลุ่มตัวอย่างของการศึกษา มีพฤติกรรมเคยดัดแปลงและปัจจุบันยังดัดแปลงอยู่ คิดเป็นร้อยละ 53.2 ซึ่งข้อมูลของกลุ่มแรงงานที่น่าสนใจ คือ บริษัท วาไทยอุตสาหกรรม จำกัด กลุ่มเป้าหมายที่เก็บข้อมูล เป็นผู้หญิงร้อยละ 70.3 เป็นผู้ชายร้อยละ 29.7 พบว่า มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องดัดแปลงเครื่องจักรกล ร้อยละ 10.4 และ มีพฤติกรรมเคยดัดแปลงและยังดัดแปลงอยู่ ร้อยละ 42.0 โดยแรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง เนื่องจากเป็นโรงงานอุตสาหกรรมประเภทตัดเย็บผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าส่งออก (มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2553) จึงสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มแรงงานหญิงเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีพฤติกรรมการดัดแปลงเครื่องจักรกล และมีแนวโน้มที่ 10 พฤติกรรมดังกล่าวจะกลายเป็นวิถี

หนึ่งของการดำเนินชีวิตของกลุ่มแรงงานหญิง ซึ่งค่านิยมที่พบได้ในวิถีชีวิตของผู้หญิงที่มี 1 พฤติกรรมการดัดแปลงเครื่องจักรกล เช่น การดัดแปลงเครื่องจักรกลเป็นเรื่องปกติ การดัดแปลงเป็นเรื่องของการสร้างสรรค์เพื่อสังคม เป็นต้น เหล่านี้ กลุ่มผู้หญิงที่มีพฤติกรรมการดัดแปลง มักมีทัศนคติเชิงบวกต่อแบบแผนการดัดแปลงเครื่องจักรกล (เกียรติพงษ์ อิตุพร, 2550) ซึ่งสถานการณ์และค่านิยมการดัดแปลงเครื่องจักรกลของผู้หญิงหมายรวมถึงกลุ่มแรงงานหญิง ภาวะเสี่ยงด้านผลกระทบจากการดัดแปลงเครื่องจักรกล นอกจากส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ด้านสุขภาพ ยังพบว่า ผู้หญิงที่มีพฤติกรรมการดัดแปลงเครื่องจักรกลยังมีภาวะเสี่ยงที่มากกว่าผู้ชาย และมีแนวโน้มของพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้น ประกอบภาวะเสี่ยงและผลกระทบกับวิถีการดำเนินชีวิตที่เกิดขึ้น ดังนั้น งานวิจัยเรื่อง วิถีการดัดแปลงเครื่องจักรกลของแรงงานหญิง จึงเกิดขึ้นเพื่อศึกษาสถานการณ์และแนวทางในการพัฒนาวิถีชีวิตของแรงงานหญิงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงระบบคิด ความเชื่อ และค่านิยมการดัดแปลงเครื่องจักรกลของแรงงานหญิง
2. เพื่อศึกษาถึงวิถีพฤติกรรมการดัดแปลงเครื่องจักรกลของแรงงานหญิง
3. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีการดัดแปลงเครื่องจักรกลของแรงงานหญิงกับผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตของแรงงานหญิง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed methods research) ใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มแรงงานกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของ Yamane เพื่อหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการศึกษา จากจำนวนประชากร 132,253 คน และกำหนดค่าความเชื่อมั่น 95% ความผิดพลาดไม่เกิน 5% ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ จำนวน 1,519 คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการเก็บข้อมูลหลังจากที่มีการจัดเก็บและจัดทำข้อมูลเชิงปริมาณ โดยนำฐานข้อมูลมาวางแผนทางในการเก็บข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ซึ่งมีการดำเนินการศึกษาโดยแบ่งจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะราย (In-depth Interviews) จำนวนพื้นที่ละ 10 คน รวมกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ศึกษาจำนวน 30 คน และ การสัมภาษณ์เจาะกลุ่มเชิงลึก (Focus Group) จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกลุ่มๆ ละ 15 - 20 คน ซึ่งดำเนินกระบวนการกลุ่ม 6 กลุ่ม (พื้นที่ละ 2 กลุ่ม) คิดเป็น 120 คน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบมิติเชิงสาเหตุที่นำไปสู่การตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ ภายใต้กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ ที่สะท้อนระดับพฤติกรรมการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงทั้งระดับพฤติกรรมถาวร ระดับกึ่งถาวร และระดับพฤติกรรมชั่วคราว ที่ฉายให้เห็นถึง กราฟชีวิตของแรงงานหญิงที่มีพฤติกรรมการตี และแนวโน้มในอนาคตของการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงให้ผ่านพ้นเงื่อนไขการต้องตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ สู่การหลุดพ้นจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ได้อย่างแท้จริง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ จากผลการศึกษาถึง ปัจจัยการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ครั้งแรก และปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ที่มีความต่อเนื่องและเพิ่มระดับพฤติกรรมให้มีความเข้มข้นมากขึ้น

1.1 ปัจจัยการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ครั้งแรก เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในตัวตนของแรงงานหญิง ได้แก่ ความเชื่อ ทศนคติ ที่ทำให้เกิดความอยากรู้ อยากลอง ซึ่งถือเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่พบได้ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ กับ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การถูกเพื่อนชักชวน วิถีชีวิตตามบริบทเชิงวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล หรือวิธีการผลิตเครื่องตีแอลกอฮอล์ตีกันเองตามครัวเรือน เหล่านี้ ถือเป็นสาเหตุเชิงโครงสร้างทางสังคมที่ซึมลึกอยู่ในวิถีชีวิตของแรงงานหญิงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือ ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการถูกเพื่อนชักชวน คิดเป็นร้อยละ 46.51 รองลงมา มีสาเหตุจากการอยากรู้อยากลอง คิดเป็นร้อยละ 42.41 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ปัจจัยที่มี

ผลต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรกของแรงงานหญิง มักกล่าวถึง “ความอยากรู้ อยากลอง เพื่อนชวน” แต่นัยยะที่แฝงไว้ในคำกล่าวของแรงงานหญิง พบว่า “ความอยากรู้ อยากลอง เป็นปัจจัยภายใน” ได้รับจากบริบทแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอก เช่น ครอบครัว วัฒนธรรม วิถีชุมชน กลุ่มเพื่อน ฯลฯ เป็นกลไกของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งนี้ ความอยากรู้อยากลองเหล่านี้ เกิดจากทัศนคติ ความเชื่อ ที่ว่า “การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นเรื่องปกติ สังคมนิยมกัน” ที่ผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม ได้แก่

(1) พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่มีบิดา พี่ชาย น้องชาย ที่ดื่ม แต่แรงงานหญิงบางกรณีก็มีการตั้งคำถามกับพฤติกรรมการดื่มของสมาชิกผู้หญิงในครอบครัวเช่นกัน

(2) พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ที่สืบทอดผ่านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีเทศกาลต่างๆ เหล่านี้ เป็นตัวแปรสำคัญของจุดเริ่มต้นพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง ที่ทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสทดลองดื่มหรือเรียกว่า “ดื่มเป็น”

(3) พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงเริ่มต้นเรียนรู้จาก “วิธีการดื่มเหล้า ทำยาต้องดื่มเอง” ประเด็นนี้เป็นประเด็นหนุนเสริมที่สำคัญที่มีผลทำให้แรงงานหญิง มีทัศนะว่า “เป็นเรื่องวิถีชีวิตปกติ” จึงมีโอกาสมองรสนาติการดื่ม

ปัจจัยหนึ่งของการดื่มครั้งแรกของแรงงานหญิง คือ “สังคมเพื่อน หรือ แรงงานหญิง มักกล่าวถึงจุดเริ่มต้นการการดื่มด้วยคำว่า “เพื่อนชวน” เป็นปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์” ในครั้งแรกของแรงงานหญิง ซึ่งเป็นปัจจัยการมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อเนื่องของแรงงานหญิงอีกด้วย กล่าวคือ ความอยากรู้ อยากลอง เป็นภาวะที่แรงงานหญิงต้องการการตอบสนองความต้องการ ฉะนั้น กลุ่มเพื่อน จึงเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงชักชวนกันดื่ม

อีกทั้งยังพบว่า วิถีชีวิตของแรงงานที่ทำงานในโรงงาน เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการดื่มครั้งแรกของแรงงานหลายกรณี โดยมักเริ่มต้นดื่มในงานเลี้ยงสังสรรค์ของบริษัท สังคมเพื่อนในโรงงานชวน หรือบางกรณีกล่าวว่า “อยู่ที่บ้านกับพ่อแม่ไม่สามารถดื่มได้ แต่พอมาทำงานที่โรงงาน ชีวิต อิสระ มีเพื่อนฝูง ก็เลยลองดื่ม” นอกจากนี้ ยังพบปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้เกิดทัศนคติ ความเชื่อ และพัฒนาพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้มีระดับการดื่มที่มีความเข้มข้นมากขึ้น ได้แก่ วิถีชีวิตเชิงวัฒนธรรม

1.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีความต่อเนื่องและเพิ่มระดับความเข้มข้นของพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ความต่อเนื่องในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง พบปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) ประสบการณ์การดื่มครั้งแรก (2) กลุ่มเพื่อน (3) วาระและโอกาสในการดื่ม (4) สถานการณ์ปัญหาชีวิตของแรงงานหญิง กล่าวคือ

(1) ประสบการณ์การดื่มครั้งแรก ถือว่ามีผลต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงในครั้งต่อไป จากการศึกษา พบว่า แรงงานหญิงที่มีประสบการณ์การดื่มครั้งแรกที่ดี เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีรสชาติดี ซึ่งส่วนใหญ่แรงงานหญิงที่มีการดื่มต่อเนื่องนั้น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ดื่มครั้งแรก มีรสชาติหวาน เช่น เหล้าแดงผสมโค้ก Spy สาโท กระแช่ เหล้าเถื่อนผสมน้ำแดง เป็นต้น และพบว่า มัก

ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีตีกีรเพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่หากประสบการณ์การดื่มเครื่องดื่มครั้งแรกไม่ดี เช่น เมามากจนไม่สามารถควบคุมตนเองได้ หรือ ถูกเพื่อนมอม ฯลฯ บางกรณีไม่ดื่มต่อ และปฏิเสธการดื่ม หรือ บางกรณีพบเจอประสบการณ์ในชีวิตจากสมาชิกในครอบครัวดื่มจนเกิดปัญหา ก็ไม่ดื่มมีพฤติกรรมการดื่มต่อเนื่อง ฯลฯ

(2) กลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงเป็นลำดับแรก ดังเห็นได้จาก อันดับที่ 1 พฤติกรรมการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ดื่มเพื่อสร้างสัมพันธ์ เชื่อมสัมพันธ์กับเพื่อนฝูง คิดเป็นร้อยละ 39.91 และอันดับที่ 3 ดื่ม เพราะชอบพูดคุยพบปะเพื่อนฝูง คิดเป็นร้อยละ 25.90 ตามลำดับ หรือจากการเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พบว่า แรงงานหญิงนักศึกษา มักนิยมดื่มกับกลุ่มเพื่อน เช่น วันหยุด หลังเลิกงาน เพื่อที่จะได้มีโอกาสคุยกัน แลกเปลี่ยนสาระทุกข์สุขดิบ ก่อนที่เข้าที่พัก ฯลฯ ดังนั้น กล่าวได้ว่า สังคมเพื่อน ถือเป็นปัจจัยสนับสนุนพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างต่อเนื่อง

(3) วาระและโอกาสในการดื่ม เป็นปัจจัยหนึ่ง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เป็นอันดับที่ 2 ดื่มตามเทศกาล คิดเป็นร้อยละ 34.19 รองจากดื่มเพื่อสร้างสัมพันธ์ เชื่อมสัมพันธ์กับเพื่อนฝูง แรงงานหญิงหลายกรณีไม่ได้ดื่มเป็นประจำ แต่มักดื่มตามวาระพิเศษ เช่น งานวันเกิดเพื่อน งานเลี้ยงบริษัท งานเทศกาล อย่าง สงกรานต์ งานบวช งานแต่งงาน ฯลฯ

(4) สถานการณ์ปัญหาชีวิตของแรงงานหญิง ซึ่งถือว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการดื่มของแรงงานหญิงทั้งในมิติของการดื่มต่อเนื่อง และเพิ่มระดับตีกีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีความเข้มข้นมากขึ้น จากการศึกษาทั้งจากเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการตอบแบบสอบถาม พบว่า ปัญหาแรกที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง คือ ปัญหาครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 28.91 รองลงมา ปัญหาความรัก คิดเป็นร้อยละ 25.59 และ ปัญหาการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 23.63 ตามลำดับ ซึ่งแรงงานหญิงใช้พื้นที่การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนถึงเรื่องราวชีวิตของตนเอง โดยเรื่องที่แรงงานหญิงมักระบายกับเพื่อนขณะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ส่วนใหญ่เป็นปัญหาครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 27.99 รองลงมา ปัญหาการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 26.52 และ เรื่องปัญหาความรัก คิดเป็นร้อยละ 23.76 ตามลำดับ ทั้ง 3 ปัญหา จึงถือเป็นปัจจัยหนุนเสริมให้แรงงานหญิงเพิ่มระดับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้มีความเข้มข้นมากขึ้นตามสภาพของสถานการณ์ที่แรงงานหญิงเผชิญ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า แรงงานหญิงที่มีพฤติกรรมการดื่มนั้น ดื่มเพื่อพบปะเพื่อนฝูงและมีพื้นที่ในการระบายเรื่องราวชีวิตมากกว่าการดื่มเพื่อให้เพื่อนยอมรับ

ดังนั้น จากการศึกษาเหตุปัจจัยของพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า มีปัจจัยภายใน ได้แก่ ทศนคติ ความเชื่อ ระบบคิด เป็นสิ่งเร้าที่กระตุ้นจากปัจจัยภายนอกให้เกิดความอยากรู้ อยากลอง โดยปัจจัยภายนอก ถือเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม หรือกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมให้แรงงานหญิงที่มีพฤติกรรมกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ เลือกตัดสินใจแสดงพฤติกรรมกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งปัจจัยภายนอกที่พบ ได้แก่ ครอบครัว สังคมเพื่อน บริบทเชิงวัฒนธรรมที่ยอมรับในวิถีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยความต่อเนื่องของพฤติกรรมและระดับความเข้มข้นของพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์การดื่ม (ครั้งแรก) สังคมเพื่อน (ลักษณะของกลุ่มเพื่อน) สถานการณ์ปัญหาในชีวิต

(กับความสามารถในการจัดการปัญหา) และ วาระโอกาส นำไปสู่การแสดงผลการติดตามเครื่องตีแมลงกอฮอลล์ 3 ระดับ ได้แก่ พฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ของแรงงานหญิง พฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ของแรงงานชาย และพฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ของแรงงาน

ประการที่ 2 กระบวนการหล่อหลอมพฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ของแรงงานหญิง เป็นกระบวนการผลิตซ้ำพฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ของแรงงานหญิง ซึ่งจากการศึกษา พบว่า กระบวนการผลิตซ้ำพฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ แบ่งเป็น 2 กระบวนการหลัก ๆ ได้แก่

2.1 กระบวนการผลิตซ้ำตามวิถีชีวิตเฉพาะของแรงงานหญิง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทัศนคติ ระบบคิด ความเชื่อ สภาพการดำเนินชีวิต การมีครอบครัว ที่สามารถกล่าวถึง การถูกกดขี่ทางสังคมด้วย บทบาทหน้าที่ของความเป็นแม่ และภรรยา ที่ต้องแบกรับภาระทั้งพื้นที่ครอบครัว และพื้นที่ทางเศรษฐกิจ การทำมาหากิน หรือบางกรณีต้องตกอยู่ในสถานภาพแม่เลี้ยงเดี่ยว หรือหาทางออกในชีวิตไม่ได้ความรัก การทำงาน ภาวะทางเศรษฐกิจ การเผชิญปัญหา และความสามารถในการจัดการปัญหา หมายรวมถึงสภาพจิตใจ เช่น ความวิตกกังวล ความเครียด ความกดดัน ฯลฯ เหล่านี้เป็นกระบวนการผลิตซ้ำตามวิถีชีวิตเฉพาะของ แรงงานหญิงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์กลายเป็น “วิถีชีวิต” กล่าวคือ แรงงานหญิงที่มี พฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์อย่างต่อเนื่องและมีระดับความเข้มข้นของพฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ที่ค่อนข้างถาวร มักประสบปัญหาครอบครัว การหย่าร้าง หรือถูกกดขี่ด้วยบทบาทของความเป็น ผู้หญิงมานานจนไม่ได้เรียนรู้การมีสังคมเพื่อนฝูง จนกระทั่งเข้ามาทำงานในโรงงาน ประกอบทัศนคติทางสังคม ที่มองว่า “หญิงชายสามารถตีแมลงกอฮอลล์ได้เหมือนกัน”

2.2 กระบวนการผลิตซ้ำบนฐานโครงสร้างทางสังคม ที่แวดล้อมด้วย “วัฒนธรรมสังคมนิยมการตี” เกิดขึ้นในชีวิตของแรงงานหญิง ตลอดจนบริบทแวดล้อมทางกายภาพ เครื่องตีแมลงกอฮอลล์เป็นสิ่งที่หาซื้อได้ ง่าย ทั้งบริเวณรอบโรงงาน หอพัก หมายรวมถึงสถานบันเทิง สถานเริงรมย์ต่าง ๆ ไม่ได้เป็นข้อจำกัดสำหรับ แรงงานหญิง ดังเห็นได้จาก ข้อมูลเชิงสถิติ พบว่า ส่วนใหญ่สถานที่ที่นิยมไปตีแมลงกอฮอลล์ คือ หอพัก อพาร์ทเมนต์ บ้านพักส่วนบุคคล คิดเป็นร้อยละ 51.81 รองลงมา สถานเริงรมย์ สถานบันเทิง ร้านอาหาร คิดเป็นร้อยละ 40.66 ตามลำดับ ประกอบกับ บริบทแวดล้อมทางชีวภาพ ในที่นี้คือ กลุ่มเพื่อนฝูง สังคมเพื่อนมีพฤติกรรมการตี สะท้อนให้เห็นถึง เพื่อนมีอิทธิพลต่อการตีแมลงกอฮอลล์ของแรงงาน กระบวนการหล่อหลอมของการผลิตซ้ำพฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ของแรงงานหญิง สะท้อนให้เห็นถึง สภาพของชีวิตแรงงานหญิงที่มีภาวะเสี่ยงต่อสุขภาวะชีวิตต่อไป

ประเด็นที่ 3 ผลกระทบจากพฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ : กราฟชีวิตของพฤติกรรมการ ตีแมลงกอฮอลล์ของแรงงานหญิง ซึ่งผลกระทบจากการพฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ของ แรงงานหญิง กล่าวคือ

3.1 ผลกระทบต่อตนเอง พบว่า แรงงานหญิงถูกลวนลามจากการตีแมลงกอฮอลล์ คิดเป็น ร้อยละ 15.39 ทั้งยังพบว่า พฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ของแรงงานหญิง ส่งผลให้ถูกลวนลามเมตตามหานิยมจากผู้ตีแมลงกอฮอลล์ คิดเป็นร้อยละ 7.92 ตามลำดับ อีกทั้งพบว่า พฤติกรรมการตีแมลงกอฮอลล์ของแรงงานหญิง ทำให้ประสบอุบัติเหตุทางถนน คิดเป็นร้อยละ 78.72 ซึ่งมีระดับความรุนแรงจาก

ส่วนใหญ่ได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย รักษาเบื้องต้นด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 56.15 รองลงมา ได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย เข้ารับการรักษาจากสถานพยาบาล คิดเป็นร้อยละ 29.90 และ ได้รับบาดเจ็บขา แขนหัก กระแทกกระเเทือนทางสมอง คิดเป็นร้อยละ 8.31 ตามลำดับ

3.2 ผลกระทบต่อครอบครัว พบว่า แรงงานหญิงที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัวมากขึ้นหรือทะเลาะกันมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 25.67 รองลงมา ทำให้ครอบครัวไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน คิดเป็นร้อยละ 24.10 และ ทำให้ครอบครัวมีเวลาให้กันน้อยลง คิดเป็นร้อยละ 21.51 ตามลำดับ อีกทั้งยังพบว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงกับความรุนแรงในครอบครัว ทำให้ทะเลาะวิวาทกับบุคคลในครอบครัวจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คิดเป็นร้อยละ 18.75 ซึ่งมีความถี่ของพฤติกรรมทะเลาะวิวาทกับบุคคลในครอบครัวเป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 73.68 และมีแรงงานหญิงส่วนหนึ่งที่มีพฤติกรรมทะเลาะวิวาทกับบุคคลในครอบครัวอันเนื่องมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกครั้งที่ตั้ง คิดเป็นร้อยละ 26.32 ตามลำดับ โดยระดับความรุนแรง ส่วนใหญ่มีปากเสียงเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 77.98 รองลงมา มีปากเสียงและทำร้ายร่างกายแต่ไม่ถึงขั้นเข้าโรงพยาบาล คิดเป็นร้อยละ 13.15 และ มีปากเสียงและทำร้ายร่างกายได้รับบาดเจ็บจนเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแต่ไม่นอนโรงพยาบาลคิดเป็นร้อยละ 7.34 ตามลำดับ ทั้งนี้พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ แรงงานหญิงมีพฤติกรรมลดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อันเนื่องมาจากการมีครอบครัวและการมีบุตร ซึ่งพบข้อมูลเชิงสถิติ ส่วนใหญ่การมีครอบครัวส่งผลต่อพฤติกรรมลดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง คิดเป็นร้อยละ 76.81 และการมีบุตรของแรงงานหญิง คิดเป็นร้อยละ 74.31 ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพและเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้แรงงานหญิงมีพฤติกรรมลดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับกึ่งถาวรหรือชั่วคราว นอกจากนี้ ยังมีสาเหตุสนับสนุนแรงงานหญิงที่มีบุตรพฤติกรรมลดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องจากภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 36.44 รองลงมา ต้องเป็นแบบอย่างสำหรับบุตร คิดเป็นร้อยละ 25.08 และ ต้องเลี้ยงดูบุตร มีเวลาให้บุตรมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 20.17 ตามลำดับ

3.3 ผลกระทบต่อสุขภาพและอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิง พบว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงส่งผลสุขภาพและประสบปัญหาด้านสุขภาพอันเนื่องมาจากพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คิดเป็นร้อยละ 25.00 นอกจากนี้ ประเด็นที่น่าสนใจ แรงงานหญิงบางกรณีมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์ คิดเป็นร้อยละ 5.55 ซึ่งช่วงอายุการตั้งครรภ์ของแรงงานหญิงที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์ ในช่วงอายุการตั้งครรภ์ระหว่าง 0-3 เดือน คิดเป็นร้อยละ 78.18 รองลงมา ช่วงอายุการตั้งครรภ์ระหว่าง 4-6 เดือน คิดเป็น ร้อยละ 16.36 และช่วงอายุการตั้งครรภ์ระหว่าง 7-9 เดือน คิดเป็นร้อยละ 3.64 ตามลำดับ

3.4 ผลกระทบต่อการทำงาน พบว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำให้แรงงานหญิง มีปัญหากับนายจ้างอันเนื่องมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คิดเป็นร้อยละ 20.32 และ เคยขาดงานอันเนื่องมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คิดเป็นร้อยละ 35.72 ตามลำดับ ตลอดจนส่งผลต่อการทำงานล่วงเวลา (OT) คิดเป็นร้อยละ 39.11 ตามลำดับ

3.5 ผลกระทบต่อภาวะทางเศรษฐกิจ แรงงานหญิง เห็นว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีผลให้ภาระค่าใช้จ่ายสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 80.38

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการศึกษาวิจัย “วิถีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง”ตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การอภิปรายผลการศึกษาถึง ระบบคิด ความเชื่อ และค่านิยมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง สาเหตุสำคัญที่ทำให้มีพฤติกรรมการดื่ม ได้แก่ (1) ดื่มเพื่อสร้างสัมพันธ์ เชื่อมสัมพันธ์กับเพื่อนฝูง (2) ดื่มตามเทศกาล (3) ดื่มเพราะชอบพูดคุยพบปะเพื่อนฝูง ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า สาเหตุที่ส่งผลให้มีพฤติกรรมการดื่มที่ต่อเนื่องมากที่สุด คือ เรื่องปัญหาครอบครัว รองลงมา สาเหตุจากเรื่องปัญหาความรัก และสาเหตุจากเรื่องปัญหาการทำงาน ตามลำดับ และพบว่า สาเหตุของการหยุดดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง เนื่องจากมีครอบครัว รองลงมาเนื่องจากการมีบุตร และเนื่องจากภาระหนี้สิน ตามลำดับ

2. การอภิปรายผลการศึกษาถึง วิถีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง พบว่า พฤติกรรมหลังจากหยุดหรือลดปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ชั่วคราวและกลับมาดื่มอีกของแรงงานหญิง ผู้ตอบแบบสอบถามในเขตพื้นที่เป้าหมายทั้งหมด พบว่า ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมลดปริมาณการดื่มและดื่มเฉพาะเทศกาล และมีพฤติกรรมการดื่มเฉพาะวันหยุด ตามลำดับ ซึ่งพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยังนำไปสู่พฤติกรรมอื่น ๆ ได้แก่ พฤติกรรมการสูบบุหรี่ พฤติกรรมการเล่นการพนัน พฤติกรรมการเล่นหวย พฤติกรรมการเล่นแชร์ พฤติกรรมการแต่งตัวและซื้อเครื่องสำอางมากขึ้น พฤติกรรมออกไปดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามสถานบันเทิง สถานเริงรมย์ ร้านอาหาร ทำให้คุณต้องซื้อเสื้อผ้ามากขึ้น และพฤติกรรมการถูกจับเวลาออกไปดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามสถานบันเทิง สถานเริงรมย์ และร้านอาหาร

3. การอภิปรายผลการศึกษาถึง ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงกับผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตของแรงงานหญิง พบว่า วงจรชีวิต ผลกระทบ และแนวโน้มของพฤติกรรมของแรงงานหญิง ที่วงจรการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขึ้นอยู่กับสถานะการถูกกดทับจากบริบทแวดล้อมทางสังคม (ปัจจัยภายนอก) ที่มีผลต่ออารมณ์ ความรู้สึก ทักษะคิด (ปัจจัยภายใน) พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงจึงเป็นช่องทางหนึ่งของชีวิตได้มีพื้นที่ระบายความรู้สึก การปลดปล่อยชีวิตให้เป็นอิสระ รู้สึกถึงการมีพื้นที่ส่วนตัว แต่ทั้งนี้สถานการณ์ดังกล่าวทำให้แรงงานหญิงตกอยู่สถานะการของการถูกกดทับลงไปอีก นำไปสู่การได้รับผลกระทบที่มากขึ้น

องค์ความรู้การวิจัย

บทความจากการวิจัยครั้งนี้พบองค์ความรู้ 2 องค์ความรู้ ได้แก่

1. องค์ความรู้ที่ว่าด้วยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับระดับความเข้มข้นของพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กล่าวคือ ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทำให้เกิดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีความต่อเนื่องและเพิ่มระดับความเข้มข้นของพฤติกรรม สามารถวิเคราะห์ระดับพฤติกรรม 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 พฤติกรรมการดื่มค่อนข้างถาวร ระดับที่

2 พฤติกรรมการดื่มกึ่งถาวร และระดับที่ 3 พฤติกรรมการดื่มชั่วคราว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ 4 ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ดังตาราง

ตาราง

แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการดื่มเครื่องดื่ม

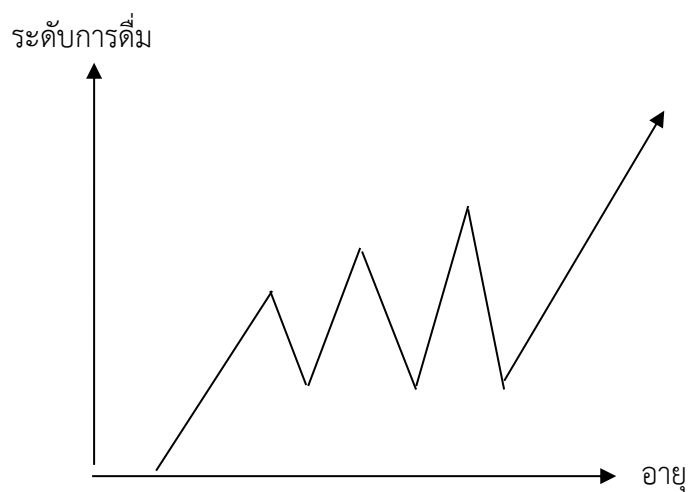
แอลกอฮอล์กับระดับความเข้มข้นของพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ปัจจัยการดื่ม ระดับ พฤติกรรม การดื่ม	ประสบการณ์การดื่ม (ครั้งแรก)	สังคมเพื่อน (บริบทแวดล้อม)	สถานการณ์ปัญหาในชีวิตกับ ความสามารถในการจัดการ ปัญหา	วาระโอกาส
ค่อนข้างถาวร	ประสบการณ์การดื่ม ครั้งแรก สร้าง ความรู้สึกที่ดี	เพื่อนดื่ม	สถานการณ์ในชีวิตมีแนวโน้ม เป็นลบ , ความสามารถในการ จัดการปัญหาน้อย หากทางออก ไม่ได้	ดื่มทุกวาระ
กึ่งถาวร	ประสบการณ์การดื่ม เฉย ๆ , ดื่มเป็น เคย ๆ	เพื่อนดื่ม แต่มี ความสามารถในการ ปฏิเสธ	สถานการณ์ในชีวิตอาจจะเป็น ลบ หรือ บวกก็ได้ แต่มี ความสามารถในการจัดการ กับสถานการณ์ปัญหา , มี ทางออก	บางครั้ง ตาม วาระสำคัญ
ชั่วคราว (ส่วนใหญ่เป็นผู้ ได้รับผลกระทบ)	ประสบการณ์การดื่ม ครั้งแรกไม่ดี	เพื่อนดื่ม แต่มี ความสามารถในการ ปฏิเสธ หรือกลุ่ม เพื่อนไม่ค่อยดื่ม หรือ สมาชิกในครอบครัวมี คนดื่ม	สถานการณ์ในชีวิตค่อนข้าง บวก หรือ แม้เป็นลบ แต่ไม่ทำให้ ความสำคัญกับการใช้เหล้า เป็นทางออก	บางครั้ง ตาม วาระสำคัญ

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับกราฟชีวิตของแรงงานหญิงที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งนี้ ผลกระทบสะท้อนถึง วงจรการดื่มและแนวโน้มของวิธีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้แรงงานหญิงเพิ่มและลดระดับความเข้มข้นของพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์กราฟชีวิตวิธีการดื่มของแรงงานหญิง ได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะกราฟชีวิตที่ 1 วิธีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง และแนวโน้มระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ค่อนข้างถาวร

แผนภาพที่ 1
วิถีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง
ที่มีแนวโน้มพฤติกรรมการดื่มค่อนข้างถาวร

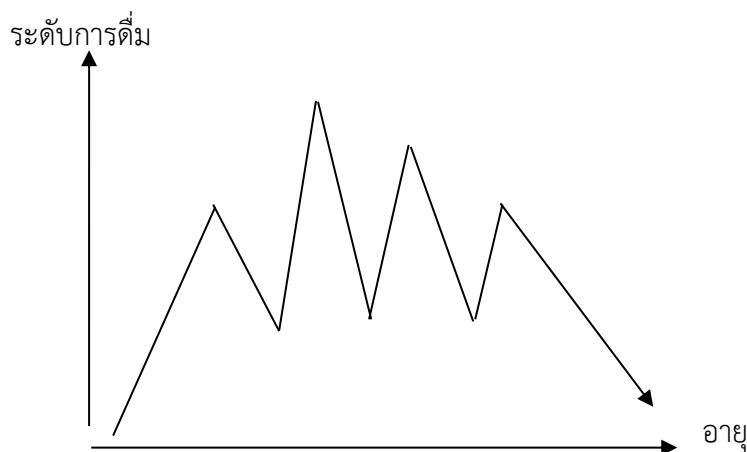

จากกราฟชีวิต พบว่า ช่วงชีวิตที่มีสถานการณ์ก่อกวนอารมณ์ ความรู้สึกของแรงงานหญิง เช่น ปัญหาครอบครัว ความรัก ฯลฯ ปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะสูงขึ้นตามไปด้วย แต่หากช่วงชีวิตที่สถานการณ์ชีวิตคลี่คลายลง ปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะลดลงตามลำดับ ทั้งนี้พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะมีแนวโน้มค่อนข้างถาวร หากความสามารถในเผชิญปัญหาและการจัดการปัญหา การมีทางออกในชีวิตของแรงงานหญิงสามารถจัดการได้ ประกอบกับบริบทแวดล้อมทางสังคมเป็นสังคมนิยมการดื่ม เช่น สังคมเพื่อนที่นิยมการดื่ม ฯลฯ เป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้เกิดพฤติกรรมการดื่มที่เพิ่มระดับความเข้มข้นขึ้นตาม แนวโน้มของพฤติกรรมอาจจะมีความถาวร

ลักษณะกราฟชีวิตที่ 2 วิถีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง และแนวโน้มของระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กึ่งถาวร และ ชั่วคราว

แผนภาพที่ 2

วิถีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิง
ที่มีแนวโน้มของพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กึ่งถาวร และ ชั่วคราว

จากกราฟชีวิต พบว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กึ่งถาวร หรือ ชั่วคราว เป็นลักษณะพฤติกรรมที่ดื่มไม่ต่อเนื่อง ดื่มเฉพาะวาระสำคัญ และมีความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งพบว่าลักษณะของแรงงานหญิงที่มีพฤติกรรมการดื่มเช่นนี้ ประสบการณ์การดื่มไม่ดี มีทักษะการปฏิเสธ และประเด็นสำคัญที่พบ คือ ครอบครัวและการมีบุตรของแรงงานหญิงมีผลต่อการลดปริมาณการดื่มลง ด้วยเหตุผล เช่น ภาระที่ต้องดูแลบุตร การเป็นตัวอย่างให้กับบุตร ปัญหาสุขภาพหลังคลอด ฯลฯ เหล่านี้ มีผลให้พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแรงงานหญิงลดลง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิง ดังนี้

1. ควรจะสร้างและพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และเข้าใจชีวิตตนเองของแรงงานหญิง และควรมีการพัฒนาสภาพการทำงานและสภาพการจ้างงานให้ดีขึ้น
2. ควรจะปรับเพิ่มและพัฒนางานสหภาพแรงงานและแรงงานสัมพันธ์ ที่เน้นเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแรงงานหญิงให้มากขึ้น
3. ควรจะพัฒนาโรงงาน ให้เป็น “โรงงาน คือ ชุมชนของแรงงาน” กล่าวคือ แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างถิ่น วิธีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ส่งผลกระทบอย่างรอบด้าน การปรับสร้างโรงงานเป็นชุมชนสร้างสรรค์ชีวิต ถือเป็นกลไกการเฝ้าระวังภาวะเสี่ยงของแรงงานหญิง และสำคัญส่งผลกระทบต่อสมรรถภาพในการทำงานที่ดีของแรงงาน/ลูกจ้าง เช่น การจัดตั้งศูนย์สวัสดิภาพแรงงานในโรงงาน ศูนย์การจัดบริการพิเศษสำหรับแรงงานในด้านต่างๆ การจัดบริการเฉพาะสำหรับแรงงานหญิง ทั้งนี้ควรจะเป็นความร่วมมือกันจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การผลักดันให้มีกฎหมาย นโยบายเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
4. ควรจะมีการผลักดันนโยบาย มาตรการ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพแรงงานหญิงโดยตรง โดยเน้นการคุ้มครองและส่งเสริมสวัสดิภาพแรงงานหญิงโดยเฉพาะ

บรรณานุกรม

- กมลลา วัฒนพร. (2550). สถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รายจังหวัด พ.ศ.2550. กรุงเทพมหานคร.
- โครงการสุราสากล. “บทความแปลพิเศษเรื่อง โอกาสสุดท้ายในการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์.” <www.oro.open.ac.uk/19809/>. กันยายน 2549.
- จิรนนท์ แก้วกล้า. (2548) การทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์และผลกระทบของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์. กรุงเทพมหานคร.
- บัณฑิต ไพศาล และคณะ. (ม.ม.ป.). ความจำเป็น หลักการและแนวทางการควบคุมการบริโภคและปัญหาจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์. กรุงเทพมหานคร.
- พระไพศาล วิสาโล. (2537) ประวัติศาสตร์การบริโภคสุราในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ดีไซน์ จำกัด.
- มูลนิธิเพื่อนหญิง. (2548). พัฒนาการเครือข่ายชุมชนลดเหล้าลดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- มูลนิธิเพื่อนหญิง. (ม.ป.ป.). รายงานพัฒนาการเครือข่ายบ้านคำกลาง ต.โนนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ ศูนย์ประสานการช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กอำนาจเจริญ โครงการลดเหล้า:ลดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก.
- ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.). (2550). สถานภาพการบริโภคสุรา พ.ศ.2550. กรุงเทพมหานคร
- สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. “คดีอาญาที่มีผู้เสียหายเป็นผู้หญิงและเด็ก ปี 2543-2545.” <<http://www.gdrif.org/vawdata/vaw/01.htm>>. มกราคม 2550.
- สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. “ภัยทางเพศจากรายงานของหนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ ปี 2543-2547.” <<http://www.gdrif.org/vawdata/vaw/04.htm>>. มกราคม 2550.
- สมบัติ ตรีประเสริฐสุข. (ม.ม.ป.). สุราไม่ใช่สินค้าธรรมดา : ผลกระทบต่อสุขภาพและการดูแลรักษา. กรุงเทพมหานคร,
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.). “คนไทยดื่มหนักแค่ไหน.” <www.thaihealth.or.th/news.php?id=2929>. กันยายน 2549.
- สุรศักดิ์ ไชยสงค์. (2553). การประชุมวิชาการสุราระดับชาติครั้งที่ 6 : สุราในโลกเสรี. นนทบุรี: บริษัท เดอะกราฟิก ซิสเต็มส์ จำกัด.
- สุวรา แก้วนัย และคณะ. (2553). เคล็ดไม่ลับ : การจัดทำมาตรการลด ละ เลิกเหล้าในชุมชน. กรุงเทพมหานคร.

พุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร* Buddhist Psychology Architecture Enhancing Safety in the Organization

จำรัส พรหมบุตร, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, มั่น เสือสูงเนิน และ สราวุธ อุดม

Chamrus Phombutram, Siriwat Srikrueadong, Man Suesungnoen and Sarayuth Udom

หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: Jr_919@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักการและองค์ประกอบการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร ผลการวิจัยมีดังนี้รูปแบบการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร พบว่า สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2=63.72$, $df = 50$, $p = .092$, $GFI = .98$, $AGFI = .94$, $RMSEA = .023$) สามารถอธิบายความแปรปรวน ความปลอดภัย ได้ร้อยละ 74 และพิจารณาตัวแปรส่งผ่าน (Mediators) พบว่าหลักสัปปายะ มีอิทธิพลอ่อนสูงกว่าอิทธิพลตรง หมายความว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กรที่พัฒนาขึ้น มีหลักสัปปายะ เป็นตัวแปรส่งผ่าน (Mediators) ที่ดี

คำสำคัญ: พุทธสถาปัตยกรรม; เชิงจิตวิทยา; ส่งเสริมความปลอดภัย; องค์กร.

* Received January 27, 2022; Revised February 20, 2022; Accepted March 11, 2022

Abstract

Objectives of the study aimed 1) to study the principles and interior design elements of Buddhist Psychology Architecture enhancing the safety in the organization; 2) to analytically study an interior design process of Buddhist Psychology Architecture enhancing the safety in the organization; and 3) to present an interior design model of Buddhist Psychology Architecture enhancing the safety in the organization. Results of the study were as follows: With respect to a model of an interior design model of Buddhist Psychology Architecture enhancing the safety in the organization it found that Chi-square value ($\chi^2 = 63.72$, $df = 50$, $p = .092$, $GFI = .98$, $AGFI = .94$, $RMSEA = .023$) could have explained the variance of 74 percent safety, while considering mediators it found that the principles of Sappaya had higher indirect influences than direct influences. This indicated that the casual relationship model of Buddhist Psychology Architecture enhancing the safety in the organization as developed had Buddhist Psychology Architecture enhancing the safety in the organization as good mediators.

Keywords: Buddhist Architecture; Psychology; Enhancing Safety; Organization.

บทนำ

พุทธสถาปัตยกรรม เป็นผลงานทางศิลปะที่แสดงออกถึงสิ่งปลูกสร้างที่อยู่อาศัยทั่วไป เช่น ตึก อาคาร บ้าน เรือน เป็นต้น ผลงานทางสถาปัตยกรรมสามารถรับรู้ทางสายตาและสัมผัสได้ ถึงรูปทรงทางผิว ภาย ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทรูปทรงเรขาคณิต 3 มิติ และรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ เกี่ยวข้องทั้งภายในและ ภายนอกของสิ่งปลูกสร้าง สถาปัตยกรรมของวัดในพระพุทธศาสนามี ลักษณะเด่นในด้านคตินิยมเกี่ยวกับการ ก่อสร้าง ได้แก่ พระสถูป/เจดีย์ หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่มี รูปโอคว่ำ สร้างไว้สำหรับบรรจุของที่ควรบูชา เป็น อนุสรณ์เตือนใจให้เกิดกุศลกรรมอื่น ๆ เช่น พระสารีริกธาตุ หรืออัฐิแห่งพระสาวก พระเจดีย์ เป็นสิ่งก่อสร้าง ทางพระพุทธศาสนาพระเจดีย์ มี 4 ประเภท คือ 1. ธาตุเจดีย์ 2. บริโภคเจดีย์ 3. ธรรมเจดีย์ 4. อุเทสิกเจดีย์ และยังมีอีกหลาย ประเภท (พระไพณด์ รุกขิตธมโม, 2562)

สถาปัตยกรรมเป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกสิ่งก่อสร้าง รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและ ภายนอกสิ่งปลูกสร้างนั้น ที่มาจากการออกแบบของมนุษย์ ด้วยศาสตร์ทางด้านศิลปะ การจัดวางที่ว่าง ทัศนศิลป์ และวิศวกรรมการก่อสร้าง เพื่อประโยชน์ใช้สอย สถาปัตยกรรมยังเป็นสื่อความคิด และสัญลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของสังคมในยุคนั้นๆ ด้วย สถาปัตยกรรมจึงเป็นวิทยาการของการก่อสร้าง ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อ ตอบสนองความต้องการทางด้านประโยชน์ใช้สอย และการแสดงออกของมนุษย์ที่เจริญแล้ว แม้แต่ในสังคม ชุมชนที่มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ก็ยังมีการสรรสร้างงานสถาปัตยกรรม เพื่อสนองการใช้สอยขั้นพื้นฐาน ส่วนในสังคมที่เจริญแล้วจะเครื่องบ่งชี้พัฒนาการของสังคมที่แสดงความเป็นปึกแผ่นแน่นหนา และ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของสังคมหรือ กลุ่มคนนั้น ๆ การออกแบบตกแต่งภายใน มีลักษณะงานที่จะต้อง คำนึงถึงการอำนวยความสะดวกสบายแก่ผู้ใช้งาน ประโยชน์จากการใช้สอย ระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และความปลอดภัยแล้ว ยังต้องคำนึงถึงราคาที่เหมาะสมสำหรับงบประมาณและรูปแบบความสวยงาม โดยที่ การออกแบบตกแต่งภายในนี้อาจเป็นงานออกแบบจากการนำสิ่งที่มีอยู่แล้วมาดัดแปลงให้สวยงามยิ่งขึ้น หรือ เป็นงานที่ถูกออกแบบสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่โดยนักออกแบบตกแต่งภายใน (เรียนรู้ขั้นตอนการออกแบบ, 2563)

สำหรับงานก่อสร้างในส่วนทางราชการ มักจะเป็นการก่อสร้างที่มีความเกี่ยวข้องกับด้าน สาธารณูปโภค โดยการก่อสร้างดังกล่าวนี้จะมีค่าใช้จ่ายทั้งหมดมาจากงบประมาณแผ่นดิน โดยทั่วไป งาน ก่อสร้างมักหมายถึง งานด้านวิศวกรรมโยธา ซึ่งมีหน้าที่ทำงานครอบคลุมเกี่ยวกับงานด้านก่อสร้างทั้งหมด ตั้งแต่งานก่อสร้างระดับขนาดเล็กๆ ไปจนกระทั่งถึงงานก่อสร้างระดับที่มีขนาดใหญ่ โดยงานก่อสร้างนั้นจะ สามารถแบ่งออกไปตามประเภทงานได้ดังนี้ งานอาคาร เป็นงานก่อสร้างที่ประกอบด้วยชิ้นส่วนต่างๆ ได้แก่ พื้น คาน ฐานราก เสา ประตู หน้าต่าง กำแพงและหลังคา โดยยังรวมไปถึงงานในด้านระบบไฟฟ้า ระบบ ประปา ระบบปรับอากาศ ระบบสุขาภิบาล ระบบตกแต่งภายใน ลิฟต์และอุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้งานในอาคาร (การก่อสร้าง, 2564)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวในข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร ซึ่งนอกจากจะเกิดประโยชน์ต่อตัวผู้วิจัยแล้ว ยังเป็นการวิเคราะห์และ

สังเคราะห์ องค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการ และองค์ประกอบ การออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Method to Extend Qualitative Results) การดำเนินการแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาหลักการ และองค์ประกอบ กระบวนการการออกแบบภายใน เพื่อสร้างรูปแบบพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร และระยะที่ 2 ใช้วิธีการเชิงปริมาณในรูปของการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อสร้างและตรวจสอบความตรงของรูปแบบพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร ที่พัฒนาขึ้น และศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล

การวิจัยในระยะที่ 1 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ได้พุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร จำนวน 1 โมเดล ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 4 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 18 ตัวแปร โมเดลที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายนอก (Endogenous latent and observed variables) มีตัวแปรภายนอกแฝง 2 ตัวแปร คือ การออกแบบภายใน วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ได้แก่ รสนิยม การดีไซน์ การใช้สอย วัสดุ และสัดส่วน และจิตวิทยาการออกแบบ วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ สี สัน ขนาด พื้นผิว และการจัดวาง ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายใน (Exogenous latent and observed variables) มีตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร คือ หลักสัปปายะ วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่ อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ อุตุสัปปายะ และอิริยาบถสัปปายะ ความปลอดภัย วัดจากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านบุคคล ด้านการจัดการ ด้านแรงจูงใจ และด้านการติดตาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ด้วยการเลือกแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลักตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 1) ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา 4 รูป 2) ผู้ทรงคุณวุฒิทางจิตวิทยา 2 คน 3) ผู้บริหารมหาวิทยาลัย 3 คน 4) ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา 4 คน และ 5) ผู้ทรงคุณวุฒิทางสถาปัตยกรรม 4 คน ผู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมจำนวนทั้งสิ้น 17 รูป/คน

ระยะที่ 2 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยคัดเลือกแบบสุ่ม ตามขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 430 คน แนวทางการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาขึ้นเองโดยแบ่งแนวคำถามเพื่อศึกษาภาพรวมของงานวิจัย และศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กรเพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของกรอบแนวคิดการวิจัยที่สร้างจากการศึกษาเอกสาร เครื่องมือวิจัยในระยะที่ 2 คือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 2 ตอน ประกอบด้วย

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

2) แบบสอบถามพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร ประกอบด้วย การออกแบบภายใน หลักสัปปายะ ความปลอดภัย และจิตวิทยาการออกแบบ ผลการตรวจสอบคุณภาพข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง สรุปได้ว่า ค่าความเชื่อมั่น Cronbach ของแบบสอบถามทั้งฉบับ .982

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คะแนนต่ำสุด (Min) คะแนนสูงสุด (Max) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (Sk) และค่าความโด่ง (Ku) การประมาณค่าความเที่ยง การวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างโดยใช้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลตามกรอบแนวคิดในการวิจัย รวมทั้งการศึกษาอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรจิตวิทยาการออกแบบ ที่มีต่อพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร ผ่านตัวแปรส่งผ่านหลักสัปปายะ โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL)

สรุปผลการวิจัย

การเสนอสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และส่วนที่ 2 เป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

1. ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นบรรพชิต คิดเป็นร้อยละ 51.40 และเมื่อพิจารณาหน่วยงาน พบว่า ส่วนกลาง คิดเป็นร้อยละ 41.90 ช่วงอายุ พบว่า อยู่ในช่วง 41-50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.90 ประสบการณ์ทำงาน อยู่ในช่วง 6 – 10 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 24.65 ตำแหน่ง คณาจารย์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.25

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลจากวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ แยกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. หลักการ และองค์ประกอบ การออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร

หลักการ และองค์ประกอบ การออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร สรุปได้ว่า หลักการ และองค์ประกอบของการออกแบบภายใน คือ การวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานภายในอาคาร แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาออกแบบตามสัดส่วนของพื้นที่ ในสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน โดยวิเคราะห์จาก รสนิยมของผู้ใช้งาน เพื่อวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้งาน ว่าต้องการแบบไหน การออกแบบการดีไซน์นั้นต้องสำรวจพื้นที่ การวิเคราะห์โครงสร้าง วิเคราะห์ตำแหน่งและที่ตั้ง การวางผังการออกแบบ กำหนดวัสดุสำหรับตกแต่งภายในที่เหมาะสม ให้สอดคล้องกับองค์ประกอบทางธรรมชาติ ทางกายภาพ ทางสังคมและวัฒนธรรม และทางเทคโนโลยี พร้อมวิเคราะห์ประโยชน์การใช้สอย ให้ตรงจุดมุ่งหมายตามความต้องการการใช้สอย ทั้งด้านรูปแบบ ทั้งด้านสภาพแวดล้อมภายในองค์กร พฤติกรรมผู้ใช้งาน จำนวนผู้ใช้งาน มีความสอดคล้องกับลักษณะของหน่วยงาน และการออกแบบต้องเน้นวัสดุ ที่มาตรฐาน มีความมั่นคง เข้ากับบริบทการใช้งาน วัสดุที่มีสีสดดึงดูด เข้ายุคสมัย และวัสดุที่ปลอดภัยกับผู้ใช้งาน และราคาที่เหมาะสมกับเนื้อหา ให้มีสัดส่วน คือ การจัดพื้นที่การใช้สอยที่ลงตัว ให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของ ที่มีขนาดต่างกัน วางตำแหน่งการใช้งานอย่างเหมาะสมตามหน้าที่ของการใช้สอยภายในห้อง เพื่อให้เกิดความงาม ความเป็นระเบียบ เกิดมิติ ช่องว่างและความกลมกลืน

2. กระบวนการการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร

กระบวนการการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร สรุปได้ว่า กระบวนการการออกแบบภายในที่ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมสถาปัตยกรรมเชิงพุทธ ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร ซึ่งมีความเชื่อมโยงของกระบวนการของผู้ออกแบบภายใน 5 ประการ ได้แก่ 1) รสนิยม 2) การดีไซน์ 3) การใช้สอย 4) วัสดุ และ 5) สัดส่วน ซึ่งจากการวิเคราะห์ให้เด่นชัดแล้ว ผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงบุคคลผู้มาใช้สอย เมื่อมาแล้วก็ให้เกิดความสะดวก สบาย มีความสุข ด้วยหลักสัปปายะ 4 ประการ คือ 1) อवासสัปปายะ 2) โจรสัปปายะ 3) อุตุสัปปายะ และ 4) อิริยาบถสัปปายะ พร้อมเน้นการออกแบบให้เกิดความสวยงาม มีมิติ ด้วยการนำหลักจิตวิทยาการออกแบบ 4 ประการ มาประกอบ คือ 1) สี 2) ขนาด 3) พื้นผิว และ 4) การจัดวาง เมื่อมีการออกแบบตามแบบที่วิเคราะห์โดยละเอียดแล้ว สำนักงาน หรือห้องเรียน ก็จะส่งผลให้ผู้ที่ใช้สอยมีความปลอดภัยที่ประกอบด้วย 5 ประการ คือ 1) จิตใจ 2) บุคคล 3) การจัดการ 4) แรงจูงใจ 5) การติดตาม การออกแบบที่สมบูรณ์แบบมีความแข็งแกร่ง มีคุณค่า พร้อมใช้งาน ก็เกิดจากจิตใจของผู้ออกแบบที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญ และมีคุณธรรม ด้วยสถาปนิกสายพุทธ 3 ประการ คือ 1) มีความศรัทธา 2) มีปัญญา และ 3) มีพุทธจิตวิทยา จึงส่งผลให้ผู้ใช้งานเกิดความสุข สงบ ปลอดภัย และมีสัปปายะสถาน อีกด้วย

3. รูปแบบการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กรที่มีตัวแปรส่งผ่านที่มีพุทธสถาปัตยกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่าน สรุปได้ว่า เป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรความศรัทธาที่มีต่อการเสริมแรงใจตามหลักพุทธจิตวิทยาโดยมีความคาดหวังเป็นตัวแปรส่งผ่าน ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 4 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง 2 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 18 ตัวแปร

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กรที่มีตัวแปรส่งผ่านที่มีพุทธสถาปัตยกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่าน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลที่พัฒนา สรุปได้ว่า ค่าไค-สแควร์ χ^2 มีค่าเท่ากับ 63.72, $df = 50$, $p = .092$, $GFI = .980$, $AGFI = .940$, $RMSEA = .025$ เมื่อพิจารณาเมตริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ในช่วง .68 ถึง .96 โดยตัวแปรทุกคู่มีความสัมพันธ์เป็นบวกตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุดในระดับสูง คือ สถาปัตยกรรมภายใน และ พุทธสถาปัตยกรรม แสดงว่า เมื่อเกิดสถาปัตยกรรมภายในเพิ่มมากขึ้น พุทธสถาปัตยกรรม ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย และตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในระดับสูงรองลงมา คือ สถาปัตยกรรมภายใน และสถาปัตยกรรมความปลอดภัย แสดงว่าเมื่อสถาปัตยกรรมภายใน มากขึ้น สถาปัตยกรรมความปลอดภัย จะเพิ่มมากขึ้นด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

การเสนอผลการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 3 ประเด็น ตามข้อค้นพบของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. หลักการ และองค์ประกอบ การออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร

หลักการ และองค์ประกอบ การออกแบบภายในเป็นการวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานภายในอาคาร แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาออกแบบตามสัดส่วนของพื้นที่ ตามกายภาพในสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน โดยวิเคราะห์จาก รสนิยมของผู้ใช้งาน การดีไซน์ การวิเคราะห์ประโยชน์การใช้สอย ให้ตรงจุดมุ่งหมายตามความต้องการ จัดหาวัสดุ ที่มาตรฐาน มีความมั่นคง เข้ากับบริบทการใช้งาน และมีสัดส่วนที่ลงตัว สอดคล้องกับ ชีรา อินทร์สวาท ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยธรรมชาติที่มีผลต่อการออกแบบอาคารพักอาศัย ที่ใช้ระบบธรรมชาติในแต่ละภูมิภาค ผลการวิจัยพบว่า ในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นตัวแทนภาคกลาง ในเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์สามารถใช้ประโยชน์จากอุณหภูมิดิน ความเร็วลมในเวลากลางวัน และรังสีดวงอาทิตย์ตอนเช้าช่วยสร้างสภาวะน่าสบายได้ แต่รังสีดวงอาทิตย์ในเวลากลางวันและความเร็วลมในเวลากลางคืนจะเป็นข้อจำกัดในการออกแบบ ในเดือนมีนาคมถึงตุลาคมสามารถใช้ประโยชน์จากอุณหภูมิดินและลมกลางคืนช่วย สร้างสภาวะน่าสบายได้ และรังสีดวงอาทิตย์และลมในเวลากลางวันเป็นข้อจำกัดในการออกแบบ เชียงใหม่ ซึ่งเป็นตัวแทนภาคเหนือ ในเดือนพฤศจิกายน

ถึงเดือนกุมภาพันธ์สามารถใช้ประโยชน์จากอุณหภูมิดิน และรังสีดวงอาทิตย์ตอนเช้าช่วยสร้างสภาวะน่าสบายได้ แต่รังสีดวงอาทิตย์ในเวลาอื่นๆ และความเร็วมวลจะเป็นข้อจำกัดในการออกแบบ ในเดือนมีนาคมถึงตุลาคมสามารถใช้ประโยชน์จากอุณหภูมิดินและความเร็วมวลช่วย สร้างสภาวะน่าสบายได้ และรังสีดวงอาทิตย์เป็นข้อจำกัดในการออกแบบ ภูเก็ตซึ่งเป็นตัวแทนภาคใต้สามารถใช้ความเร็วมวลมาช่วยสร้างสภาวะน่าสบายได้ตลอดทั้งปี และรังสีดวงอาทิตย์เป็นข้อจำกัดในการออกแบบตลอดทั้งปีเช่นกัน ส่วนปริมาณน้ำฝนจะเป็นข้อจำกัดในการออกแบบในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ซึ่งจากข้อมูลการวิเคราะห์ตัวแปรต่างๆ จะนำไปสู่แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยต่อไป (ธีรา อินทร์สวาท, 2545)

2. กระบวนการการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร

กระบวนการการออกแบบภายในต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จากประสบการณ์ที่มีความเชี่ยวชาญ มีความชำนาญ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แบบแปลน ให้เกิดงานที่ได้มาตรฐาน มีคุณค่า สวยงาม ซึ่งมีความเชื่อมโยงของกระบวนการของผู้ออกแบบภายใน ประกอบด้วย รสนิยม การดีไซน์ การใช้สอย วัสดุ และสัดส่วน ให้เกิดความสวยงาม และมีมิติ สะท้อนคุณค่าของเนื้องาน และประโยชน์การใช้สอย การออกแบบควรต้องคำนึงถึงประโยชน์การของผู้ใช้สอยแล้ว ยังต้องคำนึงถึง บริบท สิ่งแวดล้อม โดยรอบ อารมณ์ จิตใจ ทิศทาง ที่จะส่งผลให้เกิดสะดวก สบาย มีความสุข สงบ และมีสุขภาพดี ในการใช้งาน การออกแบบให้เกิดความสวยงาม มีมิติ ด้วยการนำหลักจิตวิทยาการออกแบบ ที่ประกอบด้วย การจัดสีสันทัน การจัดขนาด การจัดพื้นผิว และการจัดวาง ที่ถูกต้องลงตัว การออกแบบที่เป็นไปตามมาตรฐานสากล มีการออกแบบที่สมบูรณ์ ก็จะส่งผลให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้ใช้สอย ที่ประกอบด้วย ปลอดภัยต่อจิตใจ ปลอดภัยต่อบุคคล มีการจัดการที่ดี มีแรงจูงใจที่ดีในการใช้งาน และมีการติดตามตรวจสอบโครงสร้างต่างๆ ภายใน เป็นระยะ ประเมินความปลอดภัย การออกแบบที่สมบูรณ์แบบมีความแข็งแรง มีคุณค่า พร้อมใช้งาน ก็เกิดจากจิตใจของผู้ออกแบบที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญ และมีคุณธรรม ด้วยสถาปนิกสายพุทธ 3 ประการ คือ มีความศรัทธา มีปัญญา และมีพุทธจิตวิทยา จึงส่งผลให้ผู้ใช้งานเกิดความสุข สงบ ปลอดภัย และมีสุขภาพดี อีกด้วย สอดคล้องกับ มนัสพงษ์ สงวนวุฒิโรจนา ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง คติ และ สัญลักษณ์ ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของสปปายะสภาสถาน ผลการวิจัยพบว่า ระบบความหมายเชิงสัญลักษณ์ของคติไตรภูมิได้ถูกกำหนดขึ้นในกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมของสปปายะสภาสถานตั้งแต่เริ่มต้น และได้ถูกนำมาใช้ให้สอดคล้องไปกับเทคนิคและวิธีการในการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในแต่ละภาคส่วน กลุ่มสถาปนิกผู้รับผิดชอบได้ออกแบบให้คติและสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของไทยในอดีตผสมผสานไปกับเทคโนโลยีการก่อสร้าง ระบบโครงสร้างทางสังคม และระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขในปัจจุบัน ผ่านทางรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่บนพื้นฐานทางภาษาและฉันทลักษณ์ตามอย่างสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี โดยกลุ่มสถาปนิกผู้ออกแบบมีความมุ่งหวังว่าหลักการจากคติความเชื่ออันเป็นอุดมการณ์สำคัญในอดีต ที่ได้เล่าเรื่องราวผ่านระบบสัญลักษณ์และนัยยะที่แสดงออกในรูปลักษณะทางกายภาพของสถาปัตยกรรมสปปายะสภาสถาน สถานที่ซึ่งจะเป็นหลักในการปกครองประเทศในอนาคต อุดมการณ์หรือคตินี้ที่มุ่งสื่อสารถึงหลักสูงสุดในพุทธศาสนาจะสามารถเป็นหลักสำคัญในการปกครอง หลักการแห่งชีวิตของผู้คนใน

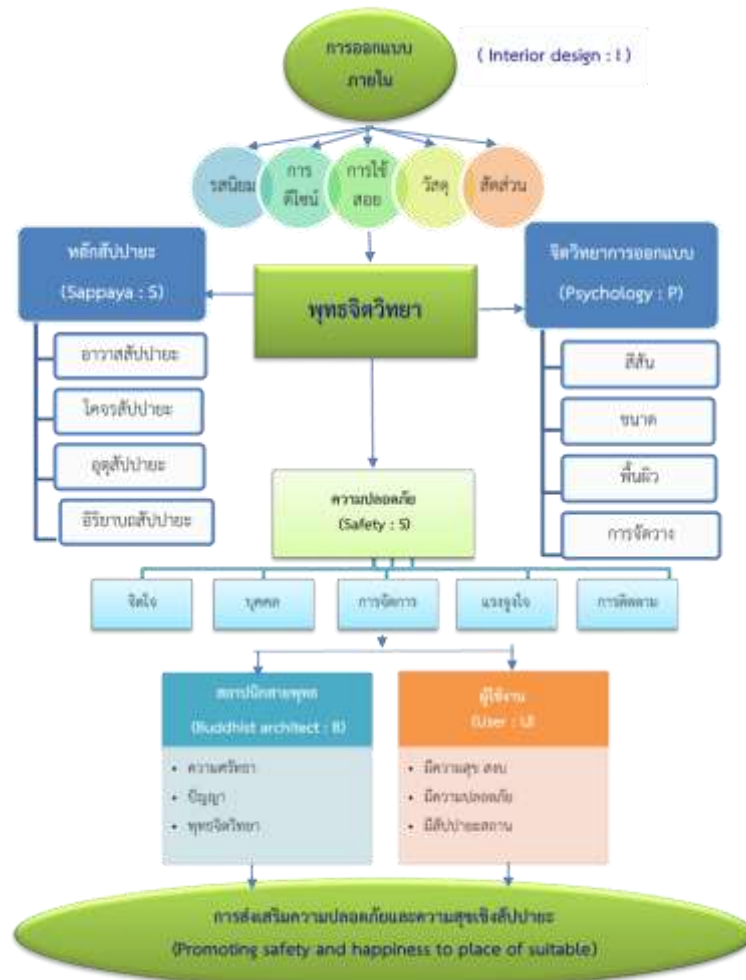
ชาติ อันจะนำพาสังคมและประเทศไปสู่ความสมบูรณ์สันติสุขและสงบสุขได้ คติ และสัญลักษณ์ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของสัปปายะสถาน มีจุดเด่นที่กลุ่มสถาปนิกผู้ออกแบบสามารถแสดงภาพไตรภูมิที่ปรากฏผ่านทางกายภาพของสถาปัตยกรรมรัฐสภาไทยแห่งใหม่ให้มีความชัดเจนพอที่จะสื่อสารให้ผู้คนในระดับของสังคมสามารถเข้าใจได้ หากแต่ความทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและการสื่อสารความหมาย ตามเจตนารมณ์ของกลุ่มสถาปนิกผู้ออกแบบที่ต้องการสื่อสารต่อผู้คนในสังคมนั้น คงจำเป็นต้องเฝ้ารอคำตอบจากกระแสความคิดความเข้าใจของผู้คนในสังคมด้วยเช่นเดียวกัน (มนัสพงษ์ สงวนวุฒิโรจน, 2558)

3. รูปแบบการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร

กระบวนการการออกแบบภายในของพุทธสถาปัตยกรรม ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จากประสบการณ์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบ มีความชำนาญ มาวิเคราะห์สังเคราะห์ แบบแปลน สร้างสิ่งที่ดีกว่าให้เกิดความสมดุลระหว่างธรรมชาติ มนุษย์ และสถาปัตยกรรม ที่มีความเคารพในงานที่ทำ มีคุณค่า มีความดี มีความสวยงาม มีคตินิยม มีชีวิต และสะท้อนความเป็นองค์กรเชิงพุทธ ที่ผ่านการวิเคราะห์หลักการนิยม การดีไซน์ การใช้สอย วัสดุ และสัดส่วน ที่ถูกต้อง และคำนึงถึงประโยชน์การของผู้ใช้สอยแล้ว บริบท สิ่งแวดล้อม โดยรอบ ที่จะส่งผลให้เกิดสะดวกสบาย มีความสุข สงบ และมีสัปปายะในการใช้งาน พร้อมด้วยการนำหลักจิตวิทยาการออกแบบ ในการจัดสีสันทัด การจัดขนาด การจัดพื้นที่ผิว และการจัดวาง ที่ถูกต้องลงตัว และยึดหลักการออกแบบที่เป็นมาตรฐานสากลที่ส่งผลให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้ใช้สอย ทั้งด้านความปลอดภัยต่อจิตใจ ด้านความปลอดภัยต่อบุคคล มีการจัดการที่ดี มีแรงจูงใจที่ดีในการใช้งาน และมีการติดตามตรวจสอบโครงสร้างต่างๆ ภายใน มีการประเมินความปลอดภัยเป็นระยะ การออกแบบพุทธสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าได้นั้น จะต้องเกิดจากจิตใจของผู้ออกแบบที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญ และมีคุณธรรมด้วยสถาปนิกสายพุทธ คือ มีความศรัทธา มีปัญญา และมีพุทธจิตวิทยา จึงส่งผลให้ผู้ใช้งานเกิดความสุข สงบปลอดภัย และมีสัปปายะสถาน สอดคล้องกับ ฉันทะภูมิ กัญจนกาญจน์ ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง แนวทางการออกแบบการใช้สอยแนวตั้งสำหรับอาคารชุดพักอาศัยขนาดเล็กระดับราคาปานกลางในเมือง ผลการวิจัยพบว่าแบบจำลอง 1,2 และ 3 ราคาเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยและมูลค่าเพิ่มขึ้นใกล้เคียงกัน ส่วนแบบจำลอง 4 และ 5 ราคาเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่มูลค่าเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดด เนื่องจากแบบจำลอง 4 และ 5 เป็นห้องชุดที่มีรูปแบบใหม่ สำหรับตลาดห้องชุดพักอาศัยในประเทศไทย สรุปผลการศึกษาจาก แนวทางการประยุกต์ใช้แบบจำลองสำหรับห้องชุดพักอาศัยในเมือง สำหรับประเทศไทย แบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ (1) สำหรับอาคารเดิม คือ แบบจำลองที่ 1 สำหรับผู้อยู่อาศัยที่ต้องการปรับปรุงห้องชุด (2) สำหรับอาคารก่อสร้างใหม่ คือแบบจำลอง 2, 3, 4 และ 5 สำหรับผู้ประกอบการ เพื่อพัฒนารูปแบบโครงการให้เพิ่มมูลค่ามากขึ้น (ฉันทะภูมิ กัญจนกาญจน์, 2553)

องค์ความรู้การวิจัย (Research Body of Knowledge)

สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง พุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้ ดังแสดงในดังนี้

ภาพที่ ๑ พุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร (ISPSBU Model)

อธิบายภาพผังโมเดลพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยาส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร มี 6 องค์ประกอบหลัก อธิบายได้ดังต่อไปนี้

การออกแบบภายใน (Interior design : I) ออกแบบภายใน มี 5 อย่าง ได้แก่ (1) รสนิยม (2) การดีไซน์ (3) การใช้สอย (4) วัสดุ และ(5) สัดส่วน หลักสัปายะ (Sappaya : S) หลักสัปายะ มี 4 อย่าง ดังนี้ (1) อวาสสัปายะ (2) โคจรสัปายะ (3) อุตุสัปายะ และ (4) อิริยาบถสัปายะ จิตวิทยาการออกแบบ (Psychology : P) จิตวิทยาการออกแบบ มี 4 อย่าง ดังนี้ (1) สีสันท (2) ขนาด (3) พื้นผิว และ(4) การจัดวาง ความปลอดภัย (Safety : S) ความปลอดภัย มี 5 อย่าง ดังนี้ (1) ด้านจิตใจ (Safety Mind) (2) ด้านบุคคล (Safety Man) (3) ด้านการจัดการ (Safety Management) (4) ด้านแรงจูงใจ (Safety Motivation) และ(5) ด้านการติดตาม (Safety Monitoring) สถาปนิกสายพุทธ (Buddhist architect : B) สถาปนิกสายพุทธ

หมายถึง บุคคลผู้ออกแบบ และวางแผนในการก่อสร้าง ด้วยความเข้าใจ จริงใจ และบริสุทธิ์ใจ ประกอบด้วย ความศรัทธา คือ มีความรักในงานที่ออกแบบ อุทิศตนในการออกแบบ ออกแบบสิ่งที่มีคุณค่า กับหน่วยงาน และผู้ใช้งาน ปัญหา คือ เป็นการออกแบบที่สะท้อนถึงคตินิยมโน้มนำจิตใจให้เกิดปัญหา และพุทธจิตวิทยา คือ เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความสุขกาย สุขใจ มีความสะอาด สว่าง และความสงบ ผู้ใช้งาน (User : U) ผู้ใช้งาน หมายถึง การออกแบบที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ของบุคลากร หรือผู้ปฏิบัติงาน ที่มีฟังก์ชันการใช้งาน ใช้งานง่าย สะดวกสบาย มีความสุข สงบ มีความปลอดภัย และมีสัปปายะสถาน การส่งเสริมความปลอดภัยและความสุขเชิงสัปปายะ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาที่พบว่า พุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กรขั้นตอนที่สำคัญที่สุดที่ได้ผลของการออกแบบภายใน คือ ช่างผู้ออกแบบต้องมีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบโดยตรง มีความชำนาญ ทั้งคุณวุฒิ วิทยุฒ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แบบแปลน ด้วยเครื่องมือที่ได้มาตรฐาน ดังนั้นองค์กรหรือหน่วยงานที่มีการปรับปรุงห้องสำนักงาน สามารถนำโมเดลนี้ไปเพื่อพัฒนาองค์กรหรือหน่วยงานของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาพุทธสถาปัตยกรรมเชิงจิตวิทยา ส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร ซึ่งควรนำรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นไปนำเสนอให้กับบุคคลหรือองค์กรที่มีความสนใจในการออกแบบภายในเชิงพุทธสถาปัตยกรรม เพื่อส่งเสริมความปลอดภัยในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงห้องสำนักงานภายในหน่วยงาน

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการทำการศึกษาวิจัยตัวแปรด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เนื่องจากข้อเสนอแนะนี้ได้มาจากผลการวิจัยภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีตัวแปรอีกจำนวนมาก ทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยาและตัวแปรทางจิตวิทยาซึ่งผู้สนใจศึกษาต่ออาจทำการศึกษาวิจัยตัวแปรด้านอื่นๆ ก็ได้ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เลือกนำมาศึกษาเพียงตัวเดียวคือการออกแบบภายใน

บรรณานุกรม

- ณัฏฐา กัญจนกาญจน์. แนวทางการออกแบบการใช้สอยแนวตั้งสำหรับอาคารชุดพักอาศัยขนาดเล็กระดับราคาปานกลางในเมือง. **สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ธีรา อินทร์สวาท. การศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยธรรมชาติที่มีผลต่อการออกแบบอาคารพักอาศัย ที่ใช้ระบบธรรมชาติในแต่ละภูมิภาค. **สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- พระไพยนต์ ฤทธิธมโม (ชะเอ). **ศึกษาวิเคราะห์คตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมของวัดในล้านนา**, วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ปีที่ 6 ฉบับที่ 7 กันยายน 2562.
- มนัสพงษ์ สงวนวุฒิโรจน. คติ และ สัญลักษณ์ ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของสัปายะสภาสถาน. **สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.
- บทความ. **การก่อสร้าง ความหมาย ประเภท และการแบ่งงานก่อสร้าง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.chi.co.th/article/article-1201/>. [1 เมษายน 2564].
- บทความ. **เรียนรู้ขั้นตอนการออกแบบ และตกแต่งภายใน-ภายนอกอาคาร เพื่อความสวยงาม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.chi.co.th/article/article-1153/>. [12 สิงหาคม 2563].

การเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

Enhancing the Happiness of Personnel in Happy Workplace in accordance
with the Buddhist Psychology of Maha chula Langkorn University

สุทธิรัตน์ ชูเลิศ, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ และ สรายุทธ อุดม

Suttirat Chulert, Siriwat Srikrueadong, Maytawee Udomtamanupab and Sarayuth Udom

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: Chulert2518@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรและหลักการเสริมสร้างองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Method to Extend Qualitative Results) ผลการวิจัยมีดังนี้

รูปแบบการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ค่าไค-สแควร์ ($\chi^2 = 53.61$, $df = 142$, $p = .068$, $GFI = .90$, $AGFI = .85$, $RMSEA = .077$) สามารถอธิบายความแปรปรวนองค์กรสร้างสุข ได้ร้อยละ 24 และพิจารณาตัวแปรส่งผ่าน (Mediators) พบว่า หลักธรรมสร้างสุข และภาวะผู้นำสร้างสุข มีอิทธิพลอ่อนสูงกว่าอิทธิพลตรง หมายความว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่พัฒนาขึ้น มีภาวะผู้นำสร้างสุข เป็นตัวแปรส่งผ่าน (Mediators) ที่ดี

คำสำคัญ: ความสุข; บุคลากร; องค์กรสร้างสุข; พุทธจิตวิทยา

* Received January 27, 2022; Revised February 25, 2022; Accepted April 25, 2022

Abstract

Objectives of the study aimed 1. to study the principles of enhancing the happiness of personnel and the principles of enhancing the Happy Workplace based on Buddhist Psychology of Mahachulalongkornrajavidyalaya University; 2. to analytically study the process of enhancing happiness of personnel and the principles of enhancing the Happy Workplace based on Buddhist Psychology of Mahachulalongkornrajavidyalaya University; and 3. to present a model of enhancing happiness for personnel and the principles of enhancing the Happy Workplace based on Buddhist Psychology of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Mixed Methods Research. Quantitative Method to Extend Qualitative Results.

Results of the study were as follows: In respect of a model of enhancing happiness for personnel and the principles of enhancing the happy organization based on Buddhist Psychology of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, the result was found that Chi-square value ($\chi^2 = 53.61$, $df = 142$, $p = .068$, $GFI = .90$, $AGFI = .85$, $RMSEA = .077$) was able to explain the variance of organizations that created 24 percent happiness, while considering mediators the result was found that happiness doctrine and happiness leadership had more higher indirect influences than direct influences. This result indicated that the casual relationship model for enhancing happiness of personnel in the happy organization based on Buddhist Psychology of Mahachulalongkornrajavidyalaya University as developed had happiness leadership as good mediators.

Keywords: Happiness; Personnel; Happy Workplace; Buddhist psychology

บทนำ

การพัฒนาองค์กรในยุคปัจจุบันจัดว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคของการเปลี่ยนแปลงหรือเรียกว่า ยุคแห่งโลกาภิวัตน์ (globalization) นวัตกรรมและการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมด้วยการนำทักษะ ความรู้และ ความคิดสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาด้วยการเปลี่ยนแปลงทางระบบ เศรษฐกิจและสังคม องค์กรแห่งนวัตกรรมจึงเป็นทางเลือกใหม่สำหรับการพัฒนา การที่จะเป็นองค์กรแห่ง นวัตกรรมนั้นผู้เขียนได้กำหนดปัจจัยในการสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมอยู่ 4 ปัจจัยด้วยกัน คือ ภาวะผู้นำ (leadership) บรรยากาศ (climate) วัฒนธรรมองค์กร (organization culture) และพฤติกรรม (behavior) ในการพัฒนาองค์กรนั้น นอกจากผู้บริหารจะมีภาวะผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์มีพฤติกรรมหรือนิสัยในการรัก นวัตกรรมแล้ว ยังต้องเป็นผู้สนับสนุนให้องค์กรมีบรรยากาศนวัตกรรม ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อ การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรม ในสังคมทุกวันนี้และในอนาคตเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้การสร้างสิ่งใหม่ให้เป็น ผลงานนวัตกรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาจึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานภาครัฐที่เป็นรากฐานสำคัญของการ พัฒนาประเทศและสร้างศักยภาพพร้อมในการแข่งขันและสร้างคุณค่าแก่องค์กรได้อย่างยั่งยืน (วัฒนชัย ศิริญาณ, 2563)

องค์กรแต่ละแห่งมีสภาพปัญหาและบริบทที่แตกต่างกันไป หากกิจกรรมที่องค์กรคัดเลือกนำมา ประยุกต์ใช้มีความเหมาะสมกับลักษณะและวัฒนธรรมขององค์กร ก็จะสามารถทำให้เกิดสุขได้มาก-น้อย ตาม วิธีการออกแบบและการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรม รวมทั้ง การสร้างการมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกระดับอย่างทั่วถึงเพื่อให้เกิดผลในวงกว้าง อาทิ การมีผู้รับผิดชอบการกำกับดูแลนโยบายองค์กรสร้างสุข สร้าง ช่องทางการสื่อสารเรื่องการสร้างสุขในองค์กร เรียนรู้เรื่องการสร้างสุข สนับสนุนทรัพยากร ให้ความสำคัญ เรื่องสุขภาวะว่าเป็นทุนแบบหนึ่งการมีส่วนร่วมของบุคลากร และคุณภาพของกระบวนการประเมินองค์กร สร้างสุข ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าสุขภาพกายและสุขภาพใจนั้นเชื่อมโยงกันเป็นสิ่งเดียวและเป็นสิ่งสำคัญที่ เกื้อหนุนต่อความสุขสมบูรณ์และคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้ที่มีสุขภาพกายดี คือ มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ ไม่ บาดเจ็บหรือเจ็บป่วย มีสุขภาพใจดีคือ จิตใจมีความสุข รู้สึกเบิกบาน อิ่มเอมใจ มีความพึงพอใจในชีวิต จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ในงานประจำและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การส่งเสริมสุขภาพกายและใจ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกคน หากเรามีกิจกรรมที่ดูแลสุขภาพทั้งกายและใจในช่วงเวลาการทำงานแล้วก็จะ ส่งผลดี (จุฑามาศ แก้วพิจิตร และคณะ, 2556)

และองค์กรจะต้องจัดวางระบบการพัฒนาก่อน มีคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาให้เป็น รูปธรรม เช่น คู่มือการสอนงาน คู่มือการเป็นพี่เลี้ยง หรือมีสื่อการเรียนรู้ที่ชัดเจนและสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น สื่อหนังสือ สื่อวิดีโอ พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ มีสถานที่จัดไว้เพื่อให้พนักงานสามารถสำหรับการ เรียนรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่สนใจ เช่น ห้องสมุด สวนสาธารณะเพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น และที่สำคัญองค์กร จะต้องมีการตรวจสอบและติดตามว่าพนักงานได้เกิดการเรียนรู้ได้จริงหรือไม่ สามารถนำความรู้ที่ได้ไป ประยุกต์ใช้ในงานได้หรือไม่ องค์กรจะต้องจัดทำระบบการบริหารผลงานที่ชัดเจนและนำมาประยุกต์ใช้โดย ประกาศเป็นนโยบายที่พนักงานทุกคนจะต้องถือปฏิบัติเหมือนกัน เริ่มตั้งแต่ต้นปี หัวหน้างานและพนักงาน จะต้องวางแผนเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน (Performance Planning) ระหว่างปีหัวหน้างานจะต้องเก็บ

ข้อมูลและแจ้งพนักงานถึงผลงานที่พนักงานทำได้จริงเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดขึ้น (Performance Feedback) รวมถึงการมีระบบตรวจสอบและติดตามว่าหัวหน้างานประเมินผลงานของพนักงานตามความเป็นจริงมากกว่าการใช้ความรู้สึกส่วนตัว องค์กรจะต้องออกแบบผังความก้าวหน้าในอาชีพของทุกตำแหน่งงาน และประกาศให้พนักงานทุกคนรับรู้ทั่วกันว่าพนักงานทุกคนมีอนาคตหรือความก้าวหน้าในสายอาชีพ รวมถึงการประกาศเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ใช้ในการเลื่อนตำแหน่งงาน ซึ่งองค์กรจะต้องเตรียมหาแนวทางการพัฒนาพนักงานกรณีที่พนักงานไม่สามารถเลื่อนตำแหน่งงานไปยังตำแหน่งงานที่สูงขึ้นได้ องค์กรแห่งความสุขเป็นองค์กรที่พนักงานเกิดความรู้สึกดี มีความประทับใจ และภาคภูมิใจที่จะทำงานอยู่ในองค์กรนั้นๆ เมื่อความสุขเกิดขึ้นพลังใจย่อมเกิดขึ้นตามมาด้วยเช่นเดียวกัน และพลังใจจะนำไปสู่ผลงานของพนักงานที่เป็นไปตามเป้าหมายของหน่วยงานและองค์กร ปัจจัยเรื่องการจัดวางระบบงานบุคคลและการสร้างคนหรือผู้นำให้รู้จัก “ให้อิสระ” รู้จัก “ให้ความเป็นธรรม” และรู้จัก “ให้ความหวัง” จึงเป็นเรื่องที่องค์กรไม่อาจจะเลยได้ เพราะปัจจัยทั้งสองส่วนนี้มีผลต่อการหลอมตัวให้เกิด “องค์กรแห่งความสุข” สถานที่ใดที่พนักงานมีความสุข สถานที่นั้นย่อมเป็นเหตุจูงใจให้พนักงานเกิดความผูกพัน และเกิดความทุ่มเทเพื่อสร้างผลงานของตนเองให้เกิดขึ้น และหลักการปฏิบัติของสาราณียธรรมไว้ว่า ตามสัญญาตญาณของคนที่อยู่ร่วมกันนั้น ยังปรารถนาความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย ต้องการสิ่งที่พึงพำนักอาศัย ต้องการได้มีการพักผ่อนหย่อนใจ ต้องการให้มีสันติภาพ ในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะความเรียกร้อง ความต้องการตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ในทางการศึกษา การการประพฤติปฏิบัติ ก็จะมีเกิดขึ้นติดตามมา เหล่านี้เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งที่ดีงามเหล่านี้เป็นผลรวมยอดซึ่งกันและกัน โดยการสร้างเหตุเฉพาะในที่นี้ทรงแสดงว่า เป็นสาราณียธรรม คือ ธรรมะที่จะนำใจของบุคคลให้ระลึกรู้ถึงกัน ผูกพันเชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วยน้ำใจ (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ วิฑูยาโณ), 2536)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวในข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งนอกจากจะเกิดประโยชน์ต่อตัวผู้วิจัยแล้ว ยังเป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ องค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการเสริมสร้างความสุขของบุคลากร และหลักการเสริมสร้างองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Method to Extend Qualitative Results) การดำเนินการแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาหลักการ และกระบวนการ การเสริมสร้างความสุขของบุคลากร และหลักการเสริมสร้างองค์กรสร้างสุข เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และระยะที่ 2 ใช้วิธีการเชิงปริมาณในรูปของการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อสร้างและตรวจสอบความตรงของรูปแบบการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่พัฒนาขึ้น และศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา 2 รูป ผู้บริหารมหาวิทยาลัย 5 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิทางจิตวิทยา 3 คน รวม 10 รูป/คน เมื่อได้กรอบแนวคิดการวิจัยจากระยะที่ 1 แล้วจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ซึ่งได้แบบสอบถามที่ส่งกลับ 470 ฉบับ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพส่วนที่เกี่ยวข้องกับ การเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาใช้ปรับกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยเบื้องต้น ให้ได้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยที่มีหลักธรรมสร้างสุข เป็นตัวแปรส่งผ่าน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คะแนนต่ำสุด (Min) คะแนนสูงสุด (Max) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (Sk) และค่าความโด่ง (Ku) การประมาณค่าความเที่ยง การวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างโดยใช้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลตามกรอบแนวคิดในการวิจัย รวมทั้งการศึกษาอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรหลักธรรมสร้างสุข ที่มีต่อการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผ่านตัวแปรส่งผ่านบุคลากรสร้างสุข โดยใช้โปรแกรมลิซเรล (LISREL)

สรุปผลการวิจัย

การเสนอสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และส่วนที่ 2 เป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

๑. ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นบรรพชิต คิดเป็นร้อยละ 38.3 หน่วยงาน ส่วนกลาง คิดเป็นร้อยละ 44.8 ช่วงอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.0 การศึกษา

ระดับปริญญาตรี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.5 ประสบการณ์ทำงาน 6-10 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 24.68 ตำแหน่ง บุคลากรสายปฏิบัติการวิชาชีพ มากที่สุด

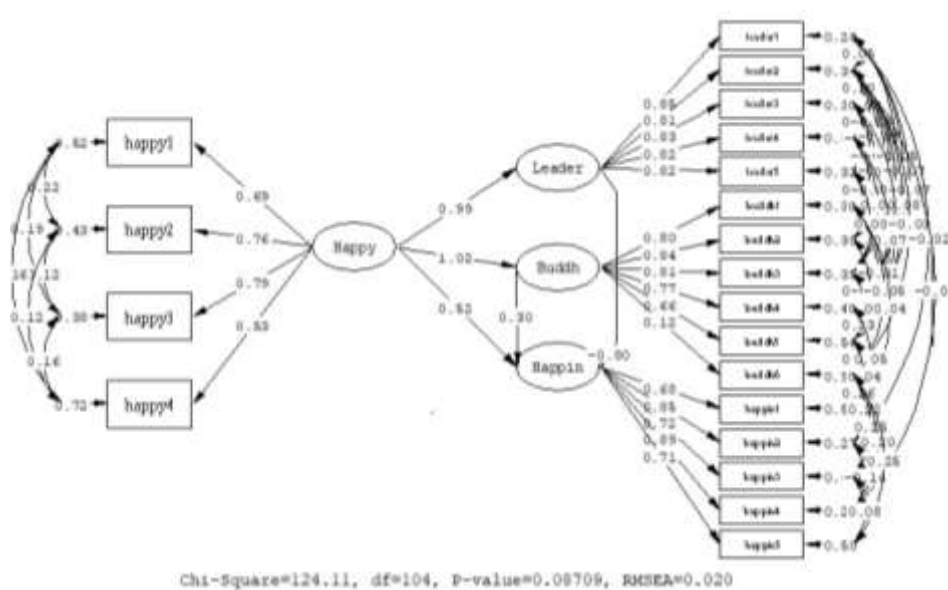
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลจากวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ แยกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. หลักการเสริมสร้างความสุขของบุคลากร และหลักการเสริมสร้างองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา หลักการเสริมสร้างความสุขของบุคลากร และหลักการเสริมสร้างองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา ต้องอาศัยหลักบุคลากรสร้างสุข คือ การดูแลสุขภาพร่างกาย ตนเองให้สมบูรณ์แข็งแรง มีความยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ นุ่มนวล มีคุณธรรม มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมองโลกในแง่ดี เป็นคนที่รู้จักรักและดูแลครอบครัว แบ่งเวลาว่างให้ครอบครัว ใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว พุดจาสุภาพ มีความห่วงใย ให้เกียรติ และมีความยืดหยุ่น โอนอ่อนผ่อนตาม ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ทำงานอย่างมีความสุข มีความเข้าใจให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน รู้จักการทำงานเป็นทีม ยอมรับในคุณค่าและความแตกต่างของผู้อื่น พร้อมเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ดี มีประสิทธิภาพ มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับสังคม

2. กระบวนการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา กระบวนการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย บุคลากรสร้างสุข มี 4 ประการ คือ ด้านสุขตัวเอง ด้านสุขครอบครัว ด้านสุข และด้านสังคมแล้ว การจะสร้างสุขให้สุขพร้อมทั้งกายและใจ ก็ต้องอาศัยหลักธรรมสร้างสุข 6 ประการ คือ เมตตาทางกาย เมตตาทางวาจา เมตตาทางใจ เมตตาด้วยการแบ่งปัน เมตตาด้วยการปฏิบัติดีและเมตตาที่มีเหตุผล ในองค์กรที่จะทำเสริมสร้างความสุขนั้นก็ต้องอาศัยผู้นำถึงจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งภาวะผู้นำสร้างสุข ประกอบด้วย 5 ประการ คือ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย คิดเป็นระบบ ทักษะ และสื่อสารเก่ง และสิ่งสำคัญขององค์กรต้องมีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน ด้วยหลักองค์กรสร้างสุข 5 ประการ คือ การจัดการ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน กระบวนการ สุขภาพกายและสุขภาพใจ และผลลัพธ์องค์กร

3. รูปแบบการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาโมเดล ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีสุขด้วยสราณียธรรม เป็นตัวแปรส่งผ่าน สรุปได้ว่า เป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรสุขด้วยการสร้างสุข และสุขด้วยภาวะผู้นำสร้างสุขที่มีต่อสุขด้วยองค์กรสร้างสุข 5 มิติ ตามหลักพุทธจิตวิทยาโดยมีสุขด้วยสราณียธรรมเป็นตัวแปรส่งผ่าน ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 4 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง 3 ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 20 ตัวแปร

ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลที่พัฒนา สรุปได้ว่า ค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 124.11, $df = 104$, $p = .087$, $GFI = .97$, $AGFI = .95$, $RMSEA = .020$ เมื่อพิจารณาค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าความเที่ยง อยู่ระหว่าง .01 ถึง .79 โดยตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงสูงสุดคือ สุขด้วยสุขภาพกายใจ รองลงมาคือ สุขด้วยบรรยากาศ และการกระทำต่อผลลัพธ์ และตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงต่ำสุดคือ เมตตามีเหตุผล ในภาพรวมค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้มีค่าอยู่ในระดับปานกลาง

เป็นที่น่าสังเกตว่าขนาดอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมของสุขด้วยองค์กรสร้างสุข 5 มิติ มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำสร้างสุข ขนาด .99 นอกจากนั้น สุขด้วยสาราณียธรรม ขนาดอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวม ขนาด .30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การเสนอผลการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 3 ประเด็น ตามข้อค้นพบของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. หลักการเสริมสร้างความสุขของบุคลากร และหลักการเสริมสร้างองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา

หลักการเสริมสร้างความสุขของบุคลากร หลักบุคลากรสร้างสุข คือ การดูแลสุขภาพร่างกาย ตนเองให้สมบูรณ์แข็งแรง มีความยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ นุ่มนวล มีคุณธรรม มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมองโลกในแง่ดี เป็นคนที่รู้จักรักและดูแลครอบครัว แบ่งเวลาว่างให้ครอบครัว ใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว พุดจาสุขภาพ มีความห่วงใย ให้เกียรติ และมีความยืดหยุ่น โอนอ่อนผ่อนตามปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ทำงานอย่างมีความสุข มีความเข้าใจให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน รู้จักการทำงานเป็นทีม ยอมรับในคุณค่าและความแตกต่างของผู้อื่น พร้อมเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ดี มีประสิทธิภาพ มีมนุษยสัมพันธ์กับสังคม ปรับตัวเองเข้ากับการทำงาน ไม่เป็นภัยต่อเพื่อน

ร่วมงาน และมีทัศนคติดีต่อเพื่อนร่วมงาน สอดคล้องกับ กมลทิพย์ รักษ์วงศ์ภัทร ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการทำงานและความเครียดจากการทำงานของนักกายภาพบำบัด ในโรงพยาบาลเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักกายภาพบำบัดในโรงพยาบาลเอกชน เขตกรุงเทพมหานครมีแรงจูงใจในการทำงานระดับปานกลาง และแรงจูงใจในการทำงานระดับสูง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ มีความเชี่ยวชาญที่ได้รับใบรับรอง และมีปัจจัยการทำงานที่ดี ความเครียดจากการทำงานของนักกายภาพบำบัดในโรงพยาบาลเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปกติ และปัจจัยของความเครียดจากการทำงาน คือ ความมั่นคงในการทำงานในระดับน้อย บรรยากาศในการทำงานในระดับน้อย และความร่วมมือในระดับต่ำ (กมลทิพย์ รักษ์วงศ์ภัทร, 2560)

2. กระบวนการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา

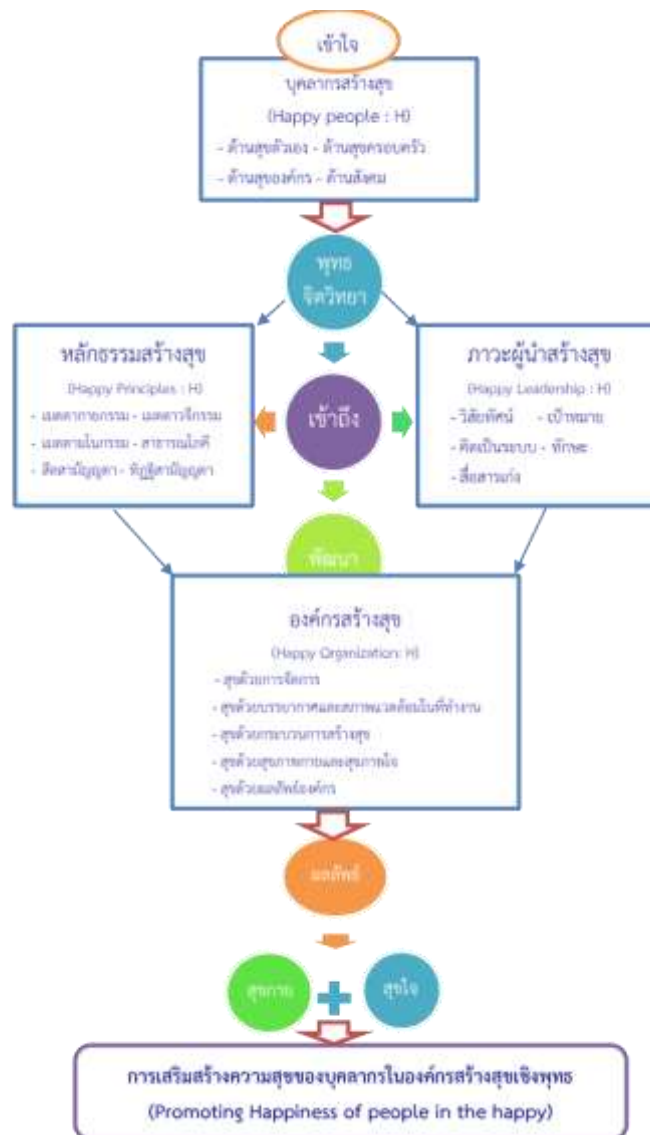
กระบวนการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย บุคลากรสร้างสุข มี 4 ประการ คือ ด้านสุขตัวเอง ด้านสุขครอบครัว ด้านสุของค์กร และด้านสังคมแล้ว การจะสร้างสุขให้สุขพร้อมทั้งกายและใจ ก็ต้องอาศัยหลักธรรมสร้างสุข 6 ประการ คือ เมตตาทางกาย เมตตาทางวาจา เมตตาทางใจ เมตตาด้วยการแบ่งปัน เมตตาด้วยการปฏิบัติดีและเมตตาให้มีเหตุผล ในองค์กรที่จะทำเสริมสร้างความสุขนั้นก็ต้องอาศัยผู้นำถึงจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งภาวะผู้นำสร้างสุข ประกอบด้วย 5 ประการ คือ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย คิดเป็นระบบ ทักษะ และสื่อสารเก่ง ประกอบด้วย 5 ประการ คือ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย คิดเป็นระบบ ทักษะ และ สื่อสารเก่ง และสิ่งสำคัญขององค์กรต้องมีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน ด้วยหลักองค์กรสร้างสุข 5 ประการ คือ การจัดการ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน กระบวนการ สุขภาพกายและสุขภาพใจ และผลลัพธ์องค์กร สอดคล้องกับ บุรินทร์ เทพสาร ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารการเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญตรงกับผู้บริหารองค์กรภาคเอกชน ประกอบด้วย (1) ด้านทรัพยากรบุคคล คือ การจัดฝึกอบรมบุคลากรให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (2) ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม คือ การปรับปรุงสถานที่ทำงานให้มีสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่น สุขสบาย ไม่มีมลพิษ และการจัดเครื่องมือหรือเทคโนโลยีในการทำงานที่มีคุณภาพดีและทันสมัย (3) ด้านการบริหารจัดการทั่วไป คือ การทำงานแบบเอื้ออาทร การทำงานเป็นทีม และการเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น (4) ด้านการเงิน ผู้บริหารองค์กรภาคเอกชนให้ความสำคัญในเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนบุคลากรที่สูงกว่ามาตรฐานแรงงาน หรือการจ้างงานทั่วไป และการแบ่งปันผลกำไรส่วนหนึ่งให้บุคลากร เช่น เงินพิเศษ โบนัส แตกต่างกับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ให้ความสำคัญกับการให้ทุนการศึกษาสำหรับบุตรของบุคลากร 3. ผลการสำรวจระดับสุขภาวะของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า ความจำเป็นเร่งด่วนและควรมีการแก้ไขทันที อันดับที่ 1 คือ การดำเนินการจัดศูนย์เลี้ยงดูบุตรของบุคลากร รองลงมาคือ การให้โบนัสตามผลประกอบการประจำปี และมีสวัสดิการรถประจำทางฟรี 4. ยุทธศาสตร์ที่นำเสนอ คือ Happy HERMES Strategies ประกอบด้วย 6 ประเด็นยุทธศาสตร์ 20 กลยุทธ์ 102 โครงการ/กิจกรรม ประเด็นยุทธศาสตร์ 6 ประเด็น ได้แก่ (1) การสร้างเสริมบุคลากรมีความสุขกับสุขภาวะดี (Happy Healthiness) (2) การพัฒนาบุคลากรให้มีความสุขด้วย ความฉลาดทางอารมณ์ (Happy Emotional Quotient) (3) การสนับสนุนบุคลากรมีความสุข

กับการมี ความรับผิดชอบ (Happy Responsibility) (4) การส่งเสริมบุคลากรสร้างสุขทางการเงิน (Happy Money) (5) การสร้างความผูกพันระหว่างบุคลากรกับองค์กร (Happy Engagement) (6) การส่งเสริมให้บุคลากรมีความสุขจากการเป็นผู้มีส่วนได้เสีย (Happy Stakeholder) (บุรินทร์ เทพสาร, 2557)

3. รูปแบบการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยารูปแบบการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา ต้องเริ่มต้นจากการเสริมสร้างบุคลากรเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเปลี่ยนแปลง และนำหลักธรรมมาเป็นหลักในการสร้างสุข ที่ประกอบด้วย กาย วาจา ใจ การแบ่งปัน การปฏิบัติดีและมีเหตุผล ในการพัฒนาบุคลากรด้วย องค์กรจะมีความสุขก็ต้องอาศัยผู้นำด้วย ผู้นำที่มีความศรัทธาจึงเป็นหลักที่ต้องแสดงให้เห็นปรากฏชัดแก่องค์กร ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ เป้าหมาย คิดเป็นระบบ ทักษะ และสื่อสารเก่ง ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ความสำคัญตรงกับผู้บริหารองค์กรภาคเอกชน ประกอบด้วย (1) ด้านทรัพยากรบุคคล คือ การจัดฝึกอบรมบุคลากรให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (2) ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม คือ การปรับปรุงสถานที่ทำงานให้มีสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่น สุขสบาย ไม่มีมลพิษ และการจัดเครื่องมือหรือเทคโนโลยีในการทำงานที่มีคุณภาพดี และทันสมัย (3) ด้านการบริหารจัดการทั่วไป คือ การทำงานแบบเอื้ออาทร การทำงานเป็นทีม และการเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น (4) ด้านการเงิน ผู้บริหารองค์กรภาคเอกชนให้ความสำคัญในเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนบุคลากรที่สูงกว่ามาตรฐานแรงงาน หรือการจ้างงานทั่วไป และการแบ่งปันผลกำไรส่วนหนึ่งให้บุคลากร (บุรินทร์ เทพสาร, 2557)

องค์ความรู้การวิจัย

ภาพที่ ๑ การเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (Suttirat Model)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้ Suttirat Model คือ กระบวนการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย บุคลากรสร้างสุข มี ๔ ประการ คือ ด้านสุขตัวเอง ด้านสุขครอบครัว ด้านสุข และด้านสังคมแล้ว การจะสร้างสุขให้สุขพร้อมทั้งกายและใจ ก็ต้องอาศัยหลักธรรมสร้างสุข ๖ ประการ คือ เมตตาทางกาย เมตตาทางวาจา เมตตาทางใจ เมตตาด้วยการแบ่งปัน เมตตาด้วยการปฏิบัติดีและเมตตาที่มีเหตุผล ในองค์กรที่จะทำเสริมสร้างความสุขนั้นก็ต้องอาศัยผู้นำถึงจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งภาวะผู้นำสร้างสุข ประกอบด้วย ๕ ประการ คือ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย คิดเป็นระบบ ทักษะ และสื่อสารเก่ง ประกอบด้วย ๕ ประการ คือ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย คิดเป็นระบบ ทักษะ และ สื่อสารเก่ง และ

สิ่งสำคัญองค์กรต้องมีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน ด้วยหลักองค์กรสร้างสุข ๕ ประการ คือ การจัดการบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน กระบวนการ สุขภาพกายและสุขภาพใจ และผลลัพธ์องค์กร

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรนำไปบรรจุในไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย เพื่อให้การดำเนินการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กร ในรูปแบบการจัดโครงการกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์กับบุคลากร และองค์กร อย่างแท้จริง

๒. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีด้วยการวิจัยวิธีการเชิงคุณภาพเพื่อขยายผลวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงหลักการเสริมสร้างความสุขของบุคลากร การเสริมสร้างองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาและกระบวนการเสริมสร้างความสุขของมหาวิทยาลัย และจากผลการวิจัยที่ได้ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความสุขภายในองค์กร เพื่อยกระดับองค์กร ให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งการสร้างสุข

๓. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการนำโมเดลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปทำวิจัยเชิงทดลองต่อไปโดยใช้ตัวแปรการสร้างสุขในรูปแบบต่างๆ เป็นตัวแปรต้น เพื่อสนับสนุนว่าโมเดลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถทำให้รูปแบบการสร้างสุขของบุคลากร และองค์กรสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้เนื่องจากต้องการพิสูจน์ว่ารูปแบบการเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรสร้างสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถนำมาปรับใช้ได้ภายในองค์กร หรือหน่วยงานได้จริง

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ รังวงศ์ภัทร, (2560). “แรงจูงใจในการทำงานและความเครียดจากการทำงานของนักร่างกายภาพบำบัด
ในโรงพยาบาลเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาสุขภาพจิต
(บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560),
- บุรินทร์ เทพสาร, (2557), ยุทธศาสตร์การบริหารการเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสู่การเป็นองค์กร
แห่งความสุข, **ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาอุดมศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557).
- จุฑามาศ แก้วพิจิตร และคณะ, (2556), **123 สู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข**, พิมพ์ครั้งที่ 1,
(กรุงเทพมหานคร: ศูนย์องค์กรสุขภาวะ (Happy Workplace Center), 2556).
- วัฒนชัย ศิริญาณ, (2563), **องค์กรแห่งนวัตกรรม: ทางเลือกใหม่สำหรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21**,
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://infojournal.kku.ac.th/index.php/information/article
/view/75](https://infojournal.kku.ac.th/index.php/information/article/view/75). [20 กุมภาพันธ์ 2563].
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), (2536). **ธรรมะสำหรับประชาชน**. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท
คลังวิชา จำกัด, 2536).

พุทธวิถีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล*

A Middle Buddhist Way for a Good Life Quality in a Balanced Work

พระเฉลิมพงศ์ จรณสมปนโน, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, วิชชุดา ฐิติโชติรัตน และ สรายุทธ อุดม

Phra Chalermphong Jaranasumpanno, Siriwat Srikrueadong, Wichuda Titichoatrattana and Sarayuth Udom

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: chalermphong778899@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาคุณลักษณะของพุทธวิถีสายกลางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล 2) ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล 3) นำเสนอรูปแบบพุทธวิถีสายกลางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีที่ใช้วิธีเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหารองค์กร ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิทางจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางคุณภาพชีวิต จำนวน 18 รูป/คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง และใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 410 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการใช้สถิติบรรยาย การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยโปรแกรม LISREL ผลการวิจัยมีดังนี้

รูปแบบพุทธวิถีสายกลางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล พบว่า ค่าไค-สแควร์ ($\chi^2 = 53.07$, $df = 26$, $p = .065$, $GFI = .87$, $AGFI = .78$, $RMSEA = .109$) สามารถอธิบายความแปรปรวนความสมดุล ได้ร้อยละ 90 และพิจารณาตัวแปรส่งผ่าน (Mediators) พบว่า พุทธวิถี และแรงจูงใจในการทำงาน มีอิทธิพลอ่อนสูงกว่าอิทธิพลตรง หมายความว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพุทธวิถีสายกลางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุลที่พัฒนาขึ้น มีแรงจูงใจ เป็นตัวแปรส่งผ่าน (Mediators) ที่ดี

คำสำคัญ: พุทธวิถีสายกลาง; คุณภาพชีวิตในการทำงาน; การทำงานที่มีความสมดุล

* Received December 10, 2021; Revised February 5, 2022; Accepted March 25, 2022

Abstract

Objectives of the study aimed 1) to study the characteristics of the Middle Buddhist Way for a good life quality in a balanced work; 2) to analytically study a good life quality in a balanced work; and 3) to present a model of the Middle Buddhist Way for a good life quality in a balanced work. It was a mixed methods research using a quantitative method to expand a qualitative method, using an interview to collect qualitative data from 18 key informants who are Buddhist experts, experts in psychology, experts in education and experts in a life quality by a purposive selection, and using a questionnaire to collect quantitative data from a sample of 410 respondents by a random sampling method. A content analysis and inductive conclusion were used for analyzing qualitative data. And descriptive statistics, correlation analysis with software packages and analysis to verify model coherence with empirical data with LISREL program. Results of the study were as follows:

Regarding a model of the Middle Buddhist Way for a good life quality in a balanced work it found that Chi-square value ($\chi^2 = 53.07$, $df = 26$, $p = .065$, $GFI = .87$, $AGFI = .78$, $RMSEA = .109$) could have explained the variance of 90 percent balance, while considering mediators it found that Buddhist approaches and motivations had higher indirect influences than direct influences. This indicated that the casual relationship model of the Middle Buddhist Way for a good life quality in a balanced work as developed had motivations as good mediators.

Keywords: A Middle Buddhist; Quality of Work Life; Balanced Work

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นเรื่องที่องค์กรให้ความสำคัญ ทรัพยากรบุคคลเปรียบเสมือนสินทรัพย์ที่ทรงคุณค่า องค์กรต่าง ๆ จึงพยายามที่จะแสวงหาเครื่องมือมาใช้ในการบริหารบุคคล คือ ผู้จุดประกายความคิดสร้างสรรค์สร้าง จึงเกิดคำว่า “การบริหารทรัพยากรบุคคล” ในบางองค์กร มองว่าคนเป็น “ต้นทุน” จึงเกิดคำใหม่ว่า “การบริหารทรัพยากรบุคคลที่เป็นต้นทุน” หรือ “การบริหารทุนมนุษย์” หรือ “Human Capital Management” การพัฒนาคนและพัฒนาทุนมนุษย์ที่เข้มแข็งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดเป็นปัจจัยพื้นฐานในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศ การพัฒนาคนอย่างมีประสิทธิภาพ และให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม ต้องเริ่มต้นจากการสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมด้วยมี กายะ จิตตะ ปัญญา และดำรงตนอย่างมีคุณค่า คือ เป้าหมายของสังคมและประเทศอย่างยั่งยืน ในองค์กรภาครัฐทรัพยากรบุคคลคือ ข้าราชการทุกคน ข้าราชการเป็นผู้ทำงานรับใช้ประชาชน รับใช้ชาติบ้านเมืองโดยการปฏิบัติหน้าที่ตามกลไกของรัฐ มีบทบาทหน้าที่หนุนนำนโยบายรัฐบาล ไปสู่การปฏิบัติร่วมกับประชาชนทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้นการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ย่อมส่งผลให้มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ แนวทางการพัฒนาองค์กร ทั้งในการบริหารจัดการและการปรับปรุงคุณภาพการทำงาน มุ่งให้ความสนใจไปที่คุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Work Life) เป็นการจูงใจให้บุคลากรทำงานอย่างมีความสุข มีผลผลิต (Productivity) ที่มีคุณภาพ มีความผูกพันในองค์กร และยังช่วยให้การขาดงาน การลาออกลดน้อยลง เกิดประสิทธิผลขององค์กรในแง่ขวัญกำลังใจความพึงพอใจในงาน ตลอดจนคุณภาพและปริมาณของผลผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นการสร้างสรรค์บรรยากาศที่จะทำให้ผู้ใช้แรงงานได้รับความพึงพอใจในการทำงานสูงขึ้น คุณภาพชีวิตการทำงานจะเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ตามลักษณะขององค์กร และความคาดหวังของคนทำงานในองค์กรปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ ปัจจัยด้านการจัดการ ได้แก่ การบริหารจัดการหน่วยงาน วัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย ปัจจัยสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อองค์กร ได้แก่ วัฒนธรรมสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ภาวะการแข่งขัน และปัจจัยด้านพฤติกรรมของบุคคล พิจารณาจากความพึงพอใจในงาน ความต้องการของบุคคล การรับรู้ ค่านิยม ทักษะ และภาวะการจูงใจ ถ้าบุคคลไม่สามารถให้ค่าความหมายของงานที่ปฏิบัติอยู่ได้จะทำให้มีแนวโน้มในการลาออกจากวิชาชีพ และการที่บุคคลใดไม่ให้คุณค่าของงาน จะทำให้เกิดความเหนื่อยหน่าย หดแรงแรงใจ (Burnout) ทำงานไปวัน ๆ โดยขาดแรงจูงใจแต่ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลผู้ทำงานมองงานเป็นสิ่งที่มีความหมาย มีประโยชน์ จะทำให้เกิดความรัก ความพอใจในงานและทุ่มเทอุทิศตนในการทำงานอย่างต่อเนื่องจริงจัง (นราทิพย์ ผินประดับ, 2562)

ซึ่งคุณภาพชีวิตการทำงาน คือ ความรู้สึกพึงพอใจของบุคลากร ในการปฏิบัติงานในองค์กร โดยวัดจากองค์ประกอบในการชี้วัดคุณภาพชีวิตการทำงานใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรมด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงานด้านการบูรณาการทางด้านสังคม หรือการทำงานร่วมกันด้านประชาธิปไตยในองค์กร ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตด้านอื่น ๆ และด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (รศ.ดร.ทัศนีย์ ขาดีไทย, 2559)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ใช้การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาองค์ประกอบปัจจัย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อพุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล และในระยะที่ 2 ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อสร้างรูปแบบ ตรวจสอบความตรง และนำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อพุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล

การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการศึกษาในระยะที่ 1 ในส่วนของศึกษาให้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารองค์กร 7 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา 4 คน ผู้ทรงคุณวุฒิทางจิตวิทยา 3 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิทางคุณภาพชีวิต 1 รูป รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น รวม 18 รูป/คน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วย IOC, Reliability, CFA ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

1) วิเคราะห์ความเที่ยงตรง (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) วิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค .965

วิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โดยโปรแกรมลิสเรล มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

1) วิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ความถี่และร้อยละ

2) วิเคราะห์ตัวแปรสังเกตได้โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (Skewness) ค่าความโด่ง (Kurtosis) เพื่อดูลักษณะการแจกแจงของตัวแปร

3) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS

การวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามวิจัย ใช้การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลแบบมีตัวแปรส่งผ่านและการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมด้วยโปรแกรมลิสเรลเพื่อนำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อพุทธวิธีสาย

กลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุลและตรวจสอบความตรงของโมเดลที่พัฒนาขึ้น โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL)

สรุปผลการวิจัย

การเสนอสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และส่วนที่ 2 เป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

1. ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นบรรพชิต คิดเป็นร้อยละ 51.40 และเมื่อพิจารณาหน่วยงาน พบว่า ส่วนกลาง คิดเป็นร้อยละ 41.90 ช่วงอายุ พบว่า อยู่ในช่วง 41-50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.90 การศึกษาระดับปริญญาโท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.88 ประสบการณ์ทำงาน อยู่ในช่วง 6 – 10 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 24.65 ตำแหน่ง คณาจารย์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.25

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลจากวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ แยกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. คุณลักษณะของพุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล

คุณลักษณะของพุทธวิธีสายกลางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล พบว่า คุณภาพชีวิต ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการทำงาน คือ คุณภาพชีวิตในการทำงานในองค์กร ด้านส่วนตัว คือ คุณภาพชีวิตในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านสังคม คือ คุณภาพชีวิตในการทำงานร่วมกับสังคม และด้านเศรษฐกิจ คือ คุณภาพชีวิตรายได้และผลตอบแทนจากการทำงาน

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล พบว่า มี 3 อย่าง คือ พุทธวิธี ซึ่งประกอบด้วย 3 อย่าง คือ อธิสัสสิกขา (กาย) อธิจิตตสิกขา (จิต) และอธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) แรงจูงใจ ซึ่งประกอบด้วย 6 อย่าง คือ ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบในงาน ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความมั่นคงและก้าวหน้าใน และการทำงานร่วมกัน และความสมดุล ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

3. รูปแบบพุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล ที่มีพุทธวิธีสายกลางในการทำงาน เป็นตัวแปรส่งผ่าน สรุปได้ว่า เป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรคุณภาพชีวิตในการทำงาน และแรงจูงใจในการทำงานที่มีต่อคุณภาพชีวิตที่สมดุล ตามหลักพุทธจิตวิทยาโดยมีพุทธวิธีสายกลางในการทำงานเป็นตัวแปรส่งผ่าน ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 4 ตัวแปร

แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง 3 ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 17 ตัวแปร ดังแสดงรายละเอียดของตัวแปร ดังนี้ 1) ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายใน (Endogenous Latent and Observed Variables) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรแฝงภายใน 3 ตัวแปร ดังนี้ พุทธิวิธีสายกลางในการทำงาน มีตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ กาย จิต และปัญญา แรงจูงใจในการทำงาน มีตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร คือ ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบในงาน ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความมั่นคงและก้าวหน้าในงาน และการทำงานร่วมกัน และคุณภาพชีวิตที่สมดุล มีตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัว คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม 2) ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายนอก (Endogenous latent and observed variables) มีตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร คือ คุณภาพชีวิตในการทำงาน ประกอบด้วย ด้านการทำงาน ด้านส่วนตัว มิติด้านสังคม และมิติด้านเศรษฐกิจ

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพุทธิวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนากุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุลที่มีพุทธิวิธีสายกลางในการทำงาน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลที่พัฒนา สรุปได้ว่า ค่าไค-สแควร์ χ^2 มีค่าเท่ากับ 51.38, df = 37, p = .058, GFI = .99, AGFI = .94, RMSEA = .031 เมื่อพิจารณาค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าความเที่ยง อยู่ระหว่าง .23 ถึง .91 เมื่อพิจารณาตัวแปรส่งผ่าน (Mediators) พบว่า แรงจูงใจในการทำงาน มีอิทธิพลรวมสูงกว่าอิทธิพลตรง หมายความว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพุทธิวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนากุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุลที่พัฒนาขึ้น มีแรงจูงใจเป็นตัวแปรส่งผ่าน (Mediators) ที่ดี

อภิปรายผลการวิจัย

การเสนอผลการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 3 ประเด็น ตามข้อค้นพบของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะของพุทธิวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนากุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล

คุณลักษณะของพุทธิวิธีสายกลางเพื่อการพัฒนากุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล พบว่า คุณภาพชีวิต ซึ่งประกอบด้วย มี 4 ด้าน คือ ด้านการทำงาน ด้านส่วนตัว ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ สอดคล้องกับ ว่าที่ร้อยตรีหญิง วาริณีโพธิราช คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Working Life) หมายถึง คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของคุณภาพชีวิต ที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์หรือคนทำงานเป็นหลัก ที่มีต่อการได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่เพียงพอและยุติธรรมสภาพการทำงาน ที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพความก้าวหน้าและความมั่นคงในงานโอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคลการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ประชาธิปไตยในองค์กร ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัวและลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (ว่าที่ร้อยตรีหญิง วาริณีโพธิราช, 2558)

2. การพัฒนากุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล

การพัฒนากุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล พบว่า มี 3 อย่าง คือ พุทธิวิธี ซึ่งประกอบด้วย 3 อย่าง คือ อภิสัสสิกขา (กาย) อภิจิตตสิกขา (จิต) และอภิปญญาสิกขา (ปัญญา) แรงจูงใจ ซึ่งประกอบด้วย

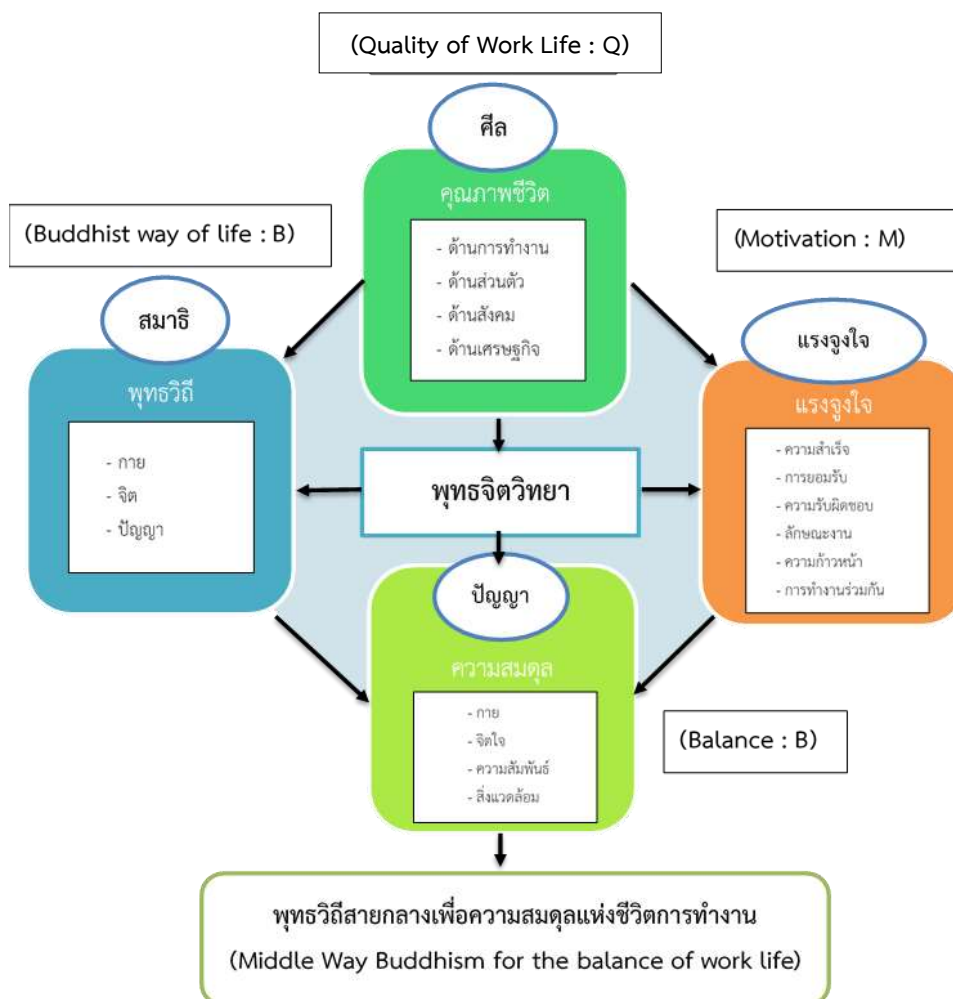
มี 8 อย่าง คือ ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบในงาน ลักษณะของงาน ที่ปฏิบัติ ความมั่นคงและก้าวหน้าใน และการทำงานร่วมกัน และความสมดุล ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “คู่มือชีวิต” ตอน ชีวิตนี้เพื่องาน เพื่อธรรม ไว้ว่า ในภาวะแห่งเอกภาพ ที่ชีวิต งาน และธรรม ประสานกลมกลืนเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น คนที่ทำงานก็จะมีชีวิตและงานและธรรมสมบูรณ์พร้อม ในแต่ละขณะที่เป็นปัจจุบัน และจะมีแต่ชีวิตและงานที่มีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548)

3. รูปแบบพุทธวิถีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล

รูปแบบพุทธวิถีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล คุณภาพชีวิตที่ประกอบด้วย ด้านการทำงาน ด้านส่วนตัว ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุลได้อย่างยั่งยืนก็ต้องอาศัยหลักพุทธวิถี ซึ่งประกอบด้วย 3 อย่าง คือ อธิศีลสิกขา (กาย) อธิจิตตสิกขา (จิต) และอธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) หน่วยงานก็เป็นจุดสำคัญที่จะส่งเสริมให้การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการนำหลักแรงจูงใจ ซึ่งประกอบด้วย มี 6 อย่าง คือ ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบในงาน ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความมั่นคงและก้าวหน้าใน และการทำงานร่วมกัน พร้อมนำหลักความสมดุล ที่ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “คิดเป็นทำเป็นตามแนวพุทธธรรม” ว่า จุดเริ่มแรกที่สำคัญคือ จุดเริ่มในส่วนของความคิด ถ้าคิดผิดแล้วปล่อยให้ผิดไปเรื่อยๆ จะนำความวิบัติมาให้เจ้าตัวและสังคมในที่สุด ถ้าเริ่มคิดถูกแต่ต้นมือ และประคับประคองให้ความคิดนั้นคงเส้นคงวาต่อไป ความคิดถูกนั้นก็ช่วยนำพาชีวิตของเขาคนนั้นไม่ว่าใครก็ตาม ดำเนินไปสู่ความสำเร็จความเจริญก้าวหน้าได้ ทั้งในทางโลกและทางธรรม (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2546)

องค์ความรู้การวิจัย

สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง พุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลพุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล

(BOMB Model)

อธิบายภาพผังโมเดล พุทธวิธีสายกลาง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล มี 4 องค์ประกอบหลัก (BQMB Model) อธิบายได้ดังต่อไปนี้

คุณภาพชีวิต (Quality of Work Life : Q) หมายถึง คุณภาพชีวิตในการทำงาน ด้านการทำงาน ด้านส่วนตัว ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ เป็นการทำงานที่ประกอบด้วยคุณภาพชีวิตที่ดี ทำแล้วมีความสุข มีเป้าหมายในการทำงาน จัดลำดับความสำคัญของงาน เข้าใจภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จโดยเร็ว เรียนรู้ทักษะใหม่ๆ และปรับตัวเองตามยุคสมัย พุทธวิธี (Buddhist way of life : B) หมายถึง การเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนให้มีความรู้ความเข้าใจความจริงของโลกและชีวิต และขัดเกลากิเลสให้ลดน้อยลง การสำรวมจิตใจ การฝึกจิตใจให้มั่นคงไม่ฟุ้งซ่าน และมีความรู้ที่ถูกต้อง

ตามความเป็นจริง แรงจูงใจ (Motivation : M) หมายถึง การกระตุ้นภายในใจให้เกิดพฤติกรรมอยากจะทำงาน มีความความพอใจ เต็มใจ และมุ่งมั่นตั้งใจในงานที่ทำ รับผิดชอบใน ปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสมดุล (Balance : B) หมายถึง ความสมดุลของชีวิตของ ที่เกิดขึ้นทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการรับรู้ถึง ผละกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้สภาพทางจิตใจ ของตนเอง การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนิน ชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการนำรูปแบบโมเดลเชิงสาเหตุการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างสมดุลเชิงพุทธจิตวิทยา ไปใช้ในองค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน อย่างสมดุล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรส่งเสริมให้มีการนำรูปแบบโมเดลเชิงสาเหตุการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างสมดุลเชิง พุทธจิตวิทยาไปทดลองใช้จริงกับนโยบายของมหาวิทยาลัย ด้วยการปรับเข้ากับแผนยุทธศาสตร์องค์กร หน่วยงาน เพื่อให้เกิดการนำไปใช้พร้อมมีการวัดผลประเมินผลด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกด้วยวิธีวิจัยในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความ สมดุล เพิ่มมากขึ้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสมดุล ในสถานการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- รศ.ดร.ทัศนีย์ ขาดีไทย, (2559), คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, รายงาน
ผลการวิจัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2559.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก, (2546), คิดเป็นทำเป็นตามแนวพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: หจก. ชันดำการพิมพ์,
2546).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2548), **คู่มือชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย,
2548).
- นราทิพย์ ผินประดับ. (2562). “โมเดลเชิงสาเหตุคุณภาพชีวิตข้าราชการกรุงเทพมหานคร
ในบริบทพุทธจิตวิทยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์คุณูปบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562).
- ว่าที่ร้อยตรีหญิง วาริณีโพธิราช. (2558). คุณภาพชีวิตการทำงานของลูกจ้างในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารและนโยบาย
สวัสดิการสังคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

แหล่งเรียนรู้นอกตำรา: พัฒนาการและแนวคิดสู่การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบ้านนอก ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง*
Outside of Learning the Books: Evolution and the concepts for action according to the integrated sufficiency economy principles, a case study of Ban Nok University, Noen Kho Sub-district, Klaeng District, Rayong Province.

เดโช ข่าน้ำแก้ว, หทัยชนก คตะสมบุรณ์, เบญญาภา อัฉฤกษ์ และ สันญา สดประเสริฐ

Daycho Khaenamkhaew, Hathaichanok Katasomboon, Benyapa Atcharoek and Sanya Sodphasert

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Sawan Rajabhat University,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: daycho_kha@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เพื่อศึกษาพัฒนาการและแนวคิดสู่การปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบ้านนอก ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการ 4 ยุคด้วยกัน คือ (1) ยุคแรก เน้นการประชุม และระดมทุนร่วมกัน (2) ยุคเรียนรู้ เป็นการสำรวจข้อมูลครัวเรือน รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลปัญหา (3) ยุคเครือข่าย สร้างเครือข่ายองค์กรและทำงานเชื่อมประสานงานกับกลุ่ม กิจกรรมต่าง ๆ (4) ยุคการท่องเที่ยว เป็นการต่อยอดทางความคิดและสร้างความสุขจากแนวคิดสู่การปฏิบัติของ เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้กิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการตลาดสีเขียวเพื่อลดใช้สารเคมี ธนาคารชุมชนเพื่อ สร้างพื้นที่การออมเงิน การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้เก็บได้นานขึ้น ธนาคารขยะและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างพื้นที่สุขภาวะของชุมชน โฮมสเตย์เน้นการเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตร่วมกัน ร้านค้าพอเพียงเพื่อหล่อหลอม ให้เป็นคนดีและมีศีลธรรม สื่อชุมชนเพื่อส่งข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน กลุ่ม ฅ ผู้เฒ่า เป็นการส่งเสริม วัฒนธรรมไทย และการเลี้ยงตะพานน้ำแบบไม่ใช้สารเคมีเพื่อรายได้เสริม กลุ่มอาหารท้องถิ่นไทยเพื่อใช้ผลผลิต ในชุมชนมาประกอบอาหาร กลุ่มเกษตรพื้นบ้านเน้นสวนผลไม้ให้นักท่องเที่ยวมาชมและเลือกรับประทานได้ และกลุ่มธนาคารต้นไม้เพื่อปลูกต้นไม้เป็นสินทรัพย์ที่ใช้หนี้ได้ตามกฎหมาย ทำให้ชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูล กันในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ

คำสำคัญ: แหล่งเรียนรู้นอกตำรา; หลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ; มหาวิทยาลัยบ้านนอก

* Received November 18, 2021; Revised January 21, 2022; Accepted April 4, 2022

Abstract

This article aims to evolution and the concepts for action according to the integrated sufficiency economy principles, a case study of Ban Nok University, Noen Kho Sub-district, Klaeng District, Rayong Province. The findings show that there are four evolutionary stages: (1) The first era was focused on meetings and co-raising funds. (2) The learning era is to explore household information, collecting and analyzing problems. (3) The Networking era is creating a network of organizations and working to coordinate various groups of activities. (4) The traveling era was an extension of ideas and the creation of happiness. The concept of operating in a sufficiency economy underlies many activities, such as managing the green market to reduce chemicals. Community banks to create money-saving areas, processing of agricultural products for longer storage, waste banks, and environmental protection to create a well-being area for the community. Continue to visit home stay to learn about community life, shops of enough for good people. community media to deliver news that is beneficial to the community. The group of old people is a promotion of Thai culture, and this allows the raising of turtles without chemicals to earn money. The group of Thai local food is to use the product in the community for cooking. The group of local agricultural orchards offers tourists the opportunity to visit and choose to eat. The group of Tree Banks aims to convert the trees into debt able legal repayment, thereby forcing the communities to help each other in an integrated sufficiency economy.

Keywords: Outside of Learning the Books; sufficiency economy principles; Ban Nok University

บทนำ

การพึ่งพาตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถทำให้เกิดความสุข และการเข้าร่วมกับสมาชิกในชุมชนให้สามารถช่วยเหลือกันและกันได้ มีร่วมกันแก้ไขปัญหา หรือทำให้สามารถสนองความต้องการของตนเองและชุมชนได้โดยที่ไม่มุ่งแข่งขันกันเอง และมีมิตรภาพต่อกัน หรือการพึ่งตนเองได้จนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้ (พระมหาภูษิต อคฺควณโณ/ปุลันรัมย์, 2557) การพึ่งพาตนเองนำไปสู่การจัดการของชุมชนต่าง ๆ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อมุ่งหวังให้มีการเติบโตและพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนได้อย่างยาวนาน มีความสามัคคี และให้ความสำคัญกับการสร้างเอกลักษณ์ และมีความอดทนในการสร้างความคิดใหม่ ๆ และมีกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ เพราะมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการของชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ นโยบาย รวมไปถึงการติดตามและประเมินผลของกลุ่มอย่างเป็นระบบเพื่อให้มีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำหน้าที่เป็นองค์กรที่ช่วยสร้าง และพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนตลอดจนถึงประเทศชาติ (นงคราญ ไชยเมือง, 2558)

สำหรับมหาวิทยาลัยบ้านนอก บ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ก็เป็นสถานที่หนึ่งที่สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้การดำเนินงานอาจจะขัดแย้งกับหลาย ๆ คนหรือหลาย ๆ พื้นที่ที่พยายามดิ้นรนเพื่อจะมาเรียนมหาวิทยาลัยชื่อดังในตัวเมืองหลวง หรือกรุงเทพมหานคร แต่คนในชุมชน หรือมหาวิทยาลัยบ้านนอกกลับมีความภูมิใจกับพื้นที่ที่เขาอาศัยอยู่ในฐานะ “เกษตรกร หรือชาวไร่ชาวนา” ที่ช่วยกันตั้งขึ้นเป็น “มหาวิทยาลัยบ้านนอก” ที่ดำเนินการภายใต้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการในลักษณะ “สติ รู้จักคิด รู้จักใช้ งดใช้เงิน ของพุ่มเฟิย” เพื่ออนาคตของคนในชุมชนจะได้ไม่ยากลำบากในยามเศรษฐกิจไม่ดี โดยมุ่งหวังว่าจะให้คนในชุมชนใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน เริ่มตั้งแต่ระดับตัวบุคคล กลุ่ม เครือข่าย หมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่น ตำบล จังหวัด และระดับชาติ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ (มหาวิทยาลัยบ้านนอก, 2563) เนื่องจากการยึดหลักการเศรษฐกิจพอเพียง เน้นคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับระบบนิเวศ โดยมีการหมุนเวียนทรัพยากรระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค (วิสาชา ภูจินดา และวิวัฒน์ แก้วดวงเล็ก, 2555) โดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมและวินัยของชุมชน ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีเรื่องการบริหารตนเองและชุมชนให้มีความสุข พร้อมทั้งบริหารชีวิตและสังคมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (เดโช แชน้ำแก้ว, 2562) เพื่อให้เห็นรอยยิ้มและได้รับรู้ถึงความสุขของคนในชุมชน ทำให้รู้สึกภูมิใจที่นำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงด้วยการเรียนรู้แบบบูรณาการเชื่อมโยงระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน (ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์, 2561)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้เขียนสนใจศึกษาเรื่อง แหล่งเรียนรู้นอกตำรา: พัฒนาการและแนวคิดสู่การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบ้านนอก ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ภายใต้คำถามที่ว่า พัฒนาการและแนวคิดสู่การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการเป็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการพึ่งตนเองและปรับปรุงประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการพัฒนาชุมชนนี้ และชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ปฐมบท: พัฒนาการของมหาวิทยาลัยบ้านนอก

มหาวิทยาลัยบ้านนอก เป็นพื้นที่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้การเกษตร และวิถีชีวิตที่พึ่งพาตนเอง นำสินค้าผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนมาจำหน่าย และยังเปิดแหล่งท่องเที่ยว มีพัฒนาการของมหาวิทยาลัยบ้านนอก ดังนี้ (มหาวิทยาลัยบ้านนอก, 2563)

2.1 ยุคแรก (ก่อน พ.ศ. 2529) โดยเริ่มลงมือทำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 จนกระทั่งมีผลงานอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยความร่วมมือของคนในชุมชนที่เข้มแข็ง เนื่องจากมี “การประชุมกัน” ในครอบครัว จนกลายเป็น “เครือข่ายองค์กร” ที่มีการประชุมร่วมกันทุกวันที่ 15 ของเดือน เป็นเวทีสาธารณะหรือเวทีคนในชุมชนเข้าร่วม จึงเกิดการระดมทุนขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อปี 2529 เพื่อจัดตั้งร้านค้าชุมชน จำหน่ายสินค้าแปรรูปของชุมชน

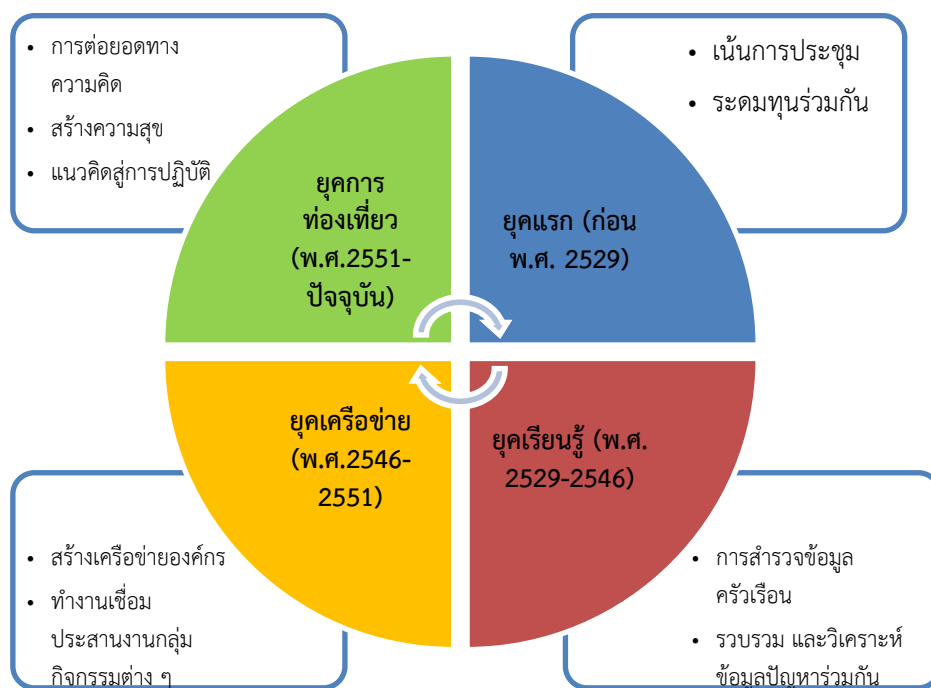
2.2 ยุคเรียนรู้ (พ.ศ. 2529-2546) มีกระบวนการ “สำรวจข้อมูลครัวเรือน” อย่างจริงจังเพื่อการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้พบปัญหาสำคัญ คือ มีเกษตรกรในชุมชนใช้สารเคมีกันมากจนส่งผลกระทบต่อสุขภาพและเกิดสารพิษตกค้างในผลผลิต ซึ่งปัญหานี้ทำให้คนในชุมชนเป็นโรคมะเร็ง และมีสุขภาพแย่ลง ประกอบกับต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จึงเกิดการทบทวนตัวเองร่วมกันและคิดแก้ไขปัญหาในลักษณะ “ชุมชนจะพัฒนาได้อย่างไร ถ้าไม่เริ่มด้วยตนเอง” ทำให้นำไปสู่การรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการลดใช้สารพิษหรือสารเคมี จัดตั้งกลุ่มเกษตรพื้นบ้าน ทำโครงการเกษตรชีวภาพ โครงการผักพื้นบ้านปลอดสารพิษ สนับสนุนให้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักชีวภาพเพื่อชำระล้างสารเคมี ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของวงจรการผลิตจนถึงการบริการบริโภคในชุมชน หลังจากนั้นก็มีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้เข้ามาช่วยเหลือด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมของคนในชุมชน และยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัดระยองในการก่อสร้างโรงเรียนเรียกว่า “ธนาครต้นไม้” ซึ่งเพื่อเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพืชเศรษฐกิจ เช่น ต้นมะขาม ต้นมะขวิด กล้ายาง ต้นกระวาน และพืชสมุนไพรต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถหาซื้อได้ มีจุดเปลี่ยนที่สำคัญของคนในชุมชน ท่ามกลางแนวคิดที่ต้องการมีเงินทุนเพื่อใช้เป็นกองกลางในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นกองทุนของชุมชนเอง เพื่อการบริหารชุมชนแบบชุมชนพึ่งตนเอง

2.3 ยุคเครือข่าย (พ.ศ.2546-2551) มีเครือข่ายองค์กรชุมชน ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายแนวทางการทำงานไปยังกลุ่มคนในชุมชนอื่นของตำบลเนินฆ้อและพื้นที่ใกล้เคียง หรือพื้นที่ภูมินิเวศน์ และสร้างเวทีเชื่อมประสานงานกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนในลักษณะ “การฟื้นฟูชุมชน” เชื่อมโยงการทำงานร่วมกันเป็นหลักการสำคัญในการทำงานของสมาชิกในปัจจุบัน ด้วยจุดมุ่งหมายร่วมกันในลักษณะ “สังคมเป็นสุข ชีวิตมีความมั่นคง พึ่งพาตนเองได้ บนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จึงทำให้สามารถต่อยอดการทำงานของเครือข่ายองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี

2.4 ยุคการท่องเที่ยว (พ.ศ.2551-ปัจจุบัน) การต่อยอดทางความคิดที่มุ่งเน้นพาสังคมไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข ชีวิตมั่นคง พึ่งพาตนเองได้ บนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับภารกิจฟื้นฟูทรัพยากร คน ดิน น้ำและป่า เป็นการขับเคลื่อนงานของการทำงานในรูปแบบขององค์กรชุมชน มีศูนย์ประสานงานและมีเวทีปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่อง สมาชิกของกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นรายจ่ายลดลง ด้วยแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้เกิดเป็น “ชุดความรู้” จากการถอดบทเรียนงานพัฒนาของคนในชุมชน และยกระดับ

การทำงานที่มีมุมมอง และข้อเสนอเชิงนโยบายที่มาจากประสบการณ์ตรงของผู้คนในพื้นที่ในบริบทส่งเสริม “การท่องเที่ยว” แบบวิถีชุมชน

จากพัฒนาการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบ้านนอก ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง สามารถสรุปได้ ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 องค์ความรู้พัฒนาการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ

จากแผนภูมิที่ 1 การถอดบทเรียนพัฒนาการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบ้านนอก ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ทำให้เห็นได้ว่า มีพัฒนาการ 3 ยุค ได้แก่ (1) ยุคแรก (ก่อน พ.ศ. 2529) เริ่มจากการลงมือทำด้วยความร่วมมือของคนในชุมชนจากที่ประชุมกันในครัวเรือนและระดมทุนในชุมชนร่วมกัน (2) ยุคเรียนรู้ (พ.ศ. 2529-2546) มีการสำรวจข้อมูลครัวเรือน พร้อมทั้งรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันทำให้พบปัญหาที่สำคัญในชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขต่อไป (3) ยุคเครือข่าย (พ.ศ.2546-2551) มีเครือข่ายองค์กรชุมชน มาขยายแนวทางการทำงาน และเชื่อมประสานงานกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกัน (4) ยุคการท่องเที่ยว (พ.ศ.2551-ปัจจุบัน) มีการต่อยอดทางความคิดสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข และชีวิตมั่นคงบนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดสู่การปฏิบัติ: การดำเนินกิจกรรมของมหาวิทยาลัยบ้านนอก

มหาวิทยาลัยบ้านนอกมีทุนทางสังคมที่ได้จากการเรียนรู้เรื่องของการพึ่งพาตนเอง มีกลุ่มกิจกรรมมากมายที่มีประสบการณ์ต่าง ๆ มีบุคลากรที่มีความเสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการดำเนินกิจกรรม ดังนี้ (มหาวิทยาลัยบ้านนอก, 2563)

3.1 ตลาดนัดสีเขียว: การบริหารจัดการตลาดสีเขียวแล การสร้างกลไกการผลิตเกษตรอินทรีย์ และการตลาดให้ยืนติดกัน การทำเกษตรกรรมในชุมชน มีการใช้สารเคมีกันอย่างรุนแรง สารเคมีตกค้างปะปนอยู่ในผลผลิต เมื่อรับประทานเข้าไปสารเคมีเหล่านั้นก็เข้ามาปะปนอยู่กระแสเลือดของทุกคนในชุมชน จึงจำเป็นต้องสร้างกิจกรรมที่จะช่วยกันรณรงค์ให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญเพื่อการ “ลดการใช้สารเคมี” กับพืชผลทางการเกษตร มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรพื้นบ้าน ทำโครงการเกษตรชีวภาพ โครงการผักพื้นบ้านปลอดสารพิษ สนับสนุนให้ชุมชนใช้ปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพแทน เพราะคนในชุมชนเกิดโรคมะเร็งแพ้ง่ายมาก ส่วนหนึ่งนั้นก็เพราะอาหารที่รับประทานเข้าไป อีกทั้งอากาศที่เราหายใจมีแต่สารเคมีปนเปื้อนเป็นจำนวนมาก ทำให้ “ชุมชนก็จะอยู่ไม่ได้” เพราะโรคมะเร็งแพ้ง่ายทำให้ร่างกายของเราทำงานได้น้อยลง ท้องเที่ยวได้น้อยลง และมีความสุขน้อยลง ตอนนี้คนในชุมชนตระหนักในความเป็นหนึ่งเดียวกัน แม้ว่าการใช้สารเคมีอาจจะยังไม่หมดสิ้นไปจากชุมชน แต่อย่างน้อยที่สุดคนในชุมชนก็พยายามจะทำให้เหลือน้อยที่สุดในลักษณะ “ตลาดนัดสีเขียว” และตั้งความหวังว่าทั้งชุมชนจะเลิกใช้โดยสิ้นเชิงในอนาคต (มหาวิทยาลัยบ้านนอก, 2563)

3.2 พื้นที่การออม: กลุ่มธนาคารชุมชน เป็นการสร้างพื้นที่การออมเงินให้กับคนในชุมชน เป็นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีการออมทรัพย์กันต่อเนื่องทุกเดือน คนในชุมชนรับรู้ร่วมกัน โดยทุกวันที่ 1 ของทุกเดือนทุกคนจะมาออมเงินโดยมีเวลา 1 ชั่วโมง (12.00– 13.00 น.) ในลักษณะ “หนึ่งเดือน หนึ่งวัน หนึ่งชั่วโมง” เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนภายในกลุ่มของตนเอง หรือกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับพัฒนาชุมชนแล้ว กิจกรรมสัจจะออมทรัพย์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เป็นกิจกรรมที่สร้างความเชื่อใจไว้วางใจกันในชุมชนในลักษณะ “ตรงเวลาและสัจจะร่วมกัน” ทั้งผู้กู้ และผู้ออม ซึ่งก็จะมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนสิ่งปลูกสร้าง ทุนด้านการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เรียกรวมกันเป็นทุนชุมชน เป็นการพัฒนาชุมชนที่ให้ผลสำเร็จ เพราะการออมไม่มีอดและมีวินัยในการออม เพื่อนำไปสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้น สามารถนำอนาคตที่ดีมาสู่ครอบครัวและสังคม ทำให้เกิดการจัดการทุนของชุมชน ที่มีความเข้มแข็ง และยั่งยืนจากระดับรากฐานเพื่อความมั่นคง (มหาวิทยาลัยบ้านนอก, 2563; MGR Online, 2563; สุนิย์รัตน์ ศิริรักษ์, 2562)

3.3 ผลไม้หลากหลาย ผลไม้อินทรีย์: กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เนื่องจากจังหวัดระยองนั้นมีผลไม้หลายชนิด แต่ชาวสวนผลไม้กลับประสบปัญหาผลไม้ล้นตลาด ขายได้ราคาไม่ดี บางคนเป็นหนี้ แต่ที่นี้มีชื่อเสียงด้านการพึ่งพาตนเองและการดำเนินวิถีชีวิตไปตามหลักปรัชญาพอเพียง เนื่องจากผลไม้ราคาตกต่ำหรือ “ผลผลิตล้นตลาด” ทำให้คนในชุมชนต้องพึ่งพาตัวเอง ไม่ต้องรอพึ่งรัฐบาล จึงจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างช่องทางการค้าขายให้แก่ ไม่ประชดโดยการเทผลไม้ทั้งบนท้องถนน เพราะเห็นถึงคุณค่าของผลผลิตที่เกิดจากหยาดเหงื่อแรงกาย โดยกลุ่มเครือข่ายแปรรูปผลิตภัณฑ์มีสินค้ามากมาย เช่น ทุเรียนทอด กล้วยทอด สาเกทอด ขนุนทอด ทุเรียนกวน กะปิ ไข่เค็ม และน้ำปลา ใช้วิธีการเรียนรู้การแปรรูปด้วยตัวเอง การแปรรูปทำให้เก็บได้นานขึ้น การรวมตัวกันแปรรูปผลผลิตตามฤดูกาลให้ขายราคาดีขึ้น และเก็บไว้ได้นานขึ้น โดยรับผลผลิตทางการเกษตรจากกลุ่มเครือข่ายแปรรูปมาขายในศูนย์การเรียนรู้มหาวิทยาลัยบ้านนอก ในขณะเดียวกันก็ประชาสัมพันธ์ให้เข้ามา “ศึกษาดูงาน” ไปประยุกต์ใช้กับท้องถิ่นตนเอง เพราะมหาวิทยาลัย

บ้านนอกเสมือนชุมชนในฝันของหลาย ๆ ชุมชน ทำให้คนต่างถิ่นเข้ามาเยี่ยมชม หรือมาพักโฮมสเตย์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นคุณภาพจากวัตถุดิบที่นำมาผลิต เพราะเชื่อว่า “วัตถุดิบดี อาหารก็ต้องดีไปด้วย” ไม่หวังกำไร แค่อออยู่พอกิน โดยใช้การตลาดแบบปากต่อปาก จากความเชื่อที่ว่า “ของที่นี่ดี และอร่อย” และราคาเป็นธรรมตามคุณภาพของอาหาร และสร้างความสุขอย่างมั่นคงที่สามารถยืนได้ด้วยลำแข้งของตนเอง และเรียนรู้ที่จะอยู่รอดได้ เพียงเพื่อป้องกันระบบทุนนิยม (โครงการวารสารศาสตร์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยรังสิต, 2563; มหาวิทยาลัยบ้านนอก, 2563) เนื่องจากส่วนร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรรมสู่การทำเกษตรอินทรีย์ในรูปแบบที่หลากหลาย ทำให้เกษตรกรตัดสินใจเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ในลักษณะ “ผลไม้อินทรีย์” ขึ้นภายในชุมชนมากขึ้น (ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์, 2562)

3.4 เสริมสร้างสุขภาวะ: กลุ่มธนาคารขยะและสิ่งแวดล้อม เกิดจากเครือข่ายองค์กรชุมชนได้หารือถึงแนวทางในการจัดการขยะในชุมชนว่าควรจัดตั้งธนาคารขยะเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะให้กับตำบล โดยเน้นการมีส่วนร่วมด้วยการระดมทุน คนละ 100 บาท และจัดหาสถานที่ตั้งธนาคารบริเวณหน้าบ้านของป่ากิมฮ่อง ก่อเกิดสร้างความตระหนักผ่านรายการต่าง ๆ ของวิทยุชุมชน ทำให้ขยะในชุมชนลดลง สร้างเสริมสุขภาวะและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบ “กองทัพนวด” ร่วมกับसारาวัดขยะที่เก็บขยะข้างถนน ส่งผลต่อชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งยังมีกิจกรรม “ขยะแลกแต้ม” เพื่อการจัดการขยะทำให้หน้าบ้านของคนในชุมชนน่ามองมากขึ้น ทั้งนี้สร้างพื้นที่สุขภาวะชุมชนจากการปฏิบัติจริงในลักษณะการสนับสนุน “กิจกรรม 1 ครั้วเรือน 1 ปล่องบ่อ” เพื่อปลูกผักบริเวณหน้าบ้านตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มหาวิทยาลัยบ้านนอก, 2563)

3.5 เรียนรู้วิถีชุมชน: กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์ หรือมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ที่รวมตัวกันเพื่อบริการที่พักในชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่ต้องการมาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน โดยคนในชุมชนกว่า 20 ครอบครัวเป็นสมาชิกในกลุ่มกลุ่มโฮมสเตย์ตามสภาพความเป็นจริงในชุมชน ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรให้หรูหรา เน้นสภาพภูมิทัศน์ในชุมชน เน้นการเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตร่วมกัน ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตร่วมกัน และเป็นประสบการณ์ เป็นการสร้างกิจกรรมครอบครัว เน้นเรียนรู้วิถีชีวิตที่แบบเรียบง่ายในชุมชนเพื่อศึกษาวิถีความเป็นอยู่แบบคนในชุมชน และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง (มหาวิทยาลัยบ้านนอก, 2563)

3.6 ซื้อเองจ่ายเอง: กลุ่มร้านค้าพอเพียง ร้านขายสินค้าขนาดเล็ก ภายในร้านมีสินค้าวางอยู่จำนวนหนึ่ง โดยร้านแห่งนี้ให้ซื้อสินค้า และต้องทอนเงินด้วยตัวเอง เป็นร้านค้าต้นแบบของมหาวิทยาลัยบ้านนอก มีหลักบริหารที่แตกต่างจากร้านอื่น ๆ ในลักษณะ “ซื้อเองจ่ายเอง หยิบเงินทอนเอง” เพราะราคาสินค้านั้นติดไว้แล้วเพื่อหล่อหลอมให้เป็น “คนดีมีศีลธรรม” ท่ามกลางความเชื่อว่าหากทุกคนมีสภาพจิตใจดี ไม่คิดเอาเปรียบหรือคดโกงกัน เราก็จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข (หนังสือพิมพ์รังสิต, 2555)

3.7 สื่อข่าวสารเพื่อคนท้องถิ่น: กลุ่มสื่อชุมชน กลุ่มสื่อชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญของงานพัฒนาวิทยุชุมชนพลเมือง FM103.75 MHz ในนามบ้านจำรุงโปรตักชั่น หรือ “ทีวีคนในชุมชน” โดยสื่อชุมชนเป็นทางเลือกใหม่ที่คนในชุมชนถูกใจ เพราะสามารถตอบสนองความต้องการรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตคนท้องถิ่น เพื่อให้รับรู้การเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายภายในชุมชนด้วยสื่อวิทยุชุมชน โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นแหล่งจัดการความรู้สู่ “วิถีการพึ่งพาตัวเอง” อย่างยอดเยี่ยม ภายใต้การประยุกต์เข้ากับสื่อยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างเชื่อมโยงตามวิถี (หนังสือพิมพ์รังสิต,

2555) มีเป้าหมายและความสนใจร่วมกัน แบ่งปันประสบการณ์ความรู้ด้วยกันและสามารถสร้างข้อตกลงที่ดีระหว่างกันอย่างเท่าเทียมกัน เน้นการทำงานเพื่อชุมชน และนำเอาเนื้อหาในชุมชนมาถ่ายทอดเพื่อแบ่งปันความรู้และธำรงรักษาความรู้ให้อยู่กับชุมชนจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของคนในชุมชน (พินิตา สุขโกศล, 2551)

3.8 ๓ ผู้เฒ่า: กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อรักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมไทย การได้รักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมไทยให้คงอยู่ต่อไป ถึงแม้ว่าสังคมที่อยู่นั้นมีความสุขดีแล้ว แต่ก็มีสิ่งหนึ่งที่จะละทิ้งไม่ได้คือ วัฒนธรรมไทย มีทั้งด้านดนตรี ศิลปะ การละเล่น การแสดง และกีฬาที่มีความงดงาม ควรค่าแก่การรักษาไว้ จึงเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนที่จะต้องพร้อมใจกันรักษาวัฒนธรรม ให้ลูกหลานรุ่นต่อไปได้สืบสานต่อ โดยเฉพาะปูชนียบุคคล จึงมีการจัดตั้งกลุ่มเรียกว่า “๓ ผู้เฒ่า” เพื่อส่งเสริมดนตรีไทยและอนุรักษ์เพลงไทยโบราณให้คนสมัยใหม่ได้ทำความรู้จัก ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างอย่างคุ้มค่า กลายเป็น “ชุมชนสร้างสรรค์ด้วยดนตรี” และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยร่วมกับเครือข่าย มีการถ่ายทอดวิชาความรู้ในทุกเย็นวันอังคารหลังเลิกเรียน ผู้สอนก็คือ ปู่ย่าตายายในชุมชนที่มีความรู้ในศิลปะไทยแขนงต่าง ๆ (หนังสือพิมพ์รังสิต, 2555)

3.9 ๓ ีละบ่อสองบ่อ สร้างรายได้: กลุ่มเลี้ยงตะพาบน้ำ กลุ่มเลี้ยงตะพาบน้ำยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บวกเหตุผลที่ว่าอาชีพเพาะเลี้ยงตะพาบน้ำ เป็นอาชีพเสริมที่ไม่ยุ่งยาก และตลาดในประเทศจีนมีความต้องการบริโภคเนื้อตะพาบน้ำสูง เพราะเชื่อว่าเนื้อตะพาบน้ำมีสรรพคุณเป็นยา ช่วยบำรุงกำลัง และซ่อมแซมร่างกาย ตะพาบน้ำมีราคาถึงตัวละ 700-800 บาท เริ่มจากทำที่ละบ่อสองบ่อ และขยายไปเรื่อย ๆ บางครั้งขายไข่ตะพาบ โดยตะพาบตัวเมียจะขึ้นมาวางไข่ทุก ๆ 10-15 วัน ครั้งละ 8-20 ฟอง มีการวิธีเลี้ยงตะพาบบนไม้ไผ่สารเคมี โดยนำผักตบชวาใส่ให้เต็มบ่อเลี้ยง ซึ่งเป็นวิธีชีวิต ทำให้สามารถ “มีกิน มีใช้ และมีเก็บ” เกิดความสุขและความพอเพียง (หนังสือพิมพ์รังสิต, 2555; มหาวิทยาลัยบ้านนอก, 2563)

3.10 ๓ ักพื้นบ้านเป็นอาหารจานหลัก: กลุ่มอาหารท้องถิ่นไทย คนในชุมชนมีการลด ละ และเลิกสารเคมีอย่างจริงจัง ทำให้มีผักพื้นบ้าน ผลไม้อินทรีย์กินตลอดทั้งปี เมื่อมีเหลือจึงขายให้กับกลุ่มงานอาหารท้องถิ่นไทยนำมาจัดวางอย่างสวยงามคู่กับน้ำพริกกะปิที่นำมาจากกลุ่มแปรรูปกะปิ น้ำปลา เชื่อมโยงผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมในพื้นที่ของเครือข่ายองค์กรชุมชน เพราะเมื่อมีคนมาศึกษาดูงานจะทำอาหารเลี้ยงรับรอง และใช้ผักพื้นบ้านเป็นอาหารหลักให้รับประทาน เช่น น้ำพริกกะปิกับผักสด ปลาโอต้มหวาน ซี่โครงหมูต้มข้าว หมูต้มใบชะมวง แกงส้มชะอมทอด เป็นต้น อาหารพื้นบ้านมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อร่างกาย เป็นยารักษาโรค และถูกหลักโภชนาการ ทำให้มั่นใจได้ว่า “อาหารอร่อย และปลอดภัย” (หนังสือพิมพ์รังสิต, 2555)

3.11 ๓ คนกริดยาง: กลุ่มรวมซื้อรวมขายยางพารา การกริดยางเป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่งของชาวสวนยาง เพราะชาวสวนยางเป็นพวกรักสงบ เนื่องจากต้องตื่นมาตั้งแต่เช้ามืดเพื่อกริดยาง กลายเป็นสิ่งที่ “ต้องพึ่งตนเอง” ให้ได้จากสิ่งที่ตนเองมีอยู่ แล้วใช้ทรัพยากรนั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างเป็นอิสระแท้จริง ด้วยทุนทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีลักษณะ “กลุ่มรวมซื้อรวมขายยางพารา” เพื่อการทำงานร่วมกัน

3.12 ๓ ีชผักอินทรีย์: กลุ่มเกษตรพื้นบ้าน แขนงนำในชุมชนร่วมผลักดันและรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น โดยเน้นสวนผักและสวนผลไม้ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนให้มีนักท่องเที่ยวมาชมและเลือกรับประทานผลไม้ได้ตามอัธยาศัย ทั้งยังเป็นศูนย์ความรู้ ประสบการณ์การจัดการเครือข่ายองค์กรชุมชนที่เป็น “ชุดความรู้” สู่ความเข้มแข็งองค์กร

3.13 วิถีไม้สามอย่างประโยชน์สืออย่าง: กลุ่มธนาคารต้นไม้ ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ “ธนาคารต้นไม้” ถือกำเนิดขึ้นบนแนวคิดที่ว่า “ต้นไม้มีค่าเหมือนเงิน” เพราะการมีที่ดินและสามารถปลูกต้นไม้ได้โดยที่ตนเองไม่ต้องลงทุนอะไรเพิ่มเติม โดยเสนอโครงการฯ พิจารณาขึ้นทะเบียนรับรองต้นไม้เป็นสินทรัพย์ และสามารถนำมาใช้หนี้ได้ตามกฎหมาย เกิดแนวคิด “ขอแลกต้นไม้ที่ปลูกเป็นเงิน” เพราะต้นไม้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากมายจากแนวคิดสู่การปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ ภูมิศึกษา มหาวิทยาลัยบ้านนอก ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง สามารถสรุปได้ ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 องค์ความรู้แนวคิดสู่การปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ

จากแผนภูมิที่ 2 แนวคิดสู่การปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ ภูมิศึกษา มหาวิทยาลัยบ้านนอก ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ทำให้ทราบว่า เน้นการลงมือทำด้วยความร่วมมือของคนในชุมชน พร้อมทั้งรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน มีเครือข่ายองค์กรชุมชน และขยายแนวทางการทำงาน และเชื่อมประสานงานร่วมกัน ต่อยอดทางความคิดสู่ความเป็นสุขและมั่นคง กลายเป็นการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดตลาดสีเขียว กลุ่มธนาคารชุมชน กลุ่มแปรรูปผลผลิต กลุ่มธนาคารขยะ กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มร้านค้า

พอเพียง กลุ่มสื่อชุมชน กลุ่ม ฅ ผู้เฒ่า กลุ่มเลี้ยงตะพาบน้ำ กลุ่มอาหารท้องถิ่นไทย กลุ่มรวมซื้อรวมขาย
ยางพารา กลุ่มเกษตรพื้นบ้าน และกลุ่มธนาคารต้นไม้

สรุป

การถอดบทเรียนพัฒนาการและแนวคิดสู่การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ
กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบ้านนอก ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีพัฒนาการ 3 ยุค ได้แก่
(1) ยุคแรก (ก่อน พ.ศ. 2529) เน้นการลงมือทำด้วยความร่วมมือของคนในชุมชน โดยการประชุมกันใน
ครัวเรือนและระดมทุนในชุมชนร่วมกัน (2) ยุคเรียนรู้ (พ.ศ. 2529-2546) สำรวจข้อมูลครัวเรือน พร้อมทั้ง
รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันทำให้พบปัญหาที่สำคัญในชุมชน (3) ยุคเครือข่าย (พ.ศ. 2546-2551)
มีเครือข่ายองค์กรชุมชน ขยายแนวทางการทำงาน และเชื่อมประสานงานร่วมกัน และสอดคล้องกัน (4) ยุค
ใหม่และการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2551-ปัจจุบัน) ต่อยอดทางความคิดสู่ความเป็นสุขและมั่นคงตามหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดสู่การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการ มีกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่
การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดตลาดสีเขียวสร้างกลไกการผลิตเกษตรอินทรีย์และลดใช้สารเคมี กลุ่มธนาคาร
ชุมชนบ้านจำรุงเป็นการสร้างพื้นที่การออมให้กับคนในชุมชน กลุ่มแปรรูปผลผลิตทำให้เก็บได้นานขึ้น ไม่หวังกำไร
และลดค่าใช้จ่าย กลุ่มธนาคารขยะและสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความตระหนัก และสร้างพื้นที่สุขภาวะชุมชน กลุ่ม
โฮมสเตย์ที่รวมตัวกันเพื่อบริการที่พัก เน้นการเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตร่วมกัน กลุ่มร้านค้าพอเพียง ในลักษณะซื้อ
เองจ่ายเองเพื่อหล่อหลอมให้เป็นคนดีมีศีลธรรม กลุ่มสื่อชุมชนที่ส่งข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน กลุ่ม ฅ ผู้
เฒ่า เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และสร้างชุมชนสร้างสรรค์ด้วยดนตรีสานระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก กลุ่มเลี้ยง
ตะพาบน้ำ ทั้งการขายเนื้อ และขายไข่ตะพาบบนไม่ใช้สารเคมี กลุ่มอาหารท้องถิ่นและใช้ทรัพยากรให้เกิด
ประโยชน์สูงสุด กลุ่มรวมซื้อรวมขายยางพาราตามวิถีชีวิตเป็นสิ่งที่ “ต้องพึ่งตนเอง” กลุ่มเกษตรพื้นบ้าน เน้น
สวนผลไม้ให้คนเข้ามาเที่ยวและเลือกรับประทานได้ตามอัธยาศัย และกลุ่มธนาคารต้นไม้เพื่อพิจารณาทะเบียน
รับรองต้นไม้เป็นสินทรัพย์ และสามารถนำมาใช้หนี้ได้ตามกฎหมายได้

บรรณานุกรม

- โครงการวารสารศาสตร์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยรังสิต. (2563). การแปรวิกฤตเป็นโอกาส. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก: <http://www.jr-rsu.net/article/681> (21 มกราคม 2563).
- ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์. (2561). การเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 13 (2): 82-98.
- เดโช แชน้ำแก้ว. (2562). ประวัติชีวิตและการทำงานของประยงค์ รัตนรงค์ : บทสังเคราะห์ วิวาทะว่าด้วยเรื่อง จริยศาสตร์การพัฒนา. วารสารการพัฒนาสังคม มจร, 4 (1): 1-12.
- นงคราญ ไชยเมือง. (2558). การพัฒนาการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 25(1): 15-39.
- พนิดา สุขโกศล. (2551). วิद्यชุมชน ห้องเรียนการสื่อสารของคนในชุมชน.วารสารการสื่อสารมวลชน, 1 (2), 93-144.
- พระมหาภูษิต อคฺคณโณ (ปล้นรัมย์). (2557). การพึ่งตนเองของชุมชนในตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารกิจการคณะสงฆ์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยบ้านนอก. (2563). กลุ่มกิจกรรมการผลิต. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก: http://www.banjumrung.org/Home/menu_02/jr_gproduct (21 มกราคม 2563).
- วิสาชา ภูจินดา และวิวัฒน์ แก้วดวงเล็ก. (2557). แนวทางการประยุกต์หลักนิคมอุตสาหกรรมเชิงเศรษฐกิจ ในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัด ระยอง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5 (1): 64-83.
- สุนิย์รัตน์ ศิริรักษ์. (2562). ทรัพยากรกับการจัดการทุนชุมชน. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/329340,%20เมื่อ> (21 มกราคม 2563).
- หนังสือพิมพ์รังสิต. (2555). เชิญชวนชาวบ้านมาชิมของอร่อยในชนบท. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก: <http://www.jr-rsu.net/article/676> (21 มกราคม 2563).

ศูนย์การสร้างสุขภาวะให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยการปฏิบัติธรรม ร่วมกับนวัตกรรมการป้อนกลับทางชีวภาพ*

Center of Creating Well Being Efficiency and Effectiveness by Dharma Practice
together with Biofeedback innovation

ศรัณย์ กอสนาน, อุบลวรรณ ปากานันท์, วิวัฒน์ หามอนtri และ จ๋ามยูน ลุงเฮือง

Sarun Gorsanan, Ubolwanna Pavakanun, Wiwat Hamontri and Chamyun Lunghueng

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Pharmaceutical Sciences. Huachiew Chalermprakiet University and

School of Social Development. Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: ubolwanna@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการปฏิบัติธรรมที่มีผลต่อระดับความเครียดโดยการวัดด้วยเครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทางชีวภาพแบบ GSR2 2. ศึกษาประสบการณ์การปฏิบัติธรรมที่มีผลต่อระดับความเครียดโดยการวัดด้วยเครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทางชีวภาพแบบ GSR2 และ 3. เสนอค่าระยะเส้นฐาน (Baseline) ของระดับความเครียดคนไทยของเครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทางชีวภาพแบบ GSR2 ซึ่งจะเป็นแนวทางของศูนย์การสร้างสุขภาวะในการใช้เป็นมาตรฐานวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การวิจัยเป็นแบบกึ่งการทดลอง ซึ่งวัดระดับความเครียดด้วยนวัตกรรมเครื่องการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพแบบ GSR2 ทั้งในแบบความต้านทานกระแสไฟฟ้าที่ผิวหนังด้วยผลึกเหนียว (โหม) และแบบการจับเวลาการเข้าสู่ภาวะจิตสงบ (นาที) ตามอุณหภูมิและความชื้นร่างกาย ประชากรศึกษา คือ ทั้งบรรพชิตและฆราวาสที่เป็นนิสิตเจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่เรียนหรือทำงานในหลักสูตรสาขาต่างๆ และผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตวังน้อย จ. พระนครศรีอยุธยา รวมทั้งสงฆ์ สามเณร นักเรียนที่ศูนย์จิตตภาวนา วัดสุทธวราราม กรุงเทพฯ โดยกลุ่มตัวอย่าง 180 รูป/คน จะถูกสุ่มตามเงื่อนไขประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมเป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 1 - 2 ครั้ง 2) กลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 3 - 10 3) กลุ่มที่ปฏิบัติธรรมเกินกว่า 10 ครั้ง โดยแต่ละกลุ่มจะมีตัวอย่าง 60 รูป/คน)

ผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนมากอายุ 30-55 ปีและมีอยู่ในทุกกลุ่มเงื่อนไขการปฏิบัติธรรม แต่กลุ่มตัวอย่างที่อายุน้อยกว่า 30 ปีจะพบเฉพาะในกลุ่มเงื่อนไขปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้งเท่านั้น เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป ที่พบเฉพาะในกลุ่มปฏิบัติธรรมมาเกินกว่า 10 ครั้ง

ผลรวมและผลในแต่ละกลุ่มเงื่อนไขประสบการณ์การปฏิบัติธรรมที่ต่างกันพิสูจน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติว่า การปฏิบัติธรรมทำให้ระดับความเครียดลดลง ไม่ว่าจะวัดด้วยเครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทาง

* Received November 16, 2021; Revised January 10, 2022; Accepted March 12, 2022

ชีวภาพ GSR2 แบบค่าความต้านทานไฟฟ้าที่ผิวหนัง (โอห์ม) และแบบจับเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ (นาทีก) ต่างก็ให้ผลสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติธรรมนั้นมีผลต่อระดับความเครียด

ผลการเปรียบเทียบระดับความเครียดระหว่างกลุ่มเงื่อนไขที่มีประสบการณ์ต่างกันั้น พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเฉพาะในผลหลังการทดลองเมื่อวัดด้วยแบบเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ โดยกลุ่มที่ปฏิบัติธรรมเกิน 10 ครั้งจะใช้เวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 2.2 นาทีก) รองลงมาคือ กลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 3 - 10 ครั้ง ($\bar{X}$ = 2.8 นาทีก) ส่วนกลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้ง จะใช้เวลามากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.1 นาทีก) ผลการศึกษานี้ทำให้เห็นว่า ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมมีผลแตกต่างกันต่อระดับความเครียด

ค่าระยะเส้นฐานของระดับความเครียดที่วัดแบบค่าความต้านทานไฟฟ้าในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (n = 180 คน) คือ -1.56 โอห์ม และผลในกลุ่มปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้งจะมีสูงสุด คือ -2.05 โอห์ม รองลงมาคือ กลุ่มปฏิบัติธรรม 3-10 ครั้ง คือ -1.55 โอห์ม และกลุ่มปฏิบัติธรรมเกิน 10 ครั้งจะมีค่าน้อยที่สุด คือ -1.07 โอห์ม

ค่าระยะเส้นฐานของระดับความเครียดที่วัดแบบการจับเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดคือ 4.7 นาทีก และในกลุ่มปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้งจะมีสูงสุดคือ 4.9 นาทีก รองลงมาคือ กลุ่มปฏิบัติธรรม 3 - 10 ครั้ง คือ 4.6นาทีก และกลุ่มปฏิบัติธรรมเกิน 10 ครั้งจะมีค่าน้อยที่สุด คือ 4.1 นาทีก

คำสำคัญ: ระดับความเครียด; การปฏิบัติธรรม; เครื่องมือการบ่อนข้อมูลกลับทางชีวภาพ GSR2; แบบค่าความต้านทานไฟฟ้า; แบบการจับเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ; ค่าระยะเส้นฐาน

Abstract

The aims are 1. to study the Dharma practice which affects the stress level by measuring with GSR2 bio-feedback. 2. to study the experience of Dharma practice that influences stress levels by measuring with GSR2 bio-feedback. and 3. to propose the baseline of the Thai stress level of the GSR2 bio-feedback tool. which will be the guideline of the Health Center in using as a standard measure to be efficient and effective. This is quasi-experimental quantitative research. which measures stress levels with the innovative GRS2 bio-feedback device. both in the skin electrical resistance (ohm) and the time to enter the mental state calm (minutes) according to the temperature and humidity of body. The research population is both the monarch and laymen who are students. staff. personnel who study or work in various courses. and those who practice Dhamma at Chulalongkorn Rajawittayalai University. Wangnoi campus. PhraNakhon Sri Ayutthaya province. as well as novice monks and students at the meditation center of Sutthiwararam Temple. Bangkok. The population are randomly selected into a sample group of 180 images / person. which divided into 3 groups of conditions are. equally 60 monk/person; 1) Groups who practice Dharma 1-2 times 2) Groups that practice Dharma 3-10 3) Groups that practice Dharma more than 10 times.

The research found that

Most of the sample groups are aged 30-35 years and exist in all groups. But the samples younger than 30 years old can only be found in the 1-2 practice group conditions; as well as the sample aged over 55 years and found only in the practice group more than 10 times.

The sum and outcome of each condition group with different Dhamma practicing experience proved statistically significant. Dharma practices cause stress levels to drop. Whether measured by the electrical resistance (ohm) and the timer to enter a state of calm (minutes), all give consistent results that Dharma practice affects the level of stress.

The comparison of stress levels between groups with different experiences There was a statistically significant difference only when measured by the time form of entering a state of calm in post-test results. The group that has practiced Dhamma more than 10 times will spend the least time to enter the state of mind ($\bar{x}$ =2.2 minutes). The second is the group that has 3-10 practice of meditation ($\bar{x}$ =2.8 minutes). while the group with 1-2 practice will spend the most time to enter the state of mind ($\bar{x}$ =3.1 minutes). The results show that Dhamma experiences have different effects on stress levels.

Keywords: Level of stress; Dharma Practice; the GSR2 bio-feedback tool; The skin electrical resistance; the time to enter mental state calm; Baseline distance

บทนำ

ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนต้องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาตามสภาพทางสังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่ต้นทุนของภูมิปัญญาทางานในชีวิตที่แตกต่างกันจึงทำให้สุขภาพกายและใจเกิดการผันแปรไปตามต้นทุนของแต่ละคนและแต่ละวัย ในวงการสุขภาพแต่เดิมนั้นสุขภาพทางกายเป็นหลัก ปัจจุบันขยายไปสู่เรื่องของจิตใจ มิติของสังคม และมิติทางจิตวิญญาณ โดยเน้นสุขภาพองค์รวมที่ดีตามความจริงแห่งธรรมชาติของชีวิต กายกับใจต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สุขภาพจะสำเร็จได้ต้องพัฒนาจิตและปัญญา โดยปัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญทำให้การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและภาวะต่างๆของจิตดำเนินไปได้ดี สุขภาพที่สมบูรณ์ทางจิตนั้นหมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเริง คล่องแคล่ว ไม่ติดขัด มีความเมตตา สัมผัสกับความงามของสรรพสิ่ง มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา รวมถึงลดความเห็นแก่ตัวลงไปด้วย เพราะตราบดีที่ยังมีความเห็นแก่ตัวก็จะมีภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตไม่ได้ การมีสุขภาพจิตที่ดีจะเป็นความสามารถประคองจิตที่ดีของตนได้ถึงขั้นสูงสุดคือ การบรรลุธรรมได้พร้อมกับการสิ้นชีวิต แต่ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเพื่อความอยู่รอดอย่างมากแทบไม่มีเวลาสังเกตความเป็นไปของตนเอง ก่อให้เกิดความเครียดทั้งกายใจมากขึ้นเป็นเงาตามความทะยานอยาก แต่คนมีขีดจำกัดในการเก็บกอดความเครียดในระดับต่างกัน เมื่อความเครียดถึงขีดสุดจำเป็นต้องแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ไม่ทางกายก็ทางใจเพื่อลดระดับความกดดัน ซึ่งวิธีการลดความเครียดแต่ละคนไม่เหมือนกัน โดยหลักการใหญ่ คือ การย้ายความสนใจไปสู่สิ่งใหม่ชั่วคราว ไม่ว่าจะเป็นการฟังเพลง เล่นกีฬา หรือท่องเที่ยว

ในประเทศไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนส่วนใหญ่ จึงนิยมมาใช้ในการปฏิบัติธรรมเป็นการพัฒนาชีวิต โดยเฉพาะเมื่อสุขภาพมีปัญหาจะใช้การปฏิบัติธรรมเป็นเครื่องมือ เป็นทางเลือกที่ได้รับความนิยมมากในสังคมยุคนี้ แต่การปฏิบัติธรรมก็มีหลากหลายประเภทขึ้นอยู่กับว่า ตนเองจะมีแรงจูงใจในการเลือกปฏิบัติธรรมของตนเองว่า ทำไปเพื่ออะไร จุดมุ่งหมายที่คาดหวังแท้จริงคืออะไร และที่เหมาะสมกับสุขภาพของตนเพื่อเกิดความสงบของจิต และลดความเครียดในชีวิตนั้นเป็นอย่างไร แต่ความเครียดจะลดได้ก็ต่อเมื่อเราเข้าใจและยอมรับความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงของตนเองเท่านั้น ไม่ใช่การข่มไว้ชั่วคราวด้วยความสงบ วิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 มิติ คือ คันถุระและวิปัสสนาธุระ ที่ต่างเกื้อกูลซึ่งกันและกันและนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องชีวิตอย่างถูกต้องจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ คันถุระได้แก่ การศึกษา การสอน พระปริยัติธรรมที่เกี่ยวกับพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม อรรถกถา และฎีกาต่างๆ การศึกษาคันถุระ เปรียบเหมือนการศึกษาแผนที่ก่อนที่จะเดินทาง เพื่อเป็นบรรทัดฐานสำหรับวัดว่าการกระทำของเรานั้นถูกทางหรือหลงทาง ส่วนวิปัสสนาธุระเป็นการนำพระปริยัติธรรมที่ได้ศึกษาไปแล้วมาพิสูจน์กับชีวิตจริง เรียกว่า การเจริญกรรมฐาน ได้แก่ การเจริญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งทั้ง 2 อย่างนี้ล้วนแต่ต้องอาศัยสติเป็นเครื่องระลึกอารมณ์กรรมฐาน และอาศัยปัญญาคือ สัมปชัญญะเป็นเครื่องกำกับการปฏิบัติให้แน่วแน่ ไม่เช่นนั้นเราจะปฏิบัติผิดพลาดได้ง่ายๆไม่ว่าเราจะทำสมถะหรือวิปัสสนา เราก็ต้องมีสัมปชัญญะรู้ชัดว่า เราจะทำกรรมฐานชนิดใด และต้องรู้ด้วยว่าเราจะทำกรรมฐานนั้นๆ เพื่ออะไร ซึ่งสมถะนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อทำจิตที่ไม่สงบให้เกิดความสงบ เพื่อทำจิตที่ไม่มีความสุขสบายให้เกิดความสุขสบาย และเพื่อทำจิตที่เป็นอกุศลให้เปลี่ยนเป็นจิตที่เป็นกุศล ส่วนวิปัสสนานั้นไม่ได้ฝึกเพื่อสิ่งเหล่านี้ แต่ฝึก

เพื่อให้เกิดสมาธิ หรือฝึกให้เห็นความจริงของกายของใจเท่านั้นเอง กายกับใจหรือขันธ ๕ นี้แหละ คือ สิ่งที่พระพุทธเจ้าเรียกว่า ทุกข์ และ ทุกข์เป็นสิ่งที่ต้องรู้ เพราะฉะนั้นการรู้กายรู้ใจเนืองๆคือ การเจริญวิปัสสนา ที่จะทำให้เกิดปัญญารู้ความจริงของกายของใจ ปัญญาชนิดนี้เรียกว่า สมาธิภูมิ อันเป็นปัญญาที่เข้าใจความเป็นจริงของกายของใจ ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ว่าเรา ถ้าเมื่อไรเรามีปัญญาเห็นว่ากายกับใจไม่เที่ยง เป็นทุกข์ หรือไม่ใช่ว่าเราอย่างแท้จริง เมื่อนั้น จิตจะปล่อยวางความยึดถือกายและใจลงได้ แล้วประจักษ์ชัดถึงนิพพานโดยอัตโนมัติ

การใช้การปฏิบัติธรรมมาช่วยในการสร้างสุขภาวะที่ดีนั้น โดยปกติใช้การประเมินผลตามเกณฑ์การสอบอารมณ์จากการรายงานของผู้ปฏิบัติธรรมและประสบการณ์หรือความเชี่ยวชาญของพระวิปัสสนาจารย์ที่ทำหน้าที่ควบคุมซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม ดังนั้นการชี้แนะหรือการแสดงผลอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและก่อให้เกิดความเชื่อมั่นทั้งผู้ปฏิบัติธรรมและพระวิปัสสนาจารย์ยังต้องการเทคนิควิธีอื่นๆ อาทิ เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือกึ่งวิทยาศาสตร์ที่สามารถเข้ามาพิสูจน์ทดลองประยุกต์ใช้ว่าจะให้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรมหรือทางกายภาพต่างๆได้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาในประเด็นนี้ โดยใช้เครื่องมือ Biofeedback GSR2 ที่เป็นระบบการป้อนกลับข้อมูลทางชีวภาพที่สามารถวัดผลระดับความเครียดจากกระแสไฟฟ้าทางผิวหนัง เป็นเครื่องประมวลผลให้เห็นถึงสภาพกลไกร่างกายของตนเองได้ สามารถจะจับรู้สัญญาณเตือนและการผ่อนคลาย ซึ่งงานวิจัยนี้มุ่งหวังให้ผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานของศูนย์การพัฒนาสุขภาวะให้ครบวงจรทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมซึ่งจะให้ทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยใช้การพัฒนาด้วยการปฏิบัติธรรมที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและใกล้ตัวคนไทยมากที่สุดเป็นหลักการสำคัญ แต่ก็จำเป็นที่จะต้องมีการเรียนรู้ถึงหลักการปฏิบัติให้ถูกต้องอย่างชัดเจนและเหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะหรือความต้องการของผู้ปฏิบัติ/ผู้บริโภค โดยใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มาช่วยแสดงผลให้เห็นได้อย่างชัดเจนด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติธรรมที่มีผลต่อระดับความเครียดโดยการวัดด้วยเครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทางชีวภาพแบบ GSR2
2. เพื่อศึกษาประสบการณ์การปฏิบัติธรรมที่มีผลต่อระดับความเครียดโดยการวัดด้วยเครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทางชีวภาพแบบ GSR2
3. เพื่อเสนอค่าระยะเส้นฐาน (Baseline) ของระดับความเครียดคนไทยของเครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทางชีวภาพแบบ GSR2 ซึ่งจะเป็แนวทางของศูนย์การสร้างสุขภาวะในการใช้เป็นมาตรฐานวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งการทดลอง ซึ่งวัดระดับความเครียดด้วยนวัตกรรมเครื่องการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพแบบ GRS2 ทั้งในแบบความต้านทานกระแสไฟฟ้าที่ผิวหนังด้วยผลเข็มหน้าปัทม์

(โอห์ม) และแบบการจับเวลาตามอุณหภูมิและความชื้นร่างกายของเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ (นาที) โดยในวัตถุประสงค์ที่ 1 และสมมติฐานที่ 1 เป็นการทดลองเปรียบเทียบระดับความเครียดในลักษณะ within subjects (การพัฒนาตนเอง = Self Development) ซึ่งศึกษาในรูปแบบ AB Design โดย A คือ ข้อมูลระดับความเครียดก่อนการปฏิบัติธรรม ส่วน B คือ ข้อมูลระดับความเครียดหลังการปฏิบัติธรรม และวัตถุประสงค์ที่ 2 และสมมติฐานที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบระดับความเครียดในลักษณะ between subjects (ประสบการณ์ที่ต่างกัน = Conditional Differences) ซึ่งศึกษาในรูปแบบ Pre test – Post test Design โดย Pre test คือ ระดับความเครียดก่อนการปฏิบัติธรรมของแต่ละกลุ่มที่มีประสบการณ์ต่างกัน และ Post test คือ ระดับความเครียดหลังการปฏิบัติธรรมของแต่ละกลุ่มที่มีประสบการณ์ต่างกัน ส่วนวัตถุประสงค์ที่ 3 จะเป็นการศึกษาหาระยะเส้นฐาน (Baseline) ของระดับความเครียดในคนไทยที่สนใจการปฏิบัติธรรมเพื่อใช้เป็นมาตรฐานการวัดด้วยนวัตกรรมเครื่องการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพแบบ GRS2 ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของศูนย์การสร้างสุขภาวะด้วยการปฏิบัติธรรมที่ใช้เครื่องนี้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน

ตัวแปรในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น

1.1 การปฏิบัติธรรม ในการวิจัยนี้ใช้หลักการปฏิบัติธรรมแบบการอบรมเจริญสติปัญญา 4 ได้แก่ การนั่งสมาธิ การสวดมนต์ การเดินจงกรม ตามแบบสถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเท่านั้น

1.2 ประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม คือ พื้นฐานของการปฏิบัติธรรมที่มีมา ก่อนการทดลอง ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ปฏิบัติธรรมมา 1 - 2 ครั้ง กลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 3 - 10 ครั้ง และกลุ่มที่ปฏิบัติ

2. ตัวแปรตาม

ระดับความเครียด ที่วัดด้วยนวัตกรรมเครื่องการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพแบบ GRS2 ทั้งในแบบความต้านทานกระแสไฟฟ้าที่ผิวหนังด้วยผลเชื่อมหน้าปัทม์ (โอห์ม) และแบบการจับเวลาตามอุณหภูมิและความชื้นร่างกายของเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ (นาที)

ประชากรศึกษาของการวิจัย คือ ทั้งบรรพชิตและฆราวาสที่เป็นนิสิต เจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่เรียนหรือทำงานในหลักสูตรสาขาต่างๆของมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศูนย์วังน้อย และผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่ศูนย์ปฏิบัติธรรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตวังน้อย จ. พระนครศรีอยุธยา รวมทั้งสงฆ์ สามเณร นักเรียนที่ศูนย์จิตตภาวนา วัดสุทธิวาราม ถนนสาทร กรุงเทพมหานคร โดยประชากรศึกษาจะถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 180 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม มีจำนวน 60 รูป/คนต่อกลุ่มตามเงื่อนไขคือ กลุ่มที่ปฏิบัติธรรมมา 1 - 2 ครั้ง กลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 3 - 10 ครั้ง และกลุ่มที่ปฏิบัติธรรมเกินกว่า 10 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ นวัตกรรมเครื่องมือการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพแบบ GRS2 ที่วัดได้ 2 ลักษณะ โดยแต่ละครั้งต้องเลือกการใช้แบบเดียวโดยการเก็บข้อมูลมี 2 แนวทางคือ

1. การวัดระดับความเครียดจากความต้านทานกระแสไฟฟ้าของผิวหนัง (โอห์ม) โดยการวางนิ้วบนแป้นวางนิ้ว แล้วผลการวัดจะแสดงออกมาเป็นสเกลตามหน้าปัทม์ของเครื่อง หลักการของความต้านทาน

กระแสไฟฟ้าที่ผิวหนังคือ เมื่อผ่อนคลาย ความต้านทานกระแสไฟฟ้าของผิวหนังจะสูงขึ้นค่าจะไปทางบวก หากเครียด ความต้านทานกระแสไฟฟ้าของผิวหนังจะน้อยลง ค่าจะไปทางลบยิ่งเครียดมากก็จะมีค่าลบมาก ค่าตัวเลขจากเข็มจะเก็บทุก 15 วินาที ตลอดช่วงเวลาการทดลองใน 2 นาทีต่อ 1 ครั้ง

2. การวัดระดับความเครียดจากอุณหภูมิและความชื้น (ที่พื่นนี้) วัดออกมาเป็นเสียงโดยการจับเวลาของการปรับสภาวะจิตสู่ความสงบ (นาฬิกา) หลักการของอุณหภูมิจะเป็นไปในทางเดียวกันกับความต้านทานกระแสไฟฟ้าที่ผิวหนังคือ เมื่อผ่อนคลายอุณหภูมิจะสูงขึ้น เสียงโทนจะต่ำลง หากเครียด อุณหภูมิจะต่ำลง เสียงโทนจะสูงขึ้น การวัดต้องหมุนตัว Sensitivity dial ที่แป้นวางนิ้ว เมื่อเข็มหรือเสียงสุดทางแล้วใน 2 นาทีต่อ 1 ครั้ง การวัดแบบนี้สามารถใช้เปรียบเทียบระดับความเครียดของบุคคลในตนเองเพื่อพัฒนาตนเองซึ่งคือวัตถุประสงค์ที่ 1 หรือผู้ที่มีเงื่อนไขต่างกันซึ่งคือวัตถุประสงค์ที่ 2 ของการวิจัยนี้ โดยการดูระยะเวลาในการทำสมาธิว่าใช้เวลามากน้อยในการทำให้ใจสงบอย่างไร ด้วยการใช้อัดเสียงจากสูงไปต่ำ ซึ่งเก็บเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ คือจับเวลาตอนที่เข็มหมุนไปจนสุดในแต่ละระดับแล้วหมุน sensitivity dial ให้เข็มอยู่ที่มาตรกลาง จับเวลาต่อไปจะได้ข้อมูลที่ชัดเจน โดยมีนาฬิกาจับเวลาที่กด lap หลายๆ ครั้งได้ การใช้การจับเวลาผลลัพธ์จะดูง่ายกว่าแบบวัดด้วยเข็มของแบบที่ 1

สมมติฐานในการวิจัย

1. การปฏิบัติธรรมมีผลต่อระดับความเครียด
2. ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมมีผลแตกต่างกันต่อระดับความเครียด

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผลจากอายุของกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามเงื่อนไขของประสบการณ์การปฏิบัติธรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากอายุ 30-55 ปีและมีอยู่ในทุกกลุ่มเงื่อนไขของการปฏิบัติธรรม แต่กลุ่มตัวอย่างที่อายุน้อยกว่า 30 ปีจะพบเฉพาะในกลุ่มตัวอย่างเงื่อนไขปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้งเท่านั้น เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป ที่พบเฉพาะในกลุ่มปฏิบัติธรรมมาเกินกว่า 10 ครั้ง

ซึ่งผลนี้แสดงให้เห็นว่า ความสนใจในการปฏิบัติธรรมน่าที่จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับวัย ซึ่งการปฏิบัติธรรมนั้นเป็นการฝึกจิตหรือความคิดในเชิงนามธรรม ที่ตามขั้นตอนในทฤษฎีการพัฒนาทางปัญญาของศาสตราจารย์เพียเจต์ (Jean Piaget. 1969. 118-129) ได้อธิบายว่า ขั้นปฏิบัติการทางปัญญา/การคิดจะพัฒนามาตั้งแต่เกิดตามวัยของการพัฒนาทางสมอง ในช่วงแรกจะเป็นการเก็บข้อมูลสร้างความเชื่อมโยงเพื่อเข้าใจในสิ่งต่างจนอายุ 7-11 ปีจะเริ่มพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิดด้านรูปธรรม (Concrete Operation Stage) ขั้นนี้เด็กจะสามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดลอมออกเป็นหมวดหมู่ได้ เข้าใจเหตุผล แก่ปัญหาสิ่งต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม ที่ต้องจับต้องผ่านประสาทสัมผัสได้เท่านั้น เช่น ความคงตัวของสิ่งต่างๆ ของแข็งหรือของเหลว การเปลี่ยนรูปร่างไปก็ยังมีน้ำหนัก หรือปริมาตรเท่าเดิม ความสัมพันธ์ของส่วนย่อย ส่วนรวม ลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้คือ ความสามารถในการคิดย้อนกลับ ความจำที่มีประสิทธิภาพขึ้น

จัดกลุ่มหรือจัดการข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ สันทนากับบุคคลอื่นและเข้าใจความคิดของผู้อื่นได้ดี แต่ก็ยังไม่สามารถคิดเชิงนามธรรมหรือตรรกศาสตร์ได้ จนพัฒนาสู่ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) ที่จะเริ่มจากอายุ 11-15 ปีเป็นต้นไป ค่อยๆเข้าใจไปอย่างช้าในสิ่งที่เป็นนามธรรมพัฒนาไปเรื่อยๆตามวัยที่เจริญขึ้น จนสามารถเข้าใจในปรัชญาที่ลึกซึ้งทางธรรมชาติ ความรู้เชิงตรรกศาสตร์ต่างๆในวัยที่สูงขึ้นตามลำดับและโอกาสของชีวิตที่จะช่วยให้พัฒนาการคิดในระดับความลึกซึ้งต่างๆ ที่เริ่มจากการคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ คิดแบบนักวิทยาศาสตร์ ตั้งสมมุติฐานและทฤษฎี และเห็นความเป็นจริงที่รับรู้ที่สำคัญเท่ากับความคิดกับสิ่งที่อาจจะเป็นไปได้ มีความคิดนอกเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างและมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีตัวตน หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม โดย บรุนเนอร์ (Bruner) นักทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่สืบทอดแนวคิดของเพียเจต์ (วรพงษ์ แสงประเสริฐและคณะ. 2560. 112) ได้เสนอทฤษฎีว่า มนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจ และการเรียนรู้จะเกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตัวเอง (discovery learning) โดยแบ่งการพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์เป็น 3 ขั้นใหญ่ ๆ คือ

1.ขั้นการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ขั้นของการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่างๆ การลงมือกระทำช่วยให้เกิดการเรียนรู้ดี การเรียนรู้จะเกิดจากการกระทำ

2.ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่สามารถสร้างมโนภาพในใจได้ และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้

3.ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

นอกจากนั้นในทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและทฤษฎีทางการเรียนรู้พฤติกรรมทั้งหลายจะให้ความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องโอกาสในชีวิตหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัยของมนุษย์ ที่จะช่วยให้การพัฒนาปัญญาหรือการคิดไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นหรือซับซ้อนลึกซึ้งได้เร็วกว่าสิ่งแวดล้อมที่ขัดขวางหรือไม่เอื้อต่อการพัฒนาเรียนรู้ คนแต่ละคนจึงมีพัฒนาการทางปัญญาและการคิดที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าจะเท่ากันแต่ระดับพัฒนาการจะไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงไม่ควรเปรียบเทียบความสามารถทางปัญญาหรือการคิด ควรมีอิสระในการเรียนรู้ และพัฒนาความสามารถไปตามระดับพัฒนาการ เปิดโอกาสให้ได้รับประสบการณ์แล้วมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมากๆ

จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้นจะทำให้เห็นถึงความสอดคล้องของสมมติฐานจากผลการวิจัยกับความรู้ในศาสตร์การพัฒนาการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งทำให้เกิดแนวทางนำไปศึกษาให้ชัดเจนในการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อต่อยอดคือ ความสนใจในการปฏิบัติธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับวัย หรืออายุมากขึ้นจะทำให้มีความเข้าใจ/ความสนใจในเรื่องการปฏิบัติธรรมมากขึ้น ในกลุ่มพุทธศาสนิกชนไทยโดยเฉพาะกลุ่มที่สนใจในเรื่องการปฏิบัติธรรม

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1

ผลรวมของทุกกลุ่มเงื่อนไขในการเปรียบเทียบระดับความเครียดก่อนและหลังปฏิบัติธรรม ทั้งแบบค่าความต้านทานไฟฟ้า (โอห์ม) และ แบบค่าจับเวลาในการเข้าสู่ภาวะจิตสงบ (นาที) พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยผลหลังการทดลองปฏิบัติธรรมทันทีในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยระดับความเครียดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และใช้เวลาเฉลี่ยในการปรับจิตสู่ความสงบน้อยลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนั้นการเปรียบเทียบระดับความเครียดผลก่อนและหลังปฏิบัติธรรมในแต่ละกลุ่มเงื่อนไขตามประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม ก็พบว่า ผลของทุกกลุ่มคือ กลุ่มปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้ง กลุ่มปฏิบัติธรรม 3-10 ครั้ง และกลุ่มปฏิบัติธรรมเกิน 10 ครั้ง เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งแบบค่าความต้านทานไฟฟ้า (โอห์ม) และแบบจับเวลาในการเข้าสู่ภาวะจิตสงบ (นาที) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีระดับความเครียดหลังการปฏิบัติธรรม น้อยกว่า ก่อนการปฏิบัติธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยสรุป ทำให้ ยอมรับสมมติฐานในการวิจัยที่ 1 คือ การปฏิบัติธรรมมีผลต่อระดับความเครียดผลทั้งหมดใน 4.2 ได้แสดงให้เห็นอย่างสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติธรรมนั้นมีผลต่อระดับความเครียดนั้นคือ ทั้งผลรวมและผลในแต่ละเงื่อนไขของประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมต่างก็พิสูจน์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติว่า การปฏิบัติธรรมทำให้ระดับความเครียดลดลง ไม่ว่าจะด้วยผลที่วัดด้วยวัดกรรมเครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทางชีวภาพ GSR2 ทั้งแบบค่าความต้านทานไฟฟ้า (โอห์ม) และ แบบจับเวลาในการเข้าสู่ภาวะจิตสงบ (นาที) ต่างก็ให้ผลเช่นเดียวกัน ทองแถม นางจันจ (สยามรัฐออนไลน์. 2561) ได้นำเสนอเรื่อง ฆานสมาธิกับเครื่องมือวิทยาศาสตร์ และ เรื่อง การทำวิปัสสนาสมาธิมีผลต่อร่างกายของคน (สยามรัฐออนไลน์. 2562) โดยอธิบายตามแนวคิดของท่านม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชว่า การปฏิบัติธรรมจะมีผลในการยกระดับปัญญา ลดทอน “จริต” บางอย่างลงได้มาก เช่น ราคะจริต โมหะจริต โทสะจริต ซึ่งเรื่องนี้นักวิทยาศาสตร์พยายามใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ชนิดต่าง ๆ เท้าที่จะมีได้ มาทำการทดลอง บันทึกความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เครื่องมือต่างๆ จะทำได้ แล้ววิเคราะห์แปลผลออกมา โดยท่านม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เขียนรายงานข่าวเรื่องนี้ไว้เมื่อ พ.ศ. 2513 ใน “สยามรัฐหน้า 5” ฉบับวันที่ 23 มีนาคม 2513 ว่า ญี่ปุ่นได้ใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์เข้าวัดการทำสมาธิในศาสนาพุทธ ซึ่งการนั่งสมาธินี้ทำตามวิธีของพระพุทธศาสนานิกายเซ็นในญี่ปุ่น สมานินั้นญี่ปุ่นเรียกว่าซาเซ็น นักวิทยาศาสตร์ที่ทำการทดสอบสมาธิด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์นั้น เป็นนักวิทยาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยโกมาซาวา กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เครื่องมือที่ใช้นั้นได้แก่เครื่องไฟฟ้าวัดหัวใจ เครื่องวัดคลื่นสมอง เครื่องวัดชีพจร เครื่องวัดลมหายใจ และเครื่องวัดกำลังภายใน ที่การแพทย์แผนปัจจุบันเรียกว่า เมตาโบลิสม์ ทางนักวิทยาศาสตร์ได้นิมนต์พระภิกษุและภิกษุณีญี่ปุ่นเป็นจำนวน 48 รูป มาเข้าเครื่องวัดเหล่านี้เพื่อทดลอง พร้อมกันนั้นก็เชิญฆราวาสอีก 100 คน มาเข้าเครื่องวิทยาศาสตร์ เพื่อเปรียบเทียบความรู้และอารมณ์ต่าง ๆ ผลการทดสอบนี้ ปรากฏว่าทั้งพระภิกษุและภิกษุณีผู้อยู่ในสมาธินั้น มิได้ขาดความรู้แต่อย่างใดเลย กล่าวคือ ไม่ได้หมดความรู้สึกหรือหมดความรู้ตัวอย่างคนที่สลบ แต่คงมีความรู้ตัวและความรู้สึกอยู่ตลอดเวลา ข้อเท็จจริงนี้สำคัญอยู่ เพราะทางศาสนาพุทธก็ถือว่าการทำสมาธิเป็นการทำตัวให้ตื่น มิใช่ทำตัวให้หลับ แต่เป็นการตื่นของผู้รู้ มิใช่การตื่นเต้นไวยวายเป็นผู้ที่ไม่รู้ วิธีวัดความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ภายในกายของ

พระภิกษุและพระภิกษุณีนั่น เขาให้นั่งในท่าขัดสมาธิ มือทั้งสองประสานกันอยู่บนหน้าตัก และหลังตรง ซึ่งเป็นท่าสมาธิของพระญี่ปุ่น แล้วก็เอาเครื่องวัดหัวใจ คลื่นสมอง ซีพจร และลมหายใจเข้าไปไว้กับตัวท่านเหล่านั้น เหมือนอย่างที่ใช้กับคนไข้ พอพระภิกษุและภิกษุณีเข้าสมาธิแล้ว ก็ดูผลที่ปรากฏบนเครื่องวัด ผลที่ได้ทราบก็คือ เมื่อเข้าสมาธิแล้วอัตราการหายใจตกลงจากปกติเหลือเพียงหายใจเข้าออกสี่ห้าครั้งต่อหนึ่งนาที แทนที่จะเป็นสิบเจ็ดสิบแปดครั้งอย่างคนธรรมดา ซีพจรลดจากอัตราธรรมดาถึงสิบหรือสิบห้าจังหวะ หมายความว่า ถ้าตามปกติมีซีพจร 75 ก็จะลดลงเหลือเพียง 65 หรือ 60 และในบางท่าน ความร้อนในร่างกายก็เย็นลงกว่าเดิม สองสามองศา ในระหว่างที่อยู่ในสมาธินั้น คลื่นสมองยังคงมีอยู่ แปลว่ามีได้หลับหรือถูกสะกดจิต หรือสลบ แต่ยังคงตื่นอยู่ ชั่วแต่ว่าความตื่นของผู้ที่อยู่ในสมาธินั้นไม่เหมือนของคนธรรมดา ที่เอามาเข้าเครื่องทดลองด้วยความเปรียบเทียบ เมื่อคนธรรมดาที่นั่งอยู่นิ่ง ได้ยินเสียงกริ่งไฟฟ้าขึ้น คลื่นสมองของคนนั้นจะถูกรบกวนไปเป็นเวลาสิบห้าหรือสิบหกวินาที เมื่อกดกริ่งนั้นซ้ำ ๆ เข้า คลื่นสมองของคนธรรมดานั้นจะถูกรบกวนอีก แต่เป็นเวลาน้อยลงจนในที่สุดสมองจะคุ้นกับเสียงกริ่ง และไม่รู้สึกรบกวนอีกต่อไป เมื่อกดกริ่งเข้าคลื่นสมองก็จะไม่ถูกรบกวน แต่สำหรับพระที่อยู่ในสมาธินั้น เมื่อกดกริ่งไฟฟ้าให้ได้ยินเข้า คลื่นสมองจะถูกรบกวนเพียงสองสามวินาทีเท่านั้นเป็นการแสดงความรู้ว่า กริ่งหนอ และถึงจะกดกริ่งซ้ำ ๆ กันไปอีกก็สับสนก็รื้อยครั้ง คลื่นสมองของพระผู้อยู่ในสมาธิก็ยังจะคงมีปฏิกิริยาเช่นเดียวกันทุกครั้งไป คือ กริ่งหนอ ทุกครั้งไปไม่มีน้อยลงหรือชินชาจนไม่รู้เช่นเดียวกับสมองของฆราวาสผู้มีได้อยู่ในสมาธิ ทั้งนี้พิสูจน์ให้เห็นว่า ความรู้ในสมาธินั้นเป็นความรู้ที่สม่ำเสมอ มีอะไรภายนอกมากกระทบเมื่อไรก็รู้เมื่อนั้น แต่รู้ด้วยความสงบ ไม่ยึดเอามาเป็นสังขาร ผิดกับจิตของผู้ไม่มีสมาธิซึ่งรับรู้ด้วยความตื่นเต้นเพราะปรุงให้เป็นสังขาร แต่พอสิ่งภายนอกนั้นมากกระทบมากเข้าก็ชินชาลงจนในที่สุดก็เลยไม่รู้รู้เอาเลย

อย่างไรก็ตามผู้อยู่ในสมาธิที่เข้าทดสอบในครั้งนี้ จะไม่มีราคะจริตและโมหะจริตเพราะคลื่นสมองแสดงให้เห็นได้ชัดจริงหรือไม่ ผลพบว่ายังมีเพราะภิกษุณีบางรายกล่าวแทนหลายคนว่า รู้สึกไม่ชอบและรำคาญเครื่องมือวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ที่เอาเข้ามาต่อติดไว้กับตน แสดงว่า โทสจริตยังมีอยู่ ส่วนวิตกเจตนาอันยังมีแน่ เพราะปรากฏว่า พระภิกษุและภิกษุณีหลายรูปที่มานั่งสมาธิให้ทดสอบ ยอมรับว่า ท่านเกิดความวิตกว่า การทดลองนั้นอาจเปิดเผยว่า ท่านยังเข้าไม่ถึงฌานต่าง ๆ ที่ท่านคิดว่าท่านได้เข้าถึงแล้วและเกิดความวิตกไปว่า เมื่อทดสอบแล้วจะปรากฏผลว่า พระภิกษุหรือภิกษุณีรูปอื่น ได้บรรลุฌานชั้นวิเศษกว่าตน ซึ่งก็คล้ายกับนักวิปัสสนาไทยที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมแตกต่างกันก็สามารถมีแนวคิดนี้เกิดขึ้นได้เช่นกัน

มีงานวิจัยที่ศึกษาในทำนองนี้โดย ศุภวรรณ ธนภาพรังสรรค์ และมาลีวัล เลิศสาครศิริผลเรื่อง การใช้รูปแบบการฝึกสมาธิโดยบูรณาการสติปัฏฐาน 4 กับ เอสเคที 1 ต่อความสามารถทางสมอง ความตระหนักรู้ในตนเอง และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาล (2559. บทคัดย่อ) พบว่า หลังเข้าร่วมการฝึกสมาธิตามรูปแบบที่กำหนด กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยตำแหน่ง เพอร์เซ็นต์ไทล์ความสามารถทางสมอง คะแนนเฉลี่ยความตระหนักรู้ในตนเอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนไม่แตกต่างจากกลุ่มควบคุม และความตระหนักรู้ในตนเองของกลุ่มทดลอง มีค่าคะแนนเฉลี่ย (2.76) สูงกว่าก่อนการทดลอง (2.65) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) สรุป การฝึกสมาธิโดยบูรณาการสติปัฏฐาน 4 กับเอสเคที 1 มีผลต่อการพัฒนาความสามารถทางสมอง ช่วยฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมี

เหตุผล สร้างเสริมความตระหนักรู้ในตนเอง อันเป็นลักษณะพึงประสงค์ของ การเรียนรู้ในทศวรรษที่ 21 ซึ่งผลการฝึกสมาธินี้สามารถนำไปปรับใช้ เพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนให้ปรับตัวได้ทันกับบริบทของสถาบันอุดมศึกษาต่อไป นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของพระจิตะวงษ์ อนุตตโรและคณะ (2550. บทคัดย่อ) ในเรื่อง ผลการฝึกสมาธิที่มีต่อการควบคุมตนเองของนักเรียนอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ในกลุ่มที่มีการฝึกสมาธินั้นมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับ “มาก” (80.84%) และมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในตนเองอยู่ในระดับ “มาก” (77.84%) ส่วนในกลุ่มที่ไม่ฝึกสมาธิมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับ “น้อย” (50.40%) และมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในตนเองอยู่ในระดับ “น้อย” (50.40%) และผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านการมีวินัยในตน และด้านการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมของทั้งสองกลุ่มก็พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปคือ การฝึกสมาธิมีผลต่อการควบคุมวินัยในตนและการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนอาชีวศึกษา

ในการศึกษาที่ใช้เครื่องมือลักษณะคล้ายคลึงกันไปวิจัยได้ผลไปในทิศทางเดียวกันคือ การวิจัยของ กนกภรณ์ ทองคุ้ม มรรยาท รุจิวิญญู ชมชื่น สมประเสริฐ (2558. หน้า 24) เรื่อง ผลของการฝึกสมาธิร่วมกับการฝึกโปรแกรมไบโอฟีดแบคต่อระดับความเครียดของผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ผลพบว่า ผู้ป่วยโรคเรื้อรังกลุ่มที่ได้รับการฝึกสมาธิมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเครียด (SOSI. SC. ST) ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0005 และผู้ป่วยโรคเรื้อรังกลุ่มที่ได้รับการฝึกสมาธิร่วมกับการฝึกโปรแกรมไบโอฟีดแบคมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเครียดก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.0005 รวมทั้งผู้ป่วยโรคเรื้อรังกลุ่มที่ได้รับการฝึกสมาธิกลุ่มที่ได้รับการฝึกสมาธิร่วมกับการฝึกโปรแกรมไบโอฟีดแบค และกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0005 ($F(6.188) = 14.24, p = .000, Wilks' \Lambda = 0.47, \text{partial } \eta^2 = .31$)

จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การฝึกสมาธิและการฝึกสมาธิร่วมกับโปรแกรมไบโอฟีดแบคสามารถลดระดับความเครียดของผู้ป่วยโรคเรื้อรังได้จึงอาจเป็นทางเลือกหนึ่งในการออกแบบโปรแกรมสำหรับการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง

จากข้อมูลดังกล่าวทั้งหมดสามารถที่จะสรุปยืนยันว่า การปฏิบัติธรรมมีผลต่อระดับความเครียดทั้งในหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และทางวิชาการเชิงประจักษ์

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 2

ผลการศึกษาประสบการณ์การปฏิบัติธรรมที่มีผลต่อระดับความเครียดโดยการวัดด้วยเครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทางชีวภาพแบบ GSR2 พบว่า

3.1 ผลการศึกษาเปรียบเทียบระดับความเครียดระหว่างกลุ่มที่มีประสบการณ์การปฏิบัติธรรมต่างกัน ก่อนการทดลองปฏิบัติธรรมนั้น พบว่า การวัดด้วยเครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทางชีวภาพ GSR2 ทั้งการวัดแบบค่าความต้านทานไฟฟ้า (โอห์ม) และการวัดแบบจับเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ (นาทีก) นั้น ผลไม่พบระดับความเครียดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยนี้เป็นการยืนยันความเที่ยงตรงของการทดลองวิจัยนี้ที่เป็นไปตามมาตรฐานทางสถิติของการเปรียบเทียบข้อมูล ที่ทั้งสองกลุ่มต้องมีความยุติธรรมมีธรรมชาติที่เท่าเทียมกันก่อนนำมาทดลองและเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ผลที่ถูกต้องแม่นยำ

3.2 การเปรียบเทียบระดับความเครียดระหว่างกลุ่มที่มีประสบการณ์การปฏิบัติธรรมต่างกันหลังการทดลองการปฏิบัติธรรม ผลพบว่า

ผลการวัดแบบค่าความต้านทานไฟฟ้า (โอห์ม) นั้น ผลไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ทำให้ ปฏิเสธสมมติฐานในการวิจัยที่ 2 ที่ว่า ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมมีผลแตกต่างกันต่อระดับความเครียด

ผลการวัดแบบจับเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ (นาทิจ) พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 26.146$, $p < 0.001$) และเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างรายคู่ตามเงื่อนไขพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกคู่ ($p < 0.05$) นั่นคือ โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การปฏิบัติธรรมมาเกิน 10 ครั้งจะใช้เวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบหรือควบคุมระดับความเครียดลงได้น้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.2$ นาทิจ) รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การปฏิบัติธรรม 3 - 10 ครั้ง ($\bar{X} = 2.8$ นาทิจ) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้ง จะใช้เวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบหรือควบคุมระดับความเครียดลงได้มากที่สุด ($\bar{X} = 3.1$ นาทิจ) ในสามกลุ่มเงื่อนไข

ผลทำให้ ยอมรับสมมติฐานในการวิจัยที่ 2 ที่ว่า ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมมีผลแตกต่างกันต่อระดับความเครียด ผลความแตกต่างของผลที่วัดจากแบบค่าความต้านทานไฟฟ้า (โอห์ม) กับแบบจับเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ (นาทิจ) นั้นเป็นไปตามลักษณะของเครื่องมือที่เครื่องการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพเพื่อการผ่อนคลาย GSR นั้น วัดการตอบสนองต่อความเครียดของผิวหนังและต่อมเหงื่อ และความตึงเครียดเพิ่มขึ้น / ลดลงเสียงจะสูงขึ้น / ตกลง โดยการป้อนกลับข้อมูลระดับเสียงที่เปลี่ยนแปลงจะวัดได้ง่ายกว่าแบบค่าความต้านทานกระแสไฟฟ้าที่ผิวหนังที่อาจต้องใช้เวลามากกว่าหรือบ่อยครั้งมากกว่าแบบเสียง

ผลการวิจัยในการเปรียบเทียบระดับความเครียดของกลุ่มที่มีประสบการณ์การปฏิบัติธรรมต่างกันที่พบว่าแตกต่างกันโดยพบว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์มากจะใช้เวลาในการปรับจิตสู่สภาวะสงบหรือปรับระดับความเครียดให้ลดลงมา น้อยสุด และรองลงมาตามประสบการณ์จนถึงกลุ่มที่มีประสบการณ์น้อยที่จะใช้เวลามากสุดในสามกลุ่ม ผลนี้ยืนยันลักษณะที่เป็นจริงเป็นไปตามธรรมชาติของการปฏิบัติธรรมที่ว่า ผู้ที่ฝึกปฏิบัติธรรมบ่อยๆก็จะสามารถปรับจิตและอารมณ์ผ่อนคลายได้เร็วกว่าผู้ที่เพิ่งจะเริ่มต้นปฏิบัติ โดยมีงานวิจัยที่สนับสนุนคือ เรื่อง ผลของโปรแกรมการฝึกไปโอฟิตแบคและเทคนิคผ่อนคลายความเครียดต่อภาวะสุขภาพและระดับความเครียดของผู้ป่วยโรคหัวใจ (มรยาท รุจิวิชญ์ และคณะ. 2012. บทคัดย่อ) ผลพบว่า ภาวะสุขภาพและระดับความเครียดของผู้ป่วยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตามผลตรวจทางห้องปฏิบัติการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยร้อยละ 87 ของผู้ป่วยโรคหัวใจรู้สึกพึงพอใจมากต่อโปรแกรมร้อยละ 90 ได้รับประโยชน์ในการนำเทคนิคผ่อนคลายความเครียดไปใช้ในชีวิตประจำวัน โปรแกรมการฝึกไปโอฟิตแบคและเทคนิคผ่อนคลายความเครียดเป็นทางเลือกหนึ่งในศาสตร์แห่งการดูแลผู้ป่วยโรคหัวใจ

ผลการวิจัยนี้เป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ และผลที่ได้สามารถเป็นแนวปฏิบัติในการดูแลผู้ป่วยกลุ่มอื่นได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การมีประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมต่างกันก็จะทำให้การควบคุมระดับความเครียดแตกต่างกัน คนที่มีประสบการณ์มากกว่าก็จะสามารถผ่อนคลายความเครียดได้เร็วกว่าคนที่มีประสบการณ์หรือฝึกปฏิบัติมาน้อยกว่านั่นเอง

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 3

ค่าระยะเส้นฐาน (Baseline) ของระดับความเครียดที่วัดด้วยเครื่องการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพแบบ GRS2 ซึ่งจะเป็นแนวทางของศูนย์การสร้างสุขภาวะในการใช้เป็นมาตรฐานวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีดังนี้

ค่าระยะเส้นฐานของระดับความเครียดที่วัดด้วยเครื่องการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพ GRS2 แบบค่าความต้านทานไฟฟ้าในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ($n = 180$ คน) คือ -1.56 โอห์ม และผลในกลุ่มตัวอย่างแต่ละเงื่อนไขตามประสบการณ์ของการปฏิบัติธรรม ได้ผลคือ ในกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้ง คือ -2.05 โอห์ม ในกลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 3 – 10 ครั้ง คือ -1.55 โอห์ม และในกลุ่มที่ปฏิบัติธรรม เกิน 10 ครั้งคือ -1.07 โอห์ม ผลนี้แสดงให้เห็นว่า ค่าระยะเส้นฐานของระดับความเครียดในกลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้งจะมีสูงสุด คือ -2.05 โอห์ม รองลงมาคือ กลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 3 – 10 ครั้ง คือ -1.55 โอห์ม และกลุ่มที่ปฏิบัติธรรม เกิน 10 ครั้งจะมีค่าน้อยที่สุด คือ -1.07 โอห์ม

ค่าระยะเส้นฐานของระดับความเครียดที่วัดด้วยเครื่องการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพ GRS2 แบบการจับเวลาในการเข้าสู่สภาวะจิตสงบ ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ($n = 180$ คน) คือ 4.7 นาที และผลในแต่ละกลุ่มเงื่อนไขตามประสบการณ์ของการปฏิบัติธรรม ได้ผลคือ ในกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้ง คือ 4.9 นาที ในกลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 3 – 10 ครั้ง คือ 4.6 นาที ในกลุ่มที่ปฏิบัติธรรม เกิน 10 ครั้งคือ 4.1 นาที ผลแสดงให้เห็นว่า ค่าระยะเส้นฐานของระดับความเครียดในกลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 1-2 ครั้งจะมีสูงสุด คือ 4.9 นาที รองลงมาคือ กลุ่มที่ปฏิบัติธรรม 3 – 10 ครั้ง คือ 4.6 นาที และกลุ่มที่ปฏิบัติธรรม เกิน 10 ครั้งจะมีค่าน้อยที่สุด คือ 4.1 นาที

ผลนี้สอดคล้องกับผลที่ทางวิทยาศาสตร์พยายามพิสูจน์องค์ความรู้ที่มีมายาวนานของการทำสมาธิ ซึ่งถาวร อัคราทวี (Spiritual 2016 : pw) ได้นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับความสุขใจกับการทำสมาธิในเบื้องต้นเพียงวันละ 10 นาที โดยสรุปเรื่อง สมาธิกับหลักวิทยาศาสตร์จากหนังสือ time magazine ฉบับวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 2003 เรื่อง “เรามีหรือเราได้” ที่ให้ข้อมูลว่า มีงานวิจัยในอเมริกาหลายเรื่องที่พบว่า คนที่มีความสุขมากที่สุดในโลกคือ พระในทางพุทธศาสนา โดยทดสอบด้วยการสแกนสมองของพระที่ทำสมาธิ และได้ผลว่า เหตุที่ทำให้เกิดความสุขคือ อยู่กับปัจจุบันขณะ ปล่อยวางได้ในสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว ควบคุมความอยากที่ไม่มีสิ้นสุด ไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ทะเลาะ และใช้หลักเวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร ให้อภัยตัวเองและผู้อื่น มีจิตใจเมตตากรุณา และเสียสละเพื่อผู้อื่น อริยะสัจ 4 สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย มรรค นิโรธ แท้จริงแล้วก็คือ ทางเดินไปหาคำว่า “ความสุข” อุปสรรคของความสุขก็คือ แรงปรารถนา และตัณหา คนเราจะมีสุขขึ้นอยู่ที่ว่าเรา “พอเมื่อไร” คนที่มีความสุขมากที่สุดในโลกจะมองทุกอย่างในแง่

บวก และต้องรู้จักการให้ การบริจาค และการเมตตา กรุณา ต่อกันให้อภัยตัวเองและคนอื่น โดยให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า สมอของเรประกอบด้วยเส้นใยสมองที่เรียกว่า “นิวโรน” มากมาย เซลล์ต่างๆและนิวโรนมีการผลิตกระแสไฟฟ้าเล็กๆที่วิ่งไปมาระหว่างระหว่างประจุบวกและลบบนนิวโรนเหล่านี้ ซึ่งรวมกันแล้วทำให้เกิดคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า หรือคลื่นสมอง มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับขบวนการคิดและความรู้สึกตัวของเรา ปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดรู้จริงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณและคุณภาพของข้อมูลต่อปริมาณกระแสไฟฟ้าเหล่านี้ แต่สำหรับบุคคลที่มีสมาธินั้นจะสามารถจัดกระบวนการคิดได้เป็นเรื่อง ผลรวมของกระแสไฟฟ้างกล่าวจะมีความชัดเจนส่งผลให้ สมองแม่เหล็ก (คลื่นสมอง) ที่เกิดขึ้นมีความเข้มข้นตามกันไป ดังนั้นการใช้ประโยชน์จากคลื่นสมองจึงต้องมีการฝึกให้ผู้ใช้งานรู้จักขบวนการสร้างกิจกรรมจากความนึกคิดของตน คลื่นสมองเหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกตัว (Consciousness) ซึ่งมีงานวิจัยของศาสตราจารย์ริชาร์ด เดวิดสัน (Richard Davidson RJ. (2004. 359: 1395-411) ได้ทำการศึกษาในพระทิเบตซึ่งฝึกสมาธิมาเป็นเวลา 20-30 ปี เมื่อตรวจด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ fMRI ก็พบว่า คนที่ฝึกสมาธิเป็นเวลานาน ๆ สมองมีส่วนเปลือกนอกสีเทา ๆ ที่เรียกว่า Gray Matter ซึ่งเป็นส่วนที่อยู่ของเซลล์ประสาทจะหนาตัวขึ้น นั่นหมายถึง มีเซลล์สมองเพิ่มขึ้น และบริเวณส่วนหน้าผากด้านซ้าย จะมีการทำงานของคลื่นสมองดีขึ้น มีลักษณะของคลื่นสมองช้าลงและสม่ำเสมอมากขึ้น ที่เรียกว่า “คลื่นแกมมา” ซึ่งพบในคนที่จิตเป็นสมาธิลึกๆ ต่อมาเขาได้ทดลองในอาสาสมัครที่ฝึกสมาธิทุกวัน วันละ 30 นาที เข้าและเย็น เป็นเวลา 3 เดือนแล้วตรวจดูด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ fMRI ก็พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน แสดงว่าสมองคนเรามีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและการทำงาน ซึ่งเขาเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า Neuroplasticity หรือ ความยืดหยุ่นของสมอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ค้นพบใหม่ และได้ทำลายความเชื่อเก่าที่ว่า สมองเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เขาได้ทดลองทั้งแบบสมถะและวิปัสสนากรรมฐานก็พบว่า ได้ผลเช่นเดียวกัน สมองของคนเราสามารถพัฒนาได้ตลอดเวลาโดยการเจริญสติ ทำให้สมองสร้างเซลล์สมองใหม่ๆมากขึ้น การทำงานดีขึ้น คลื่นสมองสม่ำเสมอ ช้าลง ซึ่งเป็นลักษณะของคนที่มีความสุขสุขภาพจิตดี นอกจากนั้น เขายังได้ศึกษากรณีของอารมณ์เครียด อารมณ์โกรธ และอารมณ์ซึมเศร้า ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสมองในทางตรงข้าม คือมันทำให้เซลล์สมองเสื่อม ความจำเสื่อมลง และเซลล์อายุสั้นลง ยิ่งกว่านั้นจากการทดลองพบว่า สิ่งที่เป็นตัวแปรสำคัญคือ ระยะเวลาประสบการณ์ในการฝึกสมาธิ และกระบวนการทำงานของสมองที่ได้เปลี่ยนแปลงไปนั้นเป็นเพราะการฝึกสมาธิเป็นเวลานาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ องค์ความรู้ที่ได้ว่าการปฏิบัติธรรมจะช่วยในการพัฒนาสุขภาพและสามารถช่วยการควบคุมระดับความเครียดให้ลดลงได้โดยใช้นวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์เครื่องมือการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพแบบ GRS2 นี่เป็นเครื่องช่วยในการวัดให้เห็นเป็นรูปธรรมทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความมั่นใจและตั้งใจในการปฏิบัติธรรมต่อไป ควรจะได้มีการเผยแพร่และนำไปต่อยอดศึกษาในองค์ความรู้นี้กับบุคคลในคุณสมบัติอื่นหรือใช้คุณสมบัติของเครื่องในการช่วยผ่อนคลายความเครียดควบคู่ไปกับการปฏิบัติธรรมที่จะทำให้ได้ผลที่รวดเร็วขึ้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรได้มีแนวทางในการนำนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์เครื่องมือการป้อนข้อมูลทางชีวภาพแบบ GRS2 นี้ไปเป็นเครื่องช่วยในการวัดการปฏิบัติธรรมที่จะช่วยในการพัฒนาสุขภาพให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้มั่นใจ เข้าใจในสภาพของตนเอง เกิดความตั้งใจ/สนใจในการปฏิบัติธรรมต่อไป และจะได้เห็นการพัฒนาของการฝึกปฏิบัติที่ให้ประโยชน์แก่ตนเองอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงการนำไปใช้ประโยชน์/การวิจัย

เชิงอุตสาหกรรม-เชิงพาณิชย์ ผลที่สามารถเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วยการใช้นวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์เครื่องมือการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพแบบ GRS2 นี้ จะทำให้เกิดความสนใจบุคคลมาปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาสุขภาพของตนเอง ซึ่งการใช้การปฏิบัติธรรมนี้เป็นวิธีการพัฒนาสุขภาพที่ประหยัดที่สุดทำได้ทั้งที่บ้าน สถานที่ปฏิบัติธรรมต่างๆ ทำได้ในทุกเพศ วัย ทั้งที่ปกติเป็นการทำให้สุขภาพแข็งแรงทั้งกายและจิต หรือผู้ที่มีสุขภาพบกพร่องจะได้มีพลังในการบำบัดให้ดีขึ้น ดังนั้นควรมีการสนับสนุนส่งเสริมเผยแพร่เรื่องการปฏิบัติธรรมแก่สาธารณะให้เข้าใจทั้งผลทางวิทยาศาสตร์กายภาพและทางจิตปัญญา

เชิงสังคม/ชุมชน ควรมีการสร้างกิจกรรมการปฏิบัติธรรมในชุมชนให้เห็นประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมที่มีต่อการพัฒนาสุขภาพจากผลที่เป็นรูปธรรมโดยการวัดด้วยนวัตกรรมวิทยาศาสตร์เครื่องมือการป้อนข้อมูลกลับทางชีวภาพแบบ GSR2 นี้ ซึ่งจะช่วยให้ทุกคนในสังคมได้มีการพัฒนาปัญญาและสุขภาพและยังช่วยให้เกิดความสงบสุขในสังคม ลดความเครียดที่เป็นต้นเหตุของความรุนแรงต่างๆได้

เชิงวิจัย ควรมีการศึกษาหาค่าระยะเส้นฐาน Baseline ของระดับความเครียดในกลุ่มคนไทยที่สนใจในการปฏิบัติธรรมของนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ที่วัดด้วยเครื่องมือการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพแบบ GSR2 นี้ในประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างอื่นๆหรือในกลุ่มเดิมแต่ให้มีจำนวนมากพอที่จะทำให้เกิดเป็นค่ามาตรฐาน (Norm) ที่จะทำให้การวัดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของศูนย์การสร้างสุขภาพได้อย่างเป็นรูปธรรม และควรมีการวิจัยต่อยอดในประเด็นต่างๆหรือประชากรศึกษาอื่นๆให้ลึกหรือกว้างออกไปด้วยเครื่องมือการป้อนข้อมูลย้อนกลับทางชีวภาพแบบ GSR2 นี้

บรรณานุกรม

- กนกภรณ์ ทองคุ้ม มรรยาท รุจิวิษณุ และชมชื่น สมประเสริฐ. (2558). ผลของการฝึกสมาธิร่วมกับการฝึกโปรแกรมไบโอฟีดแบคต่อระดับความเครียด ของผู้ป่วยโรคเรื้อรัง. **พยาบาลสาร**. ปีที่ 42 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2558): 24
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2539). **ความเครียดและสุขภาพจิตของคนไทย**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสุขภาพจิต. (2541). **คู่มือคลายเครียด**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : ดีไซน์คอนดักชั่น.
- เกวลี เครือจักร กิตติ ศศิวิมลลักษณ์ และวิโรจน์ มงคลเทพ. (2560). ความเครียดและพฤติกรรม การปรับตัว ของประชากรวัยทอง ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์** ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2560): 2-3
- จันทร์เพ็ญ สันตวาจา. (2548). **แนวคิดพื้นฐานทฤษฎีและกระบวนการพยาบาล**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพลส.
- จำลอง ดิษยวณิช. (2543). **วิปัสสนากรรมฐานและเชาว์อารมณ์**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- จุฑารัตน์ สุคันธรัตน์. (2541). การรับรู้บรรยากาศองค์การและความเครียดของบุคลากร ในโรงพยาบาลตากสิน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม และองค์การ. คณะศิลปศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ตริณัฐ ราษฎร์ดุขดี, มรรยาท รุจิวิษณุ, เพ็ญพักตร์ อุทิศ. (2014). ผลของโปรแกรมไบโอฟีดแบคร่วมกับการ สร้างจินตนาการ ต่อระดับพฤติกรรมก้าวร้าวของผู้เสพสารแอมเฟตามีน. วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทองแถม นาถจำนง (2562). **การทำวิปัสสนาสมาธิมีผลต่อร่างกายของคน** สยามรัฐออนไลน์ <https://siamrath.co.th/เมื่อวันศุกร์ที่ 23 สิงหาคม พุทธศักราช 2562>
- ทองแถม นาถจำนง. (2561). **ฉานสมาธิกับเครื่องมือวิทยาศาสตร์** สยามรัฐออนไลน์ <https://siamrath.co.th/ 1 กุมภาพันธ์ 2561 ตามรอยศึกฤทธิ์>
- ประเวศ วะสี. (2538). **วัฒนธรรมกับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2543). **สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: สำนักงาน.
- พระครูสมุห์เดือน ปุณฺณจาโร (มงคลคุณ) และกรรมาธิการ จิตตะมาก. (2560). “สัญญาขันธ : หนึ่งใน ความสำคัญของการศึกษาและการพัฒนาชีวิต”. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2560). 16-

- พระชัยพร จันทวโส (จันทวงศ์). (2554). **ศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4**. ปรินญาพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต สาขาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระฐิตะวงษ์ อนุตตโร, สิริวัฒน์ ศรีเครือตง, ประพันธ์ กุลวิจิฉัย, และคณะ. (2550). **ผลการฝึกสมาธิที่มีต่อการควบคุมตนเองของนักเรียนอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานคร**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2539). **ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง**. กรุงเทพมหานคร: ชมรมผู้ปฏิบัติธรรม สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). **ชีวิตและผลงานพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) และนันททัศนของนักวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ประยุตปยุตโต). (2540). **การสร้างสรรคปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระปราโมทย์ ปาโมชโช. (2550). **ทางผิดที่ติดตาย ในหนังสือ ทางเอก**. ชลบุรี: วัดสวนสันติธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). **ความหมายของสุขภาวะ. ธรรมกถา ปาฐกถา แก่ นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์ อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และคณะ ณ วัดญาณเวศกวัน**. หน้า 103-112. (28-29 เมษายน 2522). พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. ก่อน กันยายน
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). **สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2557). **สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 35. นนทบุรี: กองการแพทย์ทางเลือก กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.
- พระมหาสากล สุภระเมธี (เดินชาบัน). ดร.. (2558). **การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมตามแนวพุทธปรัชญา**. วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2558: 351-358
- พระราชพุทธิญาณ. (2505). **วิปัสสนากรรมฐาน (แนวมหาสติปัฏฐานสูตร)**. รวบรวมโดย พระราชพุทธิญาณ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ ประธานศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นวัดบุพพาราม วัดบุพพาราม อำเภอเมือง จ. เชียงใหม่ จัดพิมพ์โดย กรมการศาสนา กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- พลศักดิ์ จิระไกรศิริ. (2529). **ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). **ธรรมโฆษณ ชุตยวาทกับศีลธรรม**. สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ.

- มรรยาท รุจิวิชญ์, ญฐวรรณ รักวงศ์ประยูร, สารรัตน์ วุฒิอาภา, และคณะ. (2012). ผลของโปรแกรมการฝึกไบโอฟีดแบคและเทคนิคผ่อนคลายความเครียดต่อภาวะสุขภาพและระดับความเครียดของผู้ป่วยโรคหัวใจ. **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**. ปีที่ 20 ฉบับที่ 5 (Supplement Issue 2012): บทคัดย่อ
- มาลี อนุกุล. (2539). การศึกษาเปรียบเทียบกรรมฐานในคัมภีร์พระอภิธรรมมัตถสังคหะกับคัมภีร์วิสุทธิมรรค และวิธีปฏิบัติกรรมฐานของสำนักวิปัสสนาอันน้อยกับวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์ สาขาศาสนาเปรียบเทียบ**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน
- วรพงษ์ แสงประเสริฐ, รุ่งทิวา แย้มรุ่ง และ ลัดดาวัลย์ เกษมนนตร. (2560). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอย่างมี วิจารณ์ญาณของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**: ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน 2560: 106-124
- วิชัย รูปขำดี, กฤษณา นันทเพ็ชร, สิทธิพร เขาอ่อน. (2557). **โครงการการจัดทำรายงานการนำนโยบายพัฒนา สัมมาสารธรรมไทยไปสู่การปฏิบัติ**. สำนักอานามัยและสิ่งแวดล้อม: กรมอานามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- วิจิต เปาณิล. (2546). พุทธกระบวนทัศน์เพื่อสุขภาพและการเยียวยาในสังคมไทย. **วารสารทางวิชาการ คณะ สังคม ศาสตร์**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 49-55 วิธีปฏิบัติธรรม 5. (2017). OoCities <http://www.oocities.org/rainforest/jungle/2897/file5.html> **บทที่ 5 ข้อเสนอแนะในการ ปฏิบัติธรรม**. สืบค้นเมื่อ Dec 4. 2017.
- วิปัสสนาไทย. (2562). **ศูนย์ปฏิบัติธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** <https://www.vipassanathai.org/main.php> สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน พ.ศ. 2562
- ศรีจันทร์ พรจิราศิลป์. (2017). ความเครียดและวิธีแก้ความเครียด. (Online) Available: <http://www.pharmacy.mahidol.ac.th/thai/knowledgeinfo.php?id=47>. สืบค้นเมื่อ Sep 12. 2017.
- ศุภวรรณ ธนภาพรังสรรค์ และมาลีวัล เลิศสาครศิริผล. (2559). การใช้รูปแบบการฝึกสมาธิโดยบูรณาการสติ ปฏิฐาน 4 กับ เอสเคที 1 ต่อความสามารถทางสมอง ความตระหนักรู้ในตนเอง และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาล. **วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์** ปีที่ 36 ฉบับพิเศษ กันยายน - ธันวาคม 2559
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2540). ชีวิตตัวอย่าง : หมอชีวกโกมารภัจจ์. **วารสารลานธรรมจักร**. (19 เมษายน 2540) : 34

- โสฬส ศิริไสย์. (2537). “โลกานุวัตรจากมุมมองทางวัฒนธรรม” ใน เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การเสริมสร้างพลังทางวัฒนธรรมแก่ครอบครัวในยุคโลกานุวัตร. หน้า 5. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อารี เพชรผุด. (2540). สภาพการทำงานและองค์ประกอบด้านบุคคล. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุบลวรรณ ภวานันท์. (2554). เอกสารประกอบการสอนวิชา จิตวิทยาผู้บริโภค. ภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Christopher Dowrick. Patricia Casey. Odd Dalgard. and Clemens Hosman. (1998). Outcomes of Depression International Network (ODIN): Background. methods and field trials. **The British Journal of Psychiatry**. Volume 172. Issue 4 April 1998 . pp. 359-363.
<https://doi.org/10.1192/bjp.172.4.359> Published online: 03 January 2018. สืบค้นเมื่อ Sep 12. 2018.
- Davidson RJ. (2004). Well-being and affective style: neural substrates and biobehavioural correlates. **Philosophical Transactions of the Royal Society** (London). 359:1395-411.
- Jean Piaget. (1969). **The psychology of the child**. New York: basic books
- Lazarus. A A. (1971). **Behavior therapy and beyond**. New York: McGraw-Hill.
- Miller - Keane. (1983). The Miller-Keane Encyclopedia & Dictionary of Medicine. **Nursing & Allied Health**. 7th Edition. USA.: Amazon Co. Ltd. 30.
- Though Technology Ltd.. (2019). **GSR2 Biofeedback Relaxation System; Instruction Manual**. Quebec. Canada: Though Technology Ltd.

แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม***Guidelines for Appropriate Social Welfare for the Elderly****สมปอง สุวรรณภุมมา, พระมหาชาติชาย ปญญาวิชโร, ผดุง วรณทอง และ เดชา กูปโก**

Sompong Suwannaphuma, PhramahaChatchai Panyavajiro, Phadung Wannathong and Decha Kuppako

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Lecturer of Faculty of Political Science Chaiyaphum Rajabhat University

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: dekuppako@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ต้องการอธิบายถึงความสำคัญของผู้สูงอายุในสังคมไทยเพื่อให้มีการจัดสวัสดิการสังคมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเหมาะสมเพียงพอ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งหน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญและได้มีการจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการกำกับดูแลผู้สูงอายุ นับว่าเป็นนโยบายในระดับชาติ ที่เล็งเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ซึ่งมีแนวโน้มว่า สังคมไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุ ดังนั้น การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของภาครัฐนั้น จึงมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งผู้เขียนได้เห็นความสำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสม มี 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. สุขภาพอนามัย คือ การที่ผู้สูงอายุได้รับการดูแลทางด้านสุขภาพกาย คือ ได้รับอาหารให้ครบตามหลักโภชนาการ การออกกำลังกาย และการได้รับการดูแลทางด้านจิตใจ คือ การได้อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการเอาใจใส่จากลูกหลาน มีกิจกรรมนันทนาการเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและผ่อนคลาย 2. ที่อยู่อาศัย คือ การที่ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยที่ถูกลักษณะ มีความสะอาดและปลอดภัย 3. การทำงานและการมีรายได้ คือ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ และพัฒนารายได้ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพและ 4. ความมั่นคงทางสังคม คือ การที่ผู้สูงอายุได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมไม่มีมลภาวะ และสังคมมีความปลอดภัย

ดังนั้น การจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุนั้น หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบควรให้มีการส่งเสริมให้ครอบคลุมในทุกด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ครอบครัว สังคม รวมทั้งสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: การจัดสวัสดิการ; รัฐสวัสดิการ; สังคมผู้สูงอายุ

* Received December 14, 2021; Revised January 11, 2022; Accepted March 2, 2022

Abstract

This academic article wants to describe the importance of the elderly in Thai society in order to enable them gain the good enough social welfare arrangements and for the elderly's good quality of life as well as live happily in society. According to this, the government sector has paid great attention and provided social welfare for the elderly by appointing the direct-concerned agencies to manage and care for the elderly's social welfare. It has been regarded as a national policy that attends to the importance of the elderly. Also it is likely that the Thai society is to be an aging society, so that the public sector's elderly social welfare arrangements consist of many forms that the present author realized the importance of appropriate social welfare for the elderly in 4 aspects: 1. Health: the elderly are receiving physical health care, i.e., they receive complete nutrition, exercise, and being treated mentally, i.e., to live in a warm family and receiving attention from the grandchildren, as well as participating in recreational activities for enjoyment and relaxation; 2. Housing: the elderly have a sanitary residence being clean and safe; 3. Work and income: to encourage the elderly to spend their free time with benefits, support a career for the elderly, and develop sufficient income for living; and 4. Social security: the elderly live in a good and suitable environment, as well as no pollution, and also safety society. Therefore, the responded government sector should promote the social welfare arrangement for the elderly to cover all aspects of physical, mental, family, social and environmental aspects.

Keywords: welfare arrangement; welfare state; elderly society

บทนำ

ผู้สูงอายุนับว่าเป็นปวงชนวัยบุคคลที่อยู่ในสังคมไทย เป็นผู้ที่มีความสำคัญและทุกภาคส่วนได้มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุ เป็นวัยที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพราะเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง เสื่อมโทรมถดถอยในด้านต่างๆ มากมาย ทั้งร่างกายและจิตใจ อาจมีโรคเรื้อรังที่ต้องการการดูแลและรักษา เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ โรคกระดูกพรุน โรคเกาต์ โรคหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท โรคจอประสาทตา เป็นต้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งผู้สูงอายุบางรายอาจไม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ และอาจทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ทั้งนี้ จุดประสงค์หลักของการดูแลผู้สูงอายุ ก็คือการทำให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีอิสระ และมีคุณภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด ถึงแม้ร่างกายจะเสื่อมถอยหรือมีโรคประจำตัวอยู่ก็ตาม ดังนั้น ทั้งภาครัฐและหน่วยงานเอกชนต่างมุ่งเน้นในการจัดสวัสดิการสังคมให้มีความเหมาะสม อีกทั้ง นโยบายในระดับชาติได้มอบหมายให้ทุกหน่วยงาน ได้จัดทำนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุ ภายใต้กรอบกฎหมายที่กำหนด ดังนั้น ทุกภาคส่วนจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจ และเรียนรู้พัฒนาให้นโยบายการจัดสวัสดิการนั้น สามารถดูแลครอบคลุมในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2547 เป็นต้นมา กำหนดให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ ได้แก่ การบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่จัดให้ผู้สูงอายุโดยสะดวกและรวดเร็วเป็นกรณีพิเศษ การศึกษา ศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทำสังคมนิคมการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชนการอำนวยความสะดวกและปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ยานพาหนะหรือบริการสาธารณะอื่น การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม ยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการทำธุรกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้งการให้คำแนะนำปรึกษาดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในทำคดีหรือทำแก้ไขปัญหาครอบครัวการจัดที่พักอาศัยอาหารเครื่องนุ่งห่มและสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การสงเคราะห์ในการจัดงานศพตามประเพณีและอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติกำหนด รวมทั้งให้มีการลดหย่อนภาษีเงินได้ในกรณีผู้บริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้แก่กองทุนและอุปการะเลี้ยงดูบุพการีซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ตลอดจนให้มีการจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุขึ้นด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแสดงถึงคุณค่าของผู้สูงอายุและให้คนทั่วไปได้ตระหนักว่า ตลอดชีวิตที่ผ่านมาผู้สูงอายุได้สร้างคุณประโยชน์และคุณงามความดีไว้มากมายกับสังคม องค์การสหประชาชาติจึงกำหนดให้ทุกวันที่ 1 ตุลาคม ของทุกปี เป็นวันผู้สูงอายุสากลหรือ International Day of Older Persons สำหรับประเทศไทยเรานั้น คณะรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ได้มีมติอนุมัติให้วันที่ 13 เมษายน ของทุกปี เป็นวันผู้สูงอายุ เพื่อรณรงค์ให้สังคมเห็นคุณค่าและความสำคัญของผู้สูงอายุ ซึ่งตรงกับวันสงกรานต์หรือปีใหม่ไทย โดยเป็นวันที่ทุกคนจะได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันทั้งครอบครัว ได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

เช่น ทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังธรรม สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวขอพรจากผู้ใหญ่ เล่นน้ำสงกรานต์ ฯลฯ เป็นการสืบสานประเพณีอันดีงามของไทย

ดังนั้น จึงถือว่า การจัดสวัสดิการสังคมเพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญ และควรมีการจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุครอบคลุมทุกด้าน และทำให้ผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวคิดและความหมายของผู้สูงอายุ

แนวคิดที่ว่าพัฒนาการของชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปสู่ความเสื่อมของร่างกายและจิตใจ เป็นการยากที่จะกำหนดให้ชัดเจนไปว่าจะเริ่มขึ้นเมื่ออายุเท่าใดและจะจบลงเมื่ออายุเท่าไร โดยทั่วไป ถือว่าเริ่มต้นตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป สภาพความเสื่อมของคนเรานั้นจะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น กรรมพันธุ์ อาหาร อาชีพ สภาพความเป็นอยู่ ดินฟ้าอากาศ ถิ่นที่อยู่อาศัย โรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนจิตใจและอารมณ์ร่วมด้วย ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในผู้สูงอายุ โดยจะพบว่าโครงสร้างของร่างกายจะค่อยๆ ร่วงโรย เซลล์ต่างๆ เริ่มหย่อนสมรรถภาพเนื่องจากใช้งานมานาน ดังนั้น จึงมีผู้พยายามนิยามความหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้มากมาย ดังประมวลมาต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 347) ได้ให้ความหมายคำว่าชราว่าแก่ด้วยอายุชำรุดทรุดโทรม

ศิริพันธ์ ถาวรทวิวงศ์ (2543: 11-12) วยสูงอายุหรือวัยชราหมายถึงมนุษย์ที่มีอายุอยู่ในช่วงปลายของชีวิตนิยามของผู้สูงอายุอาจแตกต่างกันไปเมื่อพิจารณาจากแง่มุมต่างๆ อาทิ ทำชีววิทยาประชากรศาสตร์การจ้างงานและทำสังคมวิทยาในทำสถิติมักถือว่าผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุคือบุคคลที่มีอายุ 60-65 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศไทยกำหนดไว้ว่าผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะมีสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งประเทศสูงกว่าประเทศกำลังพัฒนาสำหรับประเทศไทยมีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

บาร์โธสมิธ (Barrow Smith) อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544 : 10) ว่าเป็นการยากที่จะกำหนดว่าผู้ใดชราภาพหรือสูงอายุแต่สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ได้ดังนี้ คือ

1. ประเพณีนิยม (Tradition) เป็นการกำหนดผู้สูงอายุโดยยึดตามเกณฑ์อายุที่ออกจากงาน เช่น ประเทศไทยกำหนดอายุวัยเกษียณอายุเมื่ออายุครบ 60 ปี แต่ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดอายุ 65 ปี เป็นต้น
2. การปฏิบัติหน้าที่ทำร่างกาย (Body Functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ทำสรีรวิทยาหรือทำกายภาพบุคคลจะมีการเสื่อมสลายทำสรีรวิทยาที่แตกต่างกันในวัยสูงอายุ วัยละต่างๆ ในร่างกายจะทำงานน้อยลงซึ่งแตกต่างกันในแต่ละบุคคลบางคนอายุ 50 ปี ฟันอาจจะหลุดทั้งปากแต่บางคนอายุถึง 80 ปี ฟันจึงจะเริ่มหลุดเป็นต้น
3. การปฏิบัติหน้าที่ทำด้านจิตใจ (Mental Functioning) เป็นการกำหนดตามเกณฑ์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์การจำการเรียนรู้และความเสื่อมทำด้านจิตใจสิ่งที่พบมากที่สุดกับผู้สูงอายุคือความจำเริ่มเสื่อมขาดแรงจูงใจซึ่งไม่ได้หมายความว่าบุคคลผู้สูงอายุทุกคนจะมีสภาพเช่นนี้

4. ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept) เป็นการกำหนดโดยยึดความคิดที่ผู้สูงอายุมองตนเอง เพราะโดยปกติผู้สูงอายุมักจะเกิดความคิดว่า “ตนเองแก่อายุมากแล้ว” และส่งผลต่อบุคลิกภาพท่ากาย ความรู้สึกทำด้านจิตใจและการดำเนินชีวิตประจำวันสิ่งเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามแนวความคิดที่ผู้สูงอายุนั้นๆ ได้กำหนดขึ้น

5. ความสามารถในการประกอบอาชีพ (Occupation) เป็นการกำหนดโดยยึดความสามารถในการประกอบอาชีพโดยใช้แนวความคิดจากการเสื่อมถอยของสภาพร่างกายและจิตใจจนทั่วไปจึงกำหนดว่าวัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องพักผ่อนหยุดการประกอบอาชีพ ดังนั้น บุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุจึงหมายถึงบุคคลที่มีวัยเกินกว่าวัยที่จะอยู่ในกำลังแรงงาน

6. ความกดดันทำอารมณ์และความเจ็บป่วย (Coping with Stress and Illness) เป็นการกำหนดโดยยึดตามสภาพร่างกายและจิตใจผู้สูงอายุจะเผชิญกับสภาพโรคร้ายไข้เจ็บอยู่เสมอเพราะสภาพร่างกายและอวัยวะต่างๆ เริ่มเสื่อมลง นอกจากนั้น ยังอาจเผชิญกับปัญหาทำด้านสังคมอื่นๆ ทำให้เกิดความกดดันทำอารมณ์เพิ่มขึ้นอีกส่วนมากมักพบกับผู้มีอายุระหว่าง 60 - 65 ปีขึ้นไป จากความหมายผู้สูงอายุที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงสรุปได้ว่าผู้สูงอายุหมายถึงผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจไปในทำที่เสื่อมลงมีบทบาททำสังคมและกิจกรรมในการประกอบอาชีพลดลง

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีสภาวะเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุ จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมลงหลายด้านทั้งในด้านร่างกายที่เกิดจากความเสื่อมของอวัยวะในรูปของลักษณะและหน้าที่ ที่ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ อารมณ์ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะและโครงสร้างทางสังคม การสูญเสียบทบาทหน้าที่ในสังคม การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้านนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และส่งผลถึงคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุ ดังนั้น จึงเกิดมีแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยนักวิชาการได้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้มากมาย ดังประมวลมาต่อไปนี้

ลอว์ตัน (Lawton, 1985 อ้างถึงใน สิทธิอาภรณ์ ขวนปี, 2540: 17 และลลิลญา ลอยลม, 2545: 42) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตหรือการมีชีวิตที่ดีในผู้สูงอายุและกล่าวว่าผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน คือ

1) การมีความสุขทำด้านจิตใจ (Psychological Well-Being) หมายถึง การที่บุคคลสามารถประเมินได้ว่าประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาที่มีคุณภาพโดยประเมินได้จากผลกระทบระดับความสุขที่ได้รับและความสำเร็จที่ได้บรรลุตามความต้องการหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

2) ความสามารถในการแสดงพฤติกรรม (Behavioral Competence) หมายถึง ความสามารถในการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งรวมถึงการทำหน้าที่ของร่างกายการมีสุขภาพที่ดีการรับรู้ที่ถูกต้องและการมีพฤติกรรมทำสังคมที่ถูกต้อง

3) สิ่งแวดล้อมของบุคคล (Objective Environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทำกายภาพลักษณะภูมิอากาศภูมิประเทศและที่อยู่อาศัยบุคคลที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ เช่น สมาชิกในครอบครัวเพื่อนบุคคลอื่นทั่วไปที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุสถานภาพทางสังคมอายุเชื้อชาติและเศรษฐกิจสภาพสังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชนที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่

4) การรับรู้คุณภาพชีวิต (Perceived Quality of Life) หมายถึง การที่บุคคลมีการประเมินตนเองเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านจิตใจความสามารถในการทำหน้าที่ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อบุคคลดังที่ได้กล่าวมา

สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต้องอาศัยปัจจัยด้านความสมบูรณ์ในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ รวมทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของสวัสดิการสังคม

งานสวัสดิการสังคมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนทุกคนในสังคมตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตายอาจกล่าวได้ว่าวัฏจักรชีวิต (Life Cycle) ของคนในสังคมแต่ละคนต้องได้รับการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น บริการด้านสุขภาพอนามัย บริการด้านการศึกษา บริการด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งมักจะมีข้อคำถามว่า ใครควรจะทำหน้าที่จัดระบบสวัสดิการสังคมให้กับประชาชน และใครควรจะได้รับบริการบ้างคนทุกคนในสังคมหรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมควรจะได้รับบริการดูแลก่อน ทำอย่างไรที่จะทำให้คนในสังคมได้รับการสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึง การกระจายบริการหรือทรัพยากรให้กับประชาชนที่มีลักษณะปัญหาหลากหลายแตกต่างกันได้รับการอย่างเป็นธรรม ประเด็นเหล่านี้ ยังมีข้อโต้แย้งเป็นอย่างมากทั้งในด้านปรัชญาแนวคิด พัฒนาการของสังคมแต่ละสังคมและการประยุกต์ใช้ในลักษณะของนโยบายแผนงานและกิจกรรม ในอดีตนั้น การดูแลคุ้มครองสมาชิกของสังคมเป็นบทบาทหน้าที่ของสถาบันครอบครัวครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่สำคัญต่อการสร้างระบบความมั่นคงของมนุษย์และสังคม ระบบการดูแลสมาชิกในครอบครัวจึงขึ้นอยู่กับระบบเศรษฐกิจฐานะของครอบครัวนั้นๆ ว่าเป็นอย่างไร แต่ถ้าครอบครัวใดไม่สามารถทำหน้าที่เบื้องต้นได้ ระบบสนับสนุนก็จะทำหน้าที่ด้านสังคม รองลงมาคือระบบเครือญาติ ระบบเพื่อนบ้านระบบชุมชนก็จะทำหน้าที่ให้การดูแลสงเคราะห์แบบชั่วคราว ในขณะที่องค์กรภาครัฐจะเข้ามามีบทบาทรับผิดชอบก็ต่อเมื่อระบบสนับสนุนทางสังคมที่ใกล้ชิดของบุคคลนั้นไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ หน้าที่สำคัญของรัฐอีกประการหนึ่ง คือการดูแลรับผิดชอบให้ประชาชนที่เดือดร้อนให้ได้รับการสังคมขั้นพื้นฐานหรือบริการสวัสดิการสังคมจากรัฐ

ฉะนั้น สิทธิของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐ (Civil Right) ก็ควรจะได้รับบริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของรัฐ ซึ่งรัฐในฐานะผู้ปกครองที่มีอำนาจก็มีหน้าที่โดยชอบธรรมที่จะจัดสรรทรัพยากรให้กับประชาชน และในอดีตนั้น รัฐกับประชาชนได้สร้างพันธสัญญาร่วมกันที่เรียกว่า “สัญญาประชาคม” อำนาจของรัฐจึงเป็นอำนาจที่ชอบธรรม รัฐบาลจึงมีหน้าที่หลักโดยมีนโยบายการดูแลทุกข์และสุขของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามอัตภาพของตน ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีความศรัทธาเชื่อถือต่ออำนาจรัฐว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมต่อการจัดบริการสวัสดิการสังคมได้เป็นอย่างดีจึงจะเห็นได้จากนโยบายของรัฐในรูปของกฎหมายและพระราชบัญญัติสวัสดิการสังคมของแต่ละประเทศ (ระพีพรรณ คำหอม, 2549: 1-2)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความสำคัญของงานสวัสดิการสังคมเป็นงานที่มีความสำคัญในการดูแลตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการที่ออกนโยบายเกี่ยวกับงานสวัสดิการสังคมให้เกิดขึ้นกับใครและอย่างไร

หลักการของสวัสดิการสังคมไทย

การจัดบริการด้านสังคมก็เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัย การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการ และบริการทางสังคมทั่วไป เกี่ยวกับเรื่องนี้ ระพีพรรณ คำหอม (2549 : 25) กล่าวว่าหลักการของสวัสดิการสังคมไทยที่สำคัญ ได้แก่

1) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดถึงสิทธิของบุคคลสิทธิของเด็กสตรีคนชราและผู้พิการทุพพลภาพที่เน้นให้มีการพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวโดยเฉพาะบริการพื้นฐานที่ประชาชนไทยควรจะได้รับ เช่น บริการการศึกษาภาคบังคับบริการประกันสุขภาพจากโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค

2) ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) ประชาชนทุกคนควรได้รับบริการสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานจากรัฐบริการที่มุ่งตอบสนองปัญหาและความต้องการของคนในสังคมโดยทั่วไปบริการพื้นฐานมักจะถือเป็นบริการขั้นต่ำสุด (Minimum Needs) ที่รัฐต้องจัดให้กับคนในสังคม เช่น การศึกษาภาคบังคับบริการสุขภาพอนามัยของรัฐ เป็นต้น ซึ่งรัฐได้กำหนดให้มีเครื่องชี้วัดถึงความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อให้สามารถตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของคนในสังคมได้ในระดับหนึ่ง

3) ความเป็นธรรมในสังคม (Social Justice) หลักการสำคัญข้อนี้บริการสวัสดิการสังคมที่ดีจะต้องเป็นบริการที่อยู่บนพื้นฐานความถูกต้องของกฎหมายความยุติธรรมทำสังคมบริการทุกคนไม่ว่าผู้รับบริการจะอยู่ในฐานะหรือความเป็นอยู่อย่างใดรัฐควรจัดสวัสดิการให้อย่างยุติธรรมไม่เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดช่องว่างระหว่างประชาชนไม่เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก ซึ่งยากแก่การควบคุมนำไปสู่การแตกร้างในหมู่คณะชุมชนด้วยกัน เช่น การจัดสร้างแพลตฟอร์มราคาถูกขายให้ประชาชนแต่ประชาชนมีมากควรใช้วิธีจับสลากเพื่อความยุติธรรม

4) ความสม่ำเสมอบริการที่จัดให้แก่ประชาชนในประเทศนั้นควรจัดให้อย่างสม่ำเสมอไม่ใช่จัดตามความพอใจของรัฐบาลหรือผู้ให้บริการจัดสวัสดิการให้

5) การไม่เป็นภาระแก่ประชาชน การจัดสวัสดิการเพื่อผ่อนคลายความเดือดร้อนและเสริมสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชน ดังนั้น การจัดสวัสดิการไม่ควรเป็นภาระแก่ประชาชน จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า หลักการของสวัสดิการสังคมไทยที่ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุนั้น ประกอบด้วยประการต่างๆ คือ สิทธิมนุษยชนความต้องการขั้นพื้นฐานความเป็นธรรมทำสังคมความสม่ำเสมอและการไม่เป็นภาระแก่ประชาชน

สรุปได้ว่า หลักการจัดสวัสดิการสังคม ควรคำนึงถึงด้านสิทธิมนุษยชน ความต้องการขั้นพื้นฐาน ความเป็นธรรมในสังคม ความสม่ำเสมอในการจัดบริการและการไม่เป็นภาระแก่ประชาชน

แนวนโยบายสวัสดิการผู้สูงอายุของประเทศไทย

เนื่องด้วยอิทธิพลของการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้รัฐบาลไทยเน้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 1 – 7) ยกเว้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 8 – 9) ที่รัฐปรับมาให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง แต่เมื่อพิจารณาภาพรวมของแผนฯ ยังมีน้ำหนักที่การพัฒนาเศรษฐกิจนำสังคมเช่นเดิม โดยมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักภายใต้ความเชื่อมั่นนี้เอง รัฐจึงมีโครงการสร้างงานในชนบท เพื่อทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบท และพยายามผลักดันประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม เร่งพัฒนาการเจริญเติบโตของการส่งออก และการท่องเที่ยวเป็นหลัก เพื่อที่จะให้คนมีงานทำ มีเงิน มีรายได้ที่ดี และนำไปสู่การอยู่ดี กินดีในสังคม ดังนั้น นโยบายในการปฏิบัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุจนถึงปัจจุบันจึงสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร อ้างถึงใน ฐิติรัตน์ ดิศโยธิน, 2550 : 29) คือ

1. นโยบายด้านสุขภาพอนามัย ให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนบริการด้านสุขภาพทั้งทำร่างกายและจิตใจมีการป้องกันการส่งเสริมสุขภาพการวินิจฉัยโรคในระยะเริ่มต้นรวมทั้งการรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำในระบบบริการสาธารณสุขแบบผสมผสานเร่งรัดการเผยแพร่ความรู้สาธารณสุขมูลฐานทั้งในเมืองและชนบท

2. นโยบายด้านการศึกษา ให้มีการเร่งรัดจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบให้มีรูปแบบและเนื้อหาสาระที่ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ให้เน้นความสำคัญด้านการศึกษาเพื่อชีวิตในครอบครัว (Family Life Education) ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบเพื่อเตรียมตัวรับการเปลี่ยนแปลงแต่ละช่วงชีวิต

3. นโยบายด้านความมั่นคงของรายได้และการทำงาน ให้มีการส่งเสริมการมีพระราชบัญญัติประกันสังคมแก่ผู้สูงอายุในด้านรายได้เพื่อการยังชีพ รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนระบบวิธีการที่จะทำให้ผู้สูงอายุยังคงมีบทบาทในการทำงานตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีรายได้จากการทำงานในระดับที่เป็นธรรมเพียงพอแก่การยังชีพ และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ได้โดยเฉพาะบทบาทของการถ่ายทอดประสบการณ์และความชำนาญ

4. นโยบายด้านสังคมและวัฒนธรรม ให้มีการส่งเสริมโครงสร้างครอบครัวแบบขยายเพื่อให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างอบอุ่นของผู้สูงอายุที่มีลูกหลานคอยดูแลหรือคอยดูแลลูกหลานให้มีการรณรงค์เสริมสร้างและปลูกฝังค่านิยม ในด้านการเห็นคุณค่าของความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่สามารถจะถ่ายทอดให้เกิดประโยชน์แก่สังคมให้มีความเคารพและมีความกตัญญูแก่ผู้สูงอายุที่ได้ประกอบคุณงามความดีต่อครอบครัวและสังคมมาแล้ว โดยเฉพาะในด้านการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในแขนงวิชาต่างๆ รวมทั้งความรู้ในด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมอันดีงามที่จะต้องพัฒนาให้ดำรงไว้

5. นโยบายด้านสวัสดิการสังคม ส่งเสริมให้มีการใช้พระราชบัญญัติประกันสังคมที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุในด้านสวัสดิการต่างๆ และการขยายบริการสังคมในรูปศูนย์บริการผู้สูงอายุและหน่วยสงเคราะห์ผู้สูงอายุเคลื่อนที่ให้มากขึ้นจำกัดการสงเคราะห์ในรูปแบบสถานสงเคราะห์ไว้ให้น้อยที่สุดสำหรับเพื่อผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่งพิงอย่างแท้จริงเท่านั้นและให้มีการระดมความร่วมมือจากภาคเอกชนให้ช่วยจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ ให้เพียงพอและทั่วถึง

สรุปได้ว่า นโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1.นโยบายด้านสุขภาพอนามัย 2. นโยบายด้านการศึกษา 3.นโยบายด้านความมั่นคงของรายได้และการทำงาน 4.นโยบายด้านสังคมและวัฒนธรรม และ 5.นโยบายด้านสวัสดิการสังคม

ระบบบริการที่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน

ทฤษฎีมาสโลว์ หรือ Maslow's Hierarchy of Needs เป็นทฤษฎีจิตวิทยาที่ อับราฮัม เอช. มาสโลว์ คิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1943 ในเอกสารชื่อ “A Theory of Human Motivation” Maslow ระบุว่า มนุษย์มีความต้องการทั้งหมด 5 ขั้นด้วยกัน ความต้องการทั้ง 5 ขั้น มีเรียงลำดับจากขั้นต่ำสุดไปหาสูงสุด มนุษย์จะมีความต้องการในขั้นต่ำสุดก่อน เมื่อได้รับการตอบสนองจนพอใจแล้วก็จะเกิดความต้องการขั้นสูงต่อไป ดังนั้นการที่บุคคลจะไปสู่ความต้องการนั้นได้ จึงต้องอาศัยระบบบริการที่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งประกอบด้วยบริการ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านสุขภาพอนามัย ประกอบด้วย

1.1 หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ถือเป็น “สิทธิ” ขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รัฐมอบให้เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพได้ตามความจำเป็น โดยขอขยายการให้บริการครอบคลุมด้านการตรวจสุขภาพ การรักษาพยาบาล และการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ดำเนินงานโดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ในปี พ.ศ. 2549 เพื่อให้ประชาชนในทุกพื้นที่ได้รับหลักประกันสุขภาพที่เหมาะสมกับความต้องการในแต่ละท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนให้เป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและการฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตในระดับท้องถิ่นโดยมีสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทยร่วมมือกันให้การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (คือองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล) ได้บริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2550) บริการเชิงรุกของ สปสช. รูปแบบหนึ่งคือการจัดสรรงบประมาณให้ “กองทุนตำบล” เพื่อให้ผู้สูงอายุที่รวมตัวกันในลักษณะชมรมของทุนสนับสนุนไปทำโครงการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

1.2 การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) นำไปสู่ประกาศกระทรวงสาธารณสุขให้จัดช่องทางเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุแยกจากผู้รับบริการทั่วไปในแผนกผู้ป่วยนอก (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ

มนุษย์, 2548) ในทางปฏิบัติ การจัดช่องทางด่วนหรือช่องทางสีเขียวสำหรับผู้สูงอายุมีปัญหาในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง โดยเฉพาะสถานพยาบาลหรือในแผนกที่มีผู้ป่วยสูงอายุจำนวนมาก เนื่องจากจำนวนผู้ป่วยสูงอายุที่มาก แต่กลับต้องมาเข้ารับบริการที่จำกัดในการช่องทางด่วนเพียงช่องเดียว ซึ่งบางแห่งหากบริหารจัดการไม่ดี อาจทำให้ต้องใช้เวลาในการรอรับบริการนานมากกว่าเดิม

1.3 โรงพยาบาลตำบลเป็นโครงการดูแลสุขภาพที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการระบบประกันสุขภาพระดับตำบลในรูปแบบของกองทุนสุขภาพชุมชนบนพื้นฐานแนวคิด “หุ้นส่วนการดูแล” ที่ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ประชาชนในพื้นที่สถานบริการสุขภาพและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวทางของพระราชบัญญัติประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 13 (3) มาตรา 18 (8) มาตรา 47 และมาตรา 48 (4) ที่กำหนดให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสนับสนุนองค์กรที่ดำเนินงานโดยไม่หวังผลกำไรบริหารกองทุนในท้องถิ่นได้ตัวอย่าง ได้แก่ “โรงพยาบาล 2 บาท” ตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และโรงพยาบาลตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ระดมทุนจากประชาชนคนละ 2 บาทต่อเดือน หรือ 24 บาทต่อปี และได้รับการสนับสนุนจากสถานบริการสุขภาพด้านบุคลากรและงบประมาณประกอบกับ อบต. สามารถสนับสนุนงบประมาณโรงพยาบาลชุมชนที่จัดว่าเป็นหน่วยงานของภาครัฐได้ โดยไม่ขัดกับระเบียบ เพราะสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมผ่านช่องทางกองทุนสุขภาพชุมชนกิจกรรมบริการสุขภาพของกองทุน ได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพการป้องกันและควบคุมโรคการรักษาโรคและการส่งต่อเพื่อการรักษา นอกจากนี้ ยังเสริมศักยภาพของสถานอนามัยที่เพิ่มบทบาทเป็นโรงพยาบาลชุมชนด้วยการให้ทุนการศึกษาแก่ลูกหลานของประชาชนในพื้นที่เพื่อเรียนการพยาบาลและกลับมาทำงานที่โรงพยาบาลตำบลนั้น หากการบริหารงานของกองทุนในลักษณะนี้ดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง จะเป็นช่องทางหนึ่งที่จะสนับสนุนการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต (นาริรัตน์ จิตรมนตรี และสาวิตรี ทยานศิลป์, 2551: 30)

1.4 การดูแลที่บ้าน (Home Care) เป็นบริการสุขภาพที่จัดว่าเป็นสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุรูปแบบหนึ่ง เพราะผู้สูงอายุที่มีอายุมากๆ มักมีภาวะพึ่งพาและมีโรคเรื้อรัง จำเป็นต้องได้รับการเยี่ยมบ้านจากพยาบาลและทีมสหวิทยาการซึ่งต้องมีความชำนาญทางคลินิก ประกอบกับมีทักษะในการบริหารจัดการและทักษะทางสังคมเพื่อให้บริการที่สอดคล้องกับภาวะสุขภาพของผู้ใช้บริการภายในบริบทของครอบครัวข้อดีของการเยี่ยมบ้านคือเหมาะสำหรับผู้สูงอายุที่อาการไม่รุนแรงและไม่สะดวกในการเดินทางมาตรวจรักษาที่โรงพยาบาลเป็นการลดค่าเดินทางของผู้ใช้บริการ และผู้สูงอายุส่วนมากพึงพอใจที่จะรับการรักษาพยาบาลที่บ้านอันเป็นผลดีต่อการหายของโรคด้วย นอกจากนี้ บทบาทของพยาบาลในการเป็นผู้มาเยี่ยมผู้สูงอายุและครอบครัวอยู่ในฐานะเจ้าบ้าน จะรู้สึกเป็นผู้มีอำนาจพยาบาลสามารถใช้สถานการณ์เช่นนี้ส่งเสริมพลังอำนาจให้แก่ผู้ให้บริการและครอบครัวได้ พยาบาลที่เยี่ยมบ้านสามารถนำข้อมูลข่าวสารไปให้ผู้ให้บริการและชุมชนได้ ในขณะเดียวกันเป็นโอกาสที่ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพความสามารถของผู้ให้บริการครอบครัวและชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ (สุภาณี อ่อนชื่นจิตรและฤทัยพร ตรีตรง, 2549)

สรุปได้ว่า ด้านสุขภาพอนามัย ประกอบด้วย หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข โรงพยาบาลตำบล และการดูแลที่บ้าน

2. ด้านที่อยู่อาศัยประกอบด้วย

การสงเคราะห์ที่อยู่อาศัยและการดูแลเป็นบริการในสถานสงเคราะห์สำหรับผู้สูงอายุที่ครอบคลุมความจำเป็นด้านปัจจัย 4 รวมทั้งบริการด้านการรักษาพยาบาลกายภาพบำบัด ศาสนกิจ งานอดิเรก นันทนาการ กิจกรรมส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม ปัจจุบัน มีสถานสงเคราะห์ของรัฐ 21 แห่ง ให้บริการได้ 3,000 คน ในจำนวนนี้มี 13 แห่ง ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมเป็นผู้รับผิดชอบ และอีก 8 แห่งจัดเป็นศูนย์สาธิต สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปัญหาของบริการในสถานสงเคราะห์ คือ ขาดแคลนบุคลากรที่เกี่ยวข้องเฉพาะด้าน นอกจากนี้ กรณีในการรับผู้สูงอายุเข้ารับบริการกำหนดให้เป็นผู้ที่ยังช่วยเหลือตนเองได้ จึงขัดกับแนวคิดที่ควรช่วยเหลือผู้ที่มีภาวะพึ่งพาและไม่มีอัตราการจ้างงานที่เพียงพอสำหรับผู้สูงอายุที่ยู่นานจนช่วยเหลือตนเองไม่ได้ และแม้ว่าการดูแลและครอบคลุมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์เป็นเวลานานจะรู้สึกเหงา คิดถึงลูกหลาน บางรายกลับไปอยู่บ้าน บางรายมีอาการซึมเศร้า และโครงการวิจัยของนิเวศน์ที่เชียงใหม่สว่างคณิชาที่บริการที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุ พบว่า มีผู้สูงอายุหลายคนที่อยู่ได้ไม่นานต้องย้ายที่อยู่ บ้างก็ย้ายกลับไปอยู่บ้านเพราะน้อยใจลูกหลาน บางคนก็คิดถึงลูกหลาน ซึ่งผลการศึกษาความต้องการหลักประกันทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุของสำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยากอยู่กับครอบครัว (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549) ดังนั้น แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุจึงควรมุ่งขยายบริการในรูปแบบศูนย์บริการหน่วยสงเคราะห์เคลื่อนที่และจำกัดจำนวนสถานสงเคราะห์ไว้เท่าที่จำเป็น (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2549)

3. ด้านการมีงานทำและการมีรายได้

ประกอบด้วยกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. เป็นผู้ใช้งบประมาณ 80 ล้านบาท ในการพัฒนาระบบสวัสดิการผู้สูงอายุใน 76 จังหวัด โดยสนับสนุนจังหวัดละ 1 ล้านบาท เป็นโครงการที่ยึดหลักการให้ผู้สูงอายุเป็นแกนนำในการกำหนดและตัดสินใจร่วมกันในการบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุตนเอง ในขณะที่มี พอช. และกลไกพัฒนาในท้องถิ่นเป็นผู้ร่วมสนับสนุนตัวอย่างจังหวัดที่เป็นที่รู้จักคือ “โครงการสวนปาล์ม” จังหวัดกระบี่เป็นจังหวัดหนึ่งที่ผ่านกระบวนการจัดทำโครงการจนเกิดแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน โดยมีแนวคิดหรือมีปรัชญาร่วมกันคือ “ไม่ให้เป็น ไม่ให้สูญ ต้องถึงมือผู้สูงอายุ” มีการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุในชนบทมากกว่าครึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอยากทำงาน ผู้สูงอายุที่ยากจนไม่ค่อยมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549)

4. ด้านการบริการสังคมและนันทนาการประกอบด้วย

4.1 ชมรมผู้สูงอายุ รูปแบบบริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่มีการพัฒนาขึ้นอย่างมาก ในปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุเป็นการรวมกลุ่มกันทางสังคมของผู้สูงอายุที่มีความสนใจและมีอุดมการณ์ร่วมกันในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการสร้างคุณภาพทั้งทางกาย จิต และสังคม เพื่อให้ชีวิตมีคุณค่าและมีคุณประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม โดยมีสภาผู้สูงอายุและกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้สนับสนุน แต่ผู้จัดการและดำเนินการหลักคือกลุ่มผู้สูงอายุเอง การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุใน

ลักษณะเครือข่ายทำให้งานด้านผู้สูงอายุเข้มแข็งมากขึ้น ดังเช่นโครงการพันธมิตรเครือข่ายผู้สูงอายุจังหวัดเชียงใหม่ (Age Net) ที่เป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง

4.2 ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2550) หมายถึง “สถานที่ที่รวมสำหรับองค์การชุมชนและผู้สูงอายุใช้ในการจัดบริการและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ” เป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมขององค์การชุมชนและผู้สูงอายุเพื่อจัดกิจกรรมด้านสุขภาพ สังคม จิต และปัญญา โดยแนวคิดในการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ฯ คือ

(1) การใช้ชุมชนเป็นฐานในการให้บริการ (Community-Based Approach) เป็นการลดการพึ่งพิงจากบริการภายนอก (Deinstitutionalization) เน้นการพึ่งตนเองการมีส่วนร่วมและเครือข่ายทางสังคม ส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุมุ่งใช้คุณลักษณะเด่นของชุมชนและทรัพยากรในชุมชน

(2) การดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ (Long-Term Care System) เป็นการดูแลอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงระหว่างการดูแลในครอบครัวสถาบันและชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุที่ต้องการการดูแลสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี

(3) การจัดบริการแบบองค์รวมเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมทั้งด้านร่างกายจิตใจสังคมและจิตวิญญาณ (Spiritual Development)

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสม

การจัดสวัสดิการมากกว่า 1 รูปแบบขึ้นไป ถือเป็นรูปแบบใหม่ที่เกิดจากการจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order Model) ของนักคิดสวัสดิการสังคมทั่วโลกที่เชื่อว่า หลังยุคโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้ระบบสวัสดิการสังคมในอดีตที่ผ่านมาต้องปรับตัวใหม่ เนื่องจากความหลากหลายของชนเผ่า เชื้อชาติ วัฒนธรรมมีมากขึ้น การจัดสวัสดิการในรูปแบบนี้จึงให้ความสำคัญกับมนุษย์ทุกคน (Welfare for Alls) ภายใต้หลักการ สิทธิ ความเท่าเทียม ความเป็นธรรม การมีส่วนร่วม และความต้องการของประชาชน อย่างไรก็ตาม การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมในทรรศนะของผู้เขียน มี 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. สุขภาพอนามัย คือ การที่ผู้สูงอายุได้รับการดูแลทางด้านสุขภาพกาย คือ ได้รับอาหารให้ครบตามหลักโภชนาการ การออกกำลังกาย และการได้รับการดูแลทางด้านจิตใจ คือ การได้อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการเอาใจใส่จากลูกหลาน มีกิจกรรมนันทนาการเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและผ่อนคลาย

2. ที่อยู่อาศัย คือ การที่ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะ มีความสะอาดและปลอดภัย

3. การทำงานและการมีรายได้ คือ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ และพัฒนารายได้ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ

4. ความมั่นคงทางสังคม คือ การที่ผู้สูงอายุได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ไม่มีมลภาวะ และสังคมมีความปลอดภัย

บทสรุป

สำหรับผู้สูงอายุนั้น ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ภาครัฐ และเอกชน เล็งเห็นความสำคัญในการ จัดสวัสดิการดูแล การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุภาพกาย สุขภาพจิต รวมทั้งสภาวะแวดล้อม มีความเหมาะสม และปลอดภัย จึงเป็นแนวนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้องที่ร่วมกันวางนโยบายเพื่อให้ผู้สูงอายุได้อยู่ในสังคมได้อย่าง มีความสุข รวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจให้กับครอบครัว สังคม และชุมชนนั้นได้เล็งเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ และเกิดความเข้าใจในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม และร่วมกันดูแล ให้ผู้สูงอายุมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2552). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พุทธศักราช 2546. กรุงเทพมหานคร: เจ.เอส.การพิมพ์.
- จิราพร เกศพิชญวัฒนา, จันทรเพ็ญแสงเทียนฉายและยุพินอังสุโรจน์ (2543). ความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบริหารศาสตร์.
- ณิชาณี ฉุนฉลาด. (2558). การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย (ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก : <http://library2.parliament.go.th/wichakarn/content-digest/ digest021.pdf> [2560, เมษายน 30]
- นาริรัตน์ จิตรมนตรี และ สาวิตรี ทยานศิลป์. (2551). การทบทวนองค์ความรู้และแนวทางการจัดระบบสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) : ม.ป.พ.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.(2553). สถานการณ์สุขภาพผู้สูงอายุไทย. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย กระทรวงสาธารณสุข.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2554). สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย (เอกสารประกอบการสอน วิชาแนวคิดและทฤษฎีปฏิบัติงานสวัสดิการสังคม). กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน.พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. การพิมพ์.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2549). สวัสดิการสังคมกับการสังคมไทย (Social Welfare in Thai Society) พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- วรรณภา ศรีธัญรัตน์, ผ่องพรรณ อรุณแสง, เพ็ญจันทร์ เลิศรัตน์และพรทิพา สมบัติ. (2545). ระบบบริการสุขภาพและหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุประเทศสิงคโปร์. ขอนแก่น: คลังนาโนวิทยา.
- วิฑูรย์ อังประพันธ์. (2541). นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สถาบันระบบสาธารณสุข.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2550). การเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีศักยภาพของบุคลากรกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.วารสารพหุวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุปีที่ : 8 ฉบับที่ : 4 เลขหน้า : 25-34 ปีพ.ศ. : 2550.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2549). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิริพันธ์ ถาวรทวิวงศ์. (2543). ประชากรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2547). รายงานผลการดำเนินการรองรับสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุพ.ศ.2546 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2550. (ตุลาคม 2549–กันยายน 2550).

สุรกุล เจนอบรม. (2541). วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย.

กรุงเทพมหานคร : นิชินแอตเวอร์ไทซิงกรุ๊ป.

สมบัติ กาญจนกิจ. (2544). นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รูปแบบการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัตมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม*

A Model of Chanting and Anapanasati Meditation Practice

Enhancing Buddhist Self - Concept of Practitioners

พระพรชัย อาสโภ, ประยูร สุยะใจ และ วิชชดา ฐิติโชติรัตน

PhraPornchai asbho, Prayoon Suyajai and Wichuda Titichoatrattana

หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: p-pornchai2021@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการแนวปฏิบัติการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติในสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนารูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัตมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรมและนำเสนอรูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัตมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม ผู้ศึกษาได้ทำการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Document Research) และวิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยอาศัยวิธีการทางจิตวิทยาสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In- depth interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation)

ผลการวิจัย พบว่า 1. การบริหารจัดการแนวปฏิบัติการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติในสำนักปฏิบัติธรรมในสังคมไทย พบว่า มี 7 ด้าน (1) ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อมควรมีความเป็นสัปปายะ (2) ด้านบุคลากร ได้แก่ เจ้าหน้าที่วัดและจิตอาสา จะช่วยอำนวยความสะดวกในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือตอบคำถามเกี่ยวกับการจัดการในสำนักปฏิบัติและวิปัสสนาจารย์คือต้นแบบที่ดี (3) การบริหารจัดการและเทคโนโลยีสื่อสารสำนักปฏิบัติ การประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (4) การสวดมนต์ การกระทำที่ต้องพร้อมด้วยกาย วาจา ใจ อันนำไปสู่กุศล (5) การปฏิบัติอานาปานสติแบ่งเป็น 4 หมวด คือ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และ ธัมมานุปัสสนา (6) รูปแบบการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติ เป็นกำหนดให้มีการสวดมนต์แปลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทสวดและเกิดศรัทธาด้วยความเข้าใจความหมาย (7) การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่มีผลต่อการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสมต่อการมาปฏิบัติธรรมส่งเสริมให้เกิดความสบายกายสบายใจช่วยให้เกิดคุณภาพของชีวิตมากขึ้นทั้งทางกายใจและใจ เอื้ออำนวยส่งเสริมต่อการปฏิบัติ

คำสำคัญ: รูปแบบการสวดมนต์; อานาปานสติ; อัตมโนทัศน์เชิงพุทธ; ผู้ปฏิบัติธรรม

* Received December 5, 2021; Revised January 13, 2022; Accepted February 20, 2022

Abstract

This research article is entitled “A Model of Chanting and Anapanasati Meditation Practice Enhancing Buddhist Self-Concept of Practitioners” with the following objectives: 1) to study the problems on managing a model of chanting and Anapanasati meditation practice at the meditation centers; 2) to develop a model of chanting and Anapanasati meditation practice to enhance Buddhist self-concept of practitioners; and 3) to present a model of chanting and Anapanasati meditation practice to enhance Buddhist self-concept of practitioners. This is a qualitative research by studying document. using an In-depth Interview. sub-group discussion with the process of analysis and synthesis based on the qualitative research.

The result of research was found as the following. 1) In managing a model of chanting and Anapanasati meditation practice at the meditation centers in Thai society. it was found for 7 aspects; (1) Regarding the place and environment. it should be comfortable. (2) Regarding the personnel. i.e. temple staff and volunteers will give the convenience in providing the suggestions. help give the answers on management at the meditation centers and the meditation masters are good examples. (3) The management and information technology at the meditation centers. and public relations to access the target group. (4) the chanting. and bodily. verbal and mental action will lead to the wholesomeness. (5) Anapanasati meditation can be divided into 4 categories. namely Kayanupassana. Vedanaanupassana. Cittanupassana. and Dhammanupassana. (6) a model of chanting and Anapanasati meditation practice is required to have a translating recitation to be easily understood that will bring about the faith that occurs from understanding its meaning. (7) the management of the meditation centers that has an effect on chanting and Anapanasati meditation practice should be taken into consideration of an environment that is suitable for meditation practice. and brought about the comfort in balancing the life of people and enhancing meditation practice.

Key words: Model of Chanting; Anapanasati; Buddhist Self-concept; Practitioners.

บทนำ

ในยุค 4.0 ปัจจุบันสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมทั้งในด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ภัยธรรมชาติ โรคติดต่อหลากหลายชนิด (รวมถึงโควิด ๑๙) ความคิดเห็นที่ขัดแย้งที่ทำให้เกิดสถานการณ์ต่าง ๆ ฯลฯ มีผลกระทบต่อความทุกข์ต่อร่างกายและจิตใจของผู้คนในสังคมในด้านศีลธรรมจรรยา ด้านความสม่ำเสมอแห่งตน ด้านความหวัง และด้านการยอมรับนับถือตนเอง ความเปลี่ยนแปลงทั้งทางบวกทางลบ หากมองด้วยใจเป็นกลาง ย่อมมองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่มาพร้อมกับโอกาสความเปลี่ยนแปลงที่มาพร้อมกับเครื่องมือที่ดีที่สุดแห่งยุคสมัย ส่วนอริยสัจสี่ในยุค 4.0 ยังคงเป็นความจริงที่สากลเพราะไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ก็ยังคงกาลิโกหมายความว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติโดยไม่จำกัดกาลเวลาไม่ขึ้นกับกาลเวลา ให้ผลทุกเมื่อทุกโอกาส ให้ผลตามลำดับแห่งการปฏิบัติ คือได้บรรลุเมื่อใดก็ได้รับผลเมื่อนั้น ได้บรรลุถึงระดับไหนก็ให้ผลในระดับเมื่อนั้น ทั้งความจริงความแท้แห่งพระธรรมนี้ไม่มีกำหนดอายุกาล จริ่งแท้อยู่ตลอดกาล จริ่งแท้อย่างนั้นทุกยุคทุกสมัย ด้วยเหตุนี้ พระธรรมจึงได้ชื่อว่า อกาลิโก (ไม่ขึ้นกับกาล) ว.วชิรเมธีเล่าต่อไปว่า อริยสัจสี่แก่ทุกข์เสมอ ไม่มีวันหมดอายุการใช้งาน ยิ่งเราอยู่ในยุคอุกโกมหินดาเต้า คนจ่อมจมและขึ้นลงอยู่ในกระแสไซไซลมีเดีย นิโรธก็คืออย่าให้มากจนเกินไป มรรคคือจัดสรรเวลาในการใช้ไซไซลมีเดียอย่างเหมาะสม ใช้เวลาหน้าจอบนทางสายกลาง ตาหูไม่เสื่อม บริโภคอย่างมีสติ นี่คือนิยามอริยสัจสี่ในยุค 4.0 (พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี). 2563) นับเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านสรีรวิทยาและจิตใจ การเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ สัมพันธภาพในสังคม บุคคลใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ อย่างที่เกิดขึ้นในผู้ปฏิบัติธรรม อาจจะไม่ถือว่าเป็นความผิดปกติ แต่บ่อยครั้งที่ การเปลี่ยนแปลงอันเป็นไปตามภาวะธรรมชาตินี้ก็ก่อให้เกิดปัญหาที่เหมือนกับเป็นโรคร้ายไข้เจ็บ โดยเฉพาะปัญหาทางด้านร่างกายหรือชีววิทยา ปัญหาทางด้านจิตใจ มักจะเกิดจากความรู้สึกสูญเสีย (ณรงค์ สุภัทรพันธุ์. 2529)

การสนับสนุนและช่วยเหลือกันนั้นเริ่มจากการสร้างพื้นฐานทางธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรมก่อนเช่น พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการทางด้านความคิด และพัฒนาการทางด้านสังคม และความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติธรรม ได้ทำความเข้าใจและเลือกใช้ในการช่วยเหลือกับปัญญาต่าง ๆ ที่บุคคลเหล่านั้นได้ประสบพบเจอได้อย่างเหมาะสม พัฒนาการทางอารมณ์สภาพจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมแต่ละคน เป็นในรูปแบบใดขึ้นอยู่กับการใช้ชีวิตและสภาพแวดล้อมที่ผ่านมา รวมถึงบุคลิกภาพเฉพาะบุคคล ความเสื่อมทางอารมณ์มักเกิดพร้อมกับความเสื่อมโทรมทางร่างกาย ทั้งสองอย่างนี้เชื่อมโยงกัน ความเสื่อมโทรมทางร่างกายเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติธรรมเกิดความรู้สึกว่าตนเองไร้ค่า เป็นภาระต้องพึ่งพาผู้อื่น บทบาทในสังคมลดน้อยลง บุคคลผู้ปฏิบัติธรรมซึ่งมีช่วงอารมณ์ที่สามารถถูกกระทบ กระเทือนได้ง่ายนั้นจึงเกิดอารมณ์กังวลใจและน้อยใจ (กาญจนา ไชยพันธุ์. 2549)

การปฏิบัติธรรมก็คือเอาธรรมมาใช้ในการเดินทางชีวิต หรือเอามาช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง หรือเอามาช่วยในการเดินทางชีวิต เพื่อให้การดำเนินชีวิตนั้นเป็นไปด้วยดี หมายความว่า ถ้าเราไม่เอาธรรมมาใช้ การเดินทางชีวิตของเราก็อาจจะผิด อาจจะเขว อาจจะพลาด อาจจะหลง อาจจะไปในทางที่เกิดความเสื่อมความพินาศ แทนที่จะเป็นทางแห่งความสุข ความเจริญ เราก็เลยเอาธรรมมาช่วย เอาธรรมมาปฏิบัติ ก็คือ เอา

ธรรมมาช่วยยให้การเดินทางชีวิตนี้ถูกต้อง ได้ผลดีที่ประสงค์ พุดง่าย ๆ จึงว่า การปฏิบัติธรรมก็คือการเอาธรรมมาใช้นั่นเอง ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตของเรา เพราะฉะนั้น การปฏิบัติธรรมก็จึงเป็นเรื่องกว้าง ๆ ไม่เฉพาะการที่จะปลีกตัวออกจากสังคม ไปอยู่ที่วัด ไปอยู่ที่ป่า แล้วก็ไปนั่งบำเพ็ญสมาธิอะไรอย่างนั้น ไม่ใช่แค่นั้น อันนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่ง เป็นการพยายามนำธรรมมาใช้ในชั้นลึก ในการที่จะฝึกฝนจิตใจอย่างจริง ๆ จัง ๆ ถ้าจะเรียกเป็นภาษาสมัยใหม่ การปลีกตัวไปปฏิบัติแบบนั้น ก็เรียกว่า เป็นการปฏิบัติแบบ intensive เป็นการปฏิบัติแบบเข้มข้น หรือลงลึกเฉพาะเรื่อง ที่จริงนั้น การปฏิบัติธรรมต้องมิตลอดเวลา เรานั่งกันอยู่ในที่นี้ ก็ต้องมี การปฏิบัติธรรม คือเอาธรรมมาใช้ เมื่อปฏิบัติสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นอย่างถูกต้อง ก็เป็นการปฏิบัติธรรม เมื่อทำงาน หรือทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องตั้งใจทำให้ดี ให้เกิดคุณประโยชน์ ให้สำเร็จความมุ่งหมายที่ตั้งงาม ก็เป็นการปฏิบัติธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2563)

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบอานาปานสตินั้นเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา รวมถึงการพัฒนาสติเป็นหนึ่งใน การแก้ปัญหาต่าง ๆ จากมุมมองทางจิตวิทยา ตะวันตกเมื่อบุคคลฝึกฝนสติในแบบของตัวเองในระหว่างการทำสมาธิอย่างเป็นทางการและระหว่างการทำสมาธิเป็นส่วนร่วมในกิจกรรมในชีวิตประจำวันเมื่อเกิดการตื่นรู้คือการมีสติเกิดขึ้น (Kabat-Zinn J. 1999) ในทางทฤษฎีการตื่นรู้ครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการในระหว่างที่เราตระหนักถึงการเชื่อมต่อระหว่างทุกมิติของประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจอารมณ์ร่างกายพฤติกรรมสังคมและจิตวิญญาณ ดังนั้นการฝึกอบรมด้านสติอย่างเป็นระบบจะสร้างรูปแบบที่คาดการณ์ได้ของการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กันในการลดความเครียด หากปล่อยความเครียดสะสม จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตการทำงานและชีวิตประจำวัน พร้อมกับ การสวดมนต์ ไม่ว่าจะเป็นศาสนาไหนล้วนแต่มีการสวดมนต์ภาวนาทั้งสิ้น เพียงแต่เราทราบกันหรือไม่ว่า การสวดมนต์ไม่ได้มีประโยชน์แค่ในด้านการบูชา หรือ เป็นพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังมีประโยชน์ในการเยียวยาร่างกายจากความเจ็บป่วยได้อีก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในกระบวนการต่าง ๆ ที่ศึกษาค้นคว้ามาเพื่อนำมาทำเป็นรูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นสาธารณประโยชน์สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการแนวปฏิบัติการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติในสำนักปฏิบัติธรรม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Document Research) และวิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยอาศัยวิธีการทางจิตวิทยา สัมภาษณ์แบบเชิงลึกรายบุคคล (In-depth interview) เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์การประเมินผล และผ่านการตรวจสอบโดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านต่างๆ จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) เพื่อนำข้อมูลที่สรุปและผ่านการตรวจสอบแล้วมาสร้างรูปแบบการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัตมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อนำเสนอรูปแบบการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัตมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยไว้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

- 1) รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเนื้อหาเชิงเอกสาร (Documentary Research)
- 2) รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก
- 3) รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)

ผู้วิจัยดำเนินการในการใช้สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ซึ่งวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยมีขั้นตอนดังนี้ – การกำหนดประเด็นการวิเคราะห์ – การวิเคราะห์ตามประเด็นที่จำแนก – การสังเคราะห์เนื้อหาและการสรุปและนำเสนอตามวัตถุประสงค์

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและการบริหารจัดการแนวปฏิบัติการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติในสำนักปฏิบัติธรรม พบว่า

1.1 ปัจจัยจากสภาพภายในวัด (Internal Factors) วิเคราะห์จาก 1) จุดเด่น (Strength) และจุดด้อย (Weakness) พบว่า (1) ด้านศีลธรรมจรรยา การสวดมนต์ทำให้จิตใจสงบส่งผลให้มีจรรยาบรรณ มีแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างถูกต้อง (2) ด้านศีลธรรมทางกาย ทางวาจา ดำเนินไปตามศีลธรรมจรรยาอย่างถูกต้อง (3) ด้านความสม่ำเสมอแห่งตน การสวดมนต์จะทำให้เกิดความเพียรชอบ มีสัมมาวายามะ เกิดเป็นอุปนิสัยส่งผลให้มีการดำเนินชีวิตที่เป็นความเพียรชอบต่อไป (4) ด้านปณิธานความคาดหวัง มีสติมั่นคง คือมีสมาธิความระลึกรู้เห็นเป็นรูปธรรมว่าตนสามารถดับทุกข์เองได้ โดยเมื่อมีโกรธเกิดขึ้นก็สามารถดับทุกข์ได้ก็ต้องคาดหวัง (5) ด้านการยอมรับนับถือตนเอง การสวดมนต์แปลเป็นการฝึกสติตลอดเวลา เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดปัญญา เชื่อมมั่นและยอมรับในตัวตนและส่งผลต่อกายกรรม และวจีกรรม (6) มีการปฏิบัติโดยไม่ยึดตามคัมภีร์พระธรรมวินัย ไม่ทราบความหมายในบทสวดมนต์ การปฏิบัติกิจกรรมไม่พร้อมเพียงกัน ผู้นำการปฏิบัติมีคุณวุฒิไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอต่อการช่วยเหลือดูแล พระวิปัสสนาจารย์ต้องใส่ใจและคอยแก้ไขสภาวะอารมณ์ในขณะปฏิบัติด้วย (7) รูปแบบเกณฑ์มาตรฐานการสวดมนต์และปฏิบัติไม่เท่ากัน และ (8) ให้มีความสำคัญกับการพิธีกรรมมากจึงทำให้ติดเพี้ยนไปจากเป้าหมายหลักของการสวดมนต์

1.2 ปัจจัยภายนอก (External Factors) วิเคราะห์จาก 1) ปัญหาเชิงเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ครอบครัวยุทธศาสตร์เกี่ยวกับโรคระบาด (โควิด-19) และที่ทำงานหรือภายในองค์กรและ/หรือองค์กรภายใน

วัดมีส่วนทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ และมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนเป็นจำนวนมาก และทำให้เกิดพฤติกรรมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงโลกปัจจุบัน

1.3 โอกาส (Opportunity) มีชาวบ้านและลูกศิษย์คอยอุปฐากอุปถัมภ์ในด้านการพัฒนาวัด อุโบสถ บริโภค สาธารณูปโภคตลอดทั้งปี และมีชาวบ้านจิตอาสาคอยดูแลวัด และมีโยคีผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามจุดต่าง ๆ ทุกวัน และสภาพโอกาสในการพัฒนาได้แก่ (1) การกระตุ้นจากภาครัฐที่ช่วยส่งเสริมให้คนหันมาสวดมนต์กันมากขึ้น (2) การขับเคลื่อนด้านนโยบายที่เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนด้านศีลธรรม นโยบายภาครัฐ การส่งเสริมในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน (3) วัดก็จะมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้คนที่มามีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (4) วัดสร้างเครือข่ายและช่องทางในการนำเสนอหลักธรรมแนวปฏิบัติตามวิถีชีวิตเชิงพุทธยุคใหม่ (5) เปิดพื้นที่วัดเป็นตลาดแห่งความดีตามหลักไตรสิกขา คือการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. หลักพุทธธรรมกับจิตวิทยา ในการพัฒนาโปรแกรมการเห็นคุณค่าในตนของผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างไร การวิจัยพบว่า

2.1 หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมและส่งเสริมการรับรู้ของผู้ปฏิบัติธรรมเกี่ยวกับการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติคือ

1) สัปปายะ 7 คือสภาพที่เอื้ออำนวย เป็นสภาวะที่เกื้อหนุน เกื้อกูล อันจะทำให้ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติ ได้แก่ (1) ที่อยู่อาศัย (2) แหล่งอาหาร (3) เรื่องการพูดคุย (4) บุคคล (5) อาหาร (6) สภาพดินฟ้าอากาศ (7) อิริยาบถ ที่สบาย ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ส่งเสริมต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนาของนักปฏิบัติ ทั้งการเจริญสมณะและวิปัสสนาภาวนา ช่วยรักษาไว้ซึ่งสติและสมาธิ ก่อเกิดความเจริญงอกงามไพศาลแห่งกุศลธรรม

2) อานาปานสติ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบอานาปานสติ กล่าวถึงสติชนิด “อานาปานัสสติสมาธิ (อานาปานัสสติสมาธิ) หรือ อานาปานัสสติกัมมัฏฐาน หรือเมื่อเพิ่มคำว่า ภาวนา ข้างหลังเรียกว่า อานาปานัสสติสมาธิภาวนา หรือปัจจุบันว่า อานาปานสติภาวนา” ในการปฏิบัติอานาปานสติ จะต้องมีการมีรูปแบบที่มีองค์ประกอบในการปฏิบัติเพื่อใช้เป็นแนวทาง วิธีดำเนินการ รวมถึงการจัดการสถานที่สำหรับการฝึกอบรมกรรมฐาน เพื่อให้การฝึกปฏิบัติของบุคคลนั้น ๆ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยเบื้องต้นที่เรียกว่า บุพกิจของการเจริญกรรมฐาน วิธีเจริญกรรมฐาน ความก้าวหน้าในการปฏิบัติจนบรรลุผลขั้นต่าง ๆ ที่เป็นสมาธิในระดับโลกียฌาน

3) ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งต้องปฏิบัติควบคู่ไปกับหลักการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนามีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ ปรีชาติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ที่เป็นการดำเนินการไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยตามกฎของธรรมชาติ ที่เรียกว่า “ธรรม” คือระบบของการปฏิบัติที่ถูกต้องและจำเป็นสำหรับมนุษย์ และกฎของกรรมที่เรียกว่า กฎอิทัปปายตา ที่ว่าเมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้ย่อมมี. เมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้ย่อมดับ การปฏิบัติธรรมเป็นวิธีการศึกษาอบรมและปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมอย่างมีระบบเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตอย่างถูกต้องตามกฎธรรมชาติและกฎแห่งกรรม โดยใช้วินัยเป็นเครื่องมือในการจัดระบบชีวิต ธรรมและวินัยมีความสัมพันธ์กันเพื่อให้การปฏิบัติบรรลุผลสูงสุดคือนิพพาน ไปสู่ความดับทุกข์หรือเพื่อใช้แก้ปัญหา โดยต้องอาศัยปัจจัยภายนอกและภายใน คือ 1) ปรโตโฆสะ เป็นปัจจัยภายนอกฝ่ายศรัทธา คือ

อิทธิพลสภาพแวดล้อมที่ดีโดยเฉพาะการมีกัลยาณมิตรที่ดี 2) โยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยภายในฝ่ายปัญญา คือ รู้จักคิดใคร่ครวญ การทำในใจอย่างแยบคาย หรือในศาสตร์สมัยใหม่คือกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ

4) พละ 5 เป็นธรรมะที่เป็นกำลังแก่ผู้ฝึกปฏิบัติ และส่งผลให้จิตเกิดความนิ่ง ความสงบ เยือกเย็น ไม่ฟุ้งซ่านช่วย สร้างสร้างสมาธิในการปฏิบัติภาวนา จิตใจตั้งมั่นได้เป็นอย่างดีส่งเสริมให้เกิดสติ มีความตั้งมั่นแห่งจิตตลอดเวลา อันเป็นพื้นฐานนำไปสู่ปัญญา ประกอบด้วย 1) สัทธา คือ ความเชื่อที่มีปัญญาหรือเหตุผลเป็นพื้นฐาน 2) วิริยะ คือ ความเพียรกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง 3) สติ คือ ความระลึกได้ เป็นผู้มิสโตยู่ตลอดเวลา 4) สมาธิ คือ ความตั้งมั่น หรือการควบคุมจิตให้สงบนิ่งไม่ฟุ้งซ่าน 5) ปัญญา คือ ความรอบรู้ ซึ่งมีบ่อเกิดอยู่ 3 ทาง ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา

2.2 หลักจิตวิทยา การวิจัยพบว่า หลักจิตวิทยาด้านความคิดเชิงบวกเป็นหลักการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชีวิตไปสู่การเติมเต็มและมีความสุขได้ ประกอบด้วย 1) P - Positive Emotion คือ อารมณ์เชิงบวก ความรู้สึกดี การมองโลกในแง่ดี มีมุมมองสร้างสรรค์ 2) E – Engagement คือ การมีส่วนร่วม ความสอดคล้องประสาน สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างลื่นไหล และมีความฉลาดทางอารมณ์ 3) R – Relationships คือ มีความสัมพันธ์ ที่ดี เชื่อมโยงกับสังคมและผู้อื่น และมีความยืดหยุ่น 4) M – Meaning คือ การมีจุดมุ่งหมายในการใช้ชีวิต พึงพอใจกับสิ่งที่ทำ 5) A – Accomplishments คือ มีความสามารถที่จะผลักดันให้กระทำการสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ และผลักดันให้เจริญก้าวหน้า การคิดเชิงบวก (Positive Thinking) เป็นได้ทั้งกระบวนการคิดและผลที่เกิดจากการคิดของบุคคลอันเกิดจากการมีรูปแบบการรับรู้และการรู้คิดไปในทิศทางที่ดี 10 ประการ ได้แก่ 1) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) หมายถึง ความเชื่อและความคาดหวังว่าจะเกิดสิ่งที่ดี 2) ความกระตือรือร้น (Enthusiasm) หมายถึง การมีความสนใจ พลังในแง่บวก แรงปรารถนา หรือแรงกระตุ้นส่วนตัวสูงในการกระทำการสิ่งต่าง ๆ 3) ความเชื่อ (Belief) หมายถึง ความเชื่อมั่น ศรัทธาในตนเอง และต่อผู้อื่น ต่อพลังอำนาจทางจิตวิญญาณที่สูงกว่า 4) ความยึดมั่นในคุณธรรม (Integrity) หมายถึง การกระทำภายใต้คำมั่นสัญญาที่มีต่อความซื่อสัตย์ ความเปิดเผย และความยุติธรรม ตามมาตรฐานของบุคคลนั้น ๆ 5) ความกล้าหาญ (Courage) หมายถึง ความเต็มใจในการลองเสี่ยงและเอาชนะความกลัว 6) ความมั่นใจ (Confidence) หมายถึง การมีความเชื่อมั่น ในความสามารถสมรรถภาพและศักยภาพของตนเอง 7) ความมุ่งมั่น (Determination) หมายถึง การมุ่งมั่นดำเนินให้สำเร็จตามเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ 8) ความอดทน (Patience) หมายถึง ความเต็มใจ ความพร้อมหรือผลลัพธ์จากการกระทำของตนเองหรือของผู้อื่น 9) ความสุขุม (Calmness) หมายถึง การดำรงไว้ซึ่งความเยือกเย็นและไฝหาความพอเหมาะ การโต้ตอบกับความยากลำบาก ความท้าทายหรือวิกฤตการณ์ต่าง ๆ 10) การสำรวจความตั้งใจ (Focus) หมายถึง การเอาใจจดจ่ออยู่กับการกระทำให้บรรลุเป้าหมายตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง

3. รูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัมมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม การวิจัยพบว่า รูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริม อัมมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรมเป็นรูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริม อัมมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม มีจุดแข็งและจุดอ่อนที่วิเคราะห์จากสภาพแวดล้อมทั่วไป ปัญหา อุปสรรค ที่ทำให้มั่นใจได้ว่า ทำตามหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้าที่จะทำให้มีการเชื่อมั่นในตนเองเกิดขึ้น การนับถือในคนอื่นก็จะเกิดขึ้นและใน

ขณะเดียวกันคนอื่นก็จะนับถือ และ เวลาสวดมนต์ต้องเริ่มต้นที่มีความบริสุทธิ์เกิดขึ้นในชั้นของศีล เมื่อศีลปรากฏ ความบริสุทธิ์ของกายวาจาใจก็จะปรากฏ และสามารถยอมรับนับถือตนเองได้และผู้อื่น เมื่อปฏิบัติเข้าถึงชั้นของปัญญาก็จะเกิดปัญญา ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ตนเองตั้งไว้และส่งผลไปสู่สังคม หรือกล่าวได้ว่า หากผู้ปฏิบัติธรรมสามารถยกมือไหว้ตัวเองก่อนได้ จะถึงขั้นของการรู้จักตนเอง ควบคุมตนเอง ยินดีกับตนเอง ภูมิใจในตนเองเกิดขึ้นก่อน นับว่าชีวิตนี้เกิดมามีคุณค่า เข้าใจธรรมชาติ เข้าใจทุกข์ เข้าใจชีวิต ผู้ปฏิบัติธรรมควรคิดอยู่เสมอว่าความทุกข์เป็นสิ่งที่ทำให้ตนเองต้องพยายามหาทางดับทุกข์ได้ ขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกวิธีไหน เข้าใจว่า อะไรที่เกิดขึ้นได้ ก็ต้องดับไป เข้าใจคนอื่นมากขึ้น เข้าใจว่าปัญหาทุกสิ่งทุกอย่างมีทางออกมีทางแก้ไข อยู่เสมอ ก็จะทำให้ชีวิตเราเป็นสุขมากขึ้น การสวดมนต์และอานาปานสติถ้าเราปฏิบัติได้มาก ๆ ก็จะทำให้เกิดสติ สมาธิ การเจริญวิปัสสนาคือ การต้องปล่อยวางให้ได้ ต้องมีความเพียรระลึกรู้ อยู่กับปัจจุบัน รู้จักการลำดับ บริหารตัวเองว่าควรจะทำอะไรก่อน-หลัง รู้เป้าหมายที่ชัดเจนของตัวเอง รู้ว่าสิ่งที่ทำอยู่ทำไปเพื่ออะไร หากมีข้อบกพร่องก็ต้องยอมรับในจุดนั้นนำมาแก้ไขและพัฒนาข้อบกพร่องให้ดีขึ้น เข้าใจและยอมรับในความเป็นจริงของชีวิต

สำนักปฏิบัติธรรม เป็นแหล่งการเรียนรู้ เป็นการเข้าสู่การปฏิบัติด้วยการ มีเครือข่ายสื่อสารช่องทางผ่านความเป็นกัลยาณมิตรหรือเป็นที่ปรึกษากับบุคคลเฉพาะ มีการเตรียมความพร้อมด้านพระวิปัสสนาจารย์ให้ช่วยในด้านสอบอารมณ์แก่ผู้ปฏิบัติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการแนวปฏิบัติการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติในสำนักปฏิบัติธรรม พบว่าการบริหารจัดการในวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมที่มีผลต่อการรับรู้แนวพุทธเชิงพฤติกรรมด้านศีลธรรมต่อการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติของผู้ปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนาในสังคมไทยมี 7 ด้านดังต่อไปนี้ 1) ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม สถานที่ควรมีความเป็นสัปปายะคือ มีความสงบ ร่มรื่น ร่มเย็นสบาย มีความเป็นธรรมชาติ สะอาด สะดวกสบาย 2) ด้านบุคลากร เจ้าหน้าที่วัดและจิตอาสา จะช่วยอำนวยความสะดวกในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ตอบคำถามเกี่ยวกับการจัดการในสำนักปฏิบัติ 3) การบริหารจัดการและเทคโนโลยีสื่อสารสำนักปฏิบัติ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเช่น ไลน์ (Line) เฟสบุค (Facebook). ยูทูบ (Youtube) สื่อโซเชียลต่างๆ 4) การสวดมนต์ การสวดมนต์เป็นการกระทำที่ต้องพร้อมด้วยกาย วาจา ใจ อันนำไปสู่กุศลประกอบไปด้วย การไหว้กราบ การเปล่งเสียงสวดมนต์ และการระลึกถึงคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 5) การปฏิบัติอานาปานสติ มี 16 ขั้นตอน ซึ่งแบ่งเป็น 4 หมวด คือ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา 6) รูปแบบการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติ เป็นกำหนดให้มีการสวดมนต์แปลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทสวดและเกิดศรัทธาด้วยความเข้าใจความหมายเพื่อที่จะให้มีพลังส่งผลให้เกิดความสงบ เกิดสติและสมาธิ และ 7) การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่มีผลต่อการสวดมนต์และปฏิบัติอานาปานสติเป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสมต่อการมาปฏิบัติธรรมส่งเสริมให้เกิดความสบายกายสบายใจ สอดคล้องกับ พรพิมพ์ ลิขิตวนากการ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสวดมนต์เพื่อบรรเทาทุกข์ กรณีศึกษาการสวดมนต์วันอาทิตย์ ณ วัดธรรมมงคล” พบว่า กลุ่มตัวอย่าง

ส่วนใหญ่มีความทุกข์แล้ว จึงหันมาสวดมนต์แล้วสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งความทุกข์ที่เผชิญอยู่เช่น ความเจ็บป่วย ความไม่สบายใจ ความเหงา ปัญหาการเงินเศรษฐกิจ ก็เบาบางลงได้ เป็นเพราะการควบคุมสติ มีสมาธิมากขึ้น และนำหลักธรรมที่ได้จากการสวดมนต์ มาใช้ปรับเปลี่ยนความคิด คำพูด การกระทำ และทำให้เข้าใจในเหตุการณ์ที่เผชิญอยู่ว่า เป็นปรากฏการณ์ที่มีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป (พรพิมพ์ ลิปิวัฒนาการ. 2560)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัมมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม พบว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติ มีหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่เป็นหลักสิกขาสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาตนเองทั้งร่างกายและจิตใจของตัวผู้ปฏิบัติธรรม โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการในวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมได้เพื่อการดูแลความสงบเรียบร้อย หลักผละ 5 ซึ่งต้องเกิดจากศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นอันมาจากการรับรู้ผ่านสัปายะ 7 และใช้การพิจารณาทุกอย่างอย่างแยบคายและมีสติ เกิดความจดจ่อในการปฏิบัติจนเกิดเป็นปัญญาในการแยกแยะได้ว่า สิ่งใดที่เป็นประโยชน์กับตนเองและสังคมจนกระทั่งนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านศีลธรรมของผู้ปฏิบัติเองเมื่อเชื่อมโยงเข้ากับจิตวิทยาความคิดเชิงบวกก็จะนำมาซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากพลังภายในที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนความคิดและการกระทำทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านศีลธรรมจรรยา มีข้อวัตรปฏิบัติความประพฤติเกี่ยวกับการพูด การกระทำและการประกอบอาชีพที่ชอบของผู้ปฏิบัติธรรมและมีแนวทางแก้ปัญหาหรือส่งเสริม 2) ด้านความสม่ำเสมอแห่งตน มีการปฏิบัติตนของผู้ปฏิบัติธรรม ด้วยความเพียรพยายามปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อดำเนินชีวิตตามหลักธรรมและมีแนวทางแก้ปัญหาหรือส่งเสริม 3) ด้านปณิธานความคาดหวัง มีพฤติกรรมปฏิบัติตนด้วยความมีสติที่มั่นคง และมีจิตใจที่หนักแน่นต่อความปรารถนาที่จะได้สร้างคุณค่าของผู้ปฏิบัติธรรมและมีแนวทางแก้ปัญหาหรือส่งเสริม 4) ด้านการยอมรับนับถือตนเอง มีการปฏิบัติตนของผู้ปฏิบัติธรรม ในการประพฤติเกี่ยวกับความคิดที่ชอบและความดำริชอบต่อการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ พันเอกเกื้อ ชัยภูมิ ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า การสวดมนต์หรือการเจริญพระพุทธานต์หรือพระปริตร คือ วิธีนำพระพุทธวจนะมาแปลงเสียง ๕ วิธีคือ 1. แปลงเสียงสวดในใจ 2. สวดแบบรายมนต์ (ทั้งสวดในใจและแปลงเสียง) 3. สวดแบบมีเสียงแผ่วเบา (ปากขมุขมิบ) 4. สวดดังพอได้ยิน 5. สวดเสียงดัง (ได้ยินเกิน 10 เมตร) รูปแบบของวิธีสวดมี 2 วิธีกล่าวคือ สวดโดยออกเสียงปกติ และออกเสียงแบบเป็นทำนอง เรียกว่า สวดแบบสรภัญญะ วิธีสวดมนต์โดยออกเสียงปกติ มีรูปแบบของงานที่จะต้องสวดมนต์มี 4 งาน คือ ทำวัตรเช้า-เย็น งานมงคล งานอวมงคล และงานพิธี (พันเอกเกื้อ ชัยภูมิ. 2557)

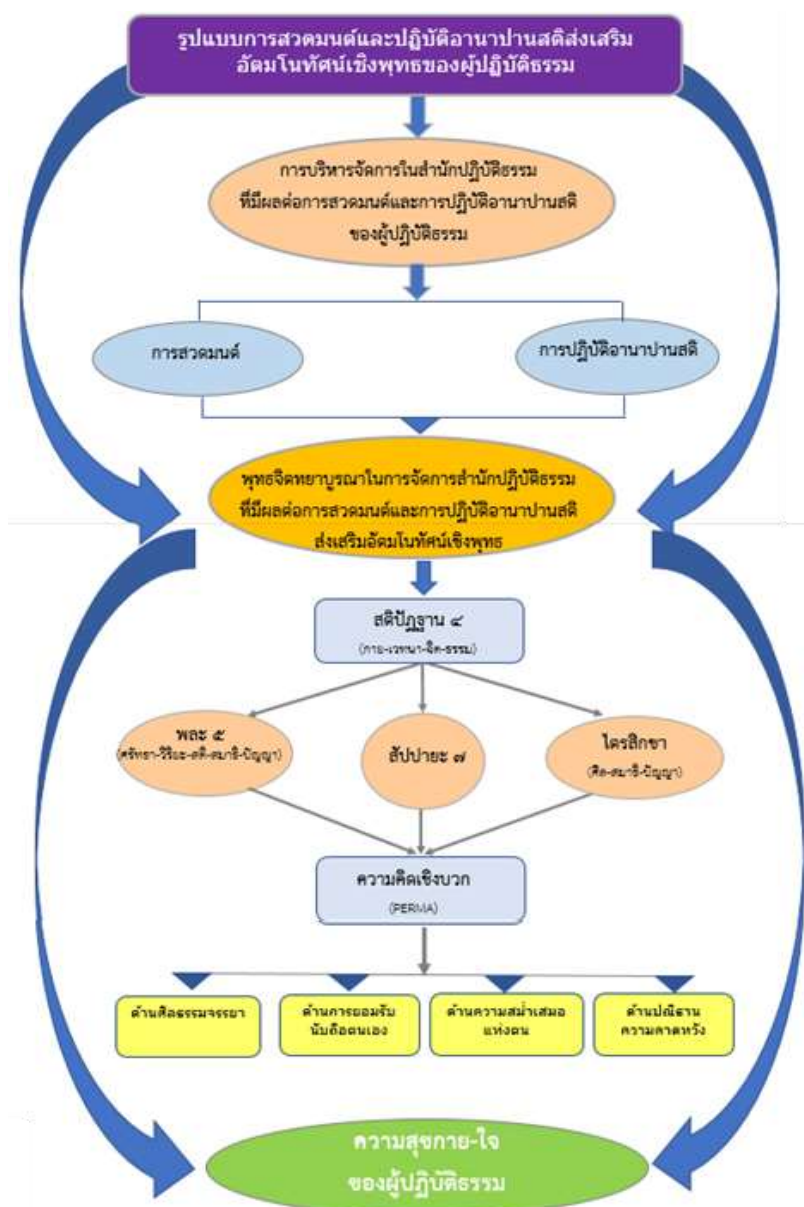
3. การนำเสนอรูปแบบการสวดมนต์และการปฏิบัติอานาปานสติส่งเสริมอัมมโนทัศน์เชิงพุทธของผู้ปฏิบัติธรรม ได้ข้อสรุปในการรู้คิดเชิงปัญญาคือหลักการปฏิบัติอานาปานสติ หลักผละ 5 หลักไตรสิกขา และหลักโยนิโสมนสิการซึ่งได้บูรณาการเข้ากับฐานคิดทางจิตวิทยาเป็นความคิดเชิงบวก ประกอบด้วย ด้านศีลธรรมจรรยา. ด้านความสม่ำเสมอแห่งตน. ด้านปณิธานหรือความคาดหวังและด้านการยอมรับนับถือตนเอง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นต้น โดยการจัดการด้านสัปายะเพื่อช่วยส่งเสริมการพัฒนารูปแบบในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้ 1) ด้านสถานที่ สัมปายะสร้างสุขสงบทางกาย(กาย)และส่งเสริมศีลธรรมจรรยา 2) ด้านคน เป็น

สร้างสุขสงบทางสังคม(สังคม)และส่งเสริมความสม่ำเสมอแห่งตน 3) สร้างสุขสงบทางใจ (อารมณ์) และส่งเสริมด้านปณิธานความคาดหวัง 4) สร้างสุขสงบทางจิตวิญญาณ (ปัญญา)และส่งเสริมการยอมรับนับถือตนเองจากสัปปายะดังกล่าวจึงประมวลสรุปผลออกมาผ่านกิจกรรมด้านความประพาศเชิงศีลธรรมด้วยอัตมโนทัศน์เชิงพุทธ คือ “กิจกรรมสร้างสุขกายใจของผู้ปฏิบัติธรรม” ประกอบด้วยความสุขสงบ 4 ด้าน ทางกาย ทางสังคม ทางอารมณ์และทางปัญญา สอดคล้องกับ กิจจรรย์ จันทรโป ศักขิวิชัยเรื่อง “ผลของการสวดมนต์ตามแนวพระพุทธศาสนา และการทำสมาธิแบบอานาปานสติที่มีต่อความเครียดของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” พบว่า กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตระดับปริญญาตรีจำนวน 60 คน ที่มีคะแนนความเครียดระดับปานกลางถึงสูง เข้าร่วมการวิจัย โดยการจับกลุ่มเป็นกลุ่มสวดมนต์และกลุ่มทำสมาธิกลุ่มละ 30 คน มีการวัดคลื่นสมองด้วยเครื่อง NeXus-10 มีการวัดรายบุคคลก่อนทำการวิจัย จากนั้นก็ให้ทำการสวดมนต์และทำสมาธิแล้ววัดคลื่นสมองทุก 5 นาทีเป็นเวลา 30 นาที พบว่า การสวดมนต์และการทำสมาธิแบบอานาปานสติ มีผลทำให้ลดระดับความเครียดลงได้ โดยการสวดมนต์สามารถผ่อนคลายความเครียด (คลื่นอัลฟา) ได้ตั้งแต่วันที่ 5 เป็นต้นไป ส่วนการทำสมาธิแบบอานาปานสติ สามารถผ่อนคลายความเครียด (คลื่นอัลฟา) ได้ตั้งแต่วันที่ 5 (กิจจรรย์ จันทรโป. 2556)

องค์ความรู้การวิจัย

จากการวิจัยได้องค์ความรู้“กิจกรรมสร้างสุขกายใจของผู้ปฏิบัติธรรม” ด้วยวิธีตามแนวพุทธ-จิตวิทยาสามารถทำให้ผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมสามารถสร้างสุขเชิงองค์รวมของการบูรณาการความรู้ด้านพุทธจิตวิทยาและได้รับการพัฒนากายใจทั้ง 4 ด้านตามสภาพแวดล้อมที่เป็นกรอบความสุขเชิงองค์รวม 4 ด้าน คือ กาย. สังคม. จิตใจ. ปัญญา โดยได้บูรณาการหลักการวิเคราะห์บริหารองค์กร (SWOT) หลักสัปปายะ 7 หลักไตรสิกขา พละ 5 หลักสติปัฏฐาน 4 และความคิดเชิงบวก เพื่อพัฒนากายใจให้มีความสงบเรียบร้อย มีปัญญาเข้าใจหลักการประพาศปฏิบัติตน มองโลกตามความเป็นจริง เกิดความสงบสุขเยือกเย็น เป็นวิถีแห่งปัญญาสามารถนำหลักธรรมไปใช้เพื่อจรโล่งสังคมให้เป็นสุขพร้อมไปด้วยกัน สรุปได้ดังแผนที่ 1

แผนภาพที่ 1

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป จากการวิจัยมานำเสนอดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. จัดสถานที่ให้เป็นสัดส่วนมากกว่าเดิม ทั้งในส่วนของห้องพักสำหรับผู้ปฏิบัติควรมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนกันในระหว่างปฏิบัติ และสถานที่ปฏิบัติธรรมกับห้องพักก็ควรแยกจากกัน ควรมีสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมในอิริยาบถต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมเพื่อสร้างความสัปปายะแก่การปฏิบัติธรรมและเกิดผลสัมฤทธิ์แก่ผู้ปฏิบัติธรรมด้วย

2. เพิ่มเติมการบรรยายหรือวิธีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อกลับไปสู่ครอบครัวหรือที่ทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำคู่มืออบรมการสอนและสื่อสำหรับพระเพื่อใช้ในการเผยแผ่ต่อไป ควรจัดพระวิทยากรเข้ามาช่วยในการอบรมปฏิบัติธรรมให้มากขึ้น ควรแยกหลักสูตรสอนสำหรับผู้ปฏิบัติใหม่ ก่อนจะมารวมกันเพื่อความเข้าใจในการปฏิบัติ รวมถึงการใช้สื่อ ต่าง ๆ ประกอบการบรรยาย เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรมมากขึ้น

3. การบรรยายเกี่ยวกับกฎระเบียบในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติธรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการบรรยายในที่ประชุมหรือรูปแบบเอกสาร ควรมีการอบรมการสื่อสารถึงกัน ภายในวัดและส่งเสริมเมตตาธรรม จัดทำองค์ความรู้เพิ่มเพื่อสร้างความเคารพซึ่งกันและกันของผู้ร่วมปฏิบัติธรรมกันเอง และระหว่างเจ้าหน้าที่ด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษากลุ่มประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่านี้ เช่น ระดับจังหวัด หรือระดับเพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม มีความเหมือนหรือแตกต่างจากการวิจัยครั้งนี้

2. การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมรวมถึงส่งเสริมโครงการปฏิบัติธรรมให้คงอยู่เป็นโครงการพัฒนาสังคมให้ได้รับความสุขต่อไป

3. หลักการ กลยุทธ์และวิธีการในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่ประสบความสำเร็จทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาเปรียบเทียบหาจุดบกพร่องและแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กาญจนา ไชยพันธุ์. (2549). **การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม (Group Counseling)**. (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์. 2549).
- กิจจศรีณย์ จันทรีโป. (2556). “ผลของการสวดมนต์ตามแนวพระพุทธศาสนา และการทำสมาธิแบบอานาปานสติที่มีต่อความเครียดของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2556).
- ณรงค์ สุภัทรพันธุ์. (2529). “สุขภาพจิตผู้สูงอายุ”. **เอกสารคำสอนภาควิชาจิตเวชศาสตร์**. (คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี. 2529).
- พรพิมพ์ ลิปิวัฒนาการ. (2560). “การสวดมนต์เพื่อบรรเทาทุกข์ กรณีศึกษาการสวดมนต์วันอาทิตย์ ณ วัดธรรมมงคล”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2560).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2563). **ปฏิบัติธรรม คืออย่างไร**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dharma-gateway.com/monk/preach/lp-prayuth/lp-prayuth-33.htm> [20 สิงหาคม 2563].
- พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี). (2563). **อริยสัจสี่**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/life/healthy/548924> [20 สิงหาคม 2563].
- พันเอกเกื้อ ชัยภูมิ. (2557). “รูปแบบการสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **การประชุมวิชาการและนำเสนอผลการวิจัย ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๖ รวบรวมโดยวารสารบัณฑิตศึกษา**. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 2557).
- Kabat-Zinn J. (1999). **Indra's Net at Work: The Mainstreaming of Dharma Practice in Society**. In Watson G. Batchelor S & Claxton G. (editors). **The Psychology of an Awakening: Buddhism Science and Our Day-to-Day Lives**. (London: Rider. 1999). pp. 225-249.

การประยุกต์พุทธจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี*

Application of Buddhist Ethics to Strengthening Leadership
of Local Politicians in Chonburi Province

พระภิกษุ โณ ตสสนาโม, จำนง อติพัฒนสิทธิ์, ยุทธนา ปราณีต และ สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล

PhraPinyo Tassanamo (Meesombut). Chamnong Adivadhanasit, Yuttana Praneet and Sawat Jiratthitikan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ กรมราชทัณฑ์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University and Department of Correction

E-mail: yuttana.pra@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพจริยธรรม 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างภาวะผู้นำ 3) เพื่อการประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมต่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า

1. จริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) ด้านความดีงาม 2) ด้านความถูกต้อง และ 3) ด้านความเหมาะสม ดำเนินการปฏิบัติงานตามกรอบจริยธรรม ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและชุมชน

2. ปัจจัยที่เสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น คือ 1) หลักนิติธรรม เมื่อบังคับใช้ให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่กฎหมายกำหนด 2) หลักคุณธรรม การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม 3) หลักความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา 4) หลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ 5) มีความรับผิดชอบต่อประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน 6) หลักความคุ้มค่า จึงจำเป็นต้องยึดหลักความประหยัดและคุ้มค่า

3. การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมคือ ภาวนา 4 ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี คือ 1) กายภาวนา มีใจเป็นกลาง มีความซื่อตรง โปร่งใส จริงใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ศีลภาวนา มีความอดทนอดกลั้น ยึดมั่นความถูกต้องเป็นธรรม มีน้ำใจ ใจเย็น สามารถควบคุมอารมณ์ได้แม้จะประสบปัญหา 3) จิตตภาวนา ทำหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นในจุดมุ่งหมาย หมั่นใส่ใจดูแลและสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรในองค์กร 4) ปัญญาภาวนา มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์ มีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล

คำสำคัญ: พุทธจริยธรรม; ภาวะผู้นำ; นักการเมืองท้องถิ่น

* Received November 2, 2021; Revised December 13, 2021; Accepted February 12, 2022

Abstract

The objectives of this dissertation were 1) Study the political ethics of Local politicians, 2) To study the factor for that strengthening the desirable Leadership of Local politicians and 3) To present the application of Buddhist ethics to strengthen the Leadership of Local politicians in Chonburi Methodology was the mixed methods: The quantitative method, data were collected from 375 samples with Questions and analyzed by percentage, mean and standard deviation. The qualitative method data were collected by in-depth interviewing 19 key informants and 10 participants in focus Group discussion and analyzed by descriptive interpretation

The research Findings were as follows:

1. Study the political ethics of Local politicians in Chonburi Province, consisted of: 1) righteousness arisen, 2) Accuracy and transparency; and just, 3) appropriateness; work performance within the framework of ethical morality, paying sincere attention to solve the problems for people and communities.

2. Factors that Promote leadership of local politicians in Chonburi Province, were as follows: 1) the rule of Law is a principle that aims to they are enforced in accordance with the powers and duties prescribed by Law. 2) Moral principles, upholding and believing in the correctness, including honesty, and working mechanism of the organization to be transparent. 4) Principle of Participation to provide opportunities for people to participate in the awareness and share opinions 5) Principle of responsibility, an important element in enhancing the effectiveness of good corporate Governance and 6) Valve principle the general public will get the most benefit from using Limited resources. Therefore, it is necessary to adhere to the principles of economy and worthiness.

3. The application of Buddhist ethics is Bhavana 4 in enhancing the leadership of local politicians in Chonburi province, were as follows: 1) Body meditation, neutral mind honesty, transparency, sincerity and good role model. 2) Morality, patience, patience Adhering to the truth Fairness, kindness, calm, able to control emotions even When faced with problems. 3) Mental prayer acts with diligence, determination in the purpose, care and morale of the personnel in the organization. 4) Wisdom, Sacrifice be generous helping to serve the benefits with sincerity in the performance of duties and adhere to the principles of good governance.

Keyword: Buddhist Ethics; Leadership; Local Politicians

บทนำ

นักการเมืองไทยจำนวนไม่น้อยที่ขาดคุณธรรมจริยธรรมและขาดความรับผิดชอบทางการเมืองอย่างแท้จริง จากสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าโดยทฤษฎีแล้วนักการเมือง คือ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศชาติ แต่ปรากฏว่านักการเมืองส่วนใหญ่ทั้งระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นยังขาดความรับผิดชอบและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้อย่างทั่วถึง กล่าวคือ ไม่สามารถทำให้เป็นไปตามความหมายของการเมืองที่ว่า (ทวนธง ครุฑจั่น, 2561), “การเมืองเป็นกระบวนการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้กับทุกคนในสังคมได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม” สาเหตุที่ไม่สามารถดำเนินการได้ตามที่กล่าวข้างต้นก็ด้วยสาเหตุหลายประการ อาทิ นักการเมืองมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์และการกอบโกย ทำให้ประชาชนในฐานะเจ้าของประเทศไม่อาจพึ่งพานักการเมืองซึ่งเป็นผู้แทนของตนแต่ขาดความสำนึกทางคุณธรรมและจริยธรรม (ธนภัทร จันทรเรือง, 2556)

จริยธรรมของผู้นำการเมือง จึงถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองการสร้างผู้นำและนักการเมืองที่มีคุณธรรม มีความสามารถ และมีความรับผิดชอบต่อประชาชนนั้นต้องมีการกำหนดมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง (ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, 2561) จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องการเน้นจริยธรรมและการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในการบริหารราชการแผ่นดิน (นิด้าโพล, 7 มิถุนายน 2563) ประชาชนต้องการผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส แต่ยังไม่ให้ความสำคัญเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนมากนัก อย่างไรก็ตามประชาชนมีความเห็นว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในปัจจุบันไม่ค่อยมีจริยธรรม ในจังหวัดชลบุรีมีหลายสาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในจังหวัด ได้แก่ จุดมุ่งหมายไม่ตรงกัน แบ่งพรรค แบ่งพวก แบ่งชนชั้น ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าส่วนรวม ไม่มีระเบียบในสังคม ขาดความสามัคคีในหมู่คณะ เกิดความล่าช้าในการพัฒนาด้านต่าง ๆ (ณัฐดนัย แก้วโพนงาม, 2560) นักการเมืองไทยยังไม่มีให้เห็นเป็นรูปธรรมและน่าเชื่อถือหรือจะคาดหวังได้ว่าจะมีมาตรฐานในเชิงจริยธรรมได้ยากยิ่งนัก มาตรฐานทางการเมืองกับวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยของบ้านเรามีความด้อยค่าและไม่มีมาตรฐาน นับตั้งแต่ด้อยในความรับผิดชอบ การเปิดใจกว้างเพื่อรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ด้อยในความซื่อสัตย์ และด้อยในเรื่องจริยธรรมคุณธรรม (อิสระพัฒน์ อีรพัฒน์ศิริ, 7 มิถุนายน 2563)

สังคมเกิดความแตกแยก เกิดความไม่เท่าเทียมกัน มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นที่แจ้งประจักษ์ ทั้งมีการใช้กำลังอย่างไร้มนุษยธรรมในการระงับข้อพิพาทในวงการราชการและเอกชน มีการหลีกเลี่ยงการเสียภาษีอากรที่ควรจะต้องชำระตามกฎหมาย และการฉ้อราษฎร์บังหลวง จึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมไม่มีวันสิ้นสุด (สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์ และคณะ, 2561) คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง จึงถือเป็นหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง เนื่องจากเป็นกลไกการชักนำบุคลากรที่มีศักยภาพ คุณธรรม และจริยธรรมเข้าสู่ระบบการเมืองและเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีให้มีมากขึ้น คุณธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 76 วรรค 3 กำหนดให้ “รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนด

ประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว” ซึ่งทำให้มีการจัดทำประมวลจริยธรรมขึ้นด้วย และต้องมีส่วนร่วมในการช่วยกันสอดส่องดูแลคุณธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสอดคล้องกับประมวลจริยธรรมทั้งภาครัฐได้จัดทำขึ้นจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, 2561)

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เป็นการแสดงถึงศักยภาพในการบริหารของประเทศ เพราะการกระจายอำนาจในการบริหารสู่ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเสมือนการกระจายอำนาจสู่ประชาชนและเน้นการบริหารด้วยคนในท้องถิ่นของตนเอง การบริหารและการแก้ปัญหาที่สามารถทำได้อย่างรวดเร็วและถูกจุดมากที่สุด และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้นได้ดีที่สุดอีกด้วย

การประยุกต์พุทธจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง เทศบาลนคร องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี และหลักธรรมที่เรียกว่า “ภาวนา 4” และการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการประยุกต์หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น นำไปสู่การได้หลักธรรมในการเสริมสร้างจริยธรรม และเสริมสร้างภาวะผู้นำอันจะนำไปสู่วิถีทางการเมืองและการบริหารที่ดี ที่พึงประสงค์ของสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้างครั้งนี้คือ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ที่มีชื่ออยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี รวมจำนวนทั้งสิ้น 1209,290 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโรยามาเน่ (สุรินทร์ นิยมางกูร, 2560)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการสัมภาษณ์ จำนวน 19 รูปหรือคน ได้แก่ 1. นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูปหรือคน 2. กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 4 คน 3. กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 4 คน 4. กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูปหรือคน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 รูปหรือคนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า

1. จริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านความดีงาม เกิดจากการยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน อหยาศัยดี มีความยุติธรรม ขยันอดทน ทุ่มเท ตั้งใจและมีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม สร้างความรัก ความศรัทธาเป็นที่ไว้วางใจของประชาชนและชุมชน 2) ด้านความถูกต้อง มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยคำนึงถึงความสำเร็จของงาน มีการดำเนินการโดยความเป็นธรรม และ 3) ด้านความเหมาะสม ดำเนินการปฏิบัติงานตามกรอบจริยธรรม ให้มีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และชุมชน

2. ปัจจัยที่เสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี มีหลักให้ดำเนินการคือ 1) หลักนิติธรรม เป็นหลักที่มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เมื่อบังคับใช้ให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่กฎหมายกำหนด 2) หลักคุณธรรม การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร 3) หลักความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของส่วนรวม 5) มีความรับผิดชอบต่อประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน 6) หลักความคุ้มค่า โดยส่วนรวมจะได้รับประโยชน์สูงสุด การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงจำเป็นต้องยึดหลักความประหยัดและคุ้มค่า

3. การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมคือ ภาวนา 4 ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี มีหลักการคือ 1) กายภาวนา มีใจเป็นกลาง มีความซื่อตรง โปร่งใส จริงใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ศีลภาวนา มีความอดทนอดกลั้น ยึดมั่นความถูกต้องเป็นธรรม มีน้ำใจ ใจเย็น สามารถควบคุมอารมณ์ได้แม้จะประสบปัญหา 3) จิตตภาวนา ทำหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นในจุดมุ่งหมาย หมั่นใส่ใจดูแลและสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรในองค์กร 4) ปัญญาภาวนา มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อ เกื้อกูลช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์ มีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล

อภิปรายผลการวิจัย

1. จริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านความดีงาม เกิดจากการยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน อหยาศัยดี มีความยุติธรรม ขยันอดทน ทุ่มเท ตั้งใจและมีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม 2) ด้านความถูกต้อง มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่

ของตน และ 3) ด้านความเหมาะสม ดำเนินการปฏิบัติงานตามกรอบจริยธรรม ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหานรินทร์ สุรพลโย (2563) ได้วิจัยเรื่อง** “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิที่มีผลต่อประชาชนมีหลายสาเหตุ เช่น เรื่องของความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ใช้อำนาจหน้าที่อย่างไม่เป็นธรรม คิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กมลวรรณ คารมปราษฎ์ และคณะ(2554) ได้วิจัยเรื่อง** “กระบวนการอบรมกล่อมเกลာทางการเมืองด้านจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ผลการวิจัยพบว่า ตัวการการอบรมกล่อมเกลာทางการเมืองด้านจริยธรรม คือ มีความเชื่อและวิถีชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา การเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม และการสนับสนุนพรรคการเมือง และพรรคการเมืองที่สังกัดมีการเรียนรู้ทางการเมืองจากพรรคเหล่านั้นด้วย

2.ปัจจัยที่เสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี คือ 1) หลักนิติธรรม เป็นหลักที่มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน 2) หลักคุณธรรม การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร 3) หลักความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา 4) หลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของส่วนรวม 5) มีความรับผิดชอบต่อประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน 6) หลักความคุ้มค่า โดยส่วนรวมจะได้รับประโยชน์สูงสุด การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ความประหยัดและคุ้มค่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ และสอดคล้องกับ **ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ (2563) ได้วิจัยเรื่อง** “จริยธรรมของนักการเมืองในระบบการเมืองไทย” ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง ถือได้ว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในบริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองไทยในปัจจุบัน ส่งผลให้นักธุรกิจสามารถเข้าสู่การแสดงบทบาททางการเมืองมากขึ้น การบริหารประเทศนั้น ต้องยึดหลักผลประโยชน์สาธารณะ มากกว่าผลประโยชน์ส่วนบุคคลและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธนันท์ สิงหเสม และคณะ (2557) ได้วิจัยเรื่อง** “แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่เหมาะสมมีดังนี้ การบังคับใช้ประมวลจริยธรรมและการดำเนินการด้านจริยธรรม การสร้างองค์ความรู้และสร้างความตระหนักในการพัฒนาจริยธรรม การสร้างและพัฒนาทักษะกระบวนการบริหารจัดการที่เหมาะสม สภาพจริยธรรมต้องเกิดจากจิตสำนึกภายใน การสร้างเครือข่ายทางจริยธรรม การไม่ใช้ช่องว่างทางกฎหมาย กฎ ระเบียบหรือข้อบังคับ การยกย่องเชิดชูบุคคลที่ทำความดี

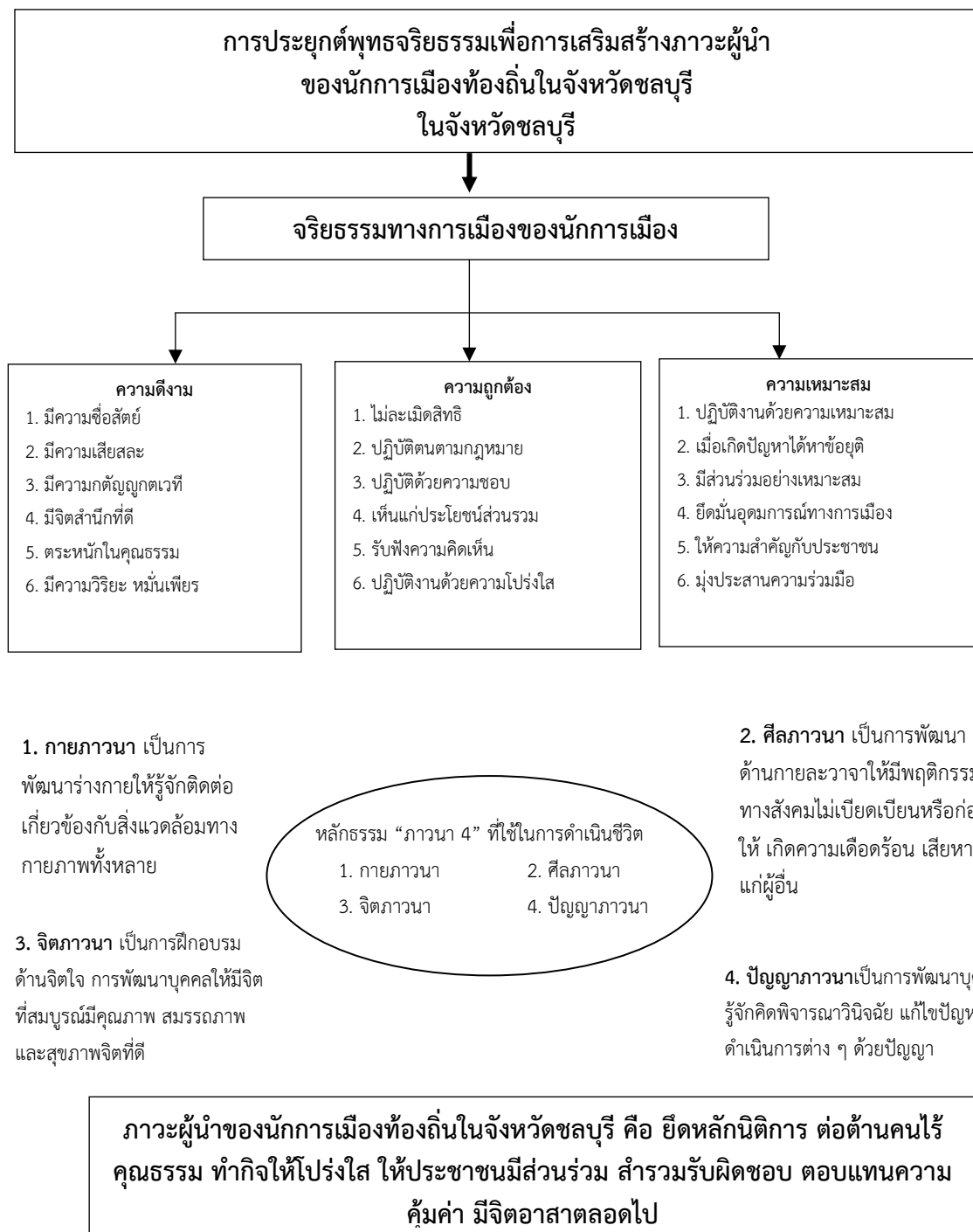
3.การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมคือ ภาวนา 4 ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี มีหลักการคือ 1) ภาวนา มีความซื่อตรง โปร่งใส จริงใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ศีลภาวนา มีความอดทนอดกลั้น ยึดมั่นความถูกต้องเป็นธรรม มีน้ำใจ ใจเย็น สามารถควบคุมอารมณ์ได้ 3) จิตตภาวนา ทำหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นในจุดมุ่งหมาย หมั่นใส่ใจดูแลแก้ปัญหาในองค์กร 4) ปัญญาภาวนา มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์ และสอดคล้องกับ **ศรัณย วงศ์คำจันทร์ (2555) ได้วิจัยเรื่อง** “จริยธรรมนักการเมืองไทย” ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบจริยธรรมนักการเมือง

เช่น มีความละเอียด ไม่ทำความชั่ว สิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ขัดต่อกฎหมาย (hiri) มีความเกรงกลัวต่อผลของการกระทำ ความชั่วและอาญาแผ่นดิน (โอตตปปะ) มีความรู้เกี่ยวกับความดี คือรู้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว มีความฉลาดรอบรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ คน และชุมชน (ปัญญา) มีอาชีพที่สุจริต และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ (อนวัชชพละ) ยึดถือความถูกต้อง ความจริงและธรรมเป็นหลัก (ธรรมาธิปไตย) ไม่ลำเอียงเพราะรัก ชัง หลง และกลัว (ไม่มีอคติ) และมีความประพฤติดีงามทั้งทางกายและวาจา (ศีล) เป็นต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จิตาภา เร่งมีศรีสุข (2556)** ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนจริยธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง” พบว่า ควรมีการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการบริหารงานเชิงยุทธศาสตร์ให้เกิดเป็นองค์กรที่มีความเป็นจริยธรรมาภิบาล กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมในงานบริหาร กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมในการบริการประชาชน กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมในการสนับสนุน

องค์ความรู้การวิจัย

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือ นักการเมืองท้องถิ่นควรมีหลักจริยธรรมสำหรับการปฏิบัติราชการคือ การยึดมั่นความดีงาม การยึดมั่นความถูกต้อง และการยึดมั่นความเหมาะสม ด้วยการประยุกต์พุทธจริยธรรมต่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำท้องถิ่น คือ หลักภาวนา 4 ประกอบ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา และปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมความเป็นนักการเมือง คือ การเสริมสร้างภาวะ

ผู้นำทางการเมือง คือ การเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านนิติธรรม การเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านคุณธรรม การเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านความโปร่งใส การเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านความร่วมมือ และการเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านความคุ้มค่า ประกอบด้วย

1. สภาพด้านจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านความดีงาม ว่าด้วยความดีงามที่อยู่ภายในจิตใจของนักการเมืองท้องถิ่น ที่เกิดจากการยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานต้องเป็นผู้มีบุคลิกที่กล้าแสดงออก มีวาทศิลป์ อหฺยาศยดี มีความยุติธรรม เด็ดขาดในการตัดสินใจ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ชยัน อดทน ทุมเท ตั้งใจและเสียสละงานเพื่อส่วนรวม

1.2 ด้านความถูกต้อง โดยการปฏิบัติราชการตามภารกิจด้วยความโปร่งใส การมีระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนรวม การบริหารงานบุคคล ยึดหลักการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ปฏิบัติราชการตามภารกิจของเจ้าหน้าที่ มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน คำนึงถึงความสำเร็จของงาน มีความรับผิดชอบตามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ และพฤติกรรมกาปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยมุ่งผลสำเร็จของงาน

1.3 ด้านความเหมาะสม ดำเนินการปฏิบัติงานตามกรอบจริยธรรมด้านความเหมาะสม นักการเมืองท้องถิ่นเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการชี้นำประชาชน คำนึงถึงการปฏิบัติตามความเหมาะสมต่อประชาชน ให้ความสำคัญกับประชาชนต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน จัดสรรเวลาไปพบปะประชาชน เป็นไปตามระเบียบขององค์กร รวมถึงวัฒนธรรมขององค์กร ทำให้สังคมยอมรับและต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

2. ปัจจัยการส่งเสริมเพื่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านหลักนิติธรรม นักการเมืองท้องถิ่นในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีความซื่อตรงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง ซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวมของประชาชนในท้องถิ่นการบริหารงานต้องมีการกำกับดูแลให้ผู้บริหารและพนักงานของท้องถิ่นยึดหลักธรรมาภิบาลโดยเฉพาะในเรื่องความโปร่งใสที่ตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบและความพร้อมรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบกฎข้อบังคับ

2.2 ด้านหลักคุณธรรม สำหรับนักการเมืองท้องถิ่นและผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตระหนักในจริยธรรมประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปรวมไปถึงการเข้าใจถึงหลักธรรมาภิบาลในเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

2.3 ด้านหลักความโปร่งใส นักการเมืองท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องเป็นตัวแทนของประชาชน ซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง และยังกำหนดให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อบรรลุมิตถุประสงค์การเกิดขึ้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยนั่นเอง

2.4 ด้านหลักความร่วมมือ ต้องเริ่มที่ประชาชนในท้องถิ่นมีจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตยและการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตระหนักในความสำคัญของการเลือกตั้งในฐานะผู้มีสิทธิ

เลือกตั้ง ถือว่าการเลือกตั้งมีความสำคัญมากไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เลือกคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตยึดประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวมในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ไม่เลือกเข้าไปเพราะความเป็นพรรคพวก พวกพ้อง เครือญาติหรือมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

2.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีของนักการเมืองท้องถิ่น การดำเนินกิจกรรม โครงการจะต้องมีการกระทำที่เป็นคุณประโยชน์กับท้องถิ่น รวมถึงความรับผิดชอบในผลงาน หรือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของกิจกรรม และนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการประสานงานร่วมมือกันทำงานให้เห็นผลงาน เพื่อผลิตภาพโดยรวมขององค์การ

2.6 ด้านหลักความคุ้มค่า การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมือง รวมไปถึงชีวิตทางสังคมที่ทุกคนจะต้องตระหนักถึงการใช้ทรัพยากร เพื่อให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพเพื่อส่งเสริมจริยธรรมความดีให้คงอยู่ต่อไปอย่างคุ้มค่า

3. การนำหลักภาวนา 4 คือ 1. กายภาวนา (กายอบรมแล้ว) 2. ศีลภาวนา (ศีลอบรมแล้ว) 3. จิตภาวนา (จิตอบรมแล้ว) และ 4. ปัญญาภาวนา (ปัญญาอบรมดีแล้ว) ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

3.1 กายภาวนา (กายอบรมแล้ว) ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองด้วยอุดมการณ์และนโยบายที่ให้ไว้กับประชาชน มีใจเป็นกลางในการบริหารงานมีความซื่อตรง โปร่งใส จริงใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและมีความยุติธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบวินัยข้อบังคับไม่ลำเอียงหรือมีอคติต่อผู้ใดผู้หนึ่ง

3.2 ศีลภาวนา (ศีลอบรมแล้ว) ด้วยการควบคุมอารมณ์ต่อแรงเสียดทานทางการเมืองโดยยึดมั่นในความถูกต้อง ความมีเหตุมีผลและประโยชน์ที่เกิดแก่ประชาชน ปรับตัวแก้ไขข้อบกพร่องของนักการเมืองท้องถิ่น ด้วยการใช้สติปัญญา สามารถประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ และแก้ไขปัญหาคือ

3.3 จิตภาวนา (จิตอบรมแล้ว) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มุ่งมั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีความอดทนทำหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นในจุดหมายเพทาประชาชนในท้องถิ่น

3.4 ปัญญาภาวนา (ปัญญาอบรมดีแล้ว) การปฏิบัติหน้าที่เพื่อเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม เห็นประโยชน์ของประชาชนมากกว่าประโยชน์ของตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โกหกหลอกลวงประชาชน ให้สัญญากับประชาชนไว้อย่างไรต้องกระทำได้อย่างที่สัญญาไว้ และที่สำคัญต้องยึดมั่นในหลักของธรรมาภิบาล สามารถบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้าไปใช้แก้ไขปัญหาได้อย่างราบรื่น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์พุทธจริยธรรมเพื่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี” นักการเมืองท้องถิ่นควรมีหลักจริยธรรมสำหรับการปฏิบัติราชการคือ การยึดมั่นความดีงาม การยึดมั่นความถูกต้อง และการยึดมั่นความเหมาะสม ด้วยการประยุกต์พุทธจริยธรรมต่อการ

เสริมสร้างภาวะผู้นำท้องถิ่น คือ หลักภavana 4 ประกอบ กายภavana ศีลภavana จิตภavana ปัญญาภavana และ
ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมความเป็นนักการเมือง คือ การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมือง คือ การ
เสริมสร้างภาวะผู้นำด้านนิติธรรม การเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านคุณธรรม การเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านความ
โปร่งใส การเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านความร่วมมือ และการเสริมสร้างภาวะผู้นำด้านความคุ้มค่าไปสู่การ
ได้หลักธรรมในการเสริมสร้างจริยธรรม และเสริมสร้างภาวะผู้นำอันจะนำไปสู่วิถีทางการเมืองของสังคมไทย
อย่างยั่งยืนต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรมีการกำหนดนโยบายเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยการเมือง
ระดับท้องถิ่น
- 2) ควรมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนสนับสนุนนักการเมืองที่มีจริยธรรมมีคุณธรรมนำการเมือง
- 3) ควรมีนโยบายทางการศึกษาจัดทำหลักสูตรส่งเสริมจริยธรรม และคุณธรรมทางการเมือง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาเกี่ยวกับสหปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมือง
- 2) ควรศึกษาอิทธิพลและแรงกดดันทางการเมืองต่อความยึดมั่นทางจริยธรรมทางการเมืองของ
นักการเมือง
- 3) ควรศึกษาวิจัยรากฐานทางจริยธรรมและพฤติกรรมทางการเมืองที่ส่งผลต่อการปฏิรูป
การเมือง

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ คารมปราชญ์ และคณะ. (2554). “กระบวนการอบรมกลุ่มเกลาทางการเมืองด้านจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร”. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 17 (1): 31-45.
- จิตาภา เร่งมีศรีสุข. (2556). “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจริยธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง”. *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐวัฒน์ สุดประเสริฐ. (2555). “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ที่มีผลต่ออายุและทรัพยากรธรรมชาติในจักกวัตติสูตร”. *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.
- ณัฐดนัย แก้วโพนงาม. (2560). “เศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทยภายใต้สภาวะความขัดแย้งในจังหวัดชัยภูมิ”. *รายงานวิจัย*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า 2.
- ทวนธง ครุฑจ้อน. (2561). *การปกครองท้องถิ่นและการบริหารท้องถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา: นาคิลป์โฆษณา.
- ทวนธง ครุฑจ้อน. (2561). *การปกครองท้องถิ่นและการบริหารท้องถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา: นาคิลป์โฆษณา.
- ธนันท์ สิงห์เสมและคณะ. (2558). “แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมสำหรับ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น”. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*. 11 (1): 58-70.
- ธนภัทร จันทรเรือง. (2556). “ความคิดเห็นของข้าราชการกรุงเทพมหานครต่อจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น”. *รายงานวิจัย*. สำนักวิจัยเกษตรศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 1-2.
- นิด้าโพล NIDA Pool. *โพลแห่งแรกในประเทศไทย*. คุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-detail&id=578> [7มิถุนายน 2563].
- พระมหารินทร์ สุรบุญโญ. (2563). “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ”. *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศรีณัย วงศ์คำจันทร์. (2555). “จริยธรรมนักการเมืองไทย”. *วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 2 (3): 263-282.
- ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์. (2563). “จริยธรรมของนักการเมืองในระบบการเมืองไทย”. *วารสารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 6 (1): 67-81.
- เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล และคณะ. (2561). “แนวทางสร้างค่านิยมต่อต้านการคอร์รัปชันทุกรูปแบบให้กับกลุ่มเยาวชน ในจังหวัดนครราชสีมา”. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 2(3): 15-16.

สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์ และคณะ. (2561). ธรรมนูญกับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดเวิลด์เทรด ประเทศไทย.

อิสระพัฒน์ อธิพัฒน์ศิริ. บทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของ
นักการเมือง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

http://library.senate.go.th/document/Ext3468/3468378_0002.PDF [7 มิถุนายน 2563].

แนวทางในการเสริมสร้างการทำงานด้านประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ*

Process for Enhancing Effective Educational Quality
Assurance Within The Curriculum Level

ชมพูนุช สอนสา, รัตนา เพ็ชรสูงเนิน และ ชัชวาลย์ มากสินธุ์

Chomphunuch Sornsa, Rattana Petsungnern and Chanchawan maksin

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Faculty of Humanities and Social Sciences Rambhai Barni Rajabhat University

Email: rattana.pe@rbru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง แนวทางในการเสริมสร้างการทำงานด้านประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหากระบวนการทำงานของงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อเสนอแนวทางในการทำงานร่วมกันด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของพนักงานสายสนับสนุนและสายวิชาการ โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยคือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มประชากรทั้งหมด 9 หลักสูตรของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดกลุ่มข้อมูลและการตีความเชิงเหตุและผล ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร พบว่าแต่ละหลักสูตรมีปัญหาในการจัดเก็บข้อมูลเอกสารหลักฐานในการเขียนรายงานผลการดำเนินงาน เนื่องจากไม่มีบุคลากรสายสนับสนุนมารับผิดชอบงานประกันของหลักสูตรโดยตรง ขาดระบบการสืบค้นเอกสารที่ต้องใช้ประกอบการเขียนรายงานในแต่ละตัวบ่งชี้ และวิธีการเขียนรายงานผลการดำเนินงานโดยแยกกันเขียนแต่ละองค์ประกอบทำให้การรายงานผลการดำเนินงานขาดความต่อเนื่องในกระบวนการการทำงาน แนวทางในการเสริมกระบวนการทำงานประกันคุณภาพการศึกษา คือ การจัดให้มีปฏิทินกิจกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร การสร้างรูปแบบการเขียนรายงานผลการดำเนินงานระดับหลักสูตร และการสร้างระบบ Cross Check จากผู้เชี่ยวชาญงานประกันคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ: กระบวนการทำงาน; การประกันคุณภาพการศึกษา; พนักงานสายสนับสนุน

* Received January 5, 2022; Revised February 16, 2022; Accepted March 25, 2022

Abstract

This research paper is part of the research titled Guidelines for enhancing the work of quality assurance in education within effective curriculum levels. The objective of this study was the condition of problems in the working process of effective curriculum-level educational quality assurance work, and to propose guidelines for working together in educational quality assurance for support and academic staff. The research methodology is It is a qualitative research. Data collection through in-depth interviews and group discussions from a total population of 9 programs of the Faculty of Humanities and Social Sciences Rambhai Barni Rajabhat University and analyze the data by grouping the data and rational interpretations. The results showed that Problems arising from the educational quality assurance process at the curriculum level. It was found that each course had difficulty in filing documentary evidence in writing performance reports. Because there are no support personnel to be directly responsible for insurance work of the course. Lack of document retrieval system required for writing reports for each indicator and how to write a separate performance list for each component makes the performance report lack of continuity in the work process. An approach to enhancing the educational quality assurance workflow is to provide a calendar of activities for curriculum-level educational quality assurance operations. Creating a curriculum-level performance report writing format and the creation of a Cross Check system from experts in educational quality assurance.

Keywords: Work process; Educational quality assurance; Support staff

บทนำ

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการวางแผน และกระบวนการจัดการของผู้รับผิดชอบ การจัดการศึกษาที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่า จะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ครบถ้วนตามมาตรฐาน คุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตร และตรงตามความมุ่งหวังของสังคมนั้น ทุกหลักสูตรจะต้องจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ได้เต็มศักยภาพ ของแต่ละบุคคล ตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ และความถนัดที่แตกต่างกัน และที่สำคัญคือ ทุกคนมี คุณสมบัติครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่สังคมต้องการ และระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นระบบ ที่พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาให้ทัดเทียม โดยแต่ละมหาวิทยาลัยมีระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษายาในกรอบใหม่นี้จะมุ่งเน้นที่การประกันคุณภาพการศึกษา ภายในระดับหลักสูตรให้มีการดำเนินการตั้งแต่การวางระบบคุณภาพการควบคุมคุณภาพ การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ การประเมินคุณภาพและการพัฒนาคุณภาพเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้บัณฑิตและ ส่งเสริมสนับสนุน กำกับติดตามการดำเนินงานของคณะและสถาบันให้เป็นไปตามมาตรฐานและวิสัยทัศน์ที่ สถาบันอุดมศึกษากำหนด โดยให้สะท้อนผลการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ มีการควบคุมคุณภาพในทุก ขั้นตอนของการผลิตบัณฑิตในแต่ละปีการศึกษาโดยคณะกรรมการประจำหลักสูตร มีการตรวจสอบติดตาม คุณภาพผลการผลิตบัณฑิตโดยคณะกรรมการประจำคณะและคณะกรรมการระดับสถาบันในทุกปีการศึกษา มีความเชื่อมโยงกับระบบการประเมินคุณภาพภายนอกที่จะมีการรับรองคุณภาพการศึกษาระดับชาติ รวมทั้งมี การประเมินคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่สะท้อนผลของการผลิตบัณฑิตในแต่ละปี การศึกษา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา

ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามโครงสร้างของระบบการประกัน คุณภาพ การศึกษาประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาและเตรียมการได้แก่ การตั้งทีมงาน การให้ความรู้แก่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยสร้างความรู้ความเข้าใจความตระหนัก การตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานประกัน คุณภาพการศึกษา 2) การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา 3) การนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้หมายถึงการดำเนินงาน ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษารวมทั้งมีการกำกับติดตามการดำเนินงานให้ เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ 4) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษามีถึง กระบวนการประเมินผล การดำเนินงานตามแผนการประกันคุณภาพการศึกษา และ 5) การเตรียมรับการ ประเมินจากหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก ทั้งหมดคือกระบวนการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาครบวงจรของการประเมิน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2558)

จากการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีที่ผ่านมา นั้น คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรเป็น ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ในช่วงระยะแรกของที่มี การประกันคุณภาพ การศึกษาระดับหลักสูตร ทุกหลักสูตรไม่สามารถปรับตัวได้ มีทัศนคติในเชิงลบกับงานประกันคุณภาพ การศึกษา ว่าเป็นภาระหน้าที่ที่หนัก เป็นการเพิ่มงานให้กับคณาจารย์ประจำหลักสูตร จะต้องจัดเตรียมเอกสาร

มากมาย ต้องรวบรวมจัดองค์ประกอบ ต้องเขียนรายงานผล การประเมินคุณภาพการศึกษา และโดยส่วนใหญ่ ผู้ที่รับผิดชอบและดำเนินงานประกันการศึกษาระดับหลักสูตร คือ คณาจารย์ของหลักสูตรนั้น ๆ โดยภาระหลัก ส่วนใหญ่ของคณาจารย์ คือ ภาระการสอน ทำให้ในช่วงเวลาของการรายงานผลการดำเนินงานตาม องค์ประกอบของงานประกันคุณภาพการศึกษามีไม่เพียงพอ จึงทำให้การรายงานผลการดำเนินงานไม่มี ประสิทธิภาพและการรายงานผลไม่สมบูรณ์ครบทุกตัวบ่งชี้

ทุกหลักสูตรของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้มีการปรับตัวกันอย่างมากเพื่อให้สามารถ ดำเนินงานตามเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษาได้อย่างดีขึ้น ซึ่งคณาจารย์เป็นสายวิชาการที่มีภาระการสอน เต็มภาระแล้วนั้น จำเป็นต้องอาศัยสายสนับสนุนเข้ามามีส่วนช่วยให้การดำเนินงานด้านประกันคุณภาพ การศึกษาของหลักสูตรให้บรรลุค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะฉะนั้นการดำเนินงานประกัน คุณภาพการศึกษาจึงควรมีการดำเนินงานร่วมกันในทุกภาคส่วน

ดังนั้น หากการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร เป็นความรับผิดชอบของแต่ละหลักสูตรที่ ต้องดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และต้องดำเนินงานควบคู่ไปกับภาระ งานสอนแล้วนั้น จึงทำให้ต้องศึกษาสภาพปัญหาของกระบวนการการทำงานประกันคุณภาพระดับหลักสูตร และเสนอแนวทางในการเสริมสร้างการทำงานด้านประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรร่วมกันระหว่าง พนักงานสายวิชาการและพนักงานสายสนับสนุน เพื่อส่งผลให้ระบบงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับ หลักสูตรมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหากระบวนการทำงานของงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรที่มี ประสิทธิภาพ
2. เพื่อเสนอแนวทางในการทำงานร่วมกันด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของพนักงานสาย สนับสนุนและสายวิชาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก (Key Information Interview) ประชากรในการวิจัย คือ จำนวนหลักสูตรที่เปิดการเรียน การสอนอย่างต่อเนื่องจำนวน 9 สาขาวิชาของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพ พรรณี และเป็นหลักสูตรที่ผ่านการประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร อยู่ในระดับดี ในปี พ.ศ.2562 ซึ่งประกอบด้วยจำนวนหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต	สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ
2. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต	สาขาวิชาภาษาไทย
3. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต	สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน
4. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต	สาขาวิชาดนตรี

5. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต	สาขาวิชาภาษาจีน
6. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต	สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
7. หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต	สาขาวิชาทัศนศิลป์
8. หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต	สาขาวิชารัฐศาสตร์
9. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากโครงสร้างของคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร ประกอบไปด้วย ประธานหลักสูตร 1 คน เลขานุการประจำหลักสูตร 1 คน และกรรมการประจำหลักสูตร 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเป็นการสัมภาษณ์คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรที่จำนวน 9 หลักสูตร ๆ ละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 27 คน โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ คือ

ประเด็นที่ 1 แต่ละสาขามีขั้นตอนการทำงานที่สอดคล้องกับการดำเนินงานประกันในแต่ละรอบปีอย่างไร

ประเด็นที่ 2 สาขาวิชาที่จุดเด่นในเรื่องใดบ้างเรื่องของกระบวนการทำงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร

ประเด็นที่ 3 ในการดำเนินงานประกันในระดับหลักสูตรของแต่ละสาขานั้น มีปัญหา/อุปสรรคอย่างไรบ้าง

ประเด็นที่ 4 ในรอบปีที่ผ่านมา 2562 พนักงานสายสนับสนุนมีส่วนร่วมในงานประกันเรื่องใดบ้าง

และการสนทนากลุ่ม (Focus group) เป็นการสนทนาพูดคุย เกี่ยวกับการทำงานประกันคุณภาพการศึกษาในแต่ละหลักสูตร โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนา ตัวแทนกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร ๆ ละ 1 คน รวมจำนวน 9 คน เพื่อสนทนาพูดคุยในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 เพื่องานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น หลักสูตรคิดว่าพนักงานสายสนับสนุนควรหนุนเสริมในเรื่องใดเป็นสำคัญ

ประเด็นที่ 2 ในการบริหารงานประกันคุณภาพระดับหลักสูตรนั้น ควรจะมีการทำงานประกันอย่างไร เพื่อให้งานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรบรรลุค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้

ประเด็นที่ 3 การเสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างการทำงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ควรมีแนวทางอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยหลักสามเส้า จากนั้นนำข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ในการอธิบายข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ โดยการนำข้อมูลที่นำมาจำแนกและเรียบเรียงตามกรอบแนวคิดในการศึกษาและนำแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลและให้เขียนพรรณนาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาในครั้งนี้

1) การจัดกลุ่มข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นำมาจัดเรียงข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เป็นการจัดข้อมูลตามลักษณะประเด็นของกรอบแนวคิดในการศึกษาและนำแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลและเขียนอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

2) การตีความในเชิงเหตุและผล เพื่อการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น และเพื่อแสวงหาความจริงที่เกิดขึ้นจากการถอดบทเรียนปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร เพื่อหาแนวทางในการเสริมสร้างกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. สภาพปัญหาในกระบวนการทำงานประกันคุณภาพการศึกษา

1) การรวบรวมเอกสารของงานประกันคุณภาพการศึกษา เป็นไปได้ยาก เนื่องจากการรวบรวมเอกสารจะต้องอาศัยระบบงานทำงานของสายสนับสนุนในการให้ความช่วยเหลือในการสืบค้นเอกสารประกอบ ในบางครั้งเกิดความล่าช้าของการสืบค้นเอกสาร

2) ในการดำเนินงานตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา ในบางกิจกรรมดำเนินงานกิจกรรม ไม่ตรงกับค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทำให้ไม่บรรลุค่าเป้าหมาย

3) คณะอาจารย์ยังขาดความรู้ความเข้าใจกับเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ต้องมีการปรับกระบวนการทำงานในเป็นระยะๆ ในรอบปี

4) ขาดการสนับสนุนอย่างเป็นระบบของพนักงานสายสนับสนุนในการหนุนเสริมการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร

5) ไม่มีระบบของการแจ้งข้อมูลข่าวสาร ระบบการจัดเก็บหลักฐานข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับงานประกันคุณภาพการศึกษา ที่สามารถใช้งานร่วมกันได้

6) ไม่มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในระดับหลักสูตร ส่วนใหญ่มีระบบการทำงานโดยการแบ่งงานกันทำ การทำงานประกันคุณภาพการศึกษาในรอบปีไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

7) พนักงานสายสนับสนุน ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในงานประกันคุณภาพการศึกษาศาปปัญหา การทำงานประกันคุณภาพระดับหลักสูตร จากการศึกษาสภาพปัญหาในการทำงานประกันคุณภาพระดับหลักสูตร ผู้วิจัยพบว่าแต่ละหลักสูตรมีปัญหาในการจัดเก็บข้อมูลเอกสารหลักฐานในการเขียนรายงานผลการดำเนินงาน เนื่องจากไม่มีบุคลากรสายสนับสนุนมารับผิดชอบงานประกันของหลักสูตรโดยตรง ทำให้งานเอกสารทุกอย่างอาจารย์ภายในหลักสูตรจะต้องเป็นผู้จัดเก็บเอกสารเองทั้งหมด ซึ่งอาจารย์ของแต่ละหลักสูตรภาระหลักส่วนใหญ่ของคณาจารย์ คือ ภาระการสอน ทำให้ในช่วงเวลาของการรายงานผลการดำเนินงานตามองค์ประกอบของงานประกันคุณภาพการศึกษามีไม่เพียงพอ และยังคงมาเสียเวลาในเรื่องของเอกสารที่ต้องใช้ประกอบการเขียนรายงานในแต่ละตัวบ่งชี้ และวิธีการเขียนรายงานผลการดำเนินงานโดยแยกกันเขียนแต่ละองค์ประกอบทำให้การรายงานผลการดำเนินงานขาดความต่อเนื่องในกระบวนการการทำงาน

ในส่วนของแนวทางในการทำงานร่วมกันด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของพนักงานสายสนับสนุนและสายวิชาการ ผู้วิจัยพบว่า หลักสูตรต้องการให้พนักงานสายสนับสนุนใช้ระบบในการจัดเก็บเอกสารหลักฐานที่หลักสูตรต้องใช้ในการรายงานผลการดำเนินงานในแต่ละปีการศึกษา ให้เป็นหมวดหมู่โดยแยกเป็นสาขาวิชา ให้สาขาสามารถนำมาใช้ได้ง่ายขึ้น เพื่อลดการซ้ำซ้อนของเอกสาร ง่ายการบริหารจัดการ และอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาจะประกอบด้วย การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) เป็นส่วนที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดให้มี ระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพภายใน ที่จะมีผลต่อคุณภาพของบัณฑิตและต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Auditing) เป็นการตรวจสอบผลการดำเนินการ ของระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพภายใน มีขั้นตอนการดำเนินการที่จะทำให้เชื่อถือได้ หรือไม่ว่าการจัดการศึกษาจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นกระบวนการประเมินผลการดำเนินการ แล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์และมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

แนวทางในดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาด้วยนั้น จากผลการศึกษา จะพบว่า หลักสูตร/สาขาวิชาทั้ง 9 หลักสูตรนั้น ได้มีการปฏิบัติตามกระบวนการอย่างเคร่งครัด ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินอยู่ในระดับดีในทุกสาขาวิชา จึงสามารถสรุปได้ในภาพรวมของกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรได้ดังนี้

1. การจัดให้มีปฏิทินกิจกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร เพื่อเป็นการควบคุม กำกับ ติดตาม การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาได้ดี และการควบคุมคุณภาพ โดยการประชุมเป็นระบบและกลไกหลักในการจัดให้มีวาระการประชุมงานประกัน เป็นช่องทางในการควบคุมติดตามงานประกัน การสรุปรายงานการประชุมที่มีเอกสารหลักฐานแนบในทุกวาระการประชุม เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมหลักฐานในคราวเดียวกัน

2. การสร้างรูปแบบการเขียนรายงานผลการดำเนินงานระดับหลักสูตร เพื่อให้ตรวจสอบคุณภาพของการรายงานผลการดำเนินงาน และการแนบเอกสารหลักฐานได้ชัดเจนเชิงรูปธรรมยิ่งขึ้น

3. ระบบ Cross Check จากผู้เชี่ยวชาญงานประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อเป็นการประเมินคุณภาพงานประกันคุณภาพการศึกษาในระดับเบื้องต้นก่อนถึงกระบวนการตรวจประเมินจากกรรมการทั้งภายในและภายนอก

องค์ความรู้การวิจัย

กระบวนการทำงานประกันคุณภาพการศึกษาในแต่ละสาขามีขั้นตอนการทำงานที่สอดคล้องกับการดำเนินงานประกันในแต่ละรอบปีอย่างไร

1. การศึกษาและเตรียมการ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แต่ละสาขาวิชาของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้นได้ปฏิบัติตามปฏิทินกิจกรรมดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร ที่ทางกรรมการบริหารของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานเป็นหลักในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในรอบปีนั้น ๆ โดยกำหนดเป็น 10 กิจกรรมที่จะต้องดำเนินงาน คือ

ลำดับ	กิจกรรมดำเนินการ
1	จัดทำ Improvement Plan ระดับหลักสูตร จากการนำผลประเมินคุณภาพการศึกษา (ข้อเสนอแนะของกรรมการ) ปี 2561 มาจัดทำ Improvement Plan
2	สาขาวิชาตั้งค่าเป้าหมายประกันคุณภาพการศึกษา ปี 2562 เพื่อนำเข้าที่ประชุม คณะกรรมการบริหารคณะ /และกรรมการประจำคณะ
3	สาขาวิชามีการประชุมทบทวนระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับหลักสูตร และนำเสนอให้ผู้บริหารคณะรับทราบ
4	สาขาวิชาดำเนินการ Cross Check ครั้งที่ 1 เพื่อติดตามการดำเนินงาน
5	สาขาเข้าร่วมการประชุมทำความเข้าใจเรื่องเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษา และแนวทางการเขียน SAR ปีการศึกษา 2562
6	สาขาวิชาดำเนินการ Cross Check ครั้งที่ 2 เพื่อติดตามการดำเนินงาน
7	สาขาวิชากำหนดตรวจประเมิน และคณะกรรมการประเมินคุณภาพฯ เพื่อให้คณะทำหนังสือเชิญและคำสั่งแต่งตั้ง
8	รับการตรวจประเมินคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร ปี 2562
9	ประชุมคณะกรรมการประจำคณะมนุษยศาสตร์ฯ เพื่อพิจารณาผลตรวจประเมินคุณภาพการศึกษา ระดับหลักสูตร ปี 2562
10	รายงานผลให้คณะกรรมการบริหารคณะ เพื่อรับทราบ และนำข้อเสนอมาทำแผนปรับปรุง

การดำเนินงานที่โดดเด่น คือ ทุกสาขาวิชาจะมีการทบทวนตนเองจากผลการประเมินในรอบปีที่ผ่านมา และนำมาปรับปรุงแก้ไข วางแผนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในปีต่อไป โดยปฏิบัติเช่นนี้ติดต่อกันต่อเนื่องเป็นระยะเวลาอย่างน้อยสองปีแล้ว โดยส่วนใหญ่แต่ละสาขาวิชาจะมีอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลัก และผู้รับผิดชอบรองในแต่ละองค์ประกอบ เป็นผู้ดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ เก็บหลักฐาน และรายงานผลการดำเนิน ให้กับประธานสาขาได้รับทราบเป็นระยะ ผ่านการประชุมกรรมการประจำสาขาวิชา อย่างสม่ำเสมอทุกครั้งที่มีการประชุมจะต้องมีวาระของงานประกันคุณภาพการศึกษาทุกครั้งไป

2. การวางแผนประกันคุณภาพการศึกษา หลังจากที่ได้มีบทวนตนเอง จากผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา และจากข้อเสนอของกรรมการตรวจประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว แต่ละสาขาวิชาจะระดมความคิดเพื่อร่วมกันวางแผนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ผ่านระบบและกลไกของการจัดทำงบประมาณในการบริหารโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ของสาขาวิชา โดยกำหนดค่าเป้าหมายเชิงท้าทายการดำเนินงานที่จะทำให้บรรลุตามค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ในรอบปีประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป

นอกจากการวางแผนการดำเนินงานในโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ แล้ว สาขาวิชายังต้องวางแผนการจัดเก็บหลักฐานงานประกันคุณภาพการศึกษาด้วย บางสาขาวิชาได้ให้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดเก็บไฟล์ไว้ในฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต สร้างกลุ่มไลน์ เฟสบุ๊ก ในการส่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่รับผิดชอบได้จัดเก็บไว้ด้วย และในขั้นตอนนี้ พนักงานสายสนับสนุน จะเป็นกำลังหลักสำคัญในการจัดเก็บเอกสารต่าง ๆ เพื่อสำรองไว้ในกรณีที่แต่ละสาขาวิชาเรียกร้องให้ช่วยเหลือจัดหาหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

3. การนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ แต่ละสาขาวิชาจะปฏิบัติตาม Action plans ของสาขาวิชาตนเอง ที่ได้กำหนดโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงค่าเป้าหมายต่าง ๆ ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาด้วย

4. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การประชุมสาขาวิชาที่เป็นอีกขั้นตอนการทำงานที่ทุกสาขาให้ความสำคัญ ที่จะต้องบรรจุรายงานประกันคุณภาพการศึกษาไว้ เพื่อติดตาม กำกับ ตรวจสอบผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เป็นการเรียนรู้การทำงานประกันคุณภาพการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบไปพร้อมกัน หากมีองค์ประกอบใดที่มีความซับซ้อน และไม่ตรงตามค่าเป้าหมาย จะได้ร่วมกันแก้ไขไปด้วยการทำงานเป็นทีม แต่มีบางสาขาวิชาที่โดดเด่นในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา คือ มีการ Cross check โดยผู้เชี่ยวชาญงานประกันคุณภาพการศึกษา ที่เข้ามาให้คำแนะนำเพื่อให้บรรลุตามค่าเป้าหมายที่วางไว้ รวมไปถึงการตรวจสอบเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ด้วย

5. การเตรียมรับการประเมิน ผู้รับผิดชอบหลัก จะเป็นผู้เขียนรายงานผลการดำเนินงาน โดยมีการรวบรวมรายงานผลของแต่ละองค์ประกอบของผู้รับผิดชอบ มาจัดทำเป็นรายงานผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตร เพื่อรับการตรวจประกัน โดยในขั้นตอนนี้พนักงานสายสนับสนุนจะหนุนช่วยในเรื่องของกระบวนการตรวจประกัน ตั้งแต่การดำเนินงานเรื่องหนังสือเชิญกรรมการ เอกสารต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดการเรื่องงบประมาณในการดำเนินงาน และติดตามผลการตรวจจากกรรมการ เพื่อสรุปและส่งต่อสาขาวิชาต่อไป

ดังนั้นสามารถสรุปจุดเด่นของกระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ได้ดังนี้

1. มีการ Cross check จากผู้เชี่ยวชาญงานประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อตรวจสอบเอกสารหลักฐานต่าง ๆ รวมไปถึงการเขียนรายงานผลการดำเนินงานด้วย เพื่อเตรียมตัวก่อนเข้ารับการตรวจจากกรรมการภายในหรือภายนอก และช่วยเสริมความเชื่อมั่นในการยืนยันผลการดำเนินงานของตนเองในการปฏิบัติงานจริงตามที่ได้เขียนรายงานไว้พร้อมแนบเอกสารหลักฐานอย่างชัดเจน

2. การที่มีการแบ่งผู้รับผิดชอบหลัก และผู้รับผิดชอบรอง ในการดำเนินงานภาพรวมของสาขาวิชานั้น จะมีผู้รับผิดชอบหลักประมาณ 1-2 ท่าน ส่วนอาจารย์ท่านอื่นในหลักสูตรจะเป็นผู้รับผิดชอบรองในแต่ละองค์ประกอบของงานประกันคุณภาพการศึกษา

3. การใช้ระบบออนไลน์ (Google drive) ในการจัดเก็บเอกสารหลักฐานต่างในรอบปี ทำให้ทุกคนสามารถนำเอกสารมาใช้ร่วมกันได้ง่ายมากขึ้น โดยสร้าง Drive กลางที่สามารถแชร์เอกสารกันกันได้

4. การใช้ระบบการประชุมมาใช้ในการตรวจสอบการดำเนินงาน และการทำระเบียบวาระการประชุมสรุปรายงานการประชุม เป็นช่องทางในการเก็บรวบรวมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ สุดท้ายสามารถนำมาเขียนรายงานผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาได้ ซึ่งเป็นระบบกลไกวิธีการในการรวบรวมเอกสารเป็นระบบติดตามจากการประชุมของสาขาวิชาแต่ละครั้ง

ข้อเสนอแนะ

1. ในระดับนโยบายควรให้พนักงานทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุน ตระหนักได้ว่างานประกันคุณภาพการศึกษา คือ การบูรณาการงานทั้งงานสอน งานประจำตำแหน่ง และงานต่าง ๆ ไว้อย่างเป็นระบบ

2. ควรเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างสายวิชาการและสายสนับสนุน ในการแชร์หลักฐานเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานประกันคุณภาพการศึกษา อย่างเป็นระบบออนไลน์ร่วมกัน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษากระบวนการทำงานด้วยนวัตกรรมที่ทันสมัยในการเสริมกระบวนการทำงานประกันคุณภาพการศึกษา

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต. (2559). **หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. เข้าถึงได้จาก <http://www2.rbru.ac.th/news/attach/2020-04-15-17898.pdf>
- คณะกรรมการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต. (2559). **หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. เข้าถึงได้จาก <http://www2.rbru.ac.th/news/attach/2020-04-15-25059.pdf>
- คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร. (2559). **หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. เข้าถึงได้จาก <http://www2.rbru.ac.th/news/attach/2020-04-15-24696.pdf>
- คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร. (2559). **หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. เข้าถึงได้จาก <http://www2.rbru.ac.th/news/attach/2020-04-15-96668.pdf>
- คณะกรรมการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน. (2559). **หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. เข้าถึงได้จาก <http://www2.rbru.ac.th/news/attach/2020-04-15-82974.pdf>
- คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร. (2559). **หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. เข้าถึงได้จาก <http://www2.rbru.ac.th/news/attach/2020-04-15-76590.pdf>
- คณะกรรมการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ. (2559). **หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. เข้าถึงได้จาก <http://www2.rbru.ac.th/news/attach/2020-04-15-55953.pdf>
- คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร. (2559). **หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. เข้าถึงได้จาก <http://www2.rbru.ac.th/news/attach/2020-04-17-41400.pdf>
- คณะกรรมการประจำหลักสูตร. (2559). **หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2559**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. เข้าถึงได้จาก <http://www2.rbru.ac.th/news/attach/2020-08-05-45910.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ. (2558). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษายกระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557**. พิมพ์ครั้งที่ 1. ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์: นนทบุรี.

การประยุกต์หลักธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานเป็นทีม*

Application Of Dharma To Increase The Effectiveness Of Teamwork

พระนุชิต นาคเสโน

PhraNuchit nacaseno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: nuchit.pho@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

แม้ว่าในหลายปีที่ผ่านมา จะมีการผลักดันให้องค์กรและหน่วยงานกลายเป็น "องค์กรสุขภาวะ" หรือ "Happy Workplace" ตามแนวคิดของสำนักสนับสนุนสุขภาวะ องค์กรสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) แต่การสร้างบรรยากาศในการทำงานให้คนทำงานมีความสุขและผลงานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ ในลักษณะงานสัมฤทธิ์ ชีวิตีรณมัย คงไม่สามารถเริ่มจากตัวองค์กรหรือหน่วยงานได้เพียงอย่างเดียว การทำงานเป็นทีม การร่วมกันทำงานของสมาชิกที่มากกว่า 1 คนขึ้นไป โดยที่สมาชิกทุกคนนั้นจะต้องมีเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกันจะทำอะไรแล้วทุกคนต้องยอมรับร่วมกัน มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีมเปรียบเสมือนการเล่นกีฬา ถ้าสามารถเล่นเป็นทีมได้ดีที่สุดเท่าใดโอกาสจะชนะก็มีมากขึ้นเท่านั้น และไม่เคยปรากฏว่ามีองค์กรใดสามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินงานโดยปราศจากทีมงานที่ดีได้การทำงานเป็นทีมจึงเปรียบเสมือนการประสานงานและความสามารถผสมกลมกลืนกันอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงาน เชื่อว่าในแต่ละทีมงานนั้นต้องมีปัญหาเกิดขึ้น และแก้ไขปัญหานั้นแทบทุกวันและสิ่งที่จะทำให้ผ่านไปได้คือ ความรักความสามัคคีซึ่งกันและกันในทีม การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทีม มีน้ำใจต่อกัน เป็นที่ปรึกษาที่ดี หลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งได้มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมให้ดีขึ้น เป็นการปรับมุมมองทัศนคติของตนให้เข้ากับคนหมู่มากสงวนไว้ซึ่งจุดต่าง ไม่สร้างข้อขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือผลของการนำหลักพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ: การทำงานเป็นทีม; ประสิทธิภาพ; การประยุกต์หลักธรรม

* Received January 14, 2022; Revised February 25, 2022; Accepted March 19, 2022

ABSTRACT

Although in the past several years There will be a push for organizations and agencies to become "Health Organization" or "Happy Workplace" according to the concept of the Office of Health Support Organization of the Office of Health Promotion Foundation (ThaiHealth) but creating a working atmosphere for working people to be happy and successful in accordance with the objectives and efficiency. in the form of achievement happy life Probably can't start from the organization or the agency alone. Working as a team means working together by more than one member, where all members must have the same goals and objectives to do something and everyone must agree together. Collaboration is planned. Teamwork is like playing a sport. If you can play as a team at your best, the more chances you have of winning. And it never appears that any organization can successfully operate without a good team. Working as a team is like coordination and the ability to blend together effectively at work. I believe that in each team there must be a problem. and solving that problem almost every day and what will make it through is Love, unity with each other in the team. Helping each other in the team be kind to each other be a good adviser By the Buddha's teachings, it has played an important role in shaping the hearts of members in a good direction. If you bring it into practice no matter how hard the problem is All team members are conscious. have wisdom and when there is dharma in the heart believe that problems can be solved and resolved in a good way.

Key words: Teamwork; efficiency; Application of Dharma

บทนำ

การทำงานให้ประสบความสำเร็จ จุดเริ่มต้นที่ง่าย ๆ แต่สำคัญอย่างมาก คือการมีความสุขกับงานที่ทำ และการจะมีความสุขกับงานได้นั้น ก่อนอื่นต้องชื่นชอบในสิ่งที่ทำและพึงพอใจกับหน้าที่ที่ได้รับ ปัจจุบันรูปแบบการทำงานซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าสามารถสร้างประโยชน์อย่างมากในบริบทต่าง ๆ คือการทำงานเป็นทีม (Teamwork) ซึ่งน่าจะอยู่คู่กับมนุษย์มาตั้งแต่เริ่มมีสังคมมนุษย์เกิดขึ้นในโลก อาจเป็นเพราะเหตุมนุษย์เป็นสัตว์สังคมย่อมต้องการอยู่รวมกลุ่มกัน ซึ่งคงเป็นธรรมชาติอยู่ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยในสังคมการทำงานเป็นทีมได้รับความสนใจและมีการฝึกอบรมและพัฒนาให้แก่บุคลากรในองค์กรกันอย่างกว้างขวาง (Kenneth Stott and Allan Walker, 1995: 3) โดยทุกคนในทีมจะต้องทุ่มความคิด ทุ่มแรงกายเพื่องานหรือเพื่อความสำเร็จของงาน โดยไม่ถือว่าเป็นผลงานของตนเองเพียงคนเดียวแต่ผลงานทั้งหมดเป็นของทีมและทีมที่ดีควรสร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีความไว้วางใจกัน ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันในทีม จนเมื่อทีมมีประสิทธิภาพในการทำงาน ผลประโยชน์ที่ทีมงานจะได้รับก็คือ การทำงานจะมีพลังอย่างมากมายมหาศาล ช่วยลดต้นทุนในการทำงาน ผลงานมีคุณภาพมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถสร้างสิ่งใหม่ ๆ

การทำงานเป็นทีมที่ดีมีองค์ประกอบของทีมทั้งในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน มีระบบบริหารหรือการจัดการทีมที่ดี มีสมาชิกที่มีคุณภาพมีความสามารถในการทำงานมีความรับผิดชอบในหน้าที่ (สุทธิชัย ปัญญโรจน์, 2556) ในฐานะเมืองไทยเป็นเมืองพุทธ แนวคิดเพื่อการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพตามวิถีพุทธศาสนาที่ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดกันมาก คือ การนำ “ธรรมะ” หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีมที่พึงประสงค์ ในแบบที่แต่ละคนต่างรู้หน้าที่ของตนเอง ช่วยให้บรรยากาศในการทำงานมีความสุข ที่เรียกว่า สาราณียธรรม 6 ประการ ประกอบด้วย 1) เมตตากายกรรม คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา มีความสุภาพอ่อนโยน เคารพสิทธิเสรีภาพไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น 2) เมตตาวจีกรรม คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพอ่อนหวาน สื่อสารอย่างเข้าใจ ใช้วาจาปรารถนาดีมีเหตุผล ไม่สร้างความขัดแย้ง 3) เมตตา मनกรรม คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ตั้งใจปรารถนาดีไม่ให้อذى มองกันในแง่ดี คิดบวก ไม่มีอุปาย สร้างจุดร่วม สงวนจุดต่าง 4) สาราณโภจิตา คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร แบ่งปันให้ส่วนรวมอย่างเท่าเทียม 5) สีสัมมัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี มีความประพฤติสุจริต ปฏิบัติตามกฎหมายของหมู่คณะ โดยเคร่งครัด ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น รักษาวินัย เคารพกติกา 6) ทิฐีสัมมัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน สมาชิกในทีมงานใดได้ประพฤติจะเกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกื้อกูลกันไม่ทะเลาะวิวาทกัน อันจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันและผลของงานนั้นจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การทำงานเป็นทีมเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะผลักดันให้ทีมประสบความสำเร็จในการทำงาน ต้องค้นหาคุณลักษณะของการทำงานเป็นทีมให้พบ ระลึกไว้เสมอว่าทุกคนมีอิสระในตัวเอง ขณะเดียวกันก็เป็นส่วนหนึ่งของทีม แล้วจึงนำเอากลยุทธ์ในการสร้างทีมเข้ามาใช้เพื่อให้ทุกคนทำงานร่วมกัน ช่วยให้องค์กรก้าวสู่ความสำเร็จ อีกทั้งยังช่วยประหยัดทรัพยากร เวลา ค่าใช้จ่าย ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งใจไว้ได้เป็นอย่างดี

การทำงานเป็นทีม

2.1 ความหมายของการทำงานเป็นทีม

การร่วมกันทำงานของสมาชิกที่มากกว่า 1 คนขึ้นไป โดยที่สมาชิกทุกคนนั้นจะต้องมีเป้าหมายเดียวกันจะทำอะไรแล้วทุกคนต้องยอมรับร่วมกัน มีการวางแผนการทำงานร่วมกันการทำงานเป็นทีมมีความสำคัญในทุกองค์กรเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงานการทำงานเป็นทีมมีบทบาทสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มสมาชิกเป็นอย่างดี (ยงยุทธ เกษสาคร, 2555) เป็นประเภทหนึ่งของการทำงานกลุ่ม (Group Work) ทีมงานทุกทีมงานจัดเป็นกลุ่มทำงาน แต่กลุ่มทีมงานทุกกลุ่มอาจจะไม่เป็นทีมงานเสมอไป เนื่องจากจากการทำงานเป็นกลุ่มนั้นเป็นการทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อการทำงานที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและมีเป้าหมายร่วมกัน มีลักษณะการทำงานหลายแบบ มีการทำงานที่ประสานกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ร่วมกันตั้งไว้ (เอกชัย กี่สุขพันธ์ 2538: 139) การที่ทุกคนภายในทีมมีการประสานงานร่วมมือร่วมใจกันทำงานอย่างราบรื่น เพื่อแสดงถึงบทบาทและหน้าที่ของตนได้อย่างชัดเจน ทีมที่ดีนั้นต้องมีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนโดยที่สมาชิกภายในทีมมีการรับรู้และเข้าใจตรงกัน สมาชิกในกลุ่มจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและร่วมตัดสินใจในงานที่เกี่ยวข้องของตนเองมากที่สุด มีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนและเข้าใจตรงกันมากที่สุด (สรุพล พยอมแย้ม 2545)

ดังนั้น การรวมสมาชิกมากกว่า 2 คนขึ้นไป เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่ให้แก่สมาชิกภายในทีมอย่างชัดเจน เพราะทีมยังช่วยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการตัดสินใจและทีมนั้นสามารถปฏิบัติงานได้ผลสูงกว่าบุคคลแต่ละคนโดยเฉพาะ จึงทำให้ในปัจจุบันองค์กรหลายองค์กรต่างๆ จึงนำระบบการทำงานเป็นทีมมาใช้มากขึ้น

2.2 ลักษณะของทีม ลักษณะที่สำคัญของทีม

1. การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล หมายถึง การที่สมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีความเกี่ยวข้องกันในกิจการของกลุ่ม/ทีม ตระหนักในความสำคัญของกันและกัน แสดงออกซึ่งการยอมรับ การให้เกียรติกัน สำหรับกลุ่มขนาดใหญ่มักมีปฏิสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายมากกว่าการติดต่อกันตัวต่อตัว

2. มีจุดมุ่งหมายและเป้าหมายร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มจะมีส่วนกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมร่วมกันของทีม/กลุ่ม โดยเฉพาะจุดประสงค์ของสมาชิกกลุ่มที่สอดคล้องกับองค์กร มักจะนำมาซึ่งความสำเร็จของการทำงานได้ง่าย

3. การมีโครงสร้างของทีม/กลุ่ม หมายถึง ระบบพฤติกรรม ซึ่งเป็นแบบแผนเฉพาะกลุ่มสมาชิกกลุ่มจะต้องปฏิบัติตามกฎหรือมติของกลุ่ม ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มแบบทางการ (Formal Group) หรือกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ (Informal Group) ก็ได้สมาชิกทุกคนของกลุ่มจะต้องยอมรับและปฏิบัติตามเป็นอย่างดี สมาชิกกลุ่มย่อย อาจจะมีกฎเกณฑ์แบบไม่เป็นทางการ มีความสนิทสนมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกด้วยกัน

4. สมาชิกมีบทบาทและมีความรู้สึกร่วมกัน การรักษาบทบาทที่มั่นคงในแต่ละทีม / กลุ่ม จะมีความแตกต่างกันตามลักษณะของกลุ่ม รวมทั้งความรู้ความสามารถของสมาชิก โดยพิจารณาจัดแบ่งบทบาทและหน้าที่ ความรับผิดชอบ กระจายงานกันตามความรู้ ความสามารถและความถนัดของสมาชิก (Krungsri Guru)

ดังนั้น การทำงานเป็นทีมเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะผลักดันให้ท่านเป็นผู้นำที่ดี ถ้าท่านประสงค์ที่จะนำทีมให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน ท่านจำเป็นต้องค้นหาคุณลักษณะของการทำงานเป็นทีมให้พบระลึกไว้เสมอว่าทุกคนมีอิสระในตัวเอง ขณะเดียวกันก็เป็นส่วนหนึ่งของทีมแล้วจึงนำเอากลยุทธ์ในการสร้างทีมเข้ามาใช้เพื่อให้ทุกคนทำงานร่วมกันและประสบความสำเร็จ

องค์ประกอบที่ทำให้การทำงานเป็นทีมมีประสิทธิภาพ

การทำงานเป็นทีม (Team Work) การทำงานเป็นทีมนั้นจะดูได้ว่าดีหรือไม่ดีต้องดูที่ผลงาน ส่วนผลงานจะดีหรือไม่ดีต้องขึ้นอยู่กับการประสานงานของฝ่ายต่างๆ และการประสานงานของฝ่ายต่างๆ ซึ่งต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ความเข้าใจกันในหมู่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสื่อสารนั้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการทำงานเป็นทีม องค์ประกอบที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมมี 8 ประการ ดังนี้

1. T = Target – เป้าหมาย หมายถึง หัวใจสำคัญที่จะทำให้การทำงานของทีมงานสามารถมุ่งเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันการทำงานที่มีลักษณะเข้าใจตรงกันในทิศทางการทำงานที่กำหนดขึ้น เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่ทีมงานได้ร่วมกันกำหนดไว้อย่างชัดเจนและร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำงานร่วมกัน กำหนดช่วงเวลาที่ต้องการให้เป้าหมายบรรลุผล ซึ่งการกำหนดเวลาที่แน่นอนมีผลต่อการวางแผนการทำงาน มีการแบ่งงานออกไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบ รวมถึงยังเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จทันช่วงเวลาที่กำหนดและร่วมขจัดภาระรัดเปรียบในการทำงานในทีม

2. E = Empathy – สื่อสารให้เข้าใจ หมายถึง การสื่อความที่ชัดเจนเหมาะสมซึ่งจะทำให้ทุกคนกล้าที่จะเปิดใจ สื่อสารกันอย่างเปิดเผยไม่มีลัษณคมใน สื่อสารให้เข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายและยอมรับภารกิจหลักของทีมงาน ช่วยให้เกิดความเชื่อใจ ความไว้วางใจ ความเต็มใจที่จะช่วยเหลือกันทำงาน ให้คำแนะนำหรือเทคนิค คล้อยตามอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น เช่น เมื่อเห็นเพื่อนสมาชิกในทีมมีความทุกข์ทุกข์ จะรู้สึกสงสารเห็นใจ จนอาจยืดหยุ่นแนวทางข้อบังคับบางอย่างให้ การเปิดรับมุมมองและพยายามเข้าอกเข้าใจในโอเดียของกันและกันมากกว่าทีมที่รวมแต่คนเก่งๆ เพียงอย่างเดียว

3. A = Application – ความเห็นร่วมกัน หมายถึง สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็นของกระบวนการทำงาน ไม่ยึดถือความคิดของตนเองเป็นใหญ่ฝ่ายเดียว ต้องรู้จักฟังความคิดเห็นของสมาชิกผู้อื่นบ้าง เมื่อความคิดเห็นของตนเองแตกต่างจากคนหมู่มาก ก็ต้องหันมาพิจารณาตนเองปรับมุมมองทัศนคติของตนให้เข้ากับคนหมู่มาก เรียกว่ารู้จักแสวงหาจุดร่วมและ สงวนไว้ซึ่งจุดต่าง ไม่สร้างข้อขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล ช่วยกันตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้ ให้งานออกมาสมบูรณ์แบบมากที่สุด

4. M = Moral – ผลประโยชน์ร่วมกัน หมายถึง การพิจารณาผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานไม่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีม ส่วนใหญ่จะพิจารณาผลการทำงานเป็นรายบุคคล ดังนั้นระบบรางวัลที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีม คือ การที่ทุกคนได้รางวัลอย่างยุติธรรมทุกคน คือ ควรสนับสนุนการให้รางวัลแก่การทำงานเป็นทีมในลักษณะที่วางอยู่บนพื้นฐานการให้รางวัลกับกลุ่ม เมื่อได้รับการชมเชยก็ไม่แสดงออกหน้ารับคำชมแต่เพียงผู้เดียว แต่จะน้อมรับคำชมนั้นมาแสดงแก่สมาชิกในทีม

5. W = Welfare – ความเต็มใจ หมายถึง บรรยากาศของการทำงานมีความเป็นกันเองอบอุ่น การช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ ของสมาชิกในทีมด้วยความเต็มใจ การช่วยเหลือมีการให้ความร่วมมือกันในการทำงาน และแสดงศักยภาพของการทำงานที่ตนมีอยู่เพื่อให้ทีมประสบความสำเร็จ มีความกระตือรือร้นและสร้างสรรค์ ทุกคนช่วยกันทำงานอย่างจริงจังและจริงใจ ไม่มีร่องรอยที่แสดงให้เห็นถึงความเบื่อหน่าย

6. O = Open Mind – เปิดใจกว้าง หมายถึง เพิ่มพูนความรู้สึกลงในการยอมรับนับถือในการทำงาน สมาชิกแต่ละคนเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทของตนและเรียนรู้เข้าใจในบทบาทของผู้อื่นในทีม การสร้างแรงจูงใจทางบวก สมาชิกมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการจัดกิจกรรมสร้างพลังทีมงานเกิดความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จไม่ปิดกั้นโอกาสของสมาชิกในทีมในการที่แสดงความสามารถ เปิดโอกาสได้โอกาส สมาชิกในทีมได้มีโอกาสเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

7. R = Responsibility – ความรับผิดชอบต่อกัน หมายถึง การแสดงออกถึงความเคารพในกฎกติกา การกำหนดกติกาหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ในการทำงานที่จะเอื้อต่อการทำงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมาย และร่วมกันรับผิดชอบของการทำงาน ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วม ในการกำหนดกติกา หรือกฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ร่วมกัน

8. K = Knowledge - แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ หมายถึง พัฒนาให้สมาชิกในทีมได้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งจะสามารถนำประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของตน มาสร้างคุณค่าให้กับทีมได้อย่างสร้างสรรค์และการที่ทีมจะประสบความสำเร็จในการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกในทีมได้นั้น ทีมควรให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงจะสามารถทำให้เกิดเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ (เสนีย์ แดงวัง, 2553)

ดังนั้น การทำงานแบบระบบทีมที่ดีได้นั้นย่อมเกิดจากทีมงาน (Team Work) ที่ดี ซึ่งทีมงานที่ทำงานระบบทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมทำให้งานออกมามีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ ก็ย่อมสร้างผลสำเร็จได้อย่างยอดเยี่ยมเช่นกัน

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานเป็นทีม

ธรรมอันเป็นไปเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกลงที่เกิดขึ้นต่อกันจนก่อให้เกิดเป็นความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน วิธีสร้างความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสถึงหลักธรรมที่เป็นแนวทางในการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจัดอยู่ในหมวดธรรมที่เรียกว่า “หลักสาราณียธรรม” มี 6 ประการ ได้แก่

1. เมตตาภาวกรรม หมายถึง การช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ ของสมาชิกในทีมด้วยความเต็มใจ การแสดงออกทางกายด้วยความเมตตา ด้วยกิริยาอาการที่สุภาพเรียบร้อย อ่อนโยน แสดงไมตรีและความหวังดีต่อกัน มีการช่วยเหลือมีการให้ความร่วมมือกันในการทำงาน เคารพในสิทธิและเสรีภาพของสมาชิกในทีม ให้ความสำคัญแก่สมาชิกทุกคนโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ

2. เมตตาจริกรรม สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านวาจา การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดกันด้วยความรัก ความปรารถนาดี รู้จักการพูดให้กำลังใจซึ่งกันและกันในยามที่เพื่อนร่วมทีมในเวลาที่เหมาะสมกับปัญหาของการ

ทำงาน ความผิดหวัง หรือปัญหาต่างๆ ควรพูดแนะนำขั้นตอนวิธีการทำงานที่ง่ายต่อการเข้าใจ แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี ใจกว้างที่แสดงความเคารพนับถือต่อกัน เจรจากันด้วยเหตุผล ด้วย ติปัญญา ไม่ใช่โทษเป็นต้วน่า พูดอย่างมีจิตสำนึกในผลประโยชน์สุขร่วมกันพูดจาสร้างสรรค์ หากไม่มีความสามารถที่จะพูดแนะนำอะไรใครได้ ก็ไม่ควรพูดซ้ำเติม หรือนำไปนินทาว่าร้าย กล่าวร้ายเสียดสีประชดประชันกัน สร้างระบบการสื่อสารที่ดี พูดกระตุ้นเพื่อนร่วมทีมในการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

3. เมตตามโนกรรม หมายถึง การแสดงออกทางใจด้วยความเมตตา โดยตั้งจิตปรารถนาดีต่อกัน นึกคิดแต่ในสิ่งที่จะก่อประโยชน์ให้แก่กันและกัน ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จะเป็นสิ่งกระตุ้นให้ตัดสินใจและแก้ปัญหาในองคได้เร็วขึ้น เป็นการคิดดีต่อกัน ปรารถนาที่ ไม่คิดอิจฉาริษยา หรือไม่คิดมุงร้ายพยาบาท หากสมาชิกทุกคนในทีมคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกัน ความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นและสามารถที่จะฝ่าฟันอุปสัคต่างๆ ในการทำงานไปได้ด้วยดี

4. สาธารณโภคี หมายถึง การแบ่งปัน (ทาน) จะต้องแบ่งปันในสิ่งของที่ได้มาโดยชอบธรรม ช่วยแก้ไขหรือลดความขัดแย้ง มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม มิให้ช่องว่างระหว่างชนชั้นมากนัก การรู้จักแบ่งปัน มีจิตอาสา มีจิตสาธารณะ มีการแบ่งให้กันและกันตามโอกาสอันควร ให้โอกาส ให้อภัย ให้ความรู้ ไม่ปล่อยให้สมาชิกในทีมต้องแบกรับภาระงานแต่เพียงผู้เดียว ช่วยเหลือกันเพื่อแสดงความรักความหวังดีและงานต่างๆ จะสำเร็จลุลวงไปด้วยดีจากความสมัคสมานสามัคคีของทีม

5. สีสัมมัญญตา หมายถึง การเคารพกฎกติกาของการทำงานร่วมกัน มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม รู้จักเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ไม่ก้าวก่ายหน้าทีกัน ไม่บ้าอำนาจหรือถือตนว่าตัวเองยิ่งใหญ่กว่าผู้อื่น ไม่ถืออภิสิทธิ์ใดๆ ทั้งปวง ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ ไม่ฝ่าฝืนมติหรือหลักการของหมู่คณะอันจะก่อให้เกิดความหวาดระแวง ไม่ไว้นื้อเชื่อใจกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สมาชิกในทีม

6. ทิฐิสามัญญตา หมายถึง การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในทีม ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสันทุกข์หรือจัดปัญหา ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามและถูกต้องหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน ไม่ยึดถือความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ฝ่ายเดียว ต้องรู้จักฟังความคิดเห็นของสมาชิกผู้อื่นบ้าง เมื่อความคิดเห็นของตัวเองแตกต่างจากคนหมู่มาก ก็ต้องหันมาพิจารณาตนเองปรับมุมมองทัศนคติของตนให้เข้ากับคนหมู่มาก เรียกว่ารู้จักแสวงหาจุดร่วมและสงวนไว้ซึ่งจุดต่าง ไม่สร้างข้อขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล ต้องมีความเข้าใจในเรื่องสิทธิ หน้าที่และเสรีภาพของแต่ละบุคคล ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์งานให้เกิดมีประสิทธิภาพมากขึ้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) 2545)

จากหลักธรรมดังกล่าวนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานเป็นทีม โดยสามารถจำแนก ได้ดังต่อไปนี้

1. เมตตากายกรรม (สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านกำลังกาย) คือ สร้างบรรยากาศของการทำงาน มีความเป็นกันเอง อบอุ่น การช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ ของสมาชิกในทีมด้วยความเต็มใจ แสดงศักยภาพของการทำงานที่ตนมีอยู่เพื่อให้ทีมประสบความสำเร็จ มีความกระตือรือร้นและสร้างสรรค์ มุงเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันการทำงานที่มีลักษณะเข้าใจตรงกัน ร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำงานร่วมกัน กำหนดช่วงเวลา

ต้องการให้เป้าหมายบรรลุผล การแบ่งงานออกไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบ กระตุ้นให้สมาชิกทุกคนทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและร่วมจัดการเอาต์เปรียบในการทำงานในทีม

2. เมตตาวจีกรรม (สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านวาจา) คือ การสื่อความที่ชัดเจนเหมาะสม สมาชิกทุกคนกล้าที่จะเปิดใจสื่อสารกันอย่างเปิดเผยไม่มีลับลมคมใน สื่อสารให้เข้าใจวัตถุประสงค์เป้าหมาย และยอมรับภารกิจหลักของทีมงาน ให้คำแนะนำหรือเทคนิคในการทำงาน

3. เมตตาโมกรรม (สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านจิตใจ) คือ เพิ่มพูนความรู้สึกในการยอมรับนับถือในการทำงาน สมาชิกแต่ละคนเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทของตนและเรียนรู้เข้าใจในบทบาทของผู้อื่นในทีม การสร้างแรงจูงใจทางบวก สมาชิกมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการจัดกิจกรรมสร้างพลังทีมงานเกิดความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ไม่ปิดกั้นโอกาสของสมาชิกในทีมในการที่แสดงความสามารถ เปิดโอกาสได้โอกาสสมาชิกในทีมได้มีโอกาสเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

4. สาธารณโภคี (การแบ่งปันกัน) คือ การที่ทุกคนได้รางวัลอย่างยุติธรรมทุกคน สนับสนุนการให้รางวัลแก่การทำงานเป็นทีมในลักษณะที่วางอยู่บนพื้นฐานการให้รางวัลกับกลุ่ม เมื่อได้รับการชมเชยก็ไม่แสดงออกหน้ารับคำชมแต่เพียงผู้เดียวแต่จะน้อมรับคำชมนั้นมาแสดงแก่สมาชิกในทีม

5. สีสามัญญตา (การเคารพกฎกติกา) คือ การแสดงออกถึงความเคารพในกฎกติกา การกำหนดกติกาหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ในการทำงานที่จะเอื้อต่อการทำงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายและร่วมกันรับผิดชอบของการทำงานและการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาหรือกฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ร่วมกัน

6. ทิฐิสามัญญตา (การรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในทีม) คือ สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็นของกระบวนการทำงาน ไม่ยึดถือความคิดของตนเองเป็นใหญ่ฝ่ายเดียว ต้องรู้จักฟังความคิดเห็นของสมาชิกผู้อื่นบ้างปรับมุมมองทัศนคติของตนให้เข้ากับคนหมู่มากสงวนไว้ซึ่งจุดต่าง ไม่สร้างข้อขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล ช่วยกันตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้

ดังนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงาน ช่วยให้บรรยากาศในการทำงานมีความสุข สมาชิกในทีมงานใดได้ประพาศุติจะเกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกื้อกูลกันไม่ทะเลาะวิวาทกัน อันจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันและผลของงานนั้นจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป

การทำงานเป็นทีม คือ อีกหนึ่งรูปแบบการทำงานในฝันของใครหลายคน เพราะผลลัพธ์ของการทำงานรูปแบบนี้มักจะประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ทำให้องค์กรเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว สิ่งนี้เป็นส่วนสำคัญในการผลักดันบุคลากรให้พัฒนาตัวเองตลอดเวลา เพราะหากในทีมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำงานเข้าหากันตลอดจนมีความสนิทชิดเชื้อกัน ทำผลงานเป็นที่น่าพอใจ องค์กรสมควรจะสรรหาผู้ที่มีคุณสมบัติที่เปี่ยมแนวทางในการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพ คือ หลักสารณียธรรม 6 ซึ่งได้มาบูรณาการกับศาสตร์ตะวันตก เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมให้ดีขึ้น เป็นการสร้างบรรยากาศของการทำงาน

มีความเป็นกันเอง อ่อนน้อม มีความกระตือรือร้นและสร้างสรรค์ มุ่งเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันการทำงานที่มีลักษณะเข้าใจตรงกัน ทุกคนกล้าที่จะเปิดใจสื่อสารกันอย่างเปิดเผยไม่มีลัษณคมใน เพิ่มพูนความรู้สึกรในการยอมรับนับถือในการทำงาน รู้จักฟังความคิดเห็นของสมาชิกผู้อื่นบ้าง ปรับมุมมองทัศนคติของตนให้เข้ากับคนหมู่มากสงวนไว้ซึ่งจุดต่าง ไม่สร้างข้อขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือผลของการนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการทำงานเป็นทีม

องค์ความรู้

จากการศึกษาสามารถสร้างรูปแบบของการประยุกต์หลักธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานเป็นทีม ดังแผนภาพที่แสดง

ภาพที่ 1 : การประยุกต์หลักธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานเป็นทีม พัฒนาโดยพระนุชิต นาคเสโน (โพธิชัย), 2563

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2555). **ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม**. กรุงเทพมหานคร : วิ.เจ.พรินติ้ง.
- สรุพล พยอมแย้ม. (2545). **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมเมธี.
- สุทธิชัย ปัญญโรจน์. (2555). **ครบเครื่องเรื่องนักบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: ส.เอเชียเพรส.
- เสนีย์ แดงวัง. (2553). **หลักในการทำงานเป็นทีม**. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า.
- Kenneth Stott and Allan Walker (1995). **Teams, Teamwork and Teambuilding: The Manager's Complete Guide to Teams in Organisations**. New York ; Sydney : Prentice Hall.
- Krungsri Guru. **การทำงานเป็นทีม**. แหล่งที่มา <https://www.krungsri.com/bank/th/plearn-plearn/effective-result-of-perfect-teamwork.html> สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2563.

การปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ*

Cultivation Gratitude for the Development of Thai Youth with Integrative Buddhism

เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา

Benchawan Chayangkura Na Ayutthaya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: midori.opp@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งแสดงให้เห็นถึงการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทศเวทีของเยาวชนไทย 2) เพื่อศึกษาหลักการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีตามหลักพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเชิงพุทธบูรณาการของเยาวชนไทย เป็นการวิจัยแบบการศึกษาเชิงคุณภาพ และวิจัยเชิงเอกสาร โดยแบ่งลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกพระภิกษุสงฆ์ นักวิชาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เยาวชนไทยที่เป็นตัวอย่างที่ดี ครู และผู้ปกครอง แล้วนำมาข้อมูลจากสัมภาษณ์มาเรียบเรียงโดยวิธีพรรณนา มีการวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 กลุ่ม โดยการเลือกแบบเจาะจง และมีการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยพบว่า

(1) สภาพคุณธรรมจริยธรรมความกตัญญูทศเวทีของเยาวชนไทย มีปัญหาที่เกิดกับเยาวชนไทยจำนวนมาก ได้แก่ ปัญหาสุขภาวะในเยาวชนต่ำกว่าเกณฑ์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาคุณภาพการศึกษา เยาวชนเห็นคุณค่าทางวัตถุมากกว่าเห็นคุณค่าทางด้านจิตใจ ทำให้คุณค่าของวัตถุมีอิทธิพลต่อการครอบงำจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว ไม่มีสำนึกด้านความกตัญญูทศเวทีอันเป็นพื้นฐานของคนดี ต่อบิดามารดาและผู้ที่มีพระคุณ เยาวชนไม่มีบุคคลต้นแบบของชีวิต นำไปสู่ปัญหาทางสังคม

(2) หลักการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นหลักการสำคัญในทางพระพุทธศาสนาที่สังเกตได้ด้วยการกระทำความดีต่อกัน เป็นการแสดงถึงความปรารถนาดีของทุกคนโดยผลของการกระทำย่อมจะทำให้ตนมีความสุข และผู้อื่นก็มีความสุขด้วย หลักการพระพุทธศาสนาจึงได้กล่าวยกย่องบุคคลผู้มีความกตัญญูว่า “เป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก” ว่า บุคคลที่หาได้ยากมีอยู่ 2 จำพวก คือ 1. บุพพการี คือผู้ทำอุปการะก่อน และ 2. กตัญญูทศเวที คือ ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน หลักมงคลที่ 25 มีความกตัญญูและทศ 6

(3) รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ จากการวิจัย พบว่าผู้วิจัยได้อรรถกถาความรู้ใหม่ในการพัฒนาเยาวชนไทย คือ รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่ 1. การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 2. วิธีประชา และ 3. การเรียนรู้แบบองค์รวม

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; ความกตัญญูทศเวที; เยาวชนไทย

* Received December 13, 2021; Revised February 2, 2022; Accepted March 25, 2022

Abstract

This article aimed to show the gratitude cultivation to develop Thai youths through Buddhism integration with the objectives – 1) to study youth's gratitude morality and ethics 2) to study the Buddhist gratitude cultivation and 3) to propose the model for gratitude cultivation to Thai youths. The qualitative and documentary research has followed the following steps – the depth interview of Buddhist monks, Buddhist academics, good-modeled Thai youths, and their guardians. The data have been descriptively analyzed with field method with focused group, group discussion with the experts. The result showed that.

(1) there have been a lot of Thai youth gratitude problems – the under-standard health, drug, and educational problems. They have been materialism and influenced by objects, which causes the family problems and Thai youths without practicing of gratitude to their benefactors. In addition, there is not a good youth model for them.

(2) The principle of Buddhist gratitude cultivations which can be considered is the mutual good deeds which are good wishes and bring happiness for all. The Buddhism has praised the 2 rare persons - one who is first to do a favor; previous benefactor and one who is grateful and repays the done favor; grateful person. According to the 25th blessing, gratitude. And 'Six Directions'.

(3) The model of Buddhist integrated morality cultivation for Thai youths has been discovered as follows – 1. Social interaction 2. Way of life 3. Collectively learning.

Keywords: Buddhism Integrated; Gratitude; Thai Youths

บทนำ

ความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติ บุคคลที่พึงอาศัยแต่ผู้อื่นอย่างเดียว โดยผู้เข้ามาอาศัยตนเองไม่ได้ ผู้นั้นเป็นชีวิตที่ไม่ประเสริฐ ไม่มีคนยอมรับ หากความจริงได้ยากเพราะเป็นผู้เอาเปรียบโลก ปัจจุบันโลกมีความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุไปอย่างไม่หยุดยั้งส่งผลให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปทำให้จิตใจมนุษย์ต่ำลง มีความเห็นแก่ตัว ไม่สำนึกบุญคุณ บุคคลที่มีคุณธรรมด้านความกตัญญูกตเวที จึงนับว่ามีจำนวนน้อยลง ผลดีของการปฏิบัติตนเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที เพื่อให้ชีวิตเรามีคุณค่าท่ามกลางความเจริญด้านวัตถุ เป็นคนที่มีแต่คนรักใคร่ชอบพอ อยากคบค้าสมาคมด้วย มีคนยกย่องสรรเสริญ จึงควรปฏิบัติตนเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที โดยรู้จักเห็นคุณค่า สำนึกถึงผู้มีพระคุณ รู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณ บุคคลที่มีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สำนึกในบุญคุณ ช่วยเกื้อกูลสังคมส่วนรวม ด้วยความเมตตากรุณา ซึ่งการกระทำเช่นนี้ย่อมนำมาความสุขความเจริญมาสู่ชีวิตตนเอง คนที่ขาดความกตัญญูย่อมไม่น่าคบหา เป็นสาเหตุนำมาซึ่งภัยร้ายทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ความกตัญญู หมายถึง ความตระหนักรู้ในคุณของคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กตเวที คือ การตอบแทนคุณ ความเป็นผู้สนองคุณท่าน ความกตัญญูเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง “ความกตัญญู เป็นมงคลสูงสุด สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล เชื่อว่าเกิดเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก คือ บิดามารดา เป็นต้น สัตบุรุษเป็นคนกตัญญูกตเวทีรู้บุญคุณที่บุคคลอื่นกระทำกับตนแล้วกระทำการตอบแทนโดยไม่เห็นแก่ตัว ย่อมแสวงหาโอกาสตอบแทนบุคคลผู้มีคุณ จึงเป็นบุคคลที่เกิดมาเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่บุคคลทั้งหลาย มีบิดามารดา เป็นต้น ความเป็นผู้สนองคุณท่าน กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทนผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่นและแสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น”

สถานการณ์คุณธรรมและการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม 8 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ และประเด็นคุณธรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าประเด็นความรุนแรงของปัญหาวิกฤติด้านคุณธรรมในสังคมไทยในภาพรวม มีความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 อันดับแรกที่ควรได้รับการแก้ปัญหา คือ 1) ปัญหาคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีสัมมาคารวะ ไม่เคารพผู้ใหญ่ มีค่าเฉลี่ย 3.10 2) ปัญหาพฤติกรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม ไม่มีความพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 3.03 3) ปัญหาขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพ กติกา กฎหมาย มีค่าเฉลี่ย 2.98 4) ปัญหาจิตสำนึกสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย 2.97 5) ปัญหาความซื่อสัตย์สุจริต การทุจริตคอร์รัปชัน มีค่าเฉลี่ย 2.93 เมื่อถามถึงความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมประเด็นต่าง ๆ ในสังคมไทยในภาพรวม พบว่าประเด็นที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ควรได้รับการส่งเสริม 5 อันดับแรก คือ 1) การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 4.12 2) ความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในความถูกต้อง ต่อหน้าที่และบุคคลทั่วไป มีค่าเฉลี่ย 4.08 3) ความกตัญญูกตเวที มีค่าเฉลี่ย 4.04 4) ความมีสัมมาคารวะ มีค่าเฉลี่ย 4.04 5) การมีจิตอาสา และมีน้ำใจในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม มีค่าเฉลี่ย 4.01 ในส่วนของหลักคุณธรรมที่ควรยึดถือร่วมกันของคนในระดับชุมชน/ท้องถิ่น พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.30 เห็นว่าควรยึดหลักความสามัคคีของประชาชน รองลงมาร้อยละ 59.50 คือ ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน และร้อยละ 53.10 เห็นว่าคนในระดับชุมชนท้องถิ่นควรยึดหลัก ความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจต่อกัน ด้านการ

สำรวจประเด็นการมีส่วนร่วมในการสร้างคุณธรรมที่ดี พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 23.66 เห็นว่าควรทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมรอบลงมา คือ ร้อยละ 15.64 ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลานและสังคม และร้อยละ 15.28 เห็นว่าควรมีการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ในปัจจุบันเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่ค่อยสนใจในการศึกษาเล่าเรียน ขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตนเอง ขาดความกตัญญูต่อมารดาบิดา ไม่เชื่อฟังคำสอนของครูบาอาจารย์ มีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น โต้เถียง พุดหยาบคาย พุดก้าวร้าว ไม่ให้เกียรติ ไม่สนใจความรู้สึกของผู้อื่น ติดเพื่อน เชื้อเพื่อน หลีกเลี่ยงการช่วยทำงานบ้านและส่วนร่วม ขาดความมีน้ำใจ ก่ออาชญากรรมที่มากขึ้น คำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาและหล่อหลอมจิตใจเป็นเครื่องกลั่นกรองนิสัยใจคอของคนไทยให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เรียกว่าเอกลักษณ์ของสังคมไทย มีความเลื่อมใสในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา นำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การแสดงออกทางกาย ทางวาจา ใจ มีความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัว สุภาพอ่อนโยน เคารพ เชื่อฟังผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ เป็นต้น พระพุทธศาสนากล่าวถึงบุคคลผู้มีความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัวว่า ถ้าคุณธรรมนี้มีอยู่ในบุคคลใด บุคคลนั้นถือว่าเป็นพื้นฐานของคนดี ดังพระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระภิกษุตระหนักในความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัวว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจะเป็นผู้กตัญญูต่อบุคคลในครอบครัว และอุปการะแม่เพียงเล็กน้อยที่บุคคลอื่นกระทำ ในเราทั้งหลายจักไม่สูญไป เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้” ดังนั้น เราควรจะใช้เกณฑ์อะไรตัดสินว่าเราควรมีความกตัญญูต่อบุคคลใด ควรใช้วิธีการใดในการตอบแทนคุณผู้ที่ให้การอุปการะกับเรา จึงจะมีความถูกต้องเหมาะสม บุคคลต่าง ๆ อันได้แก่ มารดา บิดา ครู อาจารย์ เพื่อน และสาธารณบุคคล เช่น ดารา นักการเมือง สื่อต่าง ๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จะมีส่วนช่วยสร้างเสริม “ความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัว” ในสังคมไทยได้มากน้อยเพียงไร โดยจะมีแนวทางการสร้างจิตสำนึกเรื่องความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัวอย่างไร ซึ่งการมีจิตสำนึกในเรื่องดังกล่าวจะทำให้เกิดพฤติกรรมเกี่ยวกับ “ความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัว” ที่ถูกต้องอย่างไร การปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับชาติเนื่องจากวัยรุ่นเป็นระยะแห่งการกำชับสิ่งที่ได้ไว้ในเด็กให้แน่นแฟ้นมั่นคงเป็นระยะ แห่งการรับสิ่งใหม่เข้ามาอย่างรวดเร็ว การอบรมในวัยนี้ จึงควรมีความมุ่งหมายเพื่อรักษาสีงามที่ดีที่เยาวชนได้รับมาแต่เริ่มต้น ไม่ให้บกพร่องพร้อมกับให้เยาวชนรู้จักเลือกรับสิ่งที่ควรรับต่อไป โดยเยาวชนควรได้รับการอบรมเพื่อให้เกิดคุณสมบัติ คือ ความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัว

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า สภาพของสังคมไทยมีปัญหาตั้งแต่สถาบันครอบครัวโดยที่มีเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากที่มีได้อาศัยอยู่กับบิดา มารดา หรือบิดา มารดา แยกกันอยู่ ทำให้เด็กไม่มีความใกล้ชิดกับบุพการี ส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่มีบุคคลตัวอย่างในการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัว โดยเริ่มการปลูกฝังความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัวให้แก่เยาวชน โดยเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับชาติโดยลำดับ เพราะความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัวเป็นพื้นฐานประจำตนของมนุษย์ในสังคม โดยสถาบันครอบครัวเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการของมนุษย์มากที่สุดตั้งแต่เด็กจนโต ครอบครัวจะเป็นบ้านหลอมให้คนมีพื้นฐานที่ดีหรือไม่ดีต่างกันไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องการปลูกฝังความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัวเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงบูรณาการ เพื่อให้ได้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ โดยให้เด็กและเยาวชนไทยเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพสร้างประสิทธิผลให้กับประเทศโดยนำ

หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นในพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทให้กับเยาวชน โดยจะได้นำเสนอรายละเอียดของการศึกษาครั้งนี้ในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทของเยาวชนไทย
2. เพื่อศึกษาหลักการปลูกฝังความกตัญญูทเวทที่ตามหลักพระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอรูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทเวทเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยแบ่งลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้ คือ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้การสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interviews) พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 5 รูป นักวิชาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน เยาวชนไทยที่เป็นตัวอย่างที่ดี จำนวน 5 คน 4) ครู จำนวน 5 คน และผู้ปกครอง จำนวน 5 คน ดังต่อไปนี้ แล้วนำมาข้อมูลจากสัมภาษณ์มาเรียบเรียง โดยวิธีพรรณนา (Descriptive) การวิจัยภาคสนาม (Fleld Study) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Intervix) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 กลุ่ม โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ราย

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. สภาพคุณธรรมจริยธรรมความกตัญญูทเวทของเยาวชนไทย

สภาพคุณธรรมจริยธรรมความกตัญญูทเวทของเยาวชนไทย พบว่ามีปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนไทยจำนวนมาก ได้แก่ (1) เยาวชนในประเทศขาดคุณภาพ เห็นคุณค่าทางวัตถุ มากกว่าเห็นคุณค่าทางด้านจิตใจ ทำให้คุณค่าของวัตถุมีอิทธิพลต่อการครอบงำจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว ไม่มีสำนึกด้านความกตัญญูทเวทที่อันเป็นพื้นฐานของคนดี ต่อบิดามารดาและผู้ที่มีพระคุณ (2) สถานะภาพสังคมในครอบครัวของเยาวชนไทยแตกแยก บางครอบครัวอาศัยอยู่กับบิดา มารดา บางครอบครัวบิดา มารดา แยกกันอยู่ บางครอบครัวมีได้อยู่กับบิดา มารดา ทำให้เด็กและเยาวชน ไม่มีบุคคลต้นแบบของชีวิต (3) ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้สภาพสังคมโดยรวมของประเทศอ่อนแอ เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมส่งผลกระทบต่อเยาวชน นำไปสู่ปัญหาทางสังคม ได้แก่ ปัญหาสุขภาวะในเยาวชนต่ำกว่าเกณฑ์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาคุณภาพการศึกษา ฯลฯ

2. หลักการปลูกฝังความกตัญญูทเวทที่ตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักการปลูกฝังความกตัญญูทเวทที่ตามหลักพระพุทธศาสนา จากการศึกษา พบว่า หลักธรรมของบุคคลผู้มีความกตัญญู ได้แก่ บุคคลหาได้ยาก 2 มงคลที่ 25 และทิศ 6

3. รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ

รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า สังคมไทยตั้งแต่อดีตมีค่านิยมอยู่ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อหล่อหลอมขัดเกลาสร้างสรรค์ปัญญาให้เด็กและเยาวชนไทยเป็นคนดี คนเก่ง และเป็นแบบอย่างที่ดีเสมอมา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการอภิปรายผล ผู้ทรงคุณวุฒิได้สะท้อนว่า ความกตัญญูทศเวที เป็นความสัมพันธ์เชิงคุณค่าของมนุษย์กับสรรพสิ่งรอบตัว ซึ่งจะเป็นระบบความสัมพันธ์ของการเกื้อหนุนกันในลักษณะพึ่งพิงอิงกัน (Interdependent) สำหรับความกตัญญูทศเวทีของเยาวชนไทย โดยส่วนใหญ่ก็ยังอยู่ในระบบความสัมพันธ์เชิงคุณค่าที่พวกเขากำลังสั่งสมประสบการณ์ท่ามกลางแนวคิด ข้อมูล และกระบวนการผลิตสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในเรื่องความกตัญญูทศเวที ที่ผันผวน ในขณะที่สถาบันทางสังคมมีความเปราะบาง โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว โดยพฤติกรรมอย่างนี้ เป็นความเลวร้ายของสังคมไทยที่มีวัฒนธรรมแบบพุทธ แต่พฤติกรรมที่แสดงออกมาเลวร้ายกว่าสัตว์เดรัจฉาน เป็นสัตว์เนรคุณ ตามหลักการในทางพระพุทธศาสนา มีพระสูตรบทหนึ่งกล่าวถึงผู้ไม่รู้บุญคุณ ตามที่ปรากฏใน “อกตัญญูตาสูตร” มีใจความว่า ความเป็นผู้ไม่รู้บุญคุณของผู้มีพระคุณ ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้ เนื่องด้วยเป็นบุคคลที่มักประพฤติปฏิบัติตนตามธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1. กายทุจริต 2. วจีทุจริต 3. มโนทุจริต และ 4. อกตัญญูตา อกตเวทิตา

การปลูกฝังต้องเป็นต้นแบบได้ ใช้หลักการคิดวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจในพลังแห่งความกตัญญูทศเวทีที่มนุษย์ สรรพสัตว์และธรรมชาติควรมีต่อกัน ทำผ่านสื่อออนไลน์ สร้างจิตสำนึกให้เกิดการตระหนักรู้ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว องค์กร และสังคมส่วนรวม เพื่อเป็นแบบอย่างในการพัฒนาเยาวชนให้ได้รับความเจริญทางด้านจิตใจ นำเสนอกระบวนการผ่านการตระหนักรู้กตัญญูทศเวที วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือการนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ หรือโยนิโสมนสิการเป็นภาคปฏิบัติการ วิธีคิดแบบโยนิโส มี 2 แบบ คือ โยนิโสมนสิการที่มุ่งสกัดหรือกำจัดอวิชชาโดยตรง โยนิโสมนสิการที่มุ่งเพื่อสกัดหรือบรรเทาตัณหา เพื่อความเข้าใจในวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด การคิดเป็นการคิดตรงตามสภาวะและเหตุปัจจัย การคิดสืบค้นถึงต้นเค้า เป็นต้น ควรเป็นหน้าที่ของทุกคนที่เกี่ยวข้อง เริ่มจากครอบครัว ชุมชน สังคม โรงเรียน วัด จนถึงภาครัฐอันได้แก่กระทรวงที่เกี่ยวข้องกับสังคมและมนุษย์ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงสาธารณสุข ฯ ต้องร่วมมือ ร่วมใจกันในการส่งเสริมการปลูกฝังความกตัญญูทศเวที ศึกษาทำความเข้าใจในหลักคำสอน เรื่องความกตัญญูทศเวที น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติตามจนเป็นผล ที่เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้แล้วจะนำมาซึ่งความรัก ความศรัทธา ยึดแนวคิดในหลักพุทธศาสนาเรื่องหลักทศ 6 ซึ่งเป็นหลักความสัมพันธ์ที่เป็นพลังสร้างสรรค์ที่ร่วมมือร่วมใจกันตามบทบาท สถานะ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และลักษณะความสัมพันธ์ที่เหมาะสมในบริบทต่าง ๆ ที่บุคคลสัมพันธ์กัน การปลูกฝังความกตัญญูทศเวที คือ การทำให้เห็นเป็นต้นแบบเชิงประจักษ์ ผู้ปลูกฝังต้องเป็นต้นแบบได้ ใช้หลักการคิดวิเคราะห์เพื่อทำ

ความเข้าใจในพลังแห่งความกตัญญูทศเวทที่มนุษย์ สรรพสัตว์และธรรมชาติควรมีต่อกันใช้กระบวนการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนฐานของปรากฏการณ์จริง และการมองระบบความสัมพันธ์เชิงคุณค่า มากกว่าการเรียกร้องการตอบแทน นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ โดยใช้แนวคิดของโลเรนส์ โคลเบอร์ก และแนวคิดทฤษฎีต้นไม้คุณธรรมจริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทศเวท

องค์ความรู้การวิจัย

การวิจัยเรื่องการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า หลักความกตัญญูทศเวทที่เป็นคุณธรรมและเป็นสื่อกลางที่ทำให้พ่อแม่และลูกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในสังคมของมนุษย์ บ้าน คือ ที่พักอาศัยหรือครอบครัวก็ได้บ้านให้ความรักความอบอุ่นผูกพัน แม้จะเป็นหน่วยหรือสถาบันที่เล็กที่สุดในโครงสร้างของสังคม แต่เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่มีความหมายสำคัญมาก วัด คือ ศูนย์กลางทางจิตใจของคนไทยมาแต่ครั้งอดีตเป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่ยอมรับสั่งสอนคนในชุมชนรอบ ๆ วัดให้ประพฤติถูกต้องตามทำนองคลองธรรม วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์แล้ว สำหรับชาวบ้านยังเป็นสถานที่ให้คนในชุมชนพบปะกัน ใครเดือดเนื้อร้อนใจก็มาปรึกษากัน กลับจากวัดก็ได้คำสอนดี ๆ กลับไปมากมาย มีหลักคำสอนให้ผู้คนประพฤติและปฏิบัติตาม โรงเรียน คือ สถานที่ที่ให้ความรู้อย่างมีแบบแผน เยาวชนเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต โรงเรียนจะต้องให้ความรู้ทางวิชาการอย่างเต็มที่รวมถึง ทำให้ศิษย์เป็นคนดีแก่สังคม ความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด โรงเรียน จะต้องมีการจัดระบบระเบียบของสังคมให้สามารถดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน เป็นการบริหารในรูปแบบของความร่วมมือกันของสามประสานองค์ในชุมชนเพื่อที่บริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน สภาพสังคมที่มีปัญหา ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทำส่งผลต่อความเป็นอยู่ ความรู้ ความคิด วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป สิ่งสำคัญคือ เยาวชนที่ขาดความเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตได้อย่างเหมาะสมทำให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมอย่างมากมาย

การจัดการศึกษาเป็นระบบสำคัญของสังคมที่จะพัฒนาคนให้ก้าวหน้าและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกที่ไร้ขีดจำกัด เพื่อพัฒนาคน เพื่อพัฒนาประเทศนั้น จะต้องปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีของสังคม การปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องใช้ระยะเวลาและไม่เพียงแต่การดำเนินการของโรงเรียนตามลำพัง เนื่องจากวิถีชีวิตประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ของระบบของสังคม ทั้งนี้ สังคมไทยตั้งแต่อดีตมาีความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ร่วมกันหล่อหลอมขัดเกลาสร้างสรรค์ปัญญาให้เป็นคนดี คนเก่ง ในสังคมเป็นแบบอย่างที่ดีเสมอมา ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่เราควรต้องน้อมนำความเป็นวิถีชีวิตแบบไทยที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างลงตัวของบ้าน วัด และโรงเรียน โดยนำแนวทางดังกล่าวกลับมาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่เยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปรูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทเชิงพุทธบูรณาการของเยาวชนไทย ได้ Medel So – WAY – HO โดยองค์

ความรู้ใหม่จากการวิจัย รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ โดยการนำหลักพุทธธรรม มาผสมผสานกับรูปแบบ So – WAY – HO ประกอบด้วย

หลักพุทธธรรมบูรณาการ	รูปแบบ So – WAY – HO
บุคคลที่หาได้ยาก 2	การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม : (Social Interaction : SO)
หลักมงคลที่ 25	วิถีประชา : (Way of life : Way)
หลักทศ 6	การเรียนรู้แบบองค์รวม : (Holistic learning : HO)

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาเยาวชนไทย ตามรูปแบบดังนี้

ภาพที่ 1 (Figure 1) รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีเชิงพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาเยาวชนไทย
(นางเบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา)

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาเยาวชนไทยเพื่อให้เกิดความกตัญญูข้างต้น (So – WAY – HO Model) เป็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

1.การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม : Social Interaction (SO) คือกระบวนการปลูกจิตสำนึกและเสริมสร้างแรงจูงใจในเด็กและเยาวชนภายใต้แนวคิดหลักอินทรีสังวร 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) โดยการสื่อสารผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมที่ต้องแสดงออกโดยการมีส่วนร่วม กิจกรรมที่มีการแข่งขัน กิจกรรมที่สร้างความขัดแย้งเพื่อหาทางออกร่วมกัน ฯลฯ เป็นต้น

2.วิถีประชา : Way of life (Way) เป็นการปลูกฝังเด็กและเยาวชนไทย ให้เห็นความสำคัญของบรรทัดฐานทางสังคมที่ทุกคนยอมรับนับถือจนเกิดความเคยชิน ตามหลักอุปทานิยธรรม (ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สังคมกำหนดไว้ร่วมกันโดยไม่ลี้ล้ง การมีส่วนร่วมอย่างพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม การเคารพบูชาบิดา มารดา และผู้อาวุโส และเคารพบูชาปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมเช่นการบูชาสถานที่อันเป็นศูนย์รวมพลังจิตใจของชุมชนนั้น ๆ ได้แก่การบูชาเจดีย์ หรือสิ่งอื่นๆ ที่สังคมยอมรับนับถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมและประเพณี รวมทั้งการร่วมกันรักษาและสร้างคนดีในสังคมร่วมกัน)

3.การเรียนรู้แบบองค์รวม : Holistic learning (HO) เน้นการเรียนรู้ครบทุกมิติ ทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เด็กและเยาวชน สามารถเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตนเองและสังคมโดยการสนับสนุนของ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางพระพุทธศาสนา ตามแนวทางของหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

ดังนั้น รูปแบบเพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยให้เกิดความกตัญญูข้างต้น (SO – WAY – HO Model) จึงเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมที่สำคัญไว้ด้วยกัน คือหลักอินทรี 5 หลักอุปทานิยธรรม 7 และหลักไตรสิกขา 3 และจะต้องขับเคลื่อน หลัก SO – WAY – HO Model ทั้ง 3 ประการไปพร้อมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาลควรสนับสนุนเรื่องการเสริมสร้างความกตัญญูตกเวทที่เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้องค์กรทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ร่วมกันกำหนดทิศทางการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการเสริมสร้างความกตัญญูตกเวทที่ร่วมกันแบบบูรณาการ เพื่อสร้างสังคมไทยให้มีความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

2. เผยแพร่บุคคลตัวอย่างที่เป็นต้นแบบของผู้มีความกตัญญูตกเวทที่ ทั้งฝ่ายพระสงฆ์ตั้งแต่สมัยพุทธกาลได้แก่พระสารีบุตร รวมทั้งพระอริยสงฆ์ที่สืบสานพระพุทธศาสนาและบุคคลทั่วไปที่มีความกตัญญูตกเวทที่ตามแนวทางการปฏิบัติของพระสารีบุตรซึ่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า ผ่านสื่อทุกช่องทาง

3. ควรจัดให้มีเวทีสัมมนาเรื่องความกตัญญูตกเวทที่ทุกระดับตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ ทั้งนี้เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกฝังความกตัญญูตกเวทให้กับประชากรไทยทั้งประเทศ

4.ทุกภาคส่วนควรมีการบูรณาการเรื่องคุณธรรมจริยธรรมความกตัญญูตกเวทที่ร่วมกัน ในการสร้างความตระหนักรู้เรื่องความกตัญญูตกเวทที่ โดยการ โดยนำโมเดลที่ผู้วิจัยได้ศึกษามานำไปใช้ในการ ในการจัดทำสื่อออนไลน์ และเผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เพื่อก่อให้เกิดเยาวชนที่มีความกตัญญูตกเวทที่เป็นตัวอย่างการปลูกฝังเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่ง ในสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

พระธรรมญาณมุนี (บุญนาคน ชินวิโส ป.ธ.9). **คนดีของพระธรรมญาณมุนี**. ลพบุรี: หัตถโกศลการพิมพ์. 2514.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2526.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2541.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. **พุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมลคีเมทอง. 2552.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เอกสารประกอบการประชุมงานสมัชชาคุณธรรมภาคเหนือ “รวมพลังประชารัฐขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม : พอเพียงวินัย สุจริต จิตอาสา” วันที่ 22-23 มิถุนายน 2560 ณ ศาลาสาธาณบริหารคณะสงฆ์จังหวัด พิจิตร วัดท่าหลวง พระอารามหลวง อ.เมือง จ.พิจิตร โดยศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) กระทรวงวัฒนธรรม

ปัจจัยสู่ความสำเร็จสถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง
จังหวัดเชียงใหม่ และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ ตำบลเวียง
อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่*

Critical Success Factors of Financial Institutions of Baan Don Community,
Pong Num Ron Sub-district and Baan Mae Jai Tai Community Financial
Institution, Wiang Sub-district, Fang District, Chiang Mai Province

พระบุญญาพัฒน์ แสงวงศ์ดี และ กฤตวรรณ สาทรัมย์

Phra Punyaphat Sangwongdee and Kittawan Sarai

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Faculty of Social Work and Social Welfare, Huachiew Chalermprakiet University

E-mail: poonyanando@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ปัจจัยสู่ความสำเร็จสถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน และแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่นำไปสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยคือ การวิจัยแบบผสานวิธี โดยผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ได้แก่ การวางแผน การสื่อสาร ทักษะภาวะผู้นำ เครื่องมือ กระบวนการ การบริหารจัดการ และการทำงานร่วมกัน โดยปัจจัยทั้ง 7 นี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ทั้งยังมีความสำคัญ และมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับความคิดเห็นของสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดต่อ 7 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ และยังพบว่าการบริหารจัดการเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงปัจจัยอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปพร้อมกันจนบรรลุถึงเป้าหมายหรือความสำเร็จที่ต้องการ ทั้งนี้ได้พบแนวทางการปฏิบัติที่ดีคือ ภายใต้อำนาจของชุมชน สถาบันการเงินชุมชนควรสร้างสรรค์ระบบสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยให้การบริหารจัดการนั้นอยู่ภายใต้ความเชื่อมั่นความไว้วางใจของสมาชิก ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิบัติงานที่ซื่อสัตย์ของคณะกรรมการ นอกจากนี้สถาบันการเงินชุมชนต้องสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นในจิตใจของสมาชิก ให้สมาชิกมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของสถาบันการเงินชุมชน ในฐานะที่ตนเองมีส่วนร่วมในการสร้างและพัฒนา เป็นสิ่งมีค่าที่ต้องช่วยกันดูแลรักษา นอกจากนี้ยังพบว่าแนวทางการปฏิบัติที่ดีเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนำทุนทางสังคมมาใช้ และส่งผลให้สถาบันการเงินชุมชนได้กลายเป็นทุนทางสังคมของชุมชน

คำสำคัญ: ปัจจัยความสำเร็จ; สถาบันการเงินชุมชน; สวัสดิการชุมชน

* Received January 21, 2022; Revised February 15, 2022; Accepted March 20, 2022

Abstract

This research article is a part of the thesis titled Critical Success Factors of Financial Institutions of Baan Don Community, Pong Num Ron Sub-district and Baan Mae Jai Tai Community Financial Institution, Wiang Sub-district, Fang District, Chiang Mai Province. The objectives of this study were to identify 1) the successful factors of community financial institutions, and 2) the good practical strategy leading to the successful factors of community financial institutions. The mixed methodology research was applied in this study. The results of the research found that the seven successful factors included planning, communication, leadership skills, tools, process, management, and teamwork, which were all related to each other. In addition, these seven successful factors were important and assisted to promote and support the successful outcomes that are consistent with the opinion of community financial institution members having the highest positive level. Moreover, the results have shown that the management was an important factor linking other factors to work together until reaching the desired goal or achievement. In this regard, the good practical strategy in this study was the underneath community context. The community financial institutions should create a welfare system to improve the quality of life with efficient management by allowing it to be under the trust of members. This was a result of the committee's honest performance. In addition, the community financial institutions must create a sense of ownership in the minds of members to see the value and importance of community financial institutions. As one who participates in the creation and development considered to be a valuable thing, it must be taken care of in the long run. In addition, the good practical strategy was the result of the adoption of social capital which affected the community financial institutions to become social capital of the community.

Keywords: Critical Success Factors; Microfinance; Community Welfare

บทนำ

หลังจากที่ประเทศไทยประสบวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 หลายชุมชนรวมกลุ่มกันตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อให้เกิดสวัสดิการขึ้นเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8, 2562 : 8) ซึ่งก่อนที่จะประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจนั้น ประเทศไทยมีการริเริ่มสวัสดิการชุมชนมาบ้างแล้วแต่ยังไม่แพร่หลาย เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต และสหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นต้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือด้านเงินทุนแก่ประชาชนให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนพึ่งตนเองได้ โดยหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจรัฐบาลจึงใช้สวัสดิการชุมชนมาเป็นนโยบาย จึงก่อให้เกิดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) (กรมการพัฒนาชุมชน, 2547) ต่อมาในปี พ.ศ.2550 ประเทศไทยต้องเผชิญวิกฤติเศรษฐกิจอีกครั้งส่งผลให้เศรษฐกิจตกต่ำ กระทบถึงแรงงานในประเทศทุกภาคส่วน กระทบถึงรายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สิน (เทิดศักดิ์ ทองแย้ม, 2558) ส่งผลให้สัดส่วนคนจนเพิ่มจำนวนมากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงเศรษฐกิจ, 2562)

ในระหว่าง ปี พ.ศ.2544 รัฐบาลในขณะนั้นจึงได้กำหนดนโยบายตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อจัดสรรเงินให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการแก้ไขปัญหาความยากจน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินงานด้วยตนเอง (สำนักงบประมาณของรัฐบาล, 2558)

ตั้งแต่มีการตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตั้งแต่ ปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา รัฐบาลในทุกสมัยเล็งเห็นความสำคัญของชุมชน และเห็นถึงศักยภาพของชุมชน จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 (ราชกิจจานุเบกษา, 2546) และพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2550 (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) ที่มีแนวทางเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดสวัสดิการสังคมที่หลากหลาย โดยเฉพาะภาคประชาชนที่รัฐให้ความสำคัญ จนนำไปสู่การกำหนดสังคมสวัสดิการเป็นวาระแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2552 นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาสวัสดิการชุมชนจึงมีความเด่นชัดขึ้น และแต่ละชุมชนก็ดำเนินกิจกรรมด้านสวัสดิการที่หลากหลาย โดยเฉพาะกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในฐานะที่เป็นองค์กรชุมชนที่ส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน

ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานที่ผ่านมาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แต่ละกองทุนประสบความสำเร็จมากน้อยแตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ปัจจัยแวดล้อม และอุปสรรค ที่แตกต่างกันโดยสังเกตได้จากการดำเนินโครงการเพิ่มทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ระยะที่ 3 พ.ศ.2556 รัฐบาลมีนโยบายเพิ่มทุนให้กับกองทุนที่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติ จำนวน 79,255 กองทุน แต่มีกองทุนที่ไม่ได้เพิ่มทุนจำนวน 9,164 กองทุน โดยแบ่งเป็นกองทุนที่ไม่ขอเพิ่มทุน 356 กองทุน และกองทุนที่ไม่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติจำนวน 8,808 กองทุน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกองทุนที่ไม่สามารถจดทะเบียนได้ เนื่องจากมีหนี้ค้างชำระเป็นจำนวนมาก หรือไม่สามารถปิดงบการเงินได้ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2556)

ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้รับการอนุมัติเพิ่มทุนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – พ.ศ.2557 รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 166,895.8041 ล้านบาท (สำนักงบประมาณของรัฐบาล, 2558) โดยมีจำนวนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวนทั้งสิ้น 79,593 กองทุน และยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชนทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 2,560 แห่ง (บ้านเมือง, 2560) ทั้งนี้สถาบันการเงินชุมชนกล่าวได้ว่าเป็นอีกรูปแบบ

หนึ่งของสวัสดิการชุมชน โดยสถาบันการเงินชุมชนเป็นการยกระดับจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้บริการทางการเงินที่ตอบสนองความต้องการแก่ประชาชนในชุมชนที่ขาดโอกาสในการเข้าถึง (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ม.ป.ป.) แต่การดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนย่อมมีทั้งประสบผลสำเร็จมาก และประสบผลสำเร็จน้อย ซึ่งการที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้นย่อมต้องมีปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้จากสถิติพบว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศจำนวนทั้งสิ้น 79,593 กองทุน ได้รับการยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชนทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 2,560 แห่ง (บ้านเมือง, 2560) เมื่อเทียบสัดส่วนแล้วถือว่าการดำเนินนโยบายยกระดับประสบผลสำเร็จน้อย และจากการประเมินผลการดำเนินงานทุนหมุนเวียน พบว่ากองทุนหมู่บ้านมีคะแนนเฉลี่ยลดลง โดยประจำปีบัญชี 2556 มีคะแนนรวม 2.4982 ต่ำกว่าปีบัญชี 2555 ที่มีคะแนน 3.176 ในขณะที่เดียวกันจากรายงานการตรวจสอบการดำเนินงานของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) พบประเด็นปัญหาสำคัญ คือ มีหนี้ค้างชำระและเงินขาดบัญชี ซึ่งมีหลายกองทุนหยุดดำเนินกิจกรรม หรือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านไม่สามารถบริหารจัดการใด ๆ ได้ และขาดระบบควบคุมการดำเนินงานที่เหมาะสม รวมถึงมีจุดอ่อนอย่างมากในการจัดทำหลักฐานทางด้านการเงินและบัญชี (สำนักงานประมาณของรัฐบาล, 2558)

ภายใต้ปัญหาและการดำเนินงานที่ไม่ประสบผลสำเร็จของหลาย ๆ กองทุน และเป็นปัญหาต่อการดำเนินนโยบายยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน ยังพบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารงานและสามารถยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชน มีเงินทุนหมุนเวียนสูง มีผลกำไร มีสวัสดิการชุมชนที่ตอบแทนสมาชิกและชุมชน ได้รับการยอมรับจากชุมชน และได้รับรางวัลอันเป็นเครื่องยืนยันถึงความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษา สถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ ตำบลเวียง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสถาบันการเงินชุมชนทั้ง 2 แห่ง มีความสำเร็จเชิงประจักษ์ด้านการบริหารงาน โดยสถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน ได้รับรางวัลชนะเลิศการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนดีเด่น พ.ศ.2555 และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ได้รับรางวัลชนะเลิศการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนดีเด่น พ.ศ.2557 โดยทั้ง 2 สถาบันการเงินชุมชนมีการจัดสรรผลกำไรจากการดำเนินงานเป็นสวัสดิการทั้งรายบุคคล รายกลุ่ม และสาธารณประโยชน์เพื่อชุมชน โดยการศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน ผลของการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนในพื้นที่อื่นให้ประสบผลสำเร็จต่อไป อันจะเป็นการช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน กรณีศึกษาสถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่นำไปสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน กรณีศึกษาสถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เชิงคุณภาพ ได้แก่ กลุ่มคนผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 15 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มแกนนำและสมาชิกจากสถาบันการเงินชุมชนทั้งสองแห่ง ได้แก่ ประธาน

คณะกรรมการ จำนวน 2 คน เภรณญิก จำนวน 2 คน กรรมการ จำนวน 2 คน และสมาชิก จำนวน 4 คน

(สถาบันการเงินชุมชน ละ 2 คน)

- 2) เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน

- 3) ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน

เชิงปริมาณ คือ ประชากร ได้แก่ สมาชิกสถาบันการเงินชุมชน 2 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 1,327 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 307 คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1970) โดยใช้ความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม .05 หลังจากนั้นกำหนดสัดส่วน จำนวนตามรายชุมชน ได้ดังนี้

- 1) สถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน จำนวนประชากร 376 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 87

- 2) สถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ จำนวนประชากร 951 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 220

เครื่องมือการวิจัย

เชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เป็นการซักถามประเด็นเพื่อให้ได้ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งเป็น 3 ชุด แต่ละชุดประกอบด้วยหัวข้อ ดังนี้

- 1) ประวัติส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 1 ข้อ ประกอบด้วย ชื่อ-สกุล อาชีพ ประวัติการศึกษา ประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา หรือประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินภูมิลาเนาเดิม เป็นต้น

- 2) ความเป็นมาของสถาบันการเงินชุมชน / การเป็นสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชน จำนวน 2 ข้อ

- 3) ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วย การนิยามความหมายความสำเร็จ การไม่มีหนี้ และปัจจัย แนวคิด กิจกรรม ที่ส่งเสริมความสำเร็จ จำนวน 3 ข้อ

- 4) ปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การสื่อสาร (Communication) ทักษะ (Skills) เครื่องมือ (Tools) กระบวนการ (Process) การบริหารจัดการ (Management) การทำงานร่วมกัน (Team Work) จำนวน 7 หัวข้อ

- 5) ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วย ผลประกอบการ จำนวนสมาชิก บริการทางการเงิน สวัสดิการและผลประโยชน์ที่ได้รับ และแนวทางปฏิบัติที่ดี จำนวน 4 หัวข้อ

- 6) ข้อเสนอแนะ

เชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-ended question) ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนบุคคลในครัวเรือน อาชีพ รายได้ เงินออม/เงินฝาก จำนวนเงินกู้ยืมจากสถาบันการเงินชุมชน มีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านความสำเร็จ ได้แก่ 1)ด้านการวางแผน 2)ด้านการสื่อสาร ในองค์กร 3)ด้านทักษะภาวะผู้นำ 4)ด้านเครื่องมือการจัดการ 5)ด้านกระบวนการ 6)ด้านการบริหารจัดการ และ 7)ด้านการทำงานร่วมกันการมีส่วนร่วม ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 42 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้เชี่ยวชาญ 4 ท่าน เพื่อหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โครงสร้างของแบบสอบถาม (Structure and format) การใช้ภาษา (Wording) และอื่น ๆ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะ เพื่อให้ได้แบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์

ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ 4 ท่าน จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะ แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) จำนวน 30 ชุด ในกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach โดยได้ค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามเท่ากับ 0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการลงพื้นที่และสอบถามผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลเพื่อออกแบบวิธีวิจัย ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน ถึง ธันวาคม 2563

เชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ระหว่างวันที่ 28 พฤษภาคม ถึง 21 มิถุนายน พ.ศ.2564

เชิงปริมาณ โดยแบบสอบถาม ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างวันที่ 11 พฤษภาคม ถึง 1 มิถุนายน พ.ศ.2564

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารจากวัสดุที่ตีพิมพ์ และไม่ได้ตีพิมพ์ หนังสือภาษาไทย หนังสือภาษาต่างประเทศ บทความวิจัย และบทความวิชาการในประเทศ และต่างประเทศ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในระบบสารสนเทศ การสัมภาษณ์ การสังเกต ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ โดยการจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ และพิจารณาถึงความสัมพันธ์ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลและแยกแยะความสำคัญตามลำดับ โดยให้มีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ จากนั้น สอดแทรกด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ ที่ได้นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยการลงรหัส และให้คะแนนตามน้ำหนักคะแนนแต่ละข้อ จากนั้นบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS)

มาวิเคราะห์ข้อมูลให้ออกมาในรูปของสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน กรณีศึกษาสถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ อำเภอดงหลวง จังหวัดเชียงใหม่

1.1 การวางแผน เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ เป็นแนวทางให้การดำเนินงานมีเป้าหมาย โดยการดำเนินงานที่ดีจำเป็นต้องมีการวางแผนที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ยังต้องยืดหยุ่น สามารถแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และประการสำคัญ ทุกแผนจำเป็นต้องให้ชุมชนรับรู้ เห็นชอบ หรือเข้ามามีส่วนร่วมกับแผนงาน เพราะแผนจะสำเร็จหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของสมาชิกสถาบันการเงินชุมชน

สอดคล้องกับผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชนด้านการวางแผนโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.39)

1.2 การสื่อสาร เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ เพราะการสื่อสารที่ดีช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ดีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสถาบันการเงินชุมชน กันสมาชิก และชุมชน ช่วยส่งเสริมให้การปฏิบัติงานลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ช่วยพัฒนาสถาบันการเงินชุมชนให้ดียิ่งขึ้น และการสื่อสารยังเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับสมาชิก ช่วยให้สมาชิกเข้าใจ เข้าถึง และรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสถาบันการเงินชุมชน ทั้งนี้สถาบันการเงินชุมชนจะต้องเลือกใช้การสื่อสารให้ครบทุกประเภท และนำเครื่องมือเทคโนโลยีที่หลากหลายมาช่วยอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร

สอดคล้องกับผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชนด้านการสื่อสารในองค์กรโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.56$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.33)

1.3 ทักษะ ภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ เพราะผู้นำคือผู้ที่จะนำพาองค์กรไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ จึงต้องมีคุณลักษณะที่ผู้นำพึงมี จากการศึกษาพบคุณลักษณะผู้นำโดดเด่น ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) ความซื่อสัตย์ (Honesty) ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้งานสำเร็จ (Strong Desire to Achieve Task) อำนาจบารมีทางสังคม (Use of Socialized Power) และคุณลักษณะอีกประการสำหรับผู้ทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อชุมชน คือ ความเสียสละ (Sacrifice) ทั้งนี้คุณลักษณะข้างต้นเป็นเพียงคุณลักษณะที่โดดเด่นเห็นได้ชัดเท่านั้น ยังไม่รวมคุณลักษณะด้านอื่น ๆ ที่สะท้อนให้เห็นในรูปของวิธีการปฏิบัติงาน วิธีการบริหารงาน ผลประกอบการที่ดี การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของสถาบันการเงินชุมชน ฯลฯ

สอดคล้องกับผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชนด้านทักษะ ภาวะผู้นำโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.35)

1.4 เครื่องมือ เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ โดยนำมาใช้เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ส่งเสริมประสิทธิภาพ อำนวยความสะดวกในด้านการบริหารงาน การปฏิบัติงาน การให้บริการ นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และภาพลักษณ์ที่สำคัญอีกประการคือ ความน่าเชื่อถือ หรือความเชื่อมั่น โดยภาพลักษณ์นี้เป็นแรงจูงใจให้สมาชิกเข้ามาใช้บริการ ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การวางแผนกลยุทธ์/แผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) การจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้า (Customer Relationship Management – CRM) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เข้าร่วมประกวดเพื่อรับรางวัล ระบบการตรวจสอบควบคุมภายใน และภายนอก ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในระบบการให้บริการ และระบบบัญชี ระบบประกันความเสี่ยง ระบบประกันภัย

สอดคล้องกับผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชนด้านเครื่องมือการจัดการโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.40)

1.5 กระบวนการ เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ จากการศึกษาพบกระบวนการที่น่าสนใจ คือ กระบวนการให้บริการออมทรัพย์ และบริการกู้ยืมเงิน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นของบริการ การดำเนินงาน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากบริการ และแสดงให้เห็นถึงผลสะท้อนกลับต่อกระบวนการที่เกิดขึ้น โดยกระบวนการดังกล่าวสร้างผลลัพธ์ต่อสมาชิก และชุมชน ในรูปแบบของสวัสดิการทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งนี้หากสถาบันการเงินชุมชนส่งเสริมให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ และให้สมาชิกเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งต่อตนเอง และชุมชน จะช่วยส่งเสริมให้สมาชิกมีความตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของสถาบันการเงินชุมชน เกิดความรัก และรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นผลดีต่อการดำเนินงานและนำไปสู่ความสำเร็จ

สอดคล้องกับผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชนด้านกระบวนการโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.44$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.37)

1.6 บริหารจัดการองค์กร สรุปเป็น 4 ปัจจัย ดังนี้

1.6.1 คน (Man) คณะกรรมการมาจากการคัดเลือกจากสมาชิก มีคุณสมบัติ เช่น เป็นคนในชุมชน มีความรู้ ประสบการณ์ ความซื่อสัตย์ เสียสละ เป็นต้น แล้วแบ่งหน้าที่ตามความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ยังจ้างเจ้าหน้าที่เพื่อให้บริการสมาชิก และพัฒนาให้สถาบันการเงินชุมชนให้มีลักษณะคล้ายคลึงกับธนาคาร โดยมุ่งหวังให้เป็นศูนย์กลางด้านการเงินของชุมชน

1.6.2 เงิน (Money) จำเป็นต้องบริหารให้งอกเงยด้านผลกำไรซึ่งส่วนหนึ่งมาจากดอกเบี้ยเงินกู้ยืม ส่วนที่เหลือเป็นการลงทุนอื่น ๆ เช่น ฝากประจำดอกเบี้ยสูง ซื้อสลากออมสิน ลงทุนในกิจการอื่น ๆ เป็นต้น ทั้งยังต้องทำให้เกิดความโปร่งใสตรวจสอบได้ จัดให้มีผู้สอบบัญชีรับอนุญาต และคณะกรรมการภายนอกตรวจสอบการดำเนินงาน

1.6.3 วัสดุอุปกรณ์ (materials) จุดเด่นของสถาบันการเงินชุมชนทั้ง 2 แห่ง คือ มีที่ดิน และอาคารสำนักงานเป็นสินทรัพย์ โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญคือสร้างความเชื่อมั่น และขยายการให้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิก และชุมชน

1.6.4 การบริหารจัดการ (management) สะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมขององค์กรแห่งการเรียนรู้ ใส่ใจพัฒนา ส่งเสริมให้คณะกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยนำเอาความรู้ที่ได้จากการอบรมประชุม ศึกษาดูงาน นำข้อดี ข้อเสีย จุดเด่น จุดด้อย มาพัฒนาประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน พัฒนาจนประสบผลสำเร็จ และขยายผลความสำเร็จออกไปในฐานะแหล่งการเรียนรู้ศึกษาดูงาน

สอดคล้องกับผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชนด้านการบริหารจัดการโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.52$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.35)

1.7 การทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ โดยส่งเสริมให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการดำเนินงานมากที่สุด เพราะการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน สมาชิกมีสิทธิร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผลในส่วนที่เกิดขึ้น เนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่ความยั่งยืนของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งวิธีการจูงใจให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมมีได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับบริบท และสภาพแวดล้อมของชุมชน เช่น การสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ การสร้างความรู้สึกรู้สึกว่าเป็นบุคคลสำคัญ การนำกิจกรรมชุมชนด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา การบำเพ็ญประโยชน์ กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม สร้างการรับรู้สมาชิกเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วม

สอดคล้องกับผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชนด้านการทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วมโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.51$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.34)

2. แนวทางการปฏิบัติที่ดีที่นำไปสู่ความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน กรณีศึกษาสถาบันการเงินชุมชนบ้านดอน และสถาบันการเงินชุมชนบ้านแม่ใจใต้ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

2.1 การบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน

การบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน เป็นการบริหารปัจจัยการบริหาร และปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สอดแทรกอยู่ในทุกกระบวนการ กิจกรรม ขั้นตอนการบริหารจัดการ กล่าวคือปัจจัยความสำเร็จเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ กิจกรรม ขั้นตอนการบริหารจัดการ ที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้นสถาบันการเงินชุมชนต้องนำมาบูรณาการใช้ให้เกิดประโยชน์

2.2 การสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ

เป็นวิธีการทำให้สมาชิกรู้สึกรัก มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของสถาบันการเงินชุมชน ในฐานะที่ตนเองมีส่วนร่วมในการสร้าง และพัฒนา ทำให้สมาชิกรู้สึกว่าเป็นเหมือนทรัพย์สินมีค่าที่จะต้องรักษาดูแล โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิก รวมถึงการใช้กระบวนการสื่อสาร ช่วยให้เกิดความเข้าใจ สร้างสัมพันธภาพที่ดี

2.3 การสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ

เป็นวิธีการที่ทำให้สมาชิกเชื่อมั่น ไว้วางใจ จนสามารถนำเงินของตนเองมามอบให้กับสถาบันการเงินชุมชนดูแล ซึ่งการสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ ซึ่งเริ่มต้นด้วยความซื่อสัตย์ของคณะกรรมการ นอกจากนี้ควรสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ผ่านการบริหารจัดการ เช่น คณะกรรมการเป็นผู้นำในการออมเงิน มีการแสดงงบการเงิน ให้สมาชิกตรวจสอบได้ ให้ซักถามข้อสงสัยได้ ให้หน่วยงานภายนอกตรวจสอบได้ เป็นต้น

2.4 การตอบสนองความต้องการด้วยสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

สถาบันการเงินชุมชนต้องสร้างสรรค์สวัสดิการให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของสมาชิก และควรมีหลากหลายรูปแบบให้ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากนี้ควรมอบสวัสดิการให้กับชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน รวมถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และต้องปรับปรุงสวัสดิการเดิมให้ดียิ่งขึ้น โดยสวัสดิการควรอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งสวัสดิการจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก พัฒนาชุมชนให้ทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. ทูทางสังคมที่ปรากฏในแนวทางการปฏิบัติที่ดี

จากการศึกษาพบว่าแนวทางการปฏิบัติที่ดี 4 ประการ เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากทูทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งทุนภายใน และทุนภายนอก ประกอบเข้าด้วยกัน ซึ่งช่วยให้เกิดการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จ และทำให้สถาบันการเงินชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของทูทางสังคมของชุมชน

3.1 ทูทางสังคมในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน

กระบวนการ กิจกรรม ขั้นตอนของการบริหารจัดการนั้นใช้ทูทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนมาช่วยเสริมสร้างให้เกิดพลัง ศักยภาพ ประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการร่วมมือกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายร่วมกันในการบริหารจัดการ เช่น ทุนมนุษย์ ได้แก่ คนในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ ทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ได้แก่ การเอื้อเฟื้อต่อผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ทุนสถาบัน ได้แก่ การรวมกลุ่มการเงินในชุมชนเพื่อบริหารร่วมกัน ทุนโคทรพย์ ได้แก่ การนำกลุ่มการเงินในชุมชนมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.2 ทูทางสังคมในการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ

คือการสร้างค่านิยมในสมาชิก ให้รู้สึกรัก เห็นคุณค่าความสำคัญ โดยการสื่อสาร และการจูงใจให้สมาชิกมีส่วนร่วม จนก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ในฐานะที่ตนเองเป็นผู้มีส่วนร่วมสร้างและพัฒนา โดยต้องการให้สถาบันการเงินชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้านั้นเป็นการนำทูทางสังคมเข้ามาใช้เป็นกระบวนการ เพื่อต้องการสร้างทูทางสังคมที่ดีขึ้น คือสร้างสถาบันการเงินชุมชนที่ประสบความสำเร็จและเข้มแข็ง

3.3 ทูทางสังคมในการสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ

ความเชื่อมั่นความไว้วางใจ (Trust) เป็นตัวอย่างของทูทางสังคมที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจได้ คือ ช่วยให้สมาชิกกล้าที่จะเข้ามาใช้บริการสถาบันการเงินชุมชน เช่น ออมเงิน/ฝากเงิน ซึ่งเงินเหล่านี้จะกลายเป็นทุนในการดำเนินงานและสร้างบริการต่าง ๆ และสร้างประโยชน์ในด้านของ

ผลตอบแทน เช่น เงินปันผล ดอกเบี้ย และสวัสดิการ ทั้งนี้เมื่อการบริหารจัดการมีความเรียบร้อย เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ สมาชิกได้รับผลประโยชน์ที่เหมาะสมย่อมเพิ่มความเชื่อมั่นความไว้วางใจมากยิ่งขึ้น จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น จำนวนเงินทุนมากขึ้น ส่งผลให้การบริหารงานเกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ การให้บริการและการสร้างสรรค์สวัสดิการ มีความหลากหลายเหมาะสมกับความต้องการของสมาชิก และชุมชน

3.4 ทูทางสังคมในการตอบสนองความต้องการด้วยสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

สวัสดิการเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทุนทางสังคมมาบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งสวัสดิการไม่สามารถกล่าวโดยตรงได้ว่าเป็นทุนทางสังคมประเภทหนึ่ง แต่อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของทุนทางสังคมเพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิมในชุมชน เช่น ทุนมนุษย์ ได้แก่ เกิดการสนับสนุนอาสาสมัครในชุมชน การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส การพัฒนาชุมชนทุกด้าน ทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ได้แก่ รูปแบบสวัสดิการต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ทุนทางจิตวิญญาณ ได้แก่ ความภูมิใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทุนสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัวเข้มแข็งไม่เดือนร้อนเรื่องหนี้ในระบบ การดูแลสถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นน้ำดื่ม น้ำประปา เพื่อให้บริการราคาถูกในชุมชน ทุนโคทรพย์ ได้แก่ การสร้างกองทุนสวัสดิการเพื่อพัฒนาชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ด้านการวางแผน จะต้องมีการวางแผนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของชุมชน มีความยืดหยุ่น สามารถแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม และทุกแผนจำเป็นต้องให้ชุมชนรับรู้ เห็นชอบ หรือเข้ามามีส่วนร่วมกับแผนงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุชา สิริจันทร์ชื่น และศิวัช ศรีโกตางกุล (2560) พบว่า ต้องมีกฎระเบียบข้อบังคับและมีการปรับปรุงทุกปีเพื่อให้มีความสอดคล้องและเป็นปัจจุบัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ Hussain, M. D. & Ahmed, I. (2020) พบว่าปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดสำหรับการกำกับดูแลองค์กรการเงินรายย่อย ได้แก่ คณะกรรมการ ที่เป็นผู้กำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์สำหรับองค์กร

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ด้านการสื่อสาร การสื่อสารที่ดีจะช่วยสร้างให้เกิดความเข้าใจที่ดี สัมพันธภาพที่ดี ช่วยส่งเสริมให้การปฏิบัติงานลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุรัชย์ กังวล (2552) พบว่า ควรกระตุ้นให้สมาชิกเข้าใจปรัชญาและวัตถุประสงค์ให้ดำเนินการตามมติที่ประชุมใหญ่ และสอดคล้องกับการศึกษาของ กรกนก น้อยเนม (2557) พบว่า ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกและคณะกรรมการ ควรมีการแจ้งผลการดำเนินงานให้สมาชิกทราบสม่ำเสมอ และสอดคล้องกับการศึกษาของ Rahman, W., Farid, K. S. & Mollah, B. R. (2016). พบว่า บังคลาเทศเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในโครงการไมโครไฟแนนซ์ เพราะสัมพันธภาพที่มั่นคงแน่นแฟ้นระหว่างลูกค้าและพนักงาน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ด้านทักษะภาวะผู้นำ ผู้นำต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความซื่อสัตย์ มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ พยายามทำหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมายขององค์กร มีอำนาจบาบริซึ่งต้องควบคู่กับคุณธรรมความซื่อสัตย์และวุฒิภาวะทางอารมณ์ นอกจากนี้ต้องมีความเสียสละด้วย สอดคล้องกับการศึกษา

ของ อุมาวดี เดชธำรงค์ (2563) พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วยด้านภาวะผู้นำ ด้านคุณธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะวดี ยอดนา (2561) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมากที่สุด คือ คณะกรรมการบริหาร สมาชิก และผู้นำชุมชน และสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพรัช กาญจนการุณ, ศศิเพ็ญ พวงสายใจ, สุขุม พันธุ์ณรงค์ และพิมลพรรณ บุญยะเสนา (2558) พบว่า ผู้นำที่มีความเข้มแข็งมีความสามารถเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ต้องบริหารจัดการโปร่งใส มีธรรมาภิบาล เป็นที่ยอมรับของสมาชิก มีประสบการณ์ เสียสละมีจิตสาธารณะ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ด้านเครื่องมือ เครื่องมือมีส่วนช่วยเหลือส่งเสริมประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการบริหารงาน การปฏิบัติงาน การให้บริการ ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ให้มีการดำเนินงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ความน่าเชื่อถือหรือความเชื่อมั่น สอดคล้องกับการศึกษาของ อรรถพล บางปา (2555) พบว่า ปัจจัยการนำเทคโนโลยีมาให้ความรู้ มีผลต่อความสำเร็จ และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวรงค์ วงศ์สุรวัฒน์, ศิริรัตน์ ชุมคล้าย และวฤชสพร ญัฐรุจิโรจน์ (2562) พบว่า แนวทางการบริหารจัดการด้านการเข้าถึงการตรวจสอบข้อมูลกองทุน เป็นแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ด้านกระบวนการ ซึ่งต้องเกิดจากความต้องการของสมาชิก โดยมีสถาบันการเงินชุมชนเป็นตัวกลางบริหารและดำเนินการให้เป็นไปอย่างมีระบบระเบียบที่กำหนดไว้ร่วมกัน ผลลัพธ์คือก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวสมาชิกในรูปแบบของสวัสดิการทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สอดคล้องกับการศึกษาของ สุรัชย์ กังวล (2552) พบว่า องค์ประกอบกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ ส่งผลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน และยังพบว่าลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสม ควรมีการเน้นไปที่กลไกและกระบวนการบริหารจัดการมากที่สุด และสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพรัช กาญจนการุณ, ศศิเพ็ญ พวงสายใจ, สุขุม พันธุ์ณรงค์ และพิมลพรรณ บุญยะเสนา (2558) พบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความสำเร็จ คือ สมาชิกมีวินัยทางการเงินที่ดี มีการออมอย่างสม่ำเสมอ ชำระเงินกู้ตามกำหนด เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ด้านบริหารจัดการ ต้องบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ และประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ บุคคล เงิน วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะวดี ยอดนา (2561) พบว่ารูปแบบการบริหารที่เหมาะสมคือ การบริหารรูปแบบการบริหารผสมผสานระหว่างการบริหารแบบบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐ กับการบริหารเชิงสถานการณ์ซึ่งกำหนดขึ้นโดยคนในชุมชน และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุรัชย์ กังวล (2552) พบว่าลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสม ควรมีการเน้นไปที่กลไกและกระบวนการบริหารจัดการมากที่สุด

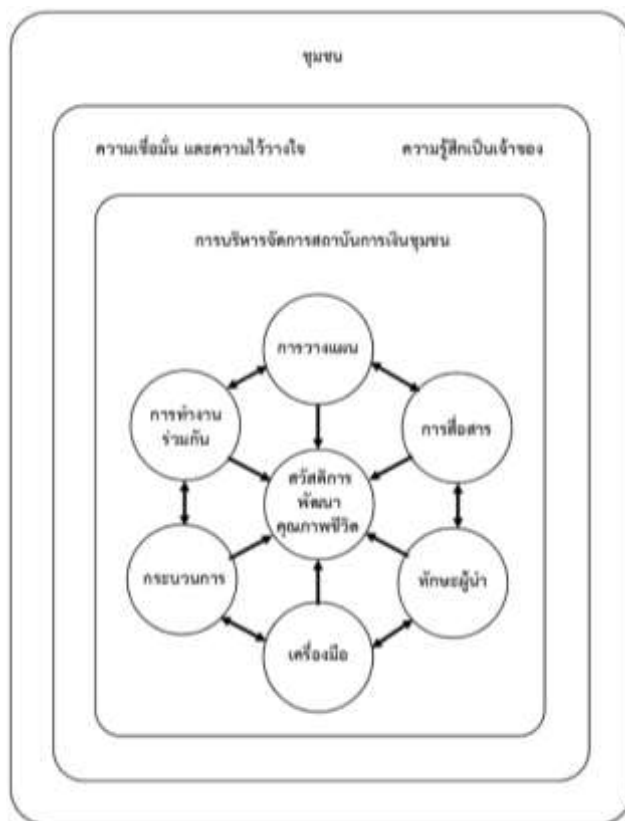
ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ด้านการทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุด ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผลในส่วนที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ ชุติมณฑน์ วงษ์คำหาร (2559) พบว่า การยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนจึงจะส่งผลให้นำนโยบายไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกและการทำงานเป็นทีมเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ตลอดทั้งกระบวนการ และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุชา สิริจันทร์ขึ้น

และศิวัช ศรีโกคางกุล (2560) พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่พบ คือขาดสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน และการแสดงความคิดเห็น และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวลังก์ วงศ์สุรวัฒน์, ศิริรัตน์ ชุณคาลัย และวฤชพร ญัฐจุโรจน์ (2562) พบว่า แนวทางการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม เป็นแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

แนวทางการปฏิบัติที่ดี คือ การสร้างสรรค์ให้เกิดระบบสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ อาศัยปัจจัยการวางแผน การสื่อสาร ทักษะผู้นำ เครื่องมือ กระบวนการ และการทำงานร่วมกัน ในการบริหารจัดการ ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความเกี่ยวข้องสนับสนุนซึ่งกันและกัน และให้การบริหารจัดการนั้นอยู่ภายใต้ความเชื่อมั่นความไว้วางใจของสมาชิก และการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นในจิตใจของสมาชิก ซึ่งกระบวนการทั้งหมดดำเนินการภายใต้บริบทของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ Ussif, R., Ertugrul, M., Coskun, M. & Onur, I. (2020) พบว่า หากต้องการให้สถาบันการเงินรายย่อยยั่งยืนอยู่ได้นานผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดจะต้องให้การสนับสนุน และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุรัชย์ กังวล (2552) พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสม ควรมีการเน้นไปที่กลไกและกระบวนการบริหารจัดการมากที่สุด กระตุ้นให้สมาชิกเข้าใจปรัชญาและวัตถุประสงค์ ให้ดำเนินการตามมติที่ประชุมใหญ่ และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาภรณ์ วงศ์รักตระกูล (2551) พบว่า สมาชิกมีความเชื่อมั่นในระดับมากต่อคณะกรรมการ และปัจจัยสัมพันธ์กับความสำเร็จ ได้แก่ ความเชื่อมั่นที่มีต่อคณะกรรมการ และสอดคล้องกับการศึกษาของ กรกนก น้อยเนม (2557) พบว่า ควรสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกันให้กับสมาชิก

องค์ความรู้การวิจัย

การวิจัยทำให้ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติที่ดีของสถาบันการเงินชุมชน ที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้วยสวัสดิการชุมชน

ภาพที่ 1 แนวทางการปฏิบัติที่ดี

แนวทางการปฏิบัติที่ดีของสถาบันการเงินชุมชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของชุมชน โดยสมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ รวมถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของ จนนำไปสู่การบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยการวางแผน การสื่อสาร ทักษะผู้นำ เครื่องมือ กระบวนการ และการทำงานร่วมกัน ในการบริหารจัดการ ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความเกี่ยวเนื่องสนับสนุนซึ่งกันและกัน สร้างสรรค์ให้เกิดระบบสวัสดิการชุมชน เพื่อพัฒนาชีวิตคนในชุมชน โดยแนวทางการปฏิบัติที่ดีนั้นเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนำทุนทางสังคมที่หลากหลายในชุมชน มาเป็นทุนในการดำเนินการยึดโยงเข้าด้วยกัน สร้างให้เกิดคุณค่าและผลประโยชน์เพิ่มขึ้นให้กับชุมชน ซึ่งส่งผลให้สถาบันการเงินชุมชนกลายเป็นหนึ่งในทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรมีการมีพระราชบัญญัติสถาบันการเงินชุมชน เพื่อดูแล ส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

2. กระทรวงการคลัง ควรกำหนดนโยบายเพิ่มศักยภาพกองทุนหมู่บ้านที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยส่งเสริมการฝึกอบรม หรือจัดให้มีบุคลากรพิเศษประจำอำเภอ หรือตำบล ที่ให้การดูแลโดยเฉพาะ

3. ควรมีการบูรณาการร่วมกันระหว่าง กระทรวงการคลัง โดยธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชน และธนาคารพาณิชย์ ร่วมกันพัฒนาศักยภาพกองทุนหมู่บ้านให้สามารถยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชน

4. สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ควรกำหนดนโยบายจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การบริหารจัดการ หรือจัดทำคู่มือแนวทางการปฏิบัติด้านการบริหารจัดการที่ดี เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดทำแนวทางการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ในชุมชน ร่วมกับสถาบันการเงินชุมชน โรงพยาบาล/รพ.สต. เพื่อสร้างสรรค์สวัสดิการที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส และเพื่อการดูแลคุณภาพชีวิตอย่างครบวงจร

2. กรมการพัฒนาชุมชน ควรประสานความร่วมมือกับ ธนาคารออมสิน หรือธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร ในการสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน และสถาบันการเงินชุมชนให้เป็นไปในทิศทางหรือแนวการปฏิบัติเดียวกัน

3. กองทุนหมู่บ้านที่การดำเนินงานไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ควรมีการปรับปรุงจุดอ่อนของตนเอง เพื่อพัฒนากองทุนให้มีประสิทธิภาพ หรือให้สามารถยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่ได้จากการศึกษานี้ไปทดลองใช้ในพื้นที่อื่น

2. ควรศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จและแนวทางการปฏิบัติที่ดีของสถาบันการเงินชุมชนในภูมิภาค

บรรณานุกรม

- กรกนก น้อยเนม. (2557). **ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนปากเกร็ดร่วมใจ 2 จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหารและการพัฒนาสังคม) กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2547). **รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนแบบมีอาชีพ กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร: ร้าไทยเพลส.**
- ชุติมณฑน์ วงษ์คำหาร. (2559). **ความสำเร็จในการนำนโยบายการยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนไปปฏิบัติ: กรณีศึกษา สถาบันการเงินชุมชนปากเกร็ดร่วมใจ 2. การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง).** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทิดศักดิ์ ทองแย้ม. (2558). “การจัดตั้งและแนวทางการพัฒนาสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี” **วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**. 3 (1) น. 3-12.
- ปิยะวดี ยอดนา. (2561). **การบริหารแบบบูรณาการของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน จังหวัดสกลนคร.** ดุษฎีนิพนธ์ ปรัช. (สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา) สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546. (1 ตุลาคม 2546) **ราชกิจจานุเบกษา**. หน้า 6-20.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2550. (28 ธันวาคม 2550) **ราชกิจจานุเบกษา**. หน้า 12-20.
- ไพรัช กาญจนการุณ, ศศิเพ็ญ พวงสายใจ, สุชุม พันธุ์รงค์ และพิมลพรรณ บุญยะเสนา. (2558). “การศึกษาจากกรณีศึกษา Microfinance เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการระบบให้บริการทางการเงินระดับจุลภาคในชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน” **วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. 19 (2) น. 67-81.
- สุชา สิริจันทร์ชื่น และศิวัช ศรีโคงกุล. (2560). “การศึกษาความสำเร็จของการบริหารงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น” **วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม**. 4 (1) : หน้า 61-72.
- สุภาภรณ์ วงศ์รักตระกูล. (2551). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน จังหวัดอุดรธานี.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์) กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรัชย์ กังวล. (2552). **การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน.** ดุษฎีนิพนธ์ ปรัช. (สาขาวิชาการบริหารศาสตร์) เชียงใหม่: บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สุวรงค์ วงศ์สุวัฒน์, ศิริรัตน์ ชุณหคล้าย และวฤชพร ญัฐกิจโรจน์. (2562). “การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับดีมาก: กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐม” **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 7 (3) : หน้า 888-898.
- สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). **หลักการพัฒนากองทุนเป็นสถาบันการเงินชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2556). **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักสถิติพยากรณ์, กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงเศรษฐกิจ. (2545). “การนำเสนอผลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์: แผนที่ความยากจน 2545” [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://service.nso.go.th/nso/povertymap/poverty.html> (27 พฤศจิกายน 2562).
- สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8. (2562). **ถอดบทเรียนความสำเร็จ: ปัจจัยความสำเร็จกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบึงสามัคคี**. ลพบุรี: สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8.
- สำนักงานประมาณของรัฐบาล, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). **กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานประมาณของรัฐบาล.
- อรรถพล บางปา. (2555). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุมาวดี เดชธำรงค์. (2563). **ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษา สถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- Huerta, A. (2010). **Microfinance in Rural and Urban Thailand: Policies, Social Ties and Successful Performance**. Chicago : University of Chicago.
- Hussain, M. D. & Ahmed, I. (2020) “Corporate Governance in Microfinance Organizations: Review and Agenda” **Albukhary Social Business Journal**. 1 (1) page 33-45.
- Rahman, W., Farid, K. S. & Mollah, B. R. (2016). “Why Has Bangladesh Made Success in Microfinance? An Application of Social Relations Model” **Indian Journal of Social Research**. 57 (3) page 441-462.
- Ussif, R. (2020). “Microfinance Institutions Challenges In Poverty And Unemployment Reduction In Ghana” **International Journal of Engineering and Information Systems**. 4 (7) page 114-123.
- Ussif, R., Ertugrul, M., Coskun, M. & Onur, I. (2020). “The Relationship Between Microfinance Institutions Poverty Alleviations And Unemployment In Ghana” **International Journal of Academic Account, Finance & Management Research**. 4 (7) page 102-117.

ระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก
: บทเรียนจากชุมชนวัดโพธิ์เรียง บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร*

Community-based family welfare protection system to end violence against women
and children: Lessons from Community of Wat Pho Rieng, Bangkok

กรุณา ใจใส

Karuna Jaisai

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Social administration, Thammasat University

Email: jkaruna12@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยถอดบทเรียนโครงการพัฒนาและเสริมศักยภาพระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก สนับสนุนโดยมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและถอดบทเรียนเกี่ยวกับ (1) การพัฒนาระบบการให้บริการของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว (2) การพัฒนากลไกทีมสหวิชาชีพในการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวร่วมกับชุมชนนักร้อง (3) การปฏิบัติงานขยายเครือข่ายชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวสู่การเพิ่มพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมหรือพื้นที่คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ในการพัฒนาระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กของชุมชนวัดโพธิ์เรียงนั้น ได้ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติของแกนนำชุมชน อีกทั้งยังส่งเสริมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานของชุมชน ในการพัฒนาระบบการทำงานให้สามารถช่วยเหลือผู้รับผลกระทบได้ ซึ่งในการทำงานได้มีการร่วมมือกับทีมสหวิชาชีพ เครือข่ายการทำงานจากภายนอกเพื่อดำเนินการช่วยเหลืออย่างมีมาตรฐาน พร้อมทั้งได้ทำงานพัฒนาดังแต่ระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชนและขยายเครือข่ายสู่ชุมชนข้างเคียงเพื่อผลักดันพื้นที่ปฏิบัติการให้เป็นพื้นที่คุ้มครองทางสังคม (Social Protection)

คำสำคัญ: การคุ้มครองทางสังคม; การคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว; การยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก

* Received November 10, 2021; Revised January 18, 2022; Accepted March 2, 2022

Abstract

This research article is part of a larger lesson learned on the project to develop and improve the community's system of family welfare protection in order to stop violence against women and children. The Women and Men Foundation is assisting with this project. The goals were to research, and lesson learned about (1) the development of a service system, (2) the development of a multi-disciplinary team mechanism, and (3) the practice of expanding the community network. The working with pilot communities to protect the welfare of family members through participatory action research methods. The findings revealed that in order to develop a system of family welfare protection by the community in order to stop violence against women and children of the Wat Pho Riang community. It has facilitated the process of developing community leaders' knowledge, skills, and attitudes, as well as encouraged the next generation to participate in the development of community operations. TO create a working system to be capable of assisting those affected, with work done in collaboration with a multidisciplinary team from External working network to provide standard assistance as well as work on the development of individuals, groups, and communities, as well as network expansion to neighboring communities, in order to push the operation area to be the social protection areas.

Keywords: Social Protection; Protection of Family Welfare; Ending Violence Against Women and Children

บทนำ

โครงการพัฒนารูปแบบการทำงานของชุมชนนาร่องกับทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัว โดยมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบ กระบวนการในการทำงานของชุมชนนาร่องในการคุ้มครองสิทธิสตรีและคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัวร่วมกับกลไกของภาครัฐ ภาคเอกชน และทีมสหวิชาชีพในพื้นที่ ยกกระดับชุมชนนาร่องให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง เด็ก และครอบครัว ตลอดจนเชื่อมประสานสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในพื้นที่ในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ ฝึกอบรม และเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว อีกทั้งเพื่อถอดบทเรียนและนำเสนอรูปแบบ กระบวนการปฏิบัติงานของชุมชนนาร่องในการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัวร่วมกับกลไกของภาครัฐ ภาคเอกชน ทีมสหวิชาชีพและขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งมีชุมชนเป้าหมาย 4 พื้นที่ ได้แก่ (1) ชุมชนบ้านคำกลาง ต.โนนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ (2) ชุมชนซอยพระเจน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (3) ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร และ (4) ชุมชนวัดสวัสดิวารสีมาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนนาร่อง ในการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงาน เป็นระยะเวลา 3 ปี

ซึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยพลังของชุมชนในการร่วมดำเนินการ ตามที่ธีรภูมิ นิลเพชร (2561) ได้มีข้อเสนอที่สอดคล้องกับแนวคิดทางจิตวิทยาและสังคมวัฒนธรรม ทั้งจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อยความรุนแรงที่มองว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการส่งผ่านค่านิยม และบรรทัดฐานแห่งความรุนแรงจากกลุ่มสังคมของชุมชนนั้น และทฤษฎีครอบครัวสตรีนิยมที่ปลูกฝังวัฒนธรรมให้ชายเป็นใหญ่แก่คนในสังคมหรือชุมชน การป้องกันปัญหาคความรุนแรงควรดำเนินการในระดับชุมชน ดังนี้

1) สร้างสภาพแวดล้อมในชุมชนให้ไร้ตัวแบบความรุนแรง เน้นให้ชุมชนมีความปลอดภัย และสร้างความไว้วางใจให้แก่คนในชุมชน มีการจำแนกกลุ่มเป้าหมายในชุมชนให้ชัดเจนเพื่อร่วมกันเป็นเครือข่ายป้องกันปัญหาคความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชน

2) สร้างครอบครัวแกนนำ แสดงบทบาทในการถ่ายทอดประสบการณ์และเทคนิควิธีต่างๆ การสื่อสารหรือสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวให้กับคนในชุมชนได้เรียนรู้หรือจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน

3) ใช้กิจกรรมของชุมชนในการรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวมีข้อมูลในการตัดสินใจ และมีแนวคิดที่จะป้องกันและยุติความรุนแรง รวมถึงกิจกรรมเสริมสร้างพลังอำนาจและความเข้มแข็งของครอบครัว กิจกรรมส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชายและกิจกรรมรณรงค์ยุติการกดขี่ข่มเหงทางเพศ

จากรายงานการติดตามประเมินผลโครงการในการดำเนินงานพบว่า ชุมชนนาร่องมีพัฒนาการด้านทัศนคติ ความรู้ และทักษะของแกนนำชุมชน ในการปฏิบัติงานเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว มีการให้บริการการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวที่มีความพร้อม และมีการปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ นับเป็นกระบวนการในการพัฒนาบุคคล

กลุ่ม หรือชุมชน ให้มีพลังเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามสภาพสังคมที่ตนอยู่ เป็นการสร้างพลังอำนาจในตนเองนี้ให้ชุมชนมีความมั่นใจใน รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และสามารถตั้งพลังและศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้ได้ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา วางแผน แก้ไขปัญหา และร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนมีการพัฒนาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตนต้องการได้อย่างเหมาะสม (กิตติวิภา สุวรรณรัตน์, (2545) ซึ่งพัฒนาการของโครงการพัฒนารูปแบบการทำงานชุมชนนาร่องร่วมกับทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัวจากการดำเนินงานเป็นระยะเวลา 2 ปี (พ.ศ.2557-2558) ได้ยกระดับการปฏิบัติงานของชุมชน เป็น “ระบบการคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) โดยชุมชน” อย่างแท้จริง

จากผลการดำเนินโครงการ ฯ สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวที่มีการขยายผลทั้งมิติเชิงลึกและรอบด้าน การศึกษาถอดบทเรียนนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงการพัฒนาระบบการให้บริการของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวที่สามารถตอบสนองต่อการยุติสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวได้ ซึ่งในบทความชิ้นนี้จะเป็นการนำเสนอผลการถอดบทเรียนการดำเนินงานในพื้นที่ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. การพัฒนาระบบการให้บริการของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว
2. การพัฒนากลไกทีมสหวิชาชีพในการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวร่วมกับชุมชนนาร่อง
3. การปฏิบัติงานขยายเครือข่ายชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวสู่การเพิ่มพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมหรือพื้นที่คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ได้แก่ ผลการดำเนินโครงการที่ผ่านมา รายงานการติดตามและประเมินผลโครงการ กิจกรรม/โครงการที่ดำเนินการผ่านมา การรายงานผลการปฏิบัติงานของเครือข่ายชุมชนนาร่อง เจ้าหน้าที่โครงการของมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล
2. การติดตามและสังเกตการณ์กิจกรรมภายใต้โครงการอย่างมีส่วนร่วม
3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสนทนาแบบกลุ่ม เครือข่ายชุมชนนาร่องของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร และทีมสหวิชาชีพของเครือข่ายชุมชนนาร่องจำนวน 10 คน

สรุปผลการวิจัย

จากการถอดบทเรียนรู้การทำงานของชุมชนวัดโพธิ์เรียงในการพัฒนาระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การพัฒนาระบบการให้บริการของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

ศูนย์คุ้มครอง ๗ ชุมชนวัดโพธิ์เรียงมีพัฒนาการมาจากแกนนำปฏิบัติการชุมชน เป็นแกนนำอาสาสมัครที่มีประสบการณ์ทำงานด้านการเคลื่อนไหว พ.ร.บ. ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ซึ่งลักษณะการทำงานที่ผ่านมาเป็นงานรณรงค์เคลื่อนไหว และงานเชิงประเด็น ต่อมาในปี 2556 ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนารูปแบบการทำงานของชุมชนนำร่องร่วมกับทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ซึ่งได้เข้าสู่กระบวนการพัฒนาศักยภาพแกนนำอาสาสมัคร เพื่อเสริมความรู้และทัศนคติและมุมมองต่อสถานการณ์ด้านความรุนแรงต่อผู้หญิง เด็กและครอบครัว ตลอดจนการปฏิบัติงานระดับเครือข่ายเชิงวิชาชีพ และต่อมาได้ยกระดับเป็นชุมชนนำร่อง และพัฒนามาเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง และเด็กสตรีและครอบครัว ซึ่งได้ให้บริการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง และทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ระบบการให้บริการของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของชุมชนนำร่อง

ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เป็นชุมชนต้นแบบของการพัฒนางานและการบริการศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพในครอบครัว โดยมีบริการที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และมีการปฏิบัติงานที่เป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง ภายใต้การปฏิบัติงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยุติความรุนแรงต่อ เด็ก สตรี และครอบครัว หรือที่ชุมชนเรียกว่า “ห้องชมพู” ซึ่งระบบการให้บริการ ดังนี้

การรับเรื่อง (Intake)

การรับเรื่อง เป็นขั้นตอนแรกที่จะทำให้ทีมปฏิบัติงานเข้าถึงผู้ใช้บริการได้ ซึ่งมีการปฏิบัติงานหลายรูปแบบ ดังนี้ 1) ผู้ได้รับผลกระทบ ๗ ได้เข้ามาขอความช่วยเหลือด้วยตนเอง 2) คณะทำงานพบเห็นหรือเข้าช่วยเหลือขณะเกิดเหตุความรุนแรง 3) สมาชิกในชุมชนแจ้งเหตุ 4) ได้รับการประสานจากเครือข่ายการทำงาน

ซึ่งรูปแบบที่น่าสนใจคือการที่สมาชิกชุมชนพบเห็นเหตุการณ์ หรือสังเกตเห็นความผิดปกติที่อาจนำมาซึ่งความรุนแรงทุกรูปแบบ และแจ้งให้แก่คณะทำงานเพื่อดำเนินการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาต่อไป ในประเด็นนี้เห็นได้ชัดว่ากระบวนการทำงานที่สำคัญของคณะทำงานไม่เพียงแต่การทำงานช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาเท่านั้น แต่ต้องสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังทัศนคติ การไม่นิ่งเฉยต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวให้กับสมาชิกในชุมชนด้วย

การแสวงหาข้อเท็จจริงและประเมินการคุ้มครอง (Fact finding and Assessment)

หลังจากได้รับแจ้งเหตุ หรือรับเรื่องมาแล้ว จะมีการดำเนินการโดยทันที เพราะถือเป็นหัวใจสำคัญของการให้ความช่วยเหลือในระดับพื้นที่ คือเรื่องของความรวดเร็วในการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น และหาแนวทางการให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม ซึ่งจะอาศัยความใกล้ชิดสนิทสนม และความไว้วางใจของคนใน

ชุมชนเป็นสะพานเชื่อมไปสู่การเข้าถึงข้อมูล โดยการดำเนินงานนั้นจะยึดหลักเรื่องการรักษาความลับเป็นสำคัญ

ในการประเมินการคุ้มครองผู้ประสบปัญหานั้น จะมีทั้งคุ้มครองโดยระบบทีมสหวิชาชีพ คุ้มครองตามกฎหมาย (พ.ร.บ.) และในกรณีที่ทีมแกนนำอาสาสมัครสามารถดำเนินการช่วยเหลือได้เอง ซึ่งส่วนใหญ่การดำเนินงานจะเป็นรูปแบบของการช่วยเหลือที่เป็นกระบวนการที่ชัดเจนร่วมกับทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

การวางแผนการช่วยเหลือ (Planning)

หลังจากที่ได้มีการประเมินการคุ้มครองเบื้องต้น และทราบรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ของผู้ได้รับผลกระทบ ฯ แล้ว ทางคณะทำงานและทีมสหวิชาชีพจะต้องวางแผนการให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม โดยประสานความช่วยเหลือทั้งจากภาครัฐ เช่น โรงพยาบาล ศูนย์สาธารณสุข สถานีตำรวจ สำนักงานเขต และภาคเอกชน เช่น มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล สภานายความ เพื่อวางแผนให้ความช่วยเหลือร่วมกัน ซึ่งจะมีการช่วยเหลือ ทั้งในระยะวิกฤติ ระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว

การดำเนินการช่วยเหลือ (Intervention)

จะมีการดำเนินการช่วยเหลือตามแผนที่วางไว้ โดยทางทีมแกนนำอาสาสมัครจะเป็นผู้กำกับและประสานความช่วยเหลือตามแผนที่วางไว้อย่างใกล้ชิด จะเห็นได้ว่าในประเด็นการดำเนินงานนี้เป็นค่อนข้างที่จะเป็นไปตามระยะเวลาที่วางแผนไว้ เพราะทีมแกนนำอาสาสมัครในพื้นที่เป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งทีมแกนนำอาสาสมัครจะผ่านการพัฒนาความรู้และพัฒนาศักยภาพในการทำงานมาแล้วเป็นอย่างดี จึงมีความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์การทำงานและการสรุปบทเรียนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ทีมมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง ในการปฏิบัติหน้าที่

การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน (Follow up and Evaluation)

ในการทำงานภายใต้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยุคความรุนแรงต่อ เด็ก สตรี และครอบครัวชุมชนวัดโพธิ์เรียง จะมีการติดตามผลการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบเป็นระยะเวลา 2 ปี โดย จะเป็นการติดตามอย่างใกล้ชิด และเฝ้าระวังการเกิดปัญหาซ้ำ ซึ่งจะเห็นได้ว่าชุมชนมีระบบการทำงานที่ครบกระบวนการและสามารถติดตามการช่วยเหลือได้อย่างใกล้ชิด เหล่านี้เหตุเพราะความเป็นชุมชนที่มีสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกชุมชนและการช่วยเหลือ ดูแลกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน โครงสร้างการช่วยเหลือจึงไม่ใช่โครงสร้างที่แข็งตัวเหมือนหน่วยงานภายนอกกับผู้ประสบปัญหา แต่แฝงด้วยความเอื้ออาทรและความรู้สึกเป็นคนที่พื้นที่หรือท้องถิ่นเดียวกัน การเปิดใจรับการช่วยเหลือของผู้ได้รับผลกระทบจึงมีความรู้สึกอบอุ่นใจและเชื่อใจกัน

โดยมีการพัฒนากลไกส่งเสริมการปฏิบัติงานของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของชุมชนและทีมแกนนำอาสาสมัคร ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ใช้ความใกล้ชิดสร้างความเชื่อใจทีมแกนนำได้สร้างเครือข่ายภายในชุมชนที่คอยแจ้งข่าว แจ้งสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงในครอบครัว ตลอดจนเฝ้าระวังสิ่งที่ไม่ดีจะเกิดขึ้นในชุมชน โดยกลุ่มเครือข่ายเหล่านี้จะเป็นบุคคลในชุมชนที่กระจายตัวอยู่ในทุกพื้นที่ ซึ่งจะเป็นบุคคลที่คนในชุมชนไว้วางใจเมื่อเข้าถึงผู้ได้รับผลกระทบและมีการแนะนำความช่วยเหลือจากแกนนำอาสาสมัคร จึงทำให้ผู้ได้รับผลกระทบ

เชื่อใจเพราะเป็นการยืนยันจากบุคคลที่ตนไว้วางใจ ซึ่งความสนิมสนมในชุมชนนี้ก็ทำให้การทำงานมีอุปสรรคน้อยลง

2. ใช้ธรรมชาติของชุมชนในการสวดส่องดูแลกันและกัน โดยทั่วไปแล้วในชุมชนจะมีจุดศูนย์รวมที่เป็นข่าวสารที่ไม่เป็นทางการ เช่น ร้านค้า ตลาด ร้านเสริมสวย หรือแหล่งชุมนุมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งในจุดนั้นจะมีการพูดคุยหรืออภิปรายประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติ แกนนำอาสาสมัครได้เข้าร่วมการสนทนา อย่างไม่เป็นทางการ ทำให้การสนทนาหรือการแจ้งเบาะแสของปัญหาต่าง ๆ ได้รับการบอกต่อ และหาทางแก้ไข ป้องกัน ช่วยเหลือได้ ซึ่งในลักษณะนี้จะทำให้เข้าถึงข้อมูลได้เป็นอย่างดี

3. สร้างทายาทรุ่นใหม่จากเยาวชนกลุ่มเสี่ยง สู่แกนนำเยาวชน จะมีทั้งกลุ่มเด็กเล็กที่เข้าร่วมกิจกรรม และได้รับการปลูกจิตสำนึกรักชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ และกลุ่มวัยรุ่นที่พัฒนางานใหม่ ๆ และเข้ามาช่วยแกนนำชุมชนในด้านสื่อ เทคโนโลยี ตลอดจนเพิ่มมุมมองแนวความคิดสดใหม่ในแบบฉบับของคนในรุ่นปัจจุบัน กลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ที่มีทั้งความรู้ อุดมการณ์และประสบการณ์ของตนเองนำมาเป็นบทเรียนในการพัฒนาชุมชนของตน ซึ่งพลังของกลุ่มทายาทรุ่นใหม่นี้เองที่ทำให้ชุมชนวัดโพธิ์เรียงสามารถสานต่องานและพัฒนางานในอนาคตแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ

4. ครอบครัวยุคใหม่ของแกนนำอาสาสมัครเป็นต้นแบบ แกนนำอาสาสมัครได้ยืนยันหนักแน่นว่าการจะทำให้ชุมชนปลอดภัยหรือเป็นชุมชนที่ปลอดภัยความรุนแรงในครอบครัวนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ตัวแกนนำอาสาสมัครและทีมงานชุมชนต้องเป็นต้นแบบในเรื่องดังกล่าว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทีมแกนนำอาสาสมัครให้ความสำคัญ โดยได้กล่าวว่าหากในครอบครัวของแกนนำเองยังมีความรุนแรง แล้วจะได้ช่วยเหลือหรือจัดการปัญหาให้กับสมาชิกชุมชนได้อย่างไร ย่อมไม่ได้รับความศรัทธาหรือไว้วางใจ ฉะนั้นหากไม่สามารถดูแลครอบครัวตนเองหรือเป็นต้นแบบได้ ก็ยังเป็นแกนนำอาสาสมัครไม่ได้

ผลการปฏิบัติงานของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

จากการปฏิบัติงานของแกนนำอาสาสมัครชุมชนวัดโพธิ์เรียง พบว่าทำให้เกิดความตื่นตัวในชุมชนอย่างแท้จริง สามารถลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ และศูนย์ ฯ ยังได้รับการยอมรับและเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางต่อชุมชนอื่นๆ ที่สนใจพัฒนางานด้านนี้ และองค์กรภาครัฐเองก็ได้เข้ามาเรียนรู้และร่วมกันทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพ ในการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งจากผลการทำงานที่ผ่านมา พบว่าศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวชุมชนวัดโพธิ์เรียง มีการทำงานหลายระดับ ดังนี้

1. การทำงานในระดับบุคคลและครอบครัว ซึ่งเป็นการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ซึ่งมีทั้งงานเชิงรุก โดยการสวดส่องและเข้าถึงตัวของผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้ความช่วยเหลือก่อนที่เหตุการณ์จะทวีรุนแรงมากยิ่งขึ้น และงานเชิงรับที่มีการขอเข้ารับบริการของผู้ได้รับผลกระทบด้วยตนเอง

2. การทำงานในระดับกลุ่ม มีการพัฒนาการทำงานโดยใช้กลุ่มและกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาลดจนเสริมพลังให้กับกลุ่ม เช่น การพัฒนาค่ายครอบครัว ที่มีการออกแบบกิจกรรมให้ครอบครัวได้เปิดใจพูดคุยถึงช่วงเวลาต่างๆ ทั้งความสุข ความทุกข์ของครอบครัว การได้ฟังความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน นำไปสู่การสื่อสารและการร่วมกันแก้ปัญหาในครอบครัวต่อไป

3. การทำงานในระดับชุมชน จากผลการทำงานของแกนนำอาสาสมัครสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นคือการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจใหม่ให้ชุมชนได้รับรู้และเข้าใจในเรื่องของประเด็นปัญหาความรุนแรง และเรียนรู้ที่จะเป็นผู้สังเกตการณ์ ผู้เฝ้าระวังและแจ้งเหตุเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง เมื่อชุมชนมีความรู้ ความตระหนักในปัญหาเหล่านี้ จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลชุมชนให้เป็นชุมชนที่มีความปลอดภัยต่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัยอีกด้วย

4. การพัฒนาเครือข่าย ในการทำงานของแกนนำอาสาสมัครในปัจจุบันได้รับการยอมรับในวงกว้างในความสำเร็จในการพัฒนาศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว และได้มุ่งเน้นในการขยายพื้นที่การทำงานสู่เครือข่ายชุมชนใกล้เคียง อีก 3 ชุมชนซึ่งเป็นชุมชนที่มีอาณาบริเวณติดต่อกัน

2. การพัฒนากลไกทีมสหวิชาชีพในการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวร่วมกับชุมชนนำร่อง

ในการดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพในชุมชนชุมชนวัดโพธิ์เรียงนั้น ได้มีการพัฒนาการทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพเพื่อร่วมกันช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะสามารถประสานความร่วมมือและประสานทรัพยากรที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการเพื่อบริการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการทำงานร่วมกัน สรุปเป็นประเด็นดังนี้

1. ทีมสหวิชาชีพเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ทักษะและความสามารถเฉพาะแตกต่างกัน โดยเป็นผู้แทนจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ อาทิ สถานีตำรวจบางกอกน้อย, สำนักงานเขตบางกอกน้อย, ศูนย์สาธารณสุข 30 วัดเจ้าอาาม, โรงพยาบาลธนบุรี ซึ่งในการทำงานช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ จะมีการประชุมที่มาสหวิชาชีพเพื่อวิเคราะห์ วางแผนการช่วยเหลือ อย่างเป็นระบบ

2. มีการทำงานอยู่บนพื้นฐานเป้าหมายเดียวกัน ในการทำงานของทีมสหวิชาชีพทางชุมชนถือว่าเป็นผู้ประสานงานหลัก ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางการทำงานที่ก้าวหน้าและลดขั้นตอนการเข้าสู่ระบบทางการ อีกทั้งยังแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ และเป็นการป้องกันปัญหาในชุมชน ซึ่งในประเด็นนี้ได้มีการทำความเข้าใจชัดเจนในระดับองค์กรว่าทางหน่วยงานในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือกับชุมชน โดยมีการทำงานร่วมกันเป็นทีมสหวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาของผู้ได้รับผลกระทบเป็นเป้าหมายหลัก ในการทำงานที่ผ่านมาทางชุมชนจึงได้รับความร่วมมืออย่างดีจากหน่วยงาน

3. ประเมินสภาพปัญหา วางแผน และปฏิบัติงานร่วมกัน เมื่อทีมสหวิชาชีพได้รับการประสานจากแกนนำอาสาสมัคร ก็จะเริ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกันตั้งแต่ขั้นตอนของการประเมินสภาพปัญหา ประเมินครอบครัว ประเมินความเสี่ยง ประเมินความต้องการ ของผู้ได้รับผลกระทบ และวางแผนในการให้ความช่วยเหลืออย่างรอบด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ กฎหมาย สุขภาพ สังคม รายได้และการประกอบอาชีพ ตลอดจนมีการกำหนดความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานในการให้ความช่วยเหลือ

4. มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง โดยได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการติดต่อประสานงาน เพื่อให้การประสานงานหรือการส่งข่าวสารในเบื้องต้นมีความสะดวก รวดเร็ว

5. มีความรับผิดชอบร่วมกันตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ในการทำงานจะถือว่าทีมสหวิชาชีพเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกัน เพราะการตัดสินใจดำเนินการต่างๆ จะมาจากผลของการประชุมทีมสหวิชาชีพ ไม่ได้มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นการสร้างพันธกิจร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ

3. การปฏิบัติงานขยายเครือข่ายชุมชนคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวสู่การเพิ่มพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมหรือพื้นที่คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

(3.1) ที่มาและวิธีการเลือกชุมชนและขยายการปฏิบัติงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวแก่ชุมชนเครือข่ายชุมชนเครือข่ายการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

ในการตัดสินใจเลือกพื้นที่เพื่อขยายเครือข่าย ฯ การดำเนินงานนั้น เป็นการเลือกจากเงื่อนไข ต่อไปนี้

1. ผู้นำ และแกนนำชุมชน มีความบริบทพื้นที่ คือเป็นชุมชนที่มีบริบททางพื้นที่ใกล้เคียงกัน และมีอาณาเขตติดต่อกัน 3 ชุมชนที่เป็นเครือข่ายการทำงาน คือ ชุมชนวัดอัมพวา ชุมชนวัดดงมูลเหล็ก ชุมชนตอกข้าวเม่า เป็นชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ซึ่งจะสะดวกในการเดินทาง การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และการทำงานร่วมกัน อีกทั้งด้วยบริบทชุมชนที่ใกล้เคียงกัน จึงมีบทเรียนรู้ที่จะเป็นต้นแบบในการศึกษาและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานได้ ขนาดของพื้นที่ที่เหมาะสมและอยู่ในเขตรับผิดชอบของท้องถิ่นเดียวกันจึงมีความเป็นไปได้ที่จะขยายเครือข่ายไปยัง 3 พื้นที่ ดังกล่าว

2. สนใจและพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยการก่อตัวเกิดจากการหารือกับผู้นำและแกนนำชุมชน เมื่อเขามีความพร้อมและตกลงที่จะขับเคลื่อนไปด้วยกันถือว่าเป็นสัญญาณที่ดีในการจะก้าวเดินไปในเส้นทางเดียวกัน ซึ่งทั้ง 3 ชุมชน ผู้นำชุมชน ประธานชุมชนให้ความสนใจและต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับชุมชนของตนเอง

(3.2) การสร้างความเข้าใจและถ่ายทอดวิธีคิด การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ระหว่างชุมชนนาร่องและชุมชนเครือข่ายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว

ด้วยชุมชนเครือข่ายเป็นชุมชนที่ผู้นำมีความคุ้นเคยกับผู้นำชุมชนวัดโพธิ์เรียง มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งกิจกรรมและการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่ได้ผลดีของชุมชนวัดโพธิ์เรียงนั้น ชุมชนเครือข่ายก็ประจักษ์ด้วยตนเองอยู่แล้ว จึงมีความเชื่อมั่นและเปิดใจที่จะเรียนรู้ การเริ่มต้นการทำงานกับเครือข่ายก็จะเป็นการจับกลุ่มแกนนำ มาทำความเข้าใจ และเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ ร่วมกัน โดยมีแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ดังนี้

1. เรียนรู้ภายในชุมชนนาร่อง โดยเริ่มต้นได้เข้ามาเรียนรู้รูปแบบการทำงานของ “บ้านสีชมพู” แลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงสถานการณ์และทำให้เขาเข้าใจถึงการพัฒนาของศูนย์ ฯ

2. เรียนรู้จากชุมชนต้นแบบนอกพื้นที่ สนับสนุนให้แกนนำของชุมชนเครือข่ายได้ไปเรียนรู้นอกพื้นที่จากต้นแบบพื้นที่อื่น ๆ ร่วมกับเราเพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์และกระตุ้นความต้องการของชุมชนเครือข่ายในการกลับมาพัฒนาชุมชนตนเอง

3. เปิดเวทีพูดคุยและสรุปผลการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเข้าใจและถ่ายทอดวิธีคิดให้กับเครือข่ายแกนนำ ทุกครั้งที่มีการออกนอกพื้นที่เพื่อเรียนรู้ประเด็นต่าง ๆ กลับมาแล้วจะเปิดเวทีแลกเปลี่ยนกันว่าแกนนำแต่ละคนกันไปเข้าร่วมได้ประเด็นอะไรกลับมา และจะมาปรับใช้ให้เหมาะสมหรือสามารถจุดประกายความคิดอะไรบ้างจากสิ่งที่ไปเรียนรู้

4. การเรียนรู้ในแนวระนาบ กล่าวคือการที่ชาวบ้าน หรือแกนนำชุมชนเรียนรู้ระหว่างกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ ไม่มีใครอยู่เหนือใคร หรือใครเก่งกว่าใครแต่จะเป็นการเรียนรู้ไปด้วยกัน จึงทำให้บรรยากาศการเรียนรู้เป็นกันเอง ไม่เครียด และสามารถพูดคุย สอบถามกันโดยตรงไปตรงมา ให้เกียรติกัน ซึ่งถือเป็นบรรยากาศการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาชุมชนเครือข่ายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวสู่การเป็นพื้นที่คุ้มครองทางสังคม (Social Protection Area)

“ การคุ้มครองทางสังคม ” คือระบบคุ้มครองปกป้องและช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กโดยชุมชน เน้นการสร้างและพัฒนาชุมชนให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยทั้งพื้นที่ชุมชนเมืองพื้นที่ชุมชนแรงงานอุตสาหกรรมและพื้นที่ชนบทซึ่งงานคุ้มครองทางสังคมที่ดำเนินการ (มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2563) โดย

(1) การบำบัดฟื้นฟูโดยชุมชนในที่นี้คือกระบวนการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาให้ได้รับเยียวยาและฟื้นฟูทั้งทางด้านร่างกายจิตใจอารมณ์การดำรงอยู่ในชุมชนหรือการใช้ชีวิตได้อย่างเป็นสุข

(2) การป้องกัน / เผื่อระวังโดยชุมชน มีกระบวนการปฏิบัติงานป้องกันการเกิดซ้ำของสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในทุกรูปแบบ

(3) การส่งเสริม / พัฒนางานคุ้มครองทางสังคมโดยชุมชน มีกระบวนการปฏิบัติงานที่มุ่งสร้างเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อให้เกิดพื้นที่ปลอดภัยพื้นที่ปกป้องคุ้มครองและพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับสมาชิกในชุมชน

จะเห็นได้ว่าชุมชนวัดโพธิ์เรียงเป็นชุมชนที่สามารถพัฒนาแนวทางในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว โดยวิธีการที่ชุมชนใช้นั้น เป็นการใช้นโยบายการพัฒนาชุมชน โดยเน้น “การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา” (Community Education Development) ที่จะเน้นการกระตุ้น ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ และศึกษาร่วมกันในข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อค้นให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหา ความต้องการของชุมชนที่แท้จริง ตลอดจนสามารถค้นหาและกำหนดวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยตนเอง

ประกอบกับความมุ่งมั่นตั้งใจของแกนนำชุมชน แกนนำอาสาสมัครที่พิสูจน์ความจริงใจในการทำงานของตนจนเป็นที่ประจักษ์แก่สมาชิกชุมชนจนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และเผื่อระวังปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน จากชุมชนที่เคยประสบปัญหาหยาสาเหตุดีด แหล่งเสื่อมโทรม

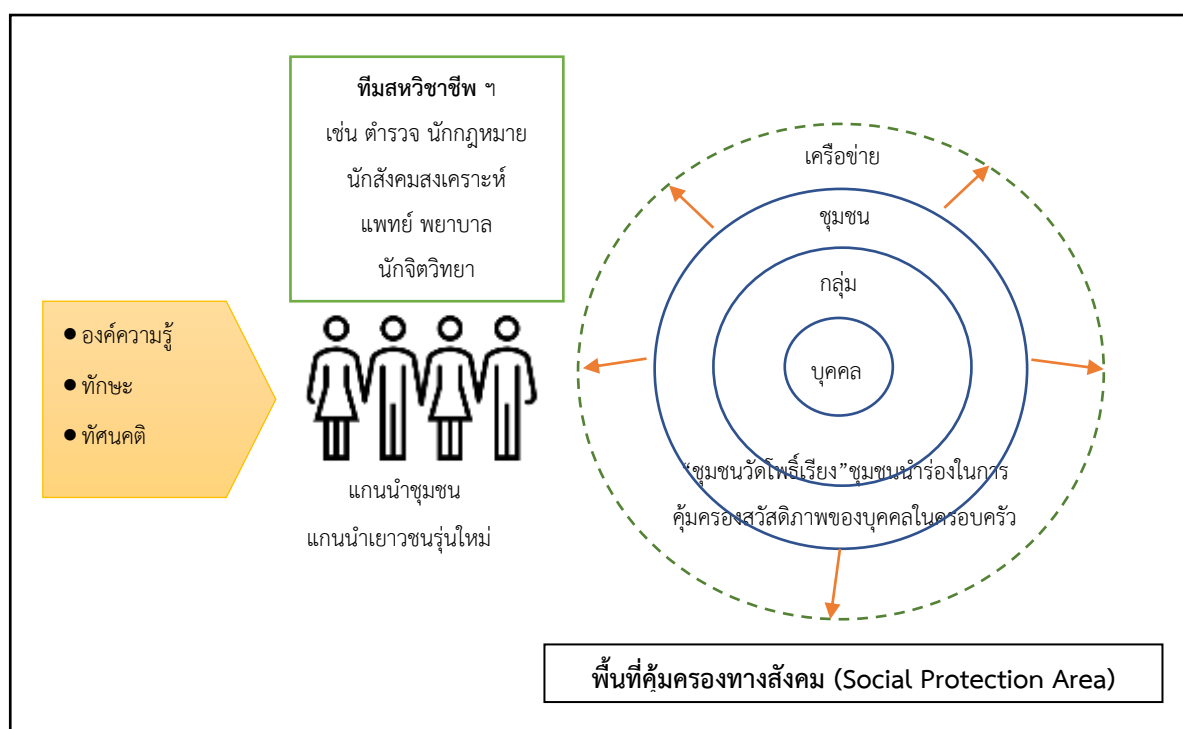
กลับกลายมาเป็นชุมชนต้นแบบด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในชุมชน พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบของตนเอง

ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดทั้งความรู้ อุดมการณ์ ให้กับชุมชนเครือข่ายอย่างเป็นระบบ อันจะเป็นแนวทางที่จะสามารถพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่คุ้มครองทางสังคมได้ในอนาคต

ทีมสหวิชาชีพในพื้นที่กับการสนับสนุนการทำงานของชุมชน

แม้ว่ากระบวนการทำงานของแกนนำอาสาสมัคร มีการให้ความช่วยเหลือในระดับหนึ่ง แต่ก็พบว่าข้อจำกัดในการให้ความช่วยเหลือนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทั้งบุคลากรทางด้านการแพทย์ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้สวัสดิการทางสังคม บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหลังจากที่ได้ดำเนินการในรูปสหวิชาชีพแล้ว ส่งผลให้กระบวนการทำงานมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน ซึ่งลดความกดดันในการแบกรับความรับผิดชอบของแกนนำอาสาสมัคร อีกทั้งการดำเนินงานในรูปแบบสหวิชาชีพยังเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างชุมชนและองค์กร หน่วยงาน เป็นกลยุธยมิตรที่ทำงานร่วมกันในด้านอื่น ๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อีกหลายประเด็น

องค์ความรู้การวิจัย

ภาพที่ 1 การพัฒนาพื้นที่คุ้มครองทางสังคมชุมชนวัดโพธิ์เรียง (กรุณา ใจใส)

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้

ในการพัฒนาระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวโดยชุมชนยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กของชุมชนวัดโพธิ์เรียงนั้น ได้ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติของแกนนำชุมชน อีกทั้งยังส่งเสริมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานของชุมชน ในการพัฒนาระบบการทำงานให้สามารถช่วยเหลือผู้รับผลกระทบได้ ซึ่งในการทำงานได้มีการร่วมมือกับทีมสหวิชาชีพเครือข่ายการทำงานจากภายนอกเพื่อดำเนินการช่วยเหลืออย่างมีมาตรฐาน พร้อมทั้งได้ทำงานพัฒนาตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชนและขยายเครือข่ายสู่ชุมชนข้างเคียงเพื่อผลักดันพื้นที่ปฏิบัติการให้เป็นพื้นที่คุ้มครองทางสังคม (Social Protection) คือพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือปกป้องและคุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในระดับชุมชนทุกรูปแบบ

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กนั้น “ชุมชน” ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดพื้นที่คุ้มครองทางสังคม ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถผลักดันให้เกิดกลไกเหล่านี้ได้โดย

1. สร้างสภาพแวดล้อมในชุมชนให้รู้ตัวแบบความรุนแรง เน้นให้ชุมชนมีความปลอดภัย และสร้างความไว้วางใจให้แก่คนในชุมชน มีการจำแนกกลุ่มเป้าหมายในชุมชนให้ชัดเจนเพื่อร่วมกันเป็นเครือข่ายป้องกันปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. สร้างครอบครัวแกนนำ เพื่อเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดประสบการณ์ ให้ความรู้ ให้คำปรึกษากับสมาชิกในชุมชน โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงราบ เน้นความไว้วางใจและศรัทธาระหว่างกันของคนในชุมชน
3. เน้นระบบการทำงานของสหวิชาชีพเพื่อให้เกิดความร่วมมือและใช้ทักษะการทำงานที่หลากหลายของแต่ละวิชาชีพเข้ามาเชื่อมกับข้อมูลและศักยภาพของชุมชนในการช่วยเหลือ ปกป้องและแก้ไขปัญหาความรุนแรง

บรรณานุกรม

- กิตติภา สุวรรณรัตน์. (2545). การสร้างพลังอำนาจในตนเองของสตรีที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2563). รายงานการศึกษาการใช้ชุมชนเป็นฐานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีและบุคคลในครอบครัว: ต่อยอดฐานเดิมและเสริมฐานใหม่. แหล่งที่มา: dataset/06b51b02-7d70-490e-ac42-e63243060f aa/resource/16f88f11-aed7-4705-836e-910ee1d7e974/download/r6.1.29-cba-report.pdf.
- ชลาลัย กันมินทร์. (2562). ความรุนแรงในครอบครัว: ปัญหาและแนวทางป้องกัน. งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562. เมษายน 2562. แหล่งที่มา: ps://rsucon.rsu.ac.th/proceedings.
- ภัชลดา พรุเพชรแก้ว. (2559). แกนนำชุมชนในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อลดความรุนแรงในครอบครัว: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่ง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). คู่มือ การสร้างและพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมโดยชุมชน กรณีชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และชุมชนแรงงานเขตอุตสาหกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1, พฤศจิกายน 2563.
- ยงยุทธ แสนใจประสิทธิ์. (2564). รูปแบบการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์), กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร.พรรณี บุญประกอบ ศาสตราจารย์ นพ.รณชัย คงสกนธ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง.
- สุภัทร แสงประดับ. (2559). การดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 : ศึกษาเฉพาะกรณีปัญหาการดำเนินการในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. วารสารวิชาการ มทร.สุวรรณภูมิ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) เล่มที่ 1 ปีที่ 1 (มกราคม -มิถุนายน 2559)

การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการ
 แสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่ ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
 Protective Plan Development to Enhance Efficacy in the process of human trafficking
 victims' identification to the authorities in Surat Thani Province

อารีรัตน์ อติชัยเดชรินทร์

Arreerat Adisaidachcharin

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Social Administration, Thammasat University

E-mail: nanareerat@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการแสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยสนับสนุนโดยองค์กร WINROCK INTERNATIONAL มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนจากผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการแสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่ ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีระเบียบวิธีการวิจัย คือ 1) การศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้เข้าร่วมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มาร่วมสนทนา จำนวน 30 คน เพื่อถอดบทเรียนผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและให้ข้อเสนอแนะการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการแสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ข้อค้นพบจากการวิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะต่อ แนวทางการพัฒนางานคุ้มครองสวัสดิภาพงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ 5 แนวทาง คือ (1) แนวทางการนิยามคำว่า “การค้ามนุษย์ด้านแรงงานที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี” (2) แนวทางการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการ “แสดงตนว่า ตกเป็นเหยื่อ” (3) แนวทางการพัฒนาทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายในพื้นที่ (4) แนวทางการปฏิบัติการเพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพ การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในพื้นที่ (5) แนวทางการพัฒนานโยบายและมาตรการเฉพาะสำหรับปฏิบัติการเชิงพื้นที่ เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนางานคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อไปได้

คำสำคัญ: การค้ามนุษย์; ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์; การแสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

* Received December 1, 2021; Revised February 10, 2022; Accepted April 15, 2022

Abstract

This article is part of a research paper on the protective plan development to enhance efficacy in the process of human trafficking victims' identification to the authorities in Surat Thani Province. This research was sponsored by Winrock International, which aims to draw on lessons learned from practitioners in relevant departments and develop a guideline to assist the prevention practices and improve the identification process of trafficking victims in Surat Thani Province. The methods were 1) to study based on relevant document data and 2) to focus group discussion organized by participants from government and private sectors involved in anti-human trafficking work in Surat Thani province. Recommendations were given as a guideline for future development in order to implement and assist the process of identification of victims to the authorities.

The findings provided the recommendations for developmental approaches which benefit areas regarding Protection of Welfare and Anti-Human Trafficking. The five approaches as protective action plan guidelines are: 1) to define the term “ Human trafficking in labor in accordance with the context of Surat Thani Province” 2) to create a guideline for “identification as a victim” 3) to develop the multi-disciplinary teams and local networks 4) to operate the Protection of Welfare and Anti-Human Trafficking in the area and 5) to develop the specific policies and measures for spatial operations. These can be applied for further development of protection work for victims of human trafficking.

Keywords: Human trafficking; Human trafficking victims; victims' identification from Human Trafficking

บทนำ

การค้ามนุษย์ (Human Trafficking) ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรง เป็นปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติที่สำคัญในระดับสากล เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และวิถีชีวิตของผู้คนและสังคมในหลายระดับ และมีความเกี่ยวข้องกับหลายประเทศทั่วทุกภูมิภาคของโลก มีผู้คนนับล้านคนโดยเฉพาะเด็กและสตรี ต้องถูกแสวงหาประโยชน์และถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนมากมายได้รับความเสียหายทั้งร่างกาย จิตใจ โอกาส อนาคต รวมถึงเกิดความเสียหายต่อบุคคล รอบข้าง ชุมชน และสังคม ซึ่งไม่สามารถประเมินมูลค่าได้ ดังนั้น หากกล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดสิทธิมนุษยชนและการค้ามนุษย์ ดังที่ จตุรงค์ บุญยรัตนสุทร (2559) ได้กล่าวว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของคนทุกคนที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและเป็นสากล ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เพศ อายุ สีผิว ความคิดเห็นที่ต่างกั น หรือฐานะทางสังคม สิทธิเหล่านี้ทำให้คนสามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่และสามารถใช้คุณสมบัติของความ เป็นมนุษย์ มโนคติและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตนเองได้

สิทธิมนุษยชนจึงถือเป็นหัวใจหลักของการดำเนินงานต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยที่รัฐจะต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศที่ต้องดำเนินการอย่างเต็มความสามารถในการป้องกันปราบปราม ดำเนินคดี และคุ้มครองผู้เสียหาย และการดำเนินการดังกล่าวต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้เสียหายการค้ามนุษย์ส่งผลให้สิทธิมนุษยชนของบุคคลผู้ซึ่งตกเป็นเหยื่อนั้นถูกละเมิด

ประเทศไทยนั้นถือเป็นประเทศหนึ่งที่ถูกว่าเป็นทั้งประเทศต้นทาง ทางผ่าน และประเทศปลายทางของแรงงานที่เข้ามาจากประเทศอื่น ไทยจึงต้องเผชิญกับปัญหาการค้ามนุษย์ในหลายรูปแบบ โดยปัญหาการค้ามนุษย์มีจำนวนเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากความต้องการแรงงานทักษะต่ำที่เพิ่มมากขึ้นในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากประเทศกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมียนมา และเวียดนาม เพื่อเข้ามาทำงานทำที่รายได้ดีกว่า มีรายงานว่าการทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในปี 2561 เป็นจำนวน 377 ราย (รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561) นอกจากนี้ยังมีประชากรกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มคนชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อยบนที่ราบสูง เด็กในพื้นที่ห่างไกล บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ กลุ่มคนเหล่านี้มีความเสี่ยงที่จะถูกค้ามนุษย์และแสวงหาผลประโยชน์ เนื่องจากคนเหล่านี้ต้องเผชิญความยากลำบากจากการถูกกีดกันและการเลือกปฏิบัติจากสังคม แรงงานบังคับถูกพบในหลายภาคของอุตสาหกรรม แต่จำนวนเหยื่อผู้เสียหายจากการบังคับใช้แรงงานที่ได้รับรายงานนั้นมีไม่มากนัก สืบเนื่องจากปัญหาด้านการคัดแยกเหยื่อ และแรงงานเองก็ขาดแรงจูงใจในการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่เพื่อร้องทุกข์ว่าตนอาจตกเป็นเหยื่อ ประกอบกับพื้นที่ที่แรงงานทำงานอยู่เป็นภาคงานที่เข้าถึงได้ยาก โครงการต่อต้านการค้ามนุษย์ในประเทศไทยของ USAID (USAID Thailand CTIP) เล็งเห็นถึงประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รวมถึงปัญหาที่ทำให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่เพื่อเข้าสู่กระบวนการคัดแยกเหยื่อ (self-identification) จึงดำเนินการประสานความร่วมมือองค์กร WINROCK INTERNATIONAL และกองต่อต้านการค้ามนุษย์ ภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินงานโครงการวิจัยในครั้งนี้ เรื่องการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อนำไปสู่การเพิ่ม

ประสิทธิภาพในการแสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งถือเป็นโครงการที่มีความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และแนวทางให้ผู้เสียหายได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือ และเข้าถึงสิทธิที่พึงควรได้รับ โดยข้อเสนอแนะและผลจากการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อพิจารณาหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หลักการปฏิบัติที่ดี และข้อเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากการปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่นโยบายในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนจากผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการแสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่ ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีระเบียบวิธีการวิจัย คือ 1) การศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 30 คน คัดเลือกมาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี อาทิ ผู้แทนจากหน่วยงานสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ บ้านพักเด็กและครอบครัว ตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานแรงงานจังหวัด ตำรวจภูธรภาค 8 องค์กรพัฒนาเอกชนที่ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ เป็นต้น มาร่วมสนทนาเพื่อถอดบทเรียนผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและให้ข้อเสนอแนะการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อนำไปสู่ การเพิ่มประสิทธิภาพในการแสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาจากแนวคิดที่เกี่ยวข้องเช่น แนวคิดสิทธิมนุษยชนกับการค้ามนุษย์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ที่ถอดบทเรียนผ่านกิจกรรม World café เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เล่าเรื่องราวการปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) เล่าเรื่อง “การตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน การเข้าไม่ถึงความคุ้มครอง และการไม่เผยตนว่าเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์” (2) เล่าเรื่อง “บทบาทของทีมสหวิชาชีพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง” (3) เล่าเรื่อง “กระบวนการและเครื่องมือในการปฏิบัติงานเพื่อการคัดแยกเหยื่อการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน และการปฏิบัติงานร่วมกัน” เมื่อระดมสมองครบทุกกลุ่ม จะมีการสรุปบทเรียน และแลกเปลี่ยนพร้อมทั้งหาแนวทางในการพัฒนางานในพื้นที่ในการปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาจากแนวคิดที่เกี่ยวข้อง และการระดมความเห็นข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมวิจัย ทั้งตัวแทนผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน โดยนำมาสรุปผล และเกิดข้อค้นพบแนวทางการพัฒนางานคุ้มครองสวัสดิภาพ งานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการแสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเกิดข้อค้นพบ ดังนี้

1. แนวทางการนิยามคำว่า “การค้ามนุษย์ด้านแรงงานที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี”

นิยาม “การค้ามนุษย์ด้านแรงงานในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะภายใต้ นิยามหลักตามพระราชบัญญัติ มีข้อพึงคำนึงที่ทำให้คำนิยามมีลักษณะเฉพาะ ได้แก่

1.1 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีสถานการณ์การค้ามนุษย์อยู่ในกลุ่มเฝ้าระวัง ปัญหา

- เนื่องจากเป็นศูนย์กลางภาคใต้ตอนบน มีการคมนาคมทุกระบบ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับ จังหวัดต่าง ๆ และประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งมีความเจริญทางเศรษฐกิจและเป็นเมืองท่องเที่ยว

- ประชากรจากพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ทั้งภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ รวมถึงแรงงานต่างด้าวอพยพมาทำงานในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนมาก แต่ไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านมาให้ถูกต้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี เทศบาลเมืองเกาะสมุย และอำเภอเกาะพะงัน ทำให้มีประชากรแฝงจำนวนมาก

- มีการเคลื่อนย้ายแรงงานทั้งชาวไทยจากภูมิภาคต่าง ๆ และแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะ ธุรกิจท่องเที่ยว การเกษตร และการประมงทะเล และภาคบริการในสถานประกอบการต่าง ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร เป็นต้น โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว สถานประกอบการต่าง ๆ มีความต้องการแรงงานในอัตราค่าจ้างงานราคาถูกเป็นจำนวนมาก

- แรงงานต่างด้าวที่เข้ามามีทั้งแรงงานที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมายและกลุ่มที่ลักลอบเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งกลุ่มหลังอาจทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ และอาจตกเป็นเหยื่อในการค้ามนุษย์ได้ง่าย เนื่องจากแรงงานเหล่านี้จะจ่ายมอบต่อนายจ้าง เพื่อที่จะได้ทำงานในประเทศไทยต่อไป

1.2 ประเภทแรงงานที่เสี่ยงต่อการค้ามนุษย์ในพื้นที่ ได้แก่ การเกษตร การประมงทะเล ธุรกิจท่องเที่ยว และภาคบริการใน สถานประกอบการต่าง ๆ

2. แนวทางการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการ “แสดงตนว่า ตกเป็นเหยื่อ”

จากสถานการณ์และข้อจำกัดแรงงานที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน ไม่แสดงตนหรือปฏิเสธความเป็นเหยื่อนั้น มีข้อเสนอสำคัญได้แก่

2.1 การสร้างความเชื่อมั่นในระบบการคัดแยก โดยเน้น “ความไว้วางใจและรู้สึกปลอดภัยแก่ผู้เสียหาย” ซึ่งที่ผ่านมาระบบและกระบวนการคัดแยกเหยื่อของพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีกลไกที่ว่าด้วย

ทีมสหวิชาชีพที่มีศักยภาพ และระบบที่ชัดเจน แต่ทั้งนี้พบว่ายังมีข้อจำกัดเรื่อง “การสร้างควมไว้วางใจและความรู้สึกปลอดภัยของผู้เสียหาย” ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญ ให้เหยื่อเปิดเผยตนและขยายผล ฉะนั้นจึงต้องมีการพัฒนากระบวนการคัดแยก เน้น “การเข้าถึงเหยื่อ” “การปฏิบัติการเชิงคุ้มครองนำ ปราบปรามตาม” และการสร้างความตระหนักที่สิทธิของตนเอง ตามหลักสิทธิมนุษยชน จะทำให้แรงงานได้รับสิทธิอันพึงได้ โดยทีมสหวิชาชีพนอกจากจะพัฒนาระบบงานแล้ว ต้องพัฒนาผู้ปฏิบัติงาน ให้มีทักษะ เรียนรู้เทคนิค และองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความไว้วางใจและความรู้สึกปลอดภัยแก่ผู้เสียหาย

2.2 การประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกช่องทาง จากข้อจำกัดในการปฏิบัติงานการคัดแยกเหยื่อ ที่เหยื่อมีความเชื่อในทางที่ผิด และได้รับข้อมูลไม่ถูกต้องทั้งจากนายจ้างและผู้นำพาตั้งแต่ก่อนเข้ามาทำงานในประเทศไทย และไม่มีโอกาสได้รับข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิการคุ้มครองและการช่วยเหลือตามกฎหมาย อีกทั้งมองเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นปฏิปักษ์ และที่ผ่านมาพบว่าการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐยังเข้าไม่ถึงกลุ่มแรงงานอย่างแท้จริง จึงส่งผลต่อการปฏิบัติงานคัดแยกเหยื่อเป็นอย่างมาก ฉะนั้น การทำงานเชิงรุก การประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ที่ถูกต้อง จึงต้องมืออย่างต่อเนื่อง และขยายกลุ่มเป้าหมาย และพื้นที่ให้มากขึ้น โดยการทำงานเชิงรุกนี้จะต้องสร้างความร่วมมือ ทั้งจากประเทศต้นทาง นายจ้าง สถานประกอบการในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงแกนนำแรงงานต่างด้าวในแต่ละพื้นที่ที่จะเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นกระบอกเสียง และเป็นตัวแทนให้แก่หน่วยงานรัฐต่อไปได้

2.3 การพัฒนาล่าม “ไม่ใช่แค่แปลภาษา แต่ ล่าม คือ ผู้ให้การปรึกษา” ในกระบวนการคัดแยกเหยื่อ ล่าม คือบุคคลที่สำคัญมากในการช่วยเหลือทีมสหวิชาชีพในการปฏิบัติงานคัดแยกเหยื่อ เพราะส่วนใหญ่ผู้เสียหายไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ฉะนั้น บุคคลที่จะมาเป็นล่าม ที่จะมาช่วยทีมสหวิชาชีพ นอกเหนือจากการแปลภาษา สื่อสารให้เข้าใจ จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ สิทธิ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และผู้ปฏิบัติงาน เป็น ล่ามสามารถช่วยทีมสหวิชาชีพในการสร้างความไว้วางใจและความรู้สึกปลอดภัยของผู้เสียหายได้ การพัฒนา ล่ามจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยต้องมีการพัฒนาและจัดอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งเรื่อง สิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายจรรยาบรรณ เทคนิค / ทักษะในการให้การปรึกษา และการสร้างความไว้วางใจ ฯลฯ รวมทั้งมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันในพื้นที่

2.4 เน้นการคุ้มครอง มากกว่าการปราบปราม การตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ด้านแรงงานมีความคาบเกี่ยวกับค้ามนุษย์ในรูปแบบอื่น ๆ และมีข้อจำกัดการคัดแยกมากกว่ารูปแบบอื่น ๆ จึงเป็นงานที่ต้องปรับทัศนคติและสร้างการสื่อสาร ที่สะท้อนนัยยะของการคุ้มครองแรงงาน (ต่างชาติ) มากกว่า การปราบปราม เพราะโดยนัยยะความเข้าใจ “กฎหมายการค้ามนุษย์ เน้นการปราบปราม มากกว่าการคุ้มครอง” หรือ ความเข้าใจต่อการช่วยเหลือ คือ “การส่งกลับ มากกว่า การทำให้แรงงานต่างชาติสามารถทำงานได้อย่างเป็นธรรม” หมายรวมถึง การประสานความร่วมมือ ในแต่พื้นที่ ร่วมกับประเทศต้นทาง ควรจะทำงานทั้งเชิงป้องกัน และคุ้มครองช่วยเหลือ มากกว่า การส่งกลับโดยที่วิถีชีวิตยังขาดฐานการสร้างและการพัฒนาชีวิต อันส่งผลให้เกิดวงจรการ “ส่งกลับ - ย้อนกลับ - นำพาเพิ่ม” ยังคงอยู่

3. แนวทางการพัฒนาทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายในพื้นที่

เป็นข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาและเสริมสร้างระบบทีมสหวิชาชีพในพื้นที่ที่สามารถปฏิบัติการอย่างสอดคล้องกับบริบท สถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น โดยเน้นงานเสริมสร้างผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพ งานเสริมสร้างเครือข่ายสหวิชาชีพ มีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) ข้อเสนอแนะต่อการเสริมสร้างศักยภาพผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการจัดตั้งทีมสหวิชาชีพและทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มาจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน แต่พบว่าที่ผ่านมายังขาดการพัฒนาทีมอย่างต่อเนื่อง จึงมีแนวทางในการพัฒนาทีมสหวิชาชีพ ดังนี้

(1.1) ให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นผู้ประสานงานหลัก

(1.2) จัดทำทะเบียนรายชื่อ และข้อมูลของทีมสหวิชาชีพที่ทันสมัย เนื่องจากมีการโยกย้ายเจ้าหน้าที่อยู่บ่อยครั้ง

(1.3) มีการจัดทำคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติงานให้แก่ทีมสหวิชาชีพของจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะ และสามารถเป็นคู่มือให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น และมีความเข้าใจที่ตรงกัน

(1.4) ควรจะมีการจัดประชุม พบปะกัน และวางแผนงานร่วมกัน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งที่ผ่านมาทีมสหวิชาชีพจะได้พบปะกันเมื่อมีการดำเนินงานร่วมกันเท่านั้น

(1.5) ควรจะมีการพัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้กระบวนการคัดแยกผู้เสียหาย ถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงควรจะมีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง กับบุคลากร ทีมสหวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติการตรงได้อย่างต่อเนื่อง

(1.6) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ (Best practice)

(1.7) การจัดตั้งทีมสหวิชาชีพในระดับอำเภอ ให้ครอบคลุมทุกอำเภอ โดยทีมสหวิชาชีพระดับจังหวัดอาจเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน

(2) ข้อเสนอแนะต่อการเสริมสร้างเครือข่ายในการร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน

(2.1) ควรจัดให้มีเครือข่ายลุ่มทั้งระดับจังหวัด และระดับอำเภอ ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อให้มีกลุ่มที่เพียงพอในการปฏิบัติงาน และมีมาตรฐานในการทำงานช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

(2.2) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่าย สถานประกอบการ นายจ้าง และต่อ ยอดสู่การพัฒนาให้ความรู้ด้านแรงงาน และการเฝ้าระวังปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงานในพื้นที่

(2.3) ควรจะส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่

(2.4) ควรให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในชุมชน ในพื้นที่ คือ ผู้ปกครองฝ่ายท้องที่ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งควรจะมีการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็น

คนที่ใกล้ชิดและรู้จักพื้นที่ นอกจะเป็นเครือข่ายที่เฝ้าระวังแล้ว ยังเป็นเครือข่ายที่เป็นคนถ่ายทอด และเป็นกระบอกเสียงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชนในพื้นที่ได้

(2.5) ควรจัดให้มีเครือข่ายแรงงานข้ามชาติ หรือ แรงงานต่างด้าว ที่จะเป็นเครือข่ายสำคัญที่เป็นกระบอกเสียง การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง เกี่ยวกับ สิทธิ การคุ้มครองช่วยเหลือ และรวมถึงเป็นเครือข่ายการเฝ้าระวังปัญหาในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน และเป็นเครือข่ายในการทำงานให้แก่หน่วยงานรัฐต่อไปได้

(2.6) ควรพัฒนาเครือข่ายภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคม สร้างทีมเครือข่ายในการทำงานทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล เพื่อให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในการทำงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์

(2.7) ควรพัฒนาและสนับสนุนให้มีเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน และเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นทีมสหวิชาชีพของจังหวัด ซึ่งในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีเครือข่าย NGO ที่ทำงานช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ค่อนข้างน้อย ฉะนั้น จึงต้องมีการประชุมหารือ และสร้างความร่วมมือกับ NGO ในพื้นที่ให้มากขึ้น

(2.8) การทำงานบูรณาการกับประเทศต้นทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน ซึ่งจังหวัดสุราษฎร์ธานีนั้นถือเป็นจังหวัดต้นทาง ทางผ่าน และปลายทาง จึงต้องมีการทำงานกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นระบบและชัดเจน และมีการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

(2.9) การทำงานบูรณาการร่วมกันในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ เนื่องจากมีลักษณะปัญหาการค้ามนุษย์ที่คล้ายคลึงกัน และมีการเชื่อมโยงกลุ่มเครือข่ายการค้ามนุษย์ในแต่ละจังหวัดที่อาจเป็นกลุ่มเดียวกัน

4. แนวทางการปฏิบัติการเพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพ การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน ในพื้นที่

จากประเด็นการถอดบทเรียน พบว่าในพื้นที่ที่มีความต้องการที่จะพัฒนาการทำงานการคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ทั้งเรื่องกฎหมาย บุคลากร การสร้างทีมปฏิบัติการ และระบบที่ชัดเจน โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

4.1 การปรับปรุงแนวทางการทำงานการคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และข้อเสนอต่อข้อกฎหมาย

- ควรมีการออกแบบขั้นตอนวิธีการทำงานที่เป็นระบบและเหมาะสมกับพื้นที่ เนื่องจากงานค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประเด็นเฉพาะเชิงพื้นที่

- การทำงานที่เป็นระบบนั้น ควรมีการจัดเวทีระดมความคิดเห็น และการประชุมติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อระดมสมอง วางแผนงานร่วมกัน ตั้งแต่ก่อนเริ่มปฏิบัติการการประเมินการคัดแยกผู้เสียหาย การวางแผน การช่วยเหลือ และการสรุปผลการปฏิบัติงานในแต่ละครั้ง เพื่อนำมาเป็นต้นแบบ และนำมาปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติในครั้งต่อไป

- ควรมีการจัดเวทีระดมความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ต่อการปฏิบัติงานตามข้อกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ด้านแรงงานที่ผ่านมา เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็น ปัญหาอุปสรรคและ

ข้อเสนอแนะต่อส่วนกลาง เพื่อนำไปปรับปรุงแนวทางในการทำงานคุ้มครองการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ด้านแรงงานต่อไป

4.2 การสนับสนุนและพัฒนาทีมผู้ปฏิบัติงาน

- ควรพัฒนาระบบทีม เพื่อสนับสนุนระบบปฏิบัติการคุ้มครอง การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติงานของระบบงานคุ้มครองป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน ทั้งทีมจับกุม ทีมสหวิชาชีพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเข้ามาส่วนร่วมในการวางแผนงานก่อนเริ่มปฏิบัติการ ตั้งแต่ขั้นการจับกุม จนวางแผนช่วยเหลือและส่งต่อ เพื่อให้การทำงานเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเป็นระบบที่ชัดเจน

- ควรพัฒนาทีมสหวิชาชีพ ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในงานคุ้มครอง การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ด้านแรงงานอย่างต่อเนื่อง ให้มีองค์ความรู้ เทคนิคทักษะ ที่สามารถช่วยเหลือผู้เสียหายได้ตรงกับสภาพปัญหาที่แท้จริง โดยให้ทีมเกิดระบบเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง ไม่ได้มองว่างานนี้เป็นภาระงานขององค์กรใดเพียงองค์กรเดียว

5. แนวทางการพัฒนานโยบายและมาตรการเฉพาะสำหรับปฏิบัติการเชิงพื้นที่

5.1 การเสริมสร้างองค์ความรู้และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์

- การเสริมสร้างองค์ความรู้แก่ชุมชน เน้นการทำงานเชิงรุก เป็นการทำงานเพื่อให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับปัญหาการค้ามนุษย์ให้มากยิ่งขึ้น

- การเสริมสร้างองค์ความรู้แก่กลุ่มเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ด้านแรงงานหรือกลุ่มเหยื่อค้ามนุษย์ เช่น การจัดโครงการอบรมให้ความรู้แก่แรงงานเกี่ยวกับสิทธิของแรงงาน โดยต้องให้ความสำคัญกับทั้งแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติ

- การเสริมสร้างองค์ความรู้แก่ทีมงาน / เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการขับเคลื่อนกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์

5.2 การสร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังปัญหาการค้ามนุษย์

- เครือข่ายการเฝ้าระวังและช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มเสี่ยง เช่น ในกลุ่มแรงงานควรมีการเข้าไปสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายช่วยเหลือกันของกลุ่มแรงงาน โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ

- เครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาของชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการขับเคลื่อนกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ภายในชุมชนของตนเอง

5.3 การสร้างเครือข่ายขององค์กรภาคี

จุดแข็งของการทำงานในส่วนขององค์กรพัฒนาเอกชน ก็คือการมีขนาดองค์กรที่เล็กและคล่องตัวในการทำงานเชิงพื้นที่ แต่ปัญหาขององค์กรเหล่านี้ก็คือการกำหนดประเด็นการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของแหล่งทุน ทำให้หลายโครงการไม่มีความต่อเนื่อง ฉะนั้นแนวทางหนึ่งในการสร้างให้เกิดกลไกทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รัฐควรสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่าย การทำงานระหว่างองค์กร

ต่างๆ ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ โดยเน้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นของประสบการณ์การทำงาน เพื่อให้สามารถสร้างเวทีการเรียนรู้ร่วมกันและสามารถเติมเต็มกระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาได้อีกทางหนึ่ง

5.4 การจัดทำระบบฐานข้อมูล

การมีระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัย และมีรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการทำงานอย่างเพียงพอ เป็นต้นว่า ข้อมูลด้านกระบวนการและพฤติกรรมของการค้ามนุษย์ ข้อมูลคดี และบทเรียนจากเหยื่อหรือผู้เสียหาย ถือเป็นกลไกการทำงานที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์มีประสิทธิภาพ

5.5 การประสานงานระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง

สร้างความเข้าใจกับแรงงานในประเทศต้นทางเกี่ยวกับปัญหาค้ามนุษย์ ทำข้อตกลงร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน (MOU) ในเรื่องการแก้ไขปัญหาการเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

อภิปรายผลการวิจัย

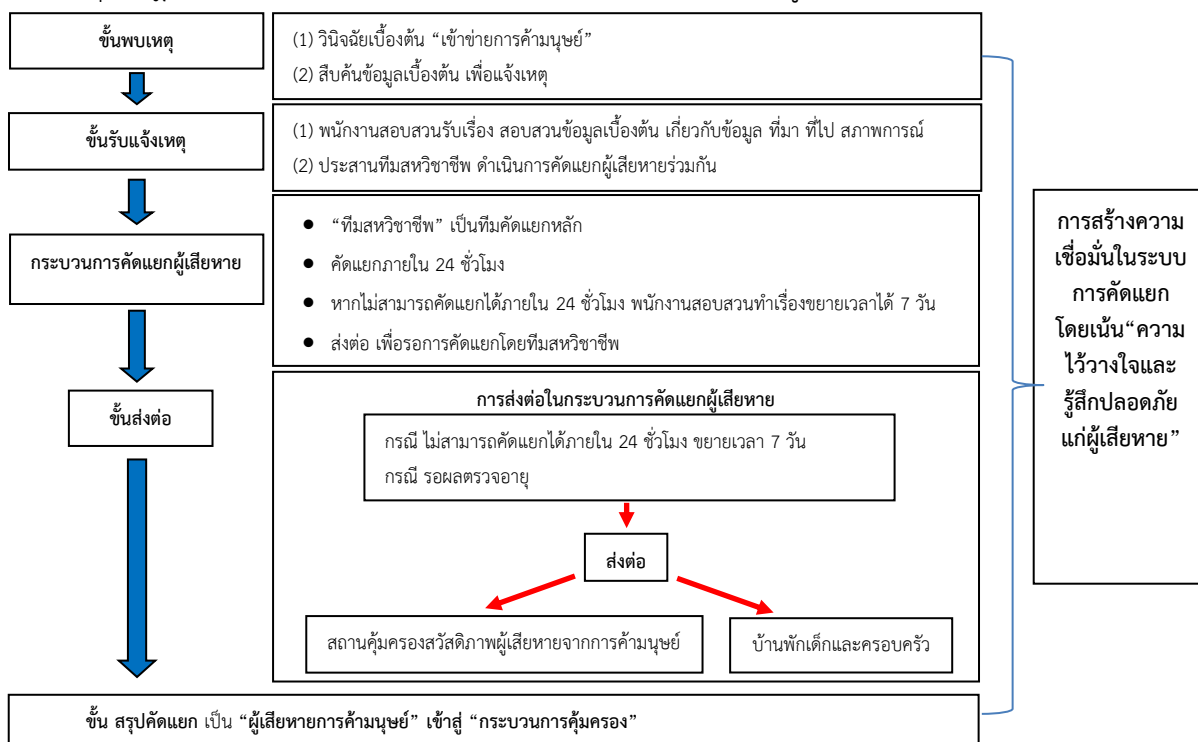
ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นเป็นเพียงการนำเสนอแนะทางการพัฒนาในพื้นที่จากการถอดบทเรียนของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งหากจะพิจารณาแล้วการดำเนินการแก้ปัญหาค้ามนุษย์ด้านแรงงานของไทยกำลังเผชิญกับปัญหา และความท้าทายในการแก้ปัญหาค้ามนุษย์หลายด้าน ทั้งด้านเชิงนโยบาย เชิงบริหาร การปฏิบัติงาน และเชิงบูรณาการ ซึ่งการที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ด้านแรงงานได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการตระหนักและเข้าใจในปัญหาดังกล่าว และมองว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องได้รับแก้ไข โดยต้องมีความร่วมมือกันอย่างจริงจังจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม ครอบครัวยุวมชน และทุกคนในสังคม มิใช่ปัญหาของคนใดคนหนึ่งเท่านั้น

ดังนั้น ข้อค้นพบจากการวิจัยที่ให้ข้อเสนอแนะต่อ แนวทางการพัฒนางานคุ้มครองสวัสดิภาพงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ 5 แนวทาง คือ (1) แนวทางการนิยามคำว่า “การค้ามนุษย์ด้านแรงงานที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี” (2) แนวทางการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการ “แสดงตนว่า ตกเป็นเหยื่อ” (3) แนวทางการพัฒนาทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายในพื้นที่ (4) แนวทางการปฏิบัติการเพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพ การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในพื้นที่ (5) แนวทางการพัฒนานโยบายและมาตรการเฉพาะสำหรับปฏิบัติการเชิงพื้นที่ สามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนางานคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อไปได้

องค์ความรู้การวิจัย

จากการถอดบทเรียนพบว่ากระบวนการปฏิบัติงานเพื่อการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีกระบวนการที่ชัดเจน และมีการทำงานร่วมกันในรูปแบบทีมสหวิชาชีพที่เข้มแข็ง ดังนี้

จากภาพพบว่ากระบวนการปฏิบัติงานเพื่อการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์นั้นมีลำดับขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยมีกระบวนการปฏิบัติงานเพื่อการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่ค้นพบ 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ (1) ขั้นพบเหตุ (2) รับแจ้งเหตุ (3) กระบวนการคัดแยกผู้เสียหาย (4) ส่งต่อ และ (5) คัดแยกเป็น “ผู้เสียหายการค้ามนุษย์” เข้าสู่ “กระบวนการคุ้มครอง” ฉะนั้น การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการแสดงตนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่ จึงต้องมีการพัฒนาทุกขั้นตอน โดยต้องสร้างความเชื่อมั่นในระบบดังกล่าวที่เน้น “ความไว้วางใจและรู้สึกปลอดภัยแก่ผู้เสียหาย” เป็นสำคัญ และสามารถนำข้อค้นพบจากงานวิจัย แนวทางการพัฒนางานคุ้มครองสวัสดิภาพงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ 5 แนวทาง คือ (1) แนวทางการนิยามคำว่า “การค้ามนุษย์ด้านแรงงานที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี” (2) แนวทางการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการ “แสดงตนว่า ตกเป็นเหยื่อ” (3) แนวทางการพัฒนาทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายในพื้นที่ (4) แนวทางการปฏิบัติการเพื่อการคุ้มครองสวัสดิภาพ การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในพื้นที่ (5) แนวทางการพัฒนานโยบายและมาตรการเฉพาะสำหรับปฏิบัติการเชิงพื้นที่ นำไปเป็นแนวทางการพัฒนางานคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1.1 การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ควรมีการพัฒนาทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และพัฒนาให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

1.2 การพัฒนาทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง อาทิ การเสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์

1.3 การเสริมสร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังปัญหาค้ามนุษย์ในพื้นที่ ทั้งในกลุ่มแรงงาน กลุ่มชุมชน สถานศึกษา สถานประกอบการ ฯลฯ และเน้นการทำงานในเชิงป้องกัน หรือเฝ้าระวังปัญหาค้ามนุษย์ให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและออกแบบแนวทางการพัฒนาทีมสหวิชาชีพและเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะ เครื่องมือ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์

2.2 งานวิจัยนี้ ควรมีการศึกษาในทุกภูมิภาค เพื่อให้ทราบข้อมูลของแต่ละแห่ง ที่มีบริบทและสภาพปัญหาที่แตกต่างหรือคล้ายคลึงกัน เพื่อนำมาวิเคราะห์ และพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อย่างรอบด้านมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กองต่อต้านการค้ามนุษย์. (2562). รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ปี 2561. แหล่งที่มา: <https://www.e-aht.com/>. สืบค้นเมื่อ วันที่ 30 ส.ค. 2562.
- จตุรงค์ บุญยรัตนสุคนธ์ .(2559). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ของประเทศไทย และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน .กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 84. ความมั่นคงของมนุษย์: การค้ามนุษย์ในไทย. โครงการความมั่นคงศึกษา สถาบันการข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ,พิมพ์ครั้งแรก. ตุลาคม 2553.
- มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา. รายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ และปัญหาด้านนโยบายกฎหมาย ในประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ. 2559–2560. มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา โครงการต่อต้านการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน Human Rights and Development Foundation (HRDF) Anti-Labour Trafficking Project (ALT).

การส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในมุมมองของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทย*
PROMOTING EQUALITY BETWEEN WOMEN AND MEN IN THE PERSPECTIVE
OF THE NEW GENERATION IN THAI SOCIETY

พิมพ์ฉัตร รสสุธรรม

Pimchat Rossutham

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Social Administration, Thammasat University

E-mail: Pimchart@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องความเสมอภาคเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงและถูกให้ความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ท่ามกลางความเจริญของยุคโลกาภิวัตน์ในสังคมปัจจุบัน การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเสมอภาคของหญิงชายผ่านความคิดเห็นของคนรุ่นใหม่ในมิติของการทำงานในบ้าน การทำงานนอกบ้าน และการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของผู้หญิง โดยเก็บข้อมูลในกลุ่มอายุ 20-40 ปี ในพื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้ตัวอย่างรวมจำนวน 1,200 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ได้แก่ t-test และ one way ANOVA ผลการศึกษาพบว่า เจตคติของคนรุ่นใหม่เปิดกว้างในการยอมรับการทำงานนอกบ้านของผู้หญิง ส่วนการทำงานในบ้านไม่จำเป็นต้องเป็นหน้าที่ของผู้หญิงเสมอไป รวมถึงค่านิยมในเรื่องเพศมีผลต่อการทำงานนอกบ้านและการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของผู้หญิง ส่วนแนวทางในการปรับเจตคติความเสมอภาคระหว่างเพศควรเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การเรียนรู้ในโรงเรียน ชุมชน การทำหน้าที่ของสื่อที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การประสานความร่วมมือขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรด้านความเสมอภาคในทุกระดับของการศึกษา การจัดตั้งองค์กรเฉพาะด้านเพื่อณรงค์และจัดกิจกรรม เป็นความท้าทายที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการพัฒนาและสร้างสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมไทย

คำสำคัญ: เจตคติ; ความเสมอภาคหญิงชาย; คนรุ่นใหม่ในสังคมไทย

* Received November 28, 2021; Revised January 5, 2022; Accepted March 2, 2022

Abstract

This research article concerns equality which is a topic being discussed and is increasingly important for the growth of globalization in today's society. This study aims to study women and men equality through the opinions of the new generation on working in the home, working out and the success of women's work. Data were collected from 20-40 different age groups in Thailand, a total of 1 200 people were analyzed using descriptive and inferential statistics such as t-test and one-way ANOVA. The study indicated that the attitude of the new generation is open to acceptance of women's work outside. Working in the home does not always have to be a woman's duty including gender values affects the outdoors and the success of women's work. The guidelines for adjusting attitudes towards women and men equality should start with parenting, learning in the schools, community, media functioning, and collaborating with relevant organizations in the development of the curriculum on women and men equality. The establishment of specialized agencies for campaigning and organizing activities are interesting dimensions and challenges that all parties must work together to develop and achieve equality.

Keywords: Attitude; women and men; new generation in Thai society

บทนำ

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าวัฒนธรรมในสังคมไทยการให้ความสำคัญกับเพศชายยังปรากฏให้เห็นในเกือบทุกด้าน ครอบคลุมทุกระดับ ทั้งในระดับครอบครัว สถาบันการศึกษา ชุมชน รวมถึงระดับชาติ นอกจากนี้ ความเป็นเพศชายยังถือว่าได้เปรียบในการเข้าถึงโอกาสต่างๆ ได้มากกว่าเพศหญิง ขณะเดียวกันการถูกจำกัดสิทธิของผู้หญิงกลายเป็นเรื่องปกติ ความคุ้นชินที่สืบเนื่องมาแต่อดีต รวมถึงปัจจุบันในบางพื้นที่ด้วย ในขณะที่บางพื้นที่บางกลุ่มเริ่มทวงถามความเสมอภาคระหว่างเพศมากขึ้น โอกาสของชายที่ไม่ควรต่างจากหญิง ความสามารถที่สามารถสร้างให้เท่าเทียมกันได้ อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางโอกาสระหว่างเพศ พิจารณาได้จากข้อมูลที่มีการสำรวจแล้วพบว่า ตามรายงานของ LinkedIn (LinkedIn's Opportunity Index 2021) ที่สำรวจผู้หญิง 10,000 คนในเอเชียแปซิฟิก พบว่า มีผู้หญิงถึง 41% มองว่าโอกาสในการทำงานสำหรับผู้หญิงยังคงมีน้อยกว่าผู้ชาย เพศสภาพหญิงเป็นอุปสรรคต่อการได้งานทำ พบว่า ตลาดแรงงานไทยมีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมกับแรงงานหญิงมองว่าการตั้งครุฑของแรงงานเพิ่มต้นทุนให้แก่สถานประกอบการ ในปัจจุบัน เรายังพบว่าในใบสมัครงานของบางบริษัทมีคำถามแก่ผู้สมัครงานหญิงว่าตั้งครุฑอยู่หรือไม่ ซึ่งตามกฎหมายนั้น หญิงสามารถลาคลอดได้เป็นเวลา 3 เดือนโดยที่นายจ้างยังต้องจ่ายค่าจ้างให้ด้วย รวมถึงเรื่องที่ยังได้รับค่าจ้างสูงกว่าหญิง แม้ว่าผู้หญิงจะมีโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงและได้ทำงานนอกบ้านมากขึ้น แต่ค่าจ้างของหญิงมักต่ำกว่าชายตลอดสามทศวรรษที่ผ่านมา มีงานวิจัยมากมายช่วยยืนยันอีกว่า แม้ว่าหญิงจะมีการลงทุนเพื่อการศึกษาและมีประสบการณ์ในการทำงานที่ดีขึ้นแล้วก็ตามหญิงโดยเฉลี่ยก็ยังได้รับค่าจ้างต่ำกว่าชาย

แม้ว่าสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ผู้หญิงมีโอกาสดำเนินการศึกษาสูงขึ้น ทำงานนอกบ้านที่มีรายได้ มีโอกาสเป็นผู้นำหรือดำรงในตำแหน่งบริการขององค์กรต่างๆ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการสำรวจหญิงและชายในการเป็นผู้นำ ผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารและการปกครองทุกระดับทั้งในภาครัฐและเอกชน พบว่าผู้หญิงมีสัดส่วนน้อยกว่าผู้ชาย (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และโครงการสตรีและเยาวชนศึกษา, 2559) เหล่านี้คือตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า สังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ แม้ว่าปัจจุบัน จะมีการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถพัฒนาความสามารถของตนได้มากขึ้นแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีผู้หญิงจำนวนไม่มากที่สามารถก้าวถึงฝันและประสบความสำเร็จในชีวิตได้ และถึงแม้ว่าประเทศไทยจะลงนามในอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ค.ศ.1979 (Convention on the Elimination of All forms of Discrimination Against Women: CEDAW) อนุสัญญาฯ ฉบับนี้มีทั้งหมด 30 มาตรา เพื่อให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นแนวทางการกำหนดนโยบายและมาตรการการดำเนินงานด้านนิติบัญญัติ ตุลาการ การบริหาร หรือมาตรการอื่นๆ เกี่ยวกับการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และให้หลักประกันว่าสตรีจะต้องได้รับสิทธิประโยชน์และโอกาสต่างๆ จากรัฐบนพื้นฐานของความเสมอภาคกับบุรุษ ประเทศไทยได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาดังกล่าวเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ.2522 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน พ.ศ.2528 (ระพีพรรณ คำหอม, 2549) แต่เจตคติด้าน “ชายเป็นใหญ่” ยังถูกครอบงำและกลบกลืนอยู่ในวัฒนธรรมไทย แม้ว่าหลายภาคส่วนจะพยายามเร่งพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงให้ก้าวหน้าและก้าวหน้าโลกก็ตาม เช่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ.2560-2564 ที่กำหนดวิสัยทัศน์ คือ “สร้างสังคมเสมอภาค ปราศจากการเลือกปฏิบัติ สตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดี มั่นคงปลอดภัย

ร่วมสร้างชาตินาสมัย”มีวัตถุประสงค์โดยสรุป คือ เพื่อคนไทยทุกเพศทุกวัย ให้มีเจตคติที่เคารพเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเป็นธรรม มีความยุติธรรม และปราศจากการเลือกปฏิบัติ เพื่อเร่งพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสตรีในสังคมไทยทุกกลุ่มทุกวัย โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในภาวะลำบาก หรือกลุ่มด้อยโอกาส โดยเน้นให้สตรีมีสุขภาพ (กายและใจ) สุขภาพที่ดี สตรีสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่ได้มาตรฐาน มีระดับการศึกษาและความรู้ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพที่มั่นคง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยสามารถเข้าใจและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเข้าถึงข้อมูลความรู้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และทันโลกทันสมัย (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560) ทั้งนี้ สังคมต้องตระหนักว่าความเสมอภาคเป็นเป้าหมายที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นกับทุกคน ทุกความแตกต่างในสังคม บทความนี้ได้พยายามนำเสนอมุมมองความเสมอภาคทางเพศทั้งในมิติการทำงานในบ้าน นอกบ้าน ซึ่งจะช่วยให้องค์กรที่เกี่ยวข้องได้นำผลการศึกษาไปใช้ในการพัฒนา การปรับเปลี่ยนเจตคติได้ถูกทิศทางมากขึ้น เพื่อให้ทั้งชายและหญิงในสังคมไทยต่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีจากความเสมอภาคที่ได้รับ และเพื่อประโยชน์ต่อการก้าวเดินไปพร้อมกันในการร่วมพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเจตคติของคนไทยรุ่นใหม่ต่อความเสมอภาคหญิงชาย ในมิติของการทำงานในบ้าน การทำงานนอกบ้าน และ การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของผู้หญิง
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเจตคติต่อความเสมอภาคหญิงชาย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษา

แนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ (1) แนวคิดด้านเจตคติ ที่จะช่วยให้เข้าใจถึงความโน้มเอียงด้านความรู้สึกของบุคคลที่เกิดจากประสบการณ์ การเลี้ยงดู การเรียนรู้ที่ผ่านมา ต่อความเสมอภาคหญิงชาย โดยทั่วไป เจตคติ อาจไม่สามารถวัดได้โดยตรง ในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้การวัดผ่านการแสดงความเห็น พฤติกรรมที่แสดงออกในสิ่งที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ นอกจากนี้ มีการกล่าวถึง (2) อนุสัญญา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ รวมถึง (3) ตัวแปรที่น่าจะเกี่ยวข้องกับเจตคติของบุคคลต่อความเสมอภาค ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อบทบาททางเพศของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน ทฤษฎีบทบาทจำลองและรูปแบบทางเพศ การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของตนเอง แบบพิมพ์ทางสังคม (4) แนวคิดด้านปฏิสังสรรค์ (5) แนวคิดผู้ชายเป็นใหญ่ เป็นแนวคิดที่กำหนดบทบาทและหน้าที่ให้ผู้ชายมีความสามารถในด้านต่างๆ เหลือมล้ำกับผู้หญิง (6) แนวคิดการเลือกปฏิบัติ ที่เกิดจากสภาวะทางสังคมที่มีอคติแอบแฝงในเรื่องบทบาทความสัมพันธ์ของหญิงชายและมีการสร้างกรอบทางความคิดให้มีการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงถูกกำหนดให้เป็นเพศที่มีความอ่อนด้อยกว่าเพศชาย (7) แนวคิดค่านิยมเชิงซ้อน เป็นค่านิยมที่ไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของความเสมอภาคชายหญิง เกิดจากอคติทางสังคมที่มองข้ามความเสมอภาค แล้วสร้างค่านิยมให้คนในสังคมกระทำต่อผู้หญิงโดย

ไม่รู้ตัว เช่น ผลการศึกษาของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับศูนย์สารสนเทศประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2555) สสำรวจเจตคติของประชาชนด้านความเสมอภาคหญิงชายทั่วประเทศพบว่า มีหลายประเด็นที่ยังคงมีลักษณะสนับสนุนชายเป็นใหญ่ เช่น ร้อยละ 55.5 เห็นว่าปัญหาความไม่เท่าเทียมของหญิงและชาย ยังไม่ใช่ปัญหาเร่งด่วน ร้อยละ 59.0 เห็นว่าผู้ชายไม่ได้เอาเปรียบผู้หญิงที่ต้องทำงานบ้านและเลี้ยงลูก ถึงแม้ว่าจะต้องทำงานนอกบ้านที่มีรายได้ด้วย และร้อยละ 35.5 เชื่อว่าผู้ชายที่นอกใจภรรยา มักได้รับการให้อภัย แต่ผู้หญิงที่นอกใจสามีจะถูกสังคมประณาม ร้อยละ 17.4 ยังเห็นว่าภาระหน้าที่การเลี้ยงดูบุตรยังเป็นหน้าที่ของผู้หญิง (แม่) เท่านั้น

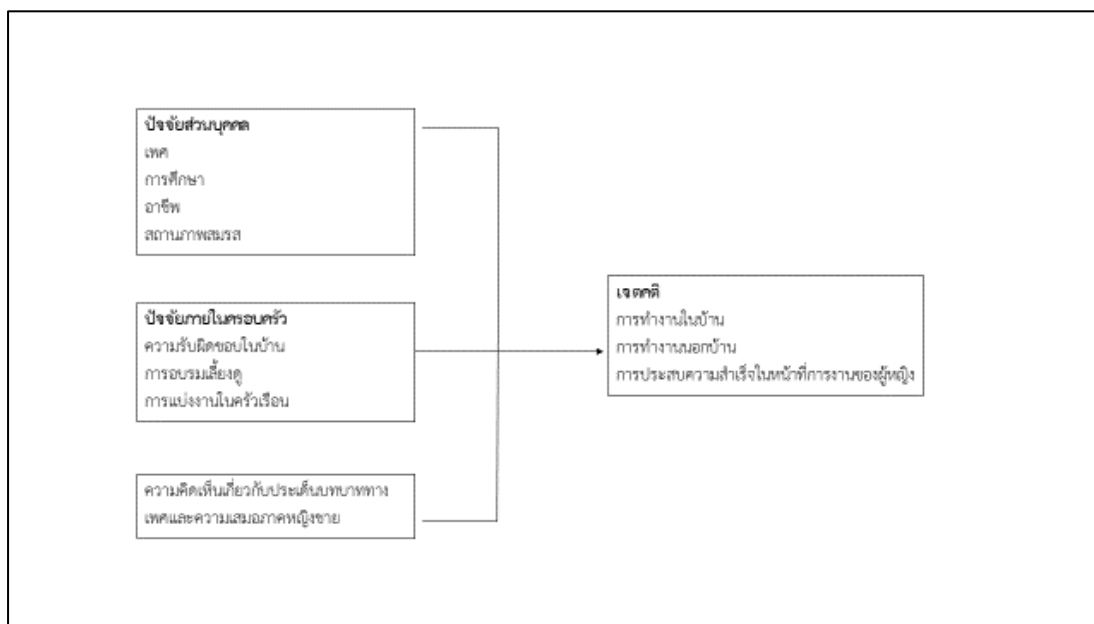
ทั้งนี้ แนวคิดข้างต้นต่างให้ความสำคัญกับความเป็นใหญ่ของชายในสังคม รวมถึงแนวคิดอื่นๆ ที่ต่างส่งเสริมให้พื้นที่ทางสังคมเป็นของเพศชาย ในขณะที่แนวคิดที่สำคัญซึ่งใช้ในการศึกษารั้งนี้ หรือเป็นแนวคิดที่ใช้ในการคำนวนอำนาจความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ คือ (8) แนวคิดสตรีนิยม คือ ความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงในการที่จะได้รับโอกาส สิทธิ เสรีภาพในการพัฒนา การสร้างคุณค่าให้กับตนเอง และสามารถพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก รวมไปถึงแนวคิดสุดท้ายที่ควรเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในผู้หญิง ได้แก่ (9) แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ เป็นการสนับสนุนส่งเสริมช่วยให้บุคคลมีความภาคภูมิใจในตนเอง มีความกล้า และมีความมั่นใจในการที่จะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำในสิ่งที่ตนเองคิด ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้หญิงมีอำนาจในการตัดสินใจและกล้าที่จะกระทำการต่างๆ เพื่อสร้างการเข้าถึงและโอกาสให้ตนเอง นอกจากนี้ยังนำเสนอในส่วนของผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยภายใต้โครงการศึกษาเจตคติต่อความเสมอภาคหญิงชายนี้ เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี แต่ในส่วนของการวิจัยนี้นำเสนอเฉพาะในส่วนของการศึกษาที่ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative methods) ในตัวอย่างอายุระหว่าง 20-40 ปี ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก พื้นที่ละจำนวน 200 คน รวมเป็น 1,200 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายชั้น (multi-stage sampling) ทำการจับสลากจังหวัดที่เป็นตัวแทนในแต่ละภาค/แต่ละพื้นที่ จำนวน 2 จังหวัดต่อพื้นที่ รวม 12 จังหวัด หลังจากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบ cluster random sampling แบ่งเป็นกลุ่มอำเภอเมือง และกลุ่มอำเภอรอบนอก แล้วทำการเก็บข้อมูลจากตัวอย่างในพื้นที่นั้นๆ จนครบตามจำนวนที่กำหนด

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบสอบถาม ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นบทบาททางเพศและความเสมอภาคหญิงชายในสังคมไทย เจตคติต่อการทำงานในบ้าน และเจตคติต่อการทำงานนอกบ้านและการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของผู้หญิง ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบในส่วนของคุณสมบัติทั่วไป และมาตรวัด 5 ระดับในส่วนของคุณคิดเห็นหรือเจตคติ โดยตัวแปรหลักที่ใช้ในการศึกษา ปรากฏในแผนภาพด้านล่าง

แผนภาพที่ 1: กรอบแนวคิดในการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้างต้น ผู้เขียนได้จำแนกเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

พบว่า ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 59.7) และมีสถานภาพสมรสโสด (ร้อยละ 57.7) จำนวนมากที่สุดจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 36.8) และมากที่สุดเช่นกันที่กลุ่มคนรุ่นใหม่เป็นนิสิตนักศึกษา (ร้อยละ 26.0) เกือบครึ่งได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวแบบที่ใช้เหตุผลในการดูแลสมาชิกในครอบครัว (ร้อยละ 44.5) ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นมีสถานะเป็นสมาชิกในครอบครัว (ร้อยละ 80.2) ภาระรับผิดชอบงานในครอบครัวเป็นเรื่องของการทำความสะอาดบ้าน ซักผ้า รีดผ้า (ร้อยละ 63.2, 58.2, และ 48.3 ตามลำดับ) นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้เรื่องเพศและการปฏิบัติตามบทบาททางเพศ ได้แก่ ปัจจัยด้านการเมือง (ร้อยละ 53.5) รองลงมาเป็นปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว (ร้อยละ 43.3)

ส่วนที่ 2: ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นบทบาททางเพศและความเสมอภาคหญิงชาย
ในสังคมไทย พบข้อมูลที่สำคัญซึ่งตัวอย่างในการศึกษามีความเห็นในระดับมาก โดยผู้เขียนได้สรุปเป็นมิติต่างๆ ดังนี้

โอกาสจากครอบครัว: ผู้ชายส่วนใหญ่มักได้รับโอกาสจากครอบครัวในการเรียนต่อมากกว่าผู้หญิง บทบาทชายหญิงเกิดจากการปลูกฝังและถ่ายทอดกันมาโดยผ่านหนังสือเรียน นอกจากนี้ ยังพบว่า ทักษะคติทางด้านสังคมวัฒนธรรมเกี่ยวกับผู้หญิง มีผลต่อการได้รับโอกาสทางการศึกษาและการฝึกอบรมสำหรับผู้หญิง และปัจจุบันโอกาสทางการศึกษาของผู้หญิงมีมากขึ้น แต่ก็ยังไม่อยู่ในระดับที่เสมอภาคกับผู้ชาย โดยความไม่เสมอภาคในการศึกษาของผู้หญิงเกิดจากความเชื่อดั้งเดิมของพ่อแม่ที่ให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว

และบางครอบครัวยังเลือกที่จะตัดโอกาสความก้าวหน้าของชีวิตลูกสาวเพื่อสนับสนุนลูกชาย โดยเฉพาะในมิติของการศึกษา

โอกาสเริ่มที่ครอบครัว: นอกจากนี้ ยังพบว่า การเลือกปฏิบัติเริ่มที่ครอบครัว โดยเฉพาะเด็กหญิงจะได้สิทธิน้อยกว่าเด็กชาย รวมถึงครอบครัวไทยยังอบรมเลี้ยงดูให้ลูกสาวมีบทบาทดั้งเดิม คือ เป็นช่างเท้าหลัง เหตุผลที่ผู้ชายได้รับโอกาสมากกว่า เนื่องมาจากความเป็นผู้สืบสกุล แต่ครอบครัวก็ยังให้ลูกสาวรับผิดชอบภารกิจในครอบครัวมากกว่าชาย ซึ่งความได้เปรียบของชายเช่นนี้ ทำให้ผู้ชายรู้สึกว่ามีอำนาจ หากถูกท้าทายก็มักจะพิสูจน์ด้วยการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

บทบาทชายหญิงในปัจจุบัน: อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงบทบาทในปัจจุบัน พบว่า ในหลายประเด็น ตัวอย่างที่ศึกษาให้ความเห็นด้วยในระดับมาก เช่น บทบาททางเพศของพ่อและแม่สามารถปรับเปลี่ยนบทบาทกันได้ มีวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรเหมือนกันทั้งชายและหญิง โดยการทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง รวมถึงการสอนให้ลูกมีความรับผิดชอบ ช่วยเหลือตนเองและช่วยงานบ้าน ครอบครัวที่ต้องการลูกชายเพราะสามารถสืบสกุลและบวชเรียนได้ ในขณะที่ลูกสาวสามารถช่วยงานบ้านและงานอื่นๆของครอบครัวได้ นอกจากนี้ตัวอย่างส่วนใหญ่ยังเห็นว่า เพศของลูกไม่มีความสำคัญ แต่คาดหวังให้ลูกเป็นคนดี แต่ที่น่าสนใจ คือ มีการให้ความเห็นด้วยในระดับมาก ที่ว่า ผู้หญิงสามารถทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวได้ สามารถหารายได้ได้เท่าเทียมผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายเองก็มีความสามารถในการทำงานบ้านเช่นกัน

จุดเริ่มต้นของความเสมอภาค: การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถือเป็นความสำคัญต่อความเสมอภาค และความเสมอภาคยังเกิดจากการยอมรับฟังความคิดเห็นทั้งสองฝ่าย ส่วนการยอมรับในความสามารถด้านการทำงานของผู้หญิงเป็นการสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคม รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้พัฒนาตนเองในการเรียนในระดับที่สูงขึ้น

เจตคติต่อการทำงานในบ้าน: ตัวอย่างมีความเห็นในระดับมากที่สุดต่อการทำงานบ้านต้องช่วยกันทำทั้งหญิงและชาย และส่วนหนึ่งยอมรับว่า ปัจจุบันผู้ชายเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผู้หญิงทำงานบ้านมากขึ้น และยอมรับว่างานบ้านต่างๆ เช่น การทำอาหาร ซักผ้า รีดผ้า ผู้ชายช่วยผู้หญิงได้ ในทำนองเดียวกัน ผู้ชายยังสามารถทำหน้าที่แทนในการดูแลคนในครอบครัวได้ อย่างไรก็ตาม ข้อสรุปที่น่าสนใจและมีการเห็นด้วยในระดับมากที่สุด คือ ผู้ชายควรแบ่งเบาภาระหน้าที่การทำงานบ้านของผู้หญิง

เจตคติต่อการทำงานนอกบ้าน: ตัวอย่างในการศึกษาเห็นด้วยในระดับมาก ว่า การทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวไม่ใช่หน้าที่ของผู้ชายฝ่ายเดียว เนื่องจากผู้หญิงมีความสามารถในการทำงานและหาเลี้ยงครอบครัวได้ไม่ต่างจากชาย และการที่ผู้หญิงมีความสามารถมากขึ้น ทำให้ผู้หญิงไม่ต้องพึ่งพิงผู้ชายเหมือนในอดีต รวมไปถึงการที่ผู้หญิงมีการศึกษาที่สูงขึ้น ทำให้มีโอกาสในการทำงานที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้ทำงาน เป็นแม่บ้าน ก็มักมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องภายในครอบครัวน้อยกว่าชาย

เจตคติต่อการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของผู้หญิง: มีความเห็นในระดับปานกลางว่า ผู้หญิงสามารถรับผิดชอบงานหนักได้เท่ากับผู้ชาย และสามารถให้เหตุผลในการทำงานได้เหมือนผู้ชาย รวมถึงมีความสามารถในการตัดสินใจได้ดีเท่ากัน นอกจากนี้ยังทำงานฝ่ายบริหารได้ดีเท่ากันด้วย รวมถึงงานในสายช่าง ในขณะที่ยังมีความเห็นในระดับมากกว่า การเลื่อนตำแหน่งงานตามความสามารถเป็นการสร้างให้เกิดความ

เสมอภาคระหว่างชายหญิงในที่ทำงาน รวมถึงการรับสมัครคนเข้าทำงานไม่ควรมีการกำหนดคุณสมบัติด้านเพศอย่างใดก็ตาม แม้ผู้หญิงจะมีข้อจำกัดต่างๆ แต่ตัวอย่างในการศึกษาก็ยังมีความเห็นในระดับมากในประเด็นที่ว่าผู้หญิงมีความสามารถในการเป็นผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรได้ หลายองค์กรให้โอกาสในการพัฒนาผู้หญิงมากขึ้น การเลื่อนตำแหน่งในระดับสูงที่ไม่มีการกีดกันทางเพศเป็นการสร้างให้เกิดความเสมอภาคหญิงชายในที่ทำงาน และที่สำคัญตัวอย่างมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดในการกรณีที่การเลื่อนตำแหน่งงานไม่ได้พิจารณาจากเพศ แต่เป็นการพิจารณาจากความรู้ความสามารถเฉพาะตน

ส่วนที่ 3: การทดสอบสมมติฐาน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ นอกเหนือจากการใช้สถิติพรรณนาเพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากตัวอย่างในการศึกษาตามรายละเอียดข้างต้นแล้ว ยังมีส่วนของการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้สถิติอนุมานในการทดสอบสมมติฐาน และพบผลการศึกษาน่าสนใจ ดังนี้

(1) ปัจจัยส่วนบุคคล มีเพียงตัวแปรเพศที่มีผลต่อเจตคติในเรื่องของความเสมอภาคชายหญิง ซึ่งเพศหญิงยังเห็นว่าตนเองไม่ได้รับความเสมอภาคทั้งในด้านครอบครัว การทำงาน บทบาทและหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมากกว่าชาย ในขณะที่ตัวแปรหรือปัจจัยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพ ไม่มีผลต่อเจตคติในเรื่องของความเสมอภาคแต่อย่างใด ซึ่งผลการการทดสอบสมมติฐานเช่นนี้ เป็นไปได้ว่า เพศหญิงและเพศชายต่างให้ความเห็นในมุมมองของตนเอง ผู้หญิงยังมองไม่เห็นความเสมอภาคที่เกิดขึ้นจริงในสังคม ในขณะที่เพศชายได้รับสิทธิและโอกาสมากกว่าเพศหญิงเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงอาจพอใจในสิ่งที่ตนมีและเป็นอยู่ มองไม่เห็นความต้องการที่ชัดเจนของอีกฝ่าย จึงทำให้ตัวแปรเพศที่แตกต่างกัน ความเห็นต่อความเสมอภาคแตกต่างกันได้ โดยผู้หญิงยังมีความต้องการในความเสมอภาคที่มากขึ้น

(2) ค่านิยมทางเพศ เป็นตัวแปรที่มีผลต่อเจตคติในเรื่องของความเสมอภาคชายหญิง เนื่องจากผู้หญิงยังเห็นว่าตนเองไม่ได้รับความเสมอภาคจากสังคม และครอบครัว หรือได้รับในระดับที่น้อยกว่าอย่างมีนัยยะสำคัญ ขณะที่เพศชายยังคงคงบทบาทความโดดเด่นของตนเองในครอบครัว โดยเฉพาะในบทบาทของการเป็นผู้สืบสกุล เป็นทายาท และความสามารถในมิติศาสนาที่สามารถบวชให้พ่อแม่ได้ โดยเชื่อมโยงไปถึงการบวชของลูกชาย จะส่งผลให้ผู้เป็นพ่อแม่ได้ขึ้นสวรรค์ไปด้วย ซึ่งหากตีความ จะเห็นได้ว่า บทบาทของเพศชายไม่ได้ถูกให้ความสำคัญแค่เพียงชีวิตในโลกนี้ แต่ยังเชื่อมโยงไปถึงชีวิตหลังความตายที่ดีของผู้เป็นพ่อแม่อีกด้วย หากลูกชายได้ปฏิบัติตามบทบาทของเพศในมิติศาสนาให้

(3) วัฒนธรรมความเชื่อของสังคมไทย เป็นอีกตัวแปรที่มีผลต่อความเสมอภาคทางเพศ เนื่องจากความเชื่อของสังคมไทยที่ยังคงยึดวัฒนธรรมเช่นในอดีต ที่ผู้หญิงต้องเป็นผู้ตาม เป็นช้างเท้าหลัง จึงทำให้ผู้หญิงยังคงเห็นว่า เนื่องด้วยวัฒนธรรมความเชื่อของไทยนี้เองที่ส่งผลต่อการได้รับความเสมอภาคที่ต่างกันไป แม้ว่าในปัจจุบัน สภาพครอบครัวและสังคมจะเปลี่ยนไปแล้วก็ตาม ผู้หญิงสามารถทำงานหาเลี้ยงครอบครัวได้เช่นเดียวกับผู้ชาย แต่ภาระหน้าที่การดูแลบ้านและการเลี้ยงดูบุตรก็ยังคงเป็นหน้าที่ของผู้หญิงเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง จึงดูเหมือนหน้าที่ของผู้หญิงในสังคมปัจจุบันมีมากขึ้น

ข้อมูลและผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดและเจตคติของคนรุ่นใหม่ต่อการส่งเสริมความเสมอภาคชายหญิง โดยเฉพาะการสนับสนุนจากสถาบันหลักเช่น

สถาบันครอบครัวในการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาของผู้หญิง โอกาสในการประกอบอาชีพของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโชติมา แก้วทอง (2550) ที่พบว่า สตรีที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานระดับสูงมักมาจากครอบครัวที่บิดามารดาตั้งใจให้สตรีเหล่านี้ได้มีโอกาสจบการศึกษา อย่างน้อยในระดับปริญญาตรี ส่วนเจตคติของคนรุ่นใหม่ส่วนหนึ่งที่มีความเห็นต่อการที่ผู้หญิงทำงานนอกบ้าน หลายทัศนะยังเห็นว่าผู้หญิงควรรับผิดชอบงานในบ้านมากกว่า นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ว่า ผู้หญิงจะต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นที่ยอมรับในการทำงานนอกบ้าน ความสามารถในการประกอบอาชีพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ถ้าผู้หญิงต้องการการยอมรับก็ต้องทำงานหนักเพื่อให้ได้รับการยอมรับนั้น สิ่งนี้เป็นการแสดงความสัมพันธ์ในระบอบวิถีแบบผู้ชายเป็นใหญ่ในการจ้างงานและสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดค่านิยมเชิงซ้อนที่มีต่อผู้หญิงค่อนข้างชัดเจน

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดที่น่าสนใจที่กล่าวถึงความแตกต่างของสภาพร่างกายที่อ่อนแอกว่าของผู้หญิง ทำให้ทำงานบางอย่างไม่ได้ ส่วนผู้ชายมีโครงสร้างร่างกายที่แตกต่างออกไป จึงทำงานได้หลายอย่างมากกว่า แนวคิดนี้ ทำให้เกิดการแบ่งพื้นที่ในการทำงานระหว่างหญิงชาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมหลายแนวคิด ที่อธิบายโครงสร้างอำนาจที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ซึ่งครอบคลุมไปทุกมิติสังคม การขัดเกลาทางสังคมได้ส่งผ่านแนวคิดที่กล่าวว่าผู้หญิงอ่อนแอ ใช้อารมณ์ ไม่มีเหตุผล ผู้หญิงจึงไม่สามารถเป็นผู้นำได้ นอกจากนี้ จากข้อมูลที่พบว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับผู้ชาย เนื่องจากผู้ชายบวชเรียนได้ สืบสกุลได้ สอดคล้องกับงานของปราณี วงษ์เทศ (2549) ที่กล่าวถึง “พ่อแม่ได้เกาะชายผ้าเหลืองของลูกชายไปสวรรค์” ต่างสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ชายมีความโดดเด่นมากกว่าหญิง โดยเชื่อมโยงความโดดเด่นนั้นกับชีวิตหลังความตายในด้านบวก

จากผลการวิจัย ประเด็นที่น่าสนใจ คือ “หน้าที่ที่มากขึ้นของผู้หญิง คือผลสะท้อนของความเสมอภาคที่เพิ่มมากขึ้นของผู้หญิงหรือไม่” จากข้อความนี้ สามารถพิจารณาได้ในสองมิติ คือ (1) หน้าที่ที่มากขึ้น อาจเป็นแนวโน้มของความเสมอภาคทางเพศที่มีมากขึ้นในสังคม เมื่อหญิงสามารถทำหน้าที่ มีส่วนร่วมในส่วนที่เคยเป็นบทบาท หรือโอกาสของเพศชายได้ (2) หน้าที่ความรับผิดชอบที่มากขึ้นในด้านอื่นๆ (ที่เคยเป็นพื้นที่ของเพศชาย) เป็นโอกาสสร้างความเสมอภาคของหญิง ในขณะเดียวกัน ต้องมีย้อนกลับมาว่า ผู้หญิงมีหน้าที่อื่นเพิ่มขึ้น แล้วหน้าที่เดิมหรือหน้าที่ที่สังคม ค่านิยม วัฒนธรรม คาดหวัง ผู้หญิงยังคงต้องทำหน้าที่นั้นเพียงลำพังหรือไม่? เพศชายได้เข้าร่วมแชร์ความเสมอภาคในหน้าที่เหล่านี้หรือไม่ เพราะความเสมอภาคทางเพศมิใช่เพียงเพศหญิงเปิดประตูเข้าไปในพื้นที่โอกาสของชาย แต่รวมถึงเพศชายก้าวเข้ามาทำงาน ช่วยงานในพื้นที่ของหญิงด้วย นั่นคือ ความเสมอภาคชายหญิงที่ควรเป็น

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้เขียนได้อภิปรายผลการวิจัย โดยจำแนกได้ประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การศึกษาเจตคติของคนรุ่นใหม่ต่อการทำงานในบ้าน มีความเกี่ยวข้องกับสังคม ค่านิยม วัฒนธรรมที่ผ่านมาที่กำหนดให้ผู้หญิงทำงานในบ้านมากกว่าการทำงานนอกบ้าน รวมทั้งการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวในการทำงานบ้านของผู้หญิง ซึ่งพบประเด็นที่น่าสนใจจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ อายุ 20-40 ปี ที่ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวโดยไม่ได้แยกหญิงแยกชาย ดังนั้นจึงมองประเด็นการทำงานในบ้านว่าเป็นงานที่ทำได้ทั้งผู้หญิงและ

ผู้ชาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มหญิงชายรุ่นใหม่มีความเข้าใจในเรื่องความเสมอภาคทางเพศว่าคือความเท่าเทียมกัน ควรมีความนิยมเรื่องการทำงานในบ้านและนอกบ้านที่เท่าเทียมกันด้วย

1. การศึกษาเจตคติของคนรุ่นใหม่ต่อการทำงานนอกบ้านและการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของผู้หญิง โดยคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการทำงานนอกบ้านของผู้หญิง แต่บางสังคมยังมีความคิดเห็นแบบเก่าว่าผู้หญิงไม่ควรทำงานนอกบ้าน ซึ่งพบประเด็นที่น่าสนใจว่าไม่เป็นเรื่องแปลกแต่อย่างใดที่ปัจจุบันนี้ผู้หญิงจะทำงานนอกบ้าน เพราะผู้หญิงมีศักยภาพ มีความรู้ มีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้ชายก็ควรจะยอมรับผู้หญิงในประเด็นนี้ด้วย อาจจะมีอยู่บ้างที่ผู้ชายบางคน บางครอบครัว หรือบางชุมชน บางองค์กรที่อาจจะไม่สนับสนุนผู้หญิงในการทำงานนอกบ้าน ซึ่งก็อาจจะเป็นอุปสรรคของผู้หญิงต่อการทำงานนอกบ้าน ซึ่งผู้หญิงก็ต้องพิสูจน์ความสามารถของตัวเอง

2. เรื่องของแนวทางในการปรับเจตคติสังคมต่อการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในประเด็นการทำงานนอกบ้านและการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของผู้หญิง มีความเกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม การอบรมเลี้ยงดู ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางเพศ นอกจากครอบครัว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวว่าจะต้องมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เพื่อเป็นการสร้างค่านิยม ความเสมอภาคให้เกิดขึ้นจากครอบครัว และโรงเรียนก็ควรมีหลักสูตรในเรื่องบทบาททางเพศตั้งแต่ระดับประถมศึกษา สื่อมวลชนมีความสำคัญในการสร้างกระแสความเสมอภาคให้เกิดขึ้น รัฐจะต้องดำเนินนโยบายที่เหมาะสม

3. ผลกระทบจากค่านิยมทางเพศต่อการทำงานนอกบ้านและการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของผู้หญิง มีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางเพศที่สั่งสอนหรือสะสมกันมานาน ในเรื่องความเป็นใหญ่ของผู้ชาย หรือสังคมให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง จะส่งผลกระทบต่อการทำงานนอกบ้านและการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของผู้หญิง แต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากสภาพสังคมเปลี่ยนไป ดังนั้นการปลูกฝังค่านิยมใหม่คือการเลี้ยงลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงให้มีความเท่าเทียม ให้โอกาสที่เสมอภาคกัน ไม่เน้นการทำงานในบ้านว่าจะต้องเป็นของผู้หญิงเสมอไป บทบาทของผู้หญิงและผู้ชายสามารถยืดหยุ่นได้ ไม่ใช่เป็นบทบาทที่ตายตัว

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้เขียนได้นำเสนอข้อเสนอแนะ โดยจำแนกเป็นระดับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ ได้แก่

(1) ระดับครอบครัวและชุมชน ครอบครัว เป็นระดับของสถาบันที่เล็กที่สุดและมีความสำคัญมากที่สุด ในสังคมไทย อีกทั้งเป็นสถาบันเริ่มต้นของการวางรากฐานชีวิต ความคิด รวมถึงการเป็นแบบอย่างด้านความเสมอภาคระหว่างเพศด้วย สิ่งที่ครอบครัวต้องดำเนินการเป็นหลัก โดยมีองค์กรระดับชุมชนที่ช่วยส่งเสริมความเสมอภาคคอยสนับสนุนและผลักดันในการร่วมสร้างความเข้มแข็งของความเสมอภาคในระดับฐานราก ในส่วนของการทำงานในบ้าน คือ การสร้างเจตคติที่ถูกต้องในการทำงานบ้านให้กับสมาชิกในครอบครัว (จากผลการศึกษาที่พบว่าความเสมอภาคเริ่มที่บ้าน) โดยการให้ความเป็นธรรม เท่าเทียม เสมอภาคกับบุตรทั้งชายและหญิง ทั้งนี้ในส่วนของการทำงานนอกบ้าน องค์กรที่เกี่ยวข้องต้องช่วยส่งเสริม โดยมีทุนความคิด

การปฏิบัติที่ดีจากครอบครัวเป็นฐาน ส่งเสริมให้เข้าถึงโอกาสในการศึกษา ซึ่งจะเป็นประตุ เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การประกอบอาชีพ การมีงานทำ ซึ่งหากเข้าไม่ถึงโอกาสทางการศึกษาแล้ว บทบาทการทำงานนอกบ้านจะเกิดขึ้นได้ยาก หรือเป็นไปในลักษณะที่ด้อยกว่าชาย นอกจากนี้ อีกบทบาทที่สำคัญขององค์กรในระดับชุมชน คือ การรณรงค์แนวคิดความเสมอภาคชายหญิง รวมไปถึงการจัดตั้งองค์กรเพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคชายหญิงในระดับท้องถิ่น ส่งเสริมการมีกิจกรรมต่างๆ ที่มีความเป็นรูปธรรมชัดเจน

(2) ระดับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในมิติของการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกแบบหลักสูตร ควรบรรจุเนื้อหาที่เหมาะสมด้านความเสมอภาคทางเพศเข้าไว้ในศึกษาระดับต่างๆ อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อการเสริมสร้าง ปลุกฝังความคิดตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อให้เกิดแนวความคิดของการเข้าใจซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบร่วมกัน รวมถึงการเคารพ การให้เกียรติระหว่างเพศด้วย ในขณะที่หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต้องไม่ปิดโอกาสในการเข้าถึงโอกาส ตำแหน่งหน้าที่การงาน และทรัพยากรต่างๆ ด้วยการนำความแตกต่างทางเพศมาเป็นข้อจำกัด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมในประเด็นของการทำงานในบ้าน นอกบ้าน และความสำเร็จในหน้าที่การงานของผู้หญิงเท่านั้น และศึกษาจากตัวอย่างจำนวนหนึ่งในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ ตลอดจนกระบวนการศึกษาทำให้เห็นถึงช่องว่างหรือโอกาสในการพัฒนางานวิจัยด้านนี้ต่อไป ในมิติต่างๆ ดังนี้ (1) ควรมีการศึกษาเชิงลึกในบทบาทของหญิงที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ที่เป็นต้นแบบหรือเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้หญิงคนอื่นๆ ต่อไป (2) การศึกษาที่ครอบคลุมในมิติอื่นๆ ของความเป็นหญิงให้มากขึ้น เช่น แม่เลี้ยงเดียวกับการเลี้ยงดูและดูแลสมาชิกในครอบครัว วิถีชีวิตเชิงลึกของผู้หญิงที่ต้องทำงานในบ้าน นอกบ้าน รวมถึงความล้มเหลวหรือความสำเร็จที่เกิดขึ้น (3) การศึกษาบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาความเสมอภาคระหว่างชายหญิง เช่น บทบาทและหน้าที่ของสถาบันการศึกษา การขับเคลื่อนขององค์กรในระดับชุมชน และระดับประเทศ และ (4) ปัจจุบัน ความเสมอภาค อาจไม่ใช่เพียงระหว่างชายหญิงเท่านั้น แต่รวมถึง ความเสมอภาคทางเพศ ที่ครอบคลุมถึงเพศวิถีอื่นๆ ที่กำลังเป็นที่น่าสนใจทั้งในระดับสังคมไทยและสังคมโลกด้วย

บรรณานุกรม

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ.2560-2564. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2546). การวิจัยเชิงคุณภาพในงานสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โชติมา แก้วทอง. (2550). โอกาสการก้าวสู่การเป็นผู้บริหารสตรีบนบริบทระดับปัจเจก **ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและและองค์กร**. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บ้านจอมยุทธ. (10 พฤศจิกายน 2556). ค่านิยมทางเพศตามสังคมและวัฒนธรรมไทย.เข้าถึงข้อมูล จาก https://www.baanjommyut.com/library_3/extension-1/sexual_value/01.html
- ปราณี วงษ์เทศ. (2543). **เพศสภาพในสุวรรณภูมิ**. กรุงเทพมหานคร: สวีริยาสาสน์.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2549). **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2555). **รายงานผลการสำรวจเจตคติของประชาชนด้านความเสมอภาพหญิงชายฉบับสมบูรณ์**. เข้าถึงข้อมูลจาก https://www.gender.go.th/research/rsdoc/att/content_attitude_2555.pdf.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2550). **สตรีในสามทศวรรษของเศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. **3 ทศวรรษ ของการเปลี่ยนแปลงตลาดแรงงานไทย**. เข้าถึงข้อมูล จาก <https://tdri.or.th/2018/03/3decade-thai-labour-market/> (5 มีนาคม 2561).
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2546). **อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุก รูปแบบ: ผลการประชุมและข้อเสนอแนะจากการประชุมคณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ สมัยที่ 34**.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2550). **แผนพัฒนาสตรีฉบับที่ 10**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และ โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา. (2559) **มาตรการและตัวชี้วัด ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย**. เข้าถึงข้อมูลจาก <https://www.gendwe.go.th/publication/book/Standards%20and%20Indicators.pdf>.
- SDG News. (12 มีนาคม 2564). **จำนวนผู้หญิง = ผู้ชายในที่ทำงานยังไม่เพียงพอ: สำรวจ 6 ข้อที่จะทำให้เกิด ความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายในที่ทำงาน**. เข้าถึงข้อมูลจาก <https://www.sdgmovement.com/2021/03/126-points-building-gender-equality-at-workplace/>

การศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคามที่มีพฤติกรรม ติดสื่ออินเทอร์เน็ต และไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน*

The Study of Characteristics of Secondary School Students in Mahasarakham Province
with Internet Media Addiction and Non-Internet Addiction Behaviors on smartphone

องอาจ ญาตินิยม และ รังสรรค์ โฉมยา

Ongart Yatniyom and Rungson Chomeya

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University

Email: kong.ongart@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคามที่มีพฤติกรรมติดสื่ออินเทอร์เน็ต และไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ศึกษาพฤติกรรมการติดสื่ออินเทอร์เน็ต 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนที่ติดสื่อและไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ต และ 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะส่วนบุคคลด้านพฤติกรรมและด้านอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม โดยมีระเบียบวิธีการวิจัย โดยใช้แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า (1) ผลการศึกษาพฤติกรรมการติดสื่ออินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคามจากตัวอย่างทั้งหมด 398 คน พบว่า มีนักเรียนกลุ่มที่ติดสื่ออินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟนมีจำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.3 (2) ผลการศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนที่ติดสื่อ ในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ในคุณลักษณะด้านเพศ ในนักเรียนกลุ่มติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน เป็นชาย 67 คน หญิง 83 คน รวม 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.6 ในคุณลักษณะด้านอายุ ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 16-18 ปี ในคุณลักษณะด้านการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 คุณลักษณะด้านเศรษฐกิจ พบว่า ได้รับรายรับจากผู้ปกครองต่อเดือน ส่วนใหญ่ ระหว่าง 2,001 – 3,000 บาท คุณลักษณะด้านสังคม พบว่า สถานภาพทางครอบครัวของนักเรียนส่วนใหญ่ยังอยู่ด้วยกัน ในคุณลักษณะด้านการติดสื่ออินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์สมาร์ทโฟน พบว่าในคุณลักษณะที่อยู่ในระดับมากมีอยู่ 2 คุณลักษณะคือ คุณลักษณะด้านการแสดงออกถึงตัวตน คิดเป็นร้อยละ 14.5 และคุณลักษณะด้านการใช้งานที่หลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 18.5 (3) ผลการศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะ ด้านพฤติกรรม และด้านอารมณ์ พบว่านักเรียนที่ติดอินเทอร์เน็ต เปรียบเทียบตามตัวแปรด้านพฤติกรรม พบว่า ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมแบบเก็บตัว (Introversion) คิดเป็นร้อยละ 32.4 เปรียบเทียบตามตัวแปรด้านคุณลักษณะทางอารมณ์ ส่วนใหญ่พบว่า มีคุณลักษณะทางอารมณ์แบบอ่อนไหว (Neuroticism) คิดเป็นร้อยละ 29.8

คำสำคัญ: การศึกษาคุณลักษณะ; นักเรียนระดับมัธยมศึกษา; พฤติกรรมติดสื่อและไม่ติดสื่อ; สื่ออินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน

* Received January 4, 2022; Revised February 13, 2022; Accepted March 29, 2022

Abstract

This article, a part of the research entitled “The Study of Characteristics of Secondary School Students in Mahasarakham Province with Internet Media Addiction and Non-Internet Addiction Behaviors on smartphone” The purpose of this research were to 1) Study of internet media addiction behavior 2) The students with internet media addiction and not addicted to Internet media 3) The results of the study comparing the characteristics, behavioral and emotional aspects of secondary school students in Mahasarakham Province. with research methodology by using a questionnaire Data were analyzed with descriptive statistics.

It was found that the research 1) The results showed that an internet media addiction behavior of high school students in Mahasarakham province from a total of 398 samples found that there were 150 students who were addicted to internet media on smartphones or 37.3%. 2) The students with internet media addiction in smartphones were 67 males, 83 females with a total of 150, representing 37.6%. Age aspect, students addicted to the internet on smartphones, most of them are 16-18 years, Education aspect, They could be classified as Matthayomsuksa 3. Economic aspect, students in the smartphone internet addiction group received income from their parents per month between 2,001 and 3,000 baht. The social characteristics of most of the students who were addicted to the internet on smartphones found that the family status. of the students. At the level of family relationship. The characteristics of Internet media addiction in smartphones. It was found that the characteristics were at a high level. For the self-expression aspect it was found that the students with internet addiction in smartphones were at a high level, representing 14.5%. A wide range of usability aspect it was found that students with internet addiction on smartphones were at a high level, accounting for 18.5%. (3) The results of the study comparing the characteristics, behavioral and emotional aspects found that students who were addicted to the internet compared with behavioral variables, It was found that most of people showed introversion behaviors representing 32.4%. Emotional attributes aspect, students were found to have neuroticism, representing 29.8%.

Keywords: The Study of Characteristics; Secondary School; Internet Media Addiction Non-Internet Addiction; Behaviors on smartphones

บทนำ

ในยุคปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าอิทธิพลของสื่ออินเทอร์เน็ต ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ในปัจจุบันเป็นอย่างสูง การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในช่วงไม่กี่ปีย้อนหลังมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น โดยเฉพาะกับการใช้งานสื่ออินเทอร์เน็ตเหล่านั้นผ่านสมาร์ทโฟน ความสะดวกสบายในการรับสัญญาณอินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายมือถือ ผ่านกล่องสัญญาณที่มีกระจายอยู่ทั่วไป ทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน ร้านอาหาร สถานที่ราชการ หรือแม้กระทั่งในสถาบันการศึกษาต่างๆ สร้างความสะดวกในการใช้งานสื่อต่างๆ เหล่านั้น ผ่านเครื่องสมาร์ทโฟนที่มีขนาดกะทัดรัดแต่เต็มไปด้วยประสิทธิภาพมากมายจึงทำให้สามารถใช้สื่อต่างๆ บนสมาร์ทโฟน ได้อย่างเต็มที่ตลอดเวลา อีกทั้งสื่อต่างๆ เหล่านั้น ก็มีให้เลือกอย่างมากมายหลากหลายชนิดทั้ง เฟสบุ๊ก, อินสตาแกรม, ไลน์, ทวิตเตอร์, กูเกิ้ล, ยูทูบ หรือ เว็บไซต์ต่างๆ ตลอดจนเกมออนไลน์ จากค่ายเกมต่างๆ “We Are Social” ดิจิทัลเอเจนซี และ “Hoot suite” ผู้ให้บริการระบบจัดการ Social Media และ Marketing Solutions ได้รวบรวมสถิติการใช้งานอินเทอร์เน็ตทั่วโลก เพื่อฉายภาพการเปลี่ยนแปลงทั้งภาคธุรกิจออนไลน์ และพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในแต่ละประเทศ ได้เผยว่าขณะนี้ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากกว่า 4,000 ล้านคนทั่วโลก โดยประมาณการณ์ว่าในปี 2017 ทั่วโลกมีผู้ใช้สมาร์ทโฟนเป็นเครื่องแรกในชีวิต ไม่ต่ำกว่า 200 ล้านคน และ 2 ใน 3 ของจำนวนประชากรโลกกว่า 7,600 ล้านคน มีโทรศัพท์มือถือ ประเทศไทยมีประชากร 69.11 ล้านคน (53% อยู่ในเขตเมือง) แบ่งเป็นประชากรผู้หญิง 51.3% – ผู้ชาย 48.7% มีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต 57 ล้านคน มีผู้ใช้งาน Social Media มากถึง 51 ล้านคน มีผู้ใช้งานโทรศัพท์มือถือ สูงถึง 93.61 ล้านเลขหมายมากกว่าจำนวนประชากรทั้งประเทศ ในจำนวนผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั้งหมด มีผู้ใช้ Social Media เป็นประจำผ่าน Smart Device 46 ล้านคน “ประเทศไทย” เป็นประเทศที่ใช้เวลาต่อวันอยู่กับอินเทอร์เน็ตมากที่สุดในโลก (รวมทุกอุปกรณ์) โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 9 ชั่วโมง 38 นาทีต่อวัน และถ้าวัดเฉพาะการใช้งานอินเทอร์เน็ตบนสมาร์ทโฟน “ไทย” ยังคงเป็นประเทศที่ใช้เวลาท่องเน็ตต่อวันมากที่สุดในโลกเช่นกัน โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 4 ชั่วโมง 56 นาที “Facebook” ยังคงเป็น Social Media ยอดนิยมอันดับ 1 ของคนไทย ยอดผู้ใช้งาน Facebook ในไทย อยู่ที่ 51 ล้านคน แบ่งเป็น 49% เป็นผู้หญิง และ 51% เป็นผู้ชาย

จากข้อมูลจะเห็นว่าในแต่ละวันคนไทยเสพสื่ออินเทอร์เน็ต ผ่านโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟนในอัตราที่น่าเป็นห่วง จากการสำรวจการมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2560 พบว่า แนวโน้มการใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปในช่วงระยะเวลา 5 ปีระหว่างปี 2556-2560 พบว่าผู้ใช้คอมพิวเตอร์ลดลงจากร้อยละ 35.0 (จำนวน 22.2 ล้านคน) เป็นร้อยละ 30.8 (จำนวน 19.4 ล้านคน) ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 28.9 (จำนวน 18.3 ล้านคน) เป็นร้อยละ 52.9 (จำนวน 33.4 ล้านคน) ผู้ใช้โทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 73.3 (จำนวน 46.4 ล้านคน) เป็นร้อยละ 88.2 (จำนวน 55.6 ล้านคน) เมื่อพิจารณาการใช้อินเทอร์เน็ตตามกลุ่มอายุต่างๆ พบว่ากลุ่มอายุ 15-24 ปี มีการใช้อินเทอร์เน็ต สูงสุดคือ ร้อยละ 89.8 ส่วนกิจกรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้คือ โซเชียลเน็ตเวิร์ค ร้อยละ 94.0 ส่วนอุปกรณ์ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตพบว่า ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตใช้โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตค่อนข้างสูงคือ ร้อยละ 93.7 ในขณะที่ความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ต พบว่า ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 5-7 วันใน 1 สัปดาห์ ร้อยละ 82.9

ภัยร้ายแอบแฝงของการติดสื่ออินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน เนื่องจากครอบครัวในสังคมไทยมีอุปกรณ์อย่างสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตอยู่ในครอบครองกันมากขึ้น ทำให้สมาร์ทโฟนเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นเรื่องปกติ เด็กในยุคนี้จึงเข้าถึงอุปกรณ์เหล่านี้ได้อย่างสะดวกจากการเล่นสมาร์ทโฟนของพ่อแม่หรือของตนเอง เด็กติดสมาร์ทโฟน (Children's Smartphone Addiction) หมายถึง เด็กที่ใช้เวลาเล่นสมาร์ทโฟน หรือ แท็บเล็ตวันละหลายชั่วโมงติดต่อกัน ส่งผลให้กิจกรรมบางอย่างได้รับผลกระทบ เป็นต้นว่า เด็กปฏิเสธที่จะทำการบ้าน ถ้าพวกเขาไม่ได้เล่นเกม หรือดูคลิปในยูทูบเป็นการแลกเปลี่ยน เป็นต้น สอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการทางเพศของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Freud) ถือว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในช่วง Genital stage หรือระยะของการบรรลุวุฒิภาวะทางเพศแต่ในระยะวัยรุ่นตอนต้นจะมีความสนใจจับกลุ่มทำกิจกรรมด้านต่างๆ เด็กหลายคนติดสมาร์ทโฟน จนกระทบกับการเรียนและพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ จากปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้าเกิดความสนใจถึง การศึกษาคุณลักษณะด้านต่างๆ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาค้นคุณลักษณะทั้งทางด้านพื้นฐานส่วนบุคคล คุณลักษณะด้านการติดสื่ออินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์สมาร์ทโฟน คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม อันจะเป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องกำหนดนโยบายหรือวิธีการดูแลแก้ไขพฤติกรรมติดสื่ออินเทอร์เน็ต อย่างถูกต้องและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาที่เชื่อมโยงกับการติดสื่ออินเทอร์เน็ตในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการติดสื่ออินเทอร์เน็ต ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนที่ติดสื่อ และไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะส่วนบุคคล ด้านพฤติกรรม และด้านอารมณ์ ของนักเรียนที่ติดสื่อ และไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในจังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบ เชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีดำเนินการวิจัย ประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม จากโรงเรียนทั้งสิ้น 66 โรงเรียน โดยมาจากสังกัดเขตพื้นที่มัธยมศึกษา (สพม.เขต26) จำนวน 36 โรงเรียน มาจากสังกัดสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จำนวน 2 โรงเรียน มาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปจ.) จำนวน 20 โรงเรียน มาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล) จำนวน 6 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) จำนวน 1 โรงเรียน จำนวนนักเรียนรวมทุกสังกัดข้างต้น จำนวนรวมทั้งสิ้น 114,416 คน ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา

2563 จาก 9 โรงเรียน โดยมาจากสังกัดเขตพื้นที่มัธยมศึกษา (สพม.เขต26) 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสรคามพิทยาคม และโรงเรียนผดุงนารี สังกัดสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (อว.) 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม) และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วน (อบจ.) 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนท่าขอนยางพิทยาคม และโรงเรียนนาข่าพิทยาคม และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วน (เทศบาล) 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร และโรงเรียนเทศบาลสามัคคีวิทยา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมัธยมชาญวิทยา ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) มีขั้นตอนในการหาตัวอย่าง ดังนี้

1. สํารวจนักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ระดับมัธยมต้น ม.1-3 และระดับมัธยม ปลาย ม.4-6 ปีการศึกษา 2563 ในเขตจังหวัดมหาสารคาม ทุกสังกัดกระทรวง โดยพบว่ามึนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาจำนวนทั้งสิ้น114,416คน สำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม

2. จำนวนตัวอย่างได้จากการสุ่ม ตัวอย่าง อย่างง่าย ในการกำหนดขนาดของกลุ่มใช้สูตรของยามานะ (Yamane,1993) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 โดยคำนวณได้จากสูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทนขนาดตัวอย่าง

เมื่อ N แทนจำนวนประชากร

เมื่อ e แทนระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง

$$\begin{aligned} n &= \frac{114,416}{1 + 114,416(0.05)^2} \\ &= 398 \text{ คน} \end{aligned}$$

จากสูตรสามารถใช้ตารางสำเร็จรูป (Yamane, 1973 อ้างใน จักรกฤษณ์ สำราญใจ, 2544) เพื่อให้ได้ตัวอย่างจากจำนวนประชากรทั้งหมด 114,416 คน ตามระดับความเชื่อมั่นที่ .05 ซึ่งจะได้ตัวอย่างขั้นต่ำสำหรับการศึกษาค้นคว้า จำนวน 398 คน

1. ทำการสำรวจข้อมูลนักเรียนโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้ ตัวอย่างนักเรียน จำนวน 398 คน จาก 9 โรงเรียน โดยมาจากสังกัดเขตพื้นที่มัธยมศึกษา (สพม.เขต26) จำนวน 2 โรงเรียน มาจากสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จำนวน 2 โรงเรียน มาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ.) จำนวน 2 โรงเรียน มาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล) จำนวน 2 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) จำนวน 1 โรงเรียน คิดเป็นตัวอย่างโดยเฉลี่ยโรงเรียนละ 44 คน

เครื่องมือในการวิจัย และวิธีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 5 ตอน รวมทั้งสิ้น 112 ข้อ โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลต่างๆจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดขอบเขตการวิจัย กรอบแนวคิดให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้
2. สร้างข้อคำถามจากหลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่1 แบบสอบถามคุณลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เพศ, อายุ, การศึกษา, ปัจจัยทางเศรษฐกิจ, ปัจจัยทางสังคม

ตอนที่2 แบบทดสอบเพื่อวัดพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ต โดยส่วนนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงเนื้อหาจากแบบทดสอบเพื่อวัดพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ตของสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน (DSM-IV:The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder-Fourth Edition) ที่สร้างขึ้น โดย Dr.Kimberly S. Yong (1999) จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่3 แบบทดสอบคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยส่วนนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI (The Maudsley Personality Inventory) ซึ่ง H.J.Eysenck เป็นผู้คิดขึ้น (ไชยรัตน์ บุตรพรหม, 2545) ใช้สำหรับประเมินบุคลิกภาพที่แสดงออกในคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ Extraversion-Introversion (E) และ Neuroticism – Stability (N) ซึ่งเป็นแบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI ที่มีทั้งหมด 48 โดยแบ่งบุคลิกภาพออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้คือ ด้านพฤติกรรม (Behavior) และด้านอารมณ์ (Emotion)

ตอนที่4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับของพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ต โดยในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงเนื้อหาจากแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับระดับพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ตของ ไชยรัตน์ บุตรพรหม(2545)ที่พัฒนามาจากแบบสอบถาม Internet Addiction Test ของ Dr.Kimberly S.Young จำนวน 20 ข้อ โดยมาตราส่วนที่ใช้วัดเป็นแบบ Likert Scale ให้เลือกตอบโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ

ตอนที่5 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านการติดสื่ออินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์สมาร์ทโฟนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 30 ข้อ โดยมาตราที่ใช้เป็นการใช้แบบ Likert Scale ให้เลือกตอบโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามระดับความเห็นด้วยดังนี้ มากที่สุด,มาก,ปานกลาง,น้อย,น้อยที่สุด,โดยผู้วิจัยแบ่งการให้คะแนนในแต่ละข้อดังนี้ การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาในส่วนนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณา คือ รศ.ดร.ชวลิต ชูกำแหง, อาจารย์ ดร.วุฒิศักดิ์ บุญแน่น, อาจารย์ ดร.ฉันทชัย จันทะเสน,อาจารย์ ดร.พนิตธรา สามารถ, อาจารย์ ดร.ชัยพร พงษ์พิสันติรัตน์, ตรวจสอบความสอดคล้อง และเมื่อตรวจสอบแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปปรับปรุง การสร้างและหาคุณภาพแบบมีขั้นตอนจากนั้นนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน มารวมกันคำนวณหาค่า IOC (Index-Of Consistency) เพื่อหาความสอดคล้องของเนื้อหาระหว่างผู้เชี่ยวชาญ (ฉัตรชัย เรืองมณี, 2538) โดยการแปลความ คือ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปแสดงว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องด้านเนื้อหา แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่

ทำให้ติดโทรศัพท์สมาร์ทโฟนที่ (ผู้วิจัยสร้างขึ้น) จำนวน 30 ข้อ โดยมาตราที่ใช้เป็นการใช้แบบ Likert Scale ให้เลือกตอบตามความเป็นจริงที่สุด โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามระดับความเห็นด้วยดังนี้ มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด, ทั้งนี้แบ่งเป็นด้านปัจจัยที่ทำให้ติดโทรศัพท์สมาร์ทโฟน ดังนี้ อัตราการใช้งาน (Usage rate), ความพึงพอใจตนเอง (Self – Gratifications), การแสดงออกถึงตัวตน (Self-Expression), อิทธิพลทางสังคม (Social Influence), ความหลากหลายในการใช้งาน (Variety of Use), วิตกกังวล (Anxiety), รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ (Permissive Parenting Style)

การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาในส่วนนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา จากนั้นนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน มารวมกันคำนวณหาค่า IOC (Index-Of Consistency) เพื่อหาความสอดคล้องของเนื้อหาระหว่างผู้เชี่ยวชาญ (ฉัตรชัย เรืองมณี, 2538) โดยการแปลความ คือ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องด้านเนื้อหา

1. ติดต่อขอความร่วมมือจากอาจารย์ในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างเพื่อแจกแบบสอบถามให้กับนักเรียน โดยการเก็บข้อมูลมีด้วยกัน 2 วิธี คือ ผู้วิจัยทำการเก็บแบบสอบถามเอง และผู้วิจัยให้ทางโรงเรียนเป็นผู้เก็บรวบรวมให้

2. ทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามในแต่ละโรงเรียน ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกให้ทางโรงเรียนเป็นผู้เก็บรวบรวมให้ ตามจำนวนกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามจากโรงเรียนที่เปิดทำการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2563 โดยเน้นกลุ่มเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จนถึงกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุระหว่าง 15 – 18 ปี จาก 9 โรงเรียน

3. การลงเก็บข้อมูลงานวิจัย เริ่มจากขอหนังสือขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลจากหน่วยงานต้นสังกัด จากนั้นเมื่อเดินทางถึงโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายตามข้อ 3 ยื่นหนังสือขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลต่อโรงเรียนพื้นที่เป้าหมายในการเก็บข้อมูล ทั้งสิ้น 9 สถานศึกษา จากนั้นรอการติดต่อกลับจากทางโรงเรียน หลังจากโรงเรียนหรือสถานศึกษาติดต่อกลับ เข้าชี้แจงแนวทางในการเก็บข้อมูลกับนักเรียน กับผู้รับผิดชอบหลักที่ทางโรงเรียนมอบหมาย หรือหากผู้รับผิดชอบหลักนัดหมายคาบเวลาว่างให้เข้าพบนักเรียนได้เองก็เป็นการดำเนินการชี้แจงกับนักเรียนด้วยตัวผู้ดำเนินการวิจัยเอง ทั้งนี้ให้ดำเนินการ ชี้แจงแนวทางการลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย ชี้แจงขอให้ผู้ปกครองลงนามยินยอมให้บุตรหลานเข้าร่วมงานวิจัย ทั้งนี้หากนักเรียนคนใดไม่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการวิจัยก็สามารถดำเนินการได้ หรือหากระหว่างการดำเนินการเก็บข้อมูลนักเรียนไม่สะดวกในการกรอกข้อมูลก็สามารถออกได้ โดยไม่มีข้อผูกพันใดๆทั้งสิ้น จากนั้นนัดวันเวลารับเอกสารยืนยันลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย และเอกสารที่ผู้ปกครองลงนามยินยอมให้บุตรหลานเข้าร่วมงานวิจัย เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการดังกล่าว จึงดำเนินการเก็บข้อมูลโครงการวิจัยโดยผู้ดำเนินการวิจัย หรือ ผู้รับผิดชอบหลักที่ทางโรงเรียนมอบหมาย คอยดูแลในการเก็บข้อมูลโดยใกล้ชิดจนแล้วเสร็จ

4. นำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนนและบันทึกคะแนนในกระดาชลงรหัส (Coding Form) พร้อมกับบันทึกข้อมูลลงแฟ้มคอมพิวเตอร์ ประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS PC) เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูลต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาพฤติกรรมการติดสื่ออินเทอร์เน็ต ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า พบว่านักเรียนที่ติดและไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดมหาสารคามพบว่า มีนักเรียนกลุ่มไม่ถึงเกณฑ์ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน ค่าความถี่ 248 คน คิดเป็นค่าเฉลี่ย ร้อยละ 62.3 และมีนักเรียนกลุ่มที่ถึงเกณฑ์ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน ค่าความถี่ 150 คนคิดเป็นร้อยละ 37.3

2. ผลการศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนที่ติดและไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม พบว่าในคุณลักษณะด้านเพศ ในนักเรียนกลุ่มติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน เป็นชาย 67 คน หญิง 83 คน รวม 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.6 ในคุณลักษณะด้านอายุ พบว่าในนักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่ อยู่ในกลุ่มอายุ 16 – 18 ปี จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.6 ในคุณลักษณะด้านการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3,4,6 ซึ่งมาจากกลุ่มติดสื่ออินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ม.3 จำนวน 42 คน ม.4 จำนวน 33 คน และ ม.6 จำนวน 33 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 10.5 และ ร้อยละ 8.2 ตามลำดับ ในคุณลักษณะด้านเศรษฐกิจ พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ได้รับรายรับจากผู้ปกครองต่อเดือน ส่วนใหญ่ ระหว่าง 2,001 – 3,000 บาท จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.5 ด้านรายได้ครัวเรือนต่อเดือนของนักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่ คือ 10,001 -30,000 บาท/เดือน จำนวน 55 คน รองลงมาคือ น้อยกว่า 10,000 บาท/เดือน จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8 และร้อยละ 13.5 ตามลำดับ ในคุณลักษณะด้านสังคมของนักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่ พบว่า สถานภาพทางครอบครัวของนักเรียนยังอยู่ด้วยกัน จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 ในระดับความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ มีระดับความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับดี จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 คุณลักษณะด้านอัตราการใช้งาน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ในนักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 คุณลักษณะด้านความพึงพอใจในการใช้งาน พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0 คุณลักษณะ ด้านการแสดงออกถึงตัวตน พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 คุณลักษณะด้านอิทธิพลทางสังคม พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 คุณลักษณะด้านการใช้งานที่หลากหลาย พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนมากอยู่ในระดับมาก จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 คุณลักษณะด้านความวิตกกังวล พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 คุณลักษณะด้านการอบรมเลี้ยงดู พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 12.8

3. ผลการศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะ ด้านพฤติกรรม และด้านอารมณ์ พบว่านักเรียนที่ติดอินเทอร์เน็ตเปรียบเทียบตามตัวแปร คุณลักษณะด้านพฤติกรรม ไม่พบพฤติกรรม แบบแสดงออก (Extraversion) พบพฤติกรรมแบบปานกลาง (Ambient) จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.2 และพบว่าส่วน

ใหญ่มีพฤติกรรมแบบเก็บตัว(Introversion)129 คน คิดเป็นร้อยละ 32.4 คุณลักษณะทางอารมณ์ ไม่พบคุณลักษณะทางอารมณ์ แบบมั่นคง(Stability) พบคุณลักษณะทางอารมณ์แบบปานกลาง(Ambient) 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7 และส่วนใหญ่ พบว่ามีคุณลักษณะทางอารมณ์แบบอ่อนไหว(Neuroticism) 119 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8

ตารางที่1 แสดงนักเรียนที่ติดและไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม (n=398)

ตัวแปรที่ศึกษา	ความถี่	ค่าเฉลี่ย
นักเรียนกลุ่มไม่ถึงเกณฑ์ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน	248	62.3
นักเรียนกลุ่มที่ถึงเกณฑ์ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน	150	37.7
รวม	398	100

ตารางที่2 แสดงคุณลักษณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม ที่ติดสื่ออินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน (n=398)

ตัวแปรที่ศึกษา	ความถี่	ค่าร้อยละ
คุณลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล		
- เพศ	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ ชาย	67	16.8
➤ หญิง	83	20.8
- อายุ	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ 10-12 ปี	8	2.0
➤ 13-15 ปี	49	12.3
➤ 16-18 ปี	90	22.6
➤ 19 ปีขึ้นไป	3	0.7
- การศึกษา	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ ม.1	14	3.5
➤ ม.2	7	1.7
➤ ม.3	42	10.5
➤ ม.4	33	8.2
➤ ม.5	20	5.0
➤ ม.6	33	8.2
- ปัจจัยทางสังคม		
สถานภาพการสมรสของผู้ปกครอง	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ อยู่ด้วยกัน	111	27.8
➤ แยกกันอยู่	7	1.7

➤ หย่าร้าง	25	6.2
➤ ผู้ปกครองฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองเสียชีวิต	5	1.2
➤ อื่นๆ	2	0.5
ความสั่นพ้องในครอบครัว	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ ดี	111	27.8
➤ ปานกลาง	36	9.0
➤ ไม่ดีเลย	3	0.7
คุณลักษณะด้านการติดต่ออินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์สมาร์ทโฟน		
- อัตราการใช้งาน (Usage rate)	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ น้อยที่สุด	2	0.5
➤ น้อย	13	3.2
➤ ปานกลาง	72	18.0
➤ มาก	47	11.8
➤ มากที่สุด	16	4.0
- ความพึงพอใจตนเอง (Self – Gratifications)	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ น้อยที่สุด	3	0.7
➤ น้อย	11	2.7
➤ ปานกลาง	64	16.0
➤ มาก	57	14.3
➤ มากที่สุด	15	3.7
- การแสดงออกถึงตัวตน (Self-Expression)	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ น้อยที่สุด	1	0.2
➤ น้อย	15	3.7
➤ ปานกลาง	49	12.3
➤ มาก	58	14.5
➤ มากที่สุด	27	6.7
- อิทธิพลทางสังคม (Social Influence)	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ น้อยที่สุด	7	1.7
➤ น้อย	32	8.0
➤ ปานกลาง	50	12.5
➤ มาก	46	11.5
➤ มากที่สุด	15	3.7

- ความหลากหลายในการใช้งาน (Variety of Use)	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ น้อยที่สุด	2	0.5
➤ น้อย	5	1.2
➤ ปานกลาง	51	12.8
➤ มาก	74	18.5
➤ มากที่สุด	18	4.5
- ความวิตกกังวล (Anxiety)	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ น้อยที่สุด	2	0.5
➤ น้อย	12	3.0
➤ ปานกลาง	61	15.3
➤ มาก	57	14.3
➤ มากที่สุด	18	2.0
- รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู(Permissive Parenting Style)	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ น้อยที่สุด	22	5.5
➤ น้อย	19	4.7
➤ ปานกลาง	51	12.8
➤ มาก	29	7.2
➤ มากที่สุด	29	7.2
คุณลักษณะบุคลิกภาพ ด้านพฤติกรรม และด้านอารมณ์		
- ด้านพฤติกรรม(Behavior)	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ แบบแสดงออก(Extraversion)	-	-
➤ แบบปานกลาง(Ambient)	21	5.2
➤ แบบเก็บตัว(Introversion)	129	32.4
- ด้านอารมณ์ (Emotion)	ความถี่	ค่าร้อยละ
➤ แบบมั่นคง(Stability)	-	-
➤ แบบปานกลาง(Ambient)	31	7.7
➤ แบบอ่อนไหว(Neuroticism)	119	29.8

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนที่ติดสื่อ และไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม พบว่าใน**คุณลักษณะด้านเพศ** ในนักเรียนกลุ่มติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน เป็นชาย 67 คน หญิง 83 คน รวม 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.6 สอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการทางเพศของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Freud) ถือว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในช่วง Genital stage หรือระยะของการบรรลุวุฒิภาวะทางเพศแต่ในระยะวัยรุ่นตอนต้นจะมีความสนใจจับกลุ่มทำกิจกรรมด้านต่างๆในกลุ่มเพศเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ในคุณลักษณะด้านอายุ พบว่าในนักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่ อยู่ในกลุ่มอายุ 16 – 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.6 ซึ่งสอดคล้องกันกับ ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการของ อิริคสัน (Erikson) วัยรุ่นอยู่ในพัฒนาการขั้นที่ 5 คือ การสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง ภาวะวิกฤติของวัยรุ่นเกิดขึ้นจากความสับสนในบทบาท

และความเป็นบุคคลของตนเองมีการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของร่างกายทำให้วัยรุ่นก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ สิ่งสำคัญที่วัยรุ่นค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง

ใน คุณลักษณะด้านการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมาจากกลุ่มติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน ม.3 คิดเป็นร้อยละ 10.5 สัมพันธ์กับทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการของอีริกสัน (Erikson) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะด้านอายุกับคุณลักษณะทางการศึกษาจะสัมพันธ์ กับระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นใน **คุณลักษณะด้านเศรษฐกิจ** พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ได้รับรายรับจากผู้ปกครองต่อเดือน ส่วนใหญ่ ระหว่าง 2,001 – 3,000 บาท เป็นร้อยละ 15.5 เนื่องด้วยสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนตัวอย่าง ซึ่งอยู่ในต่างจังหวัด ที่อาจมีค่าครองชีพที่ถูกกว่าในสังคมเมืองใหญ่ๆ ทำให้รายรับจากผู้ปกครอง จะอยู่ในช่วงนี้มากกว่าช่วงอื่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาตามแนวคิดของการยอมรับเทคโนโลยีที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีคือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัว ผู้ยอมรับ (Receiver Variables) ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ซึ่งพบว่า ระดับการศึกษาจะแปรผันตามการยอมรับเทคโนโลยีส่วนอายุจะแปรผกผันกับการยอมรับเทคโนโลยีปัจจัยด้านระบบสังคม (Social System Variables) ได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ โดยกล่าวว่า สภาพทางเศรษฐกิจจะมีผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ต่างกัน และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับสังคมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับเทคโนโลยีอีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง ใครเป็นใครบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ปิยวัฒน์ เกตุวงศา และ ศุทธิดา ขนวนวัน (2557) **ด้านสังคม** ของนักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่ พบว่า สถานภาพทางครอบครัวของนักเรียนยังอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 27.8 สถานภาพทางครอบครัวอาจไม่ใช่ปัจจัยหลักในการติดอินเทอร์เน็ต ซึ่งปัจจัยการติดอินเทอร์เน็ต น่าจะมีปัจจัยแวดล้อมทางสังคมอื่นๆมาเป็นประเด็นหลักๆ สอดคล้องกับการศึกษาตามแนวคิดของการยอมรับเทคโนโลยีที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีคือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ยอมรับ (Receiver Variables) ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ซึ่งพบว่า ระดับการศึกษาจะแปรผันตามการยอมรับเทคโนโลยีส่วนอายุจะแปรผกผันกับการยอมรับเทคโนโลยีปัจจัยด้านระบบสังคม (Social System Variables) ได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ โดยกล่าวว่า สภาพทางเศรษฐกิจจะมีผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ต่างกัน และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับสังคมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับเทคโนโลยีอีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง ใครเป็นใครบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ ปิยวัฒน์ เกตุวงศา และ ศุทธิดา ขนวนวัน (2557) **คุณลักษณะด้านอัตราการใช้งาน** พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ในนักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน คิดเป็นร้อยละ 18.0 สะท้อนให้เห็นว่าคุณลักษณะด้านอัตราการใช้งานอยู่ในระดับปกติ ไม่มากหรือน้อยไป

คุณลักษณะด้านความพึงพอใจในการใช้งาน พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 16.0 สะท้อนให้เห็นว่าคุณลักษณะด้านความพึงพอใจในการใช้งานอยู่ในระดับปกติไม่มากหรือน้อยไป

คุณลักษณะด้านการแสดงออกถึงตัวตน พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน ส่วนใหญ่อยู่ใน **ระดับมาก** คิดเป็นร้อยละ 14.5 สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่มีพฤติกรรมติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟนส่วนใหญ่ ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อ ผ่อนคลายความรู้สึกและต้องการพื้นที่ส่วนตัว สำหรับผ่อนคลายความรู้สึกนั้นๆ **คุณลักษณะด้านการใช้งานที่หลากหลาย** พบว่านักเรียนกลุ่มติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน

ส่วนมากอยู่ใน **ระดับมาก** คิดเป็นร้อยละ 18.5 สะท้อนให้เห็นว่าคุณลักษณะด้านการใช้งานที่ผู้ใช้งานรู้สึกถึงความสะดวกสบายในการใช้งาน จนส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนในระดับมาก อาทิ เพื่อความบันเทิง จากการดูหนัง, ฟังเพลง, ถ่ายภาพ, ช้อปปิ้งออนไลน์, เล่นเฟสบุ๊ก, ไลน์, อินสตาแกรม, ยูทูบแชท รวมถึงเป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ ธัญมาศ ทองมูลเล็ก และ ปรีชา วิจิตรธรรมรส (2560) ที่ศึกษาเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับและการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ในสังคมไทย” ที่มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ นอกจากประชาชนจะสามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตได้จากที่บ้านหรือที่พักอาศัยแล้ว ประชาชนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจากสถานที่ต่างๆ ได้โดยผ่านโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์พกพา เช่น Notebook Tablet และด้านช่องทางที่ใช้งาน พบว่า ประชาชนมีการใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน มีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้งาน 3 เท่า แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของคนในยุคปัจจุบันมีการใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจำนวนมาก สะท้อนได้ว่า เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึงโดยผ่านอุปกรณ์พกพาโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน ในขณะที่การใช้คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะก็ยังมียกยั้งต่อการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่มีการใช้งานมานานและมีใช้งานทั่วไป

ผลการศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะ ด้านพฤติกรรม และด้านอารมณ์ พบว่านักเรียนที่ติดอินเทอร์เน็ต เปรียบเทียบตามตัวแปร **คุณลักษณะด้านพฤติกรรม** ไม่พบพฤติกรรม แบบแสดงออก (Extraversion) พบพฤติกรรมแบบปานกลาง (Ambient) คิดเป็นร้อยละ 5.2 และพบว่าส่วนใหญ่มีพฤติกรรมแบบเก็บตัว(Introversion) คิดเป็นร้อยละ 32.4 สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่มีพฤติกรรมติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน มีบุคลิกแบบเก็บตัว คนที่มีบุคลิกเช่นนี้มักจะอยู่กับความคิดและความรู้สึกของตัวเอง รวมถึงรู้สึกสบายใจเมื่อได้อยู่ตามลำพัง หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โหม่งน่าวให้ เป็น Extrovert หรือบุคลิกที่ชอบพบปะผู้คน กล้าแสดงออก และเป็นผู้นำ อาจทำให้คนแบบ Introvert รู้สึกเครียดจนส่งผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ

คุณลักษณะทางอารมณ์ ไม่พบคุณลักษณะทางอารมณ์ แบบมั่นคง (Stability) พบคุณลักษณะทางอารมณ์แบบปานกลาง (Ambient) คิดเป็นร้อยละ 7.7 และส่วนใหญ่ พบว่ามีคุณลักษณะทางอารมณ์แบบอ่อนไหว (Neuroticism) คิดเป็นร้อยละ 29.8 สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่มีพฤติกรรมติดอินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน อาจมีความโน้มเอียงที่จะประสบอารมณ์เชิงลบ เช่น ความโกรธ ความวิตกกังวล หรือความซึมเศร้า ซึ่งบางครั้งเรียกว่า ความไม่เสถียรทางอารมณ์ (emotional instability) หรืออาจจะเรียกกลับกันว่า ความเสถียรทางอารมณ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ ผกาพรรณ นันทะเสน และอังศรา ประเสริฐสิน (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ตกับภาวะซึมเศร้า : เหตุปัจจัยและแนวทางการป้องกันแก้ไข จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ต ประกอบด้วย ปัจจัยด้านชีวภาพ (Biological factor) ได้แก่ การถ่ายทอดทางพันธุกรรม ชีวเคมีของร่างกายและสมองสรีรวิทยา และอื่นๆ ปัจจัยด้านจิตใจ (Psychological factor)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นการศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม ที่มีพฤติกรรมติดสื่อ และไม่ติดสื่ออินเทอร์เน็ต ในสมาร์ทโฟน ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบคุณลักษณะด้านต่างๆ ทำให้เห็นความสัมพันธ์ด้านพฤติกรรม กับคุณลักษณะด้านต่างๆ อันจะทำให้สามารถทำนายคุณลักษณะของผู้ติดสื่ออินเทอร์เน็ตในสมาร์ทโฟน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการป้องกัน ดูแล และแก้ไขพฤติกรรมการติดสื่อออนไลน์ในสมาร์ทโฟน

2. ผลจากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบในการพัฒนารูปแบบในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งต่อไป อาจศึกษาค้นคว้าเฉพาะกลุ่ม อาทิ กลุ่มติดเกมออนไลน์ ในสมาร์ทโฟน หรือกลุ่มติดสื่อออนไลน์ประเภทอื่นๆให้จำเพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น

2. ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (เชิงลึก) เพื่อค้นหาแนวทางการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตบนสมาร์ทโฟนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะในยุคปัจจุบันนี้ การใช้สื่ออินเทอร์เน็ต บนสมาร์ทโฟน กลายเป็นความจำเป็นพื้นฐาน ในการดำรงชีวิตแล้ว

บรรณานุกรม

- ฐานิดา ไชยนันท์. 2560. “พฤติกรรมการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ในเขตกรุงเทพมหานคร”. กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะแพทยศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญมาศ ทองมูลเล็ก และปรีชา วิจิตรธรรมรส. 2560. “ศึกษางานวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผล ต่อการยอมรับและการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ในสังคมไทย”. กรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (10) ก.ค. - ธ.ค. 60/ น.114-124
- ปิยวัฒน์ เกตุวงศา, และศุทธิดา ชวนวัน. (2558). **ใครเป็นใครบนเครือข่ายสังคมออนไลน์: ความหลากหลายทางคุณลักษณะและพฤติกรรม**. ประชากรและสังคม 2558: ความหลากหลายทางประชากรและสังคมในประเทศไทย ณ ปี 2558 (น. 15-28). นครปฐม: สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ผกาพรรณ นันทะเสน และอัสตรา ประเสริฐสิน. 2563. “พฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ตกับภาวะซึมเศร้า : เหตุปัจจัยและแนวทางการป้องกันแก้ไข”. กรุงเทพมหานคร: วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล ปีที่ 36 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2563/น.293-304.
- พิชยา วัฒนชนุกุล, วาสนา ผิวชม และเปรม จันทร์สว่าง. (2560). “พฤติกรรมและปัจจัยการใช้สมาร์ตโฟนในกลุ่มวัยรุ่น”. วิทยานิพนธ์, สาขาสารสนเทศ สถิติ คณะวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- รวีกานต์ นันทเวช. 2550. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการติดอินเทอร์เน็ตในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร”. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ หลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรัท พุกษากุลนันท์. 2551. “โรคเสพติดอินเทอร์เน็ต (Webaholic) ”. [online]. เข้าถึงจาก <http://www.thaiseoboard.com/go/?http://www.edtechno.com/> (16 พฤศจิกายน 2562).
- สรวณนท์ สิทธิสมาน. 2561. “ชวนพ่อแม่ที่มีลูกเล็กแบนสมาร์ตโฟนกันเถอะ” เผยแพร่: 8 ส.ค. 2561 10:06. ผู้จัดการออนไลน์. เข้าถึงจาก <https://mgronline.com/qol/detail/9610000078702>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560. การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- Aviv Weinstein, Laura Curtiss Feder, Kenneth Paul Rosenberg, Pinhas Dannon. **Internet Addiction Disorder: Overview and Controversies**. Behavioral Addictions <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-12-407724-9.00005-7>. 2014 Elsevier Inc. 99 - 117
- Songli Mei, Jingxin Chai, Shi-Bin Wang, Chee H. Ng, Gabor S. Ungvari and Yu-Tao Xiang **Mobile Phone Dependence, Social Support and Impulsivity in Chinese University Students**. Reprinted from: Int. J. Environ. Res. Public Health 2018, 15, 504, doi:10.3390/ijerph15030504 :118

Yeon-Jin Kim, Hye Min Jang, Youngjo Lee, Donghwan Lee and Dai-Jin Kim. **Effects of Internet and Smartphone Addictions on Depression and Anxiety Based on Propensity. Score Matching Analysis** Reprinted from: Int. J. Environ. Res. Public Health 2018, 15, 859, doi:10.3390/ijerph15050859 :184

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
กรณีศึกษา: บ้านธาตุอิงฮัง นครไกสอนพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

Model of community participation in the context of cultural attraction
Case Study: Ban That Ing Hung Village, Kaisone Phomvihane City,
Savannakhet province, Lao People's Democratic Republic

สาลิ สุวันนะวงสา, ยุทธการ ไวยอาภา, กิรติ ตระการศิริวานิช และ มนสิชา อินทจักร
Saly Souvannavongsa, Yutthakarn Waiapha, Keerati Trakansiriwanich and Monsicha Inthajak

คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Tourism Development, Maejo University.
Email: souvannavongsas@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง และ 3) กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง นครไกสอนพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่มีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ้านธาตุอิงฮัง จำนวน 3 กลุ่ม รวม 9 คน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า

บริบทพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม ด้านธุรกิจท่องเที่ยว ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สำหรับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง คือ เจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงคนในชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในทุกด้านหรือทุกขั้นตอน กล่าวคือ ควรมีสติเข้าร่วมในที่ประชุม เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในที่ประชุม มีส่วนร่วมในการวางแผนการประสานงาน การบริการ การประกอบส่วนด้านแรงงานหรือทรัพย์สินเงินทอง และอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน ควรได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และทั่วถึงทั้งทางตรง และทางอ้อม รวมทั้งควรมีสติในการติดตามประเมินผลกระทบทั้งด้านบวก และด้านลบที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน

คำสำคัญ: รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน; บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม; บ้านธาตุอิงฮัง

* Received January 2, 2022; Revised February 16, 2022; Accepted March 20, 2022

Abstract

The objectives of this study were to: 1) explore the context of cultural attraction at the Ban That Ing Hung Village 2) investigate the participatory of community in the development of cultural attraction at the Ban That Ing Hung Village and formulate model of community participation in the context of cultural attraction at the Ban That Ing Hung Village, Kaisone Phomvihane City, Savannakhet province, Lao People's Democratic Republic. This research was Qualitative Research, by focus group discussion. The total of informants was staff that working for the tourism in 3 groups, 9 informants. Result of the study are summarized by objectives as the followed:

The context of cultural attraction has six consist: cultural attractions, environmental education, tourism business, tourism marketing, local community participation and awareness-raising for those involved in tourism. The participation in the community has four consist: participation in decision making, participation in the Implementation, participation in receiving benefits and participation in monitoring evaluation.

For the Model of community participation in the context of cultural attraction at the Ban That Ing Hung Village, Kaisone Phomvihane City, Savannakhet province, Lao People's Democratic Republic, That all of the relevant authorities and everyone in the community should be seriously involved in every aspect or every step such as they should be eligible to participate in the meeting, present their opinions on various issues at the meeting. Participate in planning, service, assembling labor or property and conservation of cultural tourism resources, should receive a fair benefit both directly and indirectly and they should also have the right to monitor and assess the positive impacts and the negative side together.

Keywords: Model of community participation; context of cultural attraction; Ban That Ing Hung Village

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมหรือธุรกิจสนับสนุนต่าง ๆ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินได้เป็นอย่างมาก มีบทบาทช่วยกระตุ้นให้มีการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ที่ผู้อยู่ในท้องถิ่นได้เก็บมาประดิษฐ์เป็นหัตถกรรมพื้นบ้าน ขายเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาท และมีความสำคัญต่อด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม ด้านธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (ฉันทิช วรรณณอม, 2552) เป็นอุตสาหกรรมที่มีความโดดเด่นที่สุด มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็ว สามารถสร้างรายได้ในรูปแบบเป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศอย่างมหาศาลในแต่ละปี เป็นการส่งเสริมธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรง และทางอ้อม เช่น ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจการโรงแรม ธุรกิจบริการอาหาร การขนส่ง การขายของที่ระลึก ฯลฯ ส่งเสริมการลงทุนในการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สนามบิน ท่าเรือ การคมนาคม โดยธุรกิจทางด้านการท่องเที่ยวนั้นยังสามารถช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ และช่วยกระจายรายได้ให้กับประชาชนท้องถิ่นได้ด้วย (กระทรวงแถลงข่าววัฒนธรรม และท่องเที่ยว, 2559)

แขวงสะหวันนะเขต เป็นแขวงที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับที่ 1 ของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 ของประเทศ มีที่ตั้งอยู่ภาคกลางตอนใต้ของประเทศ ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามกับจังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย มีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 (สะหวันนะเขต-มุกดาหาร) ซึ่งเป็นสะพานที่มีความสำคัญที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันแน่นระหว่างสองประเทศ แขวงสะหวันนะเขต มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายที่แสดงถึงร่องรอยของมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศลาวหลายแห่ง เช่น วัดใหญ่ไชยภูมิ วัดตาแหลว เรือนหิน วัดหนองน้ำจันทน์ วัดพระธาตุโพ้น และอีกหนึ่งสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของแขวงสะหวันนะเขต ซึ่งเป็นสถานที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และนักท่องเที่ยวจากประเทศไทย ที่เดินทางมาเยี่ยมชม และกราบไหว้สักการบูชา นั่นก็คือ วัดธาตุอิงฮัง ตั้งอยู่ที่บ้านธาตุอิงฮัง นครไกรสอนพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยชุมชนบ้านธาตุอิงฮังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีร่องรอยความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ มีการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณี ฮีตสิบสองคองสิบสี่ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นเอกลักษณ์ และมีความโดดเด่น (แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต, 2558) แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต ได้กำหนดวัตถุประสงค์ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา และการส่งเสริมการท่องเที่ยวของแขวงสะหวันนะเขต ปี 2019-2025 โดยได้กำหนดแผนงาน และโครงการต่าง ๆ เช่น แผนปรับปรุงยุทธศาสตร์พัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนพัฒนามาตรการการท่องเที่ยวภายใน และต่างประเทศ แผนสำรวจ ขึ้นบัญชี และปักหลักหมายแหล่งท่องเที่ยวทั่วแขวง แผนสำรวจ และศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนจัดสัน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนพัฒนาพื้นฐานโครงสร้าง และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบริการทั่วแขวง รวมทั้งแผนสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมาย คือ เพื่อทำให้สภาพเศรษฐกิจ การบริการ การท่องเที่ยวมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ภาครัฐ

เอกชน และประชาชน ทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเป็นพื้นฐานสำคัญในการก้าวไปสู่การหลุดพ้นจากความยากลำบาก (แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยวแขวงสะหวันนะเขต, 2562)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าทางพรรค-รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีนโยบายมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา และการส่งเสริมการท่องเที่ยวดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วก็ตาม เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาได้อ่านบทวนแผนดังกล่าว ผสมผสานกับข้อมูลที่ได้มา และตามด้วยภาพความเป็นจริงในปัจจุบันแล้ว พบว่าผู้รับผิดชอบหรือเจ้าหน้าที่แต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบ้านธาตุอิงฮัง ยังขาดความสัมพันธ์ และประสานงานกันอย่างจริงจัง ที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแต่ละภาคส่วนนั้นยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำเพราะขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ขาดความต่อเนื่อง และขาดรูปแบบในการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่ง และเลือกวิจัยในประเด็นนี้เพื่อกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านธาตุอิงฮัง นครไทรสอพนมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อเป็นข้อมูลให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้นำไปประยุกต์ใช้ช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง มีความพร้อมมากกว่าเดิม มีระบบการบริหารจัดการที่ดีเยี่ยม และมีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และคนในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง นครไทรสอพนมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง นครไทรสอพนมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านธาตุอิงฮัง นครไทรสอพนมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ผู้วิจัยเลือกสนทนากลุ่มกับผู้บริหารที่เป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮังโดยตรง ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชน พร้อมทั้งเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง นครไทรสอพนมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งหมด 9 คน ได้แก่ 1) กลุ่มเจ้าหน้าที่แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต จำนวน 3 คน 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่ห้องแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว นครไทรสอพนมวิหาร จำนวน 3 คน และ 3) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่าง ๆ ภายในบ้านธาตุ

อิงฮัง จำนวน 3 คน เพื่อกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บ้านธาตุอิงฮัง นครไกรสอนพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล นัดหมายวันเวลาถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งอธิบายวิธีการสนทนากลุ่มเพื่อความเข้าใจกับประเด็นคำถาม และลงพื้นที่เก็บข้อมูลตัวจริงโดยการสนทนากลุ่ม ในส่วนของวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

สรุปผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง นครไกรสอนพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยสามารถสรุปออกเป็น 2 ส่วน โดยรายละเอียดมีดังนี้

ส่วนที่ 1: ด้านบริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง

1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรมีวัดวาอาราม พิพิธภัณฑ์ สถานโบราณคดี ศิลปะ รูปปั้น หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด งานแกะสลัก งานสถาปัตยกรรมที่มีความเก่าแก่ดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น มีสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพังที่สามารถบ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา มีกระบวนการศึกษาเรียนรู้ มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีพื้นบ้าน และควรมีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นเฉพาะตัวที่มีการสืบสืบทอดมาอย่างยาวนาน เช่น วัฒนธรรมทางด้าน ภาษา การแต่งกาย การกิน การดำรงชีวิต เป็นต้น (สนทนากลุ่ม, มิถุนายน 2564)

1.2 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรมีการศึกษาสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ โดยก่อนอื่นเจ้าหน้าที่หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวต้องได้ทำการศึกษาถึงลักษณะพิเศษของแหล่งท่องเที่ยว และบริเวณรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยวว่ามีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไรบ้าง และควรพัฒนาในจุดใดบ้าง สิ่งใดควรพัฒนา ก่อนหรือหลังอย่างไร พร้อมทั้งควรมีการวางแผนการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบ และถูกวิธีควรกระจายความรู้ให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องผ่านที่ประชุม ผ่านการจัดกิจกรรม ผ่านป้ายสื่อความหมายในแต่ละจุดที่สำคัญ ๆ ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชน และนักท่องเที่ยวได้รับรู้อย่างทั่วถึง เข้าใจได้ง่าย เพื่อกระตุ้นให้มีจิตสำนึกที่ดี มีความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีความรักความหวงแหนต่อทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนของตน มีความรู้ และมีวิธีการจัดการขยะที่ถูกวิธี รับรู้ผลประโยชน์จากหากมีการอนุรักษ์ และนำใช้ถูกวิธี พร้อมทั้งรับรู้ถึงผลเสียหรือผลกระทบทางลบถ้าหากสิ่งแวดล้อมมีการเสื่อมโทรมลง (สนทนากลุ่ม, มิถุนายน 2564)

1.3 การบริหารจัดการด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ และด้านการจัดการ เพื่อพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชนนั้น สิ่งที่ต้องทำ คือ ควรมีการศึกษา และสำรวจความต้องการที่จะพัฒนาในแต่ละด้าน ควรมีการวางแผนที่ดี ควรมีการกำหนดรูปแบบหรือมีโครงสร้างในการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เช่น มีการจัดสรรบุคลากรให้มีความเหมาะสมกับงานที่ได้รับมอบหมาย มีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ มีการนำใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สมเหตุสมผล และเพียงพอต่อความต้องการ พร้อมทั้งควรมีการบริหารจัดการ และมีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน มีความต่อเนื่อง เพื่อทำให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด (สนทนากลุ่ม, มิถุนายน 2564)¹

1.4 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรมีการจัดทำการตลาดการท่องเที่ยว โดยก่อนอื่นเจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเข้าใจตอบรับแหล่งเที่ยวของตนว่ามีจุดเด่นทางด้านใดบ้าง ควรมีการสร้างค่านิยมให้กับแหล่งท่องเที่ยวของตน ควรมีการบริหารจัดการที่ดี เป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจนหรือไม่ซับซ้อน พร้อมทั้งควรมีการเตรียมความพร้อมหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น เส้นทางคมนาคมมีความสะดวกสบาย มีที่พัก โฮมสเตย์ ร้านค้า ร้านอาหารชุมชน มีบริการเสื้อผ้า หรือผ้าถุงให้เช่าเพื่อเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน มีลานจอดรถที่กว้างขวาง มีการทำความสะอาด และมีการดูแลความปลอดภัยชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ มีการสร้างเครือข่ายธุรกิจท่องเที่ยว มีการโปรโมทหรือโฆษณาให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวผ่านหลายช่องทาง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อโน้มน้าวหรือดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนของตนให้มากที่สุด (สนทนากลุ่ม, มิถุนายน 2564)

1.5 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ เช่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินงาน แบ่งปันผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลกระทบจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางบวก และทางลบร่วมกัน (สนทนากลุ่ม, มิถุนายน 2564)

1.6 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ควรมีการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการกับท่องเที่ยว โดยการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ คนในชุมชน ผู้ประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้มีความรักความหวงแหนต่อทรัพยากรที่มีอยู่ มีระเบียบแบบแผนในการบริหารจัดการที่ถูกวิธี รู้วิธีนำใช้ รู้วิธีการพัฒนา และรู้วิธีการปกป้องรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนของตนให้ทรงคุณค่า และให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เช่น รู้จักวิธีการจัดการขยะ หรือการคัดแยกขยะที่ถูกวิธี มีทักษะในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม มีความเข้าใจ และรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ตามมาหากมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งสามารถทำได้โดยผ่านวิธีการจัดฝึกอบรม จัดสัมมนา หรือผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน (สนทนากลุ่ม, มิถุนายน 2564)

ส่วนที่ 2: ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านธาตุอิงฮัง

2.1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ เช่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเข้าร่วมที่ประชุม สามารถเสนอความคิดเห็นในเวลาที่มีการจัดประชุม จัดสัมมนา จัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือเสนอความคิดเห็นผ่านตัวแทนรับผิดชอบในแต่ละหน่วยงาน เช่น เสนอสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เสนอทางเลือกในการกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดแนวทางนโยบาย มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อการจัดสรร การควบคุม การกระจาย และการนำใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน มีส่วนร่วมการตัดสินใจในการแบ่งปันรายได้จากการท่องเที่ยว รวมทั้งมีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาคุ้มครองแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน (สนทนากลุ่ม, มิถุนายน 2564)

2.2 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในประเด็นต่าง ๆ ให้มากที่สุด เช่น มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการประสานงาน การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในการทำพิธีกรรมทางศาสนา นำพานักท่องเที่ยวเข้าเที่ยวชมชุมชนสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน พร้อมทั้งการคุ้มครองหรืออนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน เช่น การจัดสรรร้านค้า ร้านอาหาร ร้านของของที่ระลึก ร้านของเครื่องใช้

สักการะบูชา การดูแลรักษาความสะอาด ดูแลรักษาความปลอดภัย นอกจากนี้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการแบ่งปันรายได้จากการดำเนินงานร่วมกันด้วย (สนทนากลุ่ม, มิถุนายน 2564)

2.3 การประกอบส่วนของคนในชุมชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น คนในชุมชนควรได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรง และทางอ้อม เช่น ได้รับความสะดวกสบายทางด้านการคมนาคม มีไฟฟ้า มีน้ำประปาใช้อย่างเพียงพอ และทั่วถึง มีอาชีพ มีงานทำจากการของสินค้า ขายอาหาร ขายของที่ระลึก ขายเครื่องใช้สักการะบูชา รวมทั้งมีรายได้จากการดำเนินงานร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน ซึ่งจะเป็นผลดี และนำผลประโยชน์มาให้คนในชุมชน สามารถส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีชีวิตการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และทำให้ชีวิตมีความมั่นคงมากขึ้น (สนทนากลุ่ม, มิถุนายน 2564)

2.4 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล กล่าวคือ ควรจัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ และแบ่งงานกันให้ชัดเจนในแต่ละหน่วยงานเพื่อรับประกันไม่ให้เกิดมีการก้าวร้าวหน้าที่ผู้อื่น ไม่ให้เกิดผลประโยชน์ที่ทับซ้อนกัน และควรมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการบริหารจัดการหรือการกำหนดรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวว่ามีความเหมาะสม มีความชัดเจนหรือไม่ ด้านการจัดสรรบุคลากร ด้านการจัดสรรงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์การท่องเที่ยวมีความเหมาะสม เพียงพอหรือไม่ การบริหารจัดการในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไรบ้าง ควรมีการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาในประเด็นใดบ้าง ผลจากการดำเนินงานนั้นส่งผลกระทบต่อในทางบวกหรือลบต่อวัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมหรือทำให้สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และปัญหาต่าง ๆ นั้นได้รับการแก้ไขหรือยัง ซึ่งคนในชุมชนนั้นควรสามารถประเมินผลโดยแสดงความคิดเห็นผ่านหลากหลายช่องทาง เช่น ผ่านที่ประชุม ผ่านการเขียนข้อความหรือเขียนจดหมายแล้วนำไปใส่กล่องรับความคิดเห็นในที่ทำการของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการติดตามประเมินผล มีความภาคภูมิใจ และรู้สึกเป็นเจ้าของ (สนทนากลุ่ม, มิถุนายน 2564)

อภิปรายผลการวิจัย

บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง นครโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ประกอบด้วย 6 ด้าน โดยรายละเอียดมีดังนี้

1) ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า ควรมีวัดวาอาราม พิพิธภัณฑ์ สถานโบราณคดี ศิลปะ รูปปั้น หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด งานแกะสลัก มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ พิธีกรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วิธีการดำรงชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจ้าอธิการรุ่งโรจน์ อธิปัญโญ และพระครูกัลยาณกิตติวัฒน์ (2562) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ผลการวิจัย พบว่า สภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์มีความหลากหลายเป็นไปตามสภาพทางกายภาพตามภูมิศาสตร์จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมีความหลากหลายทั้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน และศิลปวัฒนธรรม ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น วัด พระปรางค์ อุโบสถ วิหาร สถูปเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หอไตร ที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชนชาติไทยสะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และเทคโนโลยีการจัดการของผู้คนใน

สังคม เป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านโบราณคดี ศาสนสถาน วัฒนธรรม จารีตประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สุนทรียศาสตร์ ฯลฯ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดนี้นับว่ามีคุณค่า และมีบทบาทที่สำคัญยิ่ง เพราะวัดเป็นแหล่งที่เชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชน และเป็นสถานที่รวบรวมมรดกศิลปวัฒนธรรม และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงามเพียบพร้อมด้วยคุณค่าทางศิลปะที่แสดงให้เห็นถึง ภูมิปัญญา และความเป็นอัจฉริยะของบรรพบุรุษ

2) ด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม พบว่า ควรศึกษาจุดเด่นจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยว และบริเวรรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยว ควรวางแผนการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อกระจายความรู้ความเข้าใจ รู้มาใช้ รู้รักษา รู้พัฒนาให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์ (2560) ที่วิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพื้นที่ชุ่มน้ำหนองไชยวาน บ้านดอนแดง อำเภอสว่างนคราม จังหวัดนครพนม ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนที่ตนเป็นเจ้าของอยู่ ดังนั้น เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคง และยั่งยืน รัฐควรทำความเข้าใจกับชาวบ้านในชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา และการสื่อความหมายธรรมชาติว่ามีความสำคัญอย่างไร และควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรประสาน และร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกอบรม ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว เพื่อป้องกันการเกิดผลกระทบต่อทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในอนาคต

3) ด้านธุรกิจท่องเที่ยว พบว่า ควรนำใช้บุคลากร งบประมาณ วัสดุ-อุปกรณ์อย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพมากที่สุด และไม่สิ้นเปลือง ควรจัดเตรียมความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ลานจอดรถ ห้องน้ำ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ที่พัก การบริการขนส่ง และการบริการทางด้านต่าง ๆ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐภูมิ ปัญญา (2563) ที่วิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์การตลาดดิจิทัลเชิงกลยุทธ์: หลักฐานเชิงประจักษ์จากธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยได้สรุปหรือให้ความหมายของธุรกิจท่องเที่ยวเอาไว้ว่า “ธุรกิจท่องเที่ยว” เป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก และมักใช้ในความหมายของการรวมทุกธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยตรง และโดยอ้อม เช่น ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง ประกอบด้วย ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจรถเช่า ธุรกิจการบิน ธุรกิจของที่ระลึก ของฝาก และผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยทางอ้อม ประกอบด้วย ร้านอาหาร ผู้ผลิตงาน หัตถกรรมพื้นบ้าน ผู้ประกอบการรายเล็กในท้องถิ่น ธุรกิจสปา ร้านนวดแผนโบราณ สถานเสริมความงาม สถานพยาบาลเฉพาะทาง เป็นต้น

4) ด้านการตลาดการท่องเที่ยว พบว่า ควรรับรู้ถึงจุดเด่นของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ของชุมชน พร้อมนำใช้ให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด ควรมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ สร้างเครือข่ายธุรกิจท่องเที่ยว มีการโปรโมท หรือโฆษณาแหล่งท่องเที่ยวผ่านหลายช่องทางเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้อย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ

และศรัณยา แสงลัมสุวรรณ (2555) ที่วิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนใจมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น ควรมีการให้ข้อมูลข่าวสารผ่านหลากหลายช่องทาง เช่น ผ่านสื่อการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การพูดแบบปากต่อปาก การจัดตั้งศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการภาพถ่าย หรือการใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว และแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบเนื่องต่อไป

5) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น พบว่า ควรเน้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และมีความต่อเนื่องในแต่ละด้าน เช่น ด้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลกระทบจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติยา สมศิลา และ กนกกานต์ แก้วนุช (2561) ที่วิจัยเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้สรุปว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลงาน

6) ด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พบว่า ควรจัดสัมมนา อบรม หรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความต่อเนื่อง เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ มีความเข้าใจ รู้วิธีนำใช้ รู้วิธีการพัฒนา รู้วิธีการปกป้องรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนของตนให้ทรงคุณค่า รวมทั้งสร้างจิตสำนึกที่ดีให้คนในชุมชนมีความรักความหวงแหนต่อทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนของตนให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรจิรา สุขบรรจง (2559) ที่วิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของหนามมดแดง อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว นั้น หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาให้ความรู้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ทุกฝ่าย ซึ่งเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับความหมายของการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงความหมายที่แท้จริงของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อีกทั้งเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ทุกฝ่ายเกิดความรัก ความหวงแหนทรัพยากรทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่หนามมดแดง เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรที่จะมาทดแทนในอนาคต ควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนในท้องถิ่น โดยการร่วมกับโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นให้เยาวชนได้เข้ามาทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง นครไกรสอนพรหมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ประกอบด้วย 4 ด้านโดยรายละเอียดมีดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า ควรมีส่วนร่วมในที่ประชุมเพื่อปรึกษาหารือ เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสรร ควบคุม กระจายความรู้ กระจายผลประโยชน์ ปกป้องรักษา คุ้มครอง รวมทั้งการนำใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำไปใช้ได้ยาวนานที่สุด ซึ่งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชาญ ฤทธิธรรม, พุฒจักร สิริ และ โพชนันท์ (2564) ที่วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลนครสกลนคร โดยได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเอาไว้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในที่ประชุม มีส่วนร่วมในการวางแผน นำเสนอข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจดำเนินการ รับฟังความคิดเห็นกันระหว่างประชาชน ผู้บริหาร และบุคลากรให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลนครสกลนคร ร่วมกัน

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานการประสานงาน การบริการ การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน รวมทั้งการประกอบส่วนด้านแรงงาน เช่น การดูแลรักษาความสะอาด ความปลอดภัยชีวิต และทรัพย์สินของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษณุ หยกจินดา (2557) ที่วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะว่าประชาชนมีความสามารถต่อการมีส่วนร่วมออกแรงในการทำกิจกรรมหรือโครงการเพื่อพัฒนา มีความสามารถต่อการมีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพย์สินเงินทองเพื่อใช้ในการทำกิจกรรม และมีความสามารถสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า ควรมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เป็นธรรมในด้านต่าง ๆ ทั้งทางตรง และทางอ้อม เช่น มีอาชีพ มีรายได้ มีปัจจัยที่อำนวยความสะดวกสบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน หรือสาธารณูปโภคที่ดี เช่น มีไฟฟ้า มีน้ำประปาใช้ที่เพียงพอ การเดินทางเข้าสู่ชุมชน รวมทั้งเส้นทางภายในชุมชนมีความสะดวกสบาย คนในชุมชนมีชีวิตการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความมั่นคงมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตประสงค์ สุธิดเดช (2560) ที่วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของครัวเรือนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านนาดวง เมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาดวง และเพื่อลดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงการให้ความสำคัญในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้มีความยั่งยืนไว้ให้ลูกหลานได้มีส่วนร่วมในการใช้ และเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ให้ได้ยาวนานที่สุดนั้น หน่วยงานภาครัฐ และเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนควรเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดเตรียมชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน มีส่วนร่วมในการประเมินผล และที่สำคัญ คือ ควรได้รับผลประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนที่เหมาะสม และเป็นธรรม

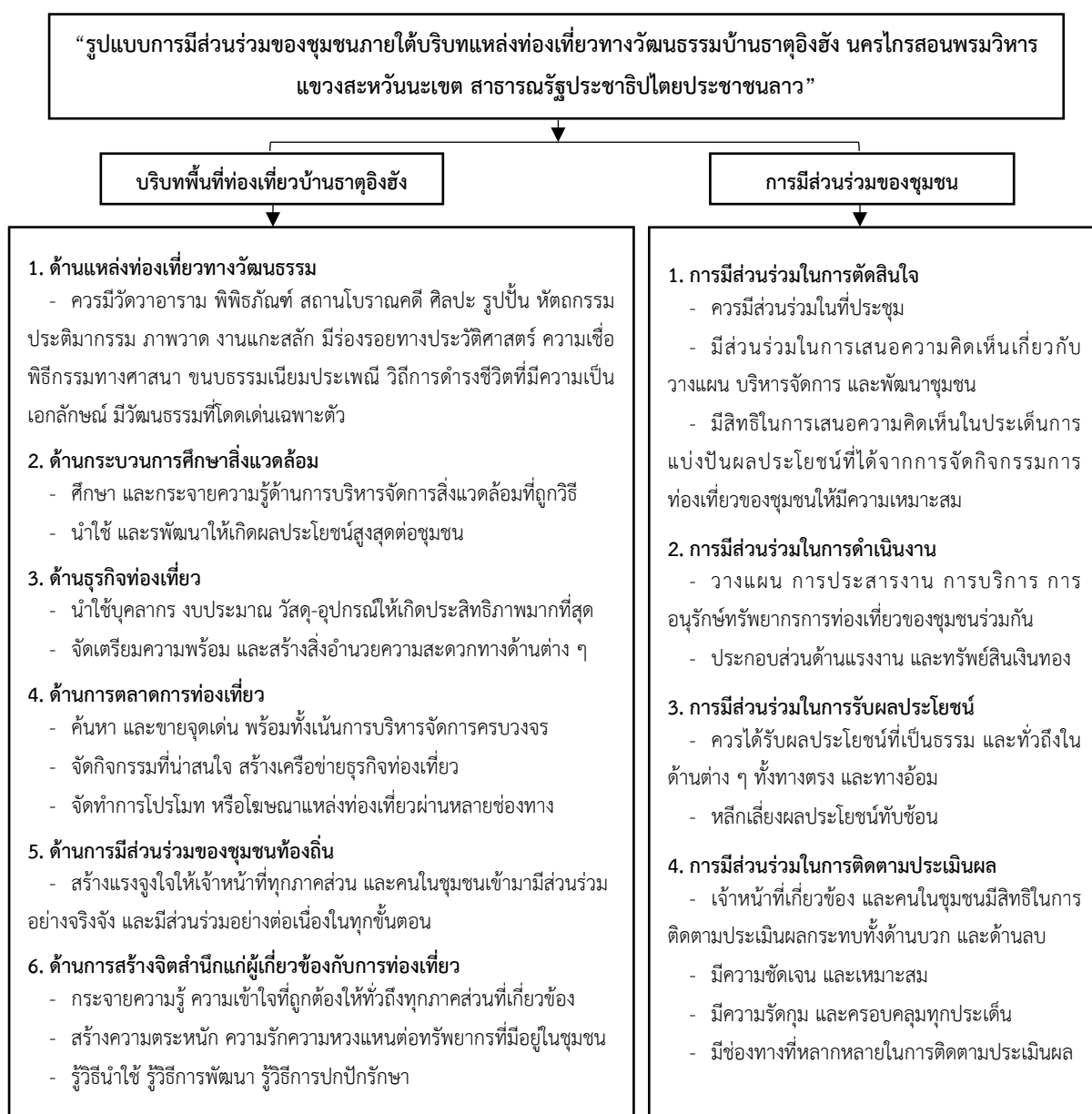
4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล พบว่า เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ควรจัดทำอย่างเป็นระบบ มีความชัดเจน และมีความเหมาะสมในการติดตามประเมินผลกระหนาบจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยต้องครอบคลุมในแต่ละด้าน เช่น การจัดสรรบุคลากร จัดสรรงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก การบริการนักท่องเที่ยว การคุ้มครอง และนำใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญา เกลียวชาติ (2560) ที่วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า ควรเปิดโอกาสให้

ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางภาครัฐหรือภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจัดทำขึ้นในลักษณะของการแต่งตั้งผู้แทนจากภาคประชาชนเป็นคณะกรรมการชุดต่าง ๆ เพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานได้อย่างทั่วถึง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ควรนำเสนอผลการดำเนินงานให้คนในชุมชนได้รับทราบด้วยตนเองต่อที่ประชุมด้วยเช่นกัน

องค์ความรู้การวิจัย

ผ่านการวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง นครไทรสพนมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังที่แสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ผ่านการวิจัย และทำการสังเคราะห์ข้อมูลลงในแผนภาพที่ 1 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (2) ด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม (3) ด้านธุรกิจท่องเที่ยว (4) ด้านการตลาดการท่องเที่ยว (5) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และ (6) ด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สำหรับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านธาตุอิงฮัง ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง นครไทรสอพนมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ เจ้าหน้าที่รัฐ และเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงคนในชุมชนควรร่วมมือกันให้มากยิ่งขึ้นโดยการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังอย่างต่อเนื่องในด้านต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กล่าวคือ ควรมีส่วนร่วมในที่ประชุม มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งมีสิทธิในการเสนอความคิดเห็นในประเด็นการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนให้มีความเหมาะสม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน กล่าวคือ มีส่วนในการวางแผน การประสานงาน การบริการ อนุรักษ์ รวมทั้งประกอบส่วนด้านแรงงาน และ ทรัพยากรเงินทองในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ กล่าวคือ ควรได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และทั่วถึงในด้านต่าง ๆ ทั้งทางตรง และทางอ้อม รวมทั้งหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ทับซ้อน และในส่วนการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และคนในชุมชนมีสิทธิในการติดตามประเมินผลผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวร่วมกันทั้งด้านบวก และด้านลบ โดยการติดตามประเมินผลนั้นต้องมีความชัดเจน และเหมาะสม มีความรัดกุม และครอบคลุมทุกประเด็น และควรมีช่องทางที่หลากหลายในการติดตามประเมินผลด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐ ควรให้ความสำคัญในเรื่องการมีส่วนร่วมในทุกรูปแบบ โดยเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าเดิมในทุกขั้นตอน เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ความสามารถ เพิ่มทักษะ อีกทั้งเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีเพื่อก่อให้เกิดความตระหนักความรักความหวงแหนต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนของตนให้เกิดความยั่งยืน และคงอยู่ถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

1.2 หน่วยงานภาครัฐ ควรมีนโยบาย สนับสนุน และส่งเสริมเพิ่มเติมมากกว่าเดิมเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนให้มีความพร้อมรอบด้าน และยกระดับให้กลายเป็นการท่องเที่ยวที่มีเครือข่ายท่องเที่ยวที่ครบวงจรด้านการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพ ความพร้อม ความเข้มแข็งมั่นคงมากยิ่งขึ้น และพร้อมรับมือกับทุกสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

1.3 เจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรยกระดับ ปรับปรุงการอำนวยความสะดวก การบริการ ปรับปรุงระบบการนำเสนอ เผยแพร่โฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผ่านหลากหลายช่องทาง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องกระจายเสียงของชุมชน บ้ายสื่อความหมาย เอกสาร และผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวรับรู้อย่างทั่วถึง และเป็นเงื่อนไขที่ดีในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

1.4 เจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยวแขวงสะหวันนะเขต เจ้าหน้าที่ห้องกานแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยวนครไกรสอนพรหมวิหาร และเจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่าง ๆ ภายในชุมชนบ้านธาตุอิงฮัง ควรนำผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้บริบทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านธาตุอิงฮัง นครไกรสอนพรหมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ไปนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบท และสภาพความเป็นจริง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนของตน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว 5 As ได้แก่ Attraction (สิ่งดึงดูดใจ) Accessibility (ความสามารถในการเข้าถึง) Amenity (สิ่งอำนวยความสะดวก) Accommodation (ที่พัก) และ Activity (กิจกรรม) เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางหรือรูปแบบ และจัดเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการพัฒนาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ให้กับหัวหน้า รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนคนในชุมชนบ้านธาตุอิงฮัง นครไกรสอนพรหมวิหารแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.2 ควรศึกษาผลกระทบทั้งด้านบวก และด้านลบที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยการศึกษาต้องครอบคลุมผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำมาเป็นรูปแบบในการวางแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดี ให้มีความพร้อม และเพื่อสามารถรับมือกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้าได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

- กระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว. (2559). วิสัยทัศน์ 2030, ยุทธศาสตร์ถึงปี 2025 และแผนพัฒนาทางด้านแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยวของ สปป ลาว ปี 2016-2020.
- กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลิ้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร*, 32(4), 139-146.
- กฤติยา สมศิลา และ กนกกานต์ แก้วนุช. (2561). ปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโนน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 12(1), 103-123.
- จิตประสงค์ สุธิเดช. (2560). การมีส่วนร่วมของครัวเรือนในการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน บ้านนาด้วง เมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยแม่โจ้*.
- จันทร์จิรา สุขบรรจง. (2559). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของหนานมดแดง อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*.
- เจ้าอธิการรุ่งโรจน์ อธิปัญญา และ พระครูกัลยาณกิตติวัฒน์. (2562). การพัฒนาเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี. *วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ*, 1(2), 125-140.
- ฉันทิช วรรณถนอม. (2552). ความหมาย และความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. แหล่งที่มา: <https://tourismatbuu.wordpress.com> สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2564.
- ณัฐภูมิ ปัญญา. (2563). การสร้างสรรค์การตลาดดิจิทัลเชิงกลยุทธ์: หลักฐานเชิงประจักษ์จากธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 10(1), 20-44.
- ปัญญา เฉลียวชาติ. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*. แหล่งที่มา: http://ns.nsr.ac.th/bitstream/nsru/183/1/Punya_chalieochart.pdf สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2564.
- แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมและท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต. (2558). *บทรายงานประจำปี และแผนการท่องเที่ยวของแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*
- แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขต. (2562). *แผนพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยว แขวงสะหวันนะเขตปี 2019-2025*.
- พรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์. (2560). การท่องเที่ยวชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพื้นที่ชุ่มน้ำหนองไขววน บ้านดอนแดง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม. *วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2), 47-62.
- วิชาญ ฤทธิธรรม, พุฒจักร สีหิ และ โพธิ์ จันทร์โพธิ์. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลนครสกลนคร. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศ*, 8(5), 27-41.

วิชณุ หยกจินดา. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. แหล่งที่มา:http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/55930171.pdf สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2564.

การพัฒนาโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่า
ในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*
Developing Training Program for Yonisomanasikan Thinking to Enhance Students'
Self-Esteem under Lower Secondary Level

ณดล โตไทยะ และ ลักขณา สริวัฒน์

Ndon Tothaiya and Lakkana Sariwat

สาขาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Psychology faculty of Education, Mahasarakham University

Email: topcatdog@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย (1) เพื่อศึกษาระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง (2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง (3) เพื่อเปรียบเทียบระดับการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม (4) เพื่อศึกษาความคงทนของการเห็นคุณค่าในตนเองที่เข้าร่วมโปรแกรม ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ จำนวนนักเรียน 22 คน ที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง (2) โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบสมมติฐาน ด้วยการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองระดับปานกลาง (2) โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ หลักการของโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม เนื้อหาโปรแกรม วิธีดำเนินการและการประเมินผลโปรแกรม และได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วมีเกณฑ์เหมาะสม (3) ระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (4) นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีความคงทนของการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: โปรแกรมฝึกการคิด; โยนิโสมนสิการ; การเห็นคุณค่าในตนเอง

* Received February 2, 2022; Revised March 13, 2022; Accepted April 19, 2022

Abstract

The research aimed (1) to study the secondary student's self-esteem level (2) to develop thinking program for Yonisomanasikan thinking to enhance (3) to compare self-esteem of the secondary student between before and after training by the program and (4) to study the retention. The sample 22 students the instruments included: (1) The Self-Esteem Scale Test and (2) the training Program for Yonisomanasikan thinking. The data were and analyzed by using percentage. mean standard deviation an testing the hypothesis by t-test for dependent sample.

The results revealed that (1) the level of the secondary students' self-esteem was at high level (2) the training program for Yonisomanasikan thinking had developed to determine the content validity from evaluated structure consisted of 5 step including program principles, program objectives, program content, implement activities and program evaluation. The program was evaluated by the experts at the appropriate level (3) the level of the students' self-esteem after the experiment was higher than before at the .05 significant level and (4) the secondary students participating I training program for Yonisomanasikan thinking had their retention of self-esteem, immediately after the experiment and 1 month no difference.

Keywords: Thinking Program; Yonisomanasikan; Self-Esteem

บทนำ

ในสถานการณ์โลกปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงมากมาย เทคโนโลยีได้ก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เข้าสู่โลกไร้พรมแดนการรับรู้ข้อมูลต่างๆ ต้องคิดวิเคราะห์ให้ถูกต้องตามขั้นตอนและหลักวิชา เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (Child Center) ดังนั้น การพัฒนาคนให้มีความพร้อมทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ ต้องอาศัยทักษะการทำงานร่วมกัน เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชน ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มจำช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจ ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี และเติบโตเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพในสังคมต่อไป (ทิตนา แคมมณี, 2557)

วัยรุ่นเป็นวัยคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กต่อเนื่องกับความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยที่ต้องมีการปรับตัวทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และด้านความสนใจ เป็นวัยที่ต้องเรียนรู้ถึงความเป็นตัวของตัวเอง (ณัฐกมล ขาญสาธิตพร ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา และศิริกุล อิศรานุรักษ์, 2545) แต่เนื่องจากสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ การเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นเป็นวัยจึงมีพฤติกรรมที่รุนแรง ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเคยถูกกระทำมาก่อน เด็กถูกย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รู้สึกไร้ค่าไม่มีตัวตน มีบาดแผลทางจิตใจ ส่งผลให้เด็กยิ่งกระทำความรุนแรงต่อตนเองและผู้อื่นมากขึ้น (ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน และวิมลรัตน์ วันเพ็ญ, 2556)

การให้การยอมรับความรู้สึกของบุคคลตามความเป็นจริง การให้ความสำคัญต่อการนับถือตนเอง การยอมรับความล้มเหลว หรือความผิดพลาดนั้น จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นได้ การที่ตนเองยอมรับในความสามารถได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และมีความสามารถในการเผชิญและการแก้ปัญหาได้สำเร็จ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตการเป็นวัยรุ่น (Coopersmith, 1981)

การเห็นคุณค่าในตนเองในงานของเขารื่อง Components of Rosenberg's self-esteem scale โดยเห็นว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการประเมินตนเองในทางบวกหรือลบ ซึ่งการที่บุคคลหนึ่งมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูงนั้น หมายถึง การที่บุคคลเหล่านั้นมีความเคารพตนเอง ยอมรับตนเองได้ว่าเป็นคนที่มีคุณค่า ตระหนักในการสร้างข้อผิดพลาดของตนเอง คาดหวังจะแก้ไขให้ดีขึ้น ในขณะที่บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองระดับต่ำ จะขาดความเคารพในตนเองและคิดเสมอว่าตนเองไม่มีคุณค่า รู้สึกไม่พอเพียงหรือขาดบางสิ่งบางอย่างที่ทำให้ตนเองนั้นไม่เท่าเทียมกับผู้อื่น (Rosenberg, 1979)

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการประเมินคุณค่าในตนเอง แสดงทัศนคติทั้งทางบวกหรือลบเป็นการตัดสินคุณค่าแห่งตน ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าคุณค่าความสามารถ ความสำคัญ ประสบความสำเร็จและมีคุณค่าสังเกตได้จากคำพูดและพฤติกรรมที่แสดงออก (Coopersm, 1981)

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่ว่ามีคุณค่า มีคุณค่า มีความต้องการที่จะได้รับความเชื่อถือ ต้องการได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากบุคคลอื่นเพื่อที่จะทำให้เกิดความรู้สึกนับถือตนเองและเป็นการพิจารณาประเมินตนเองของบุคคลแล้วแสดงออกในแง่ของการยอมรับตนเองหรือไม่

ยอมรับตนเองเป็นการแสดงออกเพื่อให้เห็นถึงขอบเขตของความเชื่อมั่นของบุคคลที่มีต่อตนเองในด้าน ความสำคัญ ความสามารถ ความสำเร็จ และความมีคุณค่าของตนเอง ซึ่งบุคคลอื่นสามารถรับรู้ได้จากคำพูด และท่าทีที่บุคคลนั้นแสดงออกมาเป็นความพึงพอใจภายในบุคคลมีต่ออัตมโนทัศน์ของตนเองหรือมีต่อความรู้สึกของตนเอง (วิเชียร อินทรสมพันธ์, 2551)

มากไปกว่านั้น ได้เน้นความสำคัญของการที่บุคคลมีการรับรู้คุณค่าในตนเองว่าจะนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์ในแง่บวก กล่าวคือ เมื่อบุคคลรับรู้ได้ว่าตนเองรักตนเองและสามารถที่จะให้ความรักแก่ผู้อื่นได้ จะทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่าตนเองนั้นมีคุณค่า (Glasser, 1965)

จึงกล่าวได้ว่าหากจะพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองจึงควรเริ่มต้นจากการให้บุคคลคิดเป็นและฝึกให้สามารถคิดได้ด้วยตนเอง โดยความรู้จักคิดและคิดเป็นผ่านการพิจารณาโดยแยกคาย พิจารณาสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอย่างรอบคอบ ต่อเนื่องเป็นลำดับตามเหตุและผล จนนำไปสู่การตัดสินใจที่สมเหตุสมผลนี้เอง คือสิ่งที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2550) เรียกว่า “การคิดแบบพุทธธรรมหรือโยนิโสมนสิการ” ซึ่งประกอบด้วยวิธีคิด 10 วิธี ได้แก่ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะ ส่วนประกอบ วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบอริยสัจ วิธีคิดแบบบรรณสัมพันธ์ วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน และวิธีคิดแบบวิวิธชาต (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2547) เมื่อทบทวนงานวิชาการเกี่ยวกับการนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาใช้ในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เรียน พบว่า สามารถทำได้หลายวิธี เช่น สุนทรวิภาต สุนทรวิภาต และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ (2560) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมการฝึกทักษะการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการที่มีต่อความวิตกกังวลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ หรือผลงานของ วรณดา ศุณย์กลาง (2550) ที่ใช้การฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนที่แสดงให้เห็นว่าวิธีคิดดังกล่าวสามารถลดคุณลักษณะและอารมณ์ทางลบที่ไม่พึงประสงค์ได้ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะนำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาใช้ในการศึกษา เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่มีความเป็นเด็กต่อเนื่องกับความเป็นผู้ใหญ่ มีการปรับตัวทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เป็นช่วงวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ หากเด็กวัยรุ่นสามารถผ่านพ้นช่วงเวลานี้ไปได้อย่างราบรื่น ก็จะสามารถผ่านเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ได้ แต่หากเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม เด็กจะกลายเป็นคนที่มีปัญหาเรื่องอารมณ์และการตัดสินใจ จนอาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาตามมาในที่สุด

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจการพัฒนาโปรแกรมฝึกการคิดโดยนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือหลักการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง 10 ประการ มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองระดับต่ำและต่ำมาก กล่าวคือระดับต่ำมีช่วงคะแนน คะแนน 130-91และระดับต่ำมากมีช่วงคะแนน คะแนน ซึ่งได้ข้อมูลการสำรวจของ 90-50 งานแนะแนวโรงเรียนทรายมูลวิทยา อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร ประจำปีภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 22 คน จากนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวนทั้งสิ้น 548 คน การคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการเห็นคุณค่าในตนเองมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันคือโยนิโสมนสิการเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีลักษณะบูรณา

การของหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ หลักการแนะแนว และหลักการสอนอย่างผสมกลมกลืนได้สัดส่วนสมดุลกัน จะทำให้นักเรียนเข้าใจตนเองได้อย่างลึกซึ้งและสามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ
4. เพื่อศึกษาความคงทนของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยการพัฒนาโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองระดับต่ำและต่ำมาก ข้อมูลการสำรวจของงานแนะแนวโรงเรียนทรายมูลวิทยา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดยโสธร ประจำปีการศึกษา 2563 จำนวน 63 คน จากนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 548 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองระดับต่ำและต่ำมาก มีการเห็นคุณค่าในตนเองระดับต่ำมีช่วงคะแนน 91-130 คะแนน และ ระดับต่ำมากมีช่วงคะแนน 50-90 คะแนน ตามลำดับ จำนวน 22 คน ทั้งนี้

2. การสร้างและการหาคุณภาพโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

1) ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 10 วิธี คือ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบอริยสัจ วิธีคิดแบบ 4 อรรถสัมพันธ์ วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม วิธีคิดแบบอยู่ในปัจจุบันขณะ วิธีคิดแบบวิวัชชวาท

2) ศึกษากระบวนการพัฒนาโดยใช้กิจกรรมกลุ่มวัยรุ่น ผู้วิจัยได้จัดโปรแกรมจำนวน 20 ครั้ง ครั้งละประมาณ 50 นาที และทำกิจกรรมสัปดาห์ละ 3 ครั้ง เป็นเวลานาน 45 วัน

3) สร้างโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาของการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

4) นำโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้อง การใช้ภาษาและครอบคลุมเนื้อหา

5) ปรับปรุง แก้ไข ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

6) ปรับปรุง แก้ไข ตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence : IOC)

3. การวิจัยและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลองเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. ระยะก่อนการทดลอง

นำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล เสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนทรายมูลวิทยา โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยนำแบบวัดการเห็นคุณค่าไปให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เก็บคะแนนก่อนการทดลอง (Pre-test) และนำแบบวัดการเห็นคุณค่าไปวิเคราะห์ผล เพื่อคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนระดับการเห็นคุณค่าในตนเองในช่วง 50-130 คะแนน มีจำนวน 63 คน และได้สอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมโปรแกรม มีนักเรียนสมัครใจเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ จำนวน 22 คน

2. ระยะทดลอง

(1) ขั้นนำ เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน ทักทายและแนะนำตัวเองให้นักเรียนได้รู้จักเป็นอย่างดี สร้างบุคลิกภาพที่ดี ชี้แจงวัตถุประสงค์ รายละเอียดการเข้าร่วมกิจกรรม

(2) ขั้นตอนการ เป็นการใช้โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าของตนเองกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ได้แก่ เสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจในการฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยใช้สื่อต่างๆ และใช้คำถามกระตุ้นให้เกิดการคิด หลังจากนั้นให้นักเรียนฝึกหาคำตอบของประเด็นคำถามและฝึกปฏิบัติร่วมกัน ด้วยเทคนิคกิจกรรมกลุ่ม

(3) ขั้นสรุป เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มแสดงวิสัยทัศน์ในการสรุปร่วมกัน

3. ระยะหลังการทดลอง เมื่อสิ้นสุดการทดลอง นำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองชุดเดียวกับก่อนทดลอง ไปทดสอบหลังการทดลอง และเก็บไว้เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Post-test-1)

4. ระยะติดตามผล ผู้วิจัยนำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองชุดเดียวกับก่อนและหลังการทดลอง ไปทดสอบในระยะติดตามผล ภายหลังการทดลอง 1 เดือน(Post-test-2)

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 22 คน โดยใช้แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองที่จำแนกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเอง จำนวน 6 ด้าน และด้านปัจจัยองค์ประกอบภายนอกตนเอง จำนวน 4 ด้าน ผู้วิจัยได้เก็บคะแนนก่อนการทดลอง (Pre-test) จากนั้นจึงให้ตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ จำนวน 20 ครั้ง ครั้งละประมาณ 50 นาที

ซึ่งภายหลังกิจกรรม ผู้วิจัยได้นำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองไปทดสอบอีกครั้ง (Post-test-1) และหลังจากผ่านไป 1 เดือน (Post-test-2) ได้นำมาประเมินผล ด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนการทดลอง

ปัจจัยองค์ประกอบ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง
1. ภายในตนเอง			
1. ลักษณะทางกายภาพ	1.78	0.46	ต่ำ
2. ความสามารถทั่วไป	1.74	0.39	ต่ำ
3. ภาวะทางความรู้สึก	1.66	0.44	ต่ำ
4. ค่านิยม	1.70	0.43	ต่ำ
5. ความมุ่งมั่น	1.74	0.39	ต่ำ
6. เพศ	1.71	0.47	ต่ำ
การเห็นคุณค่าภายในตนเองโดยรวม	1.72	0.36	ต่ำ
2. ภายนอกตนเอง			
1. สถานภาพในครอบครัว	1.63	0.31	ต่ำ
2. สังคม/กลุ่มเพื่อน	1.67	0.34	ต่ำ
3. สถานภาพทางสังคม	1.70	0.41	ต่ำ
4. สถานภาพในโรงเรียน	1.77	0.54	ต่ำ
การเห็นคุณค่าภายนอกตนเองโดยรวม	1.69	0.28	ต่ำ
การเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม	1.71	0.28	ต่ำ

จากตารางที่ 1 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนการทดลองโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ พบว่า ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเอง โดยรวมอยู่ในระดับต่ำ โดยทุกปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเองทั้ง 6 ปัจจัย พบว่า อยู่ในระดับต่ำด้วยกันทั้งหมด

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการทดลองทันที

ปัจจัยองค์ประกอบ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง
1. ภายในตนเอง			
1. ลักษณะทางกายภาพ	2.58	0.44	ปานกลาง
2. ความสามารถทั่วไป	3.03	0.44	ปานกลาง
3. ภาวะทางความรู้สึก	2.81	0.43	ปานกลาง
4. ค่านิยม	2.33	0.63	ต่ำ
5. ความมุ่งมั่น	2.78	0.57	ปานกลาง
6. เพศ	3.90	0.60	สูง
การเห็นคุณค่าภายในตนเองโดยรวม	2.90	0.21	ปานกลาง
2. ภายนอกตนเอง			
1. สถานภาพในครอบครัว	3.26	0.65	ปานกลาง
2. สังคม/กลุ่มเพื่อน	3.57	0.75	สูง
3. สถานภาพทางสังคม	2.72	0.50	ปานกลาง
4. สถานภาพในโรงเรียน	3.38	0.72	ปานกลาง
การเห็นคุณค่าภายนอกตนเองโดยรวม	3.23	0.39	ปานกลาง
ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายนอกตนเอง			
การเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม	3.07	0.24	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองทันทีโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการทดลอง 1 เดือน

ปัจจัยองค์ประกอบ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง
1. ภายในตนเอง			
1. ลักษณะทางกายภาพ	2.56	0.42	ปานกลาง
2. ความสามารถทั่วไป	3.01	0.46	ปานกลาง
3. ภาวะทางความรู้สึก	2.78	0.43	ปานกลาง
4. ค่านิยม	2.34	0.64	ต่ำ
5. ความมุ่งมั่น	3.00	0.40	ปานกลาง
6. เพศ	3.91	0.57	สูง
การเห็นคุณค่าภายในตนเองโดยรวม	2.93	0.17	ปานกลาง
2. ภายนอกตนเอง			
1. สถานภาพในครอบครัว	3.25	0.70	ปานกลาง
2. สังคม/กลุ่มเพื่อน	3.54	0.78	สูง
3. สถานภาพทางสังคม	2.78	0.50	ปานกลาง
4. สถานภาพในโรงเรียน	3.29	0.63	ปานกลาง
การเห็นคุณค่าภายนอกตนเองโดยรวม	3.21	0.36	ปานกลาง
ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายนอกตนเอง			
การเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม	3.07	0.23	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองเดือนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 2 ผลวิเคราะห์การพัฒนาโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จากการสร้างและการหาคุณภาพโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลังจากวัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนการทดลอง ซึ่งได้ผลดังตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้ใช้นวัตกรรมจากทั้ง 20 นวัตกรรม ได้แก่ (1) การปฐมนิเทศ (2) กระจกวิเศษ (3) ทำใจดี (4) หลากแง่หลายมุม (5) เปิดบ้าน (6) อาย่ยอมแพ้ (7) ผู้ชนะ (8) ฉันทาคัญแค่ไหน (9) เพื่อนแท้ร่วมทาง (10) ครอบครัวของฉัน (11) ครอบครัวของฉัน (12) รอดหรือร่วง (13) ประสานคิดพิชิตชัย (14) ฉลาดคิด (15) ชีวิตเป็นของเรา (16) เหยี่ยสองด้าน (17) เพื่อนไม่ทิ้งกัน (18) ชัดๆ เกลาๆ (19) ฉันเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นไหม และ (20) การเห็นคุณค่าในตนเองยังอยู่กับฉันไหม โดยใช้เวลารั้งละประมาณ 50 นาที มาใช้กับตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แล้วใช้แบบวัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเองชุดเดียวกันวัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองทันทีอีกครั้ง

ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างการทำทดลองมีขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นนำ 2) ขั้นตอนดำเนินการ และ 3) ขั้นสรุป หลังการทำทดลอง 1 เดือน ผู้วิจัยได้วัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเองอีกครั้ง

ส่วนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนทรายมูลวิทยา ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent sample) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทำทดลองทันที ทั้งนี้ ตาราง 4 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการเห็นคุณค่าในตนเองทั้งก่อนการทำทดลอง หลังการทำทดลองทันที และหลังการทำทดลอง 1 เดือน ตารางที่ 5 - 6 จะแสดงแสดงผลการเปรียบเทียบระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเองและด้านปัจจัยองค์ประกอบภายนอกตนเอง ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม ตามลำดับ

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนการทำทดลอง หลังการทำทดลองทันที และหลังการทำทดลอง 1 เดือน

ปัจจัยองค์ประกอบ	ระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง					
	ก่อนทดลอง		หลังทดลองทันที		หลังทดลอง 1 เดือน	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1. ภายในตนเอง						
1. ลักษณะทางกายภาพ	1.78	0.46	2.58	0.44	2.56	0.42
2. ความสามารถทั่วไป	1.74	0.39	3.03	0.44	3.01	0.46
3. ภาวะทางความรู้สึก	1.66	0.44	2.81	0.43	2.78	0.43
4. ค่านิยม	1.70	0.43	2.33	0.63	2.34	0.64
5. ความมุ่งมั่น	1.74	0.39	2.78	0.57	3.00	0.40
6. เพศ	1.71	0.47	3.90	0.60	3.91	0.57
การเห็นคุณค่าภายในตนเองโดยรวมด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเอง	1.72	0.36	2.90	0.21	2.93	0.17
2. ภายนอกตนเอง						
1. สถานภาพในครอบครัว	1.63	0.31	3.26	0.65	3.25	0.70
2. สังคม/กลุ่มเพื่อน	1.67	0.34	3.57	0.75	3.54	0.78
3. สถานภาพทางสังคม	1.70	0.41	2.72	0.50	2.78	0.50
4. สถานภาพในโรงเรียน	1.77	0.54	3.38	0.72	3.29	0.63
การเห็นคุณค่าภายนอกตนเองโดยรวมด้านปัจจัยองค์ประกอบภายนอกตนเอง	1.69	0.28	3.23	0.39	3.21	0.36
การเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม	1.71	0.28	3.07	0.24	3.07	0.23

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนทดลองโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ เมื่อใช้แบบวัดชุดเดียวกันวัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองทันที พบว่า ระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อวัดหลังทดลองแล้ว 1 เดือน ก็พบระดับการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 5 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเอง ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

ปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเอง	การทดลอง	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
1. ลักษณะทางกายภาพ	ก่อนทดลอง	22	1.78	0.46	-115.7	*000.0
	หลังทดลอง	22	2.58	0.44		
2. ความสามารถทั่วไป	ก่อนทดลอง	22	1.74	0.39	-9.541	*000.0
	หลังทดลอง	22	3.03	0.44		
3. ภาวะทางความรู้สึก	ก่อนทดลอง	22	1.66	0.44	-7.843	*000.0
	หลังทดลอง	22	2.81	0.43		
4. ค่านิยม	ก่อนทดลอง	22	1.70	0.43	-3.600	*002.0
	หลังทดลอง	22	2.33	0.63		
5. ความมุ่งมั่น	ก่อนทดลอง	22	1.74	0.39	-8.621	*000.0
	หลังทดลอง	22	2.78	0.57		
6. เพศ	ก่อนทดลอง	22	1.71	0.47	-13.998	*000.0
	หลังทดลอง	22	3.90	0.60		
การเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม	ก่อนทดลอง	22	1.72	0.36	-15.266	*000.0
ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเอง	หลังทดลอง	22	2.91	0.21		

* มีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 เป็นการเปรียบเทียบระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเองโดยใช้สถิติ t-test for dependent sample พบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเองโดยรวมและรายด้านสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

ตาราง 6 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายนอกตนเอง ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

ปัจจัยองค์ประกอบ ภายนอกตนเอง	การทดลอง	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
1. สถานภาพในครอบครัว	ก่อนทดลอง	22	1.63	0.31	-184.11	*000.0
	หลังทดลอง	22	3.26	0.65		
2. สังคม/กลุ่มเพื่อน	ก่อนทดลอง	22	1.67	0.34	-12.127	*000.0
	หลังทดลอง	22	3.57	0.75		
3. สถานภาพทางสังคม	ก่อนทดลอง	22	1.70	0.41	-7.591	*000.0
	หลังทดลอง	22	2.72	0.50		
4. สถานภาพในโรงเรียน	ก่อนทดลอง	22	1.77	0.54	-8.254	*000.0
	หลังทดลอง	22	3.38	0.72		
การเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม	ก่อนทดลอง	22	1.69	0.28	-15.893	*000.0
ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายนอกตนเอง	หลังทดลอง	22	3.23	0.39		

* มีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 เป็นการเปรียบเทียบระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายนอกตนเองโดยใช้สถิติ t-test for dependent sample พบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายนอกตนเองโดยรวมและรายด้านสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความคงทนของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยนำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองฉบับเดียวกับการเก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลองทันที ไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มเดิม ภายหลังการทดลอง 1 เดือน เพื่อศึกษาความคงทนของการเห็นคุณค่าในตนเอง แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าที่แบบจับคู่ (paired t-test) แสดงในตาราง 7

ตาราง 7 แสดงผลการวิเคราะห์ความคงทนของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ปัจจัยองค์ประกอบ	การทดลอง	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ภายในตนเอง						
1. ลักษณะทางกายภาพ	หลังทดลองทันที	22	2.58	0.44	1.449	0.162
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	2.56	0.42		
2. ความสามารถทั่วไป	หลังทดลองทันที	22	3.03	0.44	0.568	0.576
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	3.01	0.46		
3. ภาวะทางความรู้สึก	หลังทดลองทันที	22	2.81	0.43	0.646	0.525
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	2.78	0.43		
4. ค่านิยม	หลังทดลองทันที	22	2.33	0.63	-1.000	0.329
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	2.34	0.64		
5. ความมุ่งมั่น	หลังทดลองทันที	22	2.78	0.57	-2.421	0.025
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	3.00	0.40		
6. เพศ	หลังทดลองทันที	22	3.90	0.60	-1.000	0.329
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	3.91	0.57		
การเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม	หลังทดลองทันที	22	2.91	0.21	-1.620	0.120
ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายในตนเอง	หลังทดลอง 1 เดือน	22	2.93	0.17		
ภายนอกตนเอง						
1. สถานภาพในครอบครัว	หลังทดลองทันที	22	3.26	0.65	0.326	0.747
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	3.25	0.70		
2. สังคม/กลุ่มเพื่อน	หลังทดลองทันที	22	3.57	0.75	0.847	0.406
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	3.54	0.78		
3. สถานภาพทางสังคม	หลังทดลองทันที	22	2.72	0.50	-1.433	0.167
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	2.78	0.50		
4. สถานภาพในโรงเรียน	หลังทดลองทันที	22	3.38	0.72	0.901	0.378
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	3.29	0.63		
การเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม	หลังทดลองทันที	22	3.23	0.39	0.629	0.536
ด้านปัจจัยองค์ประกอบภายนอกตนเอง	หลังทดลอง 1 เดือน	22	3.21	0.36		
การเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม	หลังทดลองทันที	22	3.07	0.24	-0.259	0.798
	หลังทดลอง 1 เดือน	22	3.07	0.23		

จากตารางที่ 7 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองทันทีและหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความคงทนในการเห็นคุณค่าในตนเองภายหลังการทดลองไปแล้ว 1 เดือน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการศึกษาตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนทรายมูลวิทยา อำเภотรายมูล จังหวัดยโสธร ประจำปีการศึกษา 2563 มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$) หลังจากเข้าโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เช่นเดียวกันกับการศึกษาของวราพร ชันพล นิธิดา อติภัทรนันท์ และจารุณี มณีกุล (2557) ใช้เทคนิคเอส ที เอ ดี เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษและเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พบว่านักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) หลังการใช้เทคนิคเอส ที เอ ดี เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ

2. การพัฒนาโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 2 ด้าน คือ ด้านองค์ประกอบภายในตน และด้านองค์ประกอบภายนอกตน ซึ่งเป็นด้านที่เกิดการเปลี่ยนแปลงกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และรูปแบบโปรแกรมเป็นแบบใช้หลายแนวทางร่วมกัน (Multi-faceted Cognitive Training Program) โดยรูปแบบโปรแกรมที่มีการใช้หลายเทคนิคหรือหลายแนวทางร่วมกันดังกล่าว จะทำให้ประสิทธิผลดีในการส่งเสริมทักษะด้านการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พระมหาสุรศักดิ์ มุ่งซ้อนกลาง (2557) ศึกษาผลการเรียนรู้และการคิดแบบคุณโทษและทางออก เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยเห็นได้จากผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีขั้นตอนการสอนที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับผู้เรียน ศศิวิมล อินทปติลา และเดชา จันทศักดิ์ (2561) ยังได้สะท้อนรูปแบบของการนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการไปใช้ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แสดงว่าแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และสามารถนำไปใช้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองภายหลังเข้าร่วมโปรแกรม สูงกว่าก่อนเข้าร่วม โปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สามารถอธิบายได้ว่าโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการออกแบบให้เป็นกิจกรรมทั้งหมด 20 กิจกรรมนั้น มีผลให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนทรายมูลวิทยา มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น

การเข้าร่วมกิจกรรมนั้น นักเรียนได้แบ่งปันความคิดของตนเอง และได้สะท้อนความคิดเห็นภายในกลุ่ม รับฟังสมาชิกภายในกลุ่ม ทำให้นักเรียนแต่ละคนเกิดภาพในใจของตนเองชัดเจนขึ้น ส่งผลให้เกิดความคิดใหม่ที่เหมาะสมกับการนำไปพัฒนาตนเอง เกิดการรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวนั้น ต้องไม่นำความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบมาเป็นตัวกำหนด ต้องมีความคิดที่เป็นกลาง มองทุกอย่างตามความเป็นจริง ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2547) กล่าวว่า การคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการฝึกให้คิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญา คือ รู้จักมองและพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ โดยไม่เอาความรู้สึกของตนเองเข้าไปจับหรือเคลือบคลุม

ข้อมูลเชิงปริมาณที่ค่าเฉลี่ยด้านความสามารถทั่วไปหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้ากิจกรรม สัมพันธ์กับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการเข้ารับการฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกวิทย์ พงษ์ภักดี และฉันทนา กล่อมจิต (2553) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะหลังการทดลองมีคะแนนจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนทดลอง และมีคะแนนจิตสาธารณะสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง มีการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลอง และระยะติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน

นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองภายหลังการทดลองกับระยะติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ส่งผลให้การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนมีความคงทน เนื่องจากวิธีการคิดทั้ง 10 รูปแบบที่นำมาเชื่อมโยงในกิจกรรมนั้นครอบคลุมวิธีคิดอย่างถูกระบบ นักเรียนสามารถคิดไตร่ตรองและประมวลความคิดรอบด้าน ดังจะเห็นได้จากระดับการเห็นคุณค่าในตนเองหลังทดลอง 1 เดือน ยังมีความคงทนอยู่ ดังนั้นการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนย่อมสามารถพัฒนาได้ต่อไป สอดคล้องกับ นิรุทธ์ วัฒนภาส (2554) ผลของการให้คำปรึกษาแนวโยนิโสมนสิการที่มีต่อการเพิ่มพูนจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า หลังการทดลองและระยะติดตามผล 4 สัปดาห์กลุ่มทดลองมีความคงทนของคะแนนพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การค้นหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ไม่ได้กล่าวถึงหรือตัดสิน (Judge) ระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง เพียงแต่กล่าวเปรียบเทียบผลของการทดลองระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง สิ่งที่น่าสนใจ การเขียนผลการวิจัยของการศึกษาจะต้องกล่าวถึงระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยอาจจะใช้เกณฑ์เดียวกันกับที่งานวิจัยนี้ได้ใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดระดับการเห็นคุณค่าในตนเองก็ได้

2. การพัฒนาโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ทำให้นักเรียนมีโอกาสปรับความคิดที่เคยเป็นอุปสรรคต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยนักเรียนได้ฝึกคิด พิจารณา ไตร่ตรอง สิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างมีเหตุ มี

ผล นักเรียนสามารถนำประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ได้จากการแบ่งปันจากเพื่อนในกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรม มาปรับใช้ในชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น

3. โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการจะช่วยให้เกิดพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองแล้ว ในการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มที่มีส่วนช่วยให้เกิดพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง กิจกรรมที่กระทำการมีปฏิสัมพันธ์ทางด้านร่างกาย วาจา ใจ จะก่อให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกที่ดีขึ้น และในการรวมกลุ่มนั้น บุคคลจะมีโอกาสแสดงตนอย่างเปิดเผย แสดงออกตามความเป็นจริง ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1) ผลการพัฒนาโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการในครั้งนี้ สถานศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนเข้าร่วม ดังนั้น ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองในนักเรียนระดับอื่นๆ ต่อไป

2) ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปควรใช้คำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้มากขึ้น

3) ในการนำโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการไปใช้ในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ควรศึกษาวิธีคิดและวิธีดำเนินการในแต่ละกิจกรรม เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) สถานศึกษา ครู ควรสะท้อนผลการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองให้นักเรียนทราบ เพื่อให้ นักเรียนได้เกิดการพัฒนาตนเองไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเองที่สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาสาเหตุหรือใช้โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการมาพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองด้านนี้โดยเฉพาะ อาจศึกษาตัวแปรแทรกซ้อนอื่นๆ มาเป็นแนวทางในการพัฒนา

2) ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา กิจกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองในแต่ละด้านอย่างเหมาะสม

3) ควรเลือกกิจกรรมหรือใบงานให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากกิจกรรมมีความสำคัญต่อ ผลการศึกษา

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พงษ์ภักดี และฉันทนา กล่อมจิต. (2553). การใช้โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. **วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัย บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น (EDGKKUJ)**, 4 (1), 12-18.
- ณัฐกมล ชาณูสาธิตพร ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา และศิริกุล อิศรานุรักษ์. (2545). สัมพันธภาพในครอบครัว การยอมรับจากเพื่อน กับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นตอนต้น. **วารสารสาธารณสุขศาสตร์**, 32 (2), 129-139.
- ทวีศิลป์ วิชญ์โยธิน และวิมลรัตน์ วันเพ็ญ. (2556). แนวทางการช่วยเหลือวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมรุนแรงสำหรับบุคลากรสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ดินาดู มีเดีย พลัส จำกัด.
- ทิตินา แหมมณี. (2557). รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนาธิป หอมหวล มรรยาท รุจิวิชัย และชมชื่น สมประเสริฐ. (2557). การเสริมสร้างความรู้สึที่มีคุณค่าในตนเองของผู้ป่วยวัยรุ่นเสพติดแอมเฟตามีน. **วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต**, 28 (1), 81-91.
- นิรุทธ์ วัฒนภาส. (2554). ผลของการให้คำปรึกษาแนวโยนิโสมนสิการที่มีต่อการเพิ่มพูนจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร. **Veridian E-Journal SU**, 4(1), 688-703.
- ปรัททิพย์ พันธุ์มณี. (2555). สมรรถนะการเห็นคุณค่าในตนเองที่มีพื้นฐานจากองค์การและผลการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการบริษัทสื่อสารโทรคมนาคมแห่งหนึ่ง (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2547). **คิดถูก คิดเป็น**. กรุงเทพมหานคร: งานบุญกลุ่มชั้นห้าเดือนกุมภาพันธ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). **โยนิโสมนสิการวิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟ ฟรันท.
- พระมหาสุรศักดิ์ มุ่งซ้อนกลาง. (2557). การศึกษาผลการเรียนรู้และการคิดแบบคุณโทษและทางออกเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณดาว ศูนย์กลาง. (2550). ผลของการฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการโดยผ่านกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนที่มีระดับสติปัญญาแตกต่างกันในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกรุณา (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วราพร ชันพล นิธิดา อติภักธนันท์ และจารุณี มณีกุล. (2557). การใช้เทคนิคเอส ที เอ ดี เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษและการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. **พินเนศวร์สาร**, 10 (1), 113-122.

- วิเชียร อินทรสมพันธ์. (2551). การเห็นคุณค่าในตนเอง. *วารสารสารสนเทศ*, 9 (1).
- ศศิวิมล อินทปัทธา และเดชา จันทศักดิ์. (2561). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโส ม น ส ี ก า ร
ร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 24(2), 209-223.
- สุนัษฐา สุนทรวิภาต และปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ. (2560). ผลของโปรแกรมการฝึกทักษะการคิดตามหลัก
โยนิโสมนสิการที่มีต่อความวิตกกังวลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์
ทางการศึกษา*, 12 (4), 269-281.
- อนรรักษ์ บัณฑิตยชาติ. (2542). ความตระหนักในคุณค่าของตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
(รายงานการวิจัย). กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- อรุณทิพย์ หงส์พิทักษ์ และกาญจนา ไชยพันธุ์. (2558). ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎี
เผชิญความจริงต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น (EDGKKUJ)*, 9 (1), 211-221.

ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร*

Factors Affecting to Political Alertness of the People
in Lamae District, Chumphon Province

พระมหาณัฐพจน์ ขนติธโร, อนุภูมิ โชวเกษม, สุรพล สุธะพรหม และ สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล

Phramaha Natthapot Khantitharo, Anuphum Sokasem, Surapon Suyaprom and Sawat Jiratthitikan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ กรมราชทัณฑ์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University and Department of Corrections

E-mail: yuttana.pra@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง 2) เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง และ 3) ปัญหาและเสนอแนวทางการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร จำนวน 395 คน เก็บข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเรียงตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านนโยบาย ด้านสื่อสารมวลชน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการหาเสียงของผู้สมัคร ด้านพรรคการเมือง และด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร อยู่ในระดับปานกลาง

2. ประชาชนที่มีอายุ การศึกษา และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มี เพศ และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ปัญหาประชาชนเบื่อหน่ายการเมือง ดังนั้น ผู้สมัครแสดงวิสัยทัศน์ให้ประชาชนเห็นถึงความรู้ความสามารถ ในการจะแก้ไขปัญหา การหาเสียงของผู้สมัคร นักการเมืองต้องเปลี่ยนวิธีการ สร้างจุดเด่นให้ประชาชนเชื่อมั่นได้ พรรคการเมืองควรเห็นประโยชน์ประชาชนเป็นที่ตั้ง ด้านนโยบายเน้นหนักการแก้ปัญหาเรื่องของเศรษฐกิจ ด้านสื่อสารมวลชนควรเป็นกลางสร้างความเข้าใจให้ข้อมูลที่เป็นจริง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การเมือง; การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

* Received November 2, 2021; Revised January 5, 2022; Accepted March 14, 2022

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the level of political participation, 2. To compare the level of political participation, and 3. To study recommendations and guidelines to support political alertness of the people in Lamae district, Chumphon Province. Methodology was the mixed methods: The quantitative research collected data with questionnaires from 395 samples people in Lamae district, Chumphon province, Statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean, standard deviation, SD. The qualitative research collected data from 8 key informants by in-depth-interviewing, analyzed data by descriptive interpretation.

Findings of the research were as follows:

1. People had moderate opinions on political awakening factors in Lamae District, Chumphon Province. the mean in descending order as follows: Policy side and Mass communication was at a high level. Campaigning for candidates, political parties and candidate qualifications were at a moderate level.

2. The comparison results showed that People with different age, education and income There were opinions on the political awakening factors of the people in Lamae District, Chumphon Province, Differed statistically significant at the level of 0.05, As for people with different genders and occupations There are no different.

3. Problems and recommendations on factors affecting political awareness of the people in Lamae District, Chumphon Province. The people want and value in each area are as follows. Applicant's features show vision for the public to see knowledge and ability in solving local problems in the future, Can think of just Candidate campaigning side Politicians have to change the methods of campaigning. Create a distinctive point for the people to be confident, Political party Political parties should see the interests of the people in place. Policy focuses on solving economic problems at all levels. Media Should clarify the objectivity to create understanding as a medium provide truthful information.

Keyword: Factors; Affecting; Political alertness

บทนำ

การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยตามมาตรา 72 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง” และเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมืองและการปกครอง เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงของประชาชนในการปกครองประเทศ โดยเจตจำนงดังกล่าวปรากฏอยู่ในรูปของการเรียกร้องเพื่อการสนับสนุนต่อการตัดสินใจทั้งหลายในระบบการเมือง การเลือกตั้งจึงเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง เป็นกระบวนการที่ประชาชนเลือกสรรรัฐบาลที่จะเข้าไปทำหน้าที่บริหารบ้านเมืองและเป็นการสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจปกครองของพรรคการเมืองหรือคณะบุคคลเพียงกลุ่มเดียว (ชุตินา ศิริเมธาวิ, 2560)

การเลือกตั้งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงเจตนาของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ ในอันที่จะมอบความไว้วางใจให้ตัวแทนปวงชนไปใช้อำนาจแทนตน การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทางการเมืองที่มีพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญอันหนึ่งว่าในช่วงเวลาหนึ่ง คณะบุคคลใดจะได้ทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ และประเทศจะเป็นไปในแนวทางใดก็ด้วยความเห็นชอบหรือฉันทานุมัติของประชาชนส่วนใหญ่จากกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งอาจจะมีเหตุผลหรือปัจจัยที่น่าพึงรองรับ หรือเป็นไปโดยอาศัยความรู้สึกลับางประการผ่านนโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัด

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนแต่ละจังหวัดที่ร่วมบริหารประเทศ นอกเหนือจากหน้าที่ในสภาแล้ว ลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหา ความทุกข์ความเดือดร้อนของประชาชนและหาแนวทางแก้ไข เสนอความต้องการของประชาชนในจังหวัดที่เลือกตนขึ้นเป็นผู้แทนราษฎร เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น การของบประมาณเพื่อลงพื้นที่ พัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องต่อสถานการณ์และความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

จากความเป็นมาและความสำคัญ จึงน่าสนใจศึกษาว่า ประชาชนชาวจังหวัดชุมพรมีความคิดเห็นต่อปัจจัยและการตื่นตัวทางการเมือง อย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนากลยุทธ์ สร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นต่อพรรคการเมือง เพื่อชัยชนะในการเลือกตั้งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนใน อำเภอ ละแม จังหวัดชุมพร
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนใน อำเภอ ละแม จังหวัดชุมพร
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือ เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือ ประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร จำนวน 29,611 คน (ข้อมูลผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง, 2562) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 395 คน จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (สุรินทร์ นิยมางกูร, 2560) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูปหรือคน ได้แก่ 1. กลุ่มผู้นำทางการเมือง 2. กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น 3. กลุ่มผู้นำชุมชน 4. กลุ่มนักวิชาการ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.42$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านนโยบาย ($\bar{X}=3.68$) ด้านสื่อสารมวลชน ($\bar{X}=3.52$) อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการหาเสียงของผู้สมัคร ($\bar{X}=3.38$) ด้านพรรคการเมือง ($\bar{X}=3.28$) และ ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร ($\bar{X}=3.22$) อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีอายุ การศึกษา และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มี เพศ และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางเกี่ยวกับปัจจัยที่การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ดังนี้

การลงพื้นที่หาเสียง ควรลงพื้นที่ด้วยตนเอง แสดงวิสัยทัศน์ให้ประชาชนเห็นถึงความรู้ความสามารถ วิธีการหาเสียงน่าเบื่อ ทำให้ประชาชนมีความเฉื่อยชากับเลือกตั้ง นักการเมืองต้องเปลี่ยนวิธีการหาเสียง พรรคการเมืองทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ ควรบริหารบ้านเมืองเพื่อประโยชน์ของประชาชน นโยบายพรรคเป็นการทำการตลาดจากพรรคการเมือง ที่มีคนออกความคิดเห็นให้ ทำให้นโยบายไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง นโยบายควรเน้นหนักการแก้ปัญหาเรื่องของเศรษฐกิจในทุกกระดับ สามารถแก้ได้จริง สื่อมวลชน ควรชี้แจงสิ่งที่เป็นกลางสร้างความเข้าใจในฐานะสื่อมวลชน ให้ข้อมูลที่เป็นจริง ช่วยประชาชนเป็นกระบอกเสียง ไม่ใช่เป็นกระบอกเสียงให้นักการเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร

จากการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า ประชาชนสนใจที่นโยบายของพรรคว่าสามารถตอบโจทย์ความต้องการแก้ปัญหาท้องถิ่นโดยรวมได้หรือไม่ ถ้านโยบายของพรรคการเมืองสามารถแก้ปัญหาสังคมและตรงความต้องการของคนส่วนใหญ่ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเสนอแนะนโยบายในการนำมาเป็นแนวทางการทำงานของพรรค และสื่อสารมวลชน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพรรคและสมาชิกต่อสาธารณะชน ดีแต่คุณสมบัติของผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับผู้สมัครลงเลือกตั้ง สามารถสร้างความตื่นตัวให้กับประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาวเรือง นาคสวัสดิ์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุโขทัย ในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2559” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร อยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งที่ประสบความสำเร็จในการทำงานในอาชีพที่ประสบความสำเร็จของผู้สมัคร เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง มีความรู้ ความสามารถของผู้สมัคร คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะรัตน์ สนแจ้ง (2561) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : ศึกษากรณีประชาชนกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2562” ผลการศึกษาพบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนชาวกรุงเทพมหานครโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านนโยบาย ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร ด้านพรรคการเมือง และด้านวิธีการหาเสียงเลือกตั้ง

ด้านการหาเสียงของผู้สมัคร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร อยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า การหาเสียงต้องสร้างความน่าสนใจ นโยบายมีความโดดเด่น เป็นจริง และจริงจัง ผู้สมัครรับเลือกตั้งนำเสนอทางเลือกใหม่ๆ เป็นจุดขายให้กับประชาชนอยากไปเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาวเรือง นาคสวัสดิ์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุโขทัย ในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2559” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ด้านพรรคการเมือง พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร อยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า พรรคการเมืองมีบุคคลที่นับถือและมีความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศมีตำแหน่งในพรรคการเมือง พรรคการเมืองมีสมาชิกพรรคที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นผู้ที่มีความสมบัติทำให้สนใจไปเลือกตั้ง และนโยบายที่โดดเด่นผลงานที่ผ่านมาทำจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกาญจน์ เข็มนาถ (2563) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมทางการเมืองในการออก

เสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 ในตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา ” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ต่อการดำเนินการของพรรคการเมือง อยู่ในระดับมาก

ด้านนโยบาย พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร อยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า นโยบายของพรรคการเมืองสามารถแก้ปัญหาสังคม และตรงความต้องการของคนส่วนใหญ่ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเสนอแนะนโยบายในการนำมาเป็นแนวทางการทำงานของพรรค เป็นนโยบายที่โดดเด่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธุ์ทิพา อัครธีรณัย (2559) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครนายก : ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. 2559” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายก อยู่ในระดับมาก ด้านคุณลักษณะของผู้สมัครลงมาด้านสื่อบุคคล ด้านพรรคการเมือง ด้านนโยบาย และด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

ด้านสื่อสารมวลชน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร อยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ปัจจุบันสื่อไวต่อการเผยแพร่และกระจายข้อมูล สื่อสารมวลชนดีแต่คุณสมบัติของผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง ทั้งมีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีการวิเคราะห์ให้ข้อคิดและมุมมองที่หลากหลาย มีส่วนในให้ข่าวเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวในการไปเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตินา ศิริเมธาวิ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี: ศึกษาในช่วงเวลา ปี พ.ศ. 2560” พบว่า การเปิดรับสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละสื่อพบว่า สื่อที่มีการเปิดรับมากที่สุด ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อวิทยุ ตามลำดับ ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดลพบุรีมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านสื่อบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง

2. จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร โดยรวมไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ปัจจุบันเพศหญิงให้ความสนใจการเมือง ทั้งช่วงก่อนเลือกตั้งและช่วงเลือกตั้ง จะเห็นว่าในปัจจุบันการร่วมประท้วงหรือเรียกร้องทางการเมือง ทั้งเพศหญิงเข้าร่วมทางการเมืองเช่นเดียวกับเพศชายต่างก็เข้าร่วมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกาญจน์ เข็มมณ (2563) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 ในตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา ” ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 ในตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร โดยรวมแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ประชาชนในช่วงอายุ 18-28 ปี มีความตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก และมีความตื่นตัวทางการเมืองมากกว่าช่วงอายุ 49-58 ปี อายุ 39-49 ปี อายุ 59 ปี

ขึ้นไป และอายุ 29 – 38 ปี ซึ่งเป็นวัยกำลังสร้างเนื้อสร้างตัวสร้างครอบครัว ซึ่งคล้อยกับงานวิจัยของ พระจักรพงษ์ อนุตตรโ (วงษ์โพธิ์) (2563) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อจริยธรรมของผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อจริยธรรมของผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่าประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อจริยธรรมของผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่การตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของทุกคน และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของการเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน ที่อยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย การศึกษาส่งผลกับความสนใจทางการเมือง เช่น ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ ปวช. ปวส. อนุปริญญา ซึ่งเป็นวัยรุ่นให้ความสนใจพรรคการเมือง ติดตามการหาเสียง มากกว่าประชาชนที่มีการศึกษาในระดับอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย วุฒิพิมลวิทยา (2558) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง นายกเทศมนตรี เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี: ศึกษาในห้วงเวลา ปี 2558” ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกตั้ง นายกเทศมนตรีเทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่การตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง จากสถิติการเลือกตั้งจะเห็นว่าประชาชนมาใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้น ทุกอาชีพก็หวังว่าเมื่อมีการเลือกตั้งทุกอย่างก็ดีขึ้น ประเทศไทยก็จะมีทางออกทางการเมืองเร็วขึ้น และหวังให้การเมืองแก้ปัญหาเรื่องปากท้อง เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยงยุทธ พงษ์ศรี (2561) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปทุมธานี : ศึกษาในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2562” ผลการศึกษา อาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปทุมธานี ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความเห็นต่อปัจจัยที่การตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า อภิปรายได้ว่า ปัจจุบันประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง ประชาชนคาดหวังกับการเลือกตั้ง ที่ต้องการนักการเมืองที่ดี ทำงานโปร่งใส บริหารงบประมาณตรวจสอบได้โดยเฉพาะประชาชนกลุ่มที่มีรายได้ 10,001-20,000 บาท และรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท มีความคาดหวังต่อผลการเลือกตั้งมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย วุฒิพิมลวิทยา (2558) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง นายกเทศมนตรี เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี : ศึกษาในห้วงเวลา ปี 2558” ผลการศึกษาพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกตั้ง นายกเทศมนตรีเทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

องค์ความรู้การวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากสอบถามและจากการสัมภาษณ์ สามารถนำมาสรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังแสดงในแผนภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร” อธิบายได้ว่า การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ใน 4 ประเด็น คือ ด้านนโยบาย ด้านสื่อสารมวลชน ด้านการหาเสียงของผู้สมัคร ด้านพรรคการเมือง และด้านคุณลักษณะผู้สมัคร ซึ่งสามารถพัฒนาทั้ง 5 ประเด็นนี้ให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวอยากมีส่วนร่วมในการไปเลือกตั้ง อธิบายได้ดังนี้

ด้านนโยบาย นโยบายสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้และนักการเมืองท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามนโยบายที่เคยกำหนดไว้ก่อนก่อนได้รับเลือกตั้ง มีความรับผิดชอบต่อคำมั่นสัญญากับประชาชน ชุมชน พยายามให้นโยบายเป็นไปตามเป้าหมายและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และหน่วยงานในท้องถิ่น โดยมี

พื้นฐานการปฏิบัติตนตามหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ คือ การที่นักการเมืองไม่ลืมหืมตา มีเหตุผลถึงแม้ไม่สามารถทำตามนโยบายได้หมดประชาชนก็เข้าใจ นโยบายของพรรคการเมือง มีประเด็นตรงกับความต้องการ มีเหตุผลเพียงพอทำให้อยากไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และเชื่อว่าถ้าหากเป็นพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก น่าจะดำเนินนโยบายตามที่หาเสียงไว้ได้ สามารถแก้ปัญหาสังคมและตรงความต้องการของคนส่วนใหญ่ เพราะการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเสนอแนะนโยบายในการนำมาเป็นแนวทางการทำงานของพรรค

ด้านนโยบาย นโยบายสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้และนักการเมืองท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามนโยบายที่เคยกำหนดไว้ก่อนก่อนได้รับเลือกตั้ง มีความรับผิดชอบต่อกำหนดสัญญาที่ประชาชนชุมชน พยายามให้นโยบายเป็นไปตามเป้าหมายและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และหน่วยงานในท้องถิ่น โดยนักการเมืองไม่ลืมหืมตา มีเหตุผลถึงแม้ไม่สามารถทำตามนโยบายได้หมดประชาชนก็เข้าใจ นโยบายของพรรคการเมือง มีประเด็นตรงกับความต้องการ มีเหตุผลเพียงพอทำให้อยากไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และเชื่อว่าถ้าหากเป็นพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก น่าจะดำเนินนโยบายตามที่หาเสียงไว้ได้ สามารถแก้ปัญหาสังคมและตรงความต้องการของคนส่วนใหญ่ เพราะการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเสนอแนะนโยบายในการนำมาเป็นแนวทางการทำงานของพรรค

ด้านสื่อสารมวลชน การตื่นตัวของประชาชนเกิดจากข้อมูลข่าวสาร ที่มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของสื่อ ที่สามารถสื่อสารกับประชาชนได้หลากหลายช่องทาง โดยสื่อต้องมีจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าวสารที่ครอบคลุมไม่ลำเอียง มีความรับผิดชอบ ยึดหลักความรับผิดชอบต่อหน้าที่ สื่อสารมวลชนดีแล้วคุณสมบัติของผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพรรคและสมาชิกต่อสาธารณะชน มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับผู้สมัครลงเลือกตั้ง เจาะลึกศึกษาข้อมูลให้ประชาชนได้รับรู้ สื่อสารมวลชนมีส่วนในให้ข่าวเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวในการไปเลือกตั้งและมีส่วนร่วมทางการเมือง

ด้านการหาเสียงของผู้สมัคร ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีวิธีการหาเสียงโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านแผ่นป้ายและสื่อต่างๆ ที่น่าสนใจ ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม มีจิตอาสาถ้าหากิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือ เมื่อหน้าสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งลงพื้นที่หาเสียงอย่างใกล้ชิดกับประชาชน โดยนำเสนอทางเลือกใหม่ๆ ให้กับประชาชนอยากไปเลือกตั้ง โดยมีพื้นฐานการปฏิบัติตนในการเป็นผู้ที่มีเหตุผลยอมรับและสามารถปฏิบัติได้ตามกฎระเบียบ เงื่อนไขในท้องถิ่นในพื้นที่ได้ ให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส ผู้เป็นหลักคอยให้คำปรึกษาแนะนำ ไม่ลุแก่อำนาจ ในบทบาทความเป็นนักการเมือง รักสันติภาพเพื่อให้สังคม ชุมชน อยู่ร่วมกันอย่างสงบ กิจกรรมใดที่ช่วยเหลือได้ก็ช่วยเหลือ

ด้านพรรคการเมือง พรรคการเมืองจะต้องมีจุดยืน มีนโยบายที่โดดเด่น น่าสนใจสามารถแก้ปัญหาสังคมได้ มีสมาชิกพรรคที่เป็นตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นผู้ที่มีความสามารถทำให้สนใจไปเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง พรรคการเมืองมีเจตนารมณ์ที่มั่นคงให้ประชาชนมีความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร ตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้ง มีวิสัยทัศน์ในการหาเสียงและลงพื้นที่พบปะประชาชนบ่อยๆ เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่และอาชีพ พื้นฐานครอบครัวของผู้สมัครที่จะผลักดันการทำงานที่มีความพร้อม ครอบครัวเป็นตัวอย่างได้ วุฒิภาวะทางการเมืองของผู้สมัครเลือกตั้ง ทำให้

น่าสนใจไปลงคะแนนให้และเคยรับรู้จากข่าวสารมาก่อน ความรู้ ความสามารถของผู้สมัคร คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครน่าสนใจจะต้องมีจุดยืนในเจตนารมณ์ มีนโยบายที่โดดเด่น โดยมีพื้นฐานการปฏิบัติที่เป็นที่ตั้งดังนี้ จะต้องเป็นผู้ที่มีเหตุผลเพียงพอ รู้จักกาลเทศะ ทำความรู้จักกับพื้นที่ที่เป็นฐานเสียง เข้าถึงประชาชน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร รัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีกิจกรรมให้ประชาชนร่วมตรวจสอบคุณสมบัติและความโปร่งใสของผู้สมัคร
- ด้านการหาเสียงของผู้สมัคร พรรคการเมืองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรม เวทีปราศรัยให้ประชาชน สามารถซักถามทำความเข้าใจกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
- ด้านพรรคการเมือง รัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการประชาสัมพันธ์ นโยบายและสอบถามความต้องการของประชาชน
- ด้านนโยบาย พรรคการเมือง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการแจ้งผลการดำเนินงานตามนโยบายและให้โอกาสให้ประชาชนได้ร่วมวิพากษ์การดำเนินงานของพรรคการเมือง
- ด้านสื่อมวลชน สื่อมวลชนประเภทต่างๆ มีจรรยาบรรณในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ไม่ฝักฝ่ายใด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “วิสัยทัศน์ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง”
- ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ประสิทธิผลของนโยบายทางการเมืองของพรรคที่ได้รับชัยชนะการเลือกตั้ง”
- ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบนโยบายพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน”
- ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ประสิทธิผลของการดำเนินนโยบายของรัฐบาล”
- ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ประสิทธิผลของสื่อมวลชนต่อการเมืองไทย”

บรรณานุกรม

- ข้อมูลผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2562, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <https://www.ect.go.th/nakhonratchasima/main.php?filename=index> [15 เมษายน 2562].
- ชุติมา ศิริเมธาวิ. (2560). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี: ศึกษาในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2560”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง : มหาวิทยาลัยเกริก.
- ณัฐกาญจน์ เข็มนาท. (2563). “พฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 ในตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา”. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดาวเรือง นาคสวัสดิ์. (2559). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุโขทัยในห้วงเวลา ปี พ.ศ.2559”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง : มหาวิทยาลัยเกริก.
- ปิยะรัตน์ สนั่นแจ้ง. (2561). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร: ศึกษากรณีประชาชนกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2562”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง : มหาวิทยาลัยเกริก.
- พระจักรพงษ์ อนุตตโร (วงษ์โพธิ์). (2563). “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อจริยธรรมของผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์”. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พันธุ์ทิพา อัครธีรน้อย. (2559). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายก : ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. 2559”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง : มหาวิทยาลัยเกริก.
- ยงยุทธ พงษ์ศรี. (2561). “ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปทุมธานี : ศึกษาในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2562”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง : มหาวิทยาลัยเกริก.
- สมชาย วุฒิพิมลวิทยา. (2558). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง นายกเทศมนตรี เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี : ศึกษาในห้วงเวลา ปี 2558”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง : มหาวิทยาลัยเกริก.

การจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร*

Logistics Management And Enhancement In Competition For OTOP
Products In Sakon Nakhon Province

รัชตพร บุญกอง และ ทรงยุทธ ต้นวัน

Ratchataporn Boonkong and Songyuth Tonwan

คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

Faculty of Industry and Technology, Rajamangala University of Technology Isan Sakon Nakhon Campus

E-mail: ratchataporn.bo@rmuti.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการในการดำเนินการของผู้ประกอบการและผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร และเพื่อเสนอแนวทางการจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการและผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร โดยสุ่มแจกแบบสอบถามจำนวน 193 ชุด แก่ผู้ประกอบการโอท็อป ระดับสามถึงห้าดาวในจังหวัดสกลนคร และนำเข้าข้อมูลมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ทางสถิติ ผลการวิจัย พบว่า มีผลกระทบในระดับมาก ระหว่างการนำเอาการจัดการโลจิสติกส์เข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการโอท็อป และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคม มีผลกระทบสำคัญต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้า การวิจัยนำมาสู่ข้อสรุปที่ว่า การพัฒนากลยุทธ์โลจิสติกส์ที่ดีและเหมาะสมจะช่วยให้ผู้ประกอบการโอท็อปในการสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการโลจิสติกส์; การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน; ผลิตภัณฑ์ OTOP

* Received October 5, 2021; Revised December 4, 2021; Accepted February 25, 2022

Abstract

This research aimed to study patterns and methods of operation of OTOP entrepreneurs and manufacturers in Sakon Nakhon Province. To study the factors affecting operations in the production and distribution of OTOP products in Sakon Nakhon Province, and to propose logistics management guidelines and increase competitiveness for OTOP operators and manufacturers in Sakon Nakhon Province. In this regard, 193 questionnaires were randomly distributed. The hypothesis is statistically tested using statistical analysis program. The results indicated that there are strong relationships between OTOP entrepreneurs' logistics need and implementation and enhancing their competitive advantage. In addition, factors have strongly contributed and effected logistics operations and implementation. The implications reflect that building and adopting an effective logistics strategy offers opportunities to create sustainable competitive advantage. Research in area of logistics designing and implementation to each particular OTOP product would be further conducted.

Keywords: Logistics Management; Enhancing A Competitive Advantage; OTOP Products

บทนำ

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เป็นโครงการที่รัฐบาลมีนโยบายเพื่อส่งเสริมภาคการผลิตสินค้าชุมชนและผู้ผลิตในระดับรากหญ้าให้เกิดการพัฒนาด้านการผลิต การประกอบการ และการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและประชากรในท้องถิ่น รวมทั้งสร้างงานผลิตภัณฑ์ไทย เป็นการพัฒนาคุณภาพเพิ่มมาตรฐานการส่งออก โดยได้คัดสรรสินค้าสุดยอดของแต่ละจังหวัด มุ่งสู่ระดับภาค และระดับประเทศ ซึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP จังหวัดสกลนคร เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ที่จัดอยู่ใน พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยที่ผ่านมามีความสามารถทำยอดขายได้มากในส่วนของจังหวัดสกลนครนั้นมีการจัดแสดงสินค้า OTOP ขึ้นหลายครั้งตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภคทั่วไป

อย่างไรก็ตามการที่ชาวบ้านหรือผู้ประกอบการในชุมชนสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนากิจการเพียงอย่างเดียว อาจยังไม่เพียงพอที่จะทำให้สินค้าของชุมชนสามารถแข่งขันกับสินค้า ของคู่แข่ง ทั้งภายในและต่างประเทศได้ ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการโลจิสติกส์ และห่วงโซ่อุปทานเพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดภายในและต่างประเทศ เป็นความรู้และเทคนิคที่ผู้ประกอบการควรทราบเพื่อนำเอากลยุทธ์ที่ได้มาใช้กับกิจการเพื่อสร้างจุดแข็ง และโอกาสในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตน รวมทั้งสร้างและยกระดับขีดความสามารถใน การแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าวการนำเอาองค์ความรู้และกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP มาประยุกต์ใช้กับผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง โดยนักวิจัยเห็นว่านอกจากศักยภาพของผู้ประกอบการแล้ว ภาครัฐบาลต้องพร้อมที่จะเข้าไปช่วยเหลือในด้านการส่งเสริมความรู้การบริหารจัดการด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด โดยเฉพาะการจัดการการเคลื่อนย้ายวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่ผู้จัดส่งวัตถุดิบไปยังลูกค้าหรือผู้บริโภค เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สามารถจำหน่ายได้ทั้งภายในและต่างประเทศด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุดและมีระดับคุณภาพของการส่งมอบผลิตภัณฑ์และการให้บริการที่ดี

การศึกษารั้วนี้จะเริ่มต้นด้วยการนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” โดยอธิบายความเป็นมา แนวคิด และวัตถุประสงค์ของโครงการดังกล่าวโดยสังเขป จากนั้นจะอธิบายบทบาทและความสำคัญของการจัดการโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทาน ที่มีต่อการพัฒนา และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ OTOP ทั้งนี้ผลการศึกษาจะชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญเกี่ยวกับว่าอะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการสามารถสร้างผลกำไรได้มากขึ้น รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้ผู้ประกอบการสามารถสร้างหรือเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้ นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุนในกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มได้อย่างไร และผู้ประกอบการสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าในกิจกรรมโลจิสติกส์ เช่น การลดช่วงเวลา การส่งมอบสินค้าให้สั้นลง การทำให้สินค้าไม่เกิดความเสียหายขณะเคลื่อนย้ายการจัดส่งผลิตภัณฑ์ตรงเวลาและมีคุณภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการในการดำเนินการของผู้ประกอบการและผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการและผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed methods) ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดสกลนคร ที่ได้รับการคัดเลือกกว่าเป็น Product Champion จำนวน 5 กลุ่ม จากตารางรายการผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ได้รับการคัดสรรให้เป็น Product Champion ปี 2562 (กลุ่ม 3-5 ดาว) จำนวน 364 ราย (Office for the Promotion of Local Wisdom and Community Enterprise. Department of Community Development, 2020)
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร จำนวน 193 ราย โดยการเปิดตารางของ Krejcie และMorgan (Srisaard, 2002)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร จำนวน 14 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้า จำนวน 9 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำแบบสอบถามมาให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมทางสถิติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร ที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ นำมาแจกแจงความถี่ และคำนวณร้อยละ

2. ข้อมูลการปฏิบัติเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้า มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) นำมาให้คะแนน โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มีผลกระทบมากที่สุด กำหนดให้ 5 คะแนน, มีผลกระทบมากกำหนดให้ 4 คะแนน, มีผลกระทบปานกลางกำหนดให้ 3 คะแนน, มีผลกระทบน้อย กำหนดให้ 2 คะแนน, มีผลกระทบน้อยที่สุด กำหนดให้ 1 คะแนน จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายหาค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีผลกระทบมากที่สุด, ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีผลกระทบมาก, ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีผลกระทบปานกลาง, ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีผลกระทบน้อย, ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีผลกระทบน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม นั่นคือ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร มาคำนวณโดยใช้สถิติพื้นฐาน ร้อยละ โดยข้อมูลที่ได้สามารถจำแนกได้ตามรายละเอียดในตารางที่ 1 - ตารางที่ 14 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เพศของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP

เพศ	ร้อยละ (%)
ชาย	16.6
หญิง	83.4
รวม	100.0

จากตารางที่ 1 แสดงการศึกษาเพศของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ผู้ประกอบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 83.4 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 16.6

ตารางที่ 2 อายุของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP

อายุ	ร้อยละ (%)
31 – 40 ปี	7.8
41 – 50 ปี	22.8
51 – 60 ปี	25.4
61 ปีขึ้นไป	44.0
รวม	100.0

จากตารางที่ 2 แสดงการศึกษาอายุของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีอายุ 61 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมาคือ ผู้ประกอบการที่มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.4 และผู้ประกอบการที่มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.8 นอกนั้นเป็นผู้ประกอบการที่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.8

ตารางที่ 3 ระดับการศึกษาของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP

ระดับการศึกษา	ร้อยละ (%)
ประถมศึกษา	13.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	45.6
ปริญญาตรี	41.4
รวม	100.0

จากตารางที่ 3 แสดงการศึกษาระดับการศึกษาของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมาคือ ผู้ประกอบการที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 41.4 และผู้ประกอบการที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 13.0

ตารางที่ 4 ประเภทของผลิตภัณฑ์ OTOP

ประเภทของผลิตภัณฑ์	ร้อยละ (%)
อาหาร	13.5
เครื่องดื่ม	15.0
ผ้า	35.3
เครื่องใช้ ของตกแต่งและของที่ระลึก	30.0
สมุนไพรที่เป็นยาและไมใช่ยา	6.2
รวม	100.0

จากตารางที่ 4 แสดงการศึกษาระดับการศึกษาประเภทของผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า คิดเป็นร้อยละ 35.3 รองลงมาคือ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องใช้ ของตกแต่งและของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 30.0 และผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ 15.0 ส่วนที่เหลือเป็นผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร ผลิตภัณฑ์ประเภทสมุนไพรที่เป็นยาและไมใช่ยา คิดเป็นร้อยละ 13.5 และร้อยละ 6.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ระยะเวลาของการจัดตั้งธุรกิจผลิตภัณฑ์ OTOP ของผู้ประกอบการ

ระยะเวลาของการจัดตั้งธุรกิจ	ร้อยละ (%)
1 – 3 ปี	18.7
3 – 5 ปี	23.8
5 – 7 ปี	2.6
มากกว่า 7 ปี	54.9
รวม	100.0

จากตารางที่ 5 แสดงการศึกษาระยะเวลาของการจัดตั้งธุรกิจผลิตภัณฑ์ OTOP ของผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการจัดตั้งและดำเนินธุรกิจมาเป็นระยะเวลามากกว่า 7 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.9 รองลงมาคือ ผู้ประกอบการที่มีการจัดตั้งและดำเนินธุรกิจอยู่ในระหว่าง 3 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.8 ขณะที่

ผู้ประกอบการที่มีการจัดตั้งและดำเนินธุรกิจอยู่ในระหว่าง 1 – 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.7 และร้อยละ 2.6 จัดตั้งและดำเนินธุรกิจอยู่ในระหว่าง 5 – 7 ปี

ตารางที่ 6 จำนวนของสมาชิกหรือพนักงานในองค์กรของธุรกิจผลิตภัณฑ์ OTOP

จำนวนสมาชิก/พนักงาน	ร้อยละ (%)
1 – 7 คน	11.4
8 – 20 คน	22.3
21 – 50 คน	57.0
51 – 75 คน	9.3
รวม	100.0

จากตารางที่ 6 แสดงการศึกษาจำนวนของสมาชิกหรือพนักงานในองค์กรของธุรกิจผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ธุรกิจผลิตภัณฑ์ OTOP ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกหรือพนักงานในองค์กรอยู่ระหว่าง 21 – 50 คน คิดเป็นร้อยละ 57.0 รองลงมาคือ ธุรกิจผลิตภัณฑ์ OTOP ที่มีจำนวนสมาชิกหรือพนักงานในองค์กรอยู่ระหว่าง 8 – 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.3 ขณะที่ธุรกิจผลิตภัณฑ์ OTOP ที่มีจำนวนสมาชิกหรือพนักงานในองค์กรอยู่ระหว่าง 1 – 7 คน คิดเป็นร้อยละ 11.4 และธุรกิจผลิตภัณฑ์ OTOP ที่มีจำนวนสมาชิกหรือพนักงานในองค์กรอยู่ระหว่าง 51 – 75 คน คิดเป็นร้อยละ 9.3

ตารางที่ 7 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP

รายได้ (บาท)	ร้อยละ (%)
น้อยกว่า 25,000	17.1
25,000 – 50,000	53.4
50,000 – 100,000	20.2
100,000 – 200,000	9.3
รวม	100.0

จากตารางที่ 7 แสดงการศึกษารายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า รายได้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 25,000 – 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 53.4 รองลงมาคือ ผู้ประกอบการที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 50,000 – 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.2 และผู้ประกอบการที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.1 นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ประกอบการที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 100,000 – 200,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่สูงนั้น มีเพียงร้อยละ 9.3

ตารางที่ 8 แหล่งเงินทุนในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ OTOP

แหล่งเงินทุน	ร้อยละ (%)
ทุนส่วนตัว	41.5
ธนาคาร	35.8
หน่วยงานราชการ	22.7
รวม	100.0

จากตารางที่ 8 แสดงการศึกษาแหล่งเงินทุนในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ OTOP ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ใช้ทุนส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 41.5 และผู้ประกอบการได้รับเงินทุนในการบริหารจัดการจากธนาคาร คิดเป็นร้อยละ 35.8 ขณะที่ผู้ประกอบการร้อยละ 22.7 ได้รับเงินทุนในการบริหารจัดการจากหน่วยงานราชการ

ตารางที่ 9 แหล่งที่มาของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP

แหล่งวัตถุดิบ	ร้อยละ (%)
ใช้วัตถุดิบภายในจังหวัดทั้งหมด	80.3
ใช้วัตถุดิบภายในจังหวัดร้อยละ 80	12.4
ใช้วัตถุดิบภายในจังหวัดน้อยกว่าร้อยละ 80	7.3
รวม	100.0

จากตารางที่ 9 แสดงการศึกษาแหล่งที่มาของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP มีการใช้วัตถุดิบส่วนใหญ่ภายในจังหวัด โดยผู้ประกอบการใช้วัตถุดิบภายในจังหวัดทั้งหมดเพื่อผลิตสินค้า คิดเป็นร้อยละ 80.3 และผู้ประกอบการใช้วัตถุดิบภายในจังหวัดร้อยละ 80 คิดเป็นร้อยละ 12.4 ขณะที่ผู้ประกอบการที่ใช้วัตถุดิบภายในจังหวัดน้อยกว่าร้อยละ 80 คิดเป็นร้อยละ 7.3

ตารางที่ 10 ช่วงเวลาที่ใช้ในการผลิตหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP

ช่วงเวลาที่ใช้ในการผลิต/จำหน่าย	ร้อยละ (%)
เวลาว่างจากงานประจำหรืองานเกษตร	43.5
ทำการผลิตเฉพาะบางฤดูกาล	24.9
ทำการผลิตเต็มเวลา	31.6
รวม	100.0

จากตารางที่ 10 แสดงการศึกษาช่วงเวลาที่ใช้ในการผลิตหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP มีการผลิตหรือจำหน่ายในช่วงเวลาว่างจากงานประจำหรือช่วงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 43.5 ขณะที่ผู้ประกอบการ ร้อยละ 31.6 ทำการผลิตหรือจำหน่ายสินค้าเต็มเวลา โดยไม่ได้ประกอบอาชีพอื่นใดเลย และผู้ประกอบการ ร้อยละ 24.9 จะทำการผลิตหรือจำหน่ายเฉพาะบางฤดูกาลเท่านั้น

ตารางที่ 11 รูปแบบของการผลิตและจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ OTOP

รูปแบบของการผลิต/จำหน่าย	ร้อยละ (%)
ผลิตตามคำสั่งซื้อและส่งให้ลูกค้าทันทีเมื่อผลิตเสร็จ	45.1
ผลิตและจัดเก็บเพื่อรอจำหน่าย	49.2
ผลิตเมื่อมีงานจำหน่ายสินค้า	5.7
รวม	100.0

จากตารางที่ 4.1.11 แสดงการศึกษารูปแบบของการผลิตและจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ร้อยละ 49.2 จะทำการผลิตและจัดเก็บเพื่อรอจำหน่ายแก่ลูกค้า เมื่อลูกค้า

ต้องการซื้อหรือเมื่อมีเทศกาลหรืองานแสดงสินค้า OTOP ขณะที่ผู้ประกอบการร้อยละ 45.1 จะทำการผลิตตามคำสั่งซื้อและส่งให้แก่ลูกค้าทันทีเมื่อผลิตเสร็จ โดยไม่มีการเก็บสต็อกสินค้าไว้ และผู้ประกอบการร้อยละ 5.7 จะผลิตเมื่อมีงานเทศกาลหรืองานแสดงสินค้า OTOP

ตารางที่ 12 สถานที่จัดเก็บวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูป

สถานที่จัดเก็บวัตถุดิบ/สินค้า	ร้อยละ (%)
บ้านหรือสถานที่ผลิต	74.6
เช่าคลังสินค้าของท้องถิ่นหรือตำบล	12.4
ผลิตหรือจำหน่ายทันที	14.0
รวม	100.0

จากตารางที่ 12 แสดงการศึกษาสถานที่จัดเก็บวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูป พบว่า ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ส่วนใหญ่มีการจัดเก็บวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูปไว้ที่บ้านหรือสถานที่ผลิตของตน คิดเป็นร้อยละ 74.6 ขณะที่ผู้ประกอบการร้อยละ 14.0 ทำการผลิตและจำหน่ายทันทีหรือผลิตตามคำสั่งซื้อของลูกค้า โดยจะไม่ทำการผลิตเพื่อสต็อกไว้ และผู้ประกอบการร้อยละ 12.4 เช่าคลังสินค้าของท้องถิ่นหรือสถานที่ของตำบล เพื่อทำการจัดเก็บวัตถุดิบหรือสินค้าสำเร็จรูป

ตารางที่ 13 แหล่งจำหน่ายหลักของผลิตภัณฑ์ OTOP

แหล่งจำหน่าย	ร้อยละ (%)
ตลาดภายในจังหวัด	41.5
ตลาดภายนอกจังหวัด	58.5
รวม	100.0

จากตารางที่ 13 แสดงการศึกษาแหล่งจำหน่ายหลักของผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ส่วนใหญ่ร้อยละ 58.5 มีการจำหน่ายสินค้าภายนอกจังหวัด อาทิ จังหวัดใกล้เคียงที่มีการจัดงาน OTOP หรืองานแสดงสินค้าที่กรุงเทพมหานคร ขณะที่ผู้ประกอบการร้อยละ 41.5 ผลิตและจำหน่ายสินค้าภายในจังหวัดของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการวางจำหน่าย ณ สถานที่ผลิตของตนหรือในงานแสดงสินค้าต่างๆ ภายในจังหวัดของตน

ตารางที่ 14 ช่องทางการจำหน่ายของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP

ช่องทางการจำหน่าย	ร้อยละ (%)
จำหน่ายเองอย่างเดียว	19.2
จำหน่ายเองและผ่านคนกลาง	15.5
จำหน่ายผ่านหน่วยงานภาครัฐ สหกรณ์ พัฒนาชุมชน	65.3
รวม	100.0

จากตารางที่ 14 แสดงการศึกษาช่องทางการจำหน่ายของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP พบว่า ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ส่วนใหญ่มีช่องทางการจำหน่ายผ่านหน่วยงานภาครัฐ สหกรณ์ พัฒนาชุมชน คิดเป็นร้อยละ 65.3 ขณะที่ผู้ประกอบการที่มีการจำหน่ายสินค้าด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 19.2 และ

ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ที่มีช่องทางการจำหน่ายโดยการจำหน่ายเองและผ่านตัวกลาง เช่น ผู้ค้าส่ง หรือผู้ค้าปลีก คิดเป็นร้อยละ 15.5

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจาย

ผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม นั่นคือ ข้อมูลปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร มาคำนวณโดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยข้อมูลที่ได้สามารถจำแนกได้ตามรายละเอียดในตารางที่ 15 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้าของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้า	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	3.72	.78	มาก
2. ทักษะและฝีมือของแรงงาน	3.78	.97	มาก
3. การจัดหาวัตถุดิบมาผลิต	3.44	.89	ปานกลาง
4. คุณภาพของสินค้า	3.55	.95	มาก
5. การแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น	3.21	.99	ปานกลาง
6. สภาพเศรษฐกิจและสังคม	4.19	.64	มาก
7. ระบบการกระจายสินค้า	3.65	.73	มาก
8. การใช้ IT ในการจำหน่ายสินค้า	3.66	.80	มาก
9. ระบบขนส่งสินค้า	3.64	.81	มาก
รวม	3.65	.84	มาก

+จากตารางที่ 15 แสดงการศึกษาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้าของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = .84) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคม ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = .64) รองลงมา คือ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้าที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ปัจจัยด้านทักษะและฝีมือของแรงงาน, การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ, การใช้ IT ในการจำหน่ายสินค้า, ระบบการกระจายสินค้า, ระบบขนส่งสินค้า, คุณภาพของสินค้า ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ 2 ข้อสุดท้าย คือ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้าที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดหาวัตถุดิบมาผลิต และการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาการจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้าของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP โดยรวมในระดับมาก โดยให้ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้า รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยด้านทักษะและฝีมือ, การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ, การใช้ IT ในการจำหน่ายสินค้า, ระบบการกระจายสินค้า ระบบขนส่งสินค้า, คุณภาพของสินค้า ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา จรูญศรีโชติกำจร (2550) ได้ศึกษาผลกระทบของประสิทธิภาพ การจัดการโลจิสติกส์ที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหาร ในประเทศไทย พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารในประเทศไทยมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการโลจิสติกส์โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการพยากรณ์ ด้านการบริหารสินค้าคงคลัง ด้านการจัดซื้อ ด้านการติดต่อสื่อสารทางโลจิสติกส์ ด้านการขนส่ง และด้านการบริหารคลังสินค้า และมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับความได้เปรียบ ทางการแข่งขัน โดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านต้นทุน ด้านความแตกต่าง และด้านการมุ่งเน้น บางส่วนของการตลาด ผู้ประกอบการธุรกิจที่มีเงินทุนจดทะเบียน จำนวนพนักงาน และระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจแตกต่างกัน มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับประสิทธิภาพ การจัดการโลจิสติกส์ และมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขันแตกต่างกัน โดยสรุป ประสิทธิภาพการจัดการโลจิสติกส์มีความสัมพันธ์ และผลกระทบเชิงบวกกับความได้เปรียบ ทางการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารในประเทศไทย ดังนั้น ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหาร ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการโลจิสติกส์ให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการสะท้อนถึงความได้เปรียบทางการแข่งขันอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ และคุณค่าต่อผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งจะส่งผลสำเร็จต่อองค์กรในที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของแสงจันทร์ ศรีประเสริฐ (2051) ศึกษาการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น OTOP ประเภทผ้า ด้วยการประยุกต์ใช้กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการโลจิสติกส์เข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP อยู่ในระดับปานกลางและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่ง นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายสินค้า/วัตถุดิบ และส่งผ่านข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งต่อการนำเอาระบบโลจิสติกส์ที่ดีและเหมาะสม ควรจะช่วยให้ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในการสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันอย่างยั่งยืน

2. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้าของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในระดับปานกลาง โดยให้ปัจจัยด้านการจัดหาวัตถุดิบมาผลิต และการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น ซึ่งไม่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ (2549) ได้ศึกษาการจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัด

ชลบุรี พบว่า มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ระหว่างการนำเอาการจัดการโลจิสติกส์เข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ OTOP และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายสินค้าหรือวัตถุดิบ และการส่งผ่านข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งต่อการนำระบบโลจิสติกส์มาประยุกต์ใช้ การศึกษานำมาสู่ข้อสรุปที่ว่า การพัฒนากลยุทธ์โลจิสติกส์ที่ดีและเหมาะสม จะช่วยผู้ประกอบการ OTOP ในการสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันอย่างยั่งยืน เนื่องจากความแตกต่างของพื้นที่ และข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร

สรุปผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ ระหว่าง 51 – 60 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. เป็นผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ประเภทผ้า มีการจัดตั้งและดำเนินธุรกิจมาเป็นระยะเวลามากกว่า 7 ปี มีจำนวนสมาชิกหรือพนักงานในองค์กรอยู่ระหว่าง 21 – 50 คน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 25,000 – 50,000 บาท ใช้ทุนส่วนตัวในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ แหล่งที่มาของวัตถุดิบส่วนใหญ่มาจากภายในจังหวัด มีการผลิตหรือจำหน่ายในช่วงเวลาว่างจากงานประจำ หรือช่วงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร จะทำการผลิตและจัดเก็บเพื่อรอจำหน่ายแก่ลูกค้า เมื่อลูกค้าต้องการซื้อหรือเมื่อมีเทศกาลหรืองานแสดงสินค้า OTOP มีการจัดเก็บวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูปไว้ที่บ้านหรือสถานที่ผลิตของตน มีการจำหน่ายสินค้าภายนอกจังหวัด อาทิ จังหวัดใกล้เคียงที่มีการจัดงาน OTOP หรืองานแสดงสินค้าที่กรุงเทพมหานคร และมีช่องทางการจำหน่ายผ่านหน่วยงานภาครัฐ สหกรณ์ พัฒนาชุมชน

สรุปตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร

สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้าของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP โดยรวมในระดับมาก โดยให้ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้า รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยด้านทักษะและฝีมือ, การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ, การใช้ IT ในการจำหน่ายสินค้า, ระบบการกระจายสินค้า, ระบบขนส่งสินค้า, คุณภาพของสินค้า ตามลำดับ และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้าในลำดับสุดท้าย คือ การจัดหาวัตถุดิบมาผลิต และการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น

องค์ความรู้การวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถแสดงผลลัพธ์ที่เป็นองค์ความรู้การวิจัย จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับสามถึงห้าดาวในจังหวัดสกลนคร เพื่อเสนอแนวทางการจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการและผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ดังนี้

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร

(เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย)

1) สภาพเศรษฐกิจและสังคม เช่น สถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 ไม่สามารถไปขายตามงานแสดงสินค้าได้

2) ทักษะฝีมือของแรงงาน เช่น รสชาติ ความสวยงาม ที่ดึงดูดผู้บริโภค

3) การสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ เงินลงทุนเพิ่ม

4) การใช้ IT ในการกระจายสินค้า เช่น สามารถนำทักษะความรู้ด้าน IT มาใช้เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายได้

5) ระบบการกระจายสินค้า มีผลมากเนื่องจากหากมีจุดรับสินค้าไปจำหน่ายนอกพื้นที่ จะเป็นการเพิ่มรายได้

6) ระบบขนส่งสินค้า มีผลมากเนื่องจากบริษัทขนส่งสินค้า มีส่วนช่วยในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย

7) คุณภาพของสินค้า มีผลมากเนื่องจากหากสินค้ามีคุณภาพ ก็จะทำให้เกิดการซื้อซ้ำ แนะนำต่อ

8) การจัดหาวัตถุดิบมาผลิต มีผลปานกลางเนื่องจากนำวัตถุดิบที่มีในชุมชนมาใช้ในการผลิต

9) การแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น มีผลปานกลางเนื่องจากสินค้ามีกลุ่มลูกค้า และจุดเด่นแตกต่างกัน

ดังนั้น แนวทางการจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการและผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการไม่สามารถนำสินค้าไปจำหน่ายในงานแสดงสินค้า หรือแหล่งท่องเที่ยวได้ จึงควรมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย คือ การขายสินค้าออนไลน์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการวิจัย พบว่า ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร ประสบปัญหาที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรได้รับการแก้ไข ดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายสินค้าของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร คือ ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะปัจจุบันที่ทั่วโลกต่างประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ส่งผลให้ผู้ประกอบการไม่

สามารถนำสินค้าไปจำหน่ายในงานแสดงสินค้า หรือแหล่งท่องเที่ยวได้ จึงควรมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย เช่น การขายสินค้าออนไลน์

2. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ อาทิเช่น การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการผลิต เพื่อจะเพิ่มขีดความสามารถ และขยายไปยังตลาดต่างประเทศ

3. ปัจจัยด้านทักษะและฝีมือแรงงาน ควรมีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องของส่งเสริมการขาย การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย และทันสมัยมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถขยายต่อไปในทัศนะที่กว้างมากขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ในการอธิบายปรากฏการณ์และปัญหาทางด้านปัจจัยใดที่มีผลต่อผลกระทบต่อการดำเนินการในการผลิตและกระจายผลิตภัณฑ์ OTOP หรือปัญหาอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกัน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะประเด็น สำหรับการทำการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำศึกษาจากผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดสกลนคร สำหรับงานวิจัยในอนาคตนั้น แนะนำให้ผู้วิจัยท่านต่อไปอาจทำการศึกษารังต่อไปโดยศึกษาผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดอื่นๆ เพื่อนำมาผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบกัน

2. สำหรับงานวิจัยในอนาคตนั้น แนะนำให้ผู้วิจัยท่านต่อไปทำการศึกษาหรือเพิ่มเติมตัวแปรอิสระอื่นที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ทำการศึกษาอยู่ นี้ ตามแนวโน้มการพัฒนาธุรกิจของตลาดในขณะนั้น เพื่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายเชิงรุกของคู่แข่งและค่านิยมของผู้บริโภคในขณะนั้น

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2546). **คู่มือการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย.
- คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2546). **โลจิสติกส์และการจัดการซัพพลายเชน “กลยุทธ์ทำให้รวยช่วยให้ประหยัด”**. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมลสมัย.
- ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์. (2549). **การจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับผลิตภัณฑ์ OTOP ในจังหวัดชลบุรี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วาสนา จรุงสุทธิโชติกำจร. (2550). **ผลกระทบของประสิทธิภาพการจัดการโลจิสติกส์ที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- แสงจันทร์ ศรีประเสริฐ. (2551). **การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น TOP ประเภทผ้า ด้วยการประยุกต์ใช้กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์และห่วงอุปทานในจังหวัดมหาสารคาม**. วิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา ประจำปีงบประมาณ 2551. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมพัฒนาชุมชน. (2563). **ผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ได้รับการคัดสรรให้เป็น Product Champion ปี 2562 (กลุ่ม 3-5 ดาว) www.cep.cdd.go.th/services/star**. สืบค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2563.

ความสัมพันธ์ของกลุ่มทหารที่มีอิทธิพลต่อการเมืองไทย*

Relationship Of Military Groups Influencing Thailand's Politics

กิตติวินท์ หาญศักดิ์ลี และ วัลลภ ปิริยววรรณะ

Kittiwint Hansaksit and Wallop Piriyawattana

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

Email: beau_polsci@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาในความสัมพันธ์ของทหารในการรวมกลุ่ม 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นเอกภาพของการรวมกลุ่ม 3) เพื่อศึกษาผลกระทบของการรวมกลุ่มของทหารที่มีต่อระบบการเมืองไทย วิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การตรวจสอบข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ โดยวิเคราะห์เนื้อหา ที่อาศัยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย จากการจำแนกและจัดระบบข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ภายใต้การศึกษาแนวคิดความสัมพันธ์บทบาททางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสัมพันธ์ของกลุ่มวงศ์เทวัญ เป็นชื่อเรียกของทหารบกที่รับราชการในกรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์และกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ ขณะที่กลุ่มบูรพาพยัคฆ์ เป็นกลุ่มนายทหารกองทัพบกที่รับราชการในกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ เริ่มมีบทบาทมาก จากเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 ซึ่งอุดมการณ์ของทั้งสองกลุ่มมีความเป็นอนุรักษนิยมแบบกษัตริย์นิยมและชาตินิยม 2) สายสัมพันธ์การรวมกลุ่ม ทำให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพ ประกอบด้วย 2.1) ความเป็นเครือญาติ 2.2) สายการบังคับบัญชา 2.3) ผลประโยชน์ 3) ผลกระทบของการรวมกลุ่ม ของทหารที่มีต่อระบบการเมืองไทย ทำให้เกิดความถดถอยของระบอบประชาธิปไตย ทำลายระบบนิติรัฐ เกิดการสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ โดยไม่มีมติทางสัญญาประชาคม แต่เป็นมติทางอำนาจนิยมเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหาร รวมถึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เช่น เกิดวงจรอุบาทว์

คำสำคัญ: วงศ์เทวัญ; บูรพาพยัคฆ์; การรวมกลุ่มของทหาร; การสืบทอดอำนาจทางการเมือง

* Received February 1, 2022; Revised March 4, 2022; Accepted April 20, 2022

Abstract

This research article is intended for 1) to study the history of military relations in group 2) to study the unification of unity of the grouping. 3) To study the impact of the militarization of Thailand's political system, this research is a data collection by research, research, field research, with 18 key people, with an in-depth interview, using expert scrubs. By analyzing the content, interpreting an inductive conclusion from classification and organising data based on the purposes of research under the study of ideas, relations, political roles.

Research found that 1) The relationship of the Royal Family is call Wongthewan for the official army in the 1st infantry Division, keeping him and the 1st division. As the Burapha Phayak Group is a group of military officers in the second Infantry, he has begun to play a lot. From a 2006 and 2014 coup. The two ideology groups of the two groups are conservatives and nationalists.2) The symposium contains the unity of 2.1) family-friendly chain. 2.2) The benefits of 3) the impact of a group of soldiers' political system. Without a social contract, but a powerful dimension to use as a tool to inherit the power of the Republic, as well as obstructing democracy development, such as a vicious cycle. article is intended for 1) to study the history of military relations in group 2) to study the unification of unity of the grouping. 3) To study the impact of the militarization of Thailand's political system, this research is a data collection by research, research, field research, with 18 key people, with an in-depth interview, using expert scrubs. By analyzing the content, interpreting an inductive conclusion from classification and organising data based on the purposes of research under the study of ideas, relations, political roles. Research found that 1) The relationship of the Royal Family is called for the official army in the 1st infantry Division, keeping him and the 1st division. As the Burapha Phayak in Group is a group of military officers in the second Infantry, he has begun to play a lot. From a 2006 and 2014 coup. The two ideology groups of the two groups are conservatives and nationalists.2) The symposium contains the unity of 2.1) family chain. 2.2) The benefits of 3) the impact of a group of soldiers' political system. Without a social contract, but a powerful dimension to use as a tool to inherit the power of the Republic, as well as obstructing democracy development, such as a vicious cycle.

Keywords: Wongthewan; Burapha Phayak; Military Integration; Political Succession

บทนำ

การเมืองกับสังคมมนุษย์ จึงถือว่าเป็นสมาชิกของสังคม เป็นกิจกรรมทางสังคม รวมถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะการฉกฉวยแย่งชิงสิ่งที่มีคุณค่าของสังคมในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และเป็นที่ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ในทัศนะตรงกันข้าม การเมืองไม่จำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความขัดแย้งเพียงอย่างเดียวแต่อาจจะเป็นไปในรูปของความร่วมมือสมานฉันท์สร้างสรรค์สังคมกันไว้ได้กล่าวคือ ประชาชน กลุ่มหนึ่งอาจจะทำ ความตกลงในเป้าหมายหมายร่วมกันในสังคมและร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จะเห็นได้ว่า ที่ผ่านมาระบอบประชาธิปไตยในระบบการเมืองไทยไม่ได้เกิดขึ้นจากการต่อสู้ร่วมกันระหว่างผู้นำทางการเมืองของประชาชน แต่เป็นเรื่องของผลิตผลการต่อสู้แย่งชิงอำนาจของกลุ่มผู้ปกครอง จึงทำให้การเมืองไทยตกอยู่ภายใต้การครอบงำ และการแทรกแซงทางการเมืองโดยทหารมาตลอด การที่การเมืองไทยถูกแทรกแซงจากทหารโดยการรัฐประหาร จากนั้นก็มีการปกครองแบบเผด็จการทหาร และต่อมาก็มีการร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญ การรัฐประหารจึงไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น แต่เกิดมานับหลายร้อยปีได้มีการรัฐประหารในลักษณะเช่นเดียวกันในสมัยพระนารายณ์ โดยพระเพทราชา ขุนนาง ฝ่ายปกครอง ดำรงตำแหน่ง เจ้ากรมช้าง ซึ่งมีทหารภายใต้สังกัดค่อนข้างมาก พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากประชาชน และ พระสงฆ์ ทำการรัฐประหารเพื่อรื้อถอนอำนาจทหารฝรั่งเศสที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ ในช่วงที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงประชวร บ้านเมืองเกิดความไม่สงบ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549) จึงเป็นเหตุให้นำมาสู่การรัฐประหาร

การรวมตัวกันในกลุ่มทหาร เป็นสังคมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของทหาร สืบเนื่องจาก คุณลักษณะพิเศษที่ทหารมีได้แก่ การรวมศูนย์การบังคับบัญชา การจัดลำดับชั้นการบังคับบัญชา และยอมรับในเรื่องของลำดับอาวุโสชัดเจน การมีวินัยเป็นกรอบของการปฏิบัติ มีการติดต่อสื่อสารเป็นอิสระ และมีความรักในหมู่คณะสูง (Esprit de Corps) มีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ (กำพล จำปาพันธ์, 2558) ซึ่งมีลักษณะเด่น 5 ประการ คือ มีการบังคับบัญชาที่รวมศูนย์, มีการบังคับบัญชาที่ลดหลั่นเป็นลำดับชั้น มีระเบียบวินัย มีการติดต่อสื่อสารภายในหน่วยย่อยต่าง ๆ ขององค์กร มีความสามัคคีรักหมู่คณะ และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ทั้งยังมีคุณธรรมทางการทหาร (military virtues) ซึ่งเมื่อรวมกับลักษณะเด่นทั้ง 5 ประการนี้ ทำให้คณะทหารเป็นองค์กรที่มีการจัดตั้งดีที่สุดเมื่อเทียบกับองค์กรต่าง ๆ ในสังคม และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คณะทหารเข้ามามีบทบาทในการเมืองสูง โดยเฉพาะในสังคมของประเทศกำลังพัฒนา (สุรชาติ บำรุงสุข, 2559) นอกจากนี้ Finer ยังได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ความเป็นวิชาชีพของทหารยังเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความคิดของทหารที่ว่า “พวกตนเป็นผู้รับใช้รัฐ มิใช่ผู้รับใช้รัฐบาล” ณ จุดนี้ทหารจึงใช้ความคิดของตนเองกำหนดว่าอะไรคือ ผลประโยชน์ของประเทศ ไม่ใช่ผลประโยชน์ของรัฐบาล และเป็นเหตุปัจจัยที่ทหารใช้กำหนดว่าเมื่อใดที่ควรที่จะปฏิวัติเพื่อผลประโยชน์ของประเทศ (ชียอนันต์ สมุทวณิช, 2525) ซึ่งการแบ่งกลุ่มชั่วคราวของนายทหารในกองทัพไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทยเพราะมีการแข่งขันแย่งชิงอำนาจในกองทัพมาตั้งแต่ยุคกลุ่มนายทหาร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 5 กับ กลุ่มนายทหาร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 7 จนถึงยุคปัจจุบันระหว่างกลุ่มนายทหารจากกองพลทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์หรือถูกเรียกอีกนามว่า “วงศ์เทวัญ” กับกลุ่มทหาร กองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ หรือ “บุรพาพยัคฆ์” การแบ่งกลุ่มชั่วคราวของนายทหารในกองทัพไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทยเพราะมีการแข่งขันชิงอำนาจในกองทัพมาตั้งแต่ยุคกลุ่มนายทหาร

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 5 กับ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 7 จนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถอธิบายรูปแบบการสร้างกลุ่มเครือข่ายในกองทัพได้ 3 รูปแบบคือ 1) การสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นเข้าสู่ตำแหน่งในกองทัพ 2) การสนับสนุนนายทหารผู้ได้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญทางยุทธศาสตร์ของกองทัพ เช่น ตำแหน่งคุมกำลังรบ 3) สร้างระบบอุปถัมภ์กับนายทหารระดับนายพันให้คุมตำแหน่งระดับผู้บังคับกองพันและผู้บังคับการกรม (Boonprong, 2000) โดยสองรูปแบบแรกเห็นได้ชัดในกลุ่มนายทหาร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 5 กับกลุ่มนายทหาร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 7 ที่ไม่ได้วางฐานกำลังอำนาจในระยะยาว จำกัดเฉพาะกลุ่มเพื่อนร่วมรุ่นหรือคนใกล้ชิดเท่านั้น

ขณะที่รูปแบบทั้งสามกลุ่มปรากฏอยู่ในกลุ่มทหาร “วงศ์เทวัญ” และ “บุรพาพยัคฆ์” อย่างไรก็ตาม ในช่วง ปี พ.ศ. 2497 เป็นต้นมา นับจากการขึ้นสู่ตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารบกของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้วางรากฐานอำนาจในการสืบทอดตำแหน่งในกลุ่มทหารวงศ์เทวัญ ได้แก่ จอมพล ถนอม กิตติขจร, จอมพล ประภาส จารุเสถียร โดยการผูกขาดอำนาจของ จอมพล ถนอม ในตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และจอมพล ประภาส ในตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารบก เป็นการดำรงตำแหน่งที่กินระยะเวลานาน ทำให้นายทหารคนอื่นหมดโอกาสได้เลื่อนชั้น ประจวบกับจอมพล ถนอม กิตติขจรต้องการที่จะสืบทอดอำนาจของกลุ่มตนเองโดยการรัฐประหารตนเอง ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม นับเป็นจุดเริ่มต้นการเข้าสู่ตำแหน่งของวงศ์เทวัญ ซึ่งในเวลาต่อมา ใน พ.ศ. 2549 ได้เกิดการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลของ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) โดย พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน เป็นหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) การยึดอำนาจ กำลังหลักมาจาก กองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ หรือถูกเรียกอีกนามว่า “ทหารเสือราชินี” โดยเหตุการณ์ดังกล่าว ถือเป็นจุดเริ่มต้นของนายทหารกลุ่มบุรพาพยัคฆ์ ส่งผลให้มีการเปลี่ยนดุลอำนาจภายในกองทัพภาคที่ 1 จากที่เคยผูกขาดในกลุ่มวงศ์เทวัญ ถูกเปลี่ยนผ่านไปสู่ กลุ่มบุรพาพยัคฆ์ และมีผลกระทบทางด้านการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตลอดจนด้านความมั่นคงชายแดนเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน ทำให้กลุ่ม บุรพาพยัคฆ์เข้ามามีอิทธิพลทางการเมือง รวมถึงการกำหนดนโยบายความมั่นคงของประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน (วันวิจิต บุญป๋อง, 2556)

ดังนั้น การแบ่งกลุ่มของทหาร ทำให้การขึ้นสู่ตำแหน่งระดับสูงของทหารได้รับการจับตามองในทุกครั้ง การเข้าสู่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกคนที่ 41 ที่เป็นนายทหารในกลุ่มวงศ์เทวัญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื่องจาก ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาไม่มีทหารกลุ่มวงศ์เทวัญและรบพิเศษ เข้าสู่การเป็นผู้บัญชาการทหารบกได้เลย เมื่อมีการเปลี่ยนหัวอำนาจในกองทัพ เป็นปัจจัยที่ทำให้ถูกมองว่ากลุ่มหัวต่าง ๆ ของทหารจะหมดไป หรือ กลุ่มต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะรวมกลุ่มกันหรือไม่ จึงเป็นจุดเริ่มในการสนใจที่จะศึกษาว่า การรวมกลุ่มของทหารมีการรวมกลุ่มในรูปแบบใดบ้าง และความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม เช่น การรวมกลุ่มตามสถาบัน ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ของกลุ่มวงศ์เทวัญ การรวมกลุ่มตามหน่วยงานต้นสังกัดตามภารกิจ หรือการรวมกลุ่มโดยผลประโยชน์ใดบ้าง มีผลกระทบต่อการเมืองอย่างไร จึงศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มทหารที่มีอิทธิพลต่อการเมืองไทย เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของทหารที่มีความสัมพันธ์ต่อการเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาในความสัมพันธ์ของทหารในการรวมกลุ่ม
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นเอกภาพของการรวมกลุ่ม
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการรวมกลุ่มของทหารที่มีต่อระบบการเมืองไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มนายทหาร กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ กลุ่มนักข่าวสายทหาร ซึ่งเป็นการคัดเลือกโดยใช้การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) ดังนี้

- 1) กลุ่มนายทหาร จำนวน 11 ท่าน
- 2) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 6 ท่าน
- 3) กลุ่มผู้สื่อข่าวสายทหาร จำนวน 1 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยนำแบบสัมภาษณ์ ที่สร้างเสร็จเสนอที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาด้วยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) รวมไปถึงทำการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก/เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (secondary source)

การวิเคราะห์ข้อมูล

จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน เพื่อนำสาระสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ แล้วสรุปประเด็นที่สำคัญต่างๆ โดยการพรรณนา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการรวมกลุ่มของทหาร 2 กลุ่ม คือ วงศ์เทเวศย์และกลุ่มบูรพาพยัคฆ์ ในประเด็นความสัมพันธ์ทางเครือญาติ สถาบันการศึกษาที่มาจากสายบังคับบัญชา ที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองไทย

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศึกษาปรากฏการณ์สายสัมพันธ์การรวมกลุ่มของทหารนับตั้งแต่ พ.ศ. 2490 – พ.ศ. 2557

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ (ตอบผลการวิจัยทุกข้อ)

1) ศึกษาความเป็นมาในความสัมพันธ์ของทหารในการรวมกลุ่ม

กลุ่มวงศ์เทวัญเริ่มมีบทบาทครั้งแรกในการรัฐประหาร ปี พ.ศ.2490 นำโดย พลโทผิน ชุณหะวัณ นายทหารนอกราชการ ได้ทำการยึดอำนาจรัฐบาล พลเรือตรีหลวงธำรง นาราสวัสดิ์ โดยกองกำลังหลักในครั้งนั้นก็มาจากกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ หรือ ภาษาสื่อบัจจุบันจะเรียกว่ากองกำลังปฏิวัติมาทำการรัฐประหาร หลังจากการรัฐประหารเสร็จสิ้น ก็ได้เชิญ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี โดยบีบให้นายควง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่ง ซึ่งในช่วงปี พ.ศ.2490-2500 นี้เอง ได้เกิดกลุ่มราชครูที่นำโดย จอมพล ผิน ชุณหะวัณ และกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ที่นำโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยสองกลุ่มดังกล่าวมีผลประโยชน์ร่วมกันในทางการเมือง และทางธุรกิจ ภายหลัปีพ.ศ. 2500 ซึ่งต่อมาปี พ.ศ. 2514 ภายหลังจากการอสัญกรรมของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้เกิดกลุ่มอำนาจใหม่ขึ้นและถือเป็นจุดกำเนิดจุดเริ่มต้นของกลุ่มวงศ์เทวัญ เพราะการวางทนายาททางอำนาจ ผู้บัญชาการทหารบก ตั้งแต่ จอมพล ถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และพลเอก กฤษณ์ สีวะรา ที่ถูกวางตัวเป็นทนายาท ผู้บัญชาการทหารบก ในลำดับถัดๆไป ทำให้กลุ่มสี่เสาเทเวศร์ก็ได้ถูกผลักดันเป็นกลุ่มวงศ์เทวัญ โดยในช่วงดังกล่าว ยังส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติมีส่วนสำคัญโดยตรงต่อการคานอำนาจของกลุ่ม จอมพล ถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และพลเอก กฤษณ์ สีวะรา ที่ได้วางตัวเองในตำแหน่งสำคัญในกองทัพโดยตระกูล กิตติขจร และจากรุเสถียร ได้มีการแต่งงานกัน ซึ่งความสัมพันธ์ทางเครือญาติดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเมืองอย่างเห็นได้ชัดเจน ทำให้ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวกลุ่มของจอมพล ถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร พันเอก ณรงค์ กิตติขจร มีความเหนียวแน่นเพราะ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หลังจากนั้นกลุ่มนี้ก็หมดอำนาจไปภายหลัง พ.ศ. 2514 ที่จอมพลถนอม ทำการรัฐประหารตนเองก่อนจะกลับมาในพ.ศ.2519 จนเกิดเหตุการณ์ 16 ตุลา ขึ้น โดยภายหลังการหมดอำนาจของจอมพล ถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร พันเอก ณรงค์ กิตติขจร ทำให้พลเอก กฤษณ์ สีวะรา ได้ก้าวขึ้นมาเป็น ผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งถือว่าโตมาสายตรงจากกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ ซึ่งหลังจากนั้นนายทหารที่เติบโตมาจาก กองพลที่ 1 รักษาพระองค์ก็มีการขนานนามว่า กลุ่มวงศ์เทวัญเรื่อยมา ซึ่งกลุ่มวงศ์เทวัญมีอำนาจของปัจเจก เมื่อใครคนใดคนหนึ่งขึ้นมาก็จะแต่งตั้งพวกพ้องของตัวเองหรือคนที่ตัวเองไว้วางใจก้าวขึ้นมาเป็นผู้บัญชาการทหารบก กล่าวคือ จะยึดมั่นของตนเองเป็นหลัก และหมดอำนาจตอนที่ตนเองเกษียณ

ต่อมาพ.ศ.2549 กลุ่มบูรพาพยัคฆ์ได้ก้าวขึ้นมามีบทบาทแทนที่กลุ่มวงศ์เทวัญ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวเป็นหัวใจสำคัญในการยึดอำนาจ ทักษิณ ชินวัตร โดยมีพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ ซึ่ง ณ ตอนที่ ทักษิณ ชินวัตร อยู่ในตำแหน่ง ได้โยกพลเอก ชัยสิทธิ์ ชินวัตร ไปเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดและแต่งตั้ง พลเอก ประวิตร วงศ์สุวรรณ ซึ่งเติบโตมาจาก กรมทหารราบที่ 21 รักษาพระองค์ หรือ ทหารเสือราชินี มาดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารบก และคราวนั่นเอง พลเอก ประวิตร ก็ได้วางตัวผู้ใต้บังคับบัญชาในตำแหน่งสำคัญ จะสังเกตได้จากตอนพ.ศ. 2549 ในการทำรัฐประหาร พลเอก อนุพงษ์ เผ่าจินดา ถูกวางตัวให้เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก และชัยป พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ขึ้นเป็นแม่ทัพภาคที่ 1 กุมภาพันธ์สำคัญในเมือง

หลวง และเป็นตัวแปรสำคัญในการทำรัฐประหารพ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 โดยกลุ่มบูรพาพยัคฆ์มีความเหนียวแน่นในรุ่นและในกลุ่มเป็นอย่างมากเพราะ เติมโตมาในกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ ซึ่งจะเห็นว่าเมื่อพลเอก ประวิตร วงษ์สุวรรณ ได้วางตำแหน่งในการสืบทอดอำนาจของตนไม่ว่าจะเป็น พลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งทั้ง 3 คน ก็ได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้บัญชาการทหารบก โดยการสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นให้มีตำแหน่งสำคัญในกองทัพการสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญทางยุทธศาสตร์ เช่น ตำแหน่งคุมกำลังรบ และสร้างระบบอุปถัมภ์ที่คุมตำแหน่งกำลังรบ ซึ่งสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นมีผลต่อการสืบทอดอำนาจตำแหน่งของกลุ่มบูรพาพยัคฆ์ในระยะยาว ซึ่งจะเห็นได้ว่าตั้งแต่พ.ศ. 2550-2559 นายทหารทหารที่มาจากกลุ่มบูรพาพยัคฆ์สามารถเปิदनายทหารกลุ่มอื่น ๆ ขึ้นตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกได้ติดต่อกัน 4 คน

จะเห็นได้ว่า กลุ่มวงศ์เทวัญจะมีความเป็นปัจเจกจะยึดมั่นพวกพ้องของตัวเองของตนเองเป็นหลัก มีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ ไม่มีการวางแผนสืบทอดอำนาจในระยะยาว ซึ่งต่างจากกลุ่มบูรพาพยัคฆ์ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการวางแผนรากลึกโดยใช้ระบบอุปถัมภ์จากนายทหารระดับสูง สู่นายทหารระดับกลาง จนไปถึงนายทหารระดับล่างที่รวันเดิโต จึงทำให้การรวมกลุ่มทหารตามแบบของบูรพาพยัคฆ์มีความเหนียวแน่นกว่ากลุ่มวงศ์เทวัญ แต่สิ่งที่ทำให้ทั้งสองกลุ่มมีความเหมือนกัน คือ การถูกหล่อหลอมทางความคิด วัฒนธรรม จากโรงเรียนเตรียมทหาร และโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เพราะสถาบันแห่งนี้ปลูกฝังให้มีระเบียบวินัย มีความรักความสามัคคีภายในรุ่น และรุ่นพี่ต้องให้การเคารพรุ่นน้อง ทำให้เมื่อนายทหารที่จบจากสถาบันการศึกษาแห่งนี้ไปไม่ว่าจะอยู่กลุ่มใดก็ตามก็จะยึดมั่นในสายการบังคับบัญชา ตามลำดับอาวุโสที่ชัดเจน ดังคำกล่าวที่ว่า รุ่นพี่ที่เลวที่สุด ก็ยังดีกว่ารุ่นน้องที่ดีที่สุด จึงชี้ให้เห็น ความเป็นเอกภาพที่ถูกหลอมรวมอย่างแนบแน่นระหว่างรุ่นพี่ กับรุ่นน้อง ซึ่งรุ่นน้องไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งสูงกว่าแค่ไหนแต่ถ้าอยู่ในนอกเวลาราชการก็ต้องให้ความเคารพรุ่นพี่ที่ตั้งที่สถาบันแห่งนี้ได้สอนและมีประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

2) ศึกษาคุณลักษณะความเป็นเอกภาพของการรวมกลุ่ม

การรวมกลุ่มของทหารมีลักษณะจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ในกรณีการรวมกลุ่มอย่างเหนียวแน่นเป็นการสร้างอำนาจต่อรอง สร้างดุลยภาพในรุ่นเดียวกันเพื่อขยายฐานอำนาจ บางรุ่นเหนียวแน่นเข้มแข็งสามารถดึงเพื่อนมาเป็นพรรคพวก ให้เกิดการขยายอำนาจ บางกรณีมีการรวมกลุ่มกันเพื่อต้องการอำนาจทางการเมือง เช่น การตั้งแต่คณะราษฎร ตั้งแต่เริ่มการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็มีทหารเข้ามาการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นผู้นำทางการเมือง เป็นต้น หรือเป็นการขยายอำนาจด้วยการนำเครือญาติมารับตำแหน่งหรือมีการแต่งงานกันระหว่างตระกูลที่มีอำนาจเพื่อขยายฐานอำนาจให้เกิดการง่ายเมื่อต้องการรวมกลุ่มของความสามัคคีระหว่างเครือญาติในสังคมไทยเป็นความสัมพันธ์ 2 ทาง ซึ่งกระทำระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ซึ่งมีทั้งในกรณีที่เป็นญาติกันจริง ๆ โดยทางสายเลือด และการแต่งงาน ประกอบด้วยนายทหารที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเครือญาติ โดยการแต่งงาน เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ของกลุ่มวงศ์เทวัญ มาจากความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และเป็นบุตรหลานของข้าราชการทหารชั้นผู้ใหญ่ในกองทัพหลัก โดยการสร้างกลุ่มเครือข่ายในกองทัพเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มวงศ์เทวัญ มีดังนี้ 1) การสนับสนุนเพื่อนร่วมรุ่นเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญในกองทัพ 2) การสนับสนุนนายทหารผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความใกล้ชิดให้มีตำแหน่งสำคัญในกองทัพ

เช่นตำแหน่งคุมกำลัรบ 3.)สร้างระบบอุปถัมภ์กับนายทหารที่คุมตำแหน่งคุมกำลัรบ อาทิผู้บังคับกองพันและผู้บังคับการกรม เพื่อนำไปสู่การวางรากฐานตำแหน่งสำคัญในกองทัพ (วันวิจิต บุญโปร่ง 2556) ซึ่งกลุ่มบูรพาพยัคฆ์บทบาททางการเมืองเริ่มมีอำนาจและเป็นที่รู้จักในการเป็นกำลังหลักในการรัฐประหารในพ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 และเป็นการเปลี่ยนบทบาทผู้นำทางการเมืองทหารจากวงศ์เทวัญ เป็นบูรพาพยัคฆ์ ซึ่งบูรพาพยัคฆ์ เป็นการรวมกลุ่มแบบกึ่งทางการระหว่างรุ่น จปร. รุ่น 5 และกลุ่ม/สังกัด ความชัดเจนของการรวมกลุ่มแบบนี้คือ สายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน ยึดถือลำดับอาวุโส มีการอกระเบียบวินัย และรักในหมู่คณะสูง โดยกองทัพมีระบบการสืบทอดของตนเอง จะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มของนายทหาร และบทบาททางการเมืองของกลุ่มนายทหารบูรพาพยัคฆ์มีความเจริญเติบโต มีการวางแผนการเติบโตตามลำดับ สร้างความสัมพันธ์ในเชิงระบบอุปถัมภ์มีการจัดวางขุมกำลังไปสู่หน่วยทหารชั้นต่างๆ ล้วนมีผลต่อการรักษาอำนาจของกลุ่มตนในระยะยาว ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางการเมือง เกิดการรัฐประหารอย่างต่อเนื่อง ดังตารางนี้

ตารางที่ 1 ปรากฏการณ์ทางการเมือง

ปรากฏการณ์ทางการเมือง	กลุ่มที่ทำรัฐประหาร	คุณลักษณะที่เป็นเอกภาพ
รัฐประหาร 2549	-สนธิกำลัรระหว่างหน่วย บัญชาการสงครามพิเศษกับกำลัร จากกองทัพภาคที่ 3	-ไม่แน่นแฟ้น
รัฐประหาร 2557	- ใช้กำลัรทหารภายใต้ฐาน อำนาจของกลุ่มบูรพาพยัคฆ์	-แน่นแฟ้น
-ผลสืบเนื่องจากการ รัฐประหาร 2549	-	-หัวหน้าคณะรัฐประหาร ไม่ได้ใช้อำนาจพิเศษเหนือ สถาบันทางการเมืองอื่นมาก -เกิดความบาดหมางในกลุ่ม เกี่ยวกับแต่งตั้ง ผู้บัญชาการ ทหารบกที่ผู้ร่วมรัฐประหาร ถูกโยกย้ายออกจาก กองทัพบก
ผลสืบเนื่องจาก รัฐประหารปี 2557	-	หัวหน้าคณะรัฐประหารใช้อำนาจพิเศษตาม รธน. ชั่วคราว มีอำนาจเหนือ สถาบันทางการเมืองอื่น

ปรากฏการณ์ทางการเมือง: กิตติวินท์ หาญศักดิ์สิทธิ์

เหตุการณ์รัฐประหารจึงถือเป็นเครื่องมือในการเข้าแทรกแซงทางการเมือง โดยใช้กำลัรทางการเมืองล้มรัฐบาลอย่างฉับพลัน เพื่อเปลี่ยนแปลงผู้นำฝ่ายบริหาร และจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ที่อยู่ภายใต้อำนาจของผู้ก่อการ

รัฐประหาร ซึ่งไม่ใช่การกระทำตามวิถีทางการเมืองตามแนวคิดประชาธิปไตย แต่การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของการทหาร แสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่ยากเนื่องจาก ลักษณะเด่นของ องค์การทหารมีความสามัคคีเป็นกลุ่มก้อนอย่างเหนียวแน่น มีเอกภาพ และยังมีโครงสร้างการบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้นที่แน่นอน

3) ศึกษาผลกระทบของการรวมกลุ่มของทหารที่มีต่อระบบการเมืองไทย

โดยทหารเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้ปกครอง สนับสนุนคณะผู้ปกครอง และเป็นกลุ่มอำนาจผู้ปกครอง โดยดำเนินบทบาทในการแทรกแซงทางการเมืองหลายครั้ง หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยที่กองทัพสามารถดำเนินการ โดยปราศจากการยุ่งเกี่ยวแทรกแซงหรือครอบงำจากภายนอก แต่งตั้งโยกย้าย ถูกลดบทบาทของกลุ่มทหารมักจะเชื่อมโยงได้ง่ายกับผลประโยชน์ของชาติในด้านความมั่นคงของชาติ เอกราชและอธิปไตยของประเทศ เมื่อทหารถูกลดบทบาท ฝ่ายทหารก็อ้างว่าทำให้กองทัพอ่อนแอเป็นผลทำให้ความมั่นคงของรัฐอ่อนแอลงด้วย การเปลี่ยนแปลงการเมืองไทยมีลักษณะต่อเนื่องกันเป็นวงจรวัฏจักร กล่าวคือ หลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ มีการเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง มีการเลือกตั้ง มีการจัดตั้งคณะรัฐบาล รัฐสภาต่อจากนั้นจะมีวิกฤตการณ์ทางการเมือง ซึ่งก่อให้เกิดรัฐประหาร แล้วมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเช่นนี้เกิดขึ้นซ้ำ ๆ จนทำให้การเมืองไทยวนเวียนอยู่ในลักษณะเช่นนี้ไม่จบสิ้น ซึ่งมีผลกระทบทำให้โครงสร้างรัฐธรรมนูญถูกทำลาย การเป็นกฎหมายสูงสุด การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลไม่เป็นไปตามประชาธิปไตย มีอุปสรรคต่อการการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยส่งผลให้โครงสร้างระบบราชการถูกแทรกแซง ประชาชนถูกสิทธิเสรีภาพทางการเมือง เกิดระบบอุปถัมภ์ขาดการถ่วงดุลอำนาจ และเกิดการสืบทอดอำนาจ จึงทำให้ส่งผลกระทบจากการที่ทหารเข้ามามีการบริหารประเทศจากระบบทหารก็จะเป็นระบบของการเมือง ซึ่งใช้ความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงทำให้ระบบการเมืองมีความสั่นคลอนและไม่เป็นไปตามระบบประชาธิปไตย ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของไทย

1. ความถดถอยของระบอบประชาธิปไตย

เป็นการทำลายระบบนิติรัฐ เพราะรัฐธรรมนูญที่มีฐานะเป็นกฎหมายสูงสุดและเป็นแม่บทกำหนดกติกาในการกำหนดโครงสร้างทางการเมืองทางการเมืองการปกครองเพื่อจำกัดอำนาจรัฐคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ถูกล้มล้างด้วยอำนาจนอกระบบ จากคนกลุ่มน้อยที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมือง เกิดการสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ไม่มีมติทางสัญญาประชาคม แต่เป็นมติทางอำนาจ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหาร เพราะมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญให้รองรับผลการจากรัฐประหารให้มีอำนาจแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาให้มีอำนาจในการเลือกหัวหน้าฝ่ายบริหาร โดยการสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการขาดเอกสารของสภาผู้แทนราษฎร ประการสำคัญผู้ที่รัฐสภาคัดเลือกมิได้มาจากตัวแทนของประชาชนที่แท้จริง ไม่จำเป็นต้องสังกัดพรรคการเมืองใด ๆ ก็ได้ รัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งขาดเสถียรภาพในการควบคุมกองทัพ สถานะทางการเมืองส่งผลให้สถานะของกองทัพเหนือรัฐบาล อีกทั้งยังเป็นการทำลายสถาบันทางการเมืองฝ่ายนิติบัญญัติและบริหารตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย

2. อุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ทำให้พรรคการเมืองไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้อย่างต่อเนื่อง จึงไม่มีความเป็นสถาบัน และส่วนใหญ่ไม่มีอุดมการณ์ต่อต้านอำนาจนอกระบบแต่กลับยอม

สยบต่ออำนาจและสนับสนุนให้มีการสืบทอดอำนาจเพื่อประโยชน์ของตนเองกว่าผลประโยชน์โดยรวมของประชาชน วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนยึดตัวบุคคลสำคัญกว่าความเป็นพรรคการเมือง ทำให้ประชาชนขาดการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงสร้างสรรค์ เกิดระบบอุปถัมภ์และเกิดชนชั้นทางสังคมผูกขาดอำนาจทางการเมือง พรรคการเมืองไม่มีความเป็นสถาบันเพราะถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง เป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การทำรัฐประหารทำให้ไม่มีการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาองค์กรส่วนใหญ่ได้รับการเลือกตั้งมาก่อนรัฐประหารและดำรงตำแหน่งมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ประชาชนถูกกลืนรอนสิทธิเสรีภาพทางการเมือง รวมถึงทำให้โครงสร้างระบบราชการถูกแทรกแซง ความเปราะบางของรัฐบาลพลเรือนและสถาบันทางการเมืองเป็นตัวดึงให้ทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง ทำให้ระบบการเมืองไม่มีเสถียรภาพ และการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นไปอย่างล่าช้า เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เช่น เกิดวงจรอุบาทว์ทางการเมือง โดยการยึดอำนาจของรัฐบาลพลเรือนผ่านการ "รัฐประหาร" จากทหาร จนนำไปสู่การล้มล้างรัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชนอย่างแท้จริง โดยการมองข้ามสิทธิเสรีภาพการแสดงออกของประชาชน ไม่เป็นไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย

อภิปรายผลการวิจัย

ในที่นี้ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัย ผ่านความสัมพันธ์ของกลุ่มทหารที่มีอิทธิพลต่อการเมืองไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ความสัมพันธ์ของทหารในการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะบทบาทในปัจจุบันที่กองทัพบุกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมาก ในทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของประเทศ จึงทำให้กองทัพต้องทบทวนบทบาทและคำนึงถึงภาพลักษณ์ของตนเองมากยิ่งขึ้น ตามที่ ซามูเอล ไฟเนอร์ (Samuel Finer) นักวิชาการที่โด่งดังในด้านการศึกษาบทบาทของทหารในทางการเมือง ตั้งข้อสังเกตไว้ในหนังสือ *The Man on Horseback : The Role of the Military in Politics* (1962) ว่า ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ทหารในหลายประเทศก้าวขึ้นมามีบทบาททางการเมือง ก็คือ การที่ทหารอยู่ในสถานะเป็นที่ยกย่องเชิดชูของสังคม อันทำให้ผู้คนมีแนวโน้มที่จะยินยอมหรือคล้อยตามการกระทำ ต่าง ๆ ของทหาร แม้ว่าจะเป็นการกระทำที่ไม่ได้เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย จากผลการวิจัยพบว่า ความเป็นวิชาชีพของทหารยังเป็นสาเหตุที่ทำให้ทหารเกิดความคิดว่าทหารเป็นผู้รับใช้รัฐ ไม่ใช่ผู้รับใช้รัฐบาล จึงใช้ความคิดของตนเองกำหนดว่า อะไรคือ ผลประโยชน์ของประเทศ ไม่ใช่ผลประโยชน์ของรัฐบาล สอดคล้อง ถึงแม้จะเป็นรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง แต่รัฐบาลก็ไม่สามารถจัดความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือน-ทหารได้อย่างเหมาะสม การที่ทหารสามารถเข้ามาแทรกแซงส่วนใหญ่เกิดจากการที่รัฐบาลขาดเสถียรภาพ เกิดปัญหาบริหารงานที่ผิดพลาด

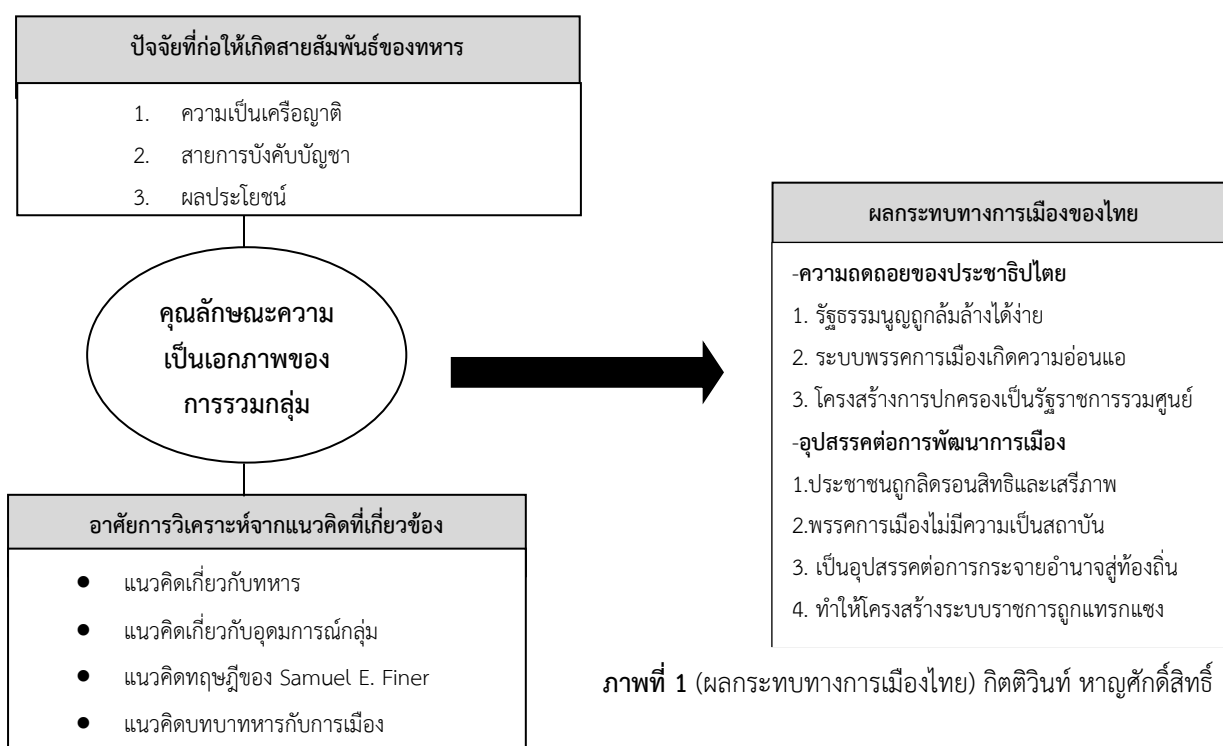
2) คุณลักษณะความเป็นเอกภาพของการรวมกลุ่ม ทำให้เห็นถึงบทบาททหารที่มีอิทธิพลต่อบทบาททางการเมือง อย่างความสัมพันธ์ของกลุ่มวงศ์เทวัญ และกลุ่มบูรพาพยัคฆ์ ที่มีความสัมพันธ์อันเกิดจาก เครือญาติ สายการบังคับบัญชา และผลประโยชน์แล้ว ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพและสถาบันกษัตริย์ สถาบันกษัตริย์มีอำนาจในการบังคับบัญชากองทัพได้โดยตรงผ่านเครือข่ายที่มีอยู่ในบรรดาทหาร จะมีทหาร 2 กลุ่มที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันมากคือ ทหารคอแดงและทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ (ทม.) ซึ่งเป็นทั้ง

มหาดเล็ก ราชองครักษ์ และนายทหารกลุ่มที่ทรงโปรดในเวลาเดียวกัน เพราะฉะนั้นกลุ่มนี้จะมีความใกล้ชิดกับสถาบันกษัตริย์มากเป็นพิเศษ เนื่องจากทั้งสองกลุ่มเป็นหน่วยทหารรักษาพระองค์ ย่อมเป็นธรรมชาติที่ทำให้ทหารทั้งสองกลุ่มมีความโดดเด่นมากกว่าทหารกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบุรพาพยัคฆ์ที่รับสนองงานโครงการพระราชดำริต่าง ๆ อย่างมากมายในปัจจุบัน การสร้างฐานอำนาจทางการเมือง สอดคล้องกับงานของปิยะภพ มหะมัต (2558) ที่ได้ศึกษาว่าการเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำในกองทัพของนายทหารกลุ่มบุรพาพยัคฆ์ ตั้งแต่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ด้วยวิธีการในการสร้างฐานอำนาจการจัดการตั้งแต่จัดสรรตำแหน่งในกองทัพกับการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บังคับบัญชาทหารบกผ่านความเหนียวแน่นตามสายบังคับบัญชา

3) ผลกระทบของการรวมกลุ่มของทหารที่มีต่อระบบการเมืองไทย ความถดถอยของประชาธิปไตยเป็นอย่างไร เช่น หลักนิติรัฐไม่มั่นคงเนื่องจากการล้มล้างรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นง่าย โครงสร้างการเมืองการปกครองเกิดเป็นรัฐราชการรวมศูนย์ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมือง นำไปสู่การสืบทอดอำนาจอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดวงจรอุบาทว์ทางการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของศาสตราจารย์ ซามูเอล เอ็ดเวิร์ด ไฟเนอร์ (Samuel e. finer, 1976) ถ้ายังปล่อยให้ทหารมีโอกาสเพิ่มทุนด้านวิชาชีพและกำลังพลของตนมากเท่าใด ทหารก็จะฉวยโอกาส เข้าแทรกแซงการเมืองมากขึ้นเท่านั้น สอดคล้องกับ กิจบติ ก้องเบญจกุล (2560) ศึกษาเรื่อง การสืบทอดอำนาจทางการเมืองโดยมิชอบ พบว่า ทหารที่ทำการยึดอำนาจ หรือรัฐประหารก็เพียงแค่แก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่หากจะสานต่อสืบทอดอำนาจโดยผ่านผู้ร่าง รัฐธรรมนูญ หรือด้วยวิธีการใดก็ตาม ย่อมไม่บรรลุผลสำเร็จจะถูกต่อต้านคัดค้าน แม้แต่กลุ่มบุคคลที่พอใจสนับสนุนให้ทหารทำการยึดอำนาจหรือรัฐประหาร เพราะเป็น ที่ทราบกันดีว่าทหารไม่สามารถจะแก้ปัญหาทุกอย่างได้ เพราะหากทหารอยู่ใน อำนาจนานจนเกินไป นอกจากจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้แล้ว ยังจะสร้างปัญหาขึ้นใหม่ และใช้อำนาจโดยไม่สุจริตกลายเป็นเผด็จการทหารในที่สุด ก่อให้เกิดการทำลายระบอบประชาธิปไตยตามมา

องค์ความรู้การวิจัย

ภาพที่ 1 (ผลกระทบทางการเมืองไทย) กิตติวินท์ หาญศักดิ์ลิทธิ์

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ของกลุ่มทหารที่มีอิทธิพลต่อการเมืองไทย ตามแนวคิดเกี่ยวกับทหารและอุดมการณ์กลุ่ม เกิดจากปัจจัยในด้านของ 1) ความเป็นเครือญาติ การสานสัมพันธ์โดยการแต่งงาน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดความเหนียวแน่น อย่างกลุ่มวงศ์เทวัญเริ่มมาจามาจากการการรวมกลุ่มแบบเครือญาติ ส่วนกลุ่มบูรพาพยัคฆ์จะเริ่มจากสายการบังคับบัญชา ทำให้เกิดความเป็นเอกภาพของการรวมกลุ่มอย่างเหนียวแน่น จนนำไปสู่การแทรกแซงทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง 2) สายการบังคับบัญชา จากการเข้าศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ถูกกล่อมเกล้าให้มีความสามัคคี ให้ความเคารพรุ่นพี่รุ่นน้อง ทำให้องค์กรทหารมีความสามัคคีเป็นกลุ่มก้อนเหนียวแน่น มีเอกภาพและยังมีโครงสร้างการบัญชาเป็นลำดับขั้นที่แน่นอน ทำให้เกิดการแต่งตั้งโยกย้ายคนใกล้ชิดเป็นฐานอำนาจให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ 3) ผลประโยชน์ การรวมตัวกันในกลุ่มทหาร เป็นสังคมที่มีความเป็นเอกลักษณะของทหาร และยอมรับในเรื่องของลำดับอาวุโสชัดเจน เกิดการแต่งตั้งผู้ใกล้ชิดไปดำรงตำแหน่งในหน่วยต่าง ๆ เช่น ประธานหรือกรรมการในรัฐวิสาหกิจ ก่อให้เกิดคุณลักษณะความเป็นเอกภาพของการรวมกลุ่ม ทำให้คณะทหารเป็นองค์กรที่มีการจัดตั้งดีที่สุดและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คณะทหารเข้ามามีบทบาทในการเมืองสูง ตามที่ Samuel E. Finer (1962) กล่าวว่าเนื่องจากองค์กรทหารมีลักษณะสำคัญ 1) องค์กรกองทัพมีการรวมศูนย์การบังคับบัญชาสูง 2) องค์กรกองทัพมีการจัดลำดับขั้นของการบังคับบัญชาและการยอมรับในเรื่องของลำดับอาวุโสที่ชัดเจน 3) กองทัพเป็นองค์กรที่มีวินัย เป็นกรอบของการปฏิบัติ 4) กองทัพมีระบบการติดต่อสื่อสารเป็นอิสระที่เป็นของตนเอง 5) ทหารที่มีความรักหมู่คณะสูงและองค์กรกองทัพมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่ผลกระทบทางการเมืองของไทย คือ 1) ความถดถอยของประชาธิปไตย จากการที่รัฐธรรมนูญถูกล้มล้างได้ง่าย อาศัยรัฐธรรมนูญที่สถาปนาขึ้นใหม่เป็นเครื่องมือสืบทอดอำนาจผ่านระบบการเลือกตั้งให้อำนาจต่อคณะรัฐประหารโดยมีพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นเป็นกลไก ระบบพรรคการเมืองเกิดความอ่อนแอ รวมถึงทำให้โครงสร้างการปกครองเป็นรัฐราชการรวมศูนย์ขาดประสิทธิภาพในการบริหารงาน 2) อุปสรรคต่อการพัฒนาการเมือง ก่อให้เกิดการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพ ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง พรรคการเมืองไม่มีความเป็นสถาบันเพราะถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง รวมถึงเป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การทำรัฐประหารทำให้ไม่มีการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาองค์กรส่วนใหญ่ได้รับการเลือกตั้งมาก่อนรัฐประหารและดำรงตำแหน่งมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ประชาชนถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพทางการเมือง รวมถึงโครงสร้างระบบราชการถูกแทรกแซง ความเปราะบางของรัฐบาลพลเรือนและสถาบันทางการเมืองเป็นตัวดึงให้ทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง ทำให้ระบบการเมืองไม่มีเสถียรภาพ และการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นไปอย่างล่าช้า นั่นเอง การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของทหารจึงถือเป็นการใช้รูปแบบของประชาธิปไตยแบบอำพรางเพื่อรักษาอำนาจแบบเผด็จการหรืออาจเรียกว่า “ประชาธิปไตยกึ่งใบ” ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1.1 การสร้างฐานอำนาจของทหารต่อการเมือง ก่อผลให้เกิดความถดถอยของ

ประชาธิปไตย ประชาชนถูกกลืนสิทธิเสรีภาพทางการเมือง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ทำให้การเมืองเกิดความอ่อนแอ

1.2 ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ สายการบังคับบัญชา และผลประโยชน์ นำไปสู่การสืบทอดอำนาจทางการเมืองของทหารอย่างเหนียวแน่น นำไปสู่ความเข้มแข็งของกองทัพ ในรูปแบบของระบบอุปถัมภ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยความสัมพันธ์แบบอนุรักษนิยมแบบกษัตริย์นิยมและชาตินิยมของทหารที่เข้ามามีบทบาททางการเมือง

2.2 ควรมีการวิจัยการรวมกลุ่มของทหารที่มีผลกระทบต่อด้านสังคมและเศรษฐกิจ

บรรณานุกรม

- กำพล จำปาพันธ์. (2558). บทปริทัศน์หนังสือการเมืองสมัยพระนารายณ์. **วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ 7. สำนักพิมพ์มติชน.
- กิจบดี ก้องเบญจภูษ.(2560). การสืบทอดอำนาจทางการเมืองโดยมิชอบ. บทความวิจัย. **วารสารนิติศาสตร์ และสังคมท้องถิ่น**. เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2560.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2525). **ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย : การวิเคราะห์บทบาททหารในการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปรัชญาการพิมพ์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2549). **การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- วันวิชาติ บุญโปร่ง และธีรพงษ์ บัวหล้า. (2564). **การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของกองทัพไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2535-2563**. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปิยะภพ มหะมัต. (2558). **โลกาภิวัตน์ ภูมิภาคอภีวัฒน์ท้องถิ่นอภีวัฒน์นัยต่อสังคมไทย. เอกสารนำเสนอในการประชุมวิชาการ. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ**.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2559). **เสนาริการทหาร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- Boonprong, Wanwichit. (2000). **The Thai Military Since 1957: The Transition to Democracy and the Emerging of the Professional Solider**. Master Dissertation, University of Adelaide.
- Finer, Samuel E.(1962). **The man on horseback: the role of the military inpolitics**. London: Pall Mall Press.

รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา*

The Form of Nine Good Peace Villages according to the Buddhist Guidelines

พระครูอัมพวันพิทักษ์

Phrakruampawanphitak

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

คุณฉวีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษานโยบายและรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี (2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (3) เพื่อนำเสนอรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำธรรมนูญ 9 ดี มาพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์เรียกว่ารูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี โดยมีเครื่องมือในการวางแผนพัฒนาที่เรียกว่า BCM Model โดยกำหนดเป้าหมายสูงสุดบุรีรัมย์สันติสุข บนความพอเพียง ซึ่งมีปัจจัยความสำเร็จ 9 ประการ คือ เป็นคนดี มีปัญญา รายได้สมดุล สุขภาพแข็งแรง สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ สังคมอบอุ่น หลุดพ้นอาชญากรรม จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน หลักพุทธธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข มี 3 หมวดคือ (1) หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเป็นโชทองคล่องใจ (2) หลักพรหมวิหาร 4 สำหรับผู้ใหญ่ปกครองผู้น้อย (3) หลักศีล 5 เป็นหลักประกันชีวิตให้เกิดความสุขแบบยั่งยืน รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้นำธรรมนูญ 9 ดี มาผสมผสานกับหลักพุทธธรรม 3 หมวด ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์และสัมภาษณ์จนได้รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และ พรหมวิหาร 4 ด้วยองค์ความรู้ หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา MSH โดย M (Man/rules of Morality) หมายถึงคนดี มีปัญญา สุขภาพแข็งแรง มีศีล 5, S (Social/ Social Solidarity) หมายถึงสังคมดี มีรายได้สมดุล สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ สังคมอบอุ่น มีสังคหวัตถุธรรม และ H (Happy/ Holy abidings) หมายถึงความสุขที่ยั่งยืน หลุดพ้นอาชญากรรม จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง และสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีพรหมวิหารธรรม

คำสำคัญ: รูปแบบ; หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี; ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

* Received January 7, 2022; Revised February 18, 2022; Accepted April 14, 2022

Abstract

Dissertation titled the form of nine good peace villages according to the Buddhist guidelines has three objectives: (1) to study the policy and the form of nine good peace villages; (2) to study the Buddhist principles for coexistence in peace society (3) to present the form of nine good peace villages according to the Buddhist Guidelines. This research is a qualitative research.

The results showed that: Buriram Province has adopted the nine good peace villages Statutes to develop Buriram Province, called the Form of Nine Good Peace Villages, with a development planning tool known as the BCM Model by targeting the highest Buriram Santisuk on sufficiency which has 9 success factors: being a good person, having wisdom, balanced income, good health, healthy environment, warm society, free from crime, set up a self-reliance fund and strengthening the village committee. There are 3 categories of Buddhist principles for peaceful coexistence in society: (1) Sangahavatthu, as a golden chain, (2) Brahmavihara, for adults and minors (3) The Five Precepts, as a guarantee of life for sustainable happiness. The form of nine good peace villages according to the Buddhist guidelines the nine good peace villages Statutes were blended with the three categories of Buddhist principles through analysis. Synthesis and interview until the form of nine good peace villages according to the Buddhist guidelines on the Five Precepts (rules of Morality), Sangahavatthu (bases of Social solidarity) and Brahmavihara (Holy abidings) with the body of knowledge the form of nine good peace villages according to the Buddhist guidelines MSH where M (Man/rules of Morality) means good people, wisdom, good health, rules of Morality, S (Social/Social solidarity) means good society, have a balanced income, a healthy environment, a warm society, Social solidarity and H (Happy/Holy abidings) means sustainable happiness, break free from crime, set up a self-reliance fund and strengthen the village committee, have Holy abidings.

Keywords: Form; Nine Good Peace Villages; according to the Buddhist Guidelines

บทนำ

การเจริญเติบโตในด้านเศรษฐกิจ และสังคมของจังหวัดบุรีรัมย์ แบบก้าวกระโดดส่งผลให้มีปัญหาในการเจริญเติบโตนั้น เช่นการกีฬาที่จะมาพร้อมด้วยการพนันอันนำมาซึ่งปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด การค้าขายที่มาพร้อมการแข่งขันแย่งชิงผู้บริโภคขาดคุณธรรมและจริยธรรม การจัดการสินค้าขยับขึ้นราคามาพร้อมด้วยนายทุนเกิดปัญหาช่องว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้น สังคมในหมู่บ้านขาดการพึ่งพาอาศัยกันด้วยความจริงใจมีแต่ผลประโยชน์ที่จะตักตวงต่างฝ่ายต่างทำขาดความมีส่วนร่วมในสังคม ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรฐานะยากจน การศึกษาน้อย ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านที่ผ่านมาพบว่า ส่วนใหญ่ต่างฝ่ายต่างทำ ต่างฝ่ายต่างสั่งการให้กันนั้น ผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์กรอาสาสมัครในหมู่บ้านดำเนินการ จึงพบปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และนโยบายหรือกิจกรรมยังเป็นลักษณะหวังผลเชิงปริมาณ ไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดผลเชิงคุณภาพจึงไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืนตามนโยบายของหมู่บ้านศีล 5 กล่าวคือ เมื่อเปลี่ยนผู้บริหารหรือเปลี่ยนนโยบาย กิจกรรมต่างๆ ก็เงียบหายไปด้วย ปัญหาความเป็นอยู่ในชุมชนยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นเท่าที่ควร ชุมชนขาดผู้นำที่ดีมีความรู้ความสามารถ ขาดการมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านที่ยากจนได้รับการดูแลไม่ถึงถึง สรุปประเด็นปัญหาที่สำคัญในจังหวัดบุรีรัมย์ได้แก่ เช่น ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาด้านการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญหาความยากจน ปัญหาด้านการสาธารณสุข ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคมขาดความอบอุ่น ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการจัดการปัญหาของหมู่บ้าน จึงส่งผลกระทบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดบุรีรัมย์ ฉะนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และพัฒนาสิ่งที่ดิ่งามต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น ทางจังหวัดจึงมีนโยบายที่จะสร้างรูปแบบธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี โดยจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีกรอบการปฏิบัติโดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านรับผิดชอบในทุกกิจกรรมที่ลงสู่หมู่บ้าน เพราะปัญหาต่างๆ เกิดจากหมู่บ้านจึงต้องแก้ที่หมู่บ้าน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจวิจัยเรื่อง รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี จังหวัดบุรีรัมย์ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ (1) เพื่อศึกษานโยบายและรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี (2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และ (3) เพื่อนำเสนอรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และมีการศึกษาวิจัยภาคสนามด้วยวิธีสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องมือได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) มาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดตามกรอบวัตถุประสงค์ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. นโยบายและรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี

สภาพปัญหาของจังหวัดบุรีรัมย์ มักเกี่ยวข้องกับปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการศึกษา ความยากจน ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชญากรรม และปัญหายาเสพติด เป็นต้น ดังนั้น จังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้นำรูปแบบการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์รายกรณี (BCM Model: Buriram Case Management Model) เป็นแนวทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ของจังหวัด ซึ่งมีปัจจัยความสำเร็จ 9 ประการ (9 ดี) หรือที่เรียกว่า ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี คือ เป็นคนดี มีปัญญา รายได้สมดุล

สุขภาพแข็งแรง สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ สังคมอบอุ่น หลุดพ้นอาชญากรรม จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) / ชุมชน ที่เป็นกลไกหลักในระดับปฏิบัติในพื้นที่ ที่จะต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนปัจจัยความสำเร็จทุกด้าน

ด้วยการใช้หลัก BCM Model หัวใจของการวางแผนซึ่งเปรียบเสมือนบันไดสู่ความสำเร็จ 7 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายสูงสุด คือ การระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายสูงสุด หรือสิ่งที่ต้องการที่จะให้เกิดขึ้นในอนาคต ขั้นที่ 2 กำหนดปัจจัยสู่ความสำเร็จ โดยต้องช่วยกันหาคำตอบว่า “อะไรคือสิ่งที่เราต้องคำนึงถึง ต้องพัฒนา ต้องมุ่งเน้น เพื่อให้เป้าหมายสูงสุดนั้นเป็นจริง ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าประสงค์ ในปัจจัยสู่ความสำเร็จข้อหนึ่งๆ นั้น อะไรคือสิ่งที่เราต้องการที่จะให้เกิดขึ้น ขั้นที่ 4 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ การกำหนดตัวชี้วัดหรือสิ่งที่แสดงความสำเร็จจากการบรรลุเป้าประสงค์ในแต่ละปัจจัยสู่ความสำเร็จ ขั้นที่ 5 วางแผนปฏิบัติ โดยมีกิจกรรมต้นน้ำ กิจกรรมกลางน้ำ และกิจกรรมปลายน้ำ คือ การวางแผนปฏิบัติหรือกำหนดวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าประสงค์ในแต่ละปัจจัยสู่ ขั้นที่ 6 ปฏิบัติตามแผน คือ การปฏิบัติตามแผนหรือนำวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าประสงค์ใน แต่ละปัจจัยสู่ความสำเร็จไปปฏิบัติ ขั้นที่ 7 ติดตามสรุป และถอดบทเรียนการนำ BCM-Model มาใช้ก็คือ การติดตาม สรุป และถอดบทเรียนความสำเร็จ

2. หลักพุทธธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

หลักพุทธธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ในที่นี้ใช้หลักธรรม (1) หลักสังคหวัตถุ (2) หลักพรหมวิหาร (3) หลักศีล 5 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักคำสอนที่ช่วยยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน เป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นความงดงามในความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน เปรียบเสมือนโซ่ทองคล้องใจ ทำให้สังคมเป็นสุข

หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำหรับมนุษย์ผู้มีจิตใจประเสริฐทุกคน ช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ เป็นหลักปฏิบัติของผู้ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เปรียบเสมือนธรรมปกครองคน

ศีล 5 เป็นข้อบัญญัติการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะหลักประกันชีวิตให้สุขแบบยั่งยืน การล่วงละเมิดศีล ก็คือการละเมิดต่อหลักการอยู่ร่วมกันของสังคม เพราะเป็นการเบียดเบียนตนเองและทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงต้องมีหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งผู้ที่รักษาศีลย่อมมีหลักประกันความมั่นคงของชีวิต เมื่อเราไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ฆ่า ไม่ทำร้าย ไม่ลักขโมย ย่อมจะได้ชื่อว่า รักษาชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว รักษาสุขภาพและมิตรภาพ รวมทั้งพัฒนาสติปัญญาของตน เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งความสุขและเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ด้วยหลัก BCM Model ในการแก้ปัญหาของชุมชนหมู่บ้าน มาผสมผสานกับหลักพุทธธรรม 3 หมวด ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์และสัมภาษณ์จนได้รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนาว่าด้วย ศีล 5 (rules of Morality) สังคหวัตถุ 4 (bases of Social solidarity) และ พรหมวิหาร 4 (Holy abidings) ด้วยองค์ความรู้ หมู่บ้านสันติสุข MSH ซึ่งประกอบเป็น

รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า พระสาวกและปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา M2S2H2 ได้แก่ (1) M2 (Man+ rules of Morality) หมายถึง คนดี คือ เป็นคนดี มีศีล 5 มีปัญญา สุขภาพแข็งแรง (2) S2 (Social+ bases of Social solidarity) หมายถึง สังคมดี คือสังคมมีสังคหธรรม รายได้สมดุล สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ สังคมอบอุ่น (3) H2 (Happy+ Holy abidings) หมายถึง มีความสุขมีพรหมวิหารธรรม คือ สังคมที่มีความรักเมตตาต่อกัน หลุดพ้นอาชญากรรม จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง และสร้างความเข้มแข็งตามแผนภาพที่ 19 หมู่บ้านสันติสุข MSH

อภิปรายผล

1. นโยบายและรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี

สภาพปัญหาชุมชนของจังหวัดบุรีรัมย์ที่สำคัญ เช่น คุณธรรมจริยธรรม ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาความยากจน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางการเมืองและความแตกแยกของคนในชาติ ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น การจะแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้ เพื่อจะทำให้ประเทศชาติมีความสงบและสันติสุขอย่างยั่งยืนจึงต้องมาวิเคราะห์และเสนอแนวทางดำเนินการให้ครอบคลุมเพื่อแก้ไขให้ถูกจุด ทำให้ประสบผลสำเร็จและยั่งยืน ด้วยรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพราะพุทธธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติในวิถีชีวิตของมนุษย์ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์เข้าถึงสัจจะแห่งชีวิตและสันติสุข รวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ลดความขัดแย้งขจัดความเห็นแก่ตัว มีขันติธรรมทนต่อกันได้ รู้จักการให้อภัย สร้างคนในสังคมให้สามัคคีมีเมตตา หลักพุทธธรรมจึงเป็นพลังอันสำคัญที่ขับเคลื่อนผลักดันหรือเสริมสร้างสังคมให้ไปสู่เส้นทางแห่งสังคมสันติสุขได้อย่างแท้จริง

รูปแบบบุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี จังหวัดบุรีรัมย์ การสร้างสันติสุขในหมู่บ้าน 9 ดี จังหวัดบุรีรัมย์ เกิดจากแนวคิดกองทุนหมู่บ้านพึ่งพาตัวเอง การระดมทุน ระดมแรง เพื่อแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกิจกรรมในธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างสังคมคุณธรรมที่ทุกคนอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาของสังคมระดับหมู่บ้าน โดยเป็นการปฏิบัติให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม จารีตประเพณี และไม่ขัดต่อกฎหมาย มีสาระสำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของคนในหมู่บ้าน ในการธำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี จังหวัดบุรีรัมย์ คือ 1)เป็นคนดี 2) มีปัญญา 3) รายได้สมดุล 4) สุขภาพแข็งแรง 5) สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ 6) สังคมอบอุ่น 7) หลุดพ้นอาชญากรรม 8) กองทุนพึ่งพาตนเองและ 9) สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กชช.)

แนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้เป็นคนดีคนเก่ง ซึ่งนักวิชาการไทยได้ให้ความหมายไว้อย่างครอบคลุม กล่าวคือ การพัฒนาคนให้เป็นผู้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้ง 4 ด้าน คือ (1) เป็นผู้ที่ไม่เบียดเบียนตนเอง เช่นมีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตนเองให้แข็งแรง ไม่สูบบุหรี่ ไม่เล่นการพนัน (2) เป็นผู้ที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น มีพฤติกรรมซื่อสัตย์ ไม่ก้าวร้าวต่อผู้อื่น อยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม (3) เป็นผู้ที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น ทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างขยันขันแข็ง และ (4) พยายามพัฒนาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม เช่น เป็นอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน (อสม.)

วัตถุประสงค์ของหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ได้แก่ (1) เพื่อเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเป็นสังคมสันติสุข (2) เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยอย่างเป็นองค์รวม (3) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ คุณภาพ และยั่งยืน (4) เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์

BCM Model (Buriram Case Management Model) เป็นบันไดสู่ความสำเร็จ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาเพื่อให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายสูงสุด ขั้นที่ 2 กำหนดปัจจัยสู่ความสำเร็จ ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าประสงค์ ขั้นที่ 4 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ ขั้นที่ 5 วางแผนปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 6 ปฏิบัติตามแผน ขั้นที่ 7 ติดตาม สรุป และถอดบทเรียน

กรณีศึกษาหมู่บ้านบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ต้องการแก้ปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการก่ออาชญากรรมในหัวข้อที่ 7 หลุดพ้นจากอาชญากรรม ของ BCM Model หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี บันไดสู่ความสำเร็จ 7 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายสูงสุด คือ เป้าหมายสูงสุดต้องการให้หมู่บ้านปลอดยาเสพติด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหัวข้อที่ 7 หลุดพ้นจากอาชญากรรม ขั้นที่ 2 กำหนดปัจจัยสู่ความสำเร็จ ดังนี้ ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 1 ผู้เสพผู้ติดยาเสพติดในหมู่บ้านทุกคนต้องได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจจนหายขาดจากการติดยาเสพติด ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 2 หมู่บ้านมีระบบการเฝ้าระวังป้องปรามยาเสพติด โดยชุดคุ้มครองหมู่บ้านที่มีศักยภาพ ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 3 ผู้กระทำความผิดทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้ครอบครอง ต้องถูกลงโทษตามกฎหมายอย่างเฉียบขาด ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าประสงค์ คือ ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 1 เป้าประสงค์ คือ ต้องการให้ผู้เสพผู้ติดยาเสพติดได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ ให้หายขาดและไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกต่อไป ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 2 เป้าประสงค์ คือ ต้องการให้มีชุดคุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) เพื่อเฝ้าระวัง ป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอาชญากรรมในหมู่บ้าน ทั้งการอยู่เวรยาม การตรวจตรา การหาข่าว และการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอย่างต่อเนื่องและมีศักยภาพ ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 3 เป้าประสงค์ คือ ต้องการให้ผู้กระทำความผิด ทั้งผู้ผลิต จำหน่าย ครอบครอง ได้รับการปราบปรามจับกุมและถูกลงโทษตามกฎหมายอย่างเฉียบขาด ขั้นที่ 4 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ ตัวชี้วัด ของปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 1 ผู้ติดยาเสพติดในหมู่บ้านทุกรายได้รับการบำบัดรักษาและหายขาด 100% ตัวชี้วัด ของปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 2 หมู่บ้านมีชุดคุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) ที่มีศักยภาพและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพตัวชี้วัด ของปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 3 หมู่บ้านไม่มีผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้ครอบครอง ผู้เสพ/ผู้ติดยา 100 % (หรือผู้กระทำความผิดเป็น ศูนย์) ขั้นที่ 5 วางแผนปฏิบัติ โดยมีกิจกรรมต้นน้ำ กิจกรรมกลางน้ำ และกิจกรรมปลายน้ำ คือ การวางแผนปฏิบัติหรือกำหนดวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าประสงค์ในแต่ละปัจจัยสู่ความสำเร็จ จากตัวอย่างปัจจัยสู่ความสำเร็จ และตัวชี้วัด ทั้ง 3 ประการข้างต้นสามารถนำมาวางแผนได้ คือ การวางแผนปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 1 ผู้เสพผู้ติดยาเสพติดในหมู่บ้านทุกคนต้องได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจจนหายขาดจากการติดยาเสพติด กิจกรรมต้นน้ำ การสำรวจข้อมูลผู้เสพผู้ติดยาและนำเข้าสู่วัฏจักรการคัดกรอง กิจกรรมกลางน้ำ การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กิจกรรมปลายน้ำ การเฝ้าระวัง ติดตาม ดูแล ช่วยเหลือและส่งเสริมอาชีพปัจจัยสู่ความสำเร็จ ที่ 2 หมู่บ้านมีระบบการเฝ้าระวังป้องปรามยาเสพติด โดยชุดคุ้มครองหมู่บ้าน (ชคบ.) ที่มีศักยภาพ กิจกรรม

ต้นน้ำ การรับสมัครและคัดเลือกชุดคุ้มครองหมู่บ้าน กิจกรรมกลางน้ำ การแต่งตั้งชุดคุ้มครองหมู่บ้านและการฝึกอบรม กิจกรรมปลายน้ำ การมอบหมายภารกิจ การตรวจเยี่ยมและการชมเชย ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ 3 ผู้กระทำผิดกฎหมายทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้ครอบครอง ต้องถูกลงโทษตามกฎหมายอย่างเฉียบขาด กิจกรรมต้นน้ำ การตรวจตรา เฝ้าระวัง และรายงานข่าวกิจกรรมกลางน้ำการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด กิจกรรมปลายน้ำ ควบคุมดูแลผู้เคยมีประวัติเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ขั้นตอนที่ 6 ปฏิบัติตามแผน ขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้รับผิดชอบที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 5 ไปปฏิบัติตามแผนหรือภารกิจที่กำหนด เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายสูงสุดที่กำหนดไว้ โดยการทำให้ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่กำหนดไว้ให้สำเร็จ เพราะหากเพียงแต่มีการวางแผนไว้ แต่ไม่มีการลงมือปฏิบัติตามแผน แผนก็จะมีประโยชน์ และไม่สามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดที่วางไว้ ขั้นที่ 7 ติดตาม สรุป และถอดบทเรียน ขั้นตอนนี้ ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายในรอบการปฏิบัติของบันไดสู่ความสำเร็จ 7 ขั้น โดยนับจากเมื่อมีการกำหนดเป้าหมายสูงสุด ปัจจัยสู่ความสำเร็จ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด การวางแผน มีการปฏิบัติตามแผนแล้ว ไม่ได้เป็นการบ่งบอกว่าประสบผลสำเร็จ ดังนั้น ขั้นตอนนี้ จะต้องมีการติดตาม สรุปผลการดำเนินงาน และถอดบทเรียนว่า การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนสำเร็จผลมาน้อยเพียงใด หรือมีปัญหาอุปสรรคคืออะไรที่ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือระยะเวลาที่กำหนด แล้วนำมาหาวิธีการหรือปรับปรุงใหม่ เพื่อไปกำหนดเป็นกิจกรรมที่ต้องทำใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

บันไดสู่ความสำเร็จของโครงการ 7 ขั้นตอน สอดคล้องได้ตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือสัทธรรม 3 (ธรรมของคนดี) ได้แก่ 1) ปริยัติสัทธรรม สัทธรรมคือสิ่งที่พึงเล่าเรียน ได้แก่ พุทธพจน์ 2) ปฏิบัติสัทธรรม คือสิ่งที่พึงปฏิบัติ ได้แก่ ไตรสิกขา 3) ปฏิเวธสัทธรรมคือผลที่พึงบรรลุ ได้แก่ มรรคผลและนิพาน ดังนั้นในความหมายของปริยัติ คือ เข้าใจข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีอยู่ในที่นี้หมายถึงศึกษาปัญหาของชุมชนและค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหโดยกำหนดเป้าหมายสูงสุด ปัจจัยสู่ความสำเร็จ เป้าประสงค์ กำหนดตัวชี้วัด วางแผน ปฏิบัติ ปฏิบัติคือ การเข้าถึง เป็นเรื่องการเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย ในที่นี้หมายถึงปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดไว้ และปฏิเวธคือ การพัฒนาเริ่มต้นด้วยตนเอง ในที่นี้หมายถึงติดตามสรุปและถอดบทเรียน เป็นต้น

2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ที่สำคัญได้แก่

1) หลักสังคหวัตถุ 2) หลักพรหมวิหาร 3) หลักศีล 5

1) สังคหวัตถุธรรม 4 หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ในฐานะช่องทางคล่องใจ ทำให้สังคมเป็นสุข พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เสนอหลักคำสอนเกี่ยวกับ สังคหวัตถุ 4 คือ หลักการสงเคราะห์หรือเรื่องการสงเคราะห์กันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีลักษณะพฤติกรรมที่รู้จักแบ่งปัน รู้จักการให้ เสียสละยินดีในความสุขของผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไกล่เกลี่ยความแตกแยกในหมู่คณะ บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่นำเอาผลงานผู้อื่นมาเป็นของตน สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ (1) ทาน (การให้), (2) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก), (3) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์), (4) สมานัตตตา (การวางตนสม่าเสมอ)

แนวทางการนำสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในองค์กร

(1) เมื่อบุคลากรในองค์กรมีความเดือดร้อนในด้านปัจจัยทั้งสี่ บุคลากรในองค์กรควรให้ความช่วยเหลือ หมายถึง การให้ทานอันเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจและให้คำแนะนำ และรวมไปถึงการให้อภัยแก่เพื่อนร่วมงาน

(2) เมื่อบุคลากรในองค์กรมีความเดือดร้อนในการทำงาน ต้องการความช่วยเหลือบุคลากรในองค์กรควรให้ความช่วยเหลือด้วยการพูดให้กำลังใจ แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้คำแนะนำ ชี้แจงอย่างถูกต้อง

(3) เมื่อบุคลากรในองค์กรต้องการความช่วยเหลือทางด้านร่างกาย บุคลากรในองค์กรก็ให้ความสำคัญ ขวนขวายช่วยเหลืออย่างเต็มกำลังความสามารถ

(4) เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในองค์กร บุคลากรก็เข้าไปช่วยในการแก้ไขปัญหา โดยให้ความเสมอภาค ไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา

การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรเพื่อให้เกิดการร่วมงาน และประพัตติที่ดีต่อองค์กร และเพื่อนร่วมงาน อันจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในองค์กรด้วยกันเองและระหว่างองค์กรกับบุคลากรมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความสุข ความสามัคคี ความสำเร็จ ในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการสร้าง ความจงรักภักดีต่อองค์กรของบุคลากร และยังช่วยส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้น ให้ความสำคัญกับตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่จะเข้าไปช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในองค์กรด้วยความเต็มใจ เมื่อทุกคนต่างประพัตติตามหลักสังคหวัตถุทั่วถึงกันแล้ว อย่าว่าแต่เฉพาะคน เฉพาะครอบครัว จะรักใคร่นับถืออยู่เป็นสุขสบายถึงคนทั้งหมู่บ้าน ทั้งเมือง ทั้งประเทศ ทั้งโลกก็ต้องอยู่เป็นสุขสบายตลอดไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้นท่านจึงว่าสังคหวัตถุนี้เป็นคุณธรรมสำหรับยึดเหนี่ยวใจผู้อื่นให้รักใคร่นับถือช่วยเหลือกันอย่างวิเศษ หลักสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นเสมือนฐานะโพธิ์ทองคล้องใจ

2) พรหมวิหาร 4 คือ หลักคุณธรรมที่ทำให้ผู้ประพัตติปฏิบัติตามเป็นผู้ประเสริฐ ซึ่งคำว่า "พรหมวิหาร" มีความหมายว่า ธรรมอันเป็นที่อยู่ของพรหม การยึดถือหลักธรรมดังกล่าวจะทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ผู้ไม่มัวหมองในศีล ในธรรมและในวินัย โดยเชื่อว่ามนุษย์จะประเสริฐได้ก็ต่อเมื่อมีคุณธรรม พรหมวิหาร 4 ในฐานะธรรมปกครองคน พรหมวิหารธรรม หนึ่งในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่เรียบง่าย สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้ อีกทั้งยังถือเป็นธรรมะที่ผู้นำควรยึดถือปฏิบัติสำหรับการบริหารองค์กร ซึ่งจะสามารถสร้างความสุขในสังคมการทำงานได้มากยิ่งขึ้น หลักพรหมวิหาร 4: ในฐานะธรรมะปกครองคน “ผู้บริหาร” ซึ่งต้องดูแลทุกข์และสุขของบุคลากรในองค์กรจึงต้องมีพรหมวิหาร 4 เป็นธรรมะประจำใจในการบริหารงานในองค์กร โดยผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อเกิดประโยชน์ต่อการบริหาร ทั้งการใช้อุเบกขาเพื่อเป็นหลักบริหาร โดยการวางเฉย ต่อ กิเลส คือ โลภะ โมหะ และโทสะ การวางเฉยต่อการยึดติด และการวางเฉยต่ออคติก่อให้เกิดภาวะผู้นำ (Leadership) โดยการจงใจคนอื่นในองค์กรให้ทำงานตามนโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้ตามวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นสิ่งสำคัญ การที่คนอื่น ๆ ในองค์กรจะยอมตามผู้นำนั้น ต้องได้รับความไว้วางใจจากคนเหล่านั้น ความเท่าเทียม (Equality) การใช้มุทิตา เพื่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์และการประสานงาน เป็นการประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารด้วยกัน เป็นการลดความริษยาในใจ การใช้

กรุณาเพื่อความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการใช้เมตตาในการบริหารงานบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดมงคล วราสโย (เรื่องอาคม) เรื่องแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการกำหนดและพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหาร การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในการบริหารอย่างเหมาะสม โดยใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุงหรือพัฒนาการบริหารงานวิชาการสามารถบูรณาการกับหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 ให้เกิดประสิทธิผลต่อไป

3) ศิล 5 ในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น จำเป็นที่แต่ละคนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมจะต้องทำตนให้เป็นคนดี เพื่อให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีความสงบสุข เกิดสันติสุข ไม่มีเวรภัยต่อกันและกัน หลักธรรมที่จะทำให้คนให้เป็นให้เป็นคนดีอันยังผลให้การอยู่ร่วมกันมีความสุขมีความสงบสุขนั่นก็คือ ศิล 5 ในฐานะหลักประกันชีวิตให้สุขแบบยั่งยืน ผู้จะเป็นคนดี จะต้องเป็นผู้มีการดำเนินชีวิตประจำวันที่ประกอบด้วย ศิล 5 นับว่าเป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน มุ่งเน้นให้พุทธศาสนิกชนได้ประพฤติปฏิบัติตามเพื่อความเป็นมนุษย์อันจะได้เป็นสมาชิกที่ของสังคม ความสงบสุขในสังคมแต่ละวันจะเกิดขึ้นได้ก็อาศัยหลักมนุษยธรรม หรือแต่ละคนเป็นคนดีนั่นเอง ดังนั้นหลักของศิลป 5 จึงเป็นหลักปฏิบัติสำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน ทั้งนี้ก็เพื่อความสงบสุขสำหรับปัจเจกชนและสังคมโดยรวม อันเป็นรากฐานแห่งความสงบสุขร่มเย็นขึ้นในชาติบ้านเมืองและก่อให้เกิดสันติภาพที่ถาวรขึ้นในโลก ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันล้วนแต่เกิดขึ้นเพราะการละเมิดศิลป 5 แทบทั้งสิ้น

การพัฒนาประเทศที่ดีมิใช่การวัดค่าการพัฒนาด้วยมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เน้น GDP สูงๆ ปล่อยให้เกิดขึ้นที่เสี่ยงและแหล่งอบายมุข ในเขตเมืองเป็นจำนวนมากโดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรม ไม่สนใจการวางกติกาทิศทางสังคมเช่นนี้แล้ว ก็จะทำให้สร้างความเสียหายได้พอๆ กับวิกฤตเศรษฐกิจ

หลักธรรมศิลป 5 ในฐานะหลักประกันชีวิตให้สุขแบบยั่งยืน สังคมที่ยึดมั่นในหลักศิลป 5 สังคมนั้นก็จะเป็นสังคมที่มีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินเหมาะแก่การดำรงชีวิต ประกอบกิจการงาน และจะเป็นสังคมที่มีลักษณะดังนี้ คือ

- 1) เป็นสังคมที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะมีสื่อหรือกลไกในการควบคุมระเบียบสังคม
- 2) เป็นสังคมที่มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- 3) เป็นสังคมที่มีความสงบสุขไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน
- 4) เป็นสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว

ศิลป 5 ถือเป็นรากฐานของสันติภาพเชิงคุณค่าซึ่งเป็นมโนธรรมสำนึกที่ทำให้เกิดความตระหนักถึงมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนสากลทั้งความเสมอภาค ความยุติธรรม ภารดรภาพ สัมพันธภาพ คุณภาพ และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งจะทำให้สังคมเป็นแบบสวัสดิการที่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน

3. องค์ความรู้ใหม่ของรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ประกอบด้วย

ดีที่ 1 เป็นคนดี ส่งเสริมให้ชุมชนมีศีล 5 พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 เมื่อเป็นคนดีย่อมมีดีทั้ง 9 ของหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามมา

ดีที่ 2 มีปัญญา ดีที่ 3 รายได้สมดุล ดีที่ 4 สุขภาพแข็งแรง ดีที่ 5 สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ ดีที่ 6 สังคมอบอุ่น ดีที่ 7 หลุดพ้นอาชญากรรม ดีที่ 8 กองทุนพึ่งตนเอง ดีที่ 9 ความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน

การดำเนินการในรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ของหมู่บ้านในเขตตำบลบ้านยาง อำเภอ ลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ยึดแนวทางการปฏิบัติด้วยหลัก BCM Model โดยสอดแทรกคตินิยมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวกับหมู่บ้านสันติสุขเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4, พรหมวิหาร 4, และศีล 5 มาประยุกต์เข้ากับหลัก BCM Model เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของเป้าหมายความสำเร็จของชุมชนจึงได้รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนาด้วยองค์ความรู้คือ

องค์ความรู้รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยการนำหลักการรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ผสมผสานกับหลักธรรมเพื่อความสันติสุขทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักหมู่บ้านสันติสุข MSH

ในส่วนของหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี M (Man) หมายถึง คนดี คือ เป็นคนดี มีปัญญา สุขภาพแข็งแรง S (Social) หมายถึง สังคมดี คือ รายได้สมดุล สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ สังคมอบอุ่น และ H (Happy) หมายถึง มีความสุข คือ หลุดพ้นอาชญากรรม จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง และสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้านในส่วนหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสันติสุข M (rules of Morality) หมายถึง ศีล 5, S (bases of Social solidarity) หมายถึง สังคหวัตถุ 4 และ H (Holy abidings) หมายถึง พรหมวิหาร 4

หมู่บ้านบ้านยางถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ และเป็นแบบอย่างหมู่บ้านสันติสุข 9 ดีตามแนวทางพระพุทธศาสนา (MSH) ที่ยึดมั่นในหลักธรรมศีล 5 , สังคหวัตถุ 4 , พรหมวิหาร 4 ทุกบ้านให้ความร่วมมือในการรักษาศีล 5 ครอบทุกหมู่บ้าน เมื่อมีกิจกรรมทางสังคม ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือด้วยดี มีอัธยาศัยไมตรีต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กันนั้น ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่ในบ้ายาง มีความเมตตาปราณี คอยช่วยเหลือลูกบ้านอย่างดี สังคมอบอุ่น ปัญหาอาชญากรรมที่รุนแรงมีน้อยลง ปัญหายาเสพติดมีอยู่บ้างเนื่องจากมาจากกลุ่มคนภายนอกสอดแทรกเข้ามาหลอกลวงเยาวชนของหมู่บ้านให้หลงเชื่อตามเพื่อนพ้อง แต่ก็สามารถควบคุมได้โดยการสอดส่องดูแลจากชุดคุ้มครองหมู่บ้านซึ่งเป็นอาสาสมัครหมู่บ้านที่คอยดูแลความปลอดภัยให้แก่ชุมชนร่วมกับตำรวจ และเจ้าหน้าที่ปกครองของอำเภอมารโดยตลอด ประกอบกับกิจกรรมหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ของจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวของหมู่บ้านประสบความสำเร็จด้วยดีหมู่บ้านหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหมู่บ้านศีล 5 สมบูรณ์แบบของจังหวัดบุรีรัมย์ คนในชุมชนให้ความร่วมมือมีความรักสามัคคีร่วมแรงรวมใจพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเป็นอยู่อย่างสันติสุขตามแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี (MSH) ที่ประสบความสำเร็จด้วยความดีของคนในหมู่บ้านควรมีเกียรติบัตรรางวัลให้แก่หมู่บ้านนั้นเพื่อเป็นแบบอย่างให้หมู่บ้านอื่นปฏิบัติตาม ด้วยตัวชี้วัดทางสถิติจากการรวบรวมคำถามคำตอบข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านของคนในหมู่บ้านแบบการตรวจสอบสามเส้า/Triangulation หมายถึง การเปรียบเทียบข้อค้นพบ (Finding) ของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา (Phenomenon) จากแหล่งและมุมมองที่แตกต่างกัน นักวิจัยจำนวนมากคาดหมายว่า Triangulation เป็นแนวทางการยืนยันความน่าเชื่อถือ (Credibility, validity) ของข้อมูลหรือสิ่งที่ค้นพบ การตรวจสอบสามเส้า (triangulation) ในการศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการที่ถูกนำมาใช้ในการสังคมศาสตร์ ด้วย การรวบรวมวิธีการใช้ผู้สังเกต (observer) ทฤษฎี (theory) วิธีการ (methods) และ ข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical material) ที่ซ้ำซ้อนกัน นักวิจัยหวังว่า จะขัดจุดด้อย หรือ ความลำเอียงภายในและปัญหาที่เกิดจากการใช้วิธีการอย่างเดียวและการใช้ทฤษฎีเดียวในการศึกษา เพื่อให้ได้หมู่บ้านสันติสุข 9 ดีที่ประสบความสำเร็จด้วยดีเพื่อเป็นแบบอย่างแก่หมู่บ้านอื่นๆ ในการพัฒนาหมู่บ้านของตนตามรูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

2) เนื่องจากหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี (MSH) ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากส่วนใหญ่มาจากการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน และฝ่ายปกครองที่ให้การสนับสนุนได้แก่กระทรวงมหาดไทยโดยตรง แต่วิธีการบริหารจัดการแบบองค์รวม ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ประเพณีวัฒนธรรมจึงควรมีงบประมาณให้แก่หมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ในทุกกระทรวง ทบวง กรม เพื่อการพัฒนาครบทุกด้าน เช่นด้านศิลปกรรมควรให้กระทรวงวัฒนธรรมลงพื้นที่สนับสนุนงบประมาณ วัด บ้าน บวร เพื่อจาริตประเพณีอันดีงามของชุมชน มีทุนการศึกษาให้นักเรียนดี ยากจน เพื่อได้มีโอกาสศึกษาในระดับสูงเพื่อเป็นอนาคตของประเทศชาติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1) ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับหมู่บ้านสันติสุข 9 จังหวัดบุรีรัมย์ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา (MSH) ในชุมชนทุกชุมชนหมู่บ้านตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะให้มากขึ้น อีกทั้งการบูรณาการให้รู้ถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น และให้มีประสบการณ์ในเรื่องความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

2) ควรปลูกฝังกิจกรรมหมู่บ้านสันติสุข 9 จังหวัดบุรีรัมย์ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา (MSH) ตั้งแต่โรงเรียนประถมไปจนถึงโรงเรียนมัธยมเพื่อให้นักเรียนเยาวชนได้เรียนรู้นโยบาย สันติสุข 9 ดี เป็นอย่างไร ทำอย่างไรให้ประสบความสำเร็จด้วยหลักธรรมหมู่บ้านสันติสุข 9 จังหวัดบุรีรัมย์ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และ ศีล 5 ให้เป็นประโยชน์สูงสุดทั้งตนเอง ครอบครัว และสังคม

บรรณานุกรม

- จักรกฤษณ์ โปตาพล. **ผู้บริหารกับพรหมวิหารธรรม**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.mbuslc.ac.th/web/uploads/2016/11> [1 กันยายน 2564].
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. “การใช้ผลผลิตจากการวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนาคนไทย”. **วารสารจิตวิทยา**. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2539): 60.
- สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์. **คู่มือกระบวนการสร้างบุรีรัมย์สันติสุข 9 ด้วย BCM Model**. บุรีรัมย์: กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์, 2557.
- พระครูอรุณสุตาลังกา, ผศ ดร. “พุทธธรรม: พลังขับเคลื่อนสู่สังคมสันติสุข”. ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2559**. หน้า 77-78. รวบรวมโดยคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.
- พระปลัดมงคล วราสโย (เรื่องอาคม). “แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบางบาล จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ลือชัย ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, 2558.
- พระมหานพดล สีทอง. **สังคหวัตถุ 4 และแนวทางการปฏิบัติในการทำงาน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: castool.com/2016/12/02/สังคหวัตถุ-4-และแนวทางการปฏิบัติในการทำงาน [22 กุมภาพันธ์ 2564].
- พระวิมาร คมกัปปโย. “การศึกษาวิเคราะห์ศีล 5 ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.
- พุทธทาสภิกขุ. **การกลับมาแห่งศีลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2521.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **พรหมวิหารธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทสหทัยการพิมพ์ จำกัด, 2527.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). **สังคหวัตถุ 4**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528.
- อมร อำไพรุ่งเรือง. “การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศีล 5 ของพุทธศาสนิกชน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.
- อมรวิรัช นาคทรพร. **การสังเคราะห์ประสบการณ์ในชุดโครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2551.

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการรับมือปัญหาการรังแกบนโลกไซเบอร์ในสังคมไทย*

Buddhist principles and coping with cyberbully problems in Thai society

ณัฐชา กำแพงแก้ว, พระครูธรรมศุท (สุทธิพจน์ สุทธิวจโน) และ ณัฐทัย นิรัตติชัย

Nutchaya Kampangkeaw, Phrakhrudhammakut Suttipot Sutdhivajano and Nathatai Nirattisai

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University.

E-mail: suttipot555@gmail.com

บทคัดย่อ

พฤติกรรมกรังแกบนโลกไซเบอร์ Cyberbully จัดเป็นหนึ่งในสถิติปัญหาความรุนแรงในสังคมและเกือบทุกประเทศทั่วโลก โดยปัญหาที่เกิดขึ้นยังคงมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้น และยังถือว่าเป็นภัยเงียบที่กำลังคุกคามคนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัยในสังคม โดยเฉพาะในปัจจุบันที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีการพัฒนาระบบการสื่อสารที่ไร้ขีดจำกัดอย่างรวดเร็ว การดำเนินชีวิตที่ไม่มีความสุข มีความวิตกกังวลสูง ปัญหาสุขภาพจิตตามมาได้ในอนาคต และความช่วยเหลือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งจากพ่อแม่ ครอบครัว คุณครูและผู้ให้บริการเว็บไซต์หรือโซเชียลมีเดีย ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายในการช่วยป้องกันและรับมือกับการรังแกบนโลกไซเบอร์ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “นตถิ โลเก อนินทิโต” แปลว่า “ผู้ไม่ถูกนิทา ย่อมไม่มีในโลก” (ขุ.ธ. ๒๕/๔๕) ซึ่งจากพุทธสุภาษิตดังกล่าวได้อธิบายหลักความจริงหรือธรรมชาติของมนุษย์เกี่ยวกับการถูกนิทาว่าร้ายว่าเป็นเรื่องปกติที่เราจะหลบหนีจากคำตำหนิตายไม่ได้ เช่นเดียวกันกับการถูกรังแก Cyberbully นั้นย่อมสร้างบาดแผลในใจให้เกิดความเจ็บปวด บอบช้ำและไม่มีความสุข แต่หากเราสร้างภูมิคุ้มกันจิตใจให้แข็งแกร่งก็จะทำให้สามารถเอาชนะปัญหา กอบกู้ความกล้าหาญ และความมั่นใจในการใช้ชีวิตกลับมาใหม่ได้เสมอ และในขณะเดียวกันผู้ที่เป็นผู้กระทำนั้นก็ต้องควรตระหนักถึงปัญหาและหยุดพฤติกรรมกรังแกกัน เพราะไม่มีใครในโลกนี้สมควรถูกคุกคาม และทุกคนล้วนสมควรได้รับการให้เกียรติด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นโลกของความเป็นจริงหรือบนโลกไซเบอร์

คำสำคัญ: หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา; การรังแกบนโลกไซเบอร์ในสังคมไทย

* Received December 11, 2021; Revised February 3, 2022; Accepted March 22, 2022

Abstract

Cyberbullying behavior is one of the statistics of violence in society and almost every country around the world. The problem still tends to intensify even more. It is also considered a silent threat that threatens people of all groups, genders, and ages in society. Especially in today's information technology, the development of communication systems is limitless rapidly. unhappy lifestyle high anxiety Mental health problems can follow in the future. and assistance from all relevant sectors from parents, families, teachers and website or social media providers. as well as legal measures to help prevent and cope with cyberbullying. which is consistent with the Buddhist proverb that "Natthi loke ninthito" means "one who is not gossip would not exist in the world" (Khu.Dh. 25/45), which from the aforementioned Buddhist proverb explains the truth or human nature about being slandered by gossip that it is normal for us not to escape reproach. Like being attacked, Cyberbully will inflict pain on the heart. traumatized and unhappy But if we build a strong immune system in the mind, we will be able to overcome problems. salvage courage and confidence in life can always come back again and at the same time, the perpetrators should be aware of the problem and stop bullying behavior. because no one in this world deserves to be threatened and everyone deserves to be honored together whether in the real world or in the cyber world

Keywords: Buddhist Dharma Principles; Cyber bullying in Thai society

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีในปัจจุบันนั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้ทุกคนสามารถติดต่อกันได้อย่างกว้างขวาง สะดวกรวดเร็วและไร้ขีดจำกัด สังคมในยุค การสื่อสารนั้นปฏิเสธไม่ได้เลยว่าอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของทุกคนทั่วโลกไปแล้ว โดยเฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ทโฟน (Smart phone) สามารถใช้งานได้หลากหลายในเครื่องเดียวเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตติดตามความเคลื่อนไหวในสังคมออนไลน์ ถ่ายภาพ ถ่ายวิดีโอ และด้วยรูปแบบของตัวเครื่องหรืออุปกรณ์เสริมต่างๆ ที่ออกแบบมาให้ตอบสนองต่อการใช้งานของคนในยุคปัจจุบัน ทำให้สามารถใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา ในยุคที่คนส่วนใหญ่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่และอินเทอร์เน็ตอยู่ในมือก็เปรียบเสมือนทุกคนมีสื่ออยู่ในมือด้วยเช่นกัน โดยสามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารนั้นเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวทั้งการโพสต์ข้อความ รูปภาพ วิดีโอหรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) ได้อย่างเสรี เช่น เฟสบุ๊กอินสตาแกรม อีเมล ยูทูบ ไลน์และทวิตเตอร์ เป็นต้น ซึ่งการใช้ช่องทางสังคมออนไลน์เป็นเหมือนดาบสองคมที่มีทั้งผลดีและผลเสียหากนำไปใช้ในทางที่ถูกก็จะเกิดประโยชน์อย่างมาก แต่กลับกันหากนำไปใช้ในทางที่ผิดอาจส่งผลกระทบตามมาได้เช่นกัน

พฤติกรรมการรังแกกันเป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมก้าวร้าว (สุภาวดี เจริญวานิช, 2560.) โดยผู้รังแกมีเจตนาที่จะทำร้ายผู้ถูกรังแก และผู้รังแกจำมีอำนาจเหนือกว่าผู้ถูกรังแก ซึ่งพฤติกรรมการรังแกกันมีหลายรูปแบบครอบคลุมถึง 1) การรังแกด้วยวาจา โดยใช้คำพูดทำร้ายจิตใจเหยียดหยาม หรือล้อเลียน 2) การรังแกกันโดยทำร้ายร่างกาย เช่น ชก ตบ ตี ทุบ ช่วน ผลักหรือทำร้ายด้วยวิธีอื่น 3) การเพิกเฉยละเลยไม่สนใจโดยสิ้นเชิง หรือกีดกันไม่ให้เข้ากลุ่ม 4) การปล่อยข่าวลือที่ทำให้เสียหายหรือสร้างเรื่องโกหกที่ทำให้คนอื่นไม่ชอบ 5) การคุกคามทางเพศ และ 6) การรังแกกันผ่านไซเบอร์ จะเห็นได้ว่าการรังแกกันนั้นมีรูปแบบที่หลากหลายแต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงในยุคที่สังคมอุดมด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การติดต่อสื่อสารทำได้ง่ายและรวดเร็วเพียงปลายนิ้วสัมผัส ทำให้การใช้เทคโนโลยีกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของวิถีชีวิตของทุกคนในสังคม ด้วยสถานการณ์เช่นนี้ทำให้ปัญหาการรังแกกันตัวต่อตัว (Traditional bullying) เปลี่ยนเป็นการรังแกกันผ่านช่องทางออนไลน์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น กลายเป็นการรังแกกันรูปแบบใหม่ที่เรียกว่าพฤติกรรมการรังแกบนโลกไซเบอร์ (cyberbullying) ที่ไม่ว่าใครก็สามารถเป็นผู้กระทำความรุนแรงได้

พฤติกรรมการรังแกบนโลกไซเบอร์ (cyberbullying) หมายถึง การกลั่นแกล้ง ช่มชู้ ล้อเลียน ทำให้ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวดผ่านช่องทางออนไลน์ มือถือ หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ โดยที่ไม่ได้จำกัดรูปแบบพฤติกรรมหรืออุปกรณ์ที่ใช้ และผู้กระทำไม่จำเป็นต้องมีพลังกำลังหรืออำนาจทางสังคมที่เหนือกว่าเหมือนการรังแกที่เจอกันตัวต่อตัว แต่ใช้การสื่อสารในโลกไซเบอร์ในรูปแบบต่างๆ เช่น ไฟล์เสียง ข้อความ รูปภาพ และวิดีโอเพื่อกลั่นแกล้ง ระบายความโกรธแค้น แม้ไม่ได้มีการทำร้ายร่างกายใดๆ แต่มีลักษณะเฉพาะที่อันตรายเนื่องจากสามารถลงมือทำได้ในทันที ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ อีกทั้งมีความเป็นสื่อสารธารณะ ทำให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว โดยที่ผู้รังแกอาจปกปิดปลอมแปลงตัวตน เอื้อต่อการกระทำความรุนแรงโดยไม่ต้องรับผิดชอบผลที่ตามมา ด้วยลักษณะดังกล่าวส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดคิดได้ง่ายกว่าการรังแกกันในรูปแบบปกติ (ปองกมล สุรัตน์, 2561)

การรังแกผ่านโลกโซเชียลไม่ใช่แค่เพียงการคุกคามก่อความหวาดกลัวทางออนไลน์หรือมือถือ หรือเป็นปัญหาเล็กน้อยเมื่อเทียบกับการทำร้ายร่างกายอย่างที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ Patchin; Hinduja, 2012 (อ้างถึงใน ปองมกล สุรัตน์, 2561) พบว่าการรังแกผ่านโซเชียลส่งผลกระทบต่อจิตใจของเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่อ โดยเยาวชนมีภาวะความหวาดกลัว ซึมเศร้า ไม่อยากไปโรงเรียน โดดเดี่ยว รู้สึกถูกจับจ้องจากเพื่อนในโรงเรียน เสียสมาธิในการเรียน นอกจากนี้ยังเป็นเหตุให้หวาดกลัวต่อการโดนทำร้ายร่างกาย เพราะการถูกรังแกในโลกโซเชียลทำให้เขารู้สึกว่าชีวิตไม่ปลอดภัยและมีการเปลี่ยนแปลงต่อชีวิตในด้านอื่นตามมา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการรังแกกันผ่านโลกโซเชียลส่งผลกระทบต่อจิตใจ อารมณ์ และคุณภาพชีวิต ซึ่งความรุนแรงของปัญหาอาจทำให้บางคนขาดความสามารถในการจัดการปัญหาและความเครียดได้ บางรายถึงขั้นพยายามฆ่าตัวตายให้หลุดพ้นจากความเครียดและความทรมานใจที่ได้รับ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นภาพสะท้อนถึงความอันตรายของการรังแกผ่านโลกโซเชียลได้อย่างชัดเจน

ซึ่งแนวทางการจัดการปัญหาของประเทศไทยที่ผ่านมานั้นจะมุ่งเน้นการสร้างแนวทางการป้องกัน และการส่งเสริมพฤติกรรมทางบวกบนโลกโซเชียล การส่งเสริมบทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมพฤติกรรมทางบวกบนโลกโซเชียล ไม่ว่าจะเป็นการปลูกฝังให้รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การสร้างความเข้าใจ การให้คำปรึกษา การส่งเสริมให้เป็นคนกล้า มีความมั่นใจในตนเองและการหยุดสถานการณ์ที่ร้ายแรง นอกจากนี้ยังมีมาตรการทางกฎหมาย เช่น กฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 เพื่อเข้ามาจัดการควบคุมพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกี่ยวข้องกับการรังแกกันบนโลกโซเชียล และคุ้มครองผู้ถูกรังแกตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและลดพฤติกรรมกรังแกกันผ่านโลกโซเชียล แต่อย่างไรก็ตามบาดแผลหรือร่องรอยของความเจ็บปวดทางอารมณ์ จิตใจที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมกรังแกกันบนโลกโซเชียลนั้นจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูทางจิตใจให้เข้มแข็ง สามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจปัญหา แสวงหาแนวทางการจัดการปัญหาที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงปัญหาและการแสวงหาแนวทางการจัดการปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างให้เกิดภูมิคุ้มกันในจิตใจให้แข็งแกร่งก็จะทำให้สามารถเอาชนะปัญหา กอบกู้ความกล้าหาญ และความมั่นใจในการใช้ชีวิต

สถานการณ์การเติบโตของโลกโซเชียลกับการรังแกผ่านโลกโซเชียล

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคเฟื่องฟูอย่างก้าวกระโดดของสื่อสังคมออนไลน์ โดยสะท้อนจากประชากรในโลกออนไลน์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจในปี 2000 (สุภาพคนไทย 2562.) พบว่าประชากรอย่างน้อย 100 ล้านคนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและทำให้เห็นว่าโลกเสมือนกำลังขยายตัวแข่งกับโลกจริงแบบก้าวต่อก้าว นอกจากนั้นสื่อออนไลน์ที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่หลายหลายและตอบสนองความต้องการอันซับซ้อนของคนในสังคมเกิดขึ้นมามากมาย เช่น Youtube, Yahoo, Reddit และ Facebook เป็นต้น ซึ่งความก้าวหน้าของสื่อสังคมออนไลน์เข้าไปอยู่ในสมาร์ทโฟน ผสมกับการเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ตยังส่งผลให้เกิดการตื่นโลกใหม่ที่ใช้พื้นที่เสมือนและสื่อสังคมออนไลน์เป็นตัวเชื่อมโยงข่าวสาร อารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติ ความรู้ และความบันเทิงทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศเข้าไว้ด้วยกัน โดยในปี 2009 โลกมี

ประชากร 7.5 พันล้านคน ซึ่งประชากร 2 ใน 3 มีโทรศัพท์มือถือ ในส่วนของประเทศไทยจากการสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ในปี 2018 พบว่าคนไทยใช้เวลาในอินเทอร์เน็ตเฉลี่ย 10 ชั่วโมง 5 นาทีต่อวัน ซึ่งไม่ต่างจากผลการสำรวจของ We Are Social ซึ่งรายงานว่าประเทศไทยติดลำดับการใช้อินเทอร์เน็ตสูงสุดของโลก 9 ชั่วโมง 38 นาที จากสถิติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นถึงความสัมพันธ์ของการขยายตัวของโลกไซเบอร์ สำหรับการใช้ช่องทางสังคมออนไลน์เปรียบเหมือนดาบสองคมที่มีทั้งผลดีและผลเสียหากนำไปใช้ในทางที่ถูกก็จะเกิดประโยชน์อย่างมาก แต่กลับกันหากนำไปใช้ในทางที่ผิดอาจส่งผลกระทบตามมาได้เช่นกัน

สถิติ Cyberbullying ประจำปี 2021 พบว่าแนวโน้มอัตราการเพิ่มจำนวนของผู้ที่ถูกรังแกทางออนไลน์มีจำนวนสูงขึ้น เป็นผลสืบเนื่องจากการปิดเมืองในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ทำให้คนหลายล้านต้องใช้ชีวิตบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งผลการสัมภาษณ์คนจำนวน 2,000 คนในสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตพบว่าผู้คนจำนวนมากกังวลเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งบนอินเทอร์เน็ตเป็นสองเท่า มากกว่าเรื่องที่เกี่ยวกับ COVID-19 เศรษฐกิจ หรืออาชญากรรม โดยสามารถคำนวณเป็นเปอร์เซ็นต์ที่สูงจนน่าประหลาดใจ โดยพบว่า 70% ของการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นบนโซเชียลมีเดีย และ 47% นั้นเกิดขึ้นบน Instagram 37% เกิดขึ้นบน Facebook และ 31% เกิดขึ้นบน Snapchat นอกจากนี้ยังพบว่า 80% ของผู้กระทำความผิดมีส่วนร่วมในการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต เพราะพวกเขาคิดว่ามั่นคงลง อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าแรงจูงใจของการกลั่นแกล้งในโลกไซเบอร์จะเป็นอย่างไร ผลลัพธ์ก็อาจเป็นเรื่องน่าเศร้าอย่างแท้จริง สอดคล้องกับนักวิจัยจาก Journal of Health Economics กล่าวว่า การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตช่วยเพิ่มความคิดฆ่าตัวตายในหมู่เหยื่อได้ 14.5% และความพยายามฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้น 8.7% ไม่ใช่แค่สื่อสังคมออนไลน์เท่านั้นที่ให้ความสำคัญกับแนวโน้มเหล่านี้ 25% ของการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นในเกมออนไลน์ นอกจากนี้ จากการสำรวจของบริษัทความปลอดภัยไซเบอร์ Comparitech ได้ทำการรวบรวมสถิติการกลั่นแกล้งบนอินเทอร์เน็ตในช่วงระหว่างปี 2561-2564 ทั้งในสหรัฐอเมริกาและทั่วโลก พบว่ามีสถิติเพิ่มขึ้นทั่วโลก ซึ่งการสำรวจครั้งนี้ทำโดยการสัมภาษณ์ทั้งหมด 20,793 ครั้งใน 28 ประเทศ โฟกัสกลุ่มผู้ใหญ่อายุ 18-64 ปีในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา และผู้ใหญ่อายุ 16-64 ปีในประเทศอื่นๆ ซึ่งพบว่า 47.7% ของผู้ปกครองที่มีบุตรอายุ 6-10 ปี 56.4% ของพ่อแม่ที่มีลูกอายุ 11-13 ปี 59.9% ของพ่อแม่ที่มีลูกอายุ 14-18 ปี และ 54.3% ของผู้ปกครองที่มีบุตรหลานอายุ 19 ปีขึ้นไป ให้ข้อมูลตรงกันว่า ลูกหลานของพวกเขาล้วนถูกบูลลี่ทั้งในโรงเรียนและโลกออนไลน์ เป็นผลให้ผู้ปกครองจำนวนมากทั้งในยุโรปและอเมริกาเริ่มตระหนักถึงประสบการณ์เชิงลบที่เข้าชั้นเลวร้ายของบุตรหลาน ที่เกิดจากการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตและการโจมตีทางออนไลน์มากขึ้น

สำหรับประเทศไทยนั้นการเกิดขึ้นของปัญหาการรังแกผ่านโลกไซเบอร์นับได้ว่ามีแนวโน้มที่รุนแรงมากขึ้นจากการสำรวจเบื้องต้นของ รศ.นพ.ชาญวิทย์ พรนภดล (ปองกมล สุรัตน์, 2561) ซึ่งศึกษาการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ร่วมกันของ 14 ประเทศทั่วโลก พบว่าเยาวชนไทยร้อยละ 45 เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ และอยู่ในลำดับที่ 5 จาก 14 ประเทศ ซึ่งมากกว่าสหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่นถึง 4

เท่า จากหลักฐานดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าเยาวชนไทยยุคปัจจุบันกำลังเผชิญปัญหาการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น สอดคล้องกับสถิติของสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล เผยสถิติเกี่ยวกับการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ว่า 75% คืออัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของกลุ่มที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือ เด็กและเยาวชน อายุ 5-28 ปี และใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดถึงเกือบ 8 ชม.ต่อวัน 80 % เด็กและเยาวชนไทยเจอภัยคุกคาม ล่อลวงและการกลั่นแกล้งจากโรงเรียนและบนโลกอินเทอร์เน็ตเป็นอันดับต้นๆของเอเชีย 28% ของเด็กไทยมองว่า Cyberbully เป็นเรื่องปกติ 39% ของเด็กไทยมองว่า Cyberbully เป็นเรื่องสนุกและ 59% ของเด็กไทยบอกว่า "เคยเป็นส่วนหนึ่งใน Cyberbully จากสถิติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมกรังแกผ่านโลกไซเบอร์เป็นปัญหาที่พบแพร่หลายและมีแนวโน้มที่ทวีความรุนแรงสูงขึ้นทั้งในและต่างประเทศ

สาเหตุและแรงจูงใจของพฤติกรรมกรังแกผ่านโลกไซเบอร์

ความสัมพันธ์ระหว่างการรังแกแบบดั้งเดิมกับการรังแกผ่านโลกไซเบอร์นั้นบางครั้งบางโอกาสไม่สามารถปฏิเสธได้ว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันมา (ฤทัยชนก ลิขิตชัย, 2562.) แต่เป็นลักษณะของการตอบโต้ ซึ่งอาจเริ่มต้นด้วยการกลั่นแกล้งที่แสดงให้เห็นถึงความสนุกสนานหรือเพื่อต้องการให้เห็นถึงประสิทธิภาพเหนือผู้ที่อ่อนแอกว่า ซึ่งอาจเริ่มต้นจากโรงเรียนหรืออาจเกิดจากความสนุกสนานที่ขาดสติพิจารณาในตัวผู้กระทำ ที่กล่าวถึง “วัฒนธรรมการบูลลี่” ว่าเกิดขึ้นจากสถานศึกษาตั้งแต่ในระดับอนุบาล เนื่องจากความไม่รู้ของเด็กจนกลายเป็นปัญหาพฤติกรรม อีกทั้งด้วยปัจจุบันโลกโซเชียลถือเป็นพื้นที่อิสระที่ให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคล เวลาโกรธ โมโห อารมณ์ไม่ดี ก็พิมพ์สิ่งที่ตัวเองคิดลงไปได้ จึงทำให้เป็นความรุนแรงที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้ เนื่องจากในโลกออนไลน์ไม่มีกติกากฎหรือตัวกลางในการตัดสิน

จากการศึกษาของ ฤทัยชนก ลิขิตชัย (2562) กล่าวถึงสาเหตุของพฤติกรรมกรังแกบนโลกไซเบอร์ว่ามีสาเหตุสำคัญดังต่อไปนี้

1. ด้านความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งการกระทำความรุนแรงต่อกันของบุคคลในครอบครัวมีผลต่อพฤติกรรมกรังแกที่ถูกถ่ายทอดออกมาผ่านโลกไซเบอร์
2. การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการไม่เห็นคุณค่าในตนเองจึงส่งผลให้ขาดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว รวมถึงการรังแกผู้อื่นบนโลกไซเบอร์ด้วยเช่นกัน
3. การเลียนแบบพฤติกรรมจากสิ่งแวดล้อมที่ใช้ความรุนแรง โดยสิ่งแวดล้อม เช่น กลุ่มเพื่อน คนในชุมชน การเลียนแบบจากสื่อประเภทต่างๆ ย่อมมีอิทธิพลต่อการแสดงออกถึงความรุนแรงและพฤติกรรมกรังแกผู้อื่นบนโลกไซเบอร์
4. การเสพติดเทคโนโลยีหรืออินเทอร์เน็ต ส่งผลให้ขาดสัมพันธภาพกับคนรอบข้าง มีอาการหงุดหงิดที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีหรืออินเทอร์เน็ตซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลต่อชีวิตส่วนตัว

ลักษณะพฤติกรรมการรังแกกันบนโลกไซเบอร์

ลักษณะการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ ประกอบด้วย

1. Hate Speech การด่า เหยียด ตอกย้ำความผิดพลาด
2. rolling/Flaming การแหย่ ล้อเลียน ตั้งฉายา แชว (แม้ว่าจะตบท้ายด้วยการบอกว่าล้อเล่น), การสร้างเพจต่อต้านหรือล้อเลียน, การสร้างเพจเพื่อเปรียบเทียบว่าใครหน้าตาดีและหน้าตาแย่ที่สุด
3. Harassment การก่อกวน คุกคาม ช่มชู้ให้เหยื่อหวาดกลัว หรือคุกคามทางเพศ
4. Cyberstalking การข่มขู่จะทำให้เหยื่อเสียหาย ทำร้ายร่างกาย หรือกระทำอนาจารเหยื่อ
5. Vaguebooking การโพสต์ข้อความคลุมเครือ โดยไม่เอ่ยชื่อเหยื่อ แต่เหยื่อหรือคนอื่นอ่านก็รู้ว่า เป็นใคร
6. Exclusion การกีดกันเหยื่อ การเตะเหยื่อออกจากกลุ่ม Social Media
7. Gossip การตั้งกลุ่มนินทาเหยื่อโดยไม่มีเหยื่ออยู่ในกลุ่ม
8. Outing การเผยแพร่ความลับให้เหยื่อเสียหาย
9. Denigration/Dissing การใส่ความ การปล่อยข่าวลือให้เหยื่อเสียหาย การโพสต์ข้อความ รูปภาพ วิดีโอหรือสิ่งใดๆ ทั้งของจริงหรือจากการตัดต่อที่ทำให้เหยื่อเสียหายหรืออับอาย
10. Trickery การใช้อุบายให้เหยื่อเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวหรือความลับที่น่าอับอายแล้วนำไปเผยแพร่
11. Impersonation/Frapping การแอบใช้บัญชีของเหยื่อที่ลืมหอกจากระบบแล้วโพสต์สิ่งที่ทำให้เหยื่ออับอาย ไม่กล้าสู้หน้า
12. Catfishing การสร้างบัญชีปลอมเป็นเหยื่อ
13. Fake Profile การสร้างบัญชีปลอมเพื่อไปรังแกผู้อื่น
14. Cyber Threat การเข้าไปร่วมรังแกเมื่อเห็นการกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์

ในส่วนของ ฤทัยชนนี สิทธิชัย (2561) กล่าวว่าลักษณะของพฤติกรรมการรังแกบนโลกไซเบอร์เป็นลักษณะของการข่มขู่และการล่วงละเมิดผู้อื่น โดยพฤติกรรมต่างๆ จะเกิดขึ้นผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและโปรแกรมเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยม ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวจะต้องส่งผลกระทบต่อบุคคลที่ถูกกระทำทั้งด้านการนินทาหรือด่าทอผู้อื่น ด้านการหมิ่นประมาทผู้อื่นด้านการแอบอ้างชื่อ ด้านการนำความลับที่เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่นไปเปิดเผยหรือส่งต่อ และด้านการลบหรือบล็อกผู้อื่นออกจากกลุ่ม

ประเภทของพฤติกรรมการรังแกบนโลกไซเบอร์

ศศิประภา เกษสุพรรณ (2562) แบ่งประเภทของพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตออกเป็น 2 องค์ประกอบหลัก และ 5 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. การกลั่นแกล้งทางวาจา (Verbalbullying) หมายถึง การกระทำที่มีลักษณะเป็นการใช้ข้อความ ภาษา คำพูดที่ทำร้ายจิตใจเหยียดหยามหรือล้อเลียนผู้อื่น หรือแม้กระทั่งการส่งข้อความรบกวนผู้อื่นซ้ำๆ รวมถึงการตัดต่อภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวถ่ายวิดีโอการแชร์ข่าวที่ไม่รู้ว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ เฟสบุ๊กอินสตาแกรม ทวิตเตอร์ โลก และยูทูบ เป็นต้น ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกลั่นแกล้ง

ประเภทนี้จะเสื่อมเสียชื่อเสียงอับอาย ถูกเกลียดชังหรือทำให้เกิดความรำคาญและส่งผลกระทบทางจิตใจโดยพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางวาจา มี 2 พฤติกรรม ดังนี้

1.1 การด่าว่า (Flaming) หมายถึง การใช้ข้อความ ภาษา คำพูดที่ทำร้ายจิตใจเหยียดหยาม ล้อเลียน หรือการรวมกลุ่มด่าว่าผู้อื่น เช่น อ้วน ดำ อับลักษณ์เตี้ย จน ฯลฯ ลงบนสื่อสังคมออนไลน์

1.2 การส่งข้อความรบกวนหรือหมิ่นประมาท (Denigration) หมายถึง การส่งข้อความซ้ำๆ ในพื้นที่ส่วนตัวของผู้อื่น เช่น การส่งอีเมลขยะของ การฝากร้านในเฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ทำให้ผู้อื่นเกิดความรำคาญ รวมทั้งการหมิ่นประมาทผู้อื่นโดยการตัดต่อตัดแปลงภาพนิ่ง วิดีโอ หรือการส่งต่อข่าวที่ไม่รู้ว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่ลงบนสื่อสังคมออนไลน์

2. การกลั่นแกล้งทางสังคม (Social bullying) หมายถึง การลบหรือบล็อกคนที่ไม่ชอบออกจากกลุ่ม หรือการนำความลับข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่นไปเผยแพร่ส่งต่อจนขยายเป็นวงกว้าง และการแอบอ้างใช้ข้อมูลของผู้อื่นไปในทางที่ไม่ถูกต้องเพื่อกลั่นแกล้ง หรือเพื่อปกปิดตัวตนที่แท้จริงของตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหาย อับอาย และเสื่อมเสียชื่อเสียงต่อบุคคลอื่น โดยพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางสังคมมี 3 พฤติกรรม ดังนี้

2.1 การลบหรือบล็อกผู้อื่นออกจากกลุ่ม (Exclusion) หมายถึง การที่ลบหรือบล็อกคนที่ไม่ชอบออกจากกลุ่ม และสั่งไม่ให้เพื่อนบางคนลบหรือบล็อกคนที่เราไม่ชอบออกจากความเป็นเพื่อนไปด้วยรวมทั้งการกดยางาน (Report) คนที่ไม่ชอบจนทำให้บัญชี (Account) ของผู้นั้นถูกระงับการใช้งาน พฤติกรรมดังกล่าวอาจส่งผลให้ผู้ที่ถูกกระทำารู้สึกเสียใจ จนไม่สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ตามปกติ

2.2 การนำความลับหรือข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่นไปเปิดเผย (Tricky) หมายถึง การที่นำความลับหรือข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่น เช่น ชื่อ ที่อยู่ หมายเลขบัตรประชาชน เบอร์โทรศัพท์หรือการบันทึกภาพการสนทนาส่วนตัวไปเผยแพร่หรือส่งต่อบนสื่อสังคมออนไลน์เพื่อความสนุกสนาน ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจทำให้ผู้ถูกกระทำเกิดความอับอาย หรือเสื่อมเสียชื่อเสียงได้

2.3 การแอบอ้างตัวตน (Impersonation) หมายถึง การที่นำภาพหรือข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่นไปแอบอ้างทำให้เชื่อว่าเป็นบุคคลนั้น เพื่อกลั่นแกล้งหรือเพื่อปกปิดตัวตนที่แท้จริงของตนเอง หรือแอบนำบัญชีของผู้อื่นไปโพสต์ข้อความ ภาพ หรือวิดีโอที่ดูไม่ดีผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทำให้บุคคลนั้นเสียหายหรือเสื่อมเสียชื่อเสียง

ผลกระทบของพฤติกรรมรังแกกันบนโลกไซเบอร์

การรังแกผ่านโลกไซเบอร์ไม่ใช่เพียงการคุกคามทางออนไลน์หรือก่อแกล้งทางมือถือ หรือเป็นปัญหาเล็กน้อยเมื่อเทียบกับการทำร้ายร่างกายอย่างที่คุณส่วนใหญ่เข้าใจ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ Patchin; Hinduja, 2012 (อ้างถึงใน ปองกมล สุรัตน์, 2561) พบว่าการรังแกผ่านไซเบอร์ส่งผลกระทบทางจิตใจของเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่อ โดยเยาวชนมีภาวะความหวาดกลัว ซึมเศร้า ไม่อยากไปโรงเรียน โดดเดี่ยว รู้สึกถูกจับจ้องจากเพื่อนในโรงเรียน เสียสมาธิในการเรียน นอกจากนี้ยังเป็นเหตุให้หวาดกลัวต่อการโดนทำร้ายร่างกาย เพราะการถูกรังแกในโลกไซเบอร์ทำให้เขารู้สึกว่าชีวิตไม่ปลอดภัยและมีการเปลี่ยนแปลงต่อชีวิตในด้านอื่น

ตามมา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการรังแกกันผ่านโลกโซเชียลส่งผลกระทบต่อจิตใจ อารมณ์ และคุณภาพชีวิต ซึ่งความรุนแรงของปัญหาอาจทำให้บางคนขาดความสามารถในการจัดการปัญหาและความเครียดได้ บางรายถึงขั้นพยายามฆ่าตัวตายให้หลุดพ้นจากความเครียดและความทรมานใจที่ได้รับ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นภาพสะท้อนถึงความอันตรายของการรังแกผ่านโลกโซเชียลได้อย่างชัดเจน

สุภาวดี เจริญวานิช (2560) ได้กล่าวถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมรังแกกันบนโลกโซเชียลว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผลกระทบที่มีต่อผู้รังแกผู้อื่นและผู้ที่ถูกรังแก กล่าวคือ กลุ่มผู้รังแกผู้อื่น ในกลุ่มนี้จะมีปัญหาด้านจิตใจและพฤติกรรม โดยมรอาการวิตกกังวล มีภาวะซึมเศร้า มีความคิดที่จะฆ่าตัวตาย และมีปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งจากการศึกษาระยะยาวพบว่าผู้ที่เป็นผู้รังแกผู้อื่นในช่วงเด็กและวัยรุ่นจะส่งผลให้มีพฤติกรรมเกรี้ยวกราดรุนแรงและพฤติกรรมต่อต้านสังคมในวัยผู้ใหญ่ ส่วนกลุ่มผู้ถูกรังแกนั้นจะได้รับผลกระทบทางอารมณ์และจิตใจ มีความรู้สึกหวาดกลัว รู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่อยากไปไหน มีความรู้สึกละอายใจในตนเองต่ำ มีภาวะซึมเศร้า มีความคิดอยากฆ่าตัวตาย มีปัญหาสุขภาพจิต สมาธิสั้น และจากการศึกษาระยะยาวพบว่าผู้ที่ถูกรังแกในวัยเด็กจะส่งผลให้เกิดอาการทางจิตในวัยผู้ใหญ่ได้ นอกจากนี้ปัญหาด้านจิตใจที่กล่าวมาแล้ว ผู้ที่ถูกรังแกอาจมีปัญหาด้านพฤติกรรมตามมา เช่น ปัญหาการเรียนตกต่ำ มีพฤติกรรมรุนแรง ใช้สารเสพติดและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมรังแกกันบนโลกโซเชียลสามารถส่งผลกระทบที่ตามมาอย่างหลากหลาย มากน้อยแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละบุคคล

การป้องกันและการจัดการพฤติกรรมรังแกกันบนโลกโซเชียล

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส), (2563) ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการรับมือกับพฤติกรรมรังแกกันบนโลกโซเชียล ไว้ด้วยหลักการ ดังนี้

1. STOP หยุดระรานกลับด้วยวิธีการเดียวกัน หยุดการตอบโต้ เพื่อไม่ให้เกิดการกระทำซ้ำหรือเพิ่มความรุนแรงของสถานการณ์
 2. BLOCK ปิดกั้นผู้รุกรานไม่ให้เขาสามารถติดต่อ โพสต์ หรือระรานเราได้อีก
 3. TELL บอกพ่อแม่ ครู หรือบุคคลที่เราไว้ใจ เพื่อขอความช่วยเหลือ หากเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายหรือถูกข่มขู่คุกคามให้เก็บรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำไปแจ้งแก่เจ้าหน้าที่
 4. REMOVE ลบภาพหรือข้อความระรานรังแกออกทันที โดยอาจติดต่อผู้ดูแลระบบหากเป็นพื้นที่สาธารณะในโลกออนไลน์
 5. BE STRONG เข้มแข็ง อดทน ยิ้มสู้ อย่าไปให้คุณค่ากับคนหรือคำพูดที่ทำร้ายเรา ควรใช้เป็นแรงผลักดันให้เราดีขึ้น ก้าวข้ามปัญหาและอุปสรรคต่างๆ
- ซึ่งแตกต่างกับแนวคิดของ ฤทัยชนนี สิทธิชัย (2561) ที่ได้กล่าวถึงแนวทางการป้องกันพฤติกรรมรังแกบนโลกโซเชียลโดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกบนโลกโซเชียล ตามประเด็นดังนี้

1. การปลูกฝังให้รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา
2. การสร้างความเข้าใจให้เห็นถึงความแตกต่างของคำว่าความสนุกสนานกับความร้ายกาจ

3. การมีบุคคลให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา
4. การส่งเสริมให้เป็นคนกล้า มีความมั่นใจในตนเอง
5. การหยุดเหตุการณ์ที่ร้ายแรง

นอกจากนั้นยังต้องสนับสนุนให้บังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย สืบเนื่องจากผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการรังแกบนโลกไซเบอร์มักมีความวิตกกังวล และรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยร่วมด้วย ดังนั้นการดำเนินการด้านกฎหมายทั้งในส่วนกฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศและพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2560 เพื่อกำหนดฐานความผิดและบทลงโทษในการเรียกร้องค่าเสียหายแก่ผู้กระทำความผิดเพื่อคุ้มครองสิทธิให้กับประชาชน

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับพฤติกรรมกรังแกกันบนโลกไซเบอร์

จากปัญหาพฤติกรรมกรังแกกันบนโลกไซเบอร์ในสังคมไทยปัจจุบันส่งผลกระทบต่อผู้ถูกรังแกและบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ญาติพี่น้อง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งปัญหานี้แม้วันยังมีความรุนแรงมากขึ้นดังจะเห็นได้จากข้อมูลข่าวสารรายวันที่พบมีคนฆ่าตัวตายหรือเป็นโรคซึมเศร้าจากการได้รับผลกระทบดังกล่าว ซึ่งปัญหานี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขถึงแม้จะเป็นเรื่องยากเพราะเป็นเรื่องของพฤติกรรมส่วนบุคคลซึ่งเราไม่สามารถที่จะไปควบคุมหรือสั่งการได้ ดังนั้นสิ่งที่แต่ละบุคคลจะสามารถทำได้ คือ การเฝ้าระวังจิตใจตนเองหรือการปรับตนเอง ซึ่งประเทศไทยส่วนใหญ่คนนับถือพระพุทธศาสนา โดยมีหลักธรรมคำสอนเป็นแนวทางนำชีวิต ซึ่งแต่ละคำสอนล้วนเป็นประโยชน์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จากสถานการณ์ดังกล่าวบุคคลสามารถนำหลักในพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องอตุลอุपासกวัตถุ และโลกธรรม 8 มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ซึ่งหลักธรรมในพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องอตุลอุपासกวัตถุ และโลกธรรม 8 มีเนื้อหา ต่อไปนี้

พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ๑๗. โกธวรรค ๗. เรื่องอตุลอุपासกวัตถุ (เรื่องผู้ไม่ถูกนินทาไม่มีในโลก)

พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ อตุลอุปาसกพร้อมบริวาร 500 คน ดังนี้

[227] อตุละเอ๋ย การนินทาและสรรเสริญนี้มีมานานแล้ว

มิใช่เพิ่งมีในวันนี้เท่านั้น

คนนั่งอยู่เฉยๆ เขาก็นินทา

คนพูดมาก เขาก็นินทา

แม้คนพูดน้อย เขาก็นินทา

ไม่มีใครเลยในโลกนี้ไม่ถูกนินทา

[228] ทั้งในอดีต ในอนาคต และในปัจจุบัน

ก็ไม่มีใครเลยที่จะถูกนินทาอย่างเดียว

หรือได้รับการสรรเสริญอย่างเดียว

[229] แต่วิญญูชนพิจารณาทุกวันๆ

ย่อมสรรเสริญบุคคลผู้ดำเนินชีวิตหาข้อตำหนิมิได้

ผู้เป็นนักปราชญ์ ผู้มีปัญญาและศีลมั่นคง

[230] ใครเล่าจะควรตำหนิผู้นั้น

ผู้เปรียบเหมือนแท่งทองชมพูท

ผู้เช่นนั้น แม้เทวดาและมนุษย์ก็ชื่นชม

ถึงพรหมก็สรรเสริญ

จะเห็นได้ว่า การการนินทาและสรรเสริญนี้มีมานานแล้ว ในอดีต ในอนาคต และในปัจจุบัน เมื่อใช้ชีวิต ประจำวันปกติในสังคมไม่ประพฤติดิฉิลา และดำเนินด้วยปัญญาหาข้อตำหนิได้ ก็จะไม่มีการกล่าวตำหนิผู้นั้น เปรียบดังทองชมพูท แม้เทวดาและมนุษย์ก็ชื่นชม พรหมก็สรรเสริญ

อรรถกถา ว่าด้วย เรื่องอุทละอุบาสก (เรื่องผู้ไม่ถูกนินทาไม่มีในโลก)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภอุบาสกชื่ออุทละ (กัณฺถยณมิตร, 2563) ตรัสพระธรรมเทศนาว่า อุทละนั้นเป็นอุบาสกชาวกรุงสาวัตถี มีอุบาสกเป็นบริวาร 500 คน วันหนึ่ง พาพวกอุบาสกเหล่านั้นไปวิหาร เพื่อต้องการฟังธรรม ใครจะฟังธรรมในสำนักพระเวตถะระ ให้อุบาสกเหล่านั้นไปหาพระเวตถะระ เพื่อต้องการฟังธรรม พระเถระไม่กล่าวอะไรแก่ผู้นั้นเลย ผู้นั้นโกรธท่านจึงมาที่นี่ ขอท่านจงแสดงธรรมแก่ผมเถิด” ลำดับนั้น พระเถระกล่าวว่า “ถ้าอย่างนั้น พวกท่านจงนั่งฟังเถิด อุบาสกทั้งหลาย” แล้วแสดงอภิธรรมกถาอย่างมากมาย

อุทละโกรธคนผู้พูดมาก

อุบาสกโกรธว่า “ชื่อว่าอภิธรรมกถา ละเอียดยิ่งนัก สุขุมยิ่งนัก พระเถระแสดงอภิธรรมอย่างเดียวมากมาย พวกเราต้องการอะไรด้วย พระอภิธรรมนี้” ดังนี้แล้ว ได้พาบริวารไปยังสำนักพระอานนทเถระแม้เมื่อพระเถระกล่าวว่า “ทำไม อุบาสก” จึงกล่าวว่า “ท่านขอรับ พวกผมเข้าไปหาพระเวตถะระ เพื่อต้องการฟังธรรม ไม่ได้แม้แต่การสนทนาและปราศรัยในสำนักของท่าน เลยเถิด แล้วจึงมายังสำนักของพระสาลีบุตรเถระ แม้พระเถระนั้น ก็แสดงอภิธรรมอย่างเดียวละเอียดนัก มากมายแก่พวกผม พวกผมโกรธแม้ต่อพระเถระนั้นว่า พวกเราต้องการอะไรด้วยอภิธรรมนี้ แล้วจึงมาที่นี่ ขอท่านจงแสดงธรรมกถาแก่พวกผมเถิด ขอรับ” พระเถระกล่าวว่า ถ้าอย่างนั้น ขอพวกท่านจงนั่งฟังเถิด พระเถระแสดงธรรมแก่พวกเขาแต่น้อย ๆ ทำให้เข้าใจง่าย

อุทละโกรธคนผู้พูดน้อย

พวกเขาโกรธแม้ต่อพระเถระแล้ว ก็ไปยังสำนักพระศาสดา ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ส่วนข้างหนึ่ง ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกะพวกเขาว่า “อุบาสกทั้งหลาย พวกท่านทำไมกัน” พวกอุบาสกรับทูลว่า เพื่อต้องการฟังธรรม พระเจ้าข้า พระบรมศาสดาตรัสว่า ก็พวกท่านฟังธรรมแล้วหรือพวกอุบาสกรับทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เบื้องต้น พวกข้าพระองค์เข้าไปหาพระเวตถะระ ท่านไม่กล่าวอะไรกับพวกข้าพระองค์ พวกข้าพระองค์โกรธท่านแล้ว จึงไปหาพระสาลีบุตรเถระ พระเถระนั้นแสดงอภิธรรมแก่พวกข้าพระองค์มากมาย

พวกข้าพระองค์กำหนดอธิธรรมนั้นไม่ได้ จึงโกรธ แล้วเข้าไปหาพระอานนทเถระ พระเถระนั้น แสดงธรรมแก่ พวกข้าพระองค์น้อยนัก พวกข้าพระองค์โกรธแม้ต่อท่าน แล้วมาในที่นี้

การนิเทศสรเสรีเป็นของเก่า

พระศาสดา ทรงสดับถ้อยคำของเขาแล้ว จึงตรัสว่า “อตุลละ ชื่อนั้น เขาเคยประพฤติก้นมาตั้งแต่ โบราณทีเดียว ชนทั้งหลายติเตียน ทั้งคนนิ่ง ทั้งคนพูดมาก ทั้งคนพูดน้อยทีเดียว ด้วยว่าผู้อันเขาพึงติเตียน อย่างเดียวเท่านั้น หรือว่าผู้อันเขาพึงสรรเสรีอย่างเดียวไม่มีเลย แม้พระราชาทั้งหลาย คนบางพวกก็นินทา บางพวกก็สรรเสรี แผ่นดินใหญ่ก็ดี พระจันทร์และพระอาทิตย์ก็ดี ธาตุมีอากาศเป็นต้นก็ดี คนบางพวกนินทา บางพวกสรรเสรี แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ประทับนั่งแสดงธรรมในท่ามกลางบริษัท 4 บางพวกนินทา บางพวก สรรเสรี ก็การนินทาและสรรเสรีของพวกอันธพาลไม่เป็นประมาณ แต่ผู้ที่ถูกบัณฑิตผู้มีปัญญาติเตียน จึงชื่อว่า เป็นอันติเตียน ผู้อันบัณฑิต สรรเสรีแล้ว ชื่อว่าเป็นอันสรรเสรี” ดังนี้แล้ว ได้ทรงภาสิตพระคาถา เหล่านี้ว่า

“อตุลละ การนินทาและสรรเสรีนั้น เป็นของเก่า นั้นไม่ใช่เป็นเหมือนมีในวันนี้ ชนทั้งหลายย่อม นินทาผู้นิ่งบ้าง ย่อมนินทาผู้พูดมากบ้าง ย่อมนินทาผู้พูดพอประมาณบ้าง ผู้ไม่ถูกนินทา ไม่มีในโลก คนผู้ถูก นินทาโดยส่วนเดียว หรือว่าอันเขาสรรเสรีโดยส่วนเดียวไม่ได้มีแล้ว จักไม่มี และไม่มีอยู่ในบัดนี้ หากว่าวิญชุน ใคร่ครวญแล้วทุก ๆ วัน สรรเสรีผู้ใด ซึ่งมีความประพฤติไม่ขาดสาย มีปัญญา ผู้ตั้งมั่นด้วยปัญญาและศีล ใคร เล้าย่อมควรเพื่อติเตียนผู้นั้นผู้เป็นดังแท่งทองชมพูทนต์ แม้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ก็สรรเสรีเขา ถึงพรหมก็ สรรเสรีแล้ว” ในกาลจบเทศนา อุบาสกเหล่านั้นทั้ง 500 ดำรงอยู่แล้วในโสดาปัตติผล

จะเห็นได้ว่า ไม่มีใครในโลกนี้ที่ไม่เคยถูกนินทาและไม่มีใครในโลกนี้ที่ไม่เคยได้รับการสรรเสรี กล่าวคือ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตคนเราทุกคนบนโลกนี้จะต้องได้รับการถูกนินทาและได้รับการ สรรเสรีทั้งสิ้น ดังนั้น เราทุกคนทำใจให้เป็นกลาง ทำความเข้าใจในความจริงที่เกิดขึ้น ก็จะทำให้ไม่ทุกข์ เพราะถูกนินทา และไม่ประมาทเมื่อได้รับคำสรรเสรี

โลกธรรม 8 กับพฤติกรรมการรังแกกันบนโลกไซเบอร์

โลกธรรม 8 (สามารถ มั่งส้ง, 2562) โดยหมายความถึง ธรรมะประจำโลก แต่ถ้าแปลอย่างนี้ อาจ ขวนให้เข้าใจผิดคือให้เห็นไปว่า โลกธรรมเป็นข้อปฏิบัติของชาวโลก เพราะคำว่า “ธรรม” ในความรู้สึกของคน ทั่วไปมักถือว่าเป็นความดีทั้งนั้น แต่ในทางบาลีซึ่งเป็นที่มาของภาษา คำว่า “ธรรม” แปลได้หลายอย่าง คำว่า “โลกธรรม” นี้ ถ้าจะแปลให้ตรงความมุ่งหมาย ต้องแปลว่า “เรื่องของโลก” ซึ่งเป็นเรื่องราวธรรมดาที่เกิดขึ้น ประจำโลก ใครๆ ก็ต้องพบและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งหากเราสามารถความเข้าใจกับธรรมชาติของโลก ธรรมชาติ ของคนได้เราสามารถอยู่ร่วมกับบุคคล อยู่ร่วมกับปัญหาและมีความสามารถในการเผชิญกับปัญหาด้วยสติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการพฤติกรรมการรังแกกันบนโลกไซเบอร์ โดยองค์ประกอบของโลกธรรม 8 ตามนัย แห่งคำสอนของศาสนาพุทธ ความจริงซึ่งมีอยู่คู่กับโลกนั้น ประกอบด้วย 1. มีลาภ 2. เสื่อมลาภ 3. มียศ 4. เสื่อมยศ 5. สรรเสรี 6. นินทา 7. สุข และ 8. ทุกข์

ใน 8 ประการนี้แบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายคือ

1. ฝ่ายดีหรือฝ่ายกุศล ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ และสุข
2. ฝ่ายไม่ดีหรือฝ่ายอกุศล ได้แก่ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา และทุกข์

โลกธรรม 8 ประการนี้ เกิดขึ้นได้และเสื่อมสลายไปได้

ส่วนว่าการเกิดขึ้น และเสื่อมสลายไปจะเกิดขึ้นกับใคร และเมื่อใดนั้นขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย 2 ประการดังต่อไปนี้

1. การประกอบกุศลกรรม และอกุศลกรรมในปัจจุบัน
2. ผลแห่งกุศลกรรม และอกุศลกรรมในอดีตชาติตามมาให้ผลในปัจจุบัน

ปัจจัย 2 ประการข้างต้น มีอธิบายขยายความดังต่อไปนี้

ปัจจัยข้อที่ 1 หมายความว่า โลกธรรมฝ่ายกุศลคือ ลาภ ยศ สรรเสริญ และสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่ปุถุชนคนมีกิเลสแสวงหาเพื่อให้ได้มาเป็นของตนหรือเกิดขึ้นกับตน เป็นผลของการประกอบกุศลกรรมทั้งทางกาย วาจา และใจ ที่เรียกว่า กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต

ส่วนโลกธรรมฝ่ายไม่ดีหรือฝ่ายอกุศล ได้แก่ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา และทุกข์เกิดจากการประกอบอกุศลกรรม ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจที่เรียกว่า กายทุจจริต วาจาทุจจริต และมโนทุจจริต

ปัจจัยข้อที่ 2 หมายความว่า โลกธรรมฝ่ายกุศล อันมีลาภ เป็นต้น เกิดจากผลของกุศลกรรมในอดีตชาติ โดยที่บุคคลผู้ได้รับมิได้กระทำกุศลกรรมใดๆ ในปัจจุบัน

ส่วนโลกธรรมฝ่ายอกุศล มีการเสื่อมลาภ เป็นต้น เกิดจากผลของอกุศลกรรมในอดีตชาติ โดยที่บุคคลผู้เสื่อมลาภ เป็นต้น มิได้กระทำอกุศลกรรมใดๆ ในปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ หากได้เห็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ลาภ ได้ยศ เป็นต้น โดยที่บุคคลนั้นมิได้ประกอบกุศลกรรมใดๆ ในปัจจุบันก็พึงเข้าใจว่านั่นเป็นเพราะกรรมเก่าฝ่ายกุศลให้ผล ในทางกลับกัน ถ้าบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งมีลาภ มียศ และภายหลังเสื่อมลาภ เสื่อมยศ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า คนที่ไม่ศึกษาเรื่องโลกธรรม เมื่อได้รับสรรเสริญยอชมว่ามาประมาท และเมื่อถูกนินทา ย่อมทุกข์ระกำใจ แต่ผู้ได้ศึกษาโลกธรรมตามจริงย่อมเป็นผู้มีสติ คอยตั้งเตือนตนไม่ให้หวั่นไหวจนเกินไป ในเมื่อถูกนินทา หรือได้รับ สรรเสริญก็ตามตัวอย่างในพระไตรปิฎกเกี่ยวกับเรื่องการได้รับสรรเสริญและการถูกนินทา

สรุป

การรังแกบนโลกโซเชียล นับเป็นความรุนแรงประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น แม้การรังแกประเภทนี้จะไม่ใช่การทำร้ายร่างกายให้ผู้ถูกกระทำต้องบาดเจ็บทางร่างกายแต่ในทางตรงกันข้ามกับเป็นการทำร้ายจิตใจที่จะส่งผลให้เกิดปัญหาที่รุนแรงทางด้านอื่นตามมาหากผู้ถูกกระทำไม่สามารถรับมือกับปัญหาดังกล่าวได้ ซึ่งการรังแกบนโลกโซเชียลมาพร้อมกับการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยและช่วยอำนวยความสะดวกสบายให้กับมนุษย์ ยิ่งเทคโนโลยีมีความทันสมัยมากเท่าไรผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าวก็ยิ่งมากขึ้น แม้ว่าปัจจุบันจะมีมาตรการทางกฎหมายเข้ามาควบคุมแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ซึ่งการกระทำอาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจจากผู้กระทำก็ตามแต่พฤติกรรมดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำ ซึ่งการจะแก้ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก

ภาคส่วนแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ยากจะควบคุมได้เพราะเป็นเรื่องของพฤติกรรมส่วนบุคคลแม้จะมีกฎหมายเข้ามาควบคุมแต่ทุกวันนี้ปัญหาดังกล่าวก็ยังเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการดูแลตนเองหรือปรับตนเองเมื่อตกเป็นผู้ถูกระทำ ในฐานะที่คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาและมีหลักธรรมคำสอนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ การน้อมนำหลักธรรมคำสอนมาปรับประยุกต์ใช้ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะสามารถช่วยบรรเทาเยียวยา จิตใจได้ ดังจะเห็นได้จาก หลักธรรมในพระสูตร ว่าด้วย เรื่องอตุลอุपासกวัตถุ ที่กล่าวไว้ว่า ไม่มีใครเลยที่จะถูกนิทนาอย่างเดียว และไม่มีใครที่จะได้รับการสรรเสริญอย่างเดียว เมื่อพิจารณาจากคำสอนดังกล่าวแล้วหากบุคคลนำมาปรับใช้กับเหตุการณ์เมื่อถูกรังแกทางโลกไซเบอร์แล้ว อาจทำให้บุคคลเกิดความสบายใจและปล่อยวางได้มากขึ้นเพราะหากมัวแต่จมอยู่กับเหตุการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจะทำให้ไม่สามารถก้าวผ่านและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

หากพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหากบุคคลสามารถนำมาปรับใช้กับเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาชีวิตให้บุคคลได้ถึงแม้ว่าผลลัพธ์ที่ได้ในแต่ละบุคคลอาจไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการคิด การปรับตัวของแต่ละบุคคล แต่การนำคำสอนทางศาสนามาเป็นแผนที่นำชีวิตก็เป็นวิธีการวิธีหนึ่งที่สามารถเป็นทางเลือกให้บุคคลปรับประยุกต์ใช้ได้

บรรณานุกรม

- กัลยาณมิตร. (2563). **ความรู้พระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตนเอง โลกธรรม 8 (เรื่องของโลก 8 ประการ)**. แหล่งที่มาจาก https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=15432 สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2565
- ปองกมล สุรัตน์. (2561). **การรังแกผ่านโลกโซเชียลในมิติสังคมวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเยาวชนไทยเจนเนอเรชั่น Z**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **อตฺตอุปาสกวัตถุ เรื่องอตฺตอุปาสก**. โปรแกรมพระไตรปิฎก ภาษาไทยเล่ม : 25 หน้า : 103. แหล่งที่มา https://84000.org/tipitaka/attha/m_siri.php?B=25&siriphp?B=25&siri=26#p103 สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2565
- ศศิประภา เกษสุพรรณ. (2562). **การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต: การวัด การจัดกลุ่ม และความแตกต่างระหว่างเพศของนิสิตระดับปริญญาตรี**. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา
- สุภาวดี เจริญวานิช. (2560). **การรังแกกับผ่านพื้นที่โซเชียล : ผลกระทบและการป้องกันในวัยรุ่น**. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ปีที่ 25 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม น.639-648.
- สุภาพคนไทย 2562. (2562). **สื่อสังคมสื่อสองคม สุขภาวะคนไทยในโลกโซเชียล**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สามารถ มั่งลิ้ง. (2562). **โลกธรรม 8 : สัจธรรมประจำโลก**. แหล่งที่มาจาก <https://mgronline.com> สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2565
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส). (2563). **Cyberbully คืออะไร ส่งผลอย่างไร และเราควรรับมือกับมันอย่างไรดี**. แหล่งที่มา : <https://resoureecenter.thaihealth.or.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2565
- ฤทัยชนนี สิทธิชัย. (2562). **พฤติกรรมกรังแกบนโลกโซเชียลของวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Popiko. (2563). **ผลวิจัยคนไทยมักล้อเลียนเรื่องรูปลักษณ์และเพศ ในโลกออนไลน์**. แหล่งที่มาจาก <https://www.droidsans.com> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2565
- TanadeSirinumas. (2563). **Cyberbullying การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์มีกี่ประเภท**. แหล่งที่มาจาก <https://www.medium.com> สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2565

พฤติกรรมและผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาพยาบาล ในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019*

Behavior and Effect using Smartphones learning in Online of Nursing
Students during epidemic of Novel CoronaVirus 2019

ธนอมรัตน์ ประสิทธิ์เมตต์, สุมิตรา สิริฤทธิ์, กิ่งแก้ว แสงแผ้ว,

สิริรดา พรหมสุนทร และ เจษฎาภรณ์ แสนตลาด

Thanomrat Prasitthimet, Sumitra Sittirit, Kingkaew Sangpaew,

Sirirada Phromsoonthorn and Jetsadaporn Saentalad

คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา

Faculty of Nursing Saint Theresa International College

E mail: Thanom_8@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนกับผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาพยาบาลในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ศึกษาแบบภาคตัดขวาง กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซาจำนวน 180 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมการใช้สมาร์ ด้านการศึกษา ใช้เข้าชั้นเรียน ติดต่อกับอาจารย์ และค้นหาข้อมูล ด้านความบันเทิง อ่านบทความสาระความรู้ในการเล่นไลน์ เฟสบุ๊ค อินสตาแกรมมากที่สุด ด้านช่วงเวลาใช้ 08.01.-16.00 น. ด้านประโยชน์และโทษใช้ติดต่อกับเพื่อนและอาจารย์ เว้นระยะห่างทางสังคมใช้สมาร์ทโฟนเป็นเวลานานเกิดความร้อนส่งผลเกิดอาการวิตกกังวล ไม่มีสมาธิในการเรียนกลัวเกิดอันตรายระดับมาก ผลกระทบด้านการเรียนระดับมากคือ ความเร็ว เสถียรภาพในการดาวน์โหลดข้อมูลช้า ทำให้เรียนตามเพื่อนไม่ทัน ขาดสมาธิ และด้านสุขภาพระดับปานกลาง ทำให้มีอาการแสบตา ปวดตา ตาพร่ามัว สายตาสั้น และพบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนกับผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

คำสำคัญ: พฤติกรรม; สมาร์ทโฟน; โควิด 19

*

Received January 9, 2022; Revised February 25, 2022; Accepted April 23, 2022

Abstract

The objectives of this study were to examine the behaviors and the effects of smartphone usage and the relationship between smartphone usage behaviors and the impact of the smartphone on line course among nursing students during pandemic of Corona Virus 2019. This study was a cross sectional survey design. The participants were 180 nursing students St. Theresa international college. Data was analyzed by using descriptive statistics and Pearson's Correlation Coefficient.

The results showed behaviors of smartphones usage. For education: the smartphone used for classroom enrollment, communicated with teachers, and data searching. For entertainment facilities: smartphone served as a route for LINE, Facebook, Instagram. For the time period used: it was from 8.01 am-16.00 pm; The benefits and harms: Benefits, used to communicate causing with friends and teachers. social distance, Harms: prolong used inducing battery heat; anxiety and lack of concentration, fear of battery explore. The impact on learning was at high level: slow download speed stability; inability to follow up with friends, In addition, there were moderate health problems: burning sensation, eye pain, blurred vision, short-sightedness. There was statistically significant positive relationship between the behaviors ($p < .01$).

Keywords: Behavior; Smartphone; COVID 19

บทนำ

ในปัจจุบันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 แพร่กระจายไปทั่วโลก ทำให้องค์การอนามัยโลกประกาศให้เป็นโรคระบาดร้ายแรง จากข้อมูลของกรมควบคุมโรคระบุว่า เชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้มีผู้ติดเชื้อไปทั่วโลกถึง 124 ล้านคน และคร่าชีวิตผู้คนไปแล้วอย่างน้อย 2.7 ล้านคน สถานการณ์ปี 2564 ผู้ติดเชื้อโควิด 19 ในประเทศไทย 28,443 ราย และเสียชีวิต 92 ราย (กรมควบคุมโรค.2564) จากจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตจากโควิด 19 ทำให้กระทรวงสาธารณสุขมีหลักการป้องกันโรคตามมาตรฐาน ให้มีการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เพื่อป้องกันการระบาดของเชื้อโควิด 19 ที่แพร่กระจายผ่านการสัมผัสกับผู้ติดเชื้อ ผ่านทางละอองเสมหะจากการไอ จาม น้ำมูก น้ำลาย จากคนสู่คนซึ่งมาตรการนี้ได้ส่งผลดีทำให้มีจำนวนผู้ติดเชื้อลดลง ในสถานศึกษาได้ดำเนินการป้องกันโรคตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด หนึ่งในวิธีการรับมือกับการระบาดคือ การเว้นระยะห่างทางสังคม เพื่อป้องกันการระบาดจากคนสู่คน ซึ่งมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมนี้ทำให้สถาบันทางการศึกษา มีการปรับตัวเข้าสู่รูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า New Normal ที่ต้องมีการปรับตัว มีการนำระบบการเรียนการสอนออนไลน์เข้ามาปรับใช้ เพื่อดำเนินการเรียนการสอนต่อไป ภายใต้วิกฤติของการเกิดโรคระบาด ส่งผลทำให้มีการปิดการเรียนการสอนมีการนำเทคโนโลยีระบบดิจิทัล (Digital) เช่น สมาร์ทโฟน (Smartphone) เข้ามาใช้มากขึ้น (สายสมร เฉลย กิตติ และคณะ, 2563)

สมาร์ทโฟน เป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่ผสมผสานการทำงานของคอมพิวเตอร์ซึ่งสามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้กับโทรศัพท์เคลื่อนที่ อีกทั้งยังมีระบบปฏิบัติการที่รองรับโปรแกรมประยุกต์อื่น ๆ และแอปพลิเคชัน (Application) ที่สามารถตอบสนอง ความต้องการในการใช้สอยของทุกคนได้หลากหลายในทุกที่ทุกเวลาในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ถ่ายภาพ การค้นหาข้อมูล (สุรตนา เหล่าไชย และคณะ, 2561) และจากการที่มีการเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนเป็นรูปแบบออนไลน์ ทำให้ผู้บริหารต้องบริหารจัดการศึกษาภายใต้รูปแบบการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากอดีต จึงมีแนวทางบริหารใหม่ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตแบบวิถีชีวิตใหม่ ในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ทั้งด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ด้วยบทเรียนออนไลน์ (Online Education) เป็นการเรียนรู้ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์(พัชรภรณ์ ดวงชื่น ,2563) จึงมีการพัฒนาเครื่องมือในการนำเสนอเนื้อหาทางคอมพิวเตอร์ในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดีย ได้แก่ ข้อความ อิเล็กทรอนิกส์ ภาพนิ่งภาพกราฟิกภาพเคลื่อนไหว E-learning หรือทางโปรแกรม Moodle ขึ้นซึ่งเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมทางการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งข่าวสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว ในช่วงการระบาดของเชื้อโควิด 19 ได้มีการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล และเป็นการเพิ่มการใช้สมาร์ทโฟน เพื่อใช้ในการเรียนออนไลน์หรือเพื่อการสืบค้นงานมากขึ้น ข้อดีของการเรียนการสอนออนไลน์คือทำให้มีการฝึกวินัยในตนเอง สะดวกในการใช้งานสื่อสาร ด้านการเรียน และอาจมีข้อเสียและผลกระทบต่อการเรียน อย่างเช่น อินเทอร์เน็ตขัดข้อง แบตเตอรี่หมด และค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้น และในบางกลุ่มนักศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนไม่เท่าการเรียนในห้องเรียนจริงๆ ซึ่งพฤติกรรมที่ผู้เรียนที่แสดงออกบางกลุ่ม อาจจะไม่ได้นำความสนใจใน

บทเรียน ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ส่งผลทำให้เกิดพฤติกรรมการเล่นโทรศัพท์มือถือที่ใช้ทางการเรียนซึ่งอาจจะส่งผลเสียทางด้านสุขภาพ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมผลกระทบและความสัมพันธ์จากการใช้โทรศัพท์มือถือในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา ในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 เพื่อผลที่ได้จากการทำการศึกษาวิจัยใช้ครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการพัฒนาคุณภาพชีวิตการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือในการเรียนออนไลน์ในช่วงโควิดระบาด ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์
2. ผลกระทบที่เกิดจากการใช้โทรศัพท์มือถือในการเรียนออนไลน์ในช่วงโควิดระบาดที่มีผลต่อนักศึกษาพยาบาลศาสตร์
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือกับผลกระทบใช้โทรศัพท์มือถือในการเรียนออนไลน์ในช่วงโควิดระบาด

วิธีดำเนินงานวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงสำรวจ แบบภาคตัดขวาง ประชากร คือนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1-3 คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา ที่ศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2563 ภาคฤดูร้อน จำนวน 295 คน แยกตามระดับชั้นปี ดังนี้ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 จำนวน 109 คน นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 จำนวน 89 คน และนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 จำนวน 97 คน กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1-3 วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา ขนาดตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ความคลาดเคลื่อนของการสุ่ม (0.05) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 170 คน และเพื่อป้องกันแบบสอบถามที่ได้มาไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ได้เก็บตัวอย่างสำรองเพิ่มร้อยละ 10 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 187 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรและตามชั้นปี 1-3 โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เมื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่าง 180 คน

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) สร้างแบบสอบถามจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ผลกระทบจากการใช้โทรศัพท์มือถือในการเรียนออนไลน์ และปรับปรุงจากแบบสอบถามต่างๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียง 2) นำแบบสอบถามที่สร้างและปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อตรวจหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective: IOC) เป็นรายข้อ โดยให้คะแนน -1 = ไม่เห็นด้วย 0 = ไม่แน่ใจ 1 = เห็นด้วย จากนั้นจึงนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัดความถูกต้องและความชัดเจนของการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้

ได้แบบวัดมีความสมบูรณ์ ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่า IOC คือ 0.83 3) การหาค่าเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและผ่านการปรับปรุง ไปทดลองใช้ (try out) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) คือ 0.96 4) นำผลการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือมาพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง 5) สร้างแบบสอบถามลงใน Google Form เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล มี 3 ส่วนประกอบไปด้วย ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป มีข้อคำถาม เพศ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา รายได้ที่ได้รับต่อเดือน สถานที่ใช้ในการเรียนออนไลน์ อุปกรณ์ที่เข้าถึงการเรียนออนไลน์ ระบบปฏิบัติการที่ใช้

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ ลักษณะการวัดใช้มาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ไม่เหมาะสม จนถึงมากที่สุด โดยเกณฑ์การให้คะแนนเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 เหมาะสมค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 เหมาะสมค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 ค่อนข้างเหมาะสมค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 และไม่เหมาะสมค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80

ส่วนที่ 3 แบบสอบถาม ผลกระทบในการเรียนออนไลน์ลักษณะการวัดใช้มาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่น้อยที่สุด จนถึงมากที่สุด โดยเกณฑ์การให้คะแนนเห็นด้วยมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 เห็นด้วยมากค่าเฉลี่ย 3.41–4.20 เห็นด้วยค่าเฉลี่ย 2.61–3.40 เห็นด้วยน้อยค่าเฉลี่ย 1.81– 2.60 และไม่เห็นด้วยค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีการดำเนินการดังนี้ 1) สร้างแบบสอบถามลงใน Google Form และส่งแบบสอบถามให้นักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา ตามชั้นปีตอบแบบสอบถาม การตอบจะตามความสมัครใจ และสามารถยุติการตอบได้เมื่อต้องการ เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวน จะยุติการให้ตอบโดยลบแบบสอบถาม Google Form รวมเป็นเก็บข้อมูลได้สมบูรณ์จำนวนทั้งหมด 180 คน 2) นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม ไปวิเคราะห์ ในโปรแกรมวิเคราะห์ผล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1.ผลศึกษาพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ในช่วง Covid 19 ระบาด ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์

1.) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 92.8 มีอายุอยู่ในช่วง 20-22 ปี ร้อยละ 55.0 อายุเฉลี่ย 20.61 ปี มีรายได้เพื่อใช้จ่ายมากกว่าหรือเท่ากับ 5,001 บาท ร้อยละ 37.8 และกำลังศึกษาชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 35.6 สถานที่ใช้ในการเรียนออนไลน์เป็นประจำ ที่บ้านตนเอง ร้อยละ 52.8 หอพัก ร้อยละ 47.8 ใช้ขณะเดินทางเป็นประจำร้อยละ 7.3 ใช้ขณะไปร้านอาหาร ร้านกาแฟเป็นประจำ ร้อยละ 5.0 กลุ่มตัวอย่างมี

อุปกรณ์เข้าถึงการเรียนออนไลน์ ใช้สมาร์ทโฟน ร้อยละ 100.0 โน้ตบุ๊ก ร้อยละ 68.9 แท็บเล็ต ไอแพด ร้อยละ 66.1 และเครื่องคอมพิวเตอร์ ร้อยละ 23.9

2.) พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ในช่วงโควิด19 ระบาด ของกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ดังนี้

จากตารางที่ 1 พบว่า พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์โดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 (SD= 0.696) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1. ด้านการศึกษา กลุ่มตัวอย่างใช้สมาร์ทโฟนได้ในระดับเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.35, SD=0.603) และเมื่อพิจารณารายข้อที่มีการใช้สมาร์ทโฟนได้เหมาะสมมากที่สุดโดยเรียงจากมากไปน้อย คือใช้ในการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ประจำวิชาทุกคนผ่านกลุ่มไลน์ Google meet ค้นหาข้อมูล ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย และใช้เข้าเรียน Google Classroom ส่งงาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54, 4.53 และ 4.51 ตามลำดับ

2. ด้านความบันเทิงเฉลี่ยความสะดวกสบาย กลุ่มตัวอย่างใช้สมาร์ทโฟนได้ในระดับเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.30, SD= 0.646) และเมื่อพิจารณารายข้อที่มีการใช้สมาร์ทโฟนได้เหมาะสมมากที่สุดโดยเรียงจากมากไปน้อย ใช้ในการเล่น ไลน์ เฟสบุ๊ค อินสตาแกรม ใช้ในการฟังเพลงในยูทูบ ใช้ในการส่งของออนไลน์ ใช้ในการชมภาพยนตร์เท่ากัน ใช้ในการรับชมข่าวสาร ใช้ในการสั่งซื้ออาหาร ใช้ในการนำทางเข้าพื้นที่เสี่ยง และในแอปพลิเคชันต่างๆ เช่น หอมชนะ ไทยชนะ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47, 4.46, 4.38, 4.33, 4.33, 4.31, 4.29 ตามลำดับ

3. ช่วงเวลาที่ใช้ กลุ่มตัวอย่างใช้สมาร์ทโฟนได้ในระดับเหมาะสมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.47, SD= 0.952) และเมื่อพิจารณารายข้อเวลาที่มีการใช้สมาร์ทโฟนได้เหมาะสมมาก ใช้ในช่วงเวลา 08.01-16.00 น. และในช่วงเวลา 16.01 น. 00.00 น. ใช้ในการเรียนหนังสือ ใช้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน ในช่วงที่อาจารย์สอนบรรยาย เล่น ไลน์ เฟสบุ๊ค ยูทูบ เกมส์ ขณะเพื่อนกำลังนำเสนองานหน้าชั้นเรียน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 เท่ากันทั้งสองช่วงเวลา

4. ประโยชน์และโทษ กลุ่มตัวอย่างใช้สมาร์ทโฟนได้ในระดับเหมาะสมมาก (ค่าเฉลี่ย 4.17, SD= 0.581) และเมื่อพิจารณารายข้อ ประโยชน์ที่มีการใช้สมาร์ทโฟนได้เหมาะสมมากที่สุดโดยเรียงจากมากไปน้อย ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนและอาจารย์ ใช้ในการดูสื่อสังคมออนไลน์ที่ชอบทำให้รู้สึกผ่อนคลาย การเรียนออนไลน์ทำให้มีการเว้นระยะห่างทางสังคม ใช้ค้นคว้าเนื้อหาที่ไม่เข้าใจเพิ่มเติมในระหว่างเรียน ทำให้เข้าเรียนตรงเวลา ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าหนังสือและค่าถ่ายเอกสาร เข้าถึงและเรียนรู้ โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58, 4.58, 4.55, 4.53, 4.50, 4.48, 4.47 ด้านโทษจากการใช้สมาร์ทโฟนระดับมาก ใช้เป็นเวลานานเกิดความร้อนส่งผลเกิดความวิตกกังวล ไม่มีสมาธิในการเรียนกลัวเกิดอันตรายจากแบตเตอรี่เสื่อม การระเบิด ใช้เป็นระยะเวลานาน ทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างลดลง มีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์

พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์	$\bar{x}$	S.D	ระดับ
1.ด้านการศึกษา	4.35	0.603	มากที่สุด
2.ด้านความบันเทิง ความสะดวกสบาย	4.30	0.646	มากที่สุด
3.ช่วงเวลาที่ใช้สมาร์ทโฟน	3.47	0.952	มาก
4.ประโยชน์และโทษ	4.17	0.581	มาก
ภาพรวม	4.07	0.696	มาก

ในการเรียนออนไลน์ และสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยติดขัด เช่น ฝนตก ฟาร์มิ่ง ไฟดับ ทำให้การเรียนไม่ต่อเนื่อง การนำข้อมูลออนไลน์มาใช้โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือและไม่มีข้อมูลอ้างอิง ในขณะที่เรียนใช้สมาร์ทโฟนเข้าแอปพลิเคชันอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน ค่าเฉลี่ย 4.06, 3.92, 3.91, 3.84, 3.66 ตามลำดับ

2. ผลศึกษากระทบที่เกิดจากการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ในช่วงโควิดระบดที่มีผลต่อนักศึกษาพยาบาลศาสตร์

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลกระทบการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์โดยรวมอยู่ในระดับ ระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.40 SD= 1.047) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1. ผลกระทบต่อการเรียน ที่เกิดจากการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์กลุ่มตัวอย่างได้รับผลกระทบในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.43, SD= 1.006) และเมื่อพิจารณารายข้อผลกระทบที่เกิดจากการใช้สมาร์ทโฟนในระดับมากโดยเรียงจากมากไปน้อยได้แก่ ความเร็ว เสถียรภาพในการดาวน์โหลดข้อมูลซ้ำ ทำให้เรียนตามเพื่อนไม่ทัน ขณะเรียนสัญญาณอินเทอร์เน็ตขัดข้องทำให้การเรียนไม่ต่อเนื่อง ตามไม่ทันเพื่อนขาดความเข้าใจในเนื้อหาระหว่างนั้น และใช้สมาร์ทโฟนเข้าถึง แอปพลิเคชัน ในการเข้าเรียนออนไลน์ได้ยากเนื่องจากมีปัญหาการสลับบัญชีผู้ใช้งาน ทำให้เรียนไม่ทันเพื่อน ค่าเฉลี่ย 3.61, 3.54, 3.48 ตามลำดับ

2. ผลกระทบด้านสุขภาพที่เกิดจากการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์อยู่ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.39, SD= 1.089) และเมื่อพิจารณารายข้อผลกระทบด้านการเรียนที่เกิดจากการใช้สมาร์ทโฟนในระดับมาก ทำให้เกิดมีอาการแสบตา ปวดตา ตาพร่ามัว สายตาสั้น ค่าเฉลี่ย 3.63 และ ผลกระทบต่อสุขภาพระดับปานกลาง ได้แก่ ใช้สมาร์ทโฟนมากเกินไปทำให้มีอาการ ปวดศีรษะ ปวดข้อนิ้ว นิ้วชา นิ้วเกร็ง ใช้สมาร์ทโฟนมากเกินไป ทำให้ความจำ สมาธิลดลง ใช้สมาร์ทโฟนโดยใช้หูฟังและเปิดเสียงดังเป็นเวลานานต่อเนื่องระยะยาว ทำให้หูอื้อ และใช้สมาร์ทโฟนมากเกินไปทำให้มีอาการ เครียด วิตกกังวล ค่าเฉลี่ย 3.40, 3.36, 3.33 3.26 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลกระทบในการเรียนออนไลน์

ผลกระทบในการเรียนออนไลน์	$\bar{x}$	S.D	ระดับ
1.ด้านการเรียน	3.43	1.006	มาก
2.ด้านสุขภาพ	3.39	1.089	ปานกลาง
ภาพรวม	3.40	1.007	ปานกลาง

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนกับผลกระทบใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ในช่วงโควิดระบาด

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนกับผลกระทบใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ช่วงระบาดของโรคโควิด 19 พบว่าพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนเรียนออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=.441, p<.01$)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมและผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาพยาบาล ในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ในด้านต่างๆ อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสม

1.1 ด้านการศึกษา กลุ่มตัวอย่างใช้สมาร์ทโฟนใช้ในการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ประจำวิชาทุกคนผ่านกลุ่มไลน์ Google meet และใช้เข้าเรียน Google Classroom ค้นหาข้อมูลเนื้อหาเพิ่มเติม เพื่อทำกิจกรรมที่อาจารย์มอบหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญธัช วิภัติภูมิ (2559) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในชั้นเรียนเพื่อค้นคว้าข้อมูลทำกิจกรรม ที่อาจารย์มอบหมาย ใช้เพื่อค้นหาเนื้อหาที่ไม่เข้าใจเพิ่มเติมในระหว่างเรียน ใช้ถ่ายรูป PowerPoint ของอาจารย์แทนการจดบันทึก ใช้เพื่อติดต่อ ตามเพื่อนให้มาเข้าเรียน กลุ่มตัวอย่างอยู่ในวัยใกล้เคียงกันทำให้มีพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนด้านการศึกษาในรูปแบบใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการค้นคว้าหาข้อมูลที่ได้รับมอบหมายมาจากอาจารย์และสอดคล้องกับการศึกษาของเอี่ยมทิพย์ ศรีทอง(2562)พบว่านักศึกษาใช้อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งค้นคว้าหาข้อมูลเสมือนเป็นห้องสมุดขนาดใหญ่

1.2 ด้านความบันเทิง ด้านอำนวยความสะดวก สอดคล้องกับการศึกษาของเอี่ยมทิพย์ ศรีทอง (2562) มีการใช้สมาร์ทโฟน ดูสื่อสังคมออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊กและอินสตาแกรม มีการใช้สมาร์ทโฟนในการฟังเพลงในยูทูบ อินเทอร์เน็ตถือว่าเป็นแหล่งความบันเทิงโดยเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจจากสื่อบันเทิงออนไลน์

1.3 ด้านช่วงเวลาการใช้สมาร์ทโฟนผลการศึกษพบว่า ช่วงเวลาที่มีการใช้สมาร์ทโฟนมากที่สุด คือ ช่วงเวลา 08.01-16.00 น. และใช้สมาร์ทโฟนในช่วงเวลา 16.01-00.00 น. ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของสายธาร สังข์ชาติและคณะ (2561) พบว่ามีช่วงเวลาที่ใช้สมาร์ทโฟนมากที่สุด คือ ช่วงเวลา 12.01-18.00 น.

ผลการวิจัยที่ต่างกันเนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการเรียนออนไลน์ตามภาคเรียนปกติเนื่องมาจากการระบาดของโรคโควิด 19

1.4 ประโยชน์และโทษของสมาร์ทโฟน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์จากสมาร์ทโฟน สามารถเข้าถึงและเรียนรู้โดยไม่จำกัด เวลา สถานที่ เรียนออนไลน์ ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าหนังสือและค่าถ่ายเอกสาร ซึ่งสอดคล้องกับกรณีศึกษาของ สิริพร อินทสนธิ์ (2563) ที่พบว่ารายวิชาการเขียนโปรแกรมเว็บสามารถเลือกเวลาเรียนได้ อยู่ในสถานที่ใดก็สามารถเรียนออนไลน์ได้เพียงแค่อุปกรณ์เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์มือถือ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ สามารถกลับมาทบทวนการเรียนในเวลาที่ไม่เข้าใจได้ ประหยัดค่าใช้จ่ายทั้งในเรื่องของหนังสือค่าเดินทาง ส่วนโทษของสมาร์ทโฟนด้านผู้ใช้นำข้อมูลออนไลน์มาใช้โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องความน่าเชื่อถือ และไม่มีข้อมูลอ้างอิง และสอดคล้องกับการศึกษาของเมธาวี จำเนียรและคณะ (2561) สามารถช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายจากการนำเทคโนโลยีมาใช้

2. ผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์

ผลกระทบในการเรียนออนไลน์พบว่า จากการใช้สมาร์ทโฟนติดต่อยาวนานเกินไป ทำให้มีอาการแสบตา ปวดตา ตาพร่ามัว สายตาสั้น ซึ่งสอดคล้องกับवासนา ศีलगาม (2561) พบว่า การเสพติดสมาร์ทโฟนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ใช้และเสี่ยงต่อการเป็นโรคต่างๆ ได้แก่ ตาแห้ง นอนไม่หลับ นี้อ้วน โรคอ้วน โรคซึมเศร้า และขณะเรียนสัญญาณอินเทอร์เน็ตขัดข้องทำให้การเรียนไม่ต่อเนื่อง ตามไม่ทันเพื่อน ขาดความเข้าใจในเนื้อหาระหว่างนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชชาดา ประสิทธิโชคและคณะ (2564) พบว่า ปัญหาโดยจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ผู้เรียนที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการเรียนการสอนออนไลน์ได้ รวมถึงการจัดหาอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและอุปกรณ์สื่อสาร ทำให้ขาดการควบคุมการใช้สมาร์ทโฟน ส่งผลให้เกิดการใช้สมาร์ทโฟนมากเกินไปและเรื่องสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ขัดข้องสัญญาณของเครือข่ายหลุดหาย ทำให้มีปัญหาด้านการเรียนที่หยุดชะงัก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนกับผลกระทบใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ในช่วงโควิดระบาด

พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนเรียนออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลกระทบจากการใช้สมาร์ทโฟนในการเรียนออนไลน์ระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=.441, p<.01$) สอดคล้องกับงานวิจัยรัช วิภัติภูมิ (2559) ด้านการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทำกิจกรรม ที่อาจารย์มอบหมาย ใช้เพื่อค้นหาเนื้อหาที่ไม่เข้าใจเพิ่มเติม ในระหว่างเรียนผลกระทบการใช้สมาร์ทโฟนติดต่อยาวนานเกินไป มีอาการแสบตา ปวดตา ตาพร่ามัว สายตาสั้น ใช้สมาร์ทโฟนมากเกินไปทำให้มีอาการ ปวดศีรษะ ปวดข้อนิ้ว นิ้วชา นิ้วเกร็ง เครียด วิตกกังวล สอดคล้องกับवासना ศีलगาม (2561)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1.1 ควรมีจัดเตรียมอุปกรณ์และสัญญาณอินเทอร์เน็ตสำหรับการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ให้พร้อมทั้งนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน

1.2 นักศึกษาควรมีการให้ความสนใจในการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ อาจารย์และนักศึกษาควรมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

1.3 นักศึกษาไม่ควรใช้สมาร์ทโฟนมากเกินไป เพื่อหลีกเลี่ยงพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนเป็นเวลานานซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เช่นปัญหาทางด้านสายตา อาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ด้านการได้ยิน

1.4 สถานศึกษาควรเตรียมผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในเรื่องระบบที่ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ และมีการแก้ไขปัญหาที่ดีเมื่อนักศึกษาพบปัญหาจากการเข้าระบบไม่ได้

1.5 การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระยะเวลา ไม่ควรต่อเนื่องติดต่อกันเป็นระยะเวลายาว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนของนักศึกษาต่างคณะในวิทยาลัยเพิ่มเติมเนื่องจาก ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 นักศึกษาคณะอื่นในวิทยาลัยได้รับผลกระทบให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนด้านอื่นๆ โดยเฉพาะด้านความรู้เกี่ยวกับอันตรายจากการใช้สมาร์ทโฟน เพื่อค้นหาข้อมูลในการลดความเสี่ยงจากการใช้โทรศัพท์ที่ถูกต้องเหมาะสม

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข. (2564). **โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)**. (ออนไลน์)
แหล่งที่มา <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php> สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2564.
- ธัญธัช วัณทิภูมิประเทศ. (2559). พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนในชั้นเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
สุทธิปริทัศน์. 30 (95). 48-58.
- พัชราภรณ์ ดวงชื่น. (2563). การบริหารจัดการศึกษา รับความปกติใหม่หลัง COVID 19 .วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
สุทธิปริทัศน์. 30 (95). 48-58.
- พิชชาดา ประสิทธิ์โชค, ธนวัฒน์ ศรีไพโรจน์, และสรวิชัย ตรีศรี. (2564). **พฤติกรรมการเสพติดสมาร์ทโฟนและรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการเสพติดสมาร์ทโฟนของเยาวชนเจนเอเรชั่น Z ในเขตกรุงเทพมหานคร**. (ออนไลน์) แหล่งที่มา <https://cads.in.th/cads/media/upload/1613441962-2.บทความวิจัย.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2564.
- เมธาวี จำเนียร, และกรกฎ จำเนียร. (2561). ประโยชน์ ปัญหา และแนวทางการแก้ไขการสื่อสารออนไลน์ในการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพของโรงเรียนในจังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารราชพฤกษ์**. 16 (3). 113-121.
- วาสนา ศีลางาม. (2561). อันตรายของการเสพติดสมาร์ทโฟน. **วารสาร มจร.วิชาการ**, 22 (43-44), 193-204.
- สายสมร เฉลยกิจ, จินตนา อาจสันเทียะ, และมักเดลา นา สุภาพร . (2563). ผลกระทบโรคระบาด Covid-19. การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล. **วารสารวิจัยสุขภาพ และการพยาบาล**. 36 (2). 255-262.
- สายธาร สังข์ชาติ และคณะ. (2561). พฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้สมาร์ทโฟนของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษานครราชสีมา. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนครราชสีมา. (ออนไลน์) แหล่งที่มา http://202.29.4.209/home/research/public_html/ สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2564.
- สิริพร อินทสนธิ. (2563). โควิด - 19 กับการเรียนการสอนออนไลน์กรณีศึกษารายวิชาการเขียนโปรแกรมเว็บ. **วารสารการจัดการปริทัศน์** 22 (2). 203-213.
- สุรัตนา เหล่าไชย, ปภาวี รัตนธรรม, และอดิศักดิ์ พละสาร. (2561). **การศึกษาพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของนักศึกษาสาธารณสุขชุมชนมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2564 จาก <http://research.rmu.ac.th/rdimis/upload/fullreport/1607007262.pdf>
- เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง. (2562). พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษา สาขาสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเทพสตรี. **วารสารมหาจุฬาราชวิทยาลัย**. ปีที่ 6 (ฉบับพิเศษ).
- Cohen J.(1988).**Statistical power analysis for the behavioral sciences**. (2nd ed.). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

“รถจักรยานยนต์สาธารณะ” ว่าด้วยการเชื่อมโยงความปรารถนาทางสังคม*

"Motorcycle taxi" about connecting social desires

สุบัณฑิต จันทร์สว่าง, ภาราดร แก้วบุตรดี, พระครูวิโชติสิกขกิจ, ศราวุธ พลอดภัย และ ปริญญานิกรกุล

Subundit Chansawang, Pharadon Kaeobutdi, Phrakru Wichotsikkhakit, Sarawut Plotphai and Parinya Nikornkun

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Nakhon Sawan Rajabhat University and Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: Parinya555@msn.com

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ต้องการเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลที่มี “อาชีพขับรถจักรยานยนต์สาธารณะ” ที่ประจำอยู่ “วินชีกุล” ในเขตเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแสดงนัยยะของความสัมพันธ์ที่เป็นเด็กนักเรียน นักศึกษา แม่ค้า ครู พนักงานบริษัทห้างร้าน และประชาชนทั่วไป พร้อมกับการประสานเชื่อมโยงใหม่ต่อไปยังอาชีพอื่นๆ หรือจะเริ่มต้นวันใหม่อีกครั้งบนพื้นที่เก่าหรือพื้นที่ใหม่กับอาชีพที่เป็นการแสดงบทบาทความสัมพันธ์กับความจริงที่จะพบเจอในแต่ละวัน ซึ่งส่งต่อเป็นความปรารถนาทางสังคมจากอาชีพคนขับรถจักรยานยนต์สาธารณะ ที่เชื่อมต่อกันด้วยอาชีพและหน้าที่เป็นการกระทำของปัจเจกที่ยิ่งใหญ่มากกว่านั้นคือ ไม่มีจุดสิ้นสุด

คำสำคัญ: รถจักรยานยนต์สาธารณะ; เชื่อมโยง; ความปรารถนา

Abstract

This article aims to reveal the relationship between individuals with "occupation of driving a motorcycle taxi" stationed at "Vinchikul" in Phra Nakhon Si Ayutthaya Municipality which shows the implications of relationships that are students, shopkeepers, teachers, employees and the general public along with synergizing new links to other professions or it will start the day again on the old or new area with a career that plays a role and relationship with the reality that will be encountered on a daily basis which is passed on as a social desire from a motorcycle taxi driver career. It is connected by career and duty that is the greater individual action, that is to say, there is no end.

Keywords: Motorcycle taxi, connecting, desires

*

Received January 9, 2022; Revised February 16, 2022; Accepted March 26, 2022

บทนำ

รถจักรยานยนต์สาธารณะเกิดขึ้นมานานแล้วโดยไม่อาจจะระบุได้แน่นอนเกิดขึ้นเมื่อไรแต่มีลักษณะที่เป็นวินเห็นได้ชัดน่าจะเป็นประมาณปี พ.ศ. 2522 กล่าวกันว่าน่าจะเกิดที่ซอยงามดูพลีเป็นซอยแรก เกิดจากการไหว้วานกันให้ไปส่งลูกไปโรงเรียน ไปมหาวิทยาลัยโดยช่วยออกค่าน้ำมันให้ ในที่สุดก็เกิดอาชีพนี้ขึ้นมา และแพร่หลายในปัจจุบัน (พระราชบัญญัติรถยนต์ (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2547 (การควบคุมการใช้รถจักรยานยนต์สาธารณะ) (ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 121 ตอนพิเศษ 70 ก วันที่ 12 พฤศจิกายน 2547 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันพุธ ที่ 11 พฤษภาคม 2548) กรุงเทพมหานคร มีวินมอเตอร์ไซด์ที่ได้รับอนุญาตแล้ว 5,343 วินมอเตอร์ไซด์และมีจำนวนผู้ขับรถจักรยานยนต์สาธารณะ 89,292 ราย เขตที่มีมากที่สุด ได้แก่ จตุจักร ดินแดง วัฒนา บางขุนเทียน และบางกะปิตามลำดับยังไม่ับวินมอเตอร์ไซด์เถื่อนที่ไม่สามารถบอกได้ว่ามีจำนวนเท่าไร จำนวนมากขนาดนี้ก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการชาวเมืองที่เพิ่มมากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าขนส่งมวลชนหลักของกรุงเทพฯ นั้นยังทำหน้าที่ได้ไม่ดีพอ บวกกับผังเมืองกรุงเทพฯ ที่ไม่มีวินขึ้นได้หน้าซ้ำ รัฐเองก็ได้ค่าคุ้มครองจากผู้ประกอบกิจการรถจักรยานยนต์สาธารณะ แถมผลักดันนโยบายและกฎหมายต่างๆ ออกมาให้วินมอเตอร์ไซด์ปฏิบัติตาม แต่ก็ยังเกิดปัญหามากมายตามมา อย่างความขัดแย้งระหว่างวินมอเตอร์ไซด์กับคู่ปรับแกร็บไบค์ ปัญหาโง่ราคา ปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ชาวเมืองควรได้รับการขนส่งมวลชนที่ดีและปลอดภัยกว่านี้หรือไม่ รวมถึงวินมอเตอร์ไซด์ไม่ถูกมองข้ามความสำคัญไป และรัฐเองต้องร่วมมือกับผู้ดูแลวินฯ เพื่อปฏิรูประบบวินฯ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น “เพราะรถจักรยานยนต์สาธารณะเองเป็นผู้ช่วยคนสำคัญในการเดินทาง และทำให้ระบบขนส่งมวลชนภาพรวมสมบูรณ์ เพราะถ้าคนเมืองขาดวินมอเตอร์ไซด์คงทิ้งเวลาไปกับการเดินทางไม่ใช่น้อย” (ปณัฏฐ วรศิลป์มนตรี, 2021) หลายคนมองว่าการใช้รถจักรยานยนต์สาธารณะนั้นอันตราย ไม่ต่างจากการเอาเนื้อไปหุ้มเหล็ก ทว่านี่คือยานพาหนะที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด พาไปได้ทุกหนแห่งได้อย่างรวดเร็ว เปรียบเสมือนเส้นเลือดฝอยที่หล่อเลี้ยงระบบขนส่งมวลชนในเมืองอย่างกรุงเทพฯ การใช้รถจักรยานยนต์สาธารณะกันมากมายจนกลายเป็น “วัฒนธรรม” อย่างหนึ่งของหมู่คนเมืองไปแล้ว วัฒนธรรมรถจักรยานยนต์สาธารณะสะท้อนเรื่องราวของหมู่คนเมือง การสำรวจวัฒนธรรมบนหลังอานรถจักรยานยนต์สาธารณะที่สะท้อนชีวิตนักขับเป็น พวกเขามีความสัมพันธ์กับลูกค้า และที่สุดแล้วรถจักรยานยนต์สาธารณะมีหน้าที่และที่ทางในสังคมได้อีกแบบ (วัฒนธรรมซูปเปอร์ไบค์, 2557)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่บนที่ราบภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำน้อย มีพื้นที่ประมาณ 2,556.640 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,597,900 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.46 ของพื้นที่ภาคกลาง ทางรถยนต์สายเอเชียมีระยะห่างจากกรุงเทพมหานครโดยประมาณ 75 กิโลเมตร ทางรถไฟ 72 กิโลเมตร ทางเรือ 137 กิโลเมตร ปัจจุบันจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแบ่งเขตปกครองออกเป็น 16 อำเภอ แบ่งเป็นเทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 30 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 121 แห่ง ระบบคมนาคมขนส่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบไปด้วย การคมนาคมขนส่งทางถนน ทางรถไฟ และทางน้ำ โดยโครงข่ายคมนาคมขนส่งที่ผ่านพื้นที่มีส่วนเชื่อมโยงเส้นทางเศรษฐกิจในแนวเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศอีกทั้งยังทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความได้เปรียบในการ

คมนาคมขนส่ง เพื่อเชื่อมโยงภูมิภาคด้วยกัน 3 โหมดการเดินทางและขนส่ง ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รถราง เรือ ระบบขนส่งสาธารณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีรถโดยสารประจำทางให้บริการในพื้นที่ตัวเมืองพระนครศรีอยุธยาจำนวน 8 เส้นทางและมีเส้นทางโดยสารให้บริการภายในจังหวัดเชื่อมระหว่างอำเภอจำนวน 37 เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างอำเภอวังน้อย อำเภอบางปะหัน บางปะอิน เสนา บางไทร ระบบคมนาคมขนส่งทางบกสถานีรถไฟ 10 แห่ง จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีโครงข่ายรถไฟสายเหนือและสายตะวันออกเฉียงเหนือที่อำเภอภาชี (สถานีภาชี) เป็นสถานีชุมทางแยกไปสายเหนือปลายทางที่จังหวัดเชียงใหม่ (แยกไปทางสถานีดอนญานาง) และสายตะวันออกเฉียงเหนือปลายทางที่จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดหนองคาย (แยกไปทางสถานีหนองกวย) โดยมีระยะทางจากสถานีภาชีถึงกรุงเทพฯประมาณ 90 กิโลเมตรในปัจจุบันมีขบวนรถไฟผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้งเที่ยวขึ้น (24 ขบวน) และเที่ยวลง (22 ขบวน) เรือขนส่งเรือที่ใช้ในการขนส่งในแม่น้ำเจ้าพระยาและป่าสักจะมีลักษณะเป็นขบวนเรือลำเลียงต่อกันไม่เกิน 4 ลำ และมีเรือยนต์ลากจูงอีกอย่างน้อย 1 ลำ ขนาดบรรทุกต่อลำ 1,000-1,500 ตัน หรือประมาณ 4,000 – 5,600 ตัน ต่อเที่ยวเทียบเท่ากับการใช้รถบรรทุกตู้คอนเทนเนอร์ขนาด 40 ฟุต มากกว่า 100 คัน โดยมีท่าเทียบเรือตั้งอยู่ในแม่น้ำทั้งสองสายในจังหวัดอยุธยาจำนวน 76 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นการขนถ่ายสินค้าทั่วไป หินดิน ทราย และปูนซีเมนต์ (ถุง) เป็นต้น เรือโดยสารท่าเรือวัดสุวรรณดาราราม-วัดพนัญเชิง จำนวนเรือ 2 ลำ ท่าเรือบ้านเลน-บ้านพับ (สถานีตำรวจบางปะอิน) จำนวน 1 ลำ ท่าเรือแพขนานยนต์บ้านพลับ 3 บ้านเลน 2 ลำ ท่าเรือวัดพนัญเชิง-รอบเกาะอยุธยา 1 ลำ ท่าเรือร้านอาหารบ้านไม้ริมน้ำ-รอบเกาะอยุธยา 1 ลำ ท่าเรือร้านอาหารเจ้าพระยารวย-รอบเกาะอยุธยา 2 ลำ ท่าเรือร้านอาหารกานต์กิตติ 3 ลำ ท่าเรือโรงแรมกรุงศรีริเวอร์ 3 ลำ ท่าเรือร้านอาหารไทรทองริเวอร์ 3 ลำ ท่าเรือร้านอาหารเรือไม้ไทย 5 ลำ (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) โครงการศึกษาพัฒนาเมืองกับระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง TOD คมนาคมสร้างเมือง เมืองสร้างสุข สุขสร้างได้, 2562)

สถิติดำเนินการเกี่ยวกับทะเบียนและภาษีรถ ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ สำนักงานขนส่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนสิงหาคม 2564 ประเภท รถ. 17 รถจักรยานยนต์สาธารณะ จำนวนรถที่มาดำเนินการ 1,715 เสียภาษีประจำปีจำนวนคัน 1,603 เงินภาษีและเงินเพิ่มบาท 192,145.00 จดทะเบียนใหม่ รถป้ายแดง จำนวนคัน 59 เงินภาษี 5,900 รถใช้แล้ว จำนวนคัน 1 เงินภาษี 100 เปลี่ยนประเภท 39 ย้ายเข้า 5 ย้ายออก 0 โอน 44 แจ้งไม่ใช้รถตลอดไป 35 แจ้งไม่ใช้รถชั่วคราว 0 เปลี่ยนแปลงรายการในทะเบียนรถ 1 ดำเนินการอื่นๆ 39 (สำนักงานขนส่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2564) กฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าจ้างบรรทุกทุกคนโดยสารสำหรับรถจักรยานยนต์สาธารณะ พ.ศ. 2559 อัตราค่าจ้างบรรทุกทุกคนโดยสารสำหรับรถจักรยานยนต์สาธารณะ ให้กำหนดดังต่อไปนี้ (1) ระยะทาง 2 กิโลเมตรแรก ต้องไม่เกิน 25 บาท และกิโลเมตรต่อ ๆ ไป แต่ไม่เกิน 5 กิโลเมตร ต้องไม่เกินกิโลเมตรละ 5 บาท (2) ระยะทางเกินกว่า 5 กิโลเมตรขึ้นไป แต่ไม่เกิน 15 กิโลเมตร ตั้งแต่กิโลเมตรแรกจนสิ้นสุดการรับจ้างต้องไม่เกินกิโลเมตรละ 10 บาท (3) ระยะทางเกินกว่า 15 กิโลเมตรขึ้นไป ให้เป็นไปตามที่ผู้ขับรถและคนโดยสารตกลงกันก่อนทำการรับจ้าง หากไม่ตกลงกันก่อนทำการรับจ้าง อัตราค่าจ้างบรรทุกทุกคนโดยสารตั้งแต่กิโลเมตรแรกจนสิ้นสุดการ

รับจ้างต้องไม่เกินกิโลเมตรละ 10 บาท (กฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าจ้างบรรทุกทุกคนโดยสารสำหรับรถจักรยานยนต์สาธารณะ พ.ศ. 2559)

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นรถจักรยานยนต์สาธารณะก็โดนท้าทายจากเทคโนโลยีการแข่งขันและบริการจาก Grab Bike (Win) (แกร็บไบค์ วิน) เป็นการให้บริการรับส่งผู้โดยสาร และโดยวินมอเตอร์ไซด์ตัวเลือกหนึ่งเดียวในช่วงโมเมนต์ด่วน บริการเรียกรถมอเตอร์ไซด์ที่มาพร้อมกับความสะดวกสบายและราคาที่มีมาตรฐาน ตามความต้องการบริการรับ-ส่งถึงที่ เพียงกดจอง เราจะส่งรถไปรับภายใน 7 นาทีครอบคลุมทั่วกรุงเทพ ตลอด 24 ชม. ราคามาตรฐานซึ่งจะคำนวณจากระยะทางให้ทราบก่อนใช้บริการ โดยมีความปลอดภัยในการใช้บริการโดยผู้ผ่านการอบรมและตรวจประวัติอาชญากรรม อีกทั้งมีระบบติดตามแบบ Real-Time อีกด้วย วิธีการใช้งานหนทางแห่งความสะดวกสบาย ใช้งานง่ายแค่ไม่กี่ขั้นตอน เลือกจุดหมายปิกหมุดสถานที่ต้นทางและปลายทาง ระบบจะคำนวณค่าโดยสารตามรูปแบบของรถที่ใช้บริการ ระบบจะหาคนขับระบบจะค้นหาคนขับบริเวณใกล้เคียง ติดตามเส้นทางท่านสามารถติดตามการเดินทางแบบเรียลไทม์ผ่าน GPS และสามารถแชร์ได้ ถึงที่หมายอย่างปลอดภัยจ่ายค่าโดยสารง่ายๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินสด หรือตัดผ่านบัตรเครดิต/เดบิต และยังแสดงความเห็นได้ทันที (Grab, 2022) โอเคเรียกรถจักรยานยนต์สาธารณะไม่ได้มีแค่เฉพาะบ้านเรา แต่เกิดตามเมืองที่ระบบขนส่งมวลชนมีปัญหาและขาดประสิทธิภาพ เช่น ประเทศอินโดนีเซียที่คนนิยมใช้รถจักรยานยนต์สาธารณะเพราะรถติดหนักในกรุงจาการ์ตา ถึงขนาดพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อเจาะตลาดรถจักรยานยนต์สาธารณะในชื่อ Go-Jek ที่เรารู้จักกัน หรือประเทศเวียดนาม ก็มี Xe Ôm (แซ-โอม) หรือรถจักรยานยนต์สาธารณะที่ต่างจากบ้านเราตรงที่ไม่มีเสื้อวินมอเตอร์ไซด์ เป็นต้น (ปณักร วรศิลป์มนตรี, 2564)

กรณีศึกษาในต่างประเทศ

งานของ (Nattapong Punnoi, 2018) ได้ศึกษาเรื่องรถจักรยานยนต์สาธารณะในฐานะผู้สื่อข่าวชุมชนโดยมองว่ารถจักรยานยนต์สาธารณะมีศักยภาพในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะที่จะรวบรวมลงในฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาในชุมชน ที่สามารถนำไปสู่การเป็นนักข่าวชุมชนของคนขับรถจักรยานยนต์สาธารณะได้ การรายงานปัญหาของชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ระหว่างคนขับรถจักรยานยนต์สาธารณะและรัฐในการจัดการพื้นที่สาธารณะอีกด้วย ในของ (Jenkins, Jack Mokuwa, Esther Yei Peters, Krijn Richards, Paul, 2020) ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงขับรถรับจ้าง การเปลี่ยนแปลงชีวิตและวิถีชีวิตของผู้หญิงที่มีอาชีพขับรถจักรยานยนต์ในโลปีเรียและเซียร์ราลีโอน ประมาณครั้งหนึ่งของผู้โดยสารรถจักรยานยนต์สาธารณะเป็นเพศหญิงด้วยสัดส่วนนี้เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามรถจักรยานยนต์สาธารณะในพื้นที่ชนบทเป็นเพศชาย โครงการนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาของเยอรมนีมุ่งไปที่การเชื่อมต่อหมู่บ้านทางไกลเข้ากับเครือข่ายถนน อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของผู้หญิงทำให้พวกเขามีแนวโน้มที่จะซื้อรถจักรยานยนต์เชิงพาณิชย์ได้ง่ายขึ้น ในขณะที่หลายคนแสดงความปรารถนาที่จะเป็นผู้ประกอบการเองพวกเขาระบุอุปสรรคสิ่งสำคัญที่สุดคือการขาดเพื่อนหรือนักธุรกิจที่เต็มใจที่จะใช้บริการรถจักรยานยนต์กับผู้ประกอบการหญิง

รถจักรยานยนต์สาธารณะมีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของผู้คนในเมือง (Qian Junxi. 2015) รถจักรยานยนต์สาธารณะการผลิตพาหนะและการควบคุมการเคลื่อนย้ายที่ไม่เชื่อฟัง (การควบคุมของรัฐ) การควบคุมรถจักรยานยนต์ในกวางเจา ประเทศจีน กลายเป็นเป้าหมายของกฎระเบียบของรัฐที่เข้มงวดวาทกรรมของการเคลื่อนไหวของรถจักรยานยนต์สาธารณะที่ถูกควบคุมโดยอำนาจการกำกับดูแลของรัฐ ผ่านกฎระเบียบบนถนนและวิธีปฏิบัติเหล่านี้ปรับโครงสร้างทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมและอำนาจรัฐ ข้อบังคับของตำรวจท้องที่เกี่ยวกับรถจักรยานยนต์สาธารณะในแง่ของการครอบงำและการกดขี่ของรัฐ (Hugo Machado Sanchez Eliane Gouveia de Moraes Sanchez Maria Alves Barbosa Celmo Celeno Porto Mario Silva Approbato. 2019) เช่นเดียวกันก็ยังมีคนสนใจและการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตและความสามารถในการทำงานของผู้ขี่รถแท็กซี่และรถจักรยานยนต์สาธารณะจากประเทศบราซิล คนขี่รถขนส่งในเมืองโดยเฉพาะคนขี่รถแท็กซี่และรถจักรยานยนต์สาธารณะสัมผัสกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและสุขภาพโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของพวกเขา เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการทำงานและคุณภาพชีวิตของคนขี่รถจักรยานยนต์สาธารณะและเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตและความสามารถในการทำงาน

ปัญหาใหญ่ของความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอจากบริการสาธารณะในงานของ (Kemajou, Arnel Jaligot, Remi Bosch, Marti Chenal, Jerome, 2019) การประเมินกิจกรรมรถจักรยานยนต์สาธารณะในแคเมอรูนโดยใช้อุปกรณ์ GPS การเกิดขึ้นของรถจักรยานยนต์สาธารณะเป็นวิธีการขนส่งในเมืองในแอฟริกันนั้นถูกมองว่าเป็นการตอบสนองจากล่างขึ้นบน การขนส่งในเมืองในยาฮอนเดแคเมอรูน นำไปสู่ความต้องการเพิ่มขึ้นสำหรับการเดินทางระยะสั้นในรูปแบบเมือง ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการคิดแบบองค์รวมเพื่อให้รวมรถจักรยานยนต์สาธารณะเข้ากับนโยบายการวางแผนการขนส่งในเมืองในยาฮอนเดเช่นเดียวกับเมืองใหญ่อื่น ๆ ในภูมิภาค (Ibrahim Basil. Bize Amiel. 2018) รถจักรยานยนต์สาธารณะเป็นโครงสร้างพื้นฐานของไนโรบี โดยการอธิบายชีวิตความเชื่อมโยงของรถจักรยานยนต์สาธารณะกับความสามัคคีของผู้ขี่และความสมารถเป็นสื่อกลางผ่านงานและภาระผูกพันทางสังคมที่ยืนยันว่า “Waiting Together” ก่อให้เกิดพันธะทางสังคมและสถาบัน ระหว่างปัจเจกบุคคลแรงกระตุ้นที่เกิดจากอุดมการณ์ผู้ประกอบการและความต้องการเพื่อจัดการแรงงานและความเสี่ยงของสาธารณะ

รถจักรยานยนต์สาธารณะกับการแผ่ขยายของเมือง (Rémi Jaligot Arnel Kemajou Jerome Chenal, 2017) แนวทางใหม่ในการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ของรถจักรยานยนต์สาธารณะกรณีของปอร์ตโตแปรงซ์-เฮติ รถจักรยานยนต์สาธารณะทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีการควบคุมและไม่สามารถควบคุมได้การยกระดับสาธารณสุขปัญหาสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ การพิจารณาประเด็นดังกล่าวจำเป็นต้องมีความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับคุณลักษณะขององค์กรและการดำเนินงานของซึ่งเป็นบริบททางเศรษฐกิจที่ยากลำบากและแรงกดดันด้านประชากรได้นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรถจักรยานยนต์สาธารณะในสาธารณรัฐเฮติ (CERIO, Calyd T, 2017). ระบบการขนส่งที่มอเตอร์ไซด์มาแทนที่ JEEPNEY POSSIBLE ซึ่งเป็นวัฒนธรรม อัตลักษณ์และคุณค่าของฟิลิปปินส์ หรือ "ราชาแห่งถนน" และ “moving icon of the Philippine culture” "สัญลักษณ์การเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมฟิลิปปินส์" นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงความเฉลียวฉลาดความคิดสร้างสรรค์งานฝีมือและการเป็นผู้ประกอบการของฟิลิปปินส์ที่กำลังถูกท้าทายจากความทันสมัยและโลกาภิวัตน์ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ

การเข้าของรถจักรยานยนต์สาธารณะหรือที่รู้จักกันในท้องถิ่นว่าเป็น “door-to-door” กรณีนี้อาจสะท้อนให้เห็นถึงเงื่อนไขของภาคการขนส่งในพื้นที่ชนบทได้

จากที่ได้กล่าวมาสามารถสรุปได้ดังนี้ รถจักรยานยนต์สาธารณะในฐานะผู้สื่อข่าวชุมชน การเปลี่ยนแปลงชีวิตและวิถีชีวิตของผู้หญิงที่มีอาชีพขับรถจักรยานยนต์สาธารณะรถจักรยานยนต์สาธารณะกับการควบคุมของรัฐ คุณภาพชีวิตและความสามารถในการทำงานของรถจักรยานยนต์สาธารณะรถจักรยานยนต์กับการใช้อุปกรณ์ GPS รถจักรยานยนต์สาธารณะเป็นโครงสร้างพื้นฐาน การขยายของเมืองและการเพิ่มขึ้นของรถจักรยานยนต์สาธารณะระบบการขนส่งของมอเตอร์ไซค์รับจ้างที่สะท้อนให้เห็นถึงเงื่อนไขของภาคการขนส่งในพื้นที่ชนบท เป็นต้น

จึงนำไปสู่การใช้วิธีคิดแบบเชื่อมโยงในการศึกษาและวิเคราะห์คนขับรถจักรยานยนต์สาธารณะในฐานะที่เป็นปัจเจกที่สะท้อนความปรารถนาความสัมพันธ์จริงที่ดำรงอยู่ในสังคมผ่านชีวิตประจำวัน

วิธีคิดแบบเชื่อมโยง

ในทางพฤกษศาสตร์ ความหมายของ (rhizome) คือ รากเหง้า หรือส่วนที่เป็นโครงสร้างของต้นไม้ที่เติบโตใต้ดิน มีทั้งเหง้าที่อยู่ในดินและเติบโตลึกลงไป และส่วนที่เป็นหน่อบนดินที่เติบโตขึ้นต่อไปบนดิน คำนี้มักปรัชญาชาวฝรั่งเศส คือ Gilles Deleuze and Felix Guatarri ได้หยิบยืมคำศัพท์ทางพฤกษศาสตร์มาใช้เทียบเคียงการอธิบายความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งบนโลก ที่ไม่มีจุดกำเนิดจากจุดใดจุดหนึ่งและเชื่อมโยงกันไปในทุกทิศทาง

วิธีคิดแบบเชื่อมโยง (rhizome) นี้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับระบบสังคม วัฒนธรรมในปัจจุบัน ที่แผ่ขยายมากมายอย่างไม่มีขอบเขต ไม่มีศูนย์กลาง ไม่มีชายขอบ หรือข้อจำกัดใดๆ ซึ่งแสดงนัยยะของความสัมพันธ์ตามแนวนอน (horizontality) ที่ขยายไปทุกทิศทาง จึงปฏิเสธกฎแห่งจุดกำเนิด และ อัตลักษณ์ Deleuze และ Guatarri มองว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลและความปรารถนา สังคมและ กฎหมาย คือ “ความปรารถนาทางสังคม” (social desire) นำมาสู่การมองว่ามนุษย์เป็นเสมือนเครื่องจักร (machine) (ไม่ได้เกิดจากปมแห่งจิตใต้สำนึก หรือปมโอดิปุสของ Freud) ความปรารถนาจึงไม่ใช่การขาด (lack) แต่เป็นสภาวะของการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงที่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่แตกต่างของเหตุการณ์ ดังนั้นร่างกายปราศจากอวัยวะ (body without organ) จึงเป็นกระบวนการของการสร้าง ทำลาย และสร้างใหม่ เป็นวิธีคิดแบบเชื่อมโยงแบบหนึ่ง การสูญเสียความปรารถนา คือ การสูญเสียดินแดน (deterritorialisation) แต่เพียงเพื่อจะเริ่มหนทางของการแพร่ขยาย เชื่อมโยงใหม่ คือ การเกิดดินแดนใหม่ (reterritorialisation)

ลักษณะสำคัญของแนวความคิดแบบเชื่อมโยง (rhizome) ได้แก่

1 และ 2 กฎของการเชื่อมโยงและแตกต่างกัน (connection and heterogeneity) ทุกจุดสามารถติดต่อ ประสาน เชื่อมโยงต่อไปยังสิ่งอื่นๆได้

3. กฎแห่งความหลากหลาย (multiplicity) เป็นวิธีคิดที่เน้นความอิสระ (substantive) ไม่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ที่มีเพียงหนึ่งเดียว (ประธานหรือวัตถุ) เป็นกฎแห่งการรวมตัว การผสมผสาน (assemblage) ที่เพิ่มจำนวนการเจริญเติบโต และเพิ่มมิติแห่งความหลากหลาย

4. กฎการแตกแยกที่ไม่ก่อให้เกิดความหมาย (asignifying rupture) การเชื่อมต่ออาจแตกหักเสียหาย แต่มันจะเริ่มเกิดขึ้นใหม่อีกครั้งบนพื้นที่เก่าหรือพื้นที่ใหม่ เกิดการสลายเขตแดน (deterritorialization) และสร้างเขตแดนใหม่ (reterritorialization) เช่น กรณีของตัวต่อและกล้วยไม้ ตัวต่อเป็นเครื่องมือของการขยาย แพร่พันธุ์ดอกกล้วยไม้ โดยการส่งผ่านเกสรไปสู่ดอกไม้อื่นๆ

5-6. กฎของการทำแผนที่ และการคัดลอก (cartography and decalcomania) วิธีคิดแบบเชื่อมโยงไม่ใช่การนำเสนอโครงสร้างของการสืบพันธุ์ (ตรรกะของโครงสร้างต้น คือ การสืบพันธุ์-reproduction และการคัดลอก-tracing) วิธีคิดแบบเชื่อมโยงเป็นวิธีของการสร้างแผนที่ (map) ที่สัมพันธ์กับความจริง แตกต่างจากการคัดลอก (tracing) เป็นการทดสอบความสัมพันธ์กับความจริง คือ การแสดง (performance) เช่น กล้วยไม้สร้างแผนที่กับตัวต่อในการเชื่อมโยง ที่เปิดความเชื่อมโยงในทุกมิติ

การนำเสนอความคิดแบบเชื่อมโยง แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในโลก ในลักษณะของความเป็นพลวัตที่เป็นพื้นฐานของความจริง คือ ความหลากหลาย (multiplicity) และการผสมผสาน (assemblage) และการวิวัฒนาการของสัมพันธ์ที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่จบสิ้น (Gilles Deleuze and Felix Guatari, 1987)

วิเคราะห์

บทความชิ้นนี้มีคำว่า “รถจักรยานยนต์สาธารณะ” หมายถึงปัจเจกบุคคล คน กลุ่มคน ที่มีอาชีพขับรถจักรยานยนต์สาธารณะเพราะคนส่วนมากจะเรียกติดปากว่า “มอเตอร์ไซด์รับจ้าง”

“วิน” หรือ “วินมอเตอร์ไซด์” คือ สถานที่ตั้งของวินรถจักรยานยนต์สาธารณะ

เมื่อมองความสัมพันธ์คนขับรถในวินมอเตอร์ไซด์ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลที่ส่อสะท้อนความปรารถนาในสังคมบนพื้นฐานที่มีกฎหมายกำหนดมีเงื่อนไขการก่อตั้งอีกมากมายจนกลายเป็น “ความปรารถนาทางสังคม” (social desire) มีการเคลื่อนไหวในอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงก่อนมาขับวินมอเตอร์ไซด์ และขณะขับวินก็มีอาชีพเสริมคือการรับจ้างทั่วไปประกอบด้วย มีการเชื่อมโยงใหม่ในอาชีพที่สามารถหยุดการขับรถเมื่อมีลูกค้าน้อยลงไปประกอบอาชีพใหม่ เมื่อลูกค้าเยอะขึ้นหรือกิจการเก่าไม่สามารถสร้างเม็ดเงินได้ก็สามารถกลับมาขับรถจักรยานยนต์สาธารณะได้อย่างเดิม ในที่นี้คณะผู้เขียนขออภิปรายผ่านลักษณะสำคัญของแนวความคิดแบบเชื่อมโยง (rhizome) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความสัมพันธ์ของวินมอเตอร์ไซด์และกระบวนการได้มาซึ่งอาชีพมีแรกเริ่มเดิมทีต้องไปติดต่อร้านมอเตอร์ไซด์ ณ ปัจจุบันนี้มีการฟรีดาวน์ก็มีการออกรถที่สะดวกมากยิ่งขึ้นในกรณีที่ซื้อเงินสดและเป็นชื่อเจ้าของเองก็ไม่ต้องมอบอำนาจแต่เมื่อซื้อเงินดาวน์ก็ยังเป็นบริษัทต้องให้บริษัทมอบอำนาจในการทำป้ายเหลือง ทำใบขับขี่ส่วนบุคคลประเภททั่วไป 1.1 ปีขึ้นไปแล้วไปทำใบขับขี่สาธารณะมอเตอร์ไซด์ นำเอกสารวินทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นทะเบียนบ้านสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนใบขับขี่สาธารณะและประวัติอาชญากรรมจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติไปยื่นที่ฝ่ายปกครอง ไปร้านมอเตอร์ไซด์เพื่อทำป้ายเหลืองเมื่อย้อนกลับไปประเด็นเมื่อซื้อเงินดาวน์แต่ถ้าเป็นของตัวเองหรือเป็นคันคันใหม่แต่ป้ายเดิมก็ไม่สามารถทำได้ต้องไปลงทะเบียนและทำป้ายใหม่ในกรณีของการมีรถใหม่และมีรถป้ายเหลืองแล้วนำรถไปขนส่ง ความสัมพันธ์ของวินมอเตอร์ไซด์ร้านค้าขายรถมอเตอร์ไซด์ ขนส่ง ทะเบียน พรบ. คนทั่วไป นักเรียนนักศึกษา ร้านค้า ร้านอาหาร คนส่งของ

ปั้มน้ำมัน ในการจัดการและการดูแลเติมน้ำมันต้องเติมตอนเย็นเพื่อที่ตอนเช้าจะไม่ได้ยุ่งและรีบมาก และต้องเช็ครถตัวเองให้ดี เช่น น้ำมันเครื่อง ผ้าเบรก ยาง โช้ สเตอร์คนขับจะเป็นคนรู้เฝ้าสภาพรถใช้ได้นานดีขนาดไหน ก่อนหน้านั้นก็มีงานศึกษาของ (เกรียงศักดิ์ ดวงมนตรี, 2563) ที่ศึกษาการจัดระเบียบรถจักรยานยนต์สาธารณะได้มีการดำเนินการตามนโยบายต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ การบังคับใช้กฎหมายระเบียบ มาตรการปราบปรามมาเฟียหรือผู้มีอิทธิพลที่เรียกรับผลประโยชน์จากอาชีพรถจักรยานยนต์สาธารณะ การดำเนินการให้วินรถจักรยานยนต์สาธารณะถูกต้องตามกฎหมาย รถจักรยานยนต์ที่ใช้ในการขับขี่จะต้องเป็นรถที่จดทะเบียนเป็นรถจักรยานยนต์ที่จดทะเบียนกับกรมการขนส่งทางบก (ป้ายเหลือง) รวมถึงผู้ประกอบการอาชีพฯ ต้องมีใบขับขี่ประเภทสาธารณะและมีบัตรแสดงตนประจำตัวผู้ขับขี่ที่รัฐออกให้แสดงอย่างชัดเจน

อาชีพวินมอเตอร์ไซด์เป็นอาชีพที่อิสระและส่วนมากก็จะมีคนแก่อยู่ติดวินนั่นก็คือคนที่อายุเยอะแล้วไม่สามารถไปทำงานรับจ้างหรือทำงานอย่างอื่นได้ ฉะนั้นแล้วอาชีพวินมอเตอร์ไซด์เป็นอาชีพที่คนแก่สามารถทำได้และเป็นอาชีพทางเลือกของคนที่ยากจนหรือไม่มีงานทำก็มาทำได้ แต่ต้องเป็นสมาชิกในวิน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เป็นอาชีพเสริมได้” แต่ลุงปู้ก็ให้เหตุผลว่า “อายุขนาดนี้แล้วลูกก็โตแล้วอาชีพวินเป็นอาชีพที่สบายที่สุดแล้วกลับช่วงอายุของคนขับรถจักรยานยนต์สาธารณะหรือตัวเอนั่นเอง”

อาชีพวินมอเตอร์ไซด์เป็นอาชีพที่เสี่ยงเกิดนักบริการไปในตัวโดยเป็นการจดจำว่าเด็กคนไหนเคยขึ้นตรงไหนไปส่งตรงไหนขาประจำหรือขาจรถ้าเป็นขาประจำจะจำได้และรู้จักมักคุ้นของคนในวินไม่ว่าจะเป็นนักศึกษา นักเรียน แม่ค้า พ่อค้า หรือพนักงานบริษัทห้างร้านต่างๆ วินมอเตอร์ไซด์สามารถจดจำได้อย่างแม่นยำ จากการนั่งสังเกตของผู้เขียนพบว่าวินมอเตอร์ไซด์จะจำลูกค้าประจำตัวเองได้และวินมอเตอร์ไซด์นี้สังเกตได้เลยว่าบุคคลนี้บุคลิกแบบไหนเป็นแบบไหน เช่น คนไม่เรื่องมากในการขึ้นไปไหนไปกันราคาเท่าไรเท่ากัน แต่ก็จะมีอีกคนกลุ่มหนึ่งที่ขึ้นวินมอเตอร์ไซด์แล้วให้ไปส่งของซื้อของหลายๆ ที่แะหลายๆ จุด จึงทำให้เสียเวลาแต่รายได้เท่าเดิม หรือบางคนขึ้นวินมอเตอร์ไซด์แล้วให้ไปซื้อของด้วยและให้ไปรอเป็นเวลานานๆ เช่นไปซื้อของ ไปธนาคาร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้อาจทำให้วินมอเตอร์ไซด์สูญเสียเวลาและรายได้จากการรอลูกค้าเหล่านั้นหรือสิ่งที่วินมอเตอร์ไซด์พูดเป็นเสียงเดียวกันนั่นก็คือ เมื่อมีลูกค้าขึ้นรถแล้วทางร้านอาจทำให้การขับขี่ยุ่งยากมากขึ้นกว่าเดิมและไม่สามารถทำเวลาได้จึงทำให้เสียโอกาสในส่วนนี้ สิ่งที่น่ากลัวที่สุดคือคนเมาหรือคนที่มึนเพราะสถานที่ตั้งวินนั้นอยู่ใกล้ๆ กับคูมประพตจังหวัดถ้ามีลูกค้าให้ไปส่งต่างอำเภอต่างจังหวัดไกลๆ ต้องดูเป็นกรณีไปต้องระมัดระวังตัวเองและการขับวินนั้นเหตุการณ์ที่เจอและไม่คิดว่าจะเจอนั่นก็คือลูกค้าให้ไปส่งไกลๆ และบอกว่าไม่มีเงินรอคนมารับและรอนานๆ ไม่มีใครมาสักทีก็จึงทำใจบอกว่าให้หายืมแถวนั้นแล้วบอกว่าผมไม่ใช่คนแถวนี้เท่านั้นจึงทำให้อาชีพนี้มีความเสี่ยง หรือวินมีการกำหนดราคาไว้แล้วว่าอัตราค่าใช้บริการตายตัวอยู่แล้ว และมีลูกค้าบางคนต่อรองราคาให้ลดค่าใช้จ่ายได้หรือไม่สิ่งนี้น่ากลัวและอีกประเภทหนึ่งที่วินมอเตอร์ไซด์เจอก็คือเวลาลูกค้าเอาแบงค์ 1,000 ให้ค่าวินมอเตอร์ไซด์หรือแบงค์ 500 ถ้าคนขึ้นประจำเขาจะรู้ว่าค่าใช้จ่ายเท่าไรและเขาจะเตรียมเงินรอ อีกบางกรณีที่เจอก็คือเวลาจะทอนเงินลูกค้าไม่เอาเหรียญบาทและไม่เอาแบงค์เก๋าส่งนี้ทำให้เป็นเรื่องที่ตลกขบขันและปวดหัวเล็กน้อยสำหรับ

จุดเด่นของวินคืออยู่หน้าปากซอยติดตลาดเล็กๆ และที่สำคัญอยู่ข้างโรงเรียนประจำจังหวัดเมื่อไม่มีขาประจำก็มาวินส่งปกติทั่วไปบริการดีคิดไม่แพงขับรถไม่เร็วรอนิดรอน้อยไม่หงุดหงิด ณ ปัจจุบันนี้ลุงปุมี่ขาประจำ 7 คน ยกตัวอย่างเช่น วันนี้ขาประจำโทรศัพท์มาหาใช้บริการลุงปุมี่ประมาณ 5 สายอาชีพนี่เป็นอาชีพที่อิสระมากแต่ต้องบังคับตัวเองในการทำงาน สถานที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเสียค่าปัดกวาดให้เทศบาลเดือนละ 20 บาท ทำเลที่ตั้งส่งผลต่อราคาการขายเสื้อวินอันที่จริงแล้วทำไม่ได้แต่ในวงการเป็นอันรู้กันว่าถ้าในโรจนะ 10,000 บาท แถวห้างอัมพรประมาณ 70,000 บาท แต่ในวินนี้ขายตัวละ 30,000 บาท ชื่อว่า “วินสีกุน อ.ย.ว. อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา” เมื่อตักงานก็มาขับวินมอเตอร์ไซด์พอมึงงานก็ไปทำก่อนอาชีพอื่นก็ทำไปแต่วินเป็นอาชีพเสริมการห้ามคือห้ามซื้อขายเสื้อกันนอกจากให้ลูกให้เมียแต่ต้องขอใบอนุญาตกับเทศบาลไม่กีดขวางทางไม่ขวางหน้าถนนและมีอาชีพอื่นจากการประกอบอาชีพวิน คือ รับจ้างถางหญ้า ตัดกิ่งไม้ ย้ายของ และเป็นคนซื้อข้าว เป็นต้น

ฉะนั้นแล้วเมื่อมองปรากฏการณ์ และความสัมพันธ์ของคนที่ใช้บริการวินมอเตอร์ไซด์ส่วนมาก คนใช้วินคือคนที่ต้องการความเร็วและความคล่องตัวแต่ความเร็วในที่นี้ไม่ใช่การขับที่แต่เป็นการเดินทางและความสะดวกสบายและวินมอเตอร์ไซด์สามารถ “ซ็อกแซ็กเข้าตอกซอกซอยได้” จึงทำให้การเดินทางมีความสะดวกและรวดเร็ว และที่สำคัญค่าใช้จ่ายนั้นตายตัวก็มีการกำหนดราคาไว้อยู่แล้ว อาชีพที่ใช้วินมอเตอร์ไซด์ส่วนมากเป็นเด็กนักเรียน นักศึกษา แม่ค้า ครู อาจารย์ พนักงานบริษัทห้างร้านโดยทั่วไป รายได้เฉลี่ยวันละ 400 กว่าบาทในที่นี้จากการสอบถามของคณะผู้เขียนเรื่องรายได้เคยได้สูงสุดวันละ 1,400 บาทและเคยได้วันต่ำสุดคือวันละ 200 บาท อาชีพขับรถจักรยานยนต์สาธารณะเป็นอีกอาชีพที่มีความหลากหลายในสังคมที่ผสมผสานวิถี ผู้คน อาชีพ สังคม เศรษฐกิจ กฎหมายเข้าด้วยกัน อาชีพที่มีการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้คนหลากหลายอาชีพความต้องการในการเดินทางจุดมุ่งหมายปลายทางที่หลากหลายที่เป็นเหตุการณ์ณ์ในแต่ละวันแต่ละเวลาที่กลุ่มคนที่มีอาชีพขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างต้องประสบพบเจอ เป็นการผลิต/สร้างตัวตนของคนตัวเล็กตัวน้อยที่อาศัยพื้นที่ทำกินตามริมถนน ตรอก ซอกซอย จนกลายเป็นความปรารถนาหรือกิจกรรมอันเป็นผลมาจากการกระทำในชีวิตประจำวันของพวกเขา

อาชีพนี้อย่างปรากฏในบทเพลงมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ศิลปินโลโซ (Loso) ที่ว่า เกิดเป็นมอเตอร์ไซด์รับจ้าง นั่งข้างทาง คนก็มอง ว่าไม่ ดี ส่งเธอไปทุกทาง ไปให้ทุก ที่ ยังไม่มี ใครจะมาสนใจ เพราะไม่หล่อ (เพราะไม่หล่อ) ไม่รวย (ไม่รวย) เหมือนใครใคร และอีกท่อนที่ว่า ส่งเธอไปทุกทาง ไปให้เร็ว รี บ่งบอกถึงความ เป็นอิสระที่จะไปส่งผู้โดยสารได้ทุกที่ และมีความรวดเร็ว เป็นต้น การมองอาชีพที่เป็นเหตุการณ์และการ เชื่อมต่อยังปรากฏในของของ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560) การนำเสนอความคิดแบบเชื่อมโยงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในโลก ในลักษณะของความเป็นพลวัตที่เป็นพื้นฐานของความจริง คือ ความหลากหลาย (multiplicity) และการผสมผสาน (assemblage) และการทวีคูณของสัมพันธ์ที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่จบสิ้น เดอเลซเรียกวิถีคิดของเขาว่า (rhizome) หรือความหลากหลาย (multiplicity) เช่น มองอาหารในฐานะเป็น เหตุการณ์ การมองแบบเชื่อมต่อหรือการเผชิญหน้ากันระหว่างรสชาติกับกลิ่น อาหารในฐานะที่เป็นเหตุการณ์ สร้างความรู้สึกและอารมณ์ (affects) ให้เกิดขึ้นได้การเผชิญหน้าหรือการเชื่อมต่อกันทำให้ปรากฏขึ้นในฐานะที่เป็น เหตุการณ์ สำหรับมโนทัศน์เรื่อง ความปรารถนา (desire) เป็นวิถีคิดที่นำไปสู่การสร้างสรรคของจิตไว้

สำนึกการแสดงออกของความเป็นไปได้ของการผลิต/สร้างตัวตน ความปรารถนา คือ กิจกรรมหรือการกระทำในชีวิตประจำวัน ความปรารถนาดำรงอยู่เฉพาะในการเชื่อมต่อเท่านั้น สำหรับเดอเลิซความปรารถนาจึงเป็นเรื่องของการผลิตสร้างพื้นที่ของการเชื่อมต่อไม่รู้จบ (the plane of immanence) ความปรารถนาจะไม่ถูกเก็บกดปิดกั้นอีกต่อไป ฉะนั้นแล้วความปรารถนามีความหลากหลายและการสร้างสิ่งใหม่ ความปรารถนาคือพื้นที่ของความสัมพันธ์ที่ไม่คงที่ซึ่งถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์จริงที่ดำรงอยู่ในสังคม เพื่อการแสดงออกของความเป็นไปได้ของการผลิต/สร้างตัวตนความปรารถนาคือกิจกรรมหรือการกระทำในชีวิตประจำวัน

สรุป

ลุงปู่อายุ 67 ปี อยู่ใน วินซีกูล เบอร์ 5 ทั้งหมดมี 13 คัน โดยขับวินมอเตอร์ไซค์มา 18 ปี เปลี่ยนรถมอเตอร์ไซค์ไป 5 คัน อาชีพเดิมนั้นเป็นช่างแกะสลักไม้อยู่กรุงเทพมหานคร 30 กว่าปี มูลเหตุที่มาขับวินมอเตอร์ไซค์เกิดจากการที่ลูกค้าไม่สั่งงานจึงทำให้ไม่มีงานและลาออกจากงาน เกิดจากการชักชวนของหลานให้มาเป็นหัวหน้าวินฯ หรือการเปิดวินใหม่โดยเอารายชื่อให้มาเปิดวินฯ แล้วก็รวบรวมสมัครพรรคพวกจึงก่อตั้งวินฯ มาได้จนถึงปัจจุบันนี้ โดยการไปส่งลูกค้าไกลสุดที่อ่างทอง การจัดตั้งวินฯ นั้นก็มีทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน แล้วก็มาสมัครเข้าวินฯ โดยลุงปู่ให้เหตุผลว่าสมัยก่อนวินฯ นั้นผู้มีอิทธิพลหรือตำรวจเป็นผู้ดูแลและมีหัวหน้าวินเป็นคนดูแลมูลเหตุจึงทำให้เกิดการแย่งชิงพื้นที่และผลประโยชน์กันเกิดขึ้น ฉะนั้นในแต่ละวินฯ ก็มีผู้มีอิทธิพลคุมวินคุ้มครองอยู่ สอดคล้องกับงานของ (สังศิต พิริยะรังสรรค์, 2546) ทำการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจนอกระบบผู้มีอิทธิพล และความมั่นคงของมนุษย์ กลางปี 2546 เมื่อรัฐบาลประกาศนโยบายปราบปรามผู้มีอิทธิพล และได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมยานยนต์และรถรับจ้างผิดกฎหมายนโยบายนี้ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลประโยชน์ปฏิเสธให้ความร่วมมือกับรัฐบาล มีการข่มขู่ผู้ขับรถจักรยานยนต์รวมทั้งมีการทำลายรถจักรยานยนต์สาธารณะที่ปฏิเสธจ่ายค่าวินอยู่ทั่วไป ภายหลังจากการประกาศนโยบายรัฐบาลไม่ถึงครึ่งปีทำให้สิทธิของผู้ขับวินรถจักรยานยนต์สาธารณะไม่ถูกรีดไถทั้งรายวันรายเดือนไม่ถูกข่มขู่จากผู้มีอิทธิพลนอกระบบ จึงทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพและการดำรงชีวิต

ในการจัดตั้งวินมอเตอร์ไซค์ทำเรื่องตั้งวินฯ ต้องมีการพูดคุยกับตำรวจจราจรที่อยู่แถวนั้นแล้วก็พูดคุยว่าใครจะเป็นหัวหน้าวินแต่การทำวินนั้นต้องมีใบขับขี่สาธารณะ พูดคุยกับฝ่ายปกครองมีหัวหน้าวินมีลูกวินฯ 5 ถึง 10 คน เซ็นยินยอมกึ่งหนึ่งและต้องทำป้ายเหลือง (รถมอเตอร์ไซค์) ในกรณีการเปลี่ยนรถใหม่ต้องแจ้งยกเลิกไปแจ้งที่ขนส่งและทำป้ายเหลืองใหม่ สอดคล้องกับระเบียบกรมการขนส่งทางบกกว่าด้วยการรับจดทะเบียนรถจักรยานยนต์สาธารณะ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564 ข้อ 7 เพื่อประโยชน์ในการควบคุมจัดระเบียบรถจักรยานยนต์สาธารณะ และเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการอาชีพขับรถจักรยานยนต์สาธารณะ ในการนำรถมาเปลี่ยนประเภทเป็นรถจักรยานยนต์สาธารณะ ให้ยื่นขอดำเนินการได้ ณ สำนักงานขนส่งกรุงเทพมหานครพื้นที่ 1 - 5 สำนักงานขนส่งจังหวัด และสำนักงานขนส่งจังหวัดสาขา ที่รถนั้นจดทะเบียนอยู่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบหรือที่สถานที่รองรับคนโดยสาร (ที่ตั้งวิน) ของรถนั้นตั้งอยู่”

มูลเหตุที่จำนวนคนขับมอเตอร์ไซค์ลดน้อยลงแต่ไม่ได้หมายความว่าคนขับวินมอเตอร์ไซค์ก็เกิดจากลูกค้าน้อยเลยไปทำอาชีพอย่างอื่นแต่ก็ไม่เอาชื่อออกถ้าหาไปนานก็จะพูดคุยกันของคนในวินฯ ให้

เอาชื่อออก “โดยทั่วไปแล้วจะไม่ทำกันเพราะเป็นพวกเดียวกัน” มาตรการของภาครัฐที่ควบคุมวินมอเตอร์ไซด์ “วันดีคืนดีขนส่งก็จะลงมาตรวจดูว่าเอารถป้ายขาวไปวิ่งหรือเปล่านั้นเป็นมาตรการป้องกันของขนส่ง” กติกาการแต่งกายกางเกงขาวยาวเสื้อแขนยาวรองเท้าม้วนใส่เสื้อทับใน หากินบริการต้องหนักแน่นไม่จำเป็น ห้ามดูบุหรี่ยิ้มหน้าเพราะจะทำให้ลูกค้ามีกลิ่นเหม็นจากกลิ่นเท้าและกลิ่นบุหรี่ยเพราะตัวเองเป็นคนกินและเป็นคนดูอาจไม่ได้กลิ่นแต่ผู้โดยสารอาจจะได้กลิ่นเสื้อผ้าแม้มันจะเก่าหรือจะขาดต้องทำความสะอาดเสมอ เพราะว่าลูกค้าจะไม่ได้กลิ่น ยกตัวอย่างเช่น อาจมีลูกค้ามาบ่นว่าไม่อยากจะขึ้นกับวินคนนี้เพราะเสื้อเหม็น เป็นต้น

แต่ก็มีบางมุมที่น่ารักและเป็นเรื่องขบขันนั่นก็คือเด็กนักเรียนที่มีรูปร่างค่อนข้างอ้วนท้วนและขึ้นรถมอเตอร์ไซด์และยังเอาเพื่อนไปอีกสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นเรื่องที่ไม่สามารถปฏิเสธได้หรือแม้กระทั่งทำให้ขึ้นรถไปส่งแล้วค่าโดยสารไม่พอขาดเหลือสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นน้ำใจที่ลูกค้าและวินมอเตอร์ไซด์พึงมีให้กันได้เล็กๆ น้อยๆ หรือเป็นเรื่องที่เป็นมุมมองนักช่างสังเกตของคนขับว่าบุคลิกคนนี้น่าสงสัยที่จะยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและให้ไปปรับให้ไปรอให้กลับมาส่งในสถานที่ที่เป็นพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดสิ่งนี้ก็เป็นเรื่องที่น่ากลัวสำหรับวินมอเตอร์ไซด์และต้องระมัดระวังในการที่จะให้บริการลูกค้าประเภทนี้

จากการพูดคุยในวงสนทนาระยะเวลาที่ทำเงินได้ของวินมอเตอร์ไซด์นั้นก็คือช่วงเช้าที่เด็กนักเรียนนักศึกษาที่จะเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนช่วงเวลาเพียงก็จะเป็นช่วงเวลาที่ไม่ค่อยมีคนมากนักแต่ก็จะมีขาประจำที่โทรสั่งกับข้าวและไหววนให้ไปเอากับข้าวไปส่งในสถานที่ทำงานหรือที่บ้านก็อาจเป็นไปได้หรืออาจจะมีคนโทรให้ไปทำธุระอะไรต่างๆ ให้ก็สามารถทำได้ถ้ามีการคุ้นชินกันอยู่เป็นพื้นฐานแต่ห้วงเวลาที่เป็นรายได้จริงๆ นั้นก็คือช่วงเวลาที่เด็กนักเรียนเลิกเรียนและนักศึกษาเลิกเรียนสิ่งนี้จะต้องใช้เวลาในการขนส่งและบริการผู้โดยสารแต่ก็ไม่ใช่ว่าจะขับเร็วขับอันตรายเพราะมีความเสี่ยง เช่น เมื่อขับเร็วและรับเด็กนักเรียนไปส่งแล้วเกิดอุบัติเหตุสิ่งต่างๆ เหล่านี้มันไม่คุ้มที่จะขับเร็ว มารยาทและกฎของคนขับนั้นคือ “ไม่ไปรับลูกค้าอยู่หน้าวินคนอื่น” แต่ถ้าไปส่งลูกค้าในสถานที่อื่นและคนบริเวณนั้นเรียกใช้บริการต่อก็สามารถรับลูกค้าไปได้แต่ต้องไม่ไปรับตรงหน้าวินฯ อื่นและมารยาทอีกอย่างหนึ่งนั่นก็คือเมื่อไม่มีคนอยู่ในวินแล้ววินอื่นก็สามารถมารับลูกค้าในวินอื่นได้แต่ก็เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นการเสียมารยาทเพราะพื้นที่ตรงนั้นเป็นพื้นที่ของอีกวินนี่เป็นมารยาทเบื้องต้นของคนขับรถวินมอเตอร์ไซด์ แต่ถามว่ามีคนอีกวินฯ ไปรับลูกค้าอีกวินไหม? ในพื้นที่แต่ก็มีและอีกอย่างหนึ่งนั่นก็คือเวลาไปส่งลูกค้ากลับเข้ามาแล้วต้องเรียงลำดับว่าใครมาก่อนมาหลังและต้องเสี่ยงโชคเอาเองว่าคนแรกคน 2 คน 3 คน 4 คน 5 คน 6 เป็นต้น ไปจะได้ลูกค้าที่ไปส่งใกล้ไกลก็ต้องรอลุ้นเอาเองห้ามข้ามคิวกันแต่ก็อาจมีบ้างที่จะหลงลืมแต่ไม่บ่อยมากนัก เป็นต้น

เมื่อมองปัจเจกบุคคลที่มีอาชีพขับรถจักรยานยนต์สาธารณะผ่านการเผชิญหน้าการเชื่อมต่อเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันสิ่งเหล่านี้ตอกย้ำและผลิตซ้ำคุณค่าของความเป็นคนและอาชีพที่มีศักดิ์ศรีกับการเป็นตัวเชื่อมกลุ่มคนในสังคมที่แตกต่างหลากหลายในอาชีพที่เชื่อมโยงไปเป็นความปรารถนาทางสังคม เมื่อมองจากจุดเล็กๆ การทำงานที่อยู่ตามมุมถนนเล็กๆ ที่เป็นเส้นเลือดฝอยที่หล่อเลี้ยงเส้นเลือดใหญ่ในเมืองใหญ่ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าจ้างบรรทุกคนโดยสารสำหรับรถจักรยานยนต์สาธารณะ พ.ศ. 2559 หน้า 8 เล่ม 113 ตอนที่ 26 ก ราชกิจจานุเบกษา 24 มีนาคม 2559
- เกรียงศักดิ์ ดวงมนตรี. (2563). **มอเตอร์ไซค์รับจ้างกับการขนส่งสาธารณะในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ**. โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง สืบค้นจาก http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/files/2563_1614239060_6214830012.pdf
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). **บทแนะนำสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม: Introducing Poststructuralism**. สมมติ กรุงเทพมหานคร, 122-129
- ปณัฏกร วรศิลป์มนตรี. (2564). **กำเนิด ‘วินมอเตอร์ไซค์’ แรกของกรุงเทพฯ เส้นเลือดฝอยของคนเมืองที่ต้องพึ่งความแว่นไว**. สืบค้นจาก <https://urbancreature.co/bangkok-motorbike-taxi/>
- พระราชบัญญัติรถยนต์ (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2547 (การควบคุมการใช้รถจักรยานยนต์สาธารณะ) ลงประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 121 ตอนพิเศษ 70 ก วันที่ 12 พฤศจิกายน 2547 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันพุธ ที่ 11 พฤษภาคม 2548
- ระเบียบกรมการขนส่งทางบกว่าด้วยการรับจดทะเบียนรถจักรยานยนต์สาธารณะ (ฉบับที่ 3) ราชกิจจานุเบกษา หน้า 1 เล่ม 138 ตอนพิเศษ 151 ง 7 กรกฎาคม 2564
- วัฒนธรรมชุบแป้งทอด. (2557). **วินนี้ไม่มีกั๊ก**. ออกอากาศ 30 มกราคม 2557 สืบค้นจาก <https://program.thaipbs.or.th/Deepfriedculture/episodes/31104>
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. (2546). **เศรษฐกิจนอกระบบ ผู้มีอิทธิพล และความมั่นคงของมนุษย์**. การสัมมนาวิชาการประจำปี 2546 เรื่อง ความมั่นคงของมนุษย์ กลุ่มที่ 3 การเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดย มูลนิธิชัยพัฒนา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข และ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2546 ณ โรงแรมแอมบาสซาเตอร์ จอมเทียน ชลบุรี 7
- สำนักงานขนส่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2564). **สถิติดำเนินการเกี่ยวกับทะเบียนและภาษีรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ สำนักงานขนส่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เดือนมกราคม 2564 ถึงเดือนสิงหาคม 2564**
- สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งสาธารณะ (สนข.) **โครงการศึกษาพัฒนาเมืองกับระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง TOD คมนาคมสร้างเมือง เมืองสร้างสุข สุขสร้างได้**. (2562). **การจัดทำผังเฉพาะเมืองต้นแบบ TOD ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา** วันศุกร์ที่ 21 มิถุนายน 2562 เวลา 08:00 น. ถึง 12:00 น. ณ ห้อง เอสเพรสโซ่ โรงแรมเดอะคาราลิ คาซ่า รีสอร์ท อำเภอพระนครศรีอยุธยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- CERIO, Calyd T. (2017). **THE MOTORCYCLE TAXI PHENOMENON IN THE PHILIPPINES: IS THE DEMISE OF JEEPNEY POSSIBLE?**. International Journal of Tourism & Hospitality Reviews, 4(2), 44-52
- Gilles Deleuze and Felix Guatari. (1987) **“Introduction: Rhizome,”** A Thousand Plateaus. 3-25.
- GMM GRAMMY OFFICIAL. (2015). **มอไซค์รับจ้าง – Loso OFFICIAL MV** สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=vD54kahlk-8>
- Grab. (2022). **Grab Bike (Win).** สืบค้นจาก <https://www.grab.com/th/transport/bike/>
- Ibrahim Basil. Bize Amiel. (2018). **Waiting Together: The Motorcycle Taxi Stand as Nairobi Infrastructure.** JSTOR Journals, 65(2), 73-92
- Jenkins, Jack Mokuwa, Esther Yei Peters, Krijn Richards, Paul. (2020). **Changing women's lives and livelihoods: motorcycle taxis in rural Liberia and Sierra Leone.** Transport, 173(2), 132-143,
- Kemajou, Arnel Jaligot, Remi Bosch, Marti Chenal, Jerome. (2019). **Assessing motorcycle taxi activity in Cameroon using GPS devices.** Journal of Transport Geography, 79(C), 1-1
- Nattapong Punnoi. (2018). **The Motorcycle Taxi Driver as a Community Reporter: Guidelines for the Promotion of a Marginalized Group's Participation in the Improvement of Public Space by Using Information and Communication Technology.** Nakhara: Journal of Environmental Design and Planning, 14, 145-160
- Qian Junxi. (2015). **No right to the street : Motorcycle taxis, discourse production and the regulation of unruly mobility.** Urban Studies, 52(15):2922-2947
- Rémi Jaligot Arnel Kemajou Jerome Chenal. (2017). **A new approach to spatial analysis of motorcycle taxis activities – the case of Port-au-Prince, Haiti.** Urban, Planning and Transport Research, 5(1), 78-91

THE BUDDHIST INTEGRATION FOR SOCIETY'S PEACE AND HAPPINESS IN THE NEW NORMAL^{*}

พุทธบูรณาการเพื่อความสงบสุขของสังคมในยุคชีวิตวิถีใหม่

PHATTTHRANIT KUPPAKO

ภัทรานิษฐ์ กัปปโก

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่เกิดมีการระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19) ก็มีการเปลี่ยนแปลงมากมายเกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวในการดำเนินชีวิตหรือการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อม นั่นถือเป็นชีวิตวิถีใหม่ ซึ่งเป็นวิถีที่ได้สร้างสุขอนามัยทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ได้เรียนรู้ว่าการมีภูมิคุ้มกันร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่จำเป็น และได้พบว่าระบบการจัดการเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม มีส่วนอย่างมากต่อการปรับตัวของคนในสังคม ในสถานการณ์เช่นนี้ ผู้คนในสังคมจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านจิตใจ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญให้ชีวิตสามารถดำเนินไปได้อย่างดีที่สุดใน การจะมีภูมิคุ้มกันเช่นนี้ ต้องอาศัยความรักอันเป็นสากลเพื่อให้กำลังใจและส่งเสริมปรารถนาดีแก่กันและกัน เป็นความรักที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นเป็นหลัก เช่นเดียวกับความรักของพ่อแม่ที่มีต่อบุตร ในสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นสถานการณ์ที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องหันหน้าเข้าหากัน และแผ่เมตตาถึงกันและกัน เพื่อเพิ่มระดับความรักสากลในจิตใจ ในที่สุด สมาชิกทุกคนในสังคมก็จะรู้สึกได้ถึงความสุขในจิตใจที่แท้จริง ทั่วทุกแห่งหนบนผืนแผ่นดินนี้ ก็จะมีแต่ความสุขตลอดกาล นั่นถือเป็นการบูรณาการหลักธรรมพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; ความสงบสุข; สังคมในยุคชีวิตวิถีใหม่

*

Received November 5, 2022; Revised February 13, 2022; Accepted March 29, 2022

ABSTRACT

Since the emergence of the COVID-19 outbreak, many changes have occurred in society, whether it's adapting to life or changing the environment that is called new normal life. It is regarded as the way to create both personal and public hygiene, learn that physical and mental immunity is very important, and find that the economic, social, and environmental management systems play a huge part in the adjustment of people in society. In this situation, people in society need both physical and mental immunity, especially the mental being a key driver for life to be able to carry on at its best. So that to have such immunity it does need universal love to encourage and spread good wishes to one another. In the current situation of Thai society, it is really necessary to spread the Loving-Kindness towards one another without border to increase level of love in mind. Finally, every member of whole society could feel peace and happiness. If we all spread love together to the world today, it can be confirmed here that the whole society will not surely be in the difficult situation; there would be only peace and happiness worldwide. That is the integration of Buddhist teachings.

Keyword: Buddhist integration; peace; Society in a new way of life

Introduction

In the midst of the emergence of the COVID-19 outbreak, many changes have occurred in society, whether it's adapting to life or changing the environment that is called new normal life. It is regarded as the way to create both personal and public hygiene, learn that physical and mental immunity is very important, and find that the economic, social, and environmental management systems play a huge part in the adjustment of people in society. In this situation, people in society need both physical and mental immunity, especially the mental being a key driver for life to be able to carry on at its best. So that to have such immunity it does need universal love to encourage and spread good wishes to one another.

According to opinion of Scott Peck, whose work in the field of applied psychology explored the definitions of love and evil. Peck maintains that love is a combination of the "concern for the spiritual growth of another," and simple narcissism. Love is a variety of different feelings, states, and attitudes that ranges from interpersonal affection ("I love my mother") to pleasure ("I loved that meal"). It can refer to an emotion of a strong attraction and personal attachment. Philosopher Gottfried Leibniz said that love is "to be delighted by the happiness of another." Biologist Jeremy Griffith defines love as "unconditional selflessness".

Hence, it can be said that Love is the essential factor of human beings. The worldly complete life must be contained with Love. Without Love, life is not real life. Without Love, personal and family life cannot go on happily and peacefully. Love is also the element of couple life; meanwhile, love is not merely meant a marriage; it is in a marriage-the couple which is nourished by love. Love also can nourish human's heart and strengthen spirit. If we all spread love together to the world today, the society would not be in the difficult situation; there would be only peace and happiness worldwide. So it is hard to deny that love is not the most important in our daily life.

Real Love in Buddhism

According to the Buddhist view, the word "Love" stands for "Metta" or Loving-Kindness, which is really pure love for leading the world to peace and happiness. Loving-Kindness is benevolent love. This love is unconditional and requires considerable self-acceptance. It is also regarded as the universal love and unlimited love. This is quite different from ordinary love, which is usually about attachment and sex and which rarely occurs without self-interest. Instead, in Buddhism it refers to detachment and unselfish interest in others' welfare. It is similarly like a parents' love to their children. In order to live

together peacefully and happily as a warm family, according to Buddhist thought, parents have their duty not only feeding children but also the following categories:

- 1) They restrain him (them) from vice,
- 2) They exhort him (them) to virtue,
- 3) They train him (them) to a profession,
- 4) They contract a suitable marriage for him (them), and
- 5) In due time they hand over his (their) inheritance.

In five ways a child should minister his duties in return to parents as the eastern quarter:–

- 1) Once supported by them I will now be their support;
- 2) I will perform duties incumbent on them;
- 3) I will keep up the lineage (of my family);
- 4) I will keep up the tradition of my family;
- 5) I will make myself worthy for my heritage.

If every family member tries one's best on duty whole society would surely become peaceful and happy. Here, it is an experience concerning Loving-Kindness. By nature, it is not easy for me to believe in some thing without any provability or consideration. As the Lord Buddha said in the Kalamasutta "you need to know for yourselves that certain things are wholesome and good, then accept them and follow them." Accordingly, I always try to prove whatever I would have some doubts, like cultivating Metta (Metta Bhavana), etc. through doing that, what will happen? How does it affect to the doer? Not only that, I also want to prove the Law of Karma, in which I strongly believe; none of living things can escape from this law of nature, even the Buddha, the Exalted One. Hence, I started to study and search from the several Buddhist Texts: the Tipitaka including the Commentaries, Sub-Commentaries and Visuddhimagga during my life in University.

Actually, I have been practicing the spread of my Loving-Kindness towards all living beings since I was 18 years old only. At beginning, I remembered that I just wanted to be free from worry when facing some difficulties in life; then I started to spread Loving-Kindness toward all livings in order to gain coolness and calmness in my mind. This method causes me sleep deeply; there is no need to get any help from the sleeping pill.

I have been keeping on spreading loving-kindness toward all livings every moment: bathing, walking, and talking, etc. and practiced more and more. Not so long, I caught a hard

sickness (3 years after started cultivating Metta) and had to get a continuous treatment in the hospital for 28 days. In the hospital, I became to know more about ‘Power of Loving–Kindness’ when a man who was serving in the hospital blamed me that “Do not believe in doctor too much if you still want to have long live.” I didn’t listen to this man’s word. Oppositely, I did whatever the doctor had suggested me; that is why my life could be saved so far. In fact, the man himself had a stomach problem, but he did not believe in doctor’s warning. Accordingly, one day he ate the slang food. Consequently, he had serious illness caused by eating such slang food, so that the doctor had to provide him the serious treatments for approximately 12 hours to save his life.

Through the above story, I had learned a good lesson that is ‘Do not try to blame others’, otherwise, the karma would return to yourself. I remember well about the story of Julapanthaka, who used to be an intelligent man in former life; but in this life in the time of our Buddha he born to be Julapanthaka, and became a very foolish one who could not remember even one stanza because in his previous life he looked down a foolish man. Accordingly, do not try to blame and look down others. On the other hand, one should not be jealous on others’ successfulness because in return it would be difficult to gain successfulness in one’s own life. Hence, it is very needful to control personal feeling concerned the others. In this connection, I never feel jealously when seeing others’ success. I always think that I can do the same as they did or maybe better than that in the future. By such thought, I never want to take others’ properties for myself and never look down my ability including other’s, too. Of course, it also helps me to strengthen my heart and encourage myself to overcome all the obstacles and difficulties facing life in the busy world so far.

After a such kind of incident, I have no doubt about the power of loving–kindness; so that keep on spreading my loving–kindness more and more every moment in order to reach perfection somehow.

Eleven Benefits of Loving-Kindness

During my further study in India (1995–2004), I had experienced several examples, which happened to me occasionally. The following story is an example of those:

Once, when I was walking into a market near by the Ganges of Varanasi, a biggest and holy river of all Indians, to buy some fish for the sake of releasing into the river as usually; unexpectedly, about seven dogs had come on with the willing to bite me. I myself

stopped moving and looked at those dogs for a while and spread Metta toward them. Fortunately, there was a big friendly-feel dog with brown color appeared in the front of me and obstructed those. Suddenly, those dogs had changed their behaviors and friendly acted to me. I was very surprised how the big friendly-feel dog came to save me in the needful time. Besides, I have noticed several times that there always is someone or some thing providing me the solutions when facing some difficult situations. Analyzing the good results (benefits) of cultivating Metta, especially in Mettasutta and Visuddhimagga vol. 2, I had found that the good result of the said story derived from one of the eleven benefits of cultivating Metta. As in Visuddhimagga vol. 2 it has been mentioned that the one, who always spreads his loving-kindness toward all living things more and more, is able to expect the eleven benefits as follows:–

1. to sleep happily,
2. to wake up happily,
3. to not see bad dream,
4. to be beloved one of human beings,
5. to be beloved one of inhuman beings,
6. to be protected by deities,
7. to not be harmed by fire, poison and weapons,
8. one's mind is to be quickly concentrated,
9. one's feature looks brightly (surpassingly),
10. to die unperturbed; and
11. not attaining to supramundane stages, he is certain to reach the state of high divinity of Brahmaloka.

However, it should be noted here that the eleven benefits will return to the practitioner only when he cultivates loving-kindness constantly for long time. Through the spread of loving-kindness, I didn't expect any mentioned benefits. But I could notice that some of those always return to me, especially, the first seven. At the present time, I fall in sleeping and wake up easily and happily, never have bad dream, feel safe when going somewhere. It is because I always think that I am the beloved one of both human and inhuman beings, and also protected by deities; so that none could harm me. On the other hand, every one surrounding me always provides me some helps in every need-time. I do think that I have special power to enable somebody know whatever I am thinking about and give me hands somehow. By the way, formerly before starting to spread loving-kindness, I

had suffered from diarrhea often, but now I never face any trouble from this kind of disease again. It seems to be that any type of poisons can do no harm for me anymore. Nowadays I still spread my loving-kindness toward all livings every moment in silence and I can feel the responses from them. The one who wants to have the same experience as mine should start right now, but it requires practicing constantly for a long period. Just try...once...somehow.

How to Spread Loving-Kindness

The followings are the methods to spread loving-kindness toward oneself and other livings. It is just simply to be repeated every moment. This is method to :-

Aham avero homi (May I be free from enmity),

Abbyapajjho homi (May I be free from ill-will),

Anigho homi (May I be free from troubles of mind and body),

Sukhi attanam pariharami (May I be able to protect my own happiness).

The method to spread the loving-kindness towards the others including all living things is to say that:-

Avera hontu (May they be free from hostility),

Abyapajjha hontu (May they be free from affliction),

Anigha hontu (May they be free from distress),

Sukhi attanam pariharantu (May they are able to protect one's own happiness).

However, the practitioner does not need to say only in Pali language because to spread loving-kindness is the way to transfer one's good wishes to others including all livings. The practitioners can spread it through any language individually. In the beginning, you have to spread your loving-kindness towards yourself and then others. Thus, initially, the good benefits would return to you automatically. Besides, you will feel safe from the different kinds of dangers and become a beloved one of both human beings and animals. But you have to really spread it without expecting any benefit.

Remember that you have to spread it in every moment you would be free, especially the time to go to bed or outside your house. On the one hand, you also can do when facing some problems that make you think and concern too much; you will feel relief.

Conclusion

Here, it can be seen how much great my love's power is, and also are able to attain this kind of power with practice the loving-kindness constantly for long time. The loving-kindness can be named as powerful protector, too. If you are looking for some protector, I would love to introduce you to do cultivate Metta increasingly. Also it is a very good way to do meditation through cultivating Metta. With all my pure love, I just want you to share my great experiences. Although it would be less in showing how do I feel about truly happiness, but all of you may practice and feel happy as same as I do.

Finally, it can be concluded here that the Loving-Kindness is benevolent love. This love is unconditional and requires considerable self-acceptance. It is also regarded as the universal love and unlimited love. This is quite different from ordinary love, which is usually about attachment and sex and which rarely occurs without self-interest. Instead, in Buddhism it refers to detachment and unselfish interest in others' welfare. It is similarly like a parents' love to their children. In the current situation of Thai society, it is really necessary to spread the Loving-Kindness towards one another without border to increase level of love in mind. Finally, every member of whole society could feel peace and happiness. If we all spread love together to the world today, it can be confirmed here that the whole society will not surely be in the difficult situation; there would be only peace and happiness worldwide.

Additionally, since the emergence of the COVID-19 outbreak, many changes have occurred in society, whether it's adapting to life or changing the environment that is called new normal life. It is regarded as the way to create both personal and public hygiene, learn that physical and mental immunity is very important, and find that the economic, social, and environmental management systems play a huge part in the adjustment of people in society. In this situation, people in society need both physical and mental immunity, especially the mental being a key driver for life to be able to carry on at its best. So that to have such immunity it does need universal love to encourage and spread good wishes to one another. In the current situation of Thai society, it is really necessary to spread the Loving-Kindness towards one another without border to increase level of love in mind. Finally, every member of whole society could feel peace and happiness. If we all spread love together to the world today, it can be confirmed here that the whole society will not surely be in the difficult situation; there would be only peace and happiness worldwide. That is the integration of Buddhist teachings.

Bibliography

Davids, T.W. and C.A.F. Rhys (trs.). Dialogues of the Lord Buddha. Part III, Oxford: The Pali Text Society, 1995.

Griffith, J. What is love?. In The Book of Real Answers to Everything! 2011. ISBN 9781741290073.

Leibniz, Gottfried. "Confessio Philosophi". Wiki Source Edition. Retrieved Mar 25, 2009. From http://la.wikisource.org/wiki/confession_philosophi.

Mahamakut Council. Dhammapadatthakatha vol. 2. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Press, 1997.

Mahamakut Council. The Visuddhimagga. vol. 2. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Press, 1997.

Oxford Illustrated American Dictionary (1998) + Merriam-Webster Collegiate Dictionary (2000).

Peck, Scott. The Road Less Traveled. Simon & Schuster, 1978.

อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพความสำเร็จในอาชีพ
จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ศึกษาในจังหวัดชลบุรี*

Influence of causal factors on career success performance from
tourism industry: study in Chonburi Province

สุดา สุวรรณภิรมย์

Suda Suwannapirom

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุต่อองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพ ความสำเร็จในอาชีพบริการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ศึกษาในจังหวัดชลบุรี ผลจากการศึกษา พบว่า กลยุทธ์ทาง อาชีพ มีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิภาพความสำเร็จในอาชีพมากที่สุด รองลงมา คือ ความผูกพันของพนักงาน ต่อองค์การ สมรรถนะอาชีพ และคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ของพนักงาน ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อพิจารณา โดยรวมพบว่าตัวแปรแฝงทุกตัว สามารถอธิบายการผันแปรประสิทธิภาพความสำเร็จในอาชีพของพนักงานได้ ในระดับสูง

ผลการศึกษาพบว่าการศึกษากลยุทธ์ทางอาชีพมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างประสิทธิภาพความสำเร็จ ในอาชีพ ดังนั้นในการบริหารองค์การให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างปัจจัยดังกล่าว เพื่อให้องค์การได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไปอย่างยั่งยืน และนอกจากนี้ยังพบว่า ตัวแปรอื่นๆ ทุกตัว ส่งผลต่อประสิทธิภาพความสำเร็จในอาชีพบริการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งหมด เป็นการสะท้อนให้เห็นได้ว่า ปัจจัยดังกล่าวจะเป็นแรงขับเคลื่อนร่วมกันกับกลยุทธ์ทางอาชีพต่อการพัฒนาองค์การต่อไปนั่นเอง

คำสำคัญ: การพัฒนาอย่างยั่งยืน; กลยุทธ์ทางอาชีพ; ประสิทธิภาพความสำเร็จ

* Received January 5, 2022; Revised February 17, 2022; Accepted March 29, 2022

Abstract

This research aims to study on the influences of causal factors towards a career success performance from tourism industry in Chonburi Province. Upon analysis, the study has shown that the career strategy is the main driving factor influencing over an overall success in careers. While an employee attachment to the organization, occupational capacity, and demographic characteristics of employees are the next three influencers respectively. However, upon an overall consideration, all latent variables could describe the variation in career success of employees at a better manner.

Nonetheless, the study has also shown that the career strategy is very crucial to retrieve a success in careers. Therefore, in order to optimize the management in the organization, it is necessary to create such factors for the organization to keep developing at a sustainability. In addition, all other variables have contributed to the success in services of the tourism industry. This reflects the fact that such factors are the driving forces incorporating with career strategy to boost in the organizational development.

Keywords: sustainable development; career strategy; organizational success

บทนำ

ประเทศไทยมีรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้วยอัตราการขยายตัวสูงอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่อดีต (พ.ศ. 2541-2564) และมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจสังคมของประเทศ นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาประเทศไทยจำนวนมาก ประกอบกับมีชาวต่างชาติทั่วโลกจำนวนมากที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2564)

จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า ชลบุรีเป็นแหล่งสำคัญในอันดับแรกๆ ในเรื่องการท่องเที่ยว ทั้งการท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนการท่องเที่ยวเพื่อการสร้างสรรค์และการบันเทิงต่างๆ นอกจากนั้นจังหวัดชลบุรียังเป็นประตูด่านสำคัญ ที่ช่วยสนับสนุนยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก (Sutthichaimethee and Ariyasajjakorn, 2017)

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่รวดเร็วทั้งภายในและภายนอกประเทศ ส่งผลอย่างมากต่อการปรับตัวขององค์กรต่างๆ ให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกเวลา ทั้งนี้ ปัจจัยต่างๆ จึงสำคัญและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยต่างกัน ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ศึกษาในจังหวัดชลบุรี อันเป็นประโยชน์ต่อองค์กรต่างๆ ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนของประเทศ นอกจากนี้จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า จะมีจำนวนไม่มากนักที่จะใช้หลักการวิเคราะห์ในลักษณะเชิงลึกและใช้การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ขั้นสูง แสดงให้เห็นได้ว่างานวิจัยนี้จะได้ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์การให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุต่อองค์กรที่มีผลต่อความสำเร็จในอาชีพบริการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ศึกษาในจังหวัดชลบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางวิชาการ และการนำไปประยุกต์ใช้ ดังนี้ :

1. เป็นการขยายขอบเขตองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของพนักงานในอุตสาหกรรมภาคบริการท่องเที่ยวให้มากขึ้น กล่าวคือ เป็นข้อพิสูจน์ความสอดคล้องเชิงทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์
2. ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล ในอุตสาหกรรมภาคบริการท่องเที่ยว ในการนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพความสำเร็จในอาชีพด้านบริการจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี โดยมีตัวแปรที่ใช้ศึกษา 2 ประเภท คือ ตัวแปรแฝง และตัวแปรสังเกต โดยมีตัวแปรแฝง ได้แก่ คุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ กลยุทธ์ทางด้านอาชีพ สมรรถนะในอาชีพ ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร และความสำเร็จในอาชีพ ทั้งนี้ในแต่ละตัวแปรแฝงจะประกอบด้วยตัวแปรสังเกต ดังต่อไปนี้

1.1 คุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์

1.2 กลยุทธ์ทางด้านอาชีพ

1.3 สมรรถนะในอาชีพ

1.4 ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร

1.5 ประสิทธิภาพความสำเร็จในอาชีพ

2) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่ พนักงานบริการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ตัวแทนเพื่อใช้ในการศึกษาโดยขนาดตัวอย่างที่ต้องการจะเก็บรวบรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์นั้น เลสลีย์ช (Leslie Kish) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ไม่ต่ำกว่า 25 เท่าของตัวแปรประจักษ์ (Sutthichaimethee, 2016; Grace, 2008; Lindeman, Zhu et. al., 2006) ซึ่งงานวิจัยนี้มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 กลุ่มตัวอย่าง

3) ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการตามกระบวนการวิจัย ตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2565 ถึง เดือน เมษายน พ.ศ. 2565

4) ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย

พื้นที่ในการที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ จังหวัดจังหวัดชลบุรี

ผลการวิเคราะห์

การนำเสนอผลการวิเคราะห์อิทธิพลของคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ กลยุทธ์ทางอาชีพ สมรรถนะอาชีพที่มีต่อความผูกพันพนักงานและประสิทธิภาพความสำเร็จในอาชีพบริการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ Path Analysis โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LISREL

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในรูปแบบจำลองสมการโครงสร้าง

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร นั้นผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ดังสมการโครงสร้างดังต่อไปนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ทางอาชีพกับคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์เขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\text{STRATEGI} = 0.0020 * \text{BIOSOC}, \text{Errorvar.} = 3.87, R^2 = 0.39 \quad (1.1)$$

(0.0067)

(0.17)

0.30

22.56

ผลการศึกษา พบว่า กลยุทธ์ทางอาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ นั่นหมายความว่า พนักงานที่มี เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน ไม่ทำให้ ความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ และการพัฒนาอาชีพแตกต่างกัน รวมถึงไม่ส่งผลต่อการเสริมสร้างกลยุทธ์ การทำงานให้แตกต่างกันแต่อย่างใด ซึ่งอาจเป็นเพราะ กลยุทธ์ทางอาชีพ เป็นทักษะเฉพาะตนที่เกิดขึ้นเป็น การส่วนบุคคล แม้จะมีพื้นฐานเศรษฐกิจ สังคมแตกต่างกัน แต่หากมีการเรียนรู้ การฝึกฝน และการส่งเสริม การทำงานแตกต่างกันแล้วย่อมมีทักษะในการพัฒนากลยุทธ์ทางอาชีพแตกต่างกันไปด้วย

2) ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะอาชีพ กับกลยุทธ์ทางอาชีพ และคุณลักษณะด้าน ประชากรศาสตร์เขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\text{COMPETEN} = 1.33 * \text{STRATEGI} - 0.043 * \text{BIOSOC}, \text{Errorvar.} = 12.04, R^2 = 0.37. (1.2)$$

(0.053)

(0.011)

(0.51)

25.20

-3.90

23.83

ผลการวิเคราะห์ พบว่ากลยุทธ์ทางอาชีพมีความสัมพันธ์ต่อสมรรถนะอาชีพ ทั้งนี้เพราะกลยุทธ์ทาง อาชีพเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้การทำงาน บรรลุเป้าหมาย อันเป็นลักษณะเฉพาะที่นำไปสู่ความสำเร็จด้าน อาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างโอกาสในการทำงาน การนำเสนอตนเองต่อผู้บังคับบัญชา ลูกค้ำ และเพื่อน ร่วมงาน ความเข้าใจลึกซึ้งในอาชีพคือรู้ในงานที่ทำอย่างลึกซึ้ง มีความเข้าใจชัดเจนในงานรวมถึงการเอาใจใส่ ให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย และพฤติกรรมการทำงานที่เสริมการบริการ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความช่วยเหลือ เพื่อนร่วมงานหรือลูกค้ำ ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่นอกเหนือจากหน้าที่หากว่าพนักงานบริการในอุตสาหกรรม ท่องเที่ยวมีกลยุทธ์ทางอาชีพที่ดีแล้วก็จะก่อให้เกิดสมรรถนะอาชีพได้ดีเช่นกัน

3) ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันพนักงาน กับกลยุทธ์ทางอาชีพ สมรรถนะอาชีพ และ คุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์เขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\text{ENGAGEME} = 0.30 * \text{STRATEGI} + 0.16 * \text{COMPETEN} + 0.024 * \text{BIOSOC},$$

(0.026)

(0.012)

(0.0057)

11.75

13.27

4.30

$$\text{Errorvar.} = 2.49, R^2 = 0.35m \quad (1.3)$$

(0.10) 24.17

ผลการวิเคราะห์ พบว่า กลยุทธ์ทางอาชีพ สมรรถนะอาชีพ และคุณสมบัติด้านประชากรศาสตร์ ต่าง ก็มีความสัมพันธ์กับความผูกพันพนักงาน กล่าวคือ เมื่อพนักงานมีอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ม นการทำงานมากขึ้น รวมทั้งมีทักษะในการพัฒนากลยุทธ์ทางอาชีพที่ดี ย่อมสร้างโอกาสทางอาชีพให้เกิดขึ้น ต่อมาเมื่อมีความเข้าใจลึกซึ้งในอาชีพมากยิ่งขึ้น ก็ทำให้สมรรถนะทางอาชีพดีขึ้นด้วย และมีความผูกพัน ระหว่างองค์กรกับพนักงาน ซึ่งเป็นกระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร และพนักงานในการที่จะ

พัฒนา หรือสร้างให้พนักงานมีทักษะเชิงบวกต่อองค์การไม่ว่าจะเป็นการตั้งใจทุ่มเทร่างกาย พลังใจให้กับการทำงานที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ รู้สึกตื่นตัวรู้สึกถึงความท้าทายกับงานที่ทำในแต่ละวัน โดยผู้บริหารจะต้องผลักดันให้พนักงานพัฒนาตัวเอง

4) ความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จในอาชีพ กับกลยุทธ์ทางอาชีพ สมรรถนะอาชีพ ความผูกพันพนักงาน และคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ เขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\text{SUCCESS} = 0.072 \cdot \text{STRATEGI} + 0.19 \cdot \text{COMPETEN} + 0.52 \cdot \text{ENGAGEME} - 0.014 \cdot \text{BIOSOC},$$

$$(0.029) \quad (0.015) \quad (0.035) \quad (0.0070)$$

$$2.48 \quad 12.20 \quad 15.07 \quad -1.97$$

$$\text{Errorvar.} = 4.09, R^2 = 0.41 (1.4)$$

$$(0.18) \quad 23.35$$

ผลการศึกษา พบว่า กลยุทธ์ทางอาชีพ สมรรถนะอาชีพ ความผูกพันพนักงานและคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความสำเร็จในอาชีพทั้งนี้เพราะพนักงานที่มีทักษะด้านกลยุทธ์ทางอาชีพสูง มีสมรรถนะอาชีพที่ดีย่อมสามารถสร้างงานได้เพิ่มขึ้น ส่วนพนักงานที่รู้สึกผูกมัดต่อองค์การมากเท่าใด ย่อมมีความมุ่งมั่นและเอาใจใส่ที่จะร่วมทำงานกับองค์การนั้นด้วยความตั้งใจ และร่วมความสำเร็จไปพร้อมๆ กับองค์การที่ตนผูกมัดตัวเองเอาไว้ นั่นเอง ส่วนคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์นั้นแม้จะมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในอาชีพ แต่เป็นความสัมพันธ์เชิงลบแสดงให้เห็นว่าการที่พนักงานมีคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์แตกต่างกัน ย่อมมีความสำเร็จในอาชีพแตกต่างกัน

การวิเคราะห์อิทธิพลของความสัมพันธ์

การวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพความสำเร็จในอาชีพบริการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แสดงได้ดังตารางที่ 4.1

ตาราง 4.1 อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพความสำเร็จในอาชีพพนักงานบริการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
ความผูกพันพนักงาน	0.390	0.000	0.390
สมรรถนะอาชีพ	0.310	0.140	0.450
กลยุทธ์ทางอาชีพ	0.050	0.429	0.479
คุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์	-0.040	0.001	-0.039

จากตาราง 4.1 พบว่า กลยุทธ์ทางอาชีพ มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสำเร็จในอาชีพมากที่สุดรองลงมา คือ สมรรถนะอาชีพ ความผูกพันพนักงาน และคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ในอาชีพบริการตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อความสำเร็จในอาชีพบริการ พบว่าความผูกพัน

พนักงาน มีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จในอาชีพบริการมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์ทางอาชีพมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความสำเร็จในอาชีพ กล่าวคือ กลยุทธ์ทางอาชีพของพนักงานบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสูงสุดที่จะสะท้อนถึงความรู้ ความเข้าใจทักษะในงาน จนทำให้เกิดกลยุทธ์ทางอาชีพที่ประสบความสำเร็จ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

คุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์กับความสำเร็จในอาชีพ : องค์ประกอบของคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sutthichaimethee (2017) Akrivos, et al. (2007); Eddleston, Baldridge, & Veiga (2004); Vanderheijden, Delange, Demerouti, & Vander Heijde (2009) ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า คุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพทางตรง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.425 นอกจากนี้พบว่า คุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ ส่งผลทางตรงต่อสมรรถนะในอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.512 และ คุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์ ส่งผลทางตรงต่อความผูกพันของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.625

สมรรถนะอาชีพส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ : สมรรถนะอาชีพ ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sutthichaimethee (2017) ; Lertwannawit, Serirat, & Pholpantin, (2009) ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า สมรรถนะอาชีพส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยสมรรถนะอาชีพส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพทางตรง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.521 นอกจากนี้พบว่า สมรรถนะอาชีพส่งผลทางตรงต่อกลยุทธ์ทางอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.245 และ สมรรถนะอาชีพ ส่งผลทางตรงต่อความผูกพันของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.416

กลยุทธ์ทางอาชีพกับความสำเร็จในอาชีพ : กลยุทธ์ทางอาชีพกับความสำเร็จในอาชีพส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sutthichaimethee (2017); Ashby & Schoon (2010) Blickle, Oerder, & Summers (2010) ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า กลยุทธ์ทางอาชีพกับความสำเร็จในอาชีพ ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยกลยุทธ์ทางอาชีพส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพทางตรง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.705 นอกจากนี้พบว่า กลยุทธ์ทางอาชีพส่งผลทางตรงต่อความผูกพันของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.510

ความผูกพันพนักงานส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ : ความผูกพันพนักงานส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sutthichaimethee (2016); Akram (2010); Gruman & Saks, 2011;

Yakin & Erdil (2012) ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า ความผูกพันพนักงานส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพทั้งทางตรงและทางอ้อม ความผูกพันพนักงานส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพทางตรง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.612

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

- 1) ควรนำผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างที่ได้จากการศึกษานี้ไปทดสอบใช้กับบริบทที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้สามารถเห็นภาพได้ชัดเจนมากขึ้น
- 2) อาจจะมีการเสริมด้วยวิจัยเชิงผสม (mixed method research) เพื่อให้เข้าใจถึงหลักกลยุทธ์การบริหารองค์การเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น
- 3) ควรทำการวิเคราะห์โดยการเลือกใช้สถิติขั้นสูงอื่นๆ ประกอบและทำการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์และแนวโน้มในอนาคตต่อไป
- 4) ควรศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับงานของต่างประเทศ และกรณีศึกษาของไทยและต่างประเทศโดยเปรียบเทียบเพื่อประกอบการวางแผนนโยบายต่อไป

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2564). ข้อมูลจังหวัด/จังหวัดชลบุรี. สืบค้นเมื่อ วันที่ 5 มกราคม 2564.
จาก <http://thai.tourismthailand.org/ข้อมูลจังหวัด/จังหวัดชลบุรี>
- จิรประภา อัครบวร. (2549). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการสร้างความผูกพันในองค์กร. **วารสารข้าราชการ**. 51 (พฤษภาคม - มิถุนายน): 6-7.
- สุขุมพันธุ์ บริพัตร. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี พ.ศ.2554-2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2560. จาก <http://www.bangkoktourist.com/upload/document/masterplan.pdf>
- Robert E. Hoyt, and Andre P. Liebenberg, (2011). "The value of enterprise risk management." **Journal of risk and insurance** 78.4 (2011): 795-822.
- Rolland Y., Czerwinski S., Abelland van kan G., Morley J.E., Cesari M., Onder G., Woo J., Baumgartner R., Pillard F., Boirie Y., Chumlea W.M.C., and Vellas B. (2008). "Sarcopenia: ITS Assessment, Etiology, Pathogenesis, Consequences and Future Perspectives". **J Nutr Health Aging**. 2008 Aug-Sep; Vol 12 Issue7. pp.433–450.
- Sutthichaimethee, P., (2016). Modeling Environmental Impact of Machinery Sectors to Promote Sustainable Development of Thailand., **Journal of Ecological Engineering**, 17 (1) : 18-25.
- Sutthichaimethee, P., (2017). VARIMAX Model to Forecast the emission of Carbon Dioxide from Energy Consumption in Rubber and Petroleum industries sectors in Thailand. **Journal of Ecological Engineering**, 18 (3) : 112-117.
- Sutthichaimethee, P., & Ariyasajakorn, D., (2017 a). The Revised Input-Output Table to Determine Total Energy Content and Total Greenhouse Gas Emission Factors in Thailand. , **Journal of Ecological Engineering**, 18 (6) : 12-19.
- Tho D. Nguyen, Nigel J. Barrett, Kenneth E. Miller, (2011). "Brand loyalty in emerging markets", **Marketing Intelligence & Planning**, Vol. 29 Issue: 3, pp.222-232.
- Tsai, Y.-H. (2005). Quantifying Urban Form: Compactness versus 'Sprawl'. **Sage Journal**. Volume: 42 issue: 1, page (s) : 141-161.
- Wu, D. D., Chen, S. H., & Olson, D. L. (2014). **Business intelligence in risk management**: Some recent progresses. *Information Sciences*, 256, 1-7.
- Wu, S.C., Cao, Z.H., Li, Z.G., Cheung, K.C. and Wong, M.H. (2005). **Effects of Biofertilizer Containing N-fixer, P and K Solubilizers and AM Fungi on Maize Growth: a Greenhouse Trial**. *Geoderma*, 125:155–166.
- Grace, J. B. (2008). Structural equation modeling for observational studies. **Journal of Wildlife Management**, 72(1), 14-22.

- Lindeman, R. H., Merenda, P. F., & Gold, R. Z. (1980). **Introduction to bivariate and multivariate analysis.** Glenview, IL: Scott, Foresman and company
- Zhu, B., Walter, S., Rosenbaum, P., Russell, D., & Raina, P. (2006). **Structural equation and log-linear modeling: A comparison of methods in the analysis of a study on caregivers' health.** BMC Medical Research Methodology, 6 (1) ,49.
- Akrivos, C., Ladkin, A., & Reklitis, P. (2007). Hotel managers' career strategies for success. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 19(2), 107-119.
- Eddleston, K. A., Baldridge, D. C., and Veiga, J. F. (2004). Toward modeling the predictors of managerial career success: Does gender matter?, Journal of Managerial Psychology, 19(4), 360-385.
- Eddleston, K. A., Baldridge, D. C., and Veiga, J. F. (2004). Toward modeling the predictors of managerial career success: Does gender matter?, Journal of Managerial Psychology, 19(4), 360-385.
- Vanderheijden, B. I. J. M., Delange, A. H., Demerouti, E., & Vander Heijde, C. M. (2009). Age effects on the employability's career success relationship. Journal of Vocational Behavior, 74(2), 156-164.
- Lertwannawit, A., Serirat, S., & Pholpantin, S. (2009). Career Competencies And Career Success Of Thai Employees In Tourism And Hospitality Sector. The International Business & Economics Research Journal, 8(11), 65-72.
- Ashby, J. S., & Schoon, I. (2010). Career success: The role of teenage career aspirations, ambition value and gender in predicting adult social status and earnings. Journal of Vocational Behavior, 77(3), 350-360.
- Blickle, G., Oerder, K., & Summers, J. K. (2010). The impact of political skill on career success of employees' representatives. Journal of Vocational Behavior, 77(3), 383-390.
- Akram, A. A. (2010). Modes of engagement: Migration, self-initiated expatriation, and career development. Career Development International, 15(4), 338-358.
- Gruman, J. A., & Saks, A. M. (2011). Performance management and employee engagement. Human Resource Management Review, 21(2), 123-136.
- Yakin, M., & Erdil, O. (2012). Relationships between self-efficacy and work engagement and the effects on job satisfaction: A survey on certified public accountants. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 58, 370 – 378.